॥ ನಮೋ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅರಹತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ॥

ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೋ

(ದುತಿಯೋ ಭಾಗೋ)

೧೨. ಇದ್ಧಿವಿಧನಿದ್ದೇಸೋ

ಅಭಿಞ್ಞಾಕಥಾ

೩೬೫. ಇದಾನಿ ಯಾಸಂ ಲೋಕಿಕಾಭಿಞ್ಞಾನಂ ವಸೇನ ಅಯಂ ಸಮಾಧಿಭಾವನಾ ಅಭಿಞ್ಞಾನಿಸಂಸಾತಿ ವುತ್ತಾ, ತಾ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಸಮ್ಪಾದೇತುಂ ಯಸ್ಮಾ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದೀಸು ಅಧಿಗತಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನೇನ ಯೋಗಿನಾ ಯೋಗೋ ಕಾತಬ್ಬೋ। ಏವಞ್ಹಿಸ್ಸ ಸಾ ಸಮಾಧಿಭಾವನಾ ಅಧಿಗತಾನಿಸಂಸಾ ಚೇವ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಥಿರತರಾ ಚ, ಸೋ ಅಧಿಗತಾನಿಸಂಸಾಯ ಥಿರತರಾಯ ಸಮಾಧಿಭಾವನಾಯ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಸುಖೇನೇವ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಂ ಸಮ್ಪಾದೇಸ್ಸತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅಭಿಞ್ಞಾಕಥಂ ತಾವ ಆರಭಿಸ್ಸಾಮ।

ಭಗವತಾ ಹಿ ಅಧಿಗತಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸಮಾಧೀನಂ ಕುಲಪುತ್ತಾನಂ ಸಮಾಧಿಭಾವನಾನಿಸಂಸದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚೇವ ಉತ್ತರುತ್ತರಿ ಪಣೀತಪಣೀತಧಮ್ಮದೇಸನತ್ಥಞ್ಚ "ಸೋ ಏವಂ ಸಮಾಹಿತೇ ಚಿತ್ತೇ ಪರಿಸುದ್ಧೇ ಪರಿಯೋದಾತೇ ಅನಙ್ಗಣೇ ವಿಗತೂಪಕ್ಕಿಲೇಸೇ ಮುದುಭೂತೇ ಕಮ್ಮನಿಯೇ ಠಿತೇ ಆನೇಞ್ಜಪ್ಪತ್ತೇ ಇದ್ಧಿವಿಧಾಯ ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹರತಿ ಅಭಿನಿನ್ನಾಮೇತಿ। ಸೋ ಅನೇಕವಿಹಿತಂ ಇದ್ಧಿವಿಧಂ ಪಚ್ಚನುಭೋತಿ ಏಕೋಪಿ ಹುತ್ವಾ ಬಹುಧಾ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೮) ನಯೇನ ಇದ್ಧಿವಿಧಂ, ದಿಬ್ಬಸೋತಧಾತುಞಾಣಂ, ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಂ, ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಂ, ಸತ್ತಾನಂ ಚುತೂಪಪಾತೇ ಞಾಣನ್ತಿ ಪಞ್ಚ ಲೋಕಿಕಾಭಿಞ್ಞಾ ವುತ್ತಾ।

ತತ್ಥ ಏಕೋಪಿ ಹುತ್ವಾ ಬಹುಧಾ ಹೋತೀತಿಆದಿಕಂ ಇದ್ಧಿವಿಕುಬ್ಬನಂ ಕಾತುಕಾಮೇನ ಆದಿಕಮ್ಮಿಕೇನ ಯೋಗಿನಾ ಓದಾತಕಸಿಣಪರಿಯನ್ತೇಸು ಅಟ್ಠಸು ಕಸಿಣೇಸು ಅಟ್ಠ ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ -

ಕಸಿಣಾನುಲೋಮತೋ, ಕಸಿಣಪಟಿಲೋಮತೋ, ಕಸಿಣಾನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮತೋ, ಝಾನಾನುಲೋಮತೋ, ಝಾನಪಟಿಲೋಮತೋ, ಝಾನಾನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮತೋ, ಝಾನುಕ್ಕನ್ತಿಕತೋ, ಕಸಿಣುಕ್ಕನ್ತಿಕತೋ, ಝಾನಕಸಿಣುಕ್ಕನ್ತಿಕತೋ, ಅಙ್ಗಸಙ್ಕನ್ತಿತೋ, ಆರಮ್ಮಣಸಙ್ಕನ್ತಿತೋ, ಅಙ್ಗಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಕನ್ತಿತೋ, ಅಙ್ಗವವತ್ಥಾಪನತೋ, ಆರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾಪನತೋತಿ।

ಇಮೇಹಿ ಚುದ್ದಸಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿದಮೇತಬ್ಬಂ।

೩೬೬. ಕತಮಂ ಪನೇತ್ಥ ಕಸಿಣಾನುಲೋಮಂ...ಪೇ॰... ಕತಮಂ ಆರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾಪನನ್ತಿ? ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ತತೋ ಆಪೋಕಸಿಣೇತಿ ಏವಂ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಅಟ್ಠಸು ಕಸಿಣೇಸು ಸತಕ್ಖತ್ತುಮ್ಪಿ ಸಹಸ್ಸಕ್ಖತ್ತುಮ್ಪಿ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ಇದಂ **ಕಸಿಣಾನುಲೋಮಂ** ನಾಮ।

ಓದಾತಕಸಿಣತೋ ಪನ ಪಟ್ಠಾಯ ತಥೇವ ಪಟಿಲೋಮಕ್ಕಮೇನ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ **ಕಸಿಣಪಟಿಲೋಮಂ** ನಾಮ।

ಪಥವೀಕಸಿಣತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಓದಾತಕಸಿಣಂ, ಓದಾತಕಸಿಣತೋಪಿ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪಥವೀಕಸಿಣನ್ತಿ ಏವಂ ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮವಸೇನ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ **ಕಸಿಣಾನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮಂ** ನಾಮ।

ಪಠಮಜ್ಝಾನತೋ ಪನ ಪಟ್ಠಾಯ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಯಾವ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ, ತಾವ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ **ಝಾನಾನುಲೋಮಂ** ನಾಮ।

ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ, ತಾವ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ **ಝಾನಪಟಿಲೋಮಂ** ನಾಮ।

ಪಠಮಜ್ಝಾನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ, ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪಠಮಜ್ಝಾನನ್ತಿ ಏವಂ ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮವಸೇನ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ **ಝಾನಾನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮಂ** ನಾಮ।

ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಪನ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ತತಿಯಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ತತೋ ತದೇವ ಉಗ್ಘಾಟೇತ್ವಾ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ, ತತೋ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನನ್ತಿ ಏವಂ ಕಸಿಣಂ ಅನುಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಝಾನಸ್ಸೇವ ಏಕನ್ತರಿಕಭಾವೇನ ಉಕ್ಕಮನಂ **ಝಾನುಕ್ಕನ್ತಿಕಂ** ನಾಮ। ಏವಂ ಆಪೋಕಸಿಣಾದಿಮೂಲಿಕಾಪಿ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ।

ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪುನ ತದೇವ ತೇಜೋಕಸಿಣೇ, ತತೋ ನೀಲಕಸಿಣೇ, ತತೋ ಲೋಹಿತಕಸಿಣೇತಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಝಾನಂ ಅನುಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಕಸಿಣಸ್ಸೇವ ಏಕನ್ತರಿಕಭಾವೇನ ಉಕ್ಕಮನಂ **ಕಸಿಣುಕ್ಕನ್ತಿಕಂ** ನಾಮ।

ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತೋ ತೇಜೋಕಸಿಣೇ ತತಿಯಂ, ನೀಲಕಸಿಣಂ ಉಗ್ಘಾಟೇತ್ವಾ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ, ಲೋಹಿತಕಸಿಣತೋ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಝಾನಸ್ಸ ಚೇವ ಕಸಿಣಸ್ಸ ಚ ಉಕ್ಕಮನಂ **ಝಾನಕಸಿಣುಕ್ಕನ್ತಿಕಂ** ನಾಮ।

ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಪನ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ಇತರೇಸಮ್ಪಿ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ **ಅಙ್ಗಸಙ್ಕನ್ತಿಕಂ** ನಾಮ।

ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತದೇವ ಆಪೋಕಸಿಣೇ…ಪೇ॰… ತದೇವ ಓದಾತಕಸಿಣೇತಿ ಏವಂ ಸಬ್ಬಕಸಿಣೇಸು ಏಕಸ್ಸೇವ ಝಾನಸ್ಸ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ **ಆರಮ್ಮಣಸಙ್ಕನ್ತಿಕಂ** ನಾಮ।

ಪಥವೀಕಸಿಣೇ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಆಪೋಕಸಿಣೇ ದುತಿಯಂ, ತೇಜೋಕಸಿಣೇ ತತಿಯಂ, ವಾಯೋಕಸಿಣೇ ಚತುತ್ಥಂ, ನೀಲಕಸಿಣಂ ಉಗ್ಘಾಟೇತ್ವಾ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ, ಪೀತಕಸಿಣತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ , ಲೋಹಿತಕಸಿಣತೋ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ, ಓದಾತಕಸಿಣತೋ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನನ್ತಿ ಏವಂ ಏಕನ್ತರಿಕವಸೇನ ಅಙ್ಗಾನಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಾನಞ್ಚ ಸಙ್ಕಮನಂ **ಅಙ್ಗಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಕನ್ತಿಕಂ** ನಾಮ।

ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಪನ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕನ್ತಿ ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾ ದುತಿಯಂ ತಿವಙ್ಗಿಕಂ, ತತಿಯಂ ದುವಙ್ಗಿಕಂ, ತಥಾ ಚತುತ್ಥಂ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ…ಪೇ॰… ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನನ್ತಿ ಏವಂ ಝಾನಙ್ಗಮತ್ತಸ್ಸೇವ ವವತ್ಥಾಪನಂ **ಅಙ್ಗವವತ್ಥಾಪನಂ** ನಾಮ।

ತಥಾ ಇದಂ ಪಥವೀಕಸಿಣನ್ತಿ ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾ ಇದಂ ಆಪೋಕಸಿಣಂ...ಪೇ॰... ಇದಂ ಓದಾತಕಸಿಣನ್ತಿ ಏವಂ ಆರಮ್ಮಣಮತ್ತಸ್ಸೇವ ವವತ್ಥಾಪನಂ **ಆರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾಪನಂ** ನಾಮ । ಅಙ್ಗಾರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾಪನಮ್ಪಿ ಏಕೇ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ಅಟ್ಠಕಥಾಸು ಪನ ಅನಾಗತತ್ತಾ ಅದ್ಧಾ ತಂ ಭಾವನಾಮುಖಂ ನ ಹೋತಿ।

೩೭೭. ಇಮೇಹಿ ಪನ ಚುದ್ದಸಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಅಪರಿದಮೇತ್ವಾ ಪುಬ್ಬೇ ಅಭಾವಿತಭಾವನೋ ಆದಿಕಮ್ಮಿಕೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಇದ್ಧಿವಿಕುಬ್ಬನಂ ಸಮ್ಪಾದೇಸ್ಸತೀತಿ ನೇತಂ ಠಾನಂ ವಿಜ್ಜತಿ। ಆದಿಕಮ್ಮಿಕಸ್ಸ ಹಿ ಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಮ್ಪಿ ಭಾರೋ, ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಕತಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತುಪ್ಪಾದನಂ ಭಾರೋ, ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಉಪ್ಪನ್ನೇ ನಿಮಿತ್ತೇ ತಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಅಪ್ಪನಾಧಿಗಮೋ ಭಾರೋ, ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅಧಿಗತಪ್ಪನಸ್ಸ ಚುದ್ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಚಿತ್ತಪರಿದಮನಂ ಭಾರೋ, ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಚುದ್ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಪರಿದಮಿತಚಿತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಇದ್ಧಿವಿಕುಬ್ಬನಂ ನಾಮ ಭಾರೋ, ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಸಕ್ಕೋತಿ। ವಿಕುಬ್ಬನಪ್ಪತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಖಿಪ್ಪನಿಸನ್ತಿಭಾವೋ ನಾಮ ಭಾರೋ, ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಖಿಪ್ಪನಿಸನ್ತೀ ಹೋತಿ। ಥೇರಮ್ಬತ್ಥಲೇ ಮಹಾರೋಹಣಗುತ್ತತ್ಥೇರಸ್ಸ ಗಿಲಾನುಪಟ್ಠಾನಂ ಆಗತೇಸು ತಿಂಸಮತ್ತೇಸು ಇದ್ಧಿಮನ್ತಸಹಸ್ಸೇಸು ಉಪಸಮ್ಪದಾಯ ಅಟ್ಠವಸ್ಸಿಕೋ ರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರೋ ವಿಯ। ತಸ್ಸಾನುಭಾವೋ ಪಥವೀಕಸಿಣನಿದ್ದೇಸೇ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೭೮ ಆದಯೋ) ವುತ್ತೋಯೇವ। ತಂ ಪನಸ್ಸಾನುಭಾವಂ ದಿಸ್ವಾ ಥೇರೋ ಆಹ "ಆವುಸೋ, ಸಚೇ ರಕ್ಖಿತೋ ನಾಭವಿಸ್ಸ ಸಬ್ಬೇ ಗರಹಪ್ಪತ್ತಾ ಅಸ್ಸಾಮ 'ನಾಗರಾಜಾನಂ ರಕ್ಖಿತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿಂಸೂ'ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತನಾ ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಚರಿತಬ್ಬಂ ಆವುಧಂ ನಾಮ ಮಲಂ ಸೋಧೇತ್ವಾವ ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಚರಿತುಂ ವಟ್ಟತೀ"ತಿ। ತೇ ಥೇರಸ್ಸ ಓವಾದೇ ಠತ್ವಾ ತಿಂಸಸಹಸ್ಸಾಪಿ ಭಿಕ್ಖೂ ಖಿಪ್ಪನಿಸನ್ತಿನೋ ಅಹೇಸುಂ।

ಖಿಪ್ಪನಿಸನ್ತಿಯಾಪಿ ಚ ಸತಿ ಪರಸ್ಸ ಪತಿಟ್ಠಾಭಾವೋ ಭಾರೋ, ಸತೇಸು ಸಹಸ್ಸೇಸು ವಾ ಏಕೋವ ಹೋತಿ, ಗಿರಿಭಣ್ಡವಾಹನಪೂಜಾಯ ಮಾರೇನ ಅಙ್ಗಾರವಸ್ಸೇ ಪವತ್ತಿತೇ ಆಕಾಸೇ ಪಥವಿಂ ಮಾಪೇತ್ವಾ ಅಙ್ಗಾರವಸ್ಸಪರಿತ್ತಾಣಕೋ ಥೇರೋ ವಿಯ।

ಬಲವಪುಬ್ಬಯೋಗಾನಂ ಪನ ಬುದ್ಧಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಅಗ್ಗಸಾವಕಾದೀನಂ ವಿನಾಪಿ ಇಮಿನಾ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇನ ಭಾವನಾನುಕ್ಕಮೇನ ಅರಹತ್ತಪಟಿಲಾಭೇನೇವ ಇದಞ್ಚ ಇದ್ಧಿವಿಕುಬ್ಬನಂ ಅಞ್ಞೇ ಚ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾದಿಭೇದಾ ಗುಣಾ ಇಜ್ಝನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಪಿಳನ್ಧನವಿಕತಿಂ ಕತ್ತುಕಾಮೋ ಸುವಣ್ಣಕಾರೋ ಅಗ್ಗಿಧಮನಾದೀಹಿ ಸುವಣ್ಣಂ ಮುದುಂ ಕಮ್ಮಞ್ಞಂ ಕತ್ವಾವ ಕರೋತಿ, ಯಥಾ ಚ ಭಾಜನವಿಕತಿಂ ಕತ್ತುಕಾಮೋ ಕುಮ್ಭಕಾರೋ ಮತ್ತಿಕಂ ಸುಪರಿಮದ್ದಿತಂ ಮುದುಂ ಕತ್ವಾ ಕರೋತಿ, ಏವಮೇವ ಆದಿಕಮ್ಮಿಕೇನ ಇಮೇಹಿ ಚುದ್ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿದಮೇತ್ವಾ ಛನ್ದಸೀಸಚಿತ್ತಸೀಸವೀರಿಯಸೀಸವೀಮಂಸಾಸೀಸಸಮಾಪಜ್ಜನವಸೇನ ಚೇವ ಆವಜ್ಜನಾದಿವಸೀಭಾವವಸೇನ ಚ ಮುದುಂ ಕಮ್ಮಞ್ಞಂ ಕತ್ವಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಾಯ ಯೋಗೋ ಕರಣೀಯೋ। ಪುಬ್ಬಹೇತುಸಮ್ಪನ್ನೇನ ಪನ ಕಸಿಣೇಸು ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಮತ್ತೇ ಚಿಣ್ಣವಸಿನಾಪಿ ಕಾತುಂ ವಟ್ಟತಿ। ಯಥಾ ಪನೇತ್ಥ ಯೋಗೋ ಕಾತಬ್ಬೋ, ತಂ ವಿಧಿಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಭಗವಾ "ಸೋ ಏವಂ ಸಮಾಹಿತೇ ಚಿತ್ತೇ"ತಿಆದಿಮಾಹ।

೩೭೮. ತತ್ರಾಯಂ ಪಾಳಿನಯಾನುಸಾರೇನೇವ ವಿನಿಚ್ಛಯಕಥಾ। ತತ್ಥ **ಸೋತಿ** ಸೋ ಅಧಿಗತಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನೋ ಯೋಗೀ। **ಏವನ್ತಿ** ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಕ್ಕಮನಿದಸ್ಸನಮೇತಂ। ಇಮಿನಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾಧಿಗಮಾದಿನಾ ಕಮೇನ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ ಪಟಿಲಭಿತ್ವಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ಸಮಾಹಿತೇತಿ** ಇಮಿನಾ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿನಾ ಸಮಾಹಿತೇ। **ಚಿತ್ತೇತಿ** ರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತೇ। **ಪರಿಸುದ್ಧೇ**ತಿಆದೀಸು ಪನ ಉಪೇಕ್ಖಾಸತಿಪಾರಿಸುದ್ಧಿಭಾವೇನ ಪರಿಸುದ್ಧೇ। ಪರಿಸುದ್ಧತ್ತಾಯೇವ **ಪರಿಯೋದಾತೇ,** ಪಭಸ್ಸರೇತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸುಖಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಘಾತೇನ ವಿಹತರಾಗಾದಿಅಙ್ಗಣತ್ತಾ **ಅನಙ್ಗಣೇ।** ಅನಙ್ಗಣತ್ತಾಯೇವ **ವಿಗತೂಪಕ್ಕಿಲೇಸೇ।** ಅಙ್ಗಣೇನ ಹಿ ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪಕ್ಕಿಲಿಸ್ಸತಿ। ಸುಭಾವಿತತ್ತಾ **ಮುದುಭೂತೇ,** ವಸೀಭಾವಪ್ಪತ್ತೇತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ವಸೇ ವತ್ತಮಾನಂ ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಮುದುನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಮುದುತ್ತಾಯೇವ ಚ **ಕಮ್ಮನಿಯೇ,** ಕಮ್ಮಕ್ಖಮೇ ಕಮ್ಮಯೋಗ್ಗೇತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಮುದುಂ ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಕಮ್ಮನಿಯಂ ಹೋತಿ

ಸುದನ್ತಮಿವ ಸುವಣ್ಣಂ, ತಞ್ಚ ಉಭಯಮ್ಪಿ ಸುಭಾವಿತತ್ತಾಯೇವಾತಿ। ಯಥಾಹ "ನಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಞ್ಞಂ ಏಕಧಮ್ಮಮ್ಪಿ ಸಮನುಪಸ್ಸಾಮಿ, ಯಂ ಏವಂ ಭಾವಿತಂ ಬಹುಲೀಕತಂ ಮುದುಞ್ಚ ಹೋತಿ ಕಮ್ಮನಿಯಞ್ಚ, ಯಥಯಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಿತ್ತ"ನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೨೨)।

ಏತೇಸು ಪರಿಸುದ್ಧಭಾವಾದೀಸು ಠಿತತ್ತಾ **ಠಿತೇ**। ಠಿತತ್ತಾಯೇವ **ಆನೇಞ್ಜಪ್ಪತ್ತೇ,** ಅಚಲೇ ನಿರಿಞ್ಜನೇತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಮುದುಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೇನ ವಾ ಅತ್ತನೋ ವಸೇ ಠಿತತ್ತಾ **ಠಿತೇ**। ಸದ್ಧಾದೀಹಿ ಪರಿಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ **ಆನೇಞ್ಜಪ್ಪತ್ತೇ** । ಸದ್ಧಾಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯೇನ ನ ಇಞ್ಜತಿ। ವೀರಿಯಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಕೋಸಜ್ಜೇನ ನ ಇಞ್ಜತಿ। ಸತಿಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಪಮಾದೇನ ನ ಇಞ್ಜತಿ। ಸಮಾಧಿಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಉದ್ಧಚ್ಚೇನ ನ ಇಞ್ಜತಿ । ಪಞ್ಞಾಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ನ ಇಞ್ಜತಿ। ಓಭಾಸಗತಂ ಕಿಲೇಸನ್ಧಕಾರೇನ ನ ಇಞ್ಜತಿ। ಇಮೇಹಿ ಛಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಆನೇಞ್ಜಪ್ಪತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಅಟ್ಠಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹಾರಕ್ಖಮಂ ಹೋತಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಸಚ್ಛಿಕರಣೀಯಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಯ।

ಅಪರೋ ನಯೋ, ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿನಾ **ಸಮಾಹಿತೇ**। ನೀವರಣದೂರಭಾವೇನ **ಪರಿಸುದ್ಧೇ**। ವಿತಕ್ಕಾದಿಸಮತಿಕ್ಕಮೇನ **ಪರಿಯೋದಾತೇ**। ಝಾನಪಟಿಲಾಭಪಚ್ಚಯಾನಂ ಇಚ್ಛಾವಚರಾನಂ ಅಭಾವೇನ **ಅನಙ್ಗಣೇ**। ಅಭಿಜ್ಝಾದೀನಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಾನಂ ವಿಗಮೇನ **ವಿಗತೂಪಕ್ಕಿಲೇಸೇ**। ಉಭಯಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಅನಙ್ಗಣಸುತ್ತವತ್ಥಸುತ್ತಾನುಸಾರೇನ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೫೭ ಆದಯೋ) ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವಸಿಪ್ಪತ್ತಿಯಾ **ಮುದುಭೂತೇ**। ಇದ್ಧಿಪಾದಭಾವೂಪಗಮೇನ **ಕಮ್ಮನಿಯೇ**। ಭಾವನಾಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ಪಣೀತಭಾವೂಪಗಮೇನ **ಠಿತೇ ಆನೇಞ್ಜಪ್ಪತ್ತೇ**। ಯಥಾ ಆನೇಞ್ಜಪ್ಪತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಠಿತೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಮ್ಪಿ ಅಟ್ಠಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹಾರಕ್ಖಮಂ ಹೋತಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಸಚ್ಛಿಕರಣೀಯಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಯ ಪಾದಕಂ ಪದಟ್ಠಾನಭೂತನ್ತಿ।

ದಸಇದ್ಧಿಕಥಾ

೩೬೯. **ಇದ್ಧಿವಿಧಾಯ ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹರತಿ ಅಭಿನಿನ್ನಾಮೇತೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ **ಇದ್ಧಿ,** ನಿಪ್ಫತ್ತಿಅತ್ಥೇನ ಪಟಿಲಾಭಟ್ಠೇನ ಚಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಯಞ್ಹಿ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತಿ ಪಟಿಲಬ್ಭತಿ ಚ, ತಂ ಇಜ್ಝತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಥಾಹ "ಕಾಮಂ ಕಾಮಯಮಾನಸ್ಸ, ತಸ್ಸ ಚೇತಂ ಸಮಿಜ್ಝತೀ"ತಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೭೭೨)। ತಥಾ "ನೇಕ್ಖಮ್ಮಂ ಇಜ್ಝತೀತಿ ಇದ್ಧಿ, ಪಟಿಹರತೀತಿ ಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ। ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋ ಇಜ್ಝತೀತಿ ಇದ್ಧಿ, ಪಟಿಹರತೀತಿ ಪಾಟಿಹಾರಿಯ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೩೨)।

ಅಪರೋ ನಯೋ, ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧಿ। ಉಪಾಯಸಮ್ಪದಾಯೇತಮಧಿವಚನಂ। ಉಪಾಯಸಮ್ಪದಾ ಹಿ ಇಜ್ಝತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಫಲಪ್ಪಸವನತೋ। ಯಥಾಹ - "ಅಯಂ ಖೋ ಚಿತ್ತೋ ಗಹಪತಿ ಸೀಲವಾ ಕಲ್ಯಾಣಧಮ್ಮೋ, ಸಚೇ ಪಣಿದಹಿಸ್ಸತಿ 'ಅನಾಗತಮದ್ಧಾನಂ ರಾಜಾ ಅಸ್ಸಂ ಚಕ್ಕವತ್ತೀ'ತಿ, ತಸ್ಸ ಖೋ ಅಯಂ ಇಜ್ಝಿಸ್ಸತಿ ಸೀಲವತೋ ಚೇತೋಪಣಿಧಿ ವಿಸುದ್ಧತ್ತಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೫೨)।

ಅಪರೋ ನಯೋ, ಏತಾಯ ಸತ್ತಾ ಇಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಇದ್ಧಿ। **ಇಜ್ಝನ್ತೀ**ತಿ ಇದ್ಧಾ ವುದ್ಧಾ ಉಕ್ಕಂಸಗತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸಾ ದಸವಿಧಾ। ಯಥಾಹ "**ಕತಿ ಇದ್ಧಿಯೋ**ತಿ ದಸ ಇದ್ಧಿಯೋ"। ಪುನ ಚಪರಂ ಆಹ "ಕತಮಾ ದಸ ಇದ್ಧಿಯೋ ? ಅಧಿಟ್ಠಾನಾ ಇದ್ಧಿ, ವಿಕುಬ್ಬನಾ ಇದ್ಧಿ, ಮನೋಮಯಾ ಇದ್ಧಿ, ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ, ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ, ಅರಿಯಾ ಇದ್ಧಿ, ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಜಾ ಇದ್ಧಿ, ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ, ವಿಜ್ಜಾಮಯಾ ಇದ್ಧಿ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗಪಚ್ಚಯಾ ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೯)।

೩೭೦. ತತ್ಥ "ಪಕತಿಯಾ ಏಕೋ ಬಹುಕಂ ಆವಜ್ಜತಿ। ಸತಂ ವಾ ಸಹಸ್ಸಂ ವಾ ಸತಸಹಸ್ಸಂ ವಾ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ 'ಬಹುಕೋ ಹೋಮೀ'"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೦) ಏವಂ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಾ ಇದ್ಧಿ ಅಧಿಟ್ಠಾನವಸೇನ ನಿಪ್ಫನ್ನತ್ತಾ **ಅಧಿಟ್ಠಾನಾ**

ಇದ್ಧಿ ನಾಮ।

೩೭೧. "ಸೋ ಪಕತಿವಣ್ಣಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ಕುಮಾರಕವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ ನಾಗವಣ್ಣಂ ವಾ…ಪೇ॰… ವಿವಿಧಮ್ಪಿ ಸೇನಾಬ್ಯೂಹಂ ದಸ್ಸೇತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೩) ಏವಂ ಆಗತಾ ಇದ್ಧಿ ಪಕತಿವಣ್ಣವಿಜಹನವಿಕಾರವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ **ವಿಕುಬ್ಬನಾ ಇದ್ಧಿ** ನಾಮ।

೩೭೨. "ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಇಮಮ್ಹಾ ಕಾಯಾ ಅಞ್ಞಂ ಕಾಯಂ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಾತಿ ರೂಪಿಂ ಮನೋಮಯ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೪) ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಆಗತಾ ಇದ್ಧಿ ಸರೀರಬ್ಭನ್ತರೇ ಅಞ್ಞಸ್ಸೇವ ಮನೋಮಯಸ್ಸ ಸರೀರಸ್ಸ ನಿಪ್ಫತ್ತಿವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ **ಮನೋಮಯಾ ಇದ್ಧಿ** ನಾಮ।

೩೭೩. ಞಾಣುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪನ ಪುಬ್ಬೇ ವಾ ಪಚ್ಛಾ ವಾ ತಂಖಣೇ ವಾ ಞಾಣಾನುಭಾವನಿಬ್ಬತ್ತೋ ವಿಸೇಸೋ **ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ** ನಾಮ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - "ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾಯ ಪಹಾನಟ್ಠೋ ಇಜ್ಝತೀತಿ ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ…ಪೇ॰… ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಹಾನಟ್ಠೋ ಇಜ್ಝತೀತಿ ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ। ಆಯಸ್ಮತೋ ಬಾಕ್ಕುಲಸ್ಸ ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ। ಆಯಸ್ಮತೋ ಸಂಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ। ಆಯಸ್ಮತೋ ಭೂತಪಾಲಸ್ಸ ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೫)।

ತತ್ಥ **ಆಯಸ್ಮಾ ಬಾಕ್ಕುಲೋ** ದಹರೋವ ಮಙ್ಗಲದಿವಸೇ ನದಿಯಾ ನ್ಹಾಪಿಯಮಾನೋ ಧಾತಿಯಾ ಪಮಾದೇನ ಸೋತೇ ಪತಿತೋ। ತಮೇನಂ ಮಚ್ಛೋ ಗಿಲಿತ್ವಾ ಬಾರಾಣಸಿತಿತ್ಥಂ ಅಗಮಾಸಿ। ತತ್ರ ತಂ ಮಚ್ಛಬನ್ಧೋ ಗಹೇತ್ವಾ ಸೇಟ್ಠಿಭರಿಯಾಯ ವಿಕ್ಕಿಣಿ। ಸಾ ಮಚ್ಛೇ ಸಿನೇಹಂ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಅಹಮೇವ ನಂ ಪಚಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಫಾಲೇನ್ತೀ ಮಚ್ಛಕುಚ್ಛಿಯಂ ಸುವಣ್ಣಬಿಮ್ಬಂ ವಿಯ ದಾರಕಂ ದಿಸ್ವಾ ಪುತ್ತೋ ಮೇ ಲದ್ಧೋತಿ ಸೋಮನಸ್ಸಜಾತಾ ಅಹೋಸಿ। ಇತಿ ಮಚ್ಛಕುಚ್ಛಿಯಂ ಅರೋಗಭಾವೋ ಆಯಸ್ಮತೋ ಬಾಕ್ಕುಲಸ್ಸ ಪಚ್ಛಿಮಭವಿಕಸ್ಸ ತೇನ ಅತ್ತಭಾವೇನ ಪಟಿಲಭಿತಬ್ಬಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಞಾಣಾನುಭಾವೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ ನಾಮ। ವತ್ಥು ಪನ ವಿತ್ಥಾರೇನ ಕಥೇತಬ್ಬಂ।

ಸಂಕಿಚ್ಚತ್ಥೇರಸ್ಸ ಪನ ಗಬ್ಭಗತಸ್ಸೇವ ಮಾತಾ ಕಾಲಮಕಾಸಿ। ತಸ್ಸಾ ಚಿತಕಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸೂಲೇಹಿ ವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಝಾಪಿಯಮಾನಾಯ ದಾರಕೋ ಸೂಲಕೋಟಿಯಾ ಅಕ್ಖಿಕೂಟೇ ಪಹಾರಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಸದ್ದಂ ಅಕಾಸಿ। ತತೋ ದಾರಕೋ ಜೀವತೀತಿ ಓತಾರೇತ್ವಾ ಕುಚ್ಛಿಂ ಫಾಲೇತ್ವಾ ದಾರಕಂ ಅಯ್ಯಿಕಾಯ ಅದಂಸು। ಸೋ ತಾಯ ಪಟಿಜಗ್ಗಿತೋ ವುದ್ಧಿಮನ್ವಾಯ ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಸಹ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಹಿ ಅರಹತ್ತಂ ಪಾಪುಣಿ। ಇತಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ದಾರುಚಿತಕಾಯ ಅರೋಗಭಾವೋ ಆಯಸ್ಮತೋ ಸಂಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ ನಾಮ।

ಭೂತಪಾಲದಾರಕಸ್ಸ ಪನ ಪಿತಾ ರಾಜಗಹೇ ದಲಿದ್ದಮನುಸ್ಸೋ। ಸೋ ದಾರೂನಂ ಅತ್ಥಾಯ ಸಕಟೇನ ಅಟವಿಂ ಗನ್ತ್ವಾ ದಾರುಭಾರಂ ಕತ್ವಾ ಸಾಯಂ ನಗರದ್ವಾರಸಮೀಪಂ ಪತ್ತೋ। ಅಥಸ್ಸ ಗೋಣಾ ಯುಗಂ ಓಸ್ಸಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಗರಂ ಪವಿಸಿಂಸು। ಸೋ ಸಕಟಮೂಲೇ ಪುತ್ತಕಂ ನಿಸೀದಾಪೇತ್ವಾ ಗೋಣಾನಂ ಅನುಪದಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ನಗರಮೇವ ಪಾವಿಸಿ। ತಸ್ಸ ಅನಿಕ್ಖನ್ತಸ್ಸೇವ ದ್ವಾರಂ ಪಿಹಿತಂ। ದಾರಕಸ್ಸ ವಾಳಯಕ್ಖಾನುಚರಿತೇಪಿ ಬಹಿನಗರೇ ತಿಯಾಮರತ್ತಿಂ ಅರೋಗಭಾವೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಞಾಣವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ ನಾಮ। ವತ್ಥು ಪನ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ।

೩೭೪. ಸಮಾಧಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ವಾ ಪಚ್ಛಾ ವಾ ತಂಖಣೇ ವಾ ಸಮಥಾನುಭಾವನಿಬ್ಬತ್ತೋ ವಿಸೇಸೋ **ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ**। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ಪಠಮಜ್ಝಾನೇನ ನೀವರಣಾನಂ ಪಹಾನಟ್ಠೋ ಇಜ್ಝತೀತಿ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ…ಪೇ॰… ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸಞ್ಞಾಯ ಪಹಾನಟ್ಠೋ ಇಜ್ಝತೀತಿ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ। ಆಯಸ್ಮತೋ ಸಾರಿಪುತ್ತಸ್ಸ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ, ಆಯಸ್ಮತೋ ಸಞ್ಜೀವಸ್ಸ, ಆಯಸ್ಮತೋ ಖಾಣುಕೋಣ್ಡಞ್ಞಸ್ಸ, ಉತ್ತರಾಯ ಉಪಾಸಿಕಾಯ, ಸಾಮಾವತಿಯಾ ಉಪಾಸಿಕಾಯ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೬)।

ತತ್ಥ ಯದಾ **ಆಯಸ್ಮತೋ ಸಾರಿಪುತ್ತಸ್ಸ** ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಕಪೋತಕನ್ದರಾಯಂ ವಿಹರತೋ ಜುಣ್ಹಾಯ ರತ್ತಿಯಾ ನವೋರೋಪಿತೇಹಿ ಕೇಸೇಹಿ ಅಜ್ಝೋಕಾಸೇ ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ಏಕೋ ದುಟ್ಠಯಕ್ಖೋ ಸಹಾಯಕೇನ ಯಕ್ಖೇನ ವಾರಿಯಮಾನೋಪಿ ಸೀಸೇ ಪಹಾರಮದಾಸಿ। ಯಸ್ಸ ಮೇಘಸ್ಸ ವಿಯ ಗಜ್ಜತೋ ಸದ್ದೋ ಅಹೋಸಿ। ತದಾ ಥೇರೋ ತಸ್ಸ ಪಹರಣಸಮಯೇ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಅಪ್ಪೇಸಿ। ಅಥಸ್ಸ ತೇನ ಪಹಾರೇನ ನ ಕೋಚಿ ಆಬಾಧೋ ಅಹೋಸಿ । ಅಯಂ ತಸ್ಸಾಯಸ್ಮತೋ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ। ವತ್ಥು ಪನ ಉದಾನೇ (ಉದಾ॰ ೩೪) ಆಗತಮೇವ।

ಸಞ್ಜೀವತ್ಥೇರಂ ಪನ ನಿರೋಧಸಮಾಪನ್ನಂ ಕಾಲಕತೋತಿ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾ ಗೋಪಾಲಕಾದಯೋ ತಿಣಕಟ್ಠಗೋಮಯಾನಿ ಸಙ್ಕಡ್ಢೇತ್ವಾ ಅಗ್ಗಿಂ ಅದಂಸು। ಥೇರಸ್ಸ ಚೀವರೇ ಅಂಸುಮತ್ತಮ್ಪಿ ನಜ್ಝಾಯಿತ್ಥ। ಅಯಮಸ್ಸ ಅನುಪುಬ್ಬಸಮಾಪತ್ತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಸಮಥಾನುಭಾವನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ। ವತ್ಥು ಪನ ಸುತ್ತೇ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೫೦೭) ಆಗತಮೇವ।

ಖಾಣುಕೋಣ್ಡಞ್ಞತ್ಥೇರೋ ಪನ ಪಕತಿಯಾವ ಸಮಾಪತ್ತಿಬಹುಲೋ। ಸೋ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಅರಞ್ಞೇ ರತ್ತಿಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಅಪ್ಪೇತ್ವಾ ನಿಸೀದಿ। ಪಞ್ಚಸತಾ ಚೋರಾ ಭಣ್ಡಕಂ ಥೇನೇತ್ವಾ ಗಚ್ಛನ್ತಾ "ಇದಾನಿ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಅನುಪಥಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಾ ನತ್ಥೀ"ತಿ ವಿಸ್ಸಮಿತುಕಾಮಾ ಭಣ್ಡಕಂ ಓರೋಪಯಮಾನಾ "ಖಾಣುಕೋ ಅಯ"ನ್ತಿ ಮಞ್ಞಮಾನಾ ಥೇರಸ್ಸೇವ ಉಪರಿ ಸಬ್ಬಭಣ್ಡಕಾನಿ ಠಪೇಸುಂ। ತೇಸಂ ವಿಸ್ಸಮಿತ್ವಾ ಗಚ್ಛನ್ತಾನಂ ಪಠಮಂ ಠಪಿತಭಣ್ಡಕಸ್ಸ ಗಹಣಕಾಲೇ ಕಾಲಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಥೇರೋ ವುಟ್ಠಾಸಿ। ತೇ ಥೇರಸ್ಸ ಚಲನಾಕಾರಂ ದಿಸ್ವಾ ಭೀತಾ ವಿರವಿಂಸು। ಥೇರೋ "ಮಾ ಭಾಯಿತ್ಥ ಉಪಾಸಕಾ, ಭಿಕ್ಖು ಅಹ"ನ್ತಿ ಆಹ। ತೇ ಆಗನ್ತ್ವಾ ವನ್ದಿತ್ವಾ ಥೇರಗತೇನ ಪಸಾದೇನ ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಸಹ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಹಿ ಅರಹತ್ತಂ ಪಾಪುಣಿಂಸು (ಧ॰ ಪ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧)। ಅಯಮೇತ್ಥ ಪಞ್ಚಹಿ ಭಣ್ಡಕಸತೇಹಿ ಅಜ್ಝೋತ್ಥಟಸ್ಸ ಥೇರಸ್ಸ ಆಬಾಧಾಭಾವೋ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ।

ಉತ್ತರಾ ಪನ ಉಪಾಸಿಕಾ ಪುಣ್ಣಸೇಟ್ಠಿಸ್ಸ ಧೀತಾ। ತಸ್ಸಾ ಸಿರಿಮಾ ನಾಮ ಗಣಿಕಾ ಇಸ್ಸಾಪಕತಾ ತತ್ತತೇಲಕಟಾಹಂ ಸೀಸೇ ಆಸಿಞ್ಚಿ। ಉತ್ತರಾ ತಂಖಣಞ್ಞೇವ ಮೇತ್ತಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿ। ತೇಲಂ ಪೋಕ್ಖರಪತ್ತತೋ ಉದಕಬಿನ್ದು ವಿಯ ವಿವಟ್ಟಮಾನಂ ಅಗಮಾಸಿ। ಅಯಮಸ್ಸಾ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ। ವತ್ಥು ಪನ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ।

ಸಾಮಾವತೀ ನಾಮ ಉದೇನಸ್ಸ ರಞ್ಞೋ ಅಗ್ಗಮಹೇಸೀ। ಮಾಗಣ್ಡಿಯಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಅತ್ತನೋ ಧೀತಾಯ ಅಗ್ಗಮಹೇಸಿಟ್ಠಾನಂ ಪತ್ಥಯಮಾನೋ ತಸ್ಸಾ ವೀಣಾಯ ಆಸೀವಿಸಂ ಪಕ್ಖಿಪಾಪೇತ್ವಾ ರಾಜಾನಂ ಆಹ "ಮಹಾರಾಜ, ಸಾಮಾವತೀ ತಂ ಮಾರೇತುಕಾಮಾ ವೀಣಾಯ ಆಸೀವಿಸಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪರಿಹರತೀ"ತಿ। ರಾಜಾ ತಂ ದಿಸ್ವಾ ಕುಪಿತೋ ಸಾಮಾವತಿಂ ವಧಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಧನುಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ವಿಸಪೀತಂ ಖುರಪ್ಪಂ ಸನ್ನಯ್ಹಿ। ಸಾಮಾವತೀ ಸಪರಿವಾರಾ ರಾಜಾನಂ ಮೇತ್ತಾಯ ಫರಿ। ರಾಜಾ ನೇವ ಸರಂ ಖಿಪಿತುಂ ನ ಓರೋಪೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ವೇಧಮಾನೋ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ತತೋ ನಂ ದೇವೀ ಆಹ "ಕಿಂ, ಮಹಾರಾಜ, ಕಿಲಮಸೀ"ತಿ? "ಆಮ ಕಿಲಮಾಮೀ"ತಿ। "ತೇನ ಹಿ ಧನುಂ ಓರೋಪೇಹೀ"ತಿ। ಸರೋ ರಞ್ಞೋ ಪಾದಮೂಲೇಯೇವ ಪತಿ। ತತೋ ನಂ ದೇವೀ "ಮಹಾರಾಜ, ಅಪ್ಪದುಟ್ಠಸ್ಸ ನಪ್ಪದುಸ್ಸಿತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ಓವದಿ। ಇತಿ ರಞ್ಞೋ ಸರಂ ಮುಞ್ಚಿತುಂ ಅವಿಸಹನಭಾವೋ ಸಾಮಾವತಿಯಾ ಉಪಾಸಿಕಾಯ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧೀತಿ।

೩೭೫. ಪಟಿಕ್ಕೂಲಾದೀಸು ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಕೂಲಸಞ್ಞಿವಿಹಾರಾದಿಕಾ ಪನ **ಅರಿಯಾ ಇದ್ಧಿ** ನಾಮ। ಯಥಾಹ - "ಕತಮಾ ಅರಿಯಾ ಇದ್ಧಿ? ಇಧ - ಭಿಕ್ಖು ಸಚೇ ಆಕಙ್ಖತಿ 'ಪಟಿಕ್ಕೂಲೇ ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಕೂಲಸಞ್ಞೀ ವಿಹರೇಯ್ಯ'ನ್ತಿ, ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಕೂಲಸಞ್ಞೀ ತತ್ಥ ವಿಹರತಿ...ಪೇ॰... ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ತತ್ಥ ವಿಹರತಿ ಸತೋ ಸಮ್ಪಜಾನೋ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೭)। ಅಯಞ್ಹಿ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತಾನಂ ಅರಿಯಾನಂಯೇವ ಸಮ್ಭವತೋ **ಅರಿಯಾ ಇದ್ಧೀ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಏತಾಯ ಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಖೀಣಾಸವೋ ಭಿಕ್ಖು ಪಟಿಕ್ಕೂಲೇ ಅನಿಟ್ಠೇ ವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಮೇತ್ತಾಫರಣಂ ವಾ ಧಾತುಮನಸಿಕಾರಂ ವಾ ಕರೋನ್ತೋ ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಕೂಲಸಞ್ಞೀ ವಿಹರತಿ। ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಕೂಲೇ ಇಟ್ಠೇ ವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಅಸುಭಫರಣಂ ವಾ ಅನಿಚ್ಚನ್ತಿ ಮನಸಿಕಾರಂ ವಾ

ಕರೋನ್ತೋ ಪಟಿಕ್ಕೂಲಸಞ್ಞೀ ವಿಹರತಿ। ತಥಾ ಪಟಿಕ್ಕೂಲಾಪಟಿಕ್ಕೂಲೇಸು ತದೇವ ಮೇತ್ತಾಫರಣಂ ವಾ ಧಾತುಮನಸಿಕಾರಂ ವಾ ಕರೋನ್ತೋ ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಕೂಲಸಞ್ಞೀ ವಿಹರತಿ। ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಕೂಲಪಟಿಕ್ಕೂಲೇಸು ಚ ತದೇವ ಅಸುಭಫರಣಂ ವಾ ಅನಿಚ್ಚನ್ತಿ ಮನಸಿಕಾರಂ ವಾ ಕರೋನ್ತೋ ಪಟಿಕ್ಕೂಲಸಞ್ಞೀ ವಿಹರತಿ। ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ ನೇವ ಸುಮನೋ ಹೋತೀತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತಂ ಪನ ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಂ ಪವತ್ತಯಮಾನೋ ಪಟಿಕ್ಕೂಲೇ ಚ ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಕೂಲೇ ಚ ತದುಭಯಂ ಅಭಿನಿವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಉಪೇಕ್ಖಕೋ ವಿಹರತಿ ಸತೋ ಸಮ್ಪಜಾನೋ। ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯಞ್ಹಿ "ಕಥಂ ಪಟಿಕ್ಕೂಲೇ ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಕೂಲಸಞ್ಞೀ ವಿಹರತಿ? ಅನಿಟ್ಠಸ್ಮಿಂ ವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಮೇತ್ತಾಯ ವಾ ಫರತಿ ಧಾತುಸೋ ವಾ ಉಪಸಂಹರತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೭) ನಯೇನ ಅಯಮೇವ ಅತ್ಥೋ ವಿಭತ್ತೋ। ಅಯಂ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತಾನಂ ಅರಿಯಾನಂಯೇವ ಸಮ್ಭವತೋ ಅರಿಯಾ ಇದ್ಧೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

೩೭೯. ಪಕ್ಖೀಆದೀನಂ ಪನ ವೇಹಾಸಗಮನಾದಿಕಾ **ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಜಾ ಇದ್ಧಿ** ನಾಮ। ಯಥಾಹ – "ಕತಮಾ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಜಾ ಇದ್ಧಿ? ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪಕ್ಖೀನಂ ಸಬ್ಬೇಸಂ ದೇವಾನಂ ಏಕಚ್ಚಾನಂ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಏಕಚ್ಚಾನಞ್ಚ ವಿನಿಪಾತಿಕಾನಂ ಅಯಂ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಜಾ ಇದ್ಧೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೮)। ಏತ್ಥ ಹಿ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪಕ್ಖೀನಂ ಝಾನಂ ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಂ ವಾ ವಿನಾಯೇವ ಆಕಾಸೇನ ಗಮನಂ। ತಥಾ ಸಬ್ಬೇಸಂ ದೇವಾನಂ ಪಠಮಕಪ್ಪಿಕಾನಞ್ಚ ಏಕಚ್ಚಾನಂ ಮನುಸ್ಸಾನಂ। ತಥಾ ಪಿಯಙ್ಕರಮಾತಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೦) ಯಕ್ಖಿನೀ ಉತ್ತರಮಾತಾ ಫುಸ್ಸಮಿತ್ತಾ ಧಮ್ಮಗುತ್ತಾತಿ ಏವಮಾದೀನಂ ಏಕಚ್ಚಾನಂ ವಿನಿಪಾತಿಕಾನಂ ಆಕಾಸೇನ ಗಮನಂ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಜಾ ಇದ್ಧೀತಿ।

೩೭೭. ಚಕ್ಕವತ್ತಿಆದೀನಂ ವೇಹಾಸಗಮನಾದಿಕಾ ಪನ **ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ** ನಾಮ। ಯಥಾಹ "ಕತಮಾ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ? ರಾಜಾ ಚಕ್ಕವತ್ತೀ ವೇಹಾಸಂ ಗಚ್ಛತಿ ಸದ್ಧಿಂ ಚತುರಙ್ಗಿನಿಯಾ ಸೇನಾಯ ಅನ್ತಮಸೋ ಅಸ್ಸಬನ್ಧಗೋಬನ್ಧಪುರಿಸೇ ಉಪಾದಾಯ। ಜೋತಿಕಸ್ಸ ಗಹಪತಿಸ್ಸ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ। ಜಟಿಲಕಸ್ಸ ಗಹಪತಿಸ್ಸ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ। ಘೋಸಿತಸ್ಸ ಗಹಪತಿಸ್ಸ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ। ಮೇಣ್ಡಕಸ್ಸ ಗಹಪತಿಸ್ಸ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ। ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಮಹಾಪುಞ್ಞಾನಂ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧೀ"ತಿ। ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಪನ ಪರಿಪಾಕಂ ಗತೇ ಪುಞ್ಞಸಮ್ಭಾರೇ ಇಜ್ಝನಕವಿಸೇಸೋ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ।

ಏತ್ಥ ಚ **ಜೋತಿಕಸ್ಸ** ಗಹಪತಿಸ್ಸ ಪಥವಿಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಮಣಿಪಾಸಾದೋ ಉಟ್ಠಹಿ। ಚತುಸಟ್ಠಿ ಚ ಕಪ್ಪರುಕ್ಖಾತಿ ಅಯಮಸ್ಸ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ। **ಜಟಿಲಕಸ್ಸ** ಅಸೀತಿಹತ್ಥೋ ಸುವಣ್ಣಪಬ್ಬತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ। **ಘೋಸಿತಸ್ಸ** ಸತ್ತಸು ಠಾನೇಸು ಮಾರಣತ್ಥಾಯ ಉಪಕ್ಕಮೇ ಕತೇಪಿ ಅರೋಗಭಾವೋ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ। **ಮೇಣ್ಡಕಸ್ಸ** ಏಕಕರೀಸಮತ್ತೇ ಪದೇಸೇ ಸತ್ತರತನಮಯಾನಂ ಮೇಣ್ಡಕಾನಂ ಪಾತುಭಾವೋ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ। ಪಞ್ಚ ಮಹಾಪುಞ್ಞಾ ನಾಮ ಮೇಣ್ಡಕಸೇಟ್ಠಿ, ತಸ್ಸ ಭರಿಯಾ ಚನ್ದಪದುಮಸಿರೀ, ಪುತ್ತೋ ಧನಞ್ಚಯಸೇಟ್ಠಿ, ಸುಣಿಸಾ ಸುಮನದೇವೀ, ದಾಸೋ ಪುಣ್ಣೋ ನಾಮಾತಿ। ತೇಸು ಸೇಟ್ಠಿಸ್ಸ ಸೀಸಂ ನ್ಹಾತಸ್ಸ ಆಕಾಸಂ ಉಲ್ಲೋಕನಕಾಲೇ ಅಡ್ಢತೇಳಸಕೋಟ್ಠಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಕಾಸತೋ ರತ್ತಸಾಲೀನಂ ಪೂರೇನ್ತಿ। ಭರಿಯಾಯ ನಾಳಿಕೋದನಮತ್ತಮ್ಪಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಸಕಲಜಮ್ಬುದೀಪವಾಸಿಕೇ ಪರಿವಿಸಮಾನಾಯ ಭತ್ತಂ ನ ಖೀಯತಿ। ಪುತ್ತಸ್ಸ ಸಹಸ್ಸತ್ಥವಿಕಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಸಕಲಜಮ್ಬುದೀಪವಾಸಿಕಾನಮ್ಪಿ ದೇನ್ತಸ್ಸ ಕಹಾಪಣಾ ನ ಖೀಯನ್ತಿ। ಸುಣಿಸಾಯ ಏಕಂ ವೀಹಿತುಮ್ಬಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಸಕಲಜಮ್ಬುದೀಪವಾಸಿಕಾನಮ್ಪಿ ಭಾಜಯಮಾನಾಯ ಧಞ್ಞಂ ನ ಖೀಯತಿ। ದಾಸಸ್ಸ ಏಕೇನ ನಙ್ಗಲೇನ ಕಸತೋ ಇತೋ ಸತ್ತ ಇತೋ ಸತ್ತಾತಿ ಚುದ್ದಸ ಮಗ್ಗಾ ಹೋನ್ತಿ। ಅಯಂ ನೇಸಂ ಪುಞ್ಞವತೋ ಇದ್ಧಿ।

೩೭೮. ವಿಜ್ಜಾಧರಾದೀನಂ ವೇಹಾಸಗಮನಾದಿಕಾ ಪನ **ವಿಜ್ಜಾಮಯಾ ಇದ್ಧಿ**। ಯಥಾಹ "ಕತಮಾ ವಿಜ್ಜಾಮಯಾ ಇದ್ಧಿ? ವಿಜ್ಜಾಧರಾ ವಿಜ್ಜಂ ಪರಿಜಪಿತ್ವಾ ವೇಹಾಸಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಆಕಾಸೇ ಅನ್ತಲಿಕ್ಖೇ ಹತ್ಥಿಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇನ್ತಿ…ಪೇ॰… ವಿವಿಧಮ್ಪಿ ಸೇನಾಬ್ಯೂಹಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೮)।

೩೭೯. ತೇನ ತೇನ ಪನ ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗೇನ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಇಜ್ಝನಂ **ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗಪಚ್ಚಯಾ ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧಿ**। ಯಥಾಹ - "ನೇಕ್ಖಮ್ಮೇನ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ ಪಹಾನಟ್ಠೋ ಇಜ್ಝತೀತಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗಪಚ್ಚಯಾ ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧಿ... ಪೇ॰... ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಹಾನಟ್ಠೋ ಇಜ್ಝತೀತಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗಪಚ್ಚಯಾ ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೮)। ಏತ್ಥ ಚ ಪಟಿಪತ್ತಿಸಙ್ಖಾತಸ್ಸೇವ ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗಸ್ಸ ದೀಪನವಸೇನ ಪುರಿಮಪಾಳಿಸದಿಸಾವ ಪಾಳಿ ಆಗತಾ। ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ಸಕಟಬ್ಯೂಹಾದಿಕರಣವಸೇನ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಸಿಪ್ಪಕಮ್ಮಂ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ವೇಜ್ಜಕಮ್ಮಂ ತಿಣ್ಣಂ ಬೇದಾನಂ ಉಗ್ಗಹಣಂ ತಿಣ್ಣಂ ಪಿಟಕಾನಂ ಉಗ್ಗಹಣಂ ಅನ್ತಮಸೋ ಕಸನವಪನಾದೀನಿ ಉಪಾದಾಯ ತಂ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತವಿಸೇಸೋ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾಪಯೋಗಪಚ್ಚಯಾ ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧೀತಿ ಆಗತಾ। (೧೦)

ಇತಿ ಇಮಾಸು ದಸಸು ಇದ್ಧೀಸು ಇದ್ಧಿವಿಧಾಯಾತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪದೇ ಅಧಿಟ್ಠಾನಾ ಇದ್ಧಿಯೇವ ಆಗತಾ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನತ್ಥೇ ವಿಕುಬ್ಬನಾಮನೋಮಯಾಇದ್ಧಿಯೋಪಿ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಾ ಏವ।

೩೮೦. **ಇದ್ಧಿವಿಧಾಯಾ**ತಿ ಇದ್ಧಿಕೋಟ್ಠಾಸಾಯ, ಇದ್ಧಿವಿಕಪ್ಪಾಯ ವಾ। **ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹರತಿ ಅಭಿನಿನ್ನಾಮೇತೀ**ತಿ ಸೋ ಭಿಕ್ಖು ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರವಸೇನ ತಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇ ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕೇ ಜಾತೇ ಇದ್ಧಿವಿಧಾಧಿಗಮತ್ಥಾಯ ಪರಿಕಮ್ಮಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹರತಿ ಕಸಿಣಾರಮ್ಮಣತೋ ಅಪನೇತ್ವಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಾಭಿಮುಖಂ ಪೇಸೇತಿ। **ಅಭಿನಿನ್ನಾಮೇತೀ**ತಿ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬಇದ್ಧಿಪೋಣಂ ಇದ್ಧಿಪಬ್ಭಾರಂ ಕರೋತಿ। **ಸೋ**ತಿ ಸೋ ಏವಂ ಕತಚಿತ್ತಾಭಿನೀಹಾರೋ ಭಿಕ್ಖು। **ಅನೇಕವಿಹಿತ**ನ್ತಿ ಅನೇಕವಿಧಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರಕಂ। **ಇದ್ಧಿವಿಧ**ನ್ತಿ ಇದ್ಧಿಕೋಟ್ಠಾಸಂ। **ಪಚ್ಚನುಭೋತೀ**ತಿ ಪಚ್ಚನುಭವತಿ, ಫುಸತಿ ಸಚ್ಛಿಕರೋತಿ ಪಾಪುಣಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇದಾನಿಸ್ಸ ಅನೇಕವಿಹಿತಭಾವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ "ಏಕೋಪಿ ಹುತ್ವಾ"ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಏಕೋಪಿ ಹುತ್ವಾ**ತಿ ಇದ್ಧಿಕರಣತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪಕತಿಯಾ ಏಕೋಪಿ ಹುತ್ವಾ। **ಬಹುಧಾ ಹೋತೀ**ತಿ ಬಹೂನಂ ಸನ್ತಿಕೇ ಚಙ್ಕಮಿತುಕಾಮೋ ವಾ ಸಜ್ಝಾಯಂ ವಾ ಕತ್ತುಕಾಮೋ ಪಞ್ಹಂ ವಾ ಪುಚ್ಛಿತುಕಾಮೋ ಹುತ್ವಾ ಸತಮ್ಪಿ ಸಹಸ್ಸಮ್ಪಿ ಹೋತಿ। ಕಥಂ ಪನಾಯಮೇವಂ ಹೋತಿ? ಇದ್ಧಿಯಾ ಚತಸ್ಸೋ ಭೂಮಿಯೋ ಚತ್ತಾರೋ ಪಾದಾ ಅಟ್ಠ ಪದಾನಿ ಸೋಳಸ ಚ ಮೂಲಾನಿ ಸಮ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಹನ್ತೋ।

೩೮೧. ತತ್ಥ **ಚತಸ್ಸೋ ಭೂಮಿಯೋ**ತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಝಾನಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿನಾ "ಇದ್ಧಿಯಾ ಕತಮಾ ಚತಸ್ಸೋ ಭೂಮಿಯೋ? ವಿವೇಕಜಭೂಮಿ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ, ಪೀತಿಸುಖಭೂಮಿ ದುತಿಯಂ ಝಾನಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸುಖಭೂಮಿ ತತಿಯಂ ಝಾನಂ, ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಭೂಮಿ ಚತುತ್ಥಂ ಝಾನಂ। ಇದ್ಧಿಯಾ ಇಮಾ ಚತಸ್ಸೋ ಭೂಮಿಯೋ ಇದ್ಧಿಲಾಭಾಯ ಇದ್ಧಿಪಟಿಲಾಭಾಯ ಇದ್ಧಿವಿಕುಬ್ಬನತಾಯ ಇದ್ಧಿವಿಸವಿತಾಯ ಇದ್ಧಿವಸಿತಾಯ ಇದ್ಧಿವೇಸಾರಜ್ಜಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೯)। ಏತ್ಥ ಚ ಪುರಿಮಾನಿ ತೀಣಿ ಝಾನಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಪೀತಿಫರಣೇನ ಚ ಸುಖಫರಣೇನ ಚ ಸುಖಸಞ್ಞಞ್ಚ ಲಹುಸಞ್ಞಞ್ಚ ಓಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಲಹುಮುದುಕಮ್ಮಞ್ಞಕಾಯೋ ಇದ್ಧಿಂ ಪಾಪುಣಾತಿ, ತಸ್ಮಾ ಇಮಿನಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಇದ್ಧಿಲಾಭಾಯ ಸಂವತ್ತನತೋ ಸಮ್ಭಾರಭೂಮಿಯೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ ಪನ ಇದ್ಧಿಲಾಭಾಯ ಪಕತಿಭೂಮಿಯೇವ।

೩೮೨. **ಚತ್ತಾರೋ ಪಾದಾ**ತಿ ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ಇದ್ಧಿಯಾ ಕತಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಪಾದಾ? ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಛನ್ದಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಸಮನ್ನಾಗತಂ ಇದ್ಧಿಪಾದಂ ಭಾವೇತಿ। ವೀರಿಯ... ಚಿತ್ತ... ವೀಮಂಸಾಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಸಮನ್ನಾಗತಂ ಇದ್ಧಿಪಾದಂ ಭಾವೇತಿ। ಇದ್ಧಿಯಾ ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಪಾದಾ ಇದ್ಧಿಲಾಭಾಯ... ಪೇ॰... ಇದ್ಧಿವೇಸಾರಜ್ಜಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೯)। ಏತ್ಥ ಚ ಛನ್ದಹೇತುಕೋ ಛನ್ದಾಧಿಕೋ ವಾ ಸಮಾಧಿ **ಛನ್ದಸಮಾಧಿ**। ಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಛನ್ದಂ ಅಧಿಪತಿಂ ಕರಿತ್ವಾ ಪಟಿಲದ್ಧಸಮಾಧಿಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಪಧಾನಭೂತಾ ಸಙ್ಖಾರಾ **ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಾ**। ಚತುಕಿಚ್ಚಸಾಧಕಸ್ಸ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವೀರಿಯಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। **ಸಮನ್ನಾಗತ**ನ್ತಿ ಛನ್ದಸಮಾಧಿನಾ ಚ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಚ ಉಪೇತಂ। **ಇದ್ಧಿಪಾದ**ನ್ತಿ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಪರಿಯಾಯೇನ ವಾ ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ, ಇಜ್ಝನ್ತಿ ಏತಾಯ ಸತ್ತಾ ಇದ್ಧಾ ವುದ್ಧಾ ಉಕ್ಕಂಸಗತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಇಮಿನಾ ವಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಇದ್ಧೀತಿ ಸಙ್ಖ್ಯಂ ಗತಾನಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಛನ್ದಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಾನಂ

ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಪಾದಭೂತಂ ಸೇಸಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕರಾಸಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ಇದ್ಧಿಪಾದೋತಿ ತಥಾಭೂತಸ್ಸ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ४३४)।

ಅಥ ವಾ ಪಜ್ಜತೇ ಅನೇನಾತಿ ಪಾದೋ। ಪಾಪುಣೀಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇದ್ಧಿಯಾ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ। ಛನ್ದಾದೀನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಯಥಾಹ – "ಛನ್ದಞ್ಚೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಿಕ್ಖು ನಿಸ್ಸಾಯ ಲಭತಿ ಸಮಾಧಿಂ, ಲಭತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಂ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಛನ್ದಸಮಾಧಿ। ಸೋ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಪಾಪಕಾನಂ…ಪೇ॰… ಪದಹತಿ, ಇಮೇ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಾ। ಇತಿ ಅಯಞ್ಚ ಛನ್ದೋ ಅಯಞ್ಚ ಛನ್ದಸಮಾಧಿ ಇಮೇ ಚ ಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಾ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಛನ್ದಸಮಾಧಿಪಧಾನಸಙ್ಖಾರಸಮನ್ನಾಗತೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೮೨೫)। ಏವಂ ಸೇಸಿದ್ಧಿಪಾದೇಸುಪಿ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೩೮೩. ಅಟ್ಠ ಪದಾನೀತಿ ಛನ್ದಾದೀನಿ ಅಟ್ಠ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ಇದ್ಧಿಯಾ ಕತಮಾನಿ ಅಟ್ಠ ಪದಾನಿ? ಛನ್ದಞ್ಚೇ ಭಿಕ್ಖು ನಿಸ್ಸಾಯ ಲಭತಿ ಸಮಾಧಿಂ, ಲಭತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಂ। ಛನ್ದೋ ನ ಸಮಾಧಿ, ಸಮಾಧಿ ನ ಛನ್ದೋ। ಅಞ್ಞೋ ಛನ್ದೋ, ಅಞ್ಞೋ ಸಮಾಧಿ। ವೀರಿಯಞ್ಚೇ ಭಿಕ್ಖು… ಚಿತ್ತಞ್ಚೇ ಭಿಕ್ಖು… ವೀಮಂಸಞ್ಚೇ ಭಿಕ್ಖು ನಿಸ್ಸಾಯ ಲಭತಿ ಸಮಾಧಿಂ, ಲಭತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಂ। ವೀಮಂಸಾ ನ ಸಮಾಧಿ, ಸಮಾಧಿ ನ ವೀಮಂಸಾ। ಅಞ್ಞಾ ವೀಮಂಸಾ, ಅಞ್ಞೋ ಸಮಾಧಿ। ಇದ್ಧಿಯಾ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠ ಪದಾನಿ ಇದ್ಧಿಲಾಭಾಯ…ಪೇ॰… ಇದ್ಧಿವೇಸಾರಜ್ಜಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೯)। ಏತ್ಥ ಹಿ ಇದ್ಧಿಮುಪ್ಪಾದೇತುಕಾಮತಾಛನ್ದೋ ಸಮಾಧಿನಾ ಏಕತೋ ನಿಯುತ್ತೋವ ಇದ್ಧಿಲಾಭಾಯ ಸಂವತ್ತತಿ; ತಥಾ ವೀರಿಯಾದಯೋ। ತಸ್ಮಾ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠ ಪದಾನಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೩೮೪. ಸೋಳಸ ಮೂಲಾನೀತಿ ಸೋಳಸಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಆನೇಞ್ಜತಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ – "ಇದ್ಧಿಯಾ ಕತಿ ಮೂಲಾನಿ? ಸೋಳಸ ಮೂಲಾನಿ – ಅನೋನತಂ ಚಿತ್ತಂ ಕೋಸಜ್ಜೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಅನುನ್ನತಂ ಚಿತ್ತಂ ಉದ್ಧಚ್ಚೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಅನಭಿನತಂ ಚಿತ್ತಂ ರಾಗೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಅನಪನತಂ ಚಿತ್ತಂ ಬ್ಯಾಪಾದೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಅನಿಸ್ಸಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಅಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಂ ಚಿತ್ತಂ ಛನ್ದರಾಗೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ವಿಪ್ಪಮುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಕಾಮರಾಗೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ವಿಸಂಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಕಿಲೇಸೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ವಿಮರಿಯಾದಿಕತಂ ಚಿತ್ತಂ ಕಿಲೇಸಮರಿಯಾದೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಏಕತ್ತಗತಂ ಚಿತ್ತಂ ನಾನತ್ತಕಿಲೇಸೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಸದ್ಧಾಯ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ವೀರಿಯೇನ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ಕೋಸಜ್ಜೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಸತಿಯಾ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ಪಮಾದೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಸಮಾಧಿನಾ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ಉದ್ಧಚ್ಚೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಪಞ್ಞಾಯ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ, ಓಭಾಸಗತಂ ಚಿತ್ತಂ ಅವಿಜ್ಜನ್ಧಕಾರೇ ನ ಇಞ್ಜತೀತಿ ಆನೇಞ್ಜಂ। ಇದ್ಧಿಯಾ ಇಮಾನಿ ಸೋಳಸ ಮೂಲಾನಿ ಇದ್ಧಿಲಾಭಾಯ…ಪೇ॰… ಇದ್ಧಿವೇಸಾರಜ್ಜಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೯)।

ಕಾಮಞ್ಚ ಏಸ ಅತ್ಥೋ ಏವಂ ಸಮಾಹಿತೇ ಚಿತ್ತೇತಿಆದಿನಾಪಿ ಸಿದ್ಧೋಯೇವ, ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀನಂ ಪನ ಇದ್ಧಿಯಾ ಭೂಮಿಪಾದಪದಮೂಲಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪುನ ವುತ್ತೋ। ಪುರಿಮೋ ಚ ಸುತ್ತೇಸು ಆಗತನಯೋ। ಅಯಂ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯಂ। ಇತಿ ಉಭಯತ್ಥ ಅಸಮ್ಮೋಹತ್ಥಮ್ಪಿ ಪುನ ವುತ್ತೋ।

೩೮೫. ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಹನ್ತೋತಿ ಸ್ವಾಯಮೇತೇ ಇದ್ಧಿಯಾ ಭೂಮಿಪಾದಪದಭೂತೇ ಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಸಚೇ ಸತಂ ಇಚ್ಛತಿ "ಸತಂ ಹೋಮಿ ಸತಂ ಹೋಮೀ"ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಪುನ ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ, ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತೇನ ಸಹೇವ ಸತಂ ಹೋತಿ। ಸಹಸ್ಸಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಸಚೇ ಏವಂ ನ ಇಜ್ಝತಿ ಪುನ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ದುತಿಯಮ್ಪಿ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ। ಸಂಯುತ್ತಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಹಿ ಏಕವಾರಂ ದ್ವೇವಾರಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತುಂ ವಟ್ಟತೀತಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಚಿತ್ತಂ ನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ।

ಪರಿಕಮ್ಮಚಿತ್ತಾನಿ ಸತಾರಮ್ಮಣಾನಿ ವಾ ಸಹಸ್ಸಾರಮ್ಮಣಾನಿ ವಾ, ತಾನಿ ಚ ಖೋ ವಣ್ಣವಸೇನ, ನೋ ಪಣ್ಣತ್ತಿವಸೇನ। ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ತಥೇವ ಸತಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಸಹಸ್ಸಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ। ತಂ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಂ ಅಪ್ಪನಾಚಿತ್ತಮಿವ ಗೋತ್ರಭುಅನನ್ತರಂ ಏಕಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ರೂಪಾವಚರಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಿಕಂ।

೩೮೮. ಯಮ್ಪಿ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯಂ ವುತ್ತಂ "ಪಕತಿಯಾ ಏಕೋ ಬಹುಕಂ ಆವಜ್ಜತಿ ಸತಂ ವಾ ಸಹಸ್ಸಂ ವಾ ಸತಸಹಸ್ಸಂ ವಾ, ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ 'ಬಹುಕೋ ಹೋಮೀ'ತಿ, ಬಹುಕೋ ಹೋತಿ, ಯಥಾ **ಆಯಸ್ಮಾ ಚೂಳಪನ್ಥಕೋ**"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೦)। ತತ್ರಾಪಿ **ಆವಜ್ಜತೀ**ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮವಸೇನೇವ ವುತ್ತಂ। **ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತೀ**ತಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಞಾಣವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಬಹುಕಂ ಆವಜ್ಜತಿ, ತತೋ ತೇಸಮ್ಪಿ ಪರಿಕಮ್ಮಚಿತ್ತಾನಂ ಅವಸಾನೇ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಪುನ ಬಹುಕೋ ಹೋಮೀತಿ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತೋ ಪರಂ ಪವತ್ತಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಚತುನ್ನಂ ವಾ ಪುಬ್ಬಭಾಗಚಿತ್ತಾನಂ ಅನನ್ತರಾ ಉಪ್ಪನ್ನೇನ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾಪನವಸೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಲದ್ಧನಾಮೇನ ಏಕೇನೇವ ಅಭಿಞ್ಞಾಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ "ಯಥಾ **ಆಯಸ್ಮಾ ಚೂಳಪನ್ಥಕೋ**"ತಿ, ತಂ ಬಹುಧಾಭಾವಸ್ಸ ಕಾಯಸಕ್ಖಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ತಂ ಪನ ವತ್ಥುನಾ ದೀಪೇತಬ್ಬಂ। ತೇ ಕಿರ ದ್ವೇಭಾತರೋ ಪನ್ಥೇ ಜಾತತ್ತಾ ಪನ್ಥಕಾತಿ ನಾಮಂ ಲಭಿಂಸು। ತೇಸಂ ಜೇಟ್ಠೋ ಮಹಾಪನ್ಥಕೋ, ಸೋ ಪಬ್ಬಜಿತ್ವಾ ಸಹ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಹಿ ಅರಹತ್ತಂ ಪಾಪುಣಿ। ಅರಹಾ ಹುತ್ವಾ ಚೂಳಪನ್ಥಕಂ ಪಬ್ಬಾಜೇತ್ವಾ -

ಪದುಮಂ ಯಥಾ ಕೋಕನದಂ ಸುಗನ್ಧಂ, ಪಾತೋ ಸಿಯಾ ಫುಲ್ಲಮವೀತಗನ್ಧಂ।
ಅಙ್ಗೀರಸಂ ಪಸ್ಸ ವಿರೋಚಮಾನಂ, ತಪನ್ತಮಾದಿಚ್ಚಮಿವನ್ತಲಿಕ್ಖೇತಿ॥ (ಅ॰ ನಿ॰ ೫.೧೯೫) -

ಇಮಂ ಗಾಥಂ ಅದಾಸಿ। ಸೋ ತಂ ಚತೂಹಿ ಮಾಸೇಹಿ ಪಗುಣಂ ಕಾತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿ। ಅಥ ನಂ ಥೇರೋ ಅಭಬ್ಬೋ ತ್ವಂ ಸಾಸನೇತಿ ವಿಹಾರತೋ ನೀಹರಿ। ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಕಾಲೇ ಥೇರೋ ಭತ್ತುದ್ದೇಸಕೋ ಹೋತಿ। ಜೀವಕೋ ಥೇರಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ "ಸ್ವೇ, ಭನ್ತೇ, ಭಗವತಾ ಸದ್ಧಿಂ ಪಞ್ಚಭಿಕ್ಖುಸತಾನಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಗೇಹೇ ಭಿಕ್ಖಂ ಗಣ್ಹಥಾ"ತಿ ಆಹ। ಥೇರೋಪಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಚೂಳಪನ್ಥಕಂ ಸೇಸಾನಂ ಅಧಿವಾಸೇಮೀತಿ ಅಧಿವಾಸೇಸಿ।

ಚೂಳಪನ್ಥಕೋ ದ್ವಾರಕೋಟ್ಠಕೇ ಠತ್ವಾ ರೋದತಿ। ಭಗವಾ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನಾ ದಿಸ್ವಾ ತಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಕಸ್ಮಾ ರೋದಸೀತಿ ಆಹ। ಸೋ ತಂ ಪವತ್ತಿಮಾಚಿಕ್ಖಿ। ಭಗವಾ ನ ಸಜ್ಝಾಯಂ ಕಾತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ಮಮ ಸಾಸನೇ ಅಭಬ್ಬೋ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಮಾ ಸೋಚಿ ಭಿಕ್ಖೂತಿ ತಂ ಬಾಹಾಯಂ ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಹಾರಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ಇದ್ಧಿಯಾ ಪಿಲೋತಿಕಖಣ್ಡಂ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಿತ್ವಾ ಅದಾಸಿ, ಹನ್ದ ಭಿಕ್ಖು ಇಮಂ ಪರಿಮಜ್ಜನ್ತೋ ರಜೋಹರಣಂ ರಜೋಹರಣನ್ತಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಜ್ಝಾಯಂ ಕರೋಹೀತಿ। ತಸ್ಸ ತಥಾ ಕರೋತೋ ತಂ ಕಾಳವಣ್ಣಂ ಅಹೋಸಿ। ಸೋ ಪರಿಸುದ್ಧಂ ವತ್ಥಂ, ನತ್ಥೇತ್ಥ ದೋಸೋ, ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಪನಾಯಂ ದೋಸೋತಿ ಸಞ್ಞಂ ಪಟಿಲಭಿತ್ವಾ ಪಞ್ಚಸು ಖನ್ಧೇಸು ಞಾಣಂ ಓತಾರೇತ್ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಅನುಲೋಮತೋ ಗೋತ್ರಭುಸಮೀಪಂ ಪಾಪೇಸಿ। ಅಥಸ್ಸ ಭಗವಾ ಓಭಾಸಗಾಥಾ ಅಭಾಸಿ -

"ರಾಗೋ ರಜೋ ನ ಚ ಪನ ರೇಣು ವುಚ್ಚತಿ,
ರಾಗಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ ರಜೋತಿ।
ಏತಂ ರಜಂ ವಿಪ್ಪಜಹಿತ್ವಾ ಪಣ್ಡಿತಾ,
ವಿಹರನ್ತಿ ತೇ ವಿಗತರಜಸ್ಸ ಸಾಸನೇ॥

"ದೋಸೋ ...ಪೇ॰...॥

“ಮೋಹೋ ರಜೋ ನ ಚ ಪನ ರೇಣು ವುಚ್ಚತಿ,
ಮೋಹಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ ರಜೋತಿ।
ಏತಂ ರಜಂ ವಿಪ್ಪಜಹಿತ್ವಾ ಪಣ್ಡಿತಾ,
ವಿಹರನ್ತಿ ತೇ ವಿಗತರಜಸ್ಸ ಸಾಸನೇ”ತಿ॥ (ಮಹಾನಿ॰ ೨೦೯)।

ತಸ್ಸ ಗಾಥಾಪರಿಯೋಸಾನೇ ಚತುಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಭಳಭಿಞ್ಞಾಪರಿವಾರಾ ನವ ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಾ ಹತ್ಥಗತಾವ ಅಹೇಸುಂ।

ಸತ್ಥಾ ದುತಿಯದಿವಸೇ ಜೀವಕಸ್ಸ ಗೇಹಂ ಅಗಮಾಸಿ ಸದ್ಧಿಂ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘೇನ। ಅಥ ದಕ್ಖಿಣೋದಕಾವಸಾನೇ ಯಾಗುಯಾ ದಿಯ್ಯಮಾನಾಯ ಹತ್ಥೇನ ಪತ್ತಂ ಪಿದಹಿ। ಜೀವಕೋ ಕಿಂ ಭನ್ತೇತಿ ಪುಚ್ಛಿ। ವಿಹಾರೇ ಏಕೋ ಭಿಕ್ಖು ಅತ್ಥೀತಿ। ಸೋ ಪುರಿಸಂ ಪೇಸೇಸಿ “ಗಚ್ಛ, ಅಯ್ಯಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಸೀಘಂ ಏಹೀ”ತಿ। ವಿಹಾರತೋ ನಿಕ್ಖನ್ತೇ ಪನ ಭಗವತಿ,

ಸಹಸ್ಸಕ್ಖತ್ತುಮತ್ತಾನಂ , ನಿಮ್ಮಿನಿತ್ವಾನ ಪನ್ಥಕೋ।
ನಿಸೀದಮ್ಬವನೇ ರಮ್ಮೇ, ಯಾವ ಕಾಲಪ್ಪವೇದನಾತಿ॥ (ಥೇರಗಾ॰ ೫೬೩)।

ಅಥ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ಗನ್ತ್ವಾ ಕಾಸಾವೇಹಿ ಏಕಪಜ್ಜೋತಂ ಆರಾಮಂ ದಿಸ್ವಾ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಭಿಕ್ಖೂಹಿ ಭರಿತೋ ಭನ್ತೇ ಆರಾಮೋ, ನಾಹಂ ಜಾನಾಮಿ ಕತಮೋ ಸೋ ಅಯ್ಯೋತಿ ಆಹ। ತತೋ ನಂ ಭಗವಾ ಆಹ “ಗಚ್ಛ ಯಂ ಪಠಮಂ ಪಸ್ಸಸಿ, ತಂ ಚೀವರಕಣ್ಣೇ ಗಹೇತ್ವಾ ‘ಸತ್ಥಾ ತಂ ಆಮನ್ತೇತೀ’ತಿ ವತ್ವಾ ಆನೇಹೀ”ತಿ। ಸೋ ತಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಥೇರಸ್ಸೇವ ಚೀವರಕಣ್ಣೇ ಅಗ್ಗಹೇಸಿ। ತಾವದೇವ ಸಬ್ಬೇಪಿ ನಿಮ್ಮಿತಾ ಅನ್ತರಧಾಯಿಂಸು। ಥೇರೋ “ಗಚ್ಛ ತ್ವ”ನ್ತಿ ತಂ ಉಯ್ಯೋಜೇತ್ವಾ ಮುಖಧೋವನಾದಿಸರೀರಕಿಚ್ಚಂ ನಿಟ್ಠಪೇತ್ವಾ ಪಠಮತರಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಪತ್ತಾಸನೇ ನಿಸೀದಿ। ಇದಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ “ಯಥಾ ಆಯಸ್ಮಾ ಚೂಳಪನ್ಥಕೋ”ತಿ।

ತತ್ರ ಯೇ ತೇ ಬಹೂ ನಿಮ್ಮಿತಾ ತೇ ಅನಿಯಮೇತ್ವಾ ನಿಮ್ಮಿತತ್ತಾ ಇದ್ಧಿಮತಾ ಸದಿಸಾವ ಹೋನ್ತಿ। ಠಾನನಿಸಜ್ಜಾದೀಸು ವಾ ಭಾಸಿತತುಣ್ಹೀಭಾವಾದೀಸು ವಾ ಯಂ ಯಂ ಇದ್ಧಿಮಾ ಕರೋತಿ, ತಂ ತದೇವ ಕರೋನ್ತಿ। ಸಚೇ ಪನ ನಾನಾವಣ್ಣೇ ಕಾತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ಕೇಚಿ ಪಠಮವಯೇ, ಕೇಚಿ ಮಜ್ಝಿಮವಯೇ, ಕೇಚಿ ಪಚ್ಛಿಮವಯೇ, ತಥಾ ದೀಘಕೇಸೇ, ಉಪಡ್ಢಮುಣ್ಡೇ, ಮುಣ್ಡೇ, ಮಿಸ್ಸಕೇಸೇ, ಉಪಡ್ಢರತ್ತಚೀವರೇ, ಪಣ್ಡುಕಚೀವರೇ, ಪದಭಾಣಧಮ್ಮಕಥಾಸರಭಞ್ಞಪಞ್ಹಪುಚ್ಛನಪಞ್ಹವಿಸ್ಸಜ್ಜನರಜನಪಚನಚೀವರಸಿಬ್ಬನಧೋವನಾದೀನಿ ಕರೋನ್ತೇ ಅಪರೇಪಿ ವಾ ನಾನಪ್ಪಕಾರಕೇ ಕಾತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ತೇನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಏತ್ತಕಾ ಭಿಕ್ಖೂ ಪಠಮವಯಾ ಹೋನ್ತೂತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಪುನ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ। ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಪ್ಪಕಾರಾಯೇವ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಬಹುಧಾಪಿ ಹುತ್ವಾ ಏಕೋ ಹೋತೀತಿಆದೀಸು।

ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ, ಇಮಿನಾ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಏವಂ ಬಹುಭಾವಂ ನಿಮ್ಮಿನಿತ್ವಾ ಪುನ “ಏಕೋವ ಹುತ್ವಾ ಚಙ್ಕಮಿಸ್ಸಾಮಿ, ಸಜ್ಝಾಯಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮಿ, ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛಿಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ವಾ, “ಅಯಂ ವಿಹಾರೋ ಅಪ್ಪಭಿಕ್ಖುಕೋ, ಸಚೇ ಕೇಚಿ ಆಗಮಿಸ್ಸನ್ತಿ ‘ಕುತೋ ಇಮೇ ಏತ್ತಕಾ ಏಕಸದಿಸಾ ಭಿಕ್ಖೂ, ಅದ್ಧಾ ಥೇರಸ್ಸ ಏಸ ಆನುಭಾವೋ’ತಿ ಮಂ ಜಾನಿಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿ ಅಪ್ಪಿಚ್ಛತಾಯ ವಾ ಅನ್ತರಾವ “ಏಕೋ ಹೋಮೀ”ತಿ ಇಚ್ಛನ್ತೇನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ “ಏಕೋ ಹೋಮೀ”ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಪುನ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ “ಏಕೋ ಹೋಮೀ”ತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ। ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂಯೇವ ಏಕೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಅಕರೋನ್ತೋ ಪನ ಯಥಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲವಸೇನ ಸಯಮೇವ ಏಕೋ ಹೋತಿ।

೩೮೭. **ಆವಿಭಾವಂ ತಿರೋಭಾವ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಆವಿಭಾವಂ ಕರೋತಿ ತಿರೋಭಾವಂ ಕರೋತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ । ಇದಮೇವ ಹಿ ಸನ್ಧಾಯ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯಂ ವುತ್ತಂ “ಆವಿಭಾವನ್ತಿ ಕೇನಚಿ ಅನಾವಟಂ ಹೋತಿ ಅಪ್ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ವಿವಟಂ ಪಾಕಟಂ। ತಿರೋಭಾವನ್ತಿ

ಕೇನಚಿ ಆವಟಂ ಹೋತಿ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ಪಿಹಿತಂ ಪಟಿಕುಜ್ಜಿತ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೧)। ತತ್ರಾಯಂ ಇದ್ಧಿಮಾ ಆವಿಭಾವಂ ಕಾತುಕಾಮೋ ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಾ ಆಲೋಕಂ ಕರೋತಿ, ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ವಾ ವಿವಟಂ, ಅನಾಪಾಥಂ ವಾ ಆಪಾಥಂ ಕರೋತಿ। ಕಥಂ? ಅಯಞ್ಹಿ ಯಥಾ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನೋಪಿ ದೂರೇ ಠಿತೋಪಿ ವಾ ದಿಸ್ಸತಿ, ಏವಂ ಅತ್ತಾನಂ ವಾ ಪರಂ ವಾ ಕಾತುಕಾಮೋ ಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಇದಂ ಅನ್ಧಕಾರಟ್ಠಾನಂ ಆಲೋಕಜಾತಂ ಹೋತೂತಿ ವಾ, ಇದಂ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ವಿವಟಂ ಹೋತೂತಿ ವಾ, ಇದಂ ಅನಾಪಾಥಂ ಆಪಾಥಂ ಹೋತೂತಿ ವಾ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ, ಸಹ ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತೇನ ಯಥಾಧಿಟ್ಠಿತಮೇವ ಹೋತಿ। ಪರೇ ದೂರೇ ಠಿತಾಪಿ ಪಸ್ಸನ್ತಿ। ಸಯಮ್ಪಿ ಪಸ್ಸಿತುಕಾಮೋ ಪಸ್ಸತಿ।

೩೮೮. ಏತಂ ಪನ ಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಕೇನ ಕತಪುಬ್ಬನ್ತಿ? ಭಗವತಾ। ಭಗವಾ ಹಿ ಚೂಳಸುಭದ್ದಾಯ ನಿಮನ್ತಿತೋ ವಿಸ್ಸಕಮ್ಮುನಾ ನಿಮ್ಮಿತೇಹಿ ಪಞ್ಚಹಿ ಕೂಟಾಗಾರಸತೇಹಿ ಸಾವತ್ಥಿತೋ ಸತ್ತಯೋಜನಬ್ಭನ್ತರಂ ಸಾಕೇತಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಯಥಾ ಸಾಕೇತನಗರವಾಸಿನೋ ಸಾವತ್ಥಿವಾಸಿಕೇ, ಸಾವತ್ಥಿವಾಸಿನೋ ಚ ಸಾಕೇತವಾಸಿಕೇ ಪಸ್ಸನ್ತಿ, ಏವಂ ಅಧಿಟ್ಠಾಸಿ। ನಗರಮಜ್ಝೇ ಚ ಓತರಿತ್ವಾ ಪಥವಿಂ ದ್ವಿಧಾ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಯಾವ ಅವೀಚಿಂ ಆಕಾಸಞ್ಚ ದ್ವಿಧಾ ವಿಯೂಹಿತ್ವಾ ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ದಸ್ಸೇಸಿ।

ದೇವೋರೋಹಣೇನಪಿ ಚ ಅಯಮತ್ಥೋ ವಿಭಾವೇತಬ್ಬೋ। ಭಗವಾ ಕಿರ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಕತ್ವಾ ಚತುರಾಸೀತಿಪಾಣಸಹಸ್ಸಾನಿ ಬನ್ಧನಾ ಪಮೋಚೇತ್ವಾ ಅತೀತಾ ಬುದ್ಧಾ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಾವಸಾನೇ ಕುಹಿಂ ಗತಾತಿ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ತಾವತಿಂಸಭವನಂ ಗತಾತಿ ಅದ್ದಸ। ಅಥೇಕೇನ ಪಾದೇನ ಪಥವೀತಲಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ದುತಿಯಂ ಯುಗನ್ಧರಪಬ್ಬತೇ ಪತಿಟ್ಠಪೇತ್ವಾ ಪುನ ಪುರಿಮಪಾದಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ಸಿನೇರುಮತ್ಥಕಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ಪಣ್ಡುಕಮ್ಬಲಸಿಲಾತಲೇ ವಸ್ಸಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಸನ್ನಿಪತಿತಾನಂ ದಸಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳದೇವತಾನಂ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಂ ಆರಭಿ। ಭಿಕ್ಖಾಚಾರವೇಲಾಯ ನಿಮ್ಮಿತಬುದ್ಧಂ ಮಾಪೇಸಿ। ಸೋ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತಿ। ಭಗವಾ ನಾಗಲತಾದನ್ತಕಟ್ಠಂ ಖಾದಿತ್ವಾ ಅನೋತತ್ತದಹೇ ಮುಖಂ ಧೋವಿತ್ವಾ ಉತ್ತರಕುರೂಸು ಪಿಣ್ಡಪಾತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಅನೋತತ್ತದಹತೀರೇ ಪರಿಭುಞ್ಜತಿ। ಸಾರಿಪುತ್ತತ್ಥೇರೋ ತತ್ಥ ಗನ್ತ್ವಾ ಭಗವನ್ತಂ ವನ್ದತಿ। ಭಗವಾ ಅಜ್ಜ ಏತ್ತಕಂ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇಸಿನ್ತಿ ಥೇರಸ್ಸ ನಯಂ ದೇತಿ। ಏವಂ ತಯೋ ಮಾಸೇ ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಂ ಕಥೇಸಿ। ತಂ ಸುತ್ವಾ ಅಸೀತಿಕೋಟಿದೇವತಾನಂ ಧಮ್ಮಾಭಿಸಮಯೋ ಅಹೋಸಿ।

ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯೇ ಸನ್ನಿಪತಿತಾಪಿ ದ್ವಾದಸಯೋಜನಾ ಪರಿಸಾ ಭಗವನ್ತಂ ಪಸ್ಸಿತ್ವಾವ ಗಮಿಸ್ಸಾಮಾತಿ ಖನ್ಧಾವಾರಂ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ತಂ ಚೂಳಅನಾಥಪಿಣ್ಡಿಕಸೇಟ್ಠಿಯೇವ ಸಬ್ಬಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪಟ್ಠಾಸಿ। ಮನುಸ್ಸಾ ಕುಹಿಂ ಭಗವಾತಿ ಜಾನನತ್ಥಾಯ ಅನುರುದ್ಧತ್ಥೇರಂ ಯಾಚಿಂಸು। ಥೇರೋ ಆಲೋಕಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಅದ್ದಸ ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ತತ್ಥ ವಸ್ಸೂಪಗತಂ ಭಗವನ್ತಂ ದಿಸ್ವಾ ಆರೋಚೇಸಿ।

ತೇ ಭಗವತೋ ವನ್ದನತ್ಥಾಯ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರಂ ಯಾಚಿಂಸು। ಥೇರೋ ಪರಿಸಮಜ್ಝೇಯೇವ ಮಹಾಪಥವಿಯಂ ನಿಮುಜ್ಜಿತ್ವಾ ಸಿನೇರುಪಬ್ಬತಂ ನಿಬ್ಬಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ತಥಾಗತಪಾದಮೂಲೇ ಭಗವತೋ ಪಾದೇ ವನ್ದಮಾನೋವ ಉಮ್ಮುಜ್ಜಿತ್ವಾ ಭಗವನ್ತಂ ಏತದವೋಚ "ಜಮ್ಬುದೀಪವಾಸಿನೋ, ಭನ್ತೇ, ಭಗವತೋ ಪಾದೇ ವನ್ದಿತ್ವಾ ಪಸ್ಸಿತ್ವಾವ ಗಮಿಸ್ಸಾಮಾತಿ ವದನ್ತೀ"ತಿ। ಭಗವಾ ಆಹ "ಕುಹಿಂ ಪನ ತೇ, ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನ, ಏತರಹಿ ಜೇಟ್ಠಭಾತಾ ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತೀ"ತಿ? "ಸಙ್ಕಸ್ಸನಗರೇ ಭನ್ತೇ"ತಿ। "ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನ, ಮಂ ದಟ್ಠುಕಾಮಾ ಸ್ವೇ ಸಙ್ಕಸ್ಸನಗರಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತು, ಅಹಂ ಸ್ವೇ ಮಹಾಪವಾರಣಪುಣ್ಣಮಾಸೀಉಪೋಸಥದಿವಸೇ ಸಙ್ಕಸ್ಸನಗರೇ ಓತರಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ। "ಸಾಧು, ಭನ್ತೇ"ತಿ ಥೇರೋ ದಸಬಲಂ ವನ್ದಿತ್ವಾ ಆಗತಮಗ್ಗೇನೇವ ಓರುಯ್ಹ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಸನ್ತಿಕಂ ಸಮ್ಪಾಪುಣಿ। ಗಮನಾಗಮನಕಾಲೇ ಚ ಯಥಾ ನಂ ಮನುಸ್ಸಾ ಪಸ್ಸನ್ತಿ, ಏವಂ ಅಧಿಟ್ಠಾಸಿ। ಇದಂ ತಾವೇತ್ಥ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರೋ ಆವಿಭಾವಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಅಕಾಸಿ।

ಸೋ ಏವಂ ಆಗತೋ ತಂ ಪವತ್ತಿಂ ಆರೋಚೇತ್ವಾ “ದೂರನ್ತಿ ಸಞ್ಞಂ ಅಕತ್ವಾ ಕತಪಾತರಾಸಾವ ನಿಕ್ಖಮಥಾ”ತಿ ಆಹ। ಭಗವಾ ಸಕ್ಕಸ್ಸ ದೇವರಞ್ಞೋ ಆರೋಚೇಸಿ “ಮಹಾರಾಜ, ಸ್ವೇ ಮನುಸ್ಸಲೋಕಂ ಗಚ್ಛಾಮೀ”ತಿ। ದೇವರಾಜಾ ವಿಸ್ಸಕಮ್ಮಂ ಆಣಾಪೇಸಿ “ತಾತ, ಸ್ವೇ ಭಗವಾ ಮನುಸ್ಸಲೋಕಂ ಗನ್ತುಕಾಮೋ, ತಿಸ್ಸೋ ಸೋಪಾನಪನ್ತಿಯೋ ಮಾಪೇಹಿ ಏಕಂ ಕನಕಮಯಂ, ಏಕಂ ರಜತಮಯಂ, ಏಕಂ ಮಣಿಮಯ”ನ್ತಿ। ಸೋ ತಥಾ ಅಕಾಸಿ। ಭಗವಾ ದುತಿಯದಿವಸೇ ಸಿನೇರುಮುದ್ಧನಿ ಠತ್ವಾ ಪುರತ್ಥಿಮಲೋಕಧಾತುಂ ಓಲೋಕೇಸಿ, ಅನೇಕಾನಿ ಚಕ್ಕವಾಳಸಹಸ್ಸಾನಿ ವಿವಟಾನಿ ಹುತ್ವಾ ಏಕಙ್ಗಣಂ ವಿಯ ಪಕಾಸಿಂಸು। ಯಥಾ ಚ ಪುರತ್ಥಿಮೇನ, ಏವಂ ಪಚ್ಛಿಮೇನಪಿ ಉತ್ತರೇನಪಿ ದಕ್ಖಿಣೇನಪಿ ಸಬ್ಬಂ ವಿವಟಮದ್ದಸ। ಹೇಟ್ಠಾಪಿ ಯಾವ ಅವೀಚಿ, ಉಪರಿ ಯಾವ ಅಕನಿಟ್ಠಭವನಂ, ತಾವ ಅದ್ದಸ।

ತಂ ದಿವಸಂ ಕಿರ ಲೋಕವಿವರಣಂ ನಾಮ ಅಹೋಸಿ। ಮನುಸ್ಸಾಪಿ ದೇವೇ ಪಸ್ಸನ್ತಿ, ದೇವಾಪಿ ಮನುಸ್ಸೇ। ತತ್ಥ ನೇವ ಮನುಸ್ಸಾ ಉದ್ಧಂ ಉಲ್ಲೋಕೇನ್ತಿ, ನ ದೇವಾ ಅಧೋ ಓಲೋಕೇನ್ತಿ, ಸಬ್ಬೇ ಸಮ್ಮುಖಾವ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪಸ್ಸನ್ತಿ। ಭಗವಾ ಮಜ್ಝೇ ಮಣಿಮಯೇನ ಸೋಪಾನೇನ ಓತರತಿ, ಛಕಾಮಾವಚರದೇವಾ ವಾಮಪಸ್ಸೇ ಕನಕಮಯೇನ, ಸುದ್ಧಾವಾಸಾ ಚ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ದಕ್ಖಿಣಪಸ್ಸೇ ರಜತಮಯೇನ। ದೇವರಾಜಾ ಪತ್ತಚೀವರಂ ಅಗ್ಗಹೇಸಿ, ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾ ತಿಯೋಜನಿಕಂ ಸೇತಚ್ಛತ್ತಂ, ಸುಯಾಮೋ ವಾಳಬೀಜನಿಂ, ಪಞ್ಚಸಿಖೋ ಗನ್ಧಬ್ಬಪುತ್ತೋ ತಿಗಾವುತಮತ್ತಂ ಬೇಳುವಪಣ್ಡುವೀಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಪೂಜಂ ಕರೋನ್ತೋ ಓತರತಿ। ತಂದಿವಸಂ ಭಗವನ್ತಂ ದಿಸ್ವಾ ಬುದ್ಧಭಾವಾಯ ಪಿಹಂ ಅನುಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಠಿತಸತ್ತೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಇದಮೇತ್ಥ ಭಗವಾ ಆವಿಭಾವಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಅಕಾಸಿ।

ಅಪಿಚ ತಮ್ಬಪಣ್ಣಿದೀಪೇ ತಲಙ್ಗರವಾಸೀ ಧಮ್ಮದಿನ್ನತ್ಥೇರೋಪಿ ತಿಸ್ಸಮಹಾವಿಹಾರೇ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣಸ್ಮಿಂ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ “ತೀಹಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಭಿಕ್ಖು ಅಪಣ್ಣಕಪಟಿಪದಂ ಪಟಿಪನ್ನೋ ಹೋತೀ”ತಿ ಅಪಣ್ಣಕಸುತ್ತಂ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೧೬) ಕಥೇನ್ತೋ ಹೇಟ್ಠಾಮುಖಂ ಬೀಜನಿಂ ಅಕಾಸಿ, ಯಾವ ಅವೀಚಿತೋ ಏಕಙ್ಗಣಂ ಅಹೋಸಿ। ತತೋ ಉಪರಿಮುಖಂ ಅಕಾಸಿ, ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾ ಏಕಙ್ಗಣಂ ಅಹೋಸಿ। ಥೇರೋ ನಿರಯಭಯೇನ ತಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸಗ್ಗಸುಖೇನ ಚ ಪಲೋಭೇತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇಸಿ। ಕೇಚಿ ಸೋತಾಪನ್ನಾ ಅಹೇಸುಂ, ಕೇಚಿ ಸಕದಾಗಾಮೀ ಅನಾಗಾಮೀ ಅರಹನ್ತೋತಿ।

೩೮೯. ತಿರೋಭಾವಂ ಕಾತುಕಾಮೋ ಪನ ಆಲೋಕಂ ವಾ ಅನ್ಧಕಾರಂ ಕರೋತಿ, ಅಪ್ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ವಾ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ, ಆಪಾಥಂ ವಾ ಅನಾಪಾಥಂ ಕರೋತಿ। ಕಥಂ? ಅಯಞ್ಹಿ ಯಥಾ ಅಪ್ಪಟಿಚ್ಛನ್ನೋಪಿ ಸಮೀಪೇ ಠಿತೋಪಿ ವಾ ನ ದಿಸ್ಸತಿ, ಏವಂ ಅತ್ತಾನಂ ವಾ ಪರಂ ವಾ ಕಾತುಕಾಮೋ ಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ “ಇದಂ ಆಲೋಕಟ್ಠಾನಂ ಅನ್ಧಕಾರಂ ಹೋತೂ”ತಿ ವಾ, “ಇದಂ ಅಪ್ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಂ ಹೋತೂ”ತಿ ವಾ, “ಇದಂ ಆಪಾಥಂ ಅನಾಪಾಥಂ ಹೋತೂ”ತಿ ವಾ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ। ಸಹ ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತೇನ ಯಥಾಧಿಟ್ಠಿತಮೇವ ಹೋತಿ। ಪರೇ ಸಮೀಪೇ ಠಿತಾಪಿ ನ ಪಸ್ಸನ್ತಿ। ಸಯಮ್ಪಿ ಅಪಸ್ಸಿತುಕಾಮೋ ನ ಪಸ್ಸತಿ।

೩೯೦. ಏತಂ ಪನ ಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಕೇನ ಕತಪುಬ್ಬನ್ತಿ? ಭಗವತಾ। ಭಗವಾ ಹಿ ಯಸಂ ಕುಲಪುತ್ತಂ ಸಮೀಪೇ ನಿಸಿನ್ನಂಯೇವ ಯಥಾ ನಂ ಪಿತಾ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ಏವಮಕಾಸಿ। ತಥಾ ವೀಸಯೋಜನಸತಂ ಮಹಾಕಪ್ಪಿನಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಗ್ಗಮನಂ ಕತ್ವಾ ತಂ ಅನಾಗಾಮಿಫಲೇ, ಅಮಚ್ಚಸಹಸ್ಸಞ್ಚಸ್ಸ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲೇ ಪತಿಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ, ತಸ್ಸ ಅನುಮಗ್ಗಂ ಆಗತಾ ಸಹಸ್ಸಿತ್ಥಿಪರಿವಾರಾ ಅನೋಜಾದೇವೀ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಸಮೀಪೇ ನಿಸಿನ್ನಾಪಿ ಯಥಾ ಸಪರಿಸಂ ರಾಜಾನಂ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ತಥಾ ಕತ್ವಾ “ಅಪಿ, ಭನ್ತೇ, ರಾಜಾನಂ ಪಸ್ಸಥಾ”ತಿ ವುತ್ತೇ “ಕಿಂ ಪನ ತೇ ರಾಜಾನಂ ಗವೇಸಿತುಂ ವರಂ, ಉದಾಹು ಅತ್ತಾನ”ನ್ತಿ? “ಅತ್ತಾನಂ, ಭನ್ತೇ”ತಿ ವತ್ವಾ ನಿಸಿನ್ನಾಯ ತಸ್ಸಾ ತಥಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇಸಿ, ಯಥಾ ಸಾ ಸದ್ಧಿಂ ಇತ್ಥಿಸಹಸ್ಸೇನ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲೇ ಪತಿಟ್ಠಾಸಿ, ಅಮಚ್ಚಾ ಅನಾಗಾಮಿಫಲೇ, ರಾಜಾ ಅರಹತ್ತೇತಿ। ಅಪಿಚ ತಮ್ಬಪಣ್ಣಿದೀಪಂ ಆಗತದಿವಸೇ ಯಥಾ ಅತ್ತನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಆಗತೇ ಅವಸೇಸೇ ರಾಜಾ ನ ಪಸ್ಸತಿ, ಏವಂ ಕರೋನ್ತೇನ ಮಹಿನ್ದತ್ಥೇರೇನಾಪಿ ಇದಂ ಕತಮೇವ (ಪಾರಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.ತತಿಯಸಙ್ಗೀತಿಕಥಾ)।

೩೯೧. ಅಪಿಚ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಪಾಕಟಂ ಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಆವಿಭಾವಂ ನಾಮ। ಅಪಾಕಟಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ತಿರೋಭಾವಂ ನಾಮ। ತತ್ಥ ಪಾಕಟಪಾಟಿಹಾರಿಯೇ ಇದ್ಧಿಪಿ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಇದ್ಧಿಮಾಪಿ। ತಂ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯೇನ ದೀಪೇತಬ್ಬಂ। ತತ್ರ ಹಿ "ಇಧ ತಥಾಗತೋ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಕರೋತಿ ಅಸಾಧಾರಣಂ ಸಾವಕೇಹಿ। ಉಪರಿಮಕಾಯತೋ ಅಗ್ಗಿಕ್ಖನ್ಧೋ ಪವತ್ತತಿ, ಹೇಟ್ಠಿಮಕಾಯತೋ ಉದಕಧಾರಾ ಪವತ್ತತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೧೧೬) ಏವಂ ಉಭಯಂ ಪಞ್ಞಾಯಿತ್ಥ। ಅಪಾಕಟಪಾಟಿಹಾರಿಯೇ ಇದ್ಧಿಯೇವ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ನ ಇದ್ಧಿಮಾ। ತಂ ಮಹಕಸುತ್ತೇನ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೪೬) ಚ ಬ್ರಹ್ಮನಿಮನ್ತನಿಕಸುತ್ತೇನ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೫೦೧ ಆದಯೋ) ಚ ದೀಪೇತಬ್ಬಂ। ತತ್ರ ಹಿ ಆಯಸ್ಮತೋ ಚ ಮಹಕಸ್ಸ, ಭಗವತೋ ಚ ಇದ್ಧಿಯೇವ ಪಞ್ಞಾಯಿತ್ಥ, ನ ಇದ್ಧಿಮಾ।

ಯಥಾಹ –

"ಏಕಮನ್ತಂ ನಿಸಿನ್ನೋ ಖೋ ಚಿತ್ತೋ ಗಹಪತಿ ಆಯಸ್ಮನ್ತಂ ಮಹಕಂ ಏತದವೋಚ 'ಸಾಧು ಮೇ, ಭನ್ತೇ, ಅಯ್ಯೋ ಮಹಕೋ ಉತ್ತರಿಮನುಸ್ಸಧಮ್ಮಾ ಇದ್ಧಿಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ದಸ್ಸೇತೂ'ತಿ। ತೇನ ಹಿ ತ್ವಂ ಗಹಪತಿ ಆಳಿನ್ದೇ ಉತ್ತರಾಸಙ್ಗಂ ಪಞ್ಞಾಪೇತ್ವಾ ತಿಣಕಲಾಪಂ ಓಕಾಸೇಹೀತಿ। 'ಏವಂ, ಭನ್ತೇ'ತಿ ಖೋ ಚಿತ್ತೋ ಗಹಪತಿ ಆಯಸ್ಮತೋ ಮಹಕಸ್ಸ ಪಟಿಸ್ಸುತ್ವಾ ಆಳಿನ್ದೇ ಉತ್ತರಾಸಙ್ಗಂ ಪಞ್ಞಾಪೇತ್ವಾ ತಿಣಕಲಾಪಂ ಓಕಾಸೇಸಿ। ಅಥ ಖೋ ಆಯಸ್ಮಾ ಮಹಕೋ ವಿಹಾರಂ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ತಥಾರೂಪಂ ಇದ್ಧಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಅಭಿಸಙ್ಖಾಸಿ, ಯಥಾ ತಾಲಚ್ಛಿಗ್ಗಳೇನ ಚ ಅಗ್ಗಳನ್ತರಿಕಾಯ ಚ ಅಚ್ಚಿ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ತಿಣಾನಿ ಝಾಪೇಸಿ, ಉತ್ತರಾಸಙ್ಗಂ ನ ಝಾಪೇಸೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೪೬)।

ಯಥಾ ಚಾಹ –

"ಅಥ ಖ್ವಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಥಾರೂಪಂ ಇದ್ಧಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಅಭಿಸಙ್ಖಾಸಿಂ 'ಏತ್ತಾವತಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಪರಿಸಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಿಸಜ್ಜಾ ಚ ಸದ್ದಞ್ಚ ಮೇ ಸೋಸ್ಸನ್ತಿ, ನ ಚ ಮಂ ದಕ್ಖಿಸ್ಸನ್ತೀ'ತಿ ಅನ್ತರಹಿತೋ ಇಮಂ ಗಾಥಂ ಅಭಾಸಿಂ –

'ಭವೇ ವಾಹಂ ಭಯಂ ದಿಸ್ವಾ, ಭವಞ್ಚ ವಿಭವೇಸಿನಂ।
ಭವಂ ನಾಭಿವದಿಂ ಕಿಞ್ಚಿ, ನನ್ದಿಞ್ಚ ನ ಉಪಾದಿಯಿ'"ನ್ತಿ॥ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೫೦೪)।

೩೯೨. ತಿರೋಕುಟ್ಟಂ ತಿರೋಪಾಕಾರಂ ತಿರೋಪಬ್ಬತಂ ಅಸಜ್ಜಮಾನೋ ಗಚ್ಛತಿ ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಆಕಾಸೇತಿ ಏತ್ಥ **ತಿರೋಕುಟ್ಟ**ನ್ತಿ ಪರಕುಟ್ಟಂ, ಕುಟ್ಟಸ್ಸ ಪರಭಾಗನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಇತರೇಸು। **ಕುಟ್ಟೋ**ತಿ ಚ ಗೇಹಭಿತ್ತಿಯಾ ಏತಮಧಿವಚನಂ। **ಪಾಕಾರೋ**ತಿ ಗೇಹವಿಹಾರಗಾಮಾದೀನಂ ಪರಿಕ್ಖೇಪಪಾಕಾರೋ। **ಪಬ್ಬತೋ**ತಿ ಪಂಸುಪಬ್ಬತೋ ವಾ ಪಾಸಾಣಪಬ್ಬತೋ ವಾ। **ಅಸಜ್ಜಮಾನೋ**ತಿ ಅಲಗ್ಗಮಾನೋ। **ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಆಕಾಸೇ**ತಿ ಆಕಾಸೇ ವಿಯ। ಏವಂ ಗನ್ತುಕಾಮೇನ ಪನ ಆಕಾಸಕಸಿಣಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಕುಟ್ಟಂ ವಾ ಪಾಕಾರಂ ವಾ ಸಿನೇರುಚಕ್ಕವಾಳೇಸುಪಿ ಅಞ್ಞತರಂ ಪಬ್ಬತಂ ವಾ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಕತಪರಿಕಮ್ಮೇನ ಆಕಾಸೋ ಹೋತೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬೋ। ಆಕಾಸೋಯೇವ ಹೋತಿ। ಅಧೋ ಓತರಿತುಕಾಮಸ್ಸ, ಉದ್ಧಂ ವಾ ಆರೋಹಿತುಕಾಮಸ್ಸ ಸುಸಿರೋ ಹೋತಿ, ವಿನಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಗನ್ತುಕಾಮಸ್ಸ ಛಿದ್ದೋ। ಸೋ ತತ್ಥ ಅಸಜ್ಜಮಾನೋ ಗಚ್ಛತಿ।

ತಿಪಿಟಕಚೂಳಾಭಯತ್ಥೇರೋ ಪನೇತ್ಥಾಹ – "ಆಕಾಸಕಸಿಣಸಮಾಪಜ್ಜನಂ, ಆವುಸೋ, ಕಿಮತ್ಥಿಯಂ, ಕಿಂ ಹತ್ಥಿಅಸ್ಸಾದೀನಿ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಿತುಕಾಮೋ ಹತ್ಥಿಅಸ್ಸಾದಿ ಕಸಿಣಾನಿ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ನನು ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಕಸಿಣೇ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠಸಮಾಪತ್ತಿವಸೀಭಾವೋಯೇವ ಪಮಾಣಂ। ಯಂ ಯಂ ಇಚ್ಛತಿ, ತಂ ತದೇವ ಹೋತೀ"ತಿ। ಭಿಕ್ಖೂ ಆಹಂಸು – "ಪಾಳಿಯಾ, ಭನ್ತೇ, ಆಕಾಸಕಸಿಣಂಯೇವ ಆಗತಂ, ತಸ್ಮಾ ಅವಸ್ಸಮೇತಂ ವತ್ತಬ್ಬ"ನ್ತಿ। ತತ್ರಾಯಂ ಪಾಳಿ –

“ಪಕತಿಯಾ ಆಕಾಸಕಸಿಣಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಲಾಭೀ ಹೋತಿ। ತಿರೋಕುಟ್ಟಂ ತಿರೋಪಾಕಾರಂ ತಿರೋಪಬ್ಬತಂ ಆವಜ್ಜತಿ। ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ - ‘ಆಕಾಸೋ ಹೋತೂ’ತಿ। ಆಕಾಸೋ ಹೋತಿ। ತಿರೋಕುಟ್ಟಂ ತಿರೋಪಾಕಾರಂ ತಿರೋಪಬ್ಬತಂ ಅಸಜ್ಜಮಾನೋ ಗಚ್ಛತಿ। ಯಥಾ ಮನುಸ್ಸಾ ಪಕತಿಯಾ ಅನಿದ್ಧಿಮನ್ತೋ ಕೇನಚಿ ಅನಾವಟೇ ಅಪರಿಕ್ಖಿತ್ತೇ ಅಸಜ್ಜಮಾನಾ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ ತಿರೋಕುಟ್ಟಂ ತಿರೋಪಾಕಾರಂ ತಿರೋಪಬ್ಬತಂ ಅಸಜ್ಜಮಾನೋ ಗಚ್ಛತಿ, ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಆಕಾಸೇ”ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೧)।

ಸಚೇ ಪನಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಅಧಿಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಗಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ ಅನ್ತರಾ ಪಬ್ಬತೋ ವಾ ರುಕ್ಖೋ ವಾ ಉಟ್ಠೇತಿ, ಕಿಂ ಪುನ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬನ್ತಿ? ದೋಸೋ ನತ್ಥಿ। ಪುನ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಅಧಿಟ್ಠಾನಂ ಹಿ ಉಪಜ್ಝಾಯಸ್ಸ ಸನ್ತಿಕೇ ನಿಸ್ಸಯಗ್ಗಹಣಸದಿಸಂ ಹೋತಿ। ಇಮಿನಾ ಚ ಪನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಆಕಾಸೋ ಹೋತೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಿತತ್ತಾ ಆಕಾಸೋ ಹೋತಿಯೇವ। ಪುರಿಮಾಧಿಟ್ಠಾನಬಲೇನೇವ ಚಸ್ಸ ಅನ್ತರಾ ಅಞ್ಞೋ ಪಬ್ಬತೋ ವಾ ರುಕ್ಖೋ ವಾ ಉತುಮಯೋ ಉಟ್ಠಹಿಸ್ಸತೀತಿ ಅಟ್ಠಾನಮೇವೇತಂ। ಅಞ್ಞೇನ ಇದ್ಧಿಮತಾ ನಿಮ್ಮಿತೇ ಪನ ಪಠಮನಿಮ್ಮಾನಂ ಬಲವಂ ಹೋತಿ। ಇತರೇನ ತಸ್ಸ ಉದ್ಧಂ ವಾ ಅಧೋ ವಾ ಗನ್ತಬ್ಬಂ।

೩೯೩. ಪಥವಿಯಾಪಿ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಿಮುಜ್ಜನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನ್ತಿ ಉಟ್ಠಾನಂ ವುಚ್ಚತಿ। ನಿಮುಜ್ಜನ್ತಿ ಸಂಸೀದನಂ। ಉಮ್ಮುಜ್ಜಞ್ಚ ನಿಮುಜ್ಜಞ್ಚ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಿಮುಜ್ಜಂ। ಏವಂ ಕಾತುಕಾಮೇನ ಆಪೋಕಸಿಣಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಉಟ್ಠಾಯ ಏತ್ತಕೇ ಠಾನೇ ಪಥವೀ ಉದಕಂ ಹೋತೂತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ। ಸಹ ಅಧಿಟ್ಠಾನೇನ ಯಥಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ಠಾನೇ ಪಥವೀ ಉದಕಮೇವ ಹೋತಿ। ಸೋ ತತ್ಥ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಿಮುಜ್ಜಂ ಕರೋತಿ। ತತ್ರಾಯಂ ಪಾಳಿ -

“ಪಕತಿಯಾ ಆಪೋಕಸಿಣಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಲಾಭೀ ಹೋತಿ। ಪಥವಿಂ ಆವಜ್ಜತಿ। ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ - ‘ಉದಕಂ ಹೋತೂ’ತಿ। ಉದಕಂ ಹೋತಿ। ಸೋ ಪಥವಿಯಾ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಿಮುಜ್ಜಂ ಕರೋತಿ। ಯಥಾ ಮನುಸ್ಸಾ ಪಕತಿಯಾ ಅನಿದ್ಧಿಮನ್ತೋ ಉದಕೇ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಿಮುಜ್ಜಂ ಕರೋನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ ಪಥವಿಯಾ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಿಮುಜ್ಜಂ ಕರೋತಿ, ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಉದಕೇ”ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೧)।

ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಿಮುಜ್ಜಮೇವ, ನ್ಹಾನಪಾನಮುಖಧೋವನಭಣ್ಡಕಧೋವನಾದೀಸು ಯಂ ಯಂ ಇಚ್ಛತಿ, ತಂ ತಂ ಕರೋತಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಉದಕಮೇವ, ಸಪ್ಪಿತೇಲಮಧುಫಾಣಿತಾದೀಸುಪಿ ಯಂ ಯಂ ಇಚ್ಛತಿ, ತಂ ತಂ ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಏತ್ತಕಂ ಹೋತೂತಿ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಅಧಿಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ಯಥಾಧಿಟ್ಠಿತಮೇವ ಹೋತಿ। ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ಭಾಜನಗತಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಸಪ್ಪಿ ಸಪ್ಪಿಮೇವ ಹೋತಿ। ತೇಲಾದೀನಿ ತೇಲಾದೀನಿಯೇವ। ಉದಕಂ ಉದಕಮೇವ। ಸೋ ತತ್ಥ ತೇಮಿತುಕಾಮೋವ ತೇಮೇತಿ, ನ ತೇಮಿತುಕಾಮೋ ನ ತೇಮೇತಿ। ತಸ್ಸೇವ ಚ ಸಾ ಪಥವೀ ಉದಕಂ ಹೋತಿ ಸೇಸಜನಸ್ಸ ಪಥವೀಯೇವ। ತತ್ಥ ಮನುಸ್ಸಾ ಪತ್ತಿಕಾಪಿ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಯಾನಾದೀಹಿಪಿ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಕಸಿಕಮ್ಮಾದೀನಿಪಿ ಕರೋನ್ತಿಯೇವ। ಸಚೇ ಪನಾಯಂ ತೇಸಮ್ಪಿ ಉದಕಂ ಹೋತೂತಿ ಇಚ್ಛತಿ, ಹೋತಿಯೇವ। ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲಂ ಪನ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಯಂ ಪಕತಿಯಾ ಘಟತಳಾಕಾದೀಸು ಉದಕಂ, ತಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಅವಸೇಸಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಟ್ಠಾನಂ ಪಥವೀಯೇವ ಹೋತಿ।

೩೯೪. ಉದಕೇಪಿ ಅಭಿಜ್ಜಮಾನೇತಿ ಏತ್ಥ ಯಂ ಉದಕಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಸಂಸೀದತಿ, ತಂ ಭಿಜ್ಜಮಾನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ವಿಪರೀತಂ ಅಭಿಜ್ಜಮಾನಂ। ಏವಂ ಗನ್ತುಕಾಮೇನ ಪನ ಪಥವೀಕಸಿಣಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಏತ್ತಕೇ ಠಾನೇ ಉದಕಂ ಪಥವೀ ಹೋತೂತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ। ಸಹ ಅಧಿಟ್ಠಾನೇನ ಯಥಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಟ್ಠಾನೇ ಉದಕಂ ಪಥವೀಯೇವ ಹೋತಿ। ಸೋ ತತ್ಥ ಗಚ್ಛತಿ, ತತ್ರಾಯಂ ಪಾಳಿ -

“ಪಕತಿಯಾ ಪಥವೀಕಸಿಣಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಲಾಭೀ ಹೋತಿ। ಉದಕಂ ಆವಜ್ಜತಿ। ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ - ‘ಪಥವೀ ಹೋತೂ’ತಿ। ಪಥವೀ ಹೋತಿ। ಸೋ ಅಭಿಜ್ಜಮಾನೇ ಉದಕೇ ಗಚ್ಛತಿ। ಯಥಾ ಮನುಸ್ಸಾ ಪಕತಿಯಾ

ಅನಿದ್ಧಿಮನ್ತೋ ಅಭಿಜ್ಜಮಾನಾಯ ಪಥವಿಯಾ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ ಅಭಿಜ್ಜಮಾನೇ ಉದಕೇ ಗಚ್ಛತಿ, ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಪಥವಿಯ''ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೧)।

ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಗಚ್ಛತಿ, ಯಂ ಯಂ ಇರಿಯಾಪಥಂ ಇಚ್ಛತಿ, ತಂ ತಂ ಕರೋತಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಪಥವಿಮೇವ ಕರೋತಿ, ಮಣಿಸುವಣ್ಣಪಬ್ಬತರುಕ್ಖಾದೀಸುಪಿ ಯಂ ಯಂ ಇಚ್ಛತಿ, ತಂ ತಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ, ಯಥಾಧಿಟ್ಠಿತಮೇವ ಹೋತಿ। ತಸ್ಸೇವ ಚ ತಂ ಉದಕಂ ಪಥವೀ ಹೋತಿ, ಸೇಸಜನಸ್ಸ ಉದಕಮೇವ, ಮಚ್ಛಕಚ್ಛಪಾ ಚ ಉದಕಕಾಕಾದಯೋ ಚ ಯಥಾರುಚಿ ವಿಚರನ್ತಿ। ಸಚೇ ಪನಾಯಂ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ತಂ ಪಥವಿಂ ಕಾತುಂ ಇಚ್ಛತಿ, ಕರೋತಿಯೇವ। ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲಾತಿಕ್ಕಮೇನ ಪನ ಉದಕಮೇವ ಹೋತಿ।

೩೯೫. **ಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ಕಮತೀತಿ** ಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ಗಚ್ಛತಿ। **ಪಕ್ಖೀ ಸಕುಣೋತಿ** ಪಕ್ಖೇಹಿ ಯುತ್ತಸಕುಣೋ। ಏವಂ ಕಾತುಕಾಮೇನ ಪನ ಪಥವೀಕಸಿಣಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಸಚೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಗನ್ತುಮಿಚ್ಛತಿ, ಪಲ್ಲಙ್ಕಪ್ಪಮಾಣಂ ಠಾನಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ। ಸಚೇ ನಿಪನ್ನೋ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ ಮಞ್ಚಪ್ಪಮಾಣಂ, ಸಚೇ ಪದಸಾ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ ಮಗ್ಗಪ್ಪಮಾಣನ್ತಿ ಏವಂ ಯಥಾನುರೂಪಂ ಠಾನಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪಥವೀ ಹೋತೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ, ಸಹ ಅಧಿಟ್ಠಾನೇನ ಪಥವೀಯೇವ ಹೋತಿ। ತತ್ರಾಯಂ ಪಾಳಿ -

''ಆಕಾಸೇಪಿ ಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ಕಮತಿ, ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಪಕ್ಖೀ ಸಕುಣೋತಿ। ಪಕತಿಯಾ ಪಥವೀಕಸಿಣಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಲಾಭೀ ಹೋತಿ, ಆಕಾಸಂ ಆವಜ್ಜತಿ। ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ - 'ಪಥವೀ ಹೋತೂ'ತಿ। ಪಥವೀ ಹೋತಿ। ಸೋ ಆಕಾಸೇ ಅನ್ತಲಿಕ್ಖೇ ಚಙ್ಕಮತಿಪಿ ತಿಟ್ಠತಿಪಿ ನಿಸೀದತಿಪಿ ಸೇಯ್ಯಮ್ಪಿ ಕಪ್ಪೇತಿ। ಯಥಾ ಮನುಸ್ಸಾ ಪಕತಿಯಾ ಅನಿದ್ಧಿಮನ್ತೋ ಪಥವಿಯಂ ಚಙ್ಕಮನ್ತಿಪಿ...ಪೇ॰... ಸೇಯ್ಯಮ್ಪಿ ಕಪ್ಪೇನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ ಆಕಾಸೇ ಅನ್ತಲಿಕ್ಖೇ ಚಙ್ಕಮತಿಪಿ...ಪೇ॰... ಸೇಯ್ಯಮ್ಪಿ ಕಪ್ಪೇತೀ''ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೧)।

ಆಕಾಸೇ ಗನ್ತುಕಾಮೇನ ಚ ಭಿಕ್ಖುನಾ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಲಾಭಿನಾಪಿ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಅನ್ತರೇ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾ ವಾ ಪಬ್ಬತರುಕ್ಖಾದಯೋ ಹೋನ್ತಿ, ನಾಗಸುಪಣ್ಣಾದಯೋ ವಾ ಉಸೂಯನ್ತಾ ಮಾಪೇನ್ತಿ, ನೇಸಂ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ತೇ ಪನ ದಿಸ್ವಾ ಕಿಂ ಕಾತಬ್ಬನ್ತಿ? ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಆಕಾಸೋ ಹೋತೂತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ। ಥೇರೋ ಪನಾಹ ''ಸಮಾಪತ್ತಿಸಮಾಪಜ್ಜನಂ, ಆವುಸೋ, ಕಿಮತ್ಥಿಯಂ, ನನು ಸಮಾಹಿತಮೇವಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ, ತೇನ ಯಂ ಯಂ ಠಾನಂ ಆಕಾಸೋ ಹೋತೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ, ಆಕಾಸೋಯೇವ ಹೋತೀ''ತಿ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಏವಮಾಹ, ಅಥ ಖೋ ತಿರೋಕುಟ್ಟಪಾಟಿಹಾರಿಯೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ।

ಅಪಿಚ ಓಕಾಸೇ ಓರೋಹಣತ್ಥಮ್ಪಿ ಇಮಿನಾ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಲಾಭಿನಾ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಅಯಞ್ಹಿ ಸಚೇ ಅನೋಕಾಸೇ ನ್ಹಾನತಿತ್ಥೇ ವಾ ಗಾಮದ್ವಾರೇ ವಾ ಓರೋಹತಿ। ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನಾ ಪಸ್ಸಿತ್ವಾ ಅನೋಕಾಸಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಓಕಾಸೇ ಓತರತೀತಿ।

೩೯೬. ಇಮೇಪಿ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯೇ ಏವಂಮಹಿದ್ಧಿಕೇ ಏವಂಮಹಾನುಭಾವೇ ಪಾಣಿನಾ ಪರಾಮಸತಿ ಪರಿಮಜ್ಜತೀತಿ ಏತ್ಥ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾನಂ ದ್ವಾಚತ್ತಾಲೀಸಯೋಜನಸಹಸ್ಸಸ್ಸ ಉಪರಿ ಚರಣೇನ ಮಹಿದ್ಧಿಕತಾ, ತೀಸು ದೀಪೇಸು ಏಕಕ್ಖಣೇ ಆಲೋಕಕರಣೇನ ಮಹಾನುಭಾವತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ಉಪರಿ ಚರಣಆಲೋಕಕರಣೇಹಿ ವಾ ಮಹಿದ್ಧಿಕೇ ತೇನೇವ ಮಹಾನುಭಾವೇ। **ಪರಾಮಸತೀತಿ** ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹತಿ ಏಕದೇಸೇ ವಾ ಛುಪತಿ। **ಪರಿಮಜ್ಜತೀತಿ** ಸಮನ್ತತೋ ಆದಾಸತಲಂ ವಿಯ ಪರಿಮಜ್ಜತಿ। ಅಯಂ ಪನಸ್ಸ ಇದ್ಧಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಜ್ಝಾನವಸೇನೇವ ಇಜ್ಝತಿ, ನತ್ಥೇತ್ಥ ಕಸಿಣಸಮಾಪತ್ತಿನಿಯಮೋ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯಂ -

“ಇಮೇಪಿ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯೇ…ಪೇ०… ಪರಿಮಜ್ಜತೀತಿ ಇಧ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯೇ ಆವಜ್ಜತಿ, ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ - ‘ಹತ್ಥಪಾಸೇ ಹೋತೂ’ತಿ। ಹತ್ಥಪಾಸೇ ಹೋತಿ। ಸೋ ನಿಸಿನ್ನಕೋ ವಾ ನಿಪನ್ನಕೋ ವಾ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯೇ ಪಾಣಿನಾ ಆಮಸತಿ ಪರಾಮಸತಿ ಪರಿಮಜ್ಜತಿ। ಯಥಾ ಮನುಸ್ಸಾ ಪಕತಿಯಾ ಅನಿದ್ಧಿಮನ್ತೋ ಕಿಞ್ಚಿದೇವ ರೂಪಗತಂ ಹತ್ಥಪಾಸೇ ಆಮಸನ್ತಿ ಪರಾಮಸನ್ತಿ ಪರಿಮಜ್ಜನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ… ಪೇ०… ಪರಿಮಜ್ಜತೀ”ತಿ (ಪಟಿ० ಮ० ೩.೧೧)।

ಸ್ವಾಯಂ ಯದಿ ಇಚ್ಛತಿ ಗನ್ತ್ವಾ ಪರಾಮಸಿತುಂ, ಗನ್ತ್ವಾ ಪರಾಮಸತಿ, ಯದಿ ಪನ ಇಧೇವ ನಿಸಿನ್ನಕೋ ವಾ ನಿಪನ್ನಕೋ ವಾ ಪರಾಮಸಿತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ಹತ್ಥಪಾಸೇ ಹೋತೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ, ಅಧಿಟ್ಠಾನಬಲೇನ ವಣ್ಟಾ ಮುತ್ತತಾಲಫಲಂ ವಿಯ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಹತ್ಥಪಾಸೇ ಠಿತೇ ವಾ ಪರಾಮಸತಿ, ಹತ್ಥಂ ವಾ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ। ವಡ್ಢೇನ್ತಸ್ಸ ಪನ ಕಿಂ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಂ ವಡ್ಢತಿ, ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಕನ್ತಿ? ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಕಂ ವಡ್ಢತಿ।

ತತ್ಥ **ತಿಪಿಟಕಚೂಳನಾಗತ್ಥೇರೋ** ಆಹ “ಕಿಂ ಪನಾವುಸೋ, ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಂ ಖುದ್ದಕಮ್ಪಿ ಮಹನ್ತಮ್ಪಿ ನ ಹೋತಿ, ನನು ಯದಾ ಭಿಕ್ಖು ತಾಲಚ್ಛಿದ್ದಾದೀಹಿ ನಿಕ್ಖಮತಿ, ತದಾ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಂ ಖುದ್ದಕಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಮಹನ್ತಂ ಅತ್ತಭಾವಂ ಕರೋತಿ, ತದಾ ಮಹನ್ತಂ ಹೋತಿ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರಸ್ಸ ವಿಯಾ”ತಿ।

ನನ್ದೋಪನನ್ದನಾಗದಮನಕಥಾ

ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕಿರ ಸಮಯೇ ಅನಾಥಪಿಣ್ಡಿಕೋ ಗಹಪತಿ ಭಗವತೋ ಧಮ್ಮದೇಸನಂ ಸುತ್ವಾ “ಸ್ವೇ, ಭನ್ತೇ, ಪಞ್ಚಹಿ ಭಿಕ್ಖುಸತೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಗೇಹೇ ಭಿಕ್ಖಂ ಗಣ್ಹಥಾ”ತಿ ನಿಮನ್ತೇತ್ವಾ ಪಕ್ಕಮಿ। ಭಗವಾ ಅಧಿವಾಸೇತ್ವಾ ತಂದಿವಸಾವಸೇಸಂ ರತ್ತಿಭಾಗಞ್ಚ ವೀತಿನಾಮೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚೂಸಸಮಯೇ ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತುಂ ಓಲೋಕೇಸಿ। ಅಥಸ್ಸ **ನನ್ದೋಪನನ್ದೋ** ನಾಮ ನಾಗರಾಜಾ ಞಾಣಮುಖೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛಿ। ಭಗವಾ “ಅಯಂ ನಾಗರಾಜಾ ಮಯ್ಹಂ ಞಾಣಮುಖೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛಿ, ಅತ್ಥಿ ನು ಖೋ ಅಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ”ತಿ ಆವಜ್ಜೇನ್ತೋ “ಅಯಂ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಕೋ ತೀಸು ರತನೇಸು ಅಪ್ಪಸನ್ನೋ”ತಿ ದಿಸ್ವಾ ಕೋ ನು ಖೋ ಇಮಂ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿತೋ ವಿವೇಚೇಯ್ಯಾ”ತಿ ಆವಜ್ಜೇನ್ತೋ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರಂ ಅದ್ದಸ।

ತತೋ ಪಭಾತಾಯ ರತ್ತಿಯಾ ಸರೀರಪಟಿಜಗ್ಗನಂ ಕತ್ವಾ ಆಯಸ್ಮನ್ತಂ ಆನನ್ದಂ ಆಮನ್ತೇಸಿ - “ಆನನ್ದ, ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಭಿಕ್ಖುಸತಾನಂ ಆರೋಚೇಹಿ ತಥಾಗತೋ ದೇವಚಾರಿಕಂ ಗಚ್ಛತೀ”ತಿ। ತಂ ದಿವಸಞ್ಚ ನನ್ದೋಪನನ್ದಸ್ಸ ಆಪಾನಭೂಮಿಂ ಸಜ್ಜಯಿಂಸು। ಸೋ ದಿಬ್ಬರತನಪಲ್ಲಙ್ಕೇ ದಿಬ್ಬೇನ ಸೇತಚ್ಛತ್ತೇನ ಧಾರಿಯಮಾನೇನ ತಿವಿಧನಾಟಕೇಹಿ ಚೇವ ನಾಗಪರಿಸಾಯ ಚ ಪರಿವುತೋ ದಿಬ್ಬಭಾಜನೇಸು ಉಪಟ್ಠಾಪಿತಂ ಅನ್ನಪಾನವಿಧಿಂ ಓಲೋಕಯಮಾನೋ ನಿಸಿನ್ನೋ ಹೋತಿ। ಅಥ ಭಗವಾ ಯಥಾ ನಾಗರಾಜಾ ಪಸ್ಸತಿ, ತಥಾ ಕತ್ವಾ ತಸ್ಸ ವಿತಾನಮತ್ಥಕೇನೇವ ಪಞ್ಚಹಿ ಭಿಕ್ಖುಸತೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ತಾವತಿಂಸದೇವಲೋಕಾಭಿಮುಖೋ ಪಾಯಾಸಿ।

ತೇನ ಖೋ ಪನ ಸಮಯೇನ ನನ್ದೋಪನನ್ದಸ್ಸ ನಾಗರಾಜಸ್ಸ ಏವರೂಪಂ ಪಾಪಕಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ - “ಇಮೇ ಹಿ ನಾಮ ಮುಣ್ಡಕಾ ಸಮಣಕಾ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಉಪರೂಪರಿಭವನೇನ ದೇವಾನಂ ತಾವತಿಂಸಾನಂ ಭವನಂ ಪವಿಸನ್ತಿಪಿ ನಿಕ್ಖಮನ್ತಿಪಿ, ನ ದಾನಿ ಇತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಇಮೇಸಂ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಮತ್ಥಕೇ ಪಾದಪಂಸುಂ ಓಕಿರನ್ತಾನಂ ಗನ್ತುಂ ದಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ಉಟ್ಠಾಯ ಸಿನೇರುಪಾದಂ ಗನ್ತ್ವಾ ತಂ ಅತ್ತಭಾವಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ಸಿನೇರುಂ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ಭೋಗೇಹಿ ಪರಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಉಪರಿ ಫಣಂ ಕತ್ವಾ ತಾವತಿಂಸಭವನಂ ಅವಕುಜ್ಜೇನ ಫಣೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ಅದಸ್ಸನಂ ಗಮೇಸಿ।

ಅಥ ಖೋ ಆಯಸ್ಮಾ ರಟ್ಠಪಾಲೋ ಭಗವನ್ತಂ ಏತದವೋಚ "ಪುಬ್ಬೇ, ಭನ್ತೇ, ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪದೇಸೇ ಠಿತೋ ಸಿನೇರುಂ ಪಸ್ಸಾಮಿ, ಸಿನೇರುಪರಿಭಣ್ಡಂ ಪಸ್ಸಾಮಿ, ತಾವತಿಂಸಂ ಪಸ್ಸಾಮಿ, ವೇಜಯನ್ತಂ ಪಸ್ಸಾಮಿ, ವೇಜಯನ್ತಸ್ಸ ಪಾಸಾದಸ್ಸ ಉಪರಿ ಧಜಂ ಪಸ್ಸಾಮಿ। ಕೋ ನು ಖೋ, ಭನ್ತೇ, ಹೇತು ಕೋ ಪಚ್ಚಯೋ, ಯಂ ಏತರಹಿ ನೇವ ಸಿನೇರುಂ ಪಸ್ಸಾಮಿ...ಪೇ॰... ನ ವೇಜಯನ್ತಸ್ಸ ಪಾಸಾದಸ್ಸ ಉಪರಿ ಧಜಂ ಪಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ। "ಅಯಂ, ರಟ್ಠಪಾಲ, ನನ್ದೋಪನನ್ದೋ ನಾಮ ನಾಗರಾಜಾ ತುಮ್ಹಾಕಂ ಕುಪಿತೋ ಸಿನೇರುಂ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ಭೋಗೇಹಿ ಪರಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಉಪರಿ ಫಣೇನ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತ್ವಾ ಅನ್ಧಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಠಿತೋ"ತಿ। "ದಮೇಮಿ ನಂ, ಭನ್ತೇ"ತಿ। ನ ಭಗವಾ ಅನುಜಾನಿ। ಅಥ ಖೋ ಆಯಸ್ಮಾ ಭದ್ದಿಯೋ ಆಯಸ್ಮಾ ರಾಹುಲೋತಿ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಭಿಕ್ಖೂ ಉಟ್ಠಹಿಂಸು। ನ ಭಗವಾ ಅನುಜಾನಿ।

ಅವಸಾನೇ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರೋ "ಅಹಂ, ಭನ್ತೇ, ದಮೇಮಿ ನ"ನ್ತಿ ಆಹ। "ದಮೇಹಿ ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಾ"ತಿ ಭಗವಾ ಅನುಜಾನಿ। ಥೇರೋ ಅತ್ತಭಾವಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ಮಹನ್ತಂ ನಾಗರಾಜವಣ್ಣಂ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಿತ್ವಾ ನನ್ದೋಪನನ್ದಂ ಚುದ್ದಸಕ್ಖತ್ತುಂ ಭೋಗೇಹಿ ಪರಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಫಣಮತ್ಥಕೇ ಅತ್ತನೋ ಫಣಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಸಿನೇರುನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಅಭಿನಿಪ್ಪೀಳೇಸಿ। ನಾಗರಾಜಾ ಪಧೂಮಾಯಿ। ಥೇರೋಪಿ ನ ತುಯ್ಹಂಯೇವ ಸರೀರೇ ಧೂಮೋ ಅತ್ಥಿ, ಮಯ್ಹಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೀತಿ ಪಧೂಮಾಯಿ। ನಾಗರಾಜಸ್ಸ ಧೂಮೋ ಥೇರಂ ನ ಬಾಧತಿ। ಥೇರಸ್ಸ ಪನ ಧೂಮೋ ನಾಗರಾಜಾನಂ ಬಾಧತಿ। ತತೋ ನಾಗರಾಜಾ ಪಜ್ಜಲಿ। ಥೇರೋಪಿ ನ ತುಯ್ಹಂಯೇವ ಸರೀರೇ ಅಗ್ಗಿ ಅತ್ಥಿ, ಮಯ್ಹಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೀತಿ ಪಜ್ಜಲಿ। ನಾಗರಾಜಸ್ಸ ತೇಜೋ ಥೇರಂ ನ ಬಾಧತಿ। ಥೇರಸ್ಸ ಪನ ತೇಜೋ ನಾಗರಾಜಾನಂ ಬಾಧತಿ। ನಾಗರಾಜಾ ಅಯಂ ಮಂ ಸಿನೇರುನಾ ಅಭಿನಿಪ್ಪೀಳೇತ್ವಾ ಧೂಮಾಯತಿ ಚೇವ ಪಜ್ಜಲತಿ ಚಾತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ "ಭೋ ತ್ವಂ ಕೋಸೀ"ತಿ ಪಟಿಪುಚ್ಛಿ। "ಅಹಂ ಖೋ, ನನ್ದ, ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನೋ"ತಿ। "ಭನ್ತೇ, ಅತ್ತನೋ ಭಿಕ್ಖುಭಾವೇನ ತಿಟ್ಠಾಹೀ"ತಿ।

ಥೇರೋ ತಂ ಅತ್ತಭಾವಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ತಸ್ಸ ದಕ್ಖಿಣಕಣ್ಣಸೋತೇನ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ವಾಮಕಣ್ಣಸೋತೇನ ನಿಕ್ಖಮಿ , ವಾಮಕಣ್ಣಸೋತೇನ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ದಕ್ಖಿಣಕಣ್ಣಸೋತೇನ ನಿಕ್ಖಮಿ, ತಥಾ ದಕ್ಖಿಣನಾಸಸೋತೇನ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ವಾಮನಾಸಸೋತೇನ ನಿಕ್ಖಮಿ, ವಾಮನಾಸಸೋತೇನ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ದಕ್ಖಿಣನಾಸಸೋತೇನ ನಿಕ್ಖಮಿ। ತತೋ ನಾಗರಾಜಾ ಮುಖಂ ವಿವರಿ। ಥೇರೋ ಮುಖೇನ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ಅನ್ತೋಕುಚ್ಛಿಯಂ ಪಾಚೀನೇನ ಚ ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಚ ಚಙ್ಕಮತಿ। ಭಗವಾ "ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನ, ಮನಸಿಕರೋಹಿ ಮಹಿದ್ಧಿಕೋ ಏಸ ನಾಗೋ"ತಿ ಆಹ। ಥೇರೋ "ಮಯ್ಹಂ ಖೋ, ಭನ್ತೇ, ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ಭಾವಿತಾ ಬಹುಲೀಕತಾ ಯಾನೀಕತಾ ವತ್ಥುಕತಾ ಅನುಟ್ಠಿತಾ ಪರಿಚಿತಾ ಸುಸಮಾರದ್ಧಾ, ತಿಟ್ಠತು, ಭನ್ತೇ, ನನ್ದೋಪನನ್ದೋ, ಅಹಂ ನನ್ದೋಪನನ್ದಸದಿಸಾನಂ ನಾಗರಾಜಾನಂ ಸತಮ್ಪಿ ಸಹಸ್ಸಮ್ಪಿ ಸತಸಹಸ್ಸಮ್ಪಿ ದಮೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ ಆಹ।

ನಾಗರಾಜಾ ಚಿನ್ತೇಸಿ "ಪವಿಸನ್ತೋ ತಾವ ಮೇ ನ ದಿಟ್ಠೋ, ನಿಕ್ಖಮನಕಾಲೇ ದಾನಿ ನಂ ದಾಠನ್ತರೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾದಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ನಿಕ್ಖಮ ಭನ್ತೇ, ಮಾ ಮಂ ಅನ್ತೋಕುಚ್ಛಿಯಂ ಅಪರಾಪರಂ ಚಙ್ಕಮನ್ತೋ ಬಾಧಯಿತ್ಥಾತಿ ಆಹ। ಥೇರೋ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಬಹಿ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ನಾಗರಾಜಾ ಅಯಂ ಸೋತಿ ದಿಸ್ವಾ ನಾಸವಾತಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿ। ಥೇರೋ ಚತುತ್ಥಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿ। ಲೋಮಕೂಪಮ್ಪಿಸ್ಸ ವಾತೋ ಚಾಲೇತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿ। ಅವಸೇಸಾ ಭಿಕ್ಖೂ ಕಿರ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಸಬ್ಬಪಾಟಿಹಾರಿಯಾನಿ ಕಾತುಂ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯುಂ, ಇಮಂ ಪನ ಠಾನಂ ಪತ್ವಾ ಏವಂ ಖಿಪ್ಪನಿಸನ್ತಿನೋ ಹುತ್ವಾ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತುಂ ನ ಸಕ್ಖಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ತೇಸಂ ಭಗವಾ ನಾಗರಾಜದಮನಂ ನಾನುಜಾನಿ।

ನಾಗರಾಜಾ "ಅಹಂ ಇಮಸ್ಸ ಸಮಣಸ್ಸ ನಾಸವಾತೇನ ಲೋಮಕೂಪಮ್ಪಿ ಚಾಲೇತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿಂ, ಮಹಿದ್ಧಿಕೋ ಸಮಣೋ"ತಿ ಚಿನ್ತೇಸಿ। ಥೇರೋ ಅತ್ತಭಾವಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ಸುಪಣ್ಣರೂಪಂ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಿತ್ವಾ ಸುಪಣ್ಣವಾತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ನಾಗರಾಜಾನಂ ಅನುಬನ್ಧಿ। ನಾಗರಾಜಾ ತಂ ಅತ್ತಭಾವಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ಮಾಣವಕವಣ್ಣಂ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಿತ್ವಾ "ಭನ್ತೇ, ತುಮ್ಹಾಕಂ ಸರಣಂ ಗಚ್ಛಾಮೀ"ತಿ ವದನ್ತೋ ಥೇರಸ್ಸ ಪಾದೇ ವನ್ದಿ। ಥೇರೋ "ಸತ್ಥಾ, ನನ್ದ, ಆಗತೋ, ಏಹಿ ಗಮಿಸ್ಸಾಮಾ"ತಿ ನಾಗರಾಜಾನಂ ದಮಯಿತ್ವಾ ನಿಬ್ಬಿಸಂ ಕತ್ವಾ

ಗಹೇತ್ವಾ ಭಗವತೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಅಗಮಾಸಿ। ನಾಗರಾಜಾ ಭಗವನ್ತಂ ವನ್ದಿತ್ವಾ "ಭನ್ತೇ, ತುಮ್ಹಾಕಂ ಸರಣಂ ಗಚ್ಛಾಮೀ"ತಿ ಆಹ। ಭಗವಾ "ಸುಖೀ ಹೋಹಿ, ನಾಗರಾಜಾ"ತಿ ವತ್ವಾ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಪರಿವುತೋ ಅನಾಥಪಿಣ್ಡಿಕಸ್ಸ ನಿವೇಸನಂ ಅಗಮಾಸಿ।

ಅನಾಥಪಿಣ್ಡಿಕೋ "ಕಿಂ, ಭನ್ತೇ, ಅತಿದಿವಾ ಆಗತತ್ಥಾ"ತಿ ಆಹ। ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಸ್ಸ ಚ ನನ್ದೋಪನನ್ದಸ್ಸ ಚ ಸಙ್ಗಾಮೋ ಅಹೋಸೀತಿ। ಕಸ್ಸ, ಭನ್ತೇ, ಜಯೋ, ಕಸ್ಸ ಪರಾಜಯೋತಿ। ಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನಸ್ಸ ಜಯೋ, ನನ್ದಸ್ಸ ಪರಾಜಯೋತಿ। ಅನಾಥಪಿಣ್ಡಿಕೋ "ಅಧಿವಾಸೇತು ಮೇ, ಭನ್ತೇ, ಭಗವಾ ಸತ್ತಾಹಂ ಏಕಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಭತ್ತಂ, ಸತ್ತಾಹಂ ಥೇರಸ್ಸ ಸಕ್ಕಾರಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ವತ್ವಾ ಸತ್ತಾಹಂ ಬುದ್ಧಪಮುಖಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಭಿಕ್ಖುಸತಾನಂ ಮಹಾಸಕ್ಕಾರಂ ಅಕಾಸಿ। ಇತಿ ಇಮಂ ಇಮಸ್ಮಿಂ ನನ್ದೋಪನನ್ದದಮನೇ ಕತಂ ಮಹನ್ತಂ ಅತ್ತಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯೇತಂ ವುತ್ತಂ "ಯದಾ ಮಹನ್ತಂ ಅತ್ತಭಾವಂ ಕರೋತಿ, ತದಾ ಮಹನ್ತಂ ಹೋತಿ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರಸ್ಸ ವಿಯಾ"ತಿ। ಏವಂ ವುತ್ತೇಪಿ ಭಿಕ್ಖೂ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಕಮೇವ ವಡ್ಢತೀತಿ ಆಹಂಸು। ಅಯಮೇವ ಚೇತ್ಥ ಯುತ್ತಿ।

ಸೋ ಏವಂ ಕತ್ವಾ ನ ಕೇವಲಂ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯೇ ಪರಾಮಸತಿ। ಸಚೇ ಇಚ್ಛತಿ ಪಾದಕಥಲಿಕಂ ಕತ್ವಾ ಪಾದೇ ಠಪೇತಿ, ಪೀಠಂ ಕತ್ವಾ ನಿಸೀದತಿ, ಮಞ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ನಿಪಜ್ಜತಿ, ಅಪಸ್ಸೇನಫಲಕಂ ಕತ್ವಾ ಅಪಸ್ಸಯತಿ। ಯಥಾ ಚ ಏಕೋ, ಏವಂ ಅಪರೋಪಿ। ಅನೇಕೇಸುಪಿ ಹಿ ಭಿಕ್ಖುಸತಸಹಸ್ಸೇಸು ಏವಂ ಕರೋನ್ತೇಸು ತೇಸಞ್ಚ ಏಕಮೇಕಸ್ಸ ತಥೇವ ಇಜ್ಝತಿ। ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾನಞ್ಚ ಗಮನಮ್ಪಿ ಆಲೋಕಕರಣಮ್ಪಿ ತಥೇವ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಪಾತಿಸಹಸ್ಸೇಸು ಉದಕಪೂರೇಸು ಸಬ್ಬಪಾತೀಸು ಚ ಚನ್ದಮಣ್ಡಲಾನಿ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ। ಪಾಕತಿಕಮೇವ ಚ ಚನ್ದಸ್ಸ ಗಮನಂ ಆಲೋಕಕರಣಞ್ಚ ಹೋತಿ। ತಥೂಪಮಮೇತಂ ಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ।

೩೯೭. **ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾಪೀತಿ** ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಮ್ಪಿ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಕತ್ವಾ। **ಕಾಯೇನ ವಸಂ ವತ್ತೇತೀತಿ** ತತ್ಥ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ಕಾಯೇನ ಅತ್ತನೋ ವಸಂ ವತ್ತೇತಿ। ತಸ್ಸತ್ಥೋ ಪಾಳಿಂ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥ ಪಾಳಿ -

"ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾಪಿ ಕಾಯೇನ ವಸಂ ವತ್ತೇತೀತಿ। ಸಚೇ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ದೂರೇಪಿ ಸನ್ತಿಕೇ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ ಸನ್ತಿಕೇ ಹೋತೂತಿ, ಸನ್ತಿಕೇ ಹೋತಿ। ಸನ್ತಿಕೇಪಿ ದೂರೇ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ ದೂರೇ ಹೋತೂತಿ, ದೂರೇ ಹೋತಿ। ಬಹುಕಮ್ಪಿ ಥೋಕನ್ತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ ಥೋಕಂ ಹೋತೂತಿ, ಥೋಕಂ ಹೋತಿ। ಥೋಕಮ್ಪಿ ಬಹುಕನ್ತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ ಬಹುಕಂ ಹೋತೂತಿ, ಬಹುಕಂ ಹೋತಿ। ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ತಸ್ಸ ಬ್ರಹ್ಮುನೋ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ। ದಿಬ್ಬಾಯ ಸೋತಧಾತುಯಾ ತಸ್ಸ ಬ್ರಹ್ಮುನೋ ಸದ್ದಂ ಸುಣಾತಿ। ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣೇನ ತಸ್ಸ ಬ್ರಹ್ಮುನೋ ಚಿತ್ತಂ ಪಜಾನಾತಿ। ಸಚೇ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ ದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಣಾಮೇತಿ, ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ, ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಣಾಮೇತ್ವಾ ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಅಧಿಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಸುಖಸಞ್ಞಞ್ಚ ಲಹುಸಞ್ಞಞ್ಚ ಓಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಸಚೇ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚೇತೋವಸಿಪ್ಪತ್ತೋ ಅದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ಚಿತ್ತವಸೇನ ಕಾಯಂ ಪರಿಣಾಮೇತಿ, ಚಿತ್ತವಸೇನ ಕಾಯಂ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ। ಚಿತ್ತವಸೇನ ಕಾಯಂ ಪರಿಣಾಮೇತ್ವಾ ಚಿತ್ತವಸೇನ ಕಾಯಂ ಅಧಿಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಸುಖಸಞ್ಞಞ್ಚ ಲಹುಸಞ್ಞಞ್ಚ ಓಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಅದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಸೋ ತಸ್ಸ ಬ್ರಹ್ಮುನೋ ಪುರತೋ ರೂಪಂ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಾತಿ ಮನೋಮಯಂ ಸಬ್ಬಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಿಂ ಅಹೀನಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ಸಚೇ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚಙ್ಕಮತಿ, ನಿಮ್ಮಿತೋಪಿ ತತ್ಥ ಚಙ್ಕಮತಿ। ಸಚೇ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ತಿಟ್ಠತಿ, ನಿಸೀದತಿ, ಸೇಯ್ಯಂ ಕಪ್ಪೇತಿ, ನಿಮ್ಮಿತೋಪಿ ತತ್ಥ ಸೇಯ್ಯಂ ಕಪ್ಪೇತಿ। ಸಚೇ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಧೂಮಾಯತಿ, ಪಜ್ಜಲತಿ, ಧಮ್ಮಂ ಭಾಸತಿ, ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛತಿ, ಪಞ್ಹಂ ಪುಟ್ಠೋ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತಿ, ನಿಮ್ಮಿತೋಪಿ ತತ್ಥ ಪಞ್ಹಂ ಪುಟ್ಠೋ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತಿ। ಸಚೇ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮುನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ, ಸಲ್ಲಪತಿ, ಸಾಕಚ್ಛಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ನಿಮ್ಮಿತೋಪಿ ತತ್ಥ ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮುನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ, ಸಲ್ಲಪತಿ, ಸಾಕಚ್ಛಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ। ಯಂ ಯದೇವ ಹಿ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಕರೋತಿ, ತಂ ತದೇವ ನಿಮ್ಮಿತೋ ಕರೋತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೨)।

ತತ್ಥ **ದೂರೇಪಿ ಸನ್ತಿಕೇ ಅಧಿಟ್ಠಾತೀ**ತಿ ಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ದೂರೇ ದೇವಲೋಕಂ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ವಾ ಆವಜ್ಜತಿ ಸನ್ತಿಕೇ ಹೋತೂತಿ। ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಪುನ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಞಾಣೇನ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ ಸನ್ತಿಕೇ ಹೋತೂತಿ, ಸನ್ತಿಕೇ ಹೋತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸಪದೇಸುಪಿ।

ತತ್ಥ ಕೋ ದೂರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಸನ್ತಿಕಂ ಅಕಾಸೀತಿ? ಭಗವಾ। ಭಗವಾ ಹಿ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಾವಸಾನೇ ದೇವಲೋಕಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಯುಗನ್ಧರಞ್ಚ ಸಿನೇರುಞ್ಚ ಸನ್ತಿಕೇ ಕತ್ವಾ ಪಥವೀತಲತೋ ಏಕಪಾದಂ ಯುಗನ್ಧರೇ ಪತಿಟ್ಠಪೇತ್ವಾ ದುತಿಯಂ ಸಿನೇರುಮತ್ಥಕೇ ಠಪೇಸಿ। ಅಞ್ಞೋ ಕೋ ಅಕಾಸಿ? ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರೋ। ಥೇರೋ ಹಿ ಸಾವತ್ಥಿತೋ ಭತ್ತಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ನಿಕ್ಖನ್ತಂ ದ್ವಾದಸಯೋಜನಿಕಂ ಪರಿಸಂ ತಿಂಸಯೋಜನಂ ಸಙ್ಕಸ್ಸನಗರಮಗ್ಗಂ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ತಙ್ಖಣಞ್ಞೇವ ಸಮ್ಪಾಪೇಸಿ।

ಅಪಿಚ ತಮ್ಬಪಣ್ಣಿದೀಪೇ **ಚೂಳಸಮುದ್ದತ್ಥೇರೋ**ಪಿ ಅಕಾಸಿ। ದುಬ್ಭಿಕ್ಖಸಮಯೇ ಕಿರ ಥೇರಸ್ಸ ಸನ್ತಿಕಂ ಪಾತೋವ ಸತ್ತ ಭಿಕ್ಖುಸತಾನಿ ಆಗಮಂಸು। ಥೇರೋ “ಮಹಾ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘೋ ಕುಹಿಂ ಭಿಕ್ಖಾಚಾರೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ಚಿನ್ತೇನ್ತೋ ಸಕಲತಮ್ಬಪಣ್ಣಿದೀಪೇ ಅದಿಸ್ವಾ “ಪರತೀರೇ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತೇ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ದಿಸ್ವಾ ಭಿಕ್ಖೂ ಪತ್ತಚೀವರಂ ಗಾಹಾಪೇತ್ವಾ “ಏಥಾವುಸೋ, ಭಿಕ್ಖಾಚಾರಂ ಗಮಿಸ್ಸಾಮಾ”ತಿ ಪಥವಿಂ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಂ ಗತೋ। ಭಿಕ್ಖೂ “ಕತರಂ, ಭನ್ತೇ, ಇಮಂ ನಗರ”ನ್ತಿ ಪುಚ್ಛಿಂಸು। ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಂ, ಆವುಸೋತಿ। ಪಾಟಲಿಪುತ್ತಂ ನಾಮ ದೂರೇ ಭನ್ತೇತಿ। ಆವುಸೋ, ಮಹಲ್ಲಕತ್ಥೇರಾ ನಾಮ ದೂರೇಪಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಸನ್ತಿಕೇ ಕರೋನ್ತೀತಿ। ಮಹಾಸಮುದ್ದೋ ಕುಹಿಂ, ಭನ್ತೇತಿ? ನನು, ಆವುಸೋ, ಅನ್ತರಾ ಏಕಂ ನೀಲಮಾತಿಕಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಆಗತತ್ಥಾತಿ? ಆಮ, ಭನ್ತೇ। ಮಹಾಸಮುದ್ದೋ ಪನ ಮಹನ್ತೋತಿ। ಆವುಸೋ, ಮಹಲ್ಲಕತ್ಥೇರಾ ನಾಮ ಮಹನ್ತಮ್ಪಿ ಖುದ್ದಕಂ ಕರೋನ್ತೀತಿ।

ಯಥಾ ಚಾಯಂ, ಏವಂ **ತಿಸ್ಸದತ್ತತ್ಥೇರೋ**ಪಿ ಸಾಯನ್ಹಸಮಯೇ ನ್ಹಾಯಿತ್ವಾ ಕತುತ್ತರಾಸಙ್ಗೋ ಮಹಾಬೋಧಿಂ ವನ್ದಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಚಿತ್ತೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ಸನ್ತಿಕೇ ಅಕಾಸಿ।

ಸನ್ತಿಕಂ ಪನ ಗಹೇತ್ವಾ ಕೋ ದೂರಮಕಾಸೀತಿ? ಭಗವಾ। ಭಗವಾ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಚ ಅಙ್ಗುಲಿಮಾಲಸ್ಸ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೩೪೮) ಚ ಅನ್ತರಂ ಸನ್ತಿಕಮ್ಪಿ ದೂರಮಕಾಸೀತಿ।

ಅಥ ಕೋ ಬಹುಕಂ ಥೋಕಂ ಅಕಾಸೀತಿ? **ಮಹಾಕಸ್ಸಪತ್ಥೇರೋ**। ರಾಜಗಹೇ ಕಿರ ನಕ್ಖತ್ತದಿವಸೇ ಪಞ್ಚಸತಾ ಕುಮಾರಿಯೋ ಚನ್ದಪೂವೇ ಗಹೇತ್ವಾ ನಕ್ಖತ್ತಕೀಳನತ್ಥಾಯ ಗಚ್ಛನ್ತಿಯೋ ಭಗವನ್ತಂ ದಿಸ್ವಾ ಕಿಞ್ಚಿ ನಾದಂಸು। ಪಚ್ಛತೋ ಆಗಚ್ಛನ್ತಂ ಪನ ಥೇರಂ ದಿಸ್ವಾ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಥೇರೋ ಏತಿ ಪೂವಂ ದಸ್ಸಾಮಾತಿ ಸಬ್ಬಾ ಪೂವೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಥೇರಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿಂಸು। ಥೇರೋ ಪತ್ತಂ ನೀಹರಿತ್ವಾ ಸಬ್ಬಂ ಏಕಪತ್ತಪೂರಮತ್ತಮಕಾಸಿ। ಭಗವಾ ಥೇರಂ ಆಗಮಯಮಾನೋ ಪುರತೋ ನಿಸೀದಿ। ಥೇರೋ ಆಹರಿತ್ವಾ ಭಗವತೋ ಅದಾಸಿ।

ಇಲ್ಲಿಸಸೇಟ್ಠಿವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಪನ **ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರೋ** ಥೋಕಂ ಬಹುಕಮಕಾಸಿ, **ಕಾಕವಲಿಯವತ್ಥುಸ್ಮಿಞ್ಚ** ಭಗವಾ। ಮಹಾಕಸ್ಸಪತ್ಥೇರೋ ಕಿರ ಸತ್ತಾಹಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ವೀತಿನಾಮೇತ್ವಾ ದಲಿದ್ದಸಙ್ಗಹಂ ಕರೋನ್ತೋ ಕಾಕವಲಿಯಸ್ಸ ನಾಮ ದುಗ್ಗತಮನುಸ್ಸಸ್ಸ ಘರದ್ವಾರೇ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ತಸ್ಸ ಜಾಯಾ ಥೇರಂ ದಿಸ್ವಾ ಪತಿನೋ ಪಕ್ಕಂ ಅಲೋಣಮ್ಬಿಲಯಾಗುಂ ಪತ್ತೇ ಆಕಿರಿ। ಥೇರೋ ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಭಗವತೋ ಹತ್ಥೇ ಠಪೇಸಿ। ಭಗವಾ ಮಹಾಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಪಹೋನಕಂ ಕತ್ವಾ ಅಧಿಟ್ಠಾಸಿ। ಏಕಪತ್ತೇನ ಆಭತಾ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪಹೋಸಿ। ಕಾಕವಲಿಯೋಪಿ ಸತ್ತಮೇ ದಿವಸೇ ಸೇಟ್ಠಿಟ್ಠಾನಂ ಅಲತ್ಥಾತಿ।

ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಥೋಕಸ್ಸ ಬಹುಕರಣಂ, ಮಧುರಂ ಅಮಧುರಂ, ಅಮಧುರಂ ಮಧುರನ್ತಿಆದೀಸುಪಿ ಯಂ ಯಂ ಇಚ್ಛತಿ, ಸಬ್ಬಂ ಇದ್ಧಿಮತೋ ಇಜ್ಝತಿ। ತಥಾ ಹಿ **ಮಹಾಅನುಳತ್ಥೇರೋ** ನಾಮ ಸಮ್ಬಹುಲೇ ಭಿಕ್ಖೂ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರಿತ್ವಾ ಸುಕ್ಖಭತ್ತಮೇವ ಲಭಿತ್ವಾ

ಗಙ್ಗಾತೀರೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜಮಾನೇ ದಿಸ್ವಾ ಗಙ್ಗಾಯ ಉದಕಂ ಸಪ್ಪಿಮಣ್ಡನ್ತಿ ಅಧಿಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಸಾಮಣೇರಾನಂ ಸಞ್ಞಂ ಅದಾಸಿ। ತೇ ಥಾಲಕೇಹಿ ಆಹರಿತ್ವಾ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಅದಂಸು। ಸಬ್ಬೇ ಮಧುರೇನ ಸಪ್ಪಿಮಣ್ಡೇನ ಭುಞ್ಜಿಂಸೂತಿ।

ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾತಿ ಇಧೇವ ಠಿತೋ ಆಲೋಕಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಬ್ರಹ್ಮುನೋ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ। ಇಧೇವ ಚ ಠಿತೋ ಸಬ್ಬಂ ತಸ್ಸ ಭಾಸತೋ ಸದ್ದಂ ಸುಣಾತಿ। ಚಿತ್ತಂ ಪಜಾನಾತಿ। **ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಣಾಮೇತೀ**ತಿ ಕರಜಕಾಯಸ್ಸ ವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಣಾಮೇತಿ। ಪಾದಕಜ್ಝಾನಚಿತ್ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಕಾಯೇ ಆರೋಪೇತಿ। ಕಾಯಾನುಗತಿಕಂ ಕರೋತಿ ದನ್ಧಗಮನಂ। ಕಾಯಗಮನಂ ಹಿ ದನ್ಧಂ ಹೋತಿ। **ಸುಖಸಞ್ಞಞ್ಚ ಲಹುಸಞ್ಞಞ್ಚ ಓಕ್ಕಮತೀ**ತಿ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಾರಮ್ಮಣೇನ ಇದ್ಧಿಚಿತ್ತೇನ ಸಹಜಾತಂ ಸುಖಸಞ್ಞಞ್ಚ ಲಹುಸಞ್ಞಞ್ಚ ಓಕ್ಕಮತಿ ಪವಿಸತಿ ಫಸ್ಸೇತಿ ಸಮ್ಪಾಪುಣಾತಿ। **ಸುಖಸಞ್ಞಾ** ನಾಮ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಞ್ಞಾ। ಉಪೇಕ್ಖಾ ಹಿ ಸನ್ತಂ ಸುಖನ್ತಿ ವುತ್ತಾ। ಸಾಯೇವ ಚ ಸಞ್ಞಾ ನೀವರಣೇಹಿ ಚೇವ ವಿತಕ್ಕಾದೀಹಿ ಪಚ್ಚನೀಕೇಹಿ ಚ ವಿಮುತ್ತತ್ತಾ **ಲಹುಸಞ್ಞಾ**ತಿಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತಂ ಓಕ್ಕನ್ತಸ್ಸ ಪನಸ್ಸ ಕರಜಕಾಯೋಪಿ ತೂಲಪಿಚು ವಿಯ ಸಲ್ಲಹುಕೋ ಹೋತಿ। ಸೋ ಏವಂ ವಾಯುಕ್ಖಿತ್ತತೂಲಪಿಚುನಾ ವಿಯ ಸಲ್ಲಹುಕೇನ ದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಏವಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಚ ಸಚೇ ಇಚ್ಛತಿ ಪಥವೀಕಸಿಣವಸೇನ ಆಕಾಸೇ ಮಗ್ಗಂ ನಿಮ್ಮಿನಿತ್ವಾ ಪದಸಾ ಗಚ್ಛತಿ। ಸಚೇ ಇಚ್ಛತಿ ವಾಯೋಕಸಿಣವಸೇನ ವಾಯುಂ ಅಧಿಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ತೂಲಪಿಚು ವಿಯ ವಾಯುನಾ ಗಚ್ಛತಿ। ಅಪಿಚ ಗನ್ತುಕಾಮತಾ ಏವ ಏತ್ಥ ಪಮಾಣಂ। "ಸತಿ ಹಿ ಗನ್ತುಕಾಮತಾಯ" ಏವಂ ಕತಚಿತ್ತಾಧಿಟ್ಠಾನೋ ಅಧಿಟ್ಠಾನವೇಗುಕ್ಖಿತ್ತೋವ ಸೋ ಇಸ್ಸಾಸಖಿತ್ತಸರೋ ವಿಯ ದಿಸ್ಸಮಾನೋ ಗಚ್ಛತಿ।

ಚಿತ್ತವಸೇನ ಕಾಯಂ ಪರಿಣಾಮೇತೀತಿ ಕಾಯಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಚಿತ್ತೇ ಆರೋಪೇತಿ। ಚಿತ್ತಾನುಗತಿಕಂ ಕರೋತಿ ಸೀಘಗಮನಂ। ಚಿತ್ತಗಮನಂ ಹಿ ಸೀಘಂ ಹೋತಿ। **ಸುಖಸಞ್ಞಞ್ಚ ಲಹುಸಞ್ಞಞ್ಚ ಓಕ್ಕಮತೀ**ತಿ ರೂಪಕಾಯಾರಮ್ಮಣೇನ ಇದ್ಧಿಚಿತ್ತೇನ ಸಹಜಾತಂ ಸುಖಸಞ್ಞಞ್ಚ ಲಹುಸಞ್ಞಞ್ಚ ಓಕ್ಕಮತೀತಿ। ಸೇಸಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇದಂ ಪನ ಚಿತ್ತಗಮನಮೇವ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಅದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಪನಾಯಂ ಕಿಂ ತಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಗಚ್ಛತಿ, ಉದಾಹು ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ವಾತಿ ವುತ್ತೇ ತೀಸುಪಿ ಖಣೇಸು ಗಚ್ಛತೀತಿ ಥೇರೋ ಆಹ। ಕಿಂ ಪನ ಸೋ ಸಯಂ ಗಚ್ಛತಿ ನಿಮ್ಮಿತಂ ಪೇಸೇತೀತಿ। ಯಥಾರುಚಿ ಕರೋತಿ। ಇಧ ಪನಸ್ಸ ಸಯಂ ಗಮನಮೇವ ಆಗತಂ।

ಮನೋಮಯನ್ತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾನಮನೇನ ನಿಮ್ಮಿತತ್ತಾ ಮನೋಮಯಂ। **ಅಹೀನಿನ್ದ್ರಿಯ**ನ್ತಿ ಇದಂ ಚಕ್ಖುಸೋತಾದೀನಂ ಸಣ್ಠಾನವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ನಿಮ್ಮಿತರೂಪೇ ಪನ ಪಸಾದೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಸಚೇ ಇದ್ಧಿಮಾ ಚಙ್ಕಮತಿ ನಿಮ್ಮಿತೋಪಿ ತತ್ಥ ಚಙ್ಕಮತೀತಿಆದಿ ಸಬ್ಬಂ ಸಾವಕನಿಮ್ಮಿತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಬುದ್ಧನಿಮ್ಮಿತೋ ಪನ ಯಂ ಯಂ ಭಗವಾ ಕರೋತಿ, ತಂ ತಮ್ಪಿ ಕರೋತಿ। ಭಗವತೋ ರುಚಿವಸೇನ ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಕರೋತೀತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಯಂ ಸೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ಇಧೇವ ಠಿತೋ ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ, ದಿಬ್ಬಾಯ ಸೋತಧಾತುಯಾ ಸದ್ದಂ ಸುಣಾತಿ, ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪಜಾನಾತಿ, ನ ಏತ್ತಾವತಾ ಕಾಯೇನ ವಸಂ ವತ್ತೇತಿ। ಯಮ್ಪಿ ಸೋ ಇಧೇವ ಠಿತೋ ತೇನ ಬ್ರಹ್ಮುನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ ಸಲ್ಲಪತಿ ಸಾಕಚ್ಛಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ಏತ್ತಾವತಾಪಿ ನ ಕಾಯೇನ ವಸಂ ವತ್ತೇತಿ। ಯಮ್ಪಿಸ್ಸ ದೂರೇಪಿ ಸನ್ತಿಕೇ ಅಧಿಟ್ಠಾತೀತಿಆದಿಕಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಂ, ಏತ್ತಾವತಾಪಿ ನ ಕಾಯೇನ ವಸಂ ವತ್ತೇತಿ। ಯಮ್ಪಿ ಸೋ ದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ವಾ ಅದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ವಾ ಕಾಯೇನ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಏತ್ತಾವತಾಪಿ ನ ಕಾಯೇನ ವಸಂ ವತ್ತೇತಿ। ಯಞ್ಚ ಖೋ ಸೋ ತಸ್ಸ ಬ್ರಹ್ಮುನೋ ಪುರತೋ ರೂಪಂ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಾತೀತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತವಿಧಾನಂ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಏತ್ತಾವತಾ ಕಾಯೇನ ವಸಂ ವತ್ತೇತಿ ನಾಮ। ಸೇಸಂ ಪನೇತ್ಥ ಕಾಯೇನ ವಸಂ ವತ್ತನಾಯ ಪುಬ್ಬಭಾಗದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಯಂ ತಾವ ಅಧಿಟ್ಠಾನಾ ಇದ್ಧಿ।

೩೯೮. ವಿಕುಬ್ಬನಾಯ ಪನ ಮನೋಮಯಾಯ ಚ ಇದಂ ನಾನಾಕರಣಂ। ವಿಕುಬ್ಬನಂ ತಾವ ಕರೋನ್ತೇನ "ಸೋ ಪಕತಿವಣ್ಣಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ಕುಮಾರಕವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ನಾಗವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಸುಪಣ್ಣವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಸುರವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಇನ್ದವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ದೇವವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಬ್ರಹ್ಮವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಸಮುದ್ದವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಪಬ್ಬತವಣ್ಣಂ ವಾ

ದಸ್ಸೇತಿ, ಸೀಹವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಬ್ಯಗ್ಘವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ದೀಪಿವಣ್ಣಂ ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ, ಹತ್ಥಿಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಸ್ಸಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ರಥಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ಪತ್ತಿಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತಿ, ವಿವಿಧಮ್ಪಿ ಸೇನಾಬ್ಯೂಹಂ ದಸ್ಸೇತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೩) ಏವಂ ವುತ್ತೇಸು ಕುಮಾರಕವಣ್ಣಾದೀಸು ಯಂ ಯಂ ಆಕಙ್ಖತಿ, ತಂ ತಂ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ। ಅಧಿಟ್ಠಹನ್ತೇನ ಚ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರಾರಮ್ಮಣತೋ ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಅತ್ತನೋ ಕುಮಾರಕವಣ್ಣೋ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬೋ। ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಾವಸಾನೇ ಪುನ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಏವರೂಪೋ ನಾಮ ಕುಮಾರಕೋ ಹೋಮೀತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ। ಸಹ ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತೇನ ಕುಮಾರಕೋ ಹೋತಿ ದೇವದತ್ತೋ ವಿಯ (ಚೂಳವ॰ ೩೩೩)। ಏಸ ನಯೋ ಸಬ್ಬತ್ಥ।

ಹತ್ಥಿಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತೀತಿಆದಿ ಪನೇತ್ಥ ಬಹಿದ್ಧಾಪಿ ಹತ್ಥಿಆದಿದಸ್ಸನವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಹತ್ಥೀ ಹೋಮೀತಿ ಅನಧಿಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಹತ್ಥೀ ಹೋತೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ, ಅಸ್ಸಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋತಿ। ಅಯಂ ವಿಕುಬ್ಬನಾ ಇದ್ಧಿ।

೩೯೯. ಮನೋಮಯಂ ಕಾತುಕಾಮೋ ಪನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಕಾಯಂ ತಾವ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಸುಸಿರೋ ಹೋತೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ, ಸುಸಿರೋ ಹೋತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ಅಞ್ಞಂ ಕಾಯಂ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ, ತಸ್ಸ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ಅಞ್ಞೋ ಕಾಯೋ ಹೋತೂತಿ। ಸೋ ತಂ ಮುಞ್ಜಮ್ಹಾ ಈಸಿಕಂ ವಿಯ ಕೋಸಿಯಾ ಅಸಿಂ ವಿಯ ಕರಣ್ಡಾಯ ಅಹಿಂ ವಿಯ ಚ ಅಬ್ಬಾಹತಿ । ತೇನ ವುತ್ತಂ "ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಇಮಮ್ಹಾ ಕಾಯಾ ಅಞ್ಞಂ ಕಾಯಂ ಅಭಿನಿಮ್ಮಿನಾತಿ ರೂಪಿಂ ಮನೋಮಯಂ ಸಬ್ಬಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಿಂ ಅಹೀನಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಪುರಿಸೋ ಮುಞ್ಜಮ್ಹಾ ಈಸಿಕಂ ಪವಾಹೇಯ್ಯ, ತಸ್ಸ ಏವಮಸ್ಸ ಅಯಂ ಮುಞ್ಜೋ ಅಯಂ ಈಸಿಕಾ , ಅಞ್ಞೋ ಮುಞ್ಜೋ ಅಞ್ಞಾ ಈಸಿಕಾ, ಮುಞ್ಜಮ್ಹಾತ್ವೇವ ಈಸಿಕಾ ಪವಾಳ್ಹಾ"ತಿಆದಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೪)। ಏತ್ಥ ಚ ಯಥಾ ಈಸಿಕಾದಯೋ ಮುಞ್ಜಾದೀಹಿ ಸದಿಸಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಂ ಮನೋಮಯರೂಪಂ ಇದ್ಧಿಮತಾಸದಿಸಮೇವ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಏತಾ ಉಪಮಾ ವುತ್ತಾತಿ। ಅಯಂ ಮನೋಮಯಾ ಇದ್ಧಿ।

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಇದ್ಧಿವಿಧನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ದ್ವಾದಸಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೧೩. ಅಭಿಞ್ಞಾನಿದ್ದೇಸೋ

ದಿಬ್ಬಸೋತಧಾತುಕಥಾ

೪೦೦. ಇದಾನಿ ದಿಬ್ಬಸೋತಧಾತುಯಾ ನಿದ್ದೇಸಕ್ಕಮೋ ಅನುಪ್ಪತ್ತೋ। ತತ್ಥ ತತೋ ಪರಾಸು ಚ ತೀಸು ಅಭಿಞ್ಞಾಸು **ಸೋ ಏವಂ ಸಮಾಹಿತೇ ಚಿತ್ತೇ**ತಿಆದೀನಂ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೦ ಆದಯೋ) ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪನ ವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವ ವಣ್ಣಯಿಸ್ಸಾಮ। ತತ್ರ **ದಿಬ್ಬಾಯ ಸೋತಧಾತುಯಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ದಿಬ್ಬಸದಿಸತ್ತಾ ದಿಬ್ಬಾ। ದೇವಾನಂ ಹಿ ಸುಚರಿತಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಪಿತ್ತಸೇಮ್ಹರುಹಿರಾದೀಹಿ ಅಪಲಿಬುದ್ಧಾ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವಿಮುತ್ತತಾಯ ದೂರೇಪಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸಮತ್ಥಾ ದಿಬ್ಬಪಸಾದಸೋತಧಾತು ಹೋತಿ। ಅಯಞ್ಚಾಪಿ ಇಮಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ವೀರಿಯಭಾವನಾಬಲನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಞಾಣಸೋತಧಾತು ತಾದಿಸಾಯೇವಾತಿ ದಿಬ್ಬಸದಿಸತ್ತಾ ದಿಬ್ಬಾ। ಅಪಿಚ ದಿಬ್ಬವಿಹಾರವಸೇನ ಪಟಿಲದ್ಧತ್ತಾ ಅತ್ತನಾ ಚ ದಿಬ್ಬವಿಹಾರಸನ್ನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾಪಿ ದಿಬ್ಬಾ। ಸವನಟ್ಠೇನ ನಿಜ್ಜೀವಟ್ಠೇನ ಚ ಸೋತಧಾತು। ಸೋತಧಾತುಕಿಚ್ಚಕರಣೇನ ಚ ಸೋತಧಾತು ವಿಯಾತಿಪಿ ಸೋತಧಾತು। ತಾಯ ದಿಬ್ಬಾಯ ಸೋತಧಾತುಯಾ।

ವಿಸುದ್ಧಾಯಾತಿ ಪರಿಸುದ್ಧಾಯ ನಿರುಪಕ್ಕಿಲೇಸಾಯ। **ಅತಿಕ್ಕನ್ತಮಾನುಸಿಕಾಯಾ**ತಿ ಮನುಸ್ಸೂಪಚಾರಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಸದ್ದಸವನೇನ ಮಾನುಸಿಕಂ ಮಂಸಸೋತಧಾತುಂ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಾಯ ವೀತಿವತ್ತಿತ್ವಾ ಠಿತಾಯ। **ಉಭೋ ಸದ್ದೇ ಸುಣಾತೀ**ತಿ ದ್ವೇ ಸದ್ದೇ ಸುಣಾತಿ। ಕತಮೇ ದ್ವೇ? ದಿಬ್ಬೇ ಚ ಮಾನುಸೇ ಚ, ದೇವಾನಞ್ಚ ಮನುಸ್ಸಾನಞ್ಚ ಸದ್ದೇತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏತೇನ ಪದೇಸಪರಿಯಾದಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಯೇ ದೂರೇ ಸನ್ತಿಕೇ ಚಾ**ತಿ ಯೇ ಸದ್ದಾ ದೂರೇ ಪರಚಕ್ಕವಾಳೇಪಿ ಯೇ ಚ ಸನ್ತಿಕೇ ಅನ್ತಮಸೋ ಸದೇಹಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಪಾಣಕಸದ್ದಾಪಿ, ತೇ ಸುಣಾತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏತೇನ ನಿಪ್ಪದೇಸಪರಿಯಾದಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಕಥಂ ಪನಾಯಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಾತಿ? ತೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಪರಿಕಮ್ಮಸಮಾಧಿಚಿತ್ತೇನ ಪಠಮತರಂ ಪಕತಿಸೋತಪಥೇ ದೂರೇ ಓಳಾರಿಕೋ ಅರಞ್ಞೇ ಸೀಹಾದೀನಂ ಸದ್ದೋ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬೋ। ವಿಹಾರೇ ಘಣ್ಡಿಸದ್ದೋ, ಭೇರಿಸದ್ದೋ, ಸಙ್ಖಸದ್ದೋ, ಸಾಮಣೇರದಹರಭಿಕ್ಖೂನಂ ಸಬ್ಬಥಾಮೇನ ಸಜ್ಝಾಯನ್ತಾನಂ ಸಜ್ಝಾಯನಸದ್ದೋ, ಪಕತಿಕಥಂ ಕಥೇನ್ತಾನಂ "ಕಿಂ ಭನ್ತೇ, ಕಿಮಾವುಸೋ"ತಿಆದಿಸದ್ದೋ, ಸಕುಣಸದ್ದೋ, ವಾತಸದ್ದೋ, ಪದಸದ್ದೋ, ಪಕ್ಕುಥಿತಉದಕಸ್ಸ ಚಿಚ್ಚಿಟಾಯನಸದ್ದೋ, ಆತಪೇ ಸುಸ್ಸಮಾನತಾಲಪಣ್ಣಸದ್ದೋ, ಕುನ್ಥಕಿಪಿಲ್ಲಿಕಾದಿಸದ್ದೋತಿ ಏವಂ ಸಬ್ಬೋಳಾರಿಕತೋ ಪಭುತಿ ಯಥಾಕ್ಕಮೇನ ಸುಖುಮಸದ್ದಾ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಾ। ತೇನ ಪುರತ್ಥಿಮಾಯ ದಿಸಾಯ ಸದ್ದಾನಂ ಸದ್ದನಿಮಿತ್ತಂ ಮನಸಿಕಾತಬ್ಬಂ। ಪಚ್ಛಿಮಾಯ, ಉತ್ತರಾಯ, ದಕ್ಖಿಣಾಯ, ಹೇಟ್ಠಿಮಾಯ, ಉಪರಿಮಾಯ ದಿಸಾಯ, ಪುರತ್ಥಿಮಾಯ ಅನುದಿಸಾಯ, ಪಚ್ಛಿಮಾಯ, ಉತ್ತರಾಯ, ದಕ್ಖಿಣಾಯ ಅನುದಿಸಾಯ ಸದ್ದಾನಂ ಸದ್ದನಿಮಿತ್ತಂ ಮನಸಿಕಾತಬ್ಬಂ। ಓಳಾರಿಕಾನಮ್ಪಿ ಸುಖುಮಾನಮ್ಪಿ ಸದ್ದಾನಂ ಸದ್ದನಿಮಿತ್ತಂ ಮನಸಿಕಾತಬ್ಬಂ। ತಸ್ಸ ತೇ ಸದ್ದಾ ಪಾಕತಿಕಚಿತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ। ಪರಿಕಮ್ಮಸಮಾಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಅತಿವಿಯ ಪಾಕಟಾ।

ತಸ್ಸೇವಂ ಸದ್ದನಿಮಿತ್ತಂ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಇದಾನಿ ದಿಬ್ಬಸೋತಧಾತು ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತೀತಿ ತೇಸು ಸದ್ದೇಸು ಅಞ್ಞತರಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ನಿರುದ್ಧೇ ಚತ್ತಾರಿ ಪಞ್ಚ ವಾ ಜವನಾನಿ ಜವನ್ತಿ, ಯೇಸಂ ಪುರಿಮಾನಿ ತೀಣಿ ಚತ್ತಾರಿ ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಉಪಚಾರಾನುಲೋಮಗೋತ್ರಭುನಾಮಕಾನಿ ಕಾಮಾವಚರಾನಿ, ಚತುತ್ಥಂ ಪಞ್ಚಮಂ ವಾ ಅಪ್ಪನಾಚಿತ್ತಂ ರೂಪಾವಚರಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಿಕಂ। ತತ್ಥ ಯಂ ತೇನ ಅಪ್ಪನಾಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಞಾಣಂ, ಅಯಂ ದಿಬ್ಬಸೋತಧಾತೂತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತತೋ ಪರಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸೋತೇ ಪತಿತೋ ಹೋತಿ। ತಂ ಥಾಮಜಾತಂ ಕರೋನ್ತೇನ "ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಸದ್ದಂ ಸುಣಾಮೀ"ತಿ ಏಕಙ್ಗುಲಮತ್ತಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ವಡ್ಢೇತಬ್ಬಂ। ತತೋ

ದ್ವಙ್ಗುಲಚತುರಙ್ಗುಲಅಟ್ಠಙ್ಗುಲವಿದತ್ಥಿರತನಅನ್ತೋಗಬ್ಭಪಮುಖಪಾಸಾದಪರಿವೇಣಸಙ್ಘಾರಾಮಗೋಚರಗಾಮಜನಪದಾದಿವಸೇನ ಯಾವ ಚಕ್ಕವಾಳಂ ತತೋ ವಾ ಭಿಯ್ಯೋಪಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ವಡ್ಢೇತಬ್ಬಂ।

ಏವಂ ಅಧಿಗತಾಭಿಞ್ಞೋ ಏಸ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಾರಮ್ಮಣೇನ ಫುಟ್ಠೋಕಾಸಬ್ಭನ್ತರಗತೇಪಿ ಸದ್ದೇ ಪುನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಅಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾಪಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಞಾಣೇನ ಸುಣಾತಿಯೇವ। ಏವಂ ಸುಣನ್ತೋ ಚ ಸಚೇಪಿ ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾ ಸಙ್ಖಭೇರಿಪಣವಾದಿಸದ್ದೇಹಿ ಏಕಕೋಲಾಹಲಂ ಹೋತಿ, ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ವವತ್ಥಪೇತುಕಾಮತಾಯ ಸತಿ ಅಯಂ ಸಙ್ಖಸದ್ದೋ ಅಯಂ ಭೇರಿಸದ್ದೋತಿ ವವತ್ಥಪೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿಯೇವಾತಿ।

ದಿಬ್ಬಸೋತಧಾತುಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಕಥಾ

೪೦೧. ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಕಥಾಯ **ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಾಯಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪರಿಯಾತೀತಿ ಪರಿಯಂ, ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚೇತಸೋ ಪರಿಯಂ ಚೇತೋಪರಿಯಂ। ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಚ ತಂ ಞಾಣಞ್ಚಾತಿ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಂ। ತದತ್ಥಾಯಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ಪರಸತ್ತಾನ**ನ್ತಿ ಅತ್ತಾನಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಸೇಸಸತ್ತಾನಂ। **ಪರಪುಗ್ಗಲಾನ**ನ್ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ಇಮಿನಾ ಏಕತ್ಥಮೇವ। ವೇನೇಯ್ಯವಸೇನ ಪನ ದೇಸನಾವಿಲಾಸೇನ ಚ ಬ್ಯಞ್ಜನನಾನತ್ತಂ ಕತಂ। **ಚೇತಸಾ ಚೇತೋ**ತಿ ಅತ್ತನೋ ಚಿತ್ತೇನ ತೇಸಂ ಚಿತ್ತಂ। **ಪರಿಚ್ಚ ಪಜಾನಾತೀ**ತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಸರಾಗಾದಿವಸೇನ ನಾನಪ್ಪಕಾರತೋ ಜಾನಾತಿ।

ಕಥಂ ಪನೇತಂ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬನ್ತಿ? ಏತಞ್ಹಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುವಸೇನ ಇಜ್ಝತಿ, ತಂ ಏತಸ್ಸ ಪರಿಕಮ್ಮಂ। ತಸ್ಮಾ ತೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಆಲೋಕಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ಪರಸ್ಸ ಹದಯರೂಪಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಲೋಹಿತಸ್ಸ ವಣ್ಣಂ ಪಸ್ಸಿತ್ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಯೇಸಿತಬ್ಬಂ। ಯದಾ ಹಿ ಸೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತಂ ವತ್ತತಿ, ತದಾ ರತ್ತಂ ನಿಗ್ರೋಧಪಕ್ಕಸದಿಸಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ದೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತಂ ವತ್ತತಿ, ತದಾ ಕಾಳಕಂ ಜಮ್ಬುಪಕ್ಕಸದಿಸಂ। ಯದಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಚಿತ್ತಂ ವತ್ತತಿ, ತದಾ ಪಸನ್ನತಿಲತೇಲಸದಿಸಂ। ತಸ್ಮಾ ತೇನ "ಇದಂ ರೂಪಂ ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಇದಂ ದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಇದಂ ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಸಮುಟ್ಠಾನ"ನ್ತಿ ಪರಸ್ಸ ಹದಯಲೋಹಿತವಣ್ಣಂ ಪಸ್ಸಿತ್ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಯೇಸನ್ತೇನ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಂ ಥಾಮಗತಂ ಕಾತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಥಾಮಗತೇ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತಂ ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತಞ್ಚ ಪಜಾನಾತಿ ಚಿತ್ತಾ ಚಿತ್ತಮೇವ ಸಙ್ಕಮನ್ತೋ ವಿನಾಪಿ ಹದಯರೂಪದಸ್ಸನೇನ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ಆರುಪ್ಪೇ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಿತುಕಾಮೋ ಕಸ್ಸ ಹದಯರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಕಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯವಿಕಾರಂ ಓಲೋಕೇತೀತಿ? ನ ಕಸ್ಸಚಿ। ಇದ್ಧಿಮತೋ ವಿಸಯೋ ಏಸ ಯದಿದಂ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಚಿತ್ತಂ ಆವಜ್ಜನ್ತೋ ಸೋಳಸಪ್ಪಭೇದಂ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಾತಿ। ಅಕತಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಪನ ವಸೇನ ಅಯಂ ಕಥಾ"ತಿ।

ಸರಾಗಂ ವಾ ಚಿತ್ತನ್ತಿಆದೀಸು ಪನ ಅಟ್ಠವಿಧಂ ಲೋಭಸಹಗತಂ ಚಿತ್ತಂ **ಸರಾಗಂ ಚಿತ್ತ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅವಸೇಸಂ ಚತುಭೂಮಕಂ ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಂ ಚಿತ್ತಂ **ವೀತರಾಗಂ।** ದ್ವೇ ದೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತಾನಿ ದ್ವೇ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಚಿತ್ತಾನೀತಿ ಇಮಾನಿ ಪನ ಚತ್ತಾರಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ದುಕೇ ಸಙ್ಗಹಂ ನ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ಪನ ಥೇರಾ ತಾನಿಪಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹನ್ತಿ। ದುವಿಧಂ ಪನ ದೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತಂ **ಸದೋಸಂ ಚಿತ್ತಂ** ನಾಮ। ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚತುಭೂಮಕಂ ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಂ **ವೀತದೋಸಂ।** ಸೇಸಾನಿ ದಸಾಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ದುಕೇ ಸಙ್ಗಹಂ ನ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ಪನ ಥೇರಾ ತಾನಿಪಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹನ್ತಿ।

ಸಮೋಹಂ ವೀತಮೋಹನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಪಾಟಿಪುಗ್ಗಲಿಕನಯೇನ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತದ್ವಯಮೇವ **ಸಮೋಹಂ,** ಮೋಹಸ್ಸ ಪನ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇಸು ಸಮ್ಭವತೋ ದ್ವಾದಸವಿಧಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಂ **ಸಮೋಹಂ ಚಿತ್ತ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅವಸೇಸಂ **ವೀತಮೋಹಂ।**

ಥಿನಮಿದ್ಧಾನುಗತಂ ಪನ **ಸಂಖಿತ್ತಂ**। ಉದ್ಧಚ್ಚಾನುಗತಂ **ವಿಕ್ಖಿತ್ತಂ**। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಂ **ಮಹಗ್ಗತಂ**। ಅವಸೇಸಂ **ಅಮಹಗ್ಗತಂ**। ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ತೇಭೂಮಕಂ **ಸಉತ್ತರಂ**। ಲೋಕುತ್ತರಂ **ಅನುತ್ತರಂ**। ಉಪಚಾರಪ್ಪತ್ತಂ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಞ್ಚ **ಸಮಾಹಿತಂ**। ಉಭಯಮಪ್ಪತ್ತಂ **ಅಸಮಾಹಿತಂ**। ತದಙ್ಗವಿಕ್ಖಮ್ಭನಸಮುಚ್ಛೇದಪಟಿಪಸ್ಸದ್ಧಿನಿಸ್ಸರಣವಿಮುತ್ತಿಪ್ಪತ್ತಂ **ವಿಮುತ್ತಂ**। ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ಪಿ ಏತಂ ವಿಮುತ್ತಿಮಪ್ಪತ್ತಂ **ಅವಿಮುತ್ತ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇತಿ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಲಾಭೀ ಭಿಕ್ಖು ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರಮ್ಪಿ ಇದಂ ಸರಾಗಂ ವಾ ಚಿತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಅವಿಮುತ್ತಂ ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಅವಿಮುತ್ತಂ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಪಜಾನಾತೀತಿ।

ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಕಥಾ

೪೦೨. ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಕಥಾಯಂ **ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಾಯಾ**ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೪) ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಮ್ಹಿ ಯಂ ಞಾಣಂ, ತದತ್ಥಾಯ। **ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸೋ**ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ಅತೀತಜಾತೀಸು ನಿವುತ್ಥಕ್ಖನ್ಧಾ। **ನಿವುತ್ಥಾ**ತಿ ಅಜ್ಝಾವುತ್ಥಾ ಅನುಭೂತಾ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಾ। ನಿವುತ್ಥಧಮ್ಮಾ ವಾ। **ನಿವುತ್ಥಾ**ತಿ ಗೋಚರನಿವಾಸೇನ ನಿವುತ್ಥಾ ಅತ್ತನೋ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಿಞ್ಞಾತಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ, ಪರವಿಞ್ಞಾಣವಿಞ್ಞಾತಾಪಿ ವಾ ಛಿನ್ನವಟುಮಕಾನುಸ್ಸರಣಾದೀಸು, ತೇ ಬುದ್ಧಾನಂಯೇವ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। **ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತೀ**ತಿ ಯಾಯ ಸತಿಯಾ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಂ ಅನುಸ್ಸರತಿ, ಸಾ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿ। **ಞಾಣ**ನ್ತಿ ತಾಯ ಸತಿಯಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಞಾಣಂ। ಏವಮಿಮಸ್ಸ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಸ್ಸ ಅತ್ಥಾಯ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಾಯ ಏತಸ್ಸ ಞಾಣಸ್ಸ ಅಧಿಗಮಾಯ ಪತ್ತಿಯಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

ಅನೇಕವಿಹಿತನ್ತಿ ಅನೇಕವಿಧಂ, ಅನೇಕೇಹಿ ವಾ ಪಕಾರೇಹಿ ಪವತ್ತಿತಂ, ಸಂವಣ್ಣಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸ**ನ್ತಿ ಸಮನನ್ತರಾತೀತಭವಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ನಿವುತ್ಥಸನ್ತಾನಂ। **ಅನುಸ್ಸರತೀ**ತಿ ಖನ್ಧಪಟಿಪಾಟಿವಸೇನ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಾ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಸರತಿ। ಇಮಞ್ಹಿ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಂ ಛ ಜನಾ ಅನುಸ್ಸರನ್ತಿ - ತಿತ್ಥಿಯಾ, ಪಕತಿಸಾವಕಾ, ಮಹಾಸಾವಕಾ, ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ, ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾ, ಬುದ್ಧಾತಿ।

ತತ್ಥ **ತಿತ್ಥಿಯಾ** ಚತ್ತಾಲೀಸಂಯೇವ ಕಪ್ಪೇ ಅನುಸ್ಸರನ್ತಿ, ನ ತತೋ ಪರಂ। ಕಸ್ಮಾ, ದುಬ್ಬಲಪಞ್ಞತ್ತಾ। ತೇಸಞ್ಹಿ ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದವಿರಹಿತತ್ತಾ ದುಬ್ಬಲಾ ಪಞ್ಞಾ ಹೋತಿ। **ಪಕತಿಸಾವಕಾ** ಕಪ್ಪಸತಮ್ಪಿ ಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಮ್ಪಿ ಅನುಸ್ಸರನ್ತಿಯೇವ, ಬಲವಪಞ್ಞತ್ತಾ। **ಅಸೀತಿಮಹಾಸಾವಕಾ** ಸತಸಹಸ್ಸಕಪ್ಪೇ ಅನುಸ್ಸರನ್ತಿ। **ದ್ವೇ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾ** ಏಕಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ ಸತಸಹಸ್ಸಞ್ಚ। **ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾ** ದ್ವೇ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಿ ಸತಸಹಸ್ಸಞ್ಚ। ಏತ್ತಕೋ ಹಿ ಏತೇಸಂ ಅಭಿನೀಹಾರೋ। **ಬುದ್ಧಾನಂ** ಪನ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ।

ತಿತ್ಥಿಯಾ ಚ ಖನ್ಧಪಟಿಪಾಟಿಮೇವ ಸರನ್ತಿ, ಪಟಿಪಾಟಿಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಸರಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ। ತೇಸಞ್ಹಿ ಅನ್ಧಾನಂ ವಿಯ ಇಚ್ಛಿತಪದೇಸೋಕ್ಕಮನಂ ನತ್ಥಿ। ಯಥಾ ಪನ ಅನ್ಧಾ ಯಟ್ಠಿಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಏವಂ ತೇ ಖನ್ಧಾನಂ ಪಟಿಪಾಟಿಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ಸರನ್ತಿ। ಪಕತಿಸಾವಕಾ ಖನ್ಧಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ ಅನುಸ್ಸರನ್ತಿ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನಪಿ ಸಙ್ಕಮನ್ತಿ। ತಥಾ ಅಸೀತಿಮಹಾಸಾವಕಾ। ದ್ವಿನ್ನಂ ಪನ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾನಂ ಖನ್ಧಪಟಿಪಾಟಿಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ। ಏಕಸ್ಸ ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಚುತಿಂ ದಿಸ್ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಪಸ್ಸನ್ತಿ, ಪುನ ಅಪರಸ್ಸ ಚುತಿಂ ದಿಸ್ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿನ್ತಿ ಏವಂ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನೇವ ಸಙ್ಕಮನ್ತಾ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ತಥಾ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾ।

ಬುದ್ಧಾನಂ ಪನ ನೇವ ಖನ್ಧಪಟಿಪಾಟಿಕಿಚ್ಚಂ, ನ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಸಙ್ಕಮನಕಿಚ್ಚಂ ಅತ್ಥಿ। ತೇಸಞ್ಹಿ ಅನೇಕಾಸು ಕಪ್ಪಕೋಟೀಸು ಹೇಟ್ಠಾ ವಾ ಉಪರಿ ವಾ ಯಂ ಯಂ ಠಾನಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ, ತಂ ತಂ ಪಾಕಟಮೇವ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅನೇಕಾಪಿ ಕಪ್ಪಕೋಟಿಯೋ ಪೇಯ್ಯಾಲಪಾಳಿಂ ವಿಯ ಸಂಖಿಪಿತ್ವಾ ಯಂ ಯಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ, ತತ್ರ ತತ್ರೇವ ಓಕ್ಕಮನ್ತಾ ಸೀಹೋಕ್ಕನ್ತವಸೇನ ಗಚ್ಛನ್ತಿ।

ಏವಂ ಗಚ್ಛನ್ತಾನಞ್ಚ ನೇಸಂ ಞಾಣಂ ಯಥಾ ನಾಮ ಕತವಾಲವೇಧಪರಿಚಯಸ್ಸ ಸರಭಙ್ಗಸದಿಸಸ್ಸ ಧನುಗ್ಗಹಸ್ಸ ಖಿತ್ತೋ ಸರೋ ಅನ್ತರಾ ರುಕ್ಖಲತಾದೀಸು ಅಸಜ್ಜಮಾನೋ ಲಕ್ಖೇಯೇವ ಪತತಿ, ನ ಸಜ್ಜತಿ, ನ ವಿರಜ್ಝತಿ, ಏವಂ ಅನ್ತರನ್ತರಾಸು ಜಾತೀಸು ನ ಸಜ್ಜತಿ, ನ ವಿರಜ್ಝತಿ, ಅಸಜ್ಜಮಾನಂ ಅವಿರಜ್ಝಮಾನಂ ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಟ್ಠಾನಂಯೇವ ಗಣ್ಹಾತಿ।

ಇಮೇಸು ಚ ಪನ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಂ ಅನುಸ್ಸರಣಸತ್ತೇಸು ತಿತ್ಥಿಯಾನಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸದಸ್ಸನಂ ಖಜ್ಜುಪನಕಪಭಾಸದಿಸಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಪಕತಿಸಾವಕಾನಂ ದೀಪಪ್ಪಭಾಸದಿಸಂ। ಮಹಾಸಾವಕಾನಂ ಉಕ್ಕಾಪಭಾಸದಿಸಂ । ಅಗ್ಗಸಾವಕಾನಂ ಓಸಧಿತಾರಕಪ್ಪಭಾಸದಿಸಂ। ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾನಂ ಚನ್ದಪ್ಪಭಾಸದಿಸಂ। ಬುದ್ಧಾನಂ ರಸ್ಮಿಸಹಸ್ಸಪಟಿಮಣ್ಡಿತಸರದಸೂರಿಯಮಣ್ಡಲಸದಿಸಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಾತಿ।

ತಿತ್ಥಿಯಾನಞ್ಚ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸರಣಂ ಅನ್ಧಾನಂ ಯಟ್ಠಿಕೋಟಿಗಮನಂ ವಿಯ ಹೋತಿ। ಪಕತಿಸಾವಕಾನಂ ದಣ್ಡಕಸೇತುಗಮನಂ ವಿಯ। ಮಹಾಸಾವಕಾನಂ ಜಙ್ಘಸೇತುಗಮನಂ ವಿಯ। ಅಗ್ಗಸಾವಕಾನಂ ಸಕಟಸೇತುಗಮನಂ ವಿಯ। ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾನಂ ಮಹಾಜಙ್ಘಮಗ್ಗಗಮನಂ ವಿಯ। ಬುದ್ಧಾನಂ ಮಹಾಸಕಟಮಗ್ಗಗಮನಂ ವಿಯ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಅಧಿಕಾರೇ ಸಾವಕಾನಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸರಣಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ತೇನ ವುತ್ತಂ "ಅನುಸ್ಸರತೀತಿ ಖನ್ಧಪಟಿಪಾಟಿವಸೇನ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಾ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಸರತೀ"ತಿ।

೪೦೩. ತಸ್ಮಾ ಏವಮನುಸ್ಸರಿತುಕಾಮೇನ ಆದಿಕಮ್ಮಿಕೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಪಚ್ಛಾಭತ್ತಂ ಪಿಣ್ಡಪಾತಪಟಿಕ್ಕನ್ತೇನ ರಹೋಗತೇನ ಪಟಿಸಲ್ಲೀನೇನ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಚತ್ತಾರಿ ಝಾನಾನಿ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಸಬ್ಬಪಚ್ಛಿಮಾ ನಿಸಜ್ಜಾ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಾ। ತತೋ ಆಸನಪಞ್ಞಾಪನಂ, ಸೇನಾಸನಪ್ಪವೇಸನಂ, ಪತ್ತಚೀವರಪಟಿಸಾಮನಂ, ಭೋಜನಕಾಲೋ, ಗಾಮತೋ ಆಗಮನಕಾಲೋ, ಗಾಮೇ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರಿತಕಾಲೋ, ಗಾಮಂ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಪವಿಟ್ಠಕಾಲೋ, ವಿಹಾರತೋ ನಿಕ್ಖಮನಕಾಲೋ, ಚೇತಿಯಙ್ಗಣಬೋಧಿಯಙ್ಗಣವನ್ದನಕಾಲೋ, ಪತ್ತಧೋವನಕಾಲೋ, ಪತ್ತಪಟಿಗ್ಗಹಣಕಾಲೋ, ಪತ್ತಪಟಿಗ್ಗಹಣತೋ ಯಾವ ಮುಖಧೋವನಾ ಕತಕಿಚ್ಚಂ, ಪಚ್ಚೂಸಕಾಲೇ ಕತಕಿಚ್ಚಂ, ಮಜ್ಝಿಮಯಾಮೇ ಕತಕಿಚ್ಚಂ, ಪಠಮಯಾಮೇ ಕತಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ಏವಂ ಪಟಿಲೋಮಕ್ಕಮೇನ ಸಕಲಂ ರತ್ತಿನ್ದಿವಂ ಕತಕಿಚ್ಚಂ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ಏತ್ತಕಂ ಪನ ಪಕತಿಚಿತ್ತಸ್ಸಪಿ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ। ಪರಿಕಮ್ಮಸಮಾಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಅತಿಪಾಕಟಮೇವ।

ಸಚೇ ಪನೇತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಿ ನ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಪುನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ಏತ್ತಕೇನ ದೀಪೇ ಜಲಿತೇ ವಿಯ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಪಟಿಲೋಮಕ್ಕಮೇನೇವ ದುತಿಯದಿವಸೇಪಿ ತತಿಯಚತುತ್ಥಪಞ್ಚಮದಿವಸೇಪಿ ದಸಾಹೇಪಿ ಅಡ್ಢಮಾಸೇಪಿ ಮಾಸೇಪಿ ಯಾವ ಸಂವಚ್ಛರಾಪಿ ಕತಕಿಚ್ಚಂ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ಏತೇನೇವ ಉಪಾಯೇನ ದಸವಸ್ಸಾನಿ ವೀಸತಿವಸ್ಸಾನೀತಿ ಯಾವ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಅತ್ತನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿ, ತಾವ ಆವಜ್ಜನ್ತೇನ ಪುರಿಮಭವೇ ಚುತಿಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿತನಾಮರೂಪಂ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ಪಹೋತಿ ಹಿ ಪಣ್ಡಿತೋ ಭಿಕ್ಖು ಪಠಮವಾರೇನೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಉಗ್ಘಾಟೇತ್ವಾ ಚುತಿಕ್ಖಣೇ ನಾಮರೂಪಮಾರಮ್ಮಣಂ ಕಾತುಂ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಪುರಿಮಭವೇ ನಾಮರೂಪಂ ಅಸೇಸಂ ನಿರುದ್ಧಂ ಅಞ್ಞಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಠಾನಂ ಆಹುನ್ದರಿಕಂ ಅನ್ಧತಮಮಿವ ಹೋತಿ ದುದ್ದಸಂ ದುಪ್ಪಞ್ಞೇನ। ತೇನಾಪಿ "ನ ಸಕ್ಕೋಮಹಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಉಗ್ಘಾಟೇತ್ವಾ ಚುತಿಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿತನಾಮರೂಪಮಾರಮ್ಮಣಂ ಕಾತು"ನ್ತಿ ಧುರನಿಕ್ಖೇಪೋ ನ ಕಾತಬ್ಬೋ। ತದೇವ ಪನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ತತೋ ಚ ವುಟ್ಠಾಯ ವುಟ್ಠಾಯ ತಂ ಠಾನಂ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ।

ಏವಂ ಕರೋನ್ತೋ ಹಿ ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ನಾಮ ಬಲವಾ ಪುರಿಸೋ ಕೂಟಾಗಾರಕಣ್ಣಿಕತ್ಥಾಯ ಮಹಾರುಕ್ಖಂ ಛಿನ್ದನ್ತೋ ಸಾಖಾಪಲಾಸಚ್ಛೇದನಮತ್ತೇನೇವ ಫರಸುಧಾರಾಯ ವಿಪನ್ನಾಯ ಮಹಾರುಕ್ಖಂ ಛಿನ್ದಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋಪಿ ಧುರನಿಕ್ಖೇಪಂ

ಅಕತ್ವಾವ ಕಮ್ಮಾರಸಾಲಂ ಗನ್ತ್ವಾ ತಿಖಿಣಂ ಫರಸುಂ ಕಾರಾಪೇತ್ವಾ ಪುನ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಛಿನ್ದೇಯ್ಯ, ಪುನ ವಿಪನ್ನಾಯ ಚ ಪುನಪಿ ತಥೇವ ಕಾರೇತ್ವಾ ಛಿನ್ದೇಯ್ಯ। ಸೋ ಏವಂ ಛಿನ್ದನ್ತೋ ಛಿನ್ನಸ್ಸ ಛಿನ್ನಸ್ಸ ಪುನ ಛೇತಬ್ಬಾಭಾವತೋ ಅಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಸ ಚ ಛೇದನತೋ ನಚಿರಸ್ಸೇವ ಮಹಾರುಕ್ಖಂ ಪಾತೇಯ್ಯ, ಏವಮೇವಂ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಪುಬ್ಬೇ ಆವಜ್ಜಿತಂ ಅನಾವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಮೇವ ಆವಜ್ಜನ್ತೋ ನಚಿರಸ್ಸೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಉಗ್ಘಾಟೇತ್ವಾ ಚುತಿಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿತನಾಮರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೇಯ್ಯಾತಿ।
ಕಟ್ಠಫಾಲಕಕೇಸೋಹಾರಕಾದೀಹಿಪಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದೀಪೇತಬ್ಬೋ।

ತತ್ಥ ಪಚ್ಛಿಮನಿಸಜ್ಜತೋ ಪಭುತಿ ಯಾವ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। ತಂ ಪನ ಪರಿಕಮ್ಮಸಮಾಧಿಞಾಣಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಅತೀತಂಸಞಾಣನ್ತಿಪಿ ಏಕೇ ವದನ್ತಿ। ತಂ ರೂಪಾವಚರಂ ಸನ್ಧಾಯ ನ ಯುಜ್ಜತಿ। ಯದಾ ಪನಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ಚುತಿಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಿತನಾಮರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ನಿರುದ್ಧೇ ತದೇವಾರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಚತ್ತಾರಿ ಪಞ್ಚ ವಾ ಜವನಾನಿ ಜವನ್ತಿ। ಸೇಸಂ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪುರಿಮಾನಿ ಪರಿಕಮ್ಮಾದಿನಾಮಕಾನಿ ಕಾಮಾವಚರಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಪಚ್ಛಿಮಂ ರೂಪಾವಚರಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಿಕಂ ಅಪ್ಪನಾಚಿತ್ತಂ। ತದಾಸ್ಸ ಯಂ ತೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಇದಂ **ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಂ** ನಾಮ। ತೇನ ಞಾಣೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯ ಸತಿಯಾ ಅನೇಕವಿಹಿತಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಂ ಅನುಸ್ಸರತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, ಏಕಮ್ಪಿ ಜಾತಿಂ ದ್ವೇಪಿ ಜಾತಿಯೋ…ಪೇ॰… ಇತಿ ಸಾಕಾರಂ ಸಉದ್ದೇಸಂ ಅನೇಕವಿಹಿತಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಂ ಅನುಸ್ಸರತೀತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೪)।

೪೦೪. ತತ್ಥ **ಏಕಮ್ಪಿ ಜಾತಿ**ನ್ತಿ ಏಕಮ್ಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಮೂಲಂ ಚುತಿಪರಿಯೋಸಾನಂ ಏಕಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ಖನ್ಧಸನ್ತಾನಂ। ಏಸ ನಯೋ **ದ್ವೇಪಿ ಜಾತಿಯೋ**ತಿಆದೀಸುಪಿ। **ಅನೇಕೇಪಿ ಸಂವಟ್ಟಕಪ್ಪೇ**ತಿಆದೀಸು ಪನ ಪರಿಹಾಯಮಾನೋ ಕಪ್ಪೋ **ಸಂವಟ್ಟಕಪ್ಪೋ,** ವಡ್ಢಮಾನೋ **ವಿವಟ್ಟಕಪ್ಪೋ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ ಸಂವಟ್ಟೇನ **ಸಂವಟ್ಟಟ್ಠಾಯೀ** ಗಹಿತೋ ಹೋತಿ, ತಂಮೂಲಕತ್ತಾ। ವಿವಟ್ಟೇನ ಚ **ವಿವಟ್ಟಟ್ಠಾಯೀ,** ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ಯಾನಿ ತಾನಿ "ಚತ್ತಾರಿಮಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಪ್ಪಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಿ। ಕತಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ? ಸಂವಟ್ಟೋ, ಸಂವಟ್ಟಟ್ಠಾಯೀ, ವಿವಟ್ಟೋ, ವಿವಟ್ಟಟ್ಠಾಯೀತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೫೬ ಥೋಕಂ ವಿಸದಿಸಂ) ವುತ್ತಾನಿ, ತಾನಿ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ತಯೋ ಸಂವಟ್ಟಾ - ಆಪೋಸಂವಟ್ಟೋ, ತೇಜೋಸಂವಟ್ಟೋ, ವಾಯೋಸಂವಟ್ಟೋತಿ। ತಿಸ್ಸೋ ಸಂವಟ್ಟಸೀಮಾ - ಆಭಸ್ಸರಾ, ಸುಭಕಿಣ್ಹಾ, ವೇಹಪ್ಫಲಾತಿ।

ಯದಾ ಕಪ್ಪೋ ತೇಜೇನ ಸಂವಟ್ಟತಿ, ಆಭಸ್ಸರತೋ ಹೇಟ್ಠಾ ಅಗ್ಗಿನಾ ಡಯ್ಹತಿ। ಯದಾ ಆಪೇನ ಸಂವಟ್ಟತಿ, ಸುಭಕಿಣ್ಹತೋ ಹೇಟ್ಠಾ ಉದಕೇನ ವಿಲೀಯತಿ। ಯದಾ ವಾಯುನಾ ಸಂವಟ್ಟತಿ, ವೇಹಪ್ಫಲತೋ ಹೇಟ್ಠಾ ವಾತೇನ ವಿದ್ಧಂಸತಿ। ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನ ಸದಾಪಿ ಏಕಂ ಬುದ್ಧಖೇತ್ತಂ ವಿನಸ್ಸತಿ।

ಬುದ್ಧಖೇತ್ತಂ ನಾಮ ತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ - ಜಾತಿಖೇತ್ತಂ, ಆಣಾಖೇತ್ತಂ, ವಿಸಯಖೇತ್ತಞ್ಚ। ತತ್ಥ **ಜಾತಿಖೇತ್ತಂ** ದಸಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳಪರಿಯನ್ತಂ ಹೋತಿ। ಯಂ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗಹಣಾದೀಸು ಕಮ್ಪತಿ। **ಆಣಾಖೇತ್ತಂ** ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳಪರಿಯನ್ತಂ, ಯತ್ಥ ರತನಸುತ್ತಂ (ಖು॰ ಪಾ॰ ೬.೧ ಆದಯೋ) ಖನ್ಧಪರಿತ್ತಂ (ಚೂಳವ॰ ೨೫೧; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೬೭) ಧಜಗ್ಗಪರಿತ್ತಂ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೯) ಆಟಾನಾಟಿಯಪರಿತ್ತಂ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೨೭೫ ಆದಯೋ) ಮೋರಪರಿತ್ತನ್ತಿ (ಜಾ॰ ೧.೨.೧೭-೧೮) ಇಮೇಸಂ ಪರಿತ್ತಾನಂ ಆನುಭಾವೋ ವತ್ತತಿ। **ವಿಸಯಖೇತ್ತಂ** ಅನನ್ತಮಪರಿಮಾಣಂ। ಯಂ "ಯಾವತಾ ವಾ ಪನ ಆಕಙ್ಖೇಯ್ಯಾ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೮೧) ವುತ್ತಂ, ಯತ್ಥ ಯಂ ಯಂ ತಥಾಗತೋ ಆಕಙ್ಖತಿ, ತಂ ತಂ ಜಾನಾತಿ। ಏವಮೇತೇಸು ತೀಸು ಬುದ್ಧಖೇತ್ತೇಸು ಏಕಂ ಆಣಾಖೇತ್ತಂ ವಿನಸ್ಸತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಪನ ವಿನಸ್ಸನ್ತೇ ಜಾತಿಖೇತ್ತಮ್ಪಿ ವಿನಟ್ಠಮೇವ ಹೋತಿ। ವಿನಸ್ಸನ್ತಞ್ಚ ಏಕತೋವ ವಿನಸ್ಸತಿ, ಸಣ್ಠಹನ್ತಮ್ಪಿ ಏಕತೋ ಸಣ್ಠಹತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ವಿನಾಸೋ ಚ ಸಣ್ಠಹನಞ್ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೪೦೫. ಯಸ್ಮಿಂ ಹಿ ಸಮಯೇ ಕಪ್ಪೋ ಅಗ್ಗಿನಾ ನಸ್ಸತಿ, ಆದಿತೋವ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಮಹಾಮೇಘೋ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳೇ ಏಕಂ ಮಹಾವಸ್ಸಂ ವಸ್ಸತಿ। ಮನುಸ್ಸಾ ತುಟ್ಠಹಟ್ಠಾ ಸಬ್ಬಬೀಜಾನಿ ನೀಹರಿತ್ವಾ ವಪನ್ತಿ। ಸಸ್ಸೇಸು ಪನ ಗೋಖಾಯಿತಕಮತ್ತೇಸು ಜಾತೇಸು ಗದ್ರಭರವಂ ರವನ್ತೋ ಏಕಬಿನ್ದುಮ್ಪಿ ನ ವಸ್ಸತಿ, ತದಾ ಪಚ್ಛಿನ್ನಂ ಪಚ್ಛಿನ್ನಮೇವ ವಸ್ಸಂ ಹೋತಿ। ಇದಂ ಸನ್ಧಾಯ ಹಿ ಭಗವತಾ "ಹೋತಿ ಖೋ ಸೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಮಯೋ ಯಂ ಬಹೂನಿ ವಸ್ಸಾನಿ ಬಹೂನಿ ವಸ್ಸಸತಾನಿ ಬಹೂನಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಬಹೂನಿ ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ ದೇವೋ ನ ವಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಅಂ॰ ನಿ॰ ೭.೬೬) ವುತ್ತಂ। ವಸ್ಸೂಪಜೀವಿನೋ ಸತ್ತಾ ಕಾಲಙ್ಕತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ಪುಪ್ಫಫಲೂಪಜೀವಿನಿಯೋ ಚ ದೇವತಾ। ಏವಂ ದೀಘೇ ಅದ್ಧಾನೇ ವೀತಿವತ್ತೇ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಉದಕಂ ಪರಿಕ್ಖಯಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಅಥಾನುಪುಬ್ಬೇನ ಮಚ್ಛಕಚ್ಛಪಾಪಿ ಕಾಲಙ್ಕತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ನೇರಯಿಕಸತ್ತಾಪಿ। ತತ್ಥ ನೇರಯಿಕಾ ಸತ್ತಮಸೂರಿಯಪಾತುಭಾವೇ ವಿನಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಏಕೇ।

ಝಾನಂ ವಿನಾ ನತ್ಥಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ, ಏತೇಸಞ್ಚ ಕೇಚಿ ದುಬ್ಭಿಕ್ಖಪೀಳಿತಾ ಕೇಚಿ ಅಭಬ್ಬಾ ಝಾನಾಧಿಗಮಾಯ, ತೇ ಕಥಂ ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತೀತಿ। ದೇವಲೋಕೇ ಪಟಿಲದ್ಧಜ್ಝಾನವಸೇನ। ತದಾ ಹಿ "ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಸ್ಸಚ್ಚಯೇನ ಕಪ್ಪುಟ್ಠಾನಂ ಭವಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಲೋಕಬ್ಯೂಹಾ ನಾಮ ಕಾಮಾವಚರದೇವಾ ಮುತ್ತಸಿರಾ ವಿಕಿಣ್ಣಕೇಸಾ ರುದಮುಖಾ ಅಸ್ಸೂನಿ ಹತ್ಥೇಹಿ ಪುಞ್ಛಮಾನಾ ರತ್ತವತ್ಥನಿವತ್ಥಾ ಅತಿವಿಯ ವಿರೂಪವೇಸಧಾರಿನೋ ಹುತ್ವಾ ಮನುಸ್ಸಪಥೇ ವಿಚರನ್ತಾ ಏವಂ ಆರೋಚೇನ್ತಿ "ಮಾರಿಸಾ ಇತೋ ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಸ್ಸಚ್ಚಯೇನ ಕಪ್ಪವುಟ್ಠಾನಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಅಯಂ ಲೋಕೋ ವಿನಸ್ಸಿಸ್ಸತಿ, ಮಹಾಸಮುದ್ದೋಪಿ ಉಸ್ಸುಸ್ಸಿಸ್ಸತಿ, ಅಯಞ್ಚ ಮಹಾಪಥವೀ ಸಿನೇರು ಚ ಪಬ್ಬತರಾಜಾ ಉದ್ದಯ್ಹಿಸ್ಸನ್ತಿ ವಿನಸ್ಸಿಸ್ಸನ್ತಿ। ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾ ಲೋಕವಿನಾಸೋ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ಮೇತ್ತಂ ಮಾರಿಸಾ ಭಾವೇಥ, ಕರುಣಂ, ಮುದಿತಂ, ಉಪೇಕ್ಖಂ ಮಾರಿಸಾ ಭಾವೇಥ, ಮಾತರಂ ಉಪಟ್ಠಹಥ, ಪಿತರಂ ಉಪಟ್ಠಹಥ, ಕುಲೇ ಜೇಟ್ಠಾಪಚಾಯಿನೋ ಹೋಥಾ"ತಿ।

ತೇಸಂ ವಚನಂ ಸುತ್ವಾ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಮನುಸ್ಸಾ ಚ ಭುಮ್ಮದೇವತಾ ಚ ಸಂವೇಗಜಾತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಮುದುಚಿತ್ತಾ ಹುತ್ವಾ ಮೇತ್ತಾದೀನಿ ಪುಞ್ಞಾನಿ ಕರಿತ್ವಾ ದೇವಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ। ತತ್ಥ ದಿಬ್ಬಸುಧಾಭೋಜನಂ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ವಾಯೋಕಸಿಣೇ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಝಾನಂ ಪಟಿಲಭನ್ತಿ। ತದಞ್ಞೇ ಪನ ಅಪರಾಪರಿಯವೇದನೀಯೇನ ಕಮ್ಮೇನ ದೇವಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ। ಅಪರಾಪರಿಯವೇದನೀಯಕಮ್ಮರಹಿತೋ ಹಿ ಸಂಸಾರೇ ಸಂಸರಮಾನೋ ಸತ್ತೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತೇಪಿ ತತ್ಥ ತಥೇವ ಝಾನಂ ಪಟಿಲಭನ್ತಿ। ಏವಂ ದೇವಲೋಕೇ ಪಟಿಲದ್ಧಜ್ಝಾನವಸೇನ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತೀತಿ।

ವಸ್ಸೂಪಚ್ಛೇದತೋ ಪನ ಉದ್ಧಂ ದೀಘಸ್ಸ ಅದ್ಧುನೋ ಅಚ್ಚಯೇನ ದುತಿಯೋ ಸೂರಿಯೋ ಪಾತುಭವತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಭಗವತಾ "ಹೋತಿ ಖೋ ಸೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಮಯೋ"ತಿ **ಸತ್ತಸೂರಿಯಂ** (ಅಂ॰ ನಿ॰ ೭.೬೬) ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ। ಪಾತುಭೂತೇ ಚ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ನೇವ ರತ್ತಿಪರಿಚ್ಛೇದೋ, ನ ದಿವಾಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ। ಏಕೋ ಸೂರಿಯೋ ಉಟ್ಠೇತಿ, ಏಕೋ ಅತ್ಥಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಸೂರಿಯಸನ್ತಾಪೋವ ಲೋಕೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಚ ಪಕತಿಸೂರಿಯೇ ಸೂರಿಯದೇವಪುತ್ತೋ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಸೂರಿಯೇ ನತ್ಥಿ। ತತ್ಥ ಪಕತಿಸೂರಿಯೇ ವತ್ತಮಾನೇ ಆಕಾಸೇ ವಲಾಹಕಾಪಿ ಧೂಮಸಿಖಾಪಿ ಚರನ್ತಿ। ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಸೂರಿಯೇ ವತ್ತಮಾನೇ ವಿಗತಧೂಮವಲಾಹಕಂ ಆದಾಸಮಣ್ಡಲಂ ವಿಯ ನಿಮ್ಮಲಂ ನಭಂ ಹೋತಿ। ಠಪೇತ್ವಾ ಪಞ್ಚ ಮಹಾನದಿಯೋ ಸೇಸಕುನ್ನದೀಆದೀಸು ಉದಕಂ ಸುಸ್ಸತಿ।

ತತೋಪಿ ದೀಘಸ್ಸ ಅದ್ಧುನೋ ಅಚ್ಚಯೇನ ತತಿಯೋ ಸೂರಿಯೋ ಪಾತುಭವತಿ। ಯಸ್ಸ ಪಾತುಭಾವಾ ಮಹಾನದಿಯೋಪಿ ಸುಸ್ಸನ್ತಿ।

ತತೋಪಿ ದೀಘಸ್ಸ ಅದ್ಧುನೋ ಅಚ್ಚಯೇನ ಚತುತ್ಥೋ ಸೂರಿಯೋ ಪಾತುಭವತಿ। ಯಸ್ಸ ಪಾತುಭಾವಾ ಹಿಮವತಿ ಮಹಾನದೀನಂ ಪಭವಾ "ಸೀಹಪಪಾತೋ ಹಂಸಪಾತನೋ ಕಣ್ಣಮುಣ್ಡಕೋ ರಥಕಾರದಹೋ ಅನೋತತ್ತದಹೋ ಛದ್ದನ್ತದಹೋ

ಕುಣಾಲದಹೋ”ತಿ ಇಮೇ ಸತ್ತ ಮಹಾಸರಾ ಸುಸ್ಸನ್ತಿ।

ತತೋಪಿ ದೀಘಸ್ಸ ಅದ್ಧುನೋ ಅಚ್ಚಯೇನ ಪಞ್ಚಮೋ ಸೂರಿಯೋ ಪಾತುಭವತಿ। ಯಸ್ಸ ಪಾತುಭಾವಾ ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ಮಹಾಸಮುದ್ದೇ ಅಙ್ಗುಲಿಪಬ್ಬತೇಮನಮತ್ತಮ್ಪಿ ಉದಕಂ ನ ಸಣ್ಠಾತಿ।

ತತೋಪಿ ದೀಘಸ್ಸ ಅದ್ಧುನೋ ಅಚ್ಚಯೇನ ಛಟ್ಠೋ ಸೂರಿಯೋ ಪಾತುಭವತಿ। ಯಸ್ಸ ಪಾತುಭಾವಾ ಸಕಲಚಕ್ಕವಾಳಂ ಏಕಧೂಮಂ ಹೋತಿ। ಪರಿಯಾದಿಣ್ಣಸಿನೇಹಂ ಧೂಮೇನ। ಯಥಾ ಚಿದಂ, ಏವಂ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳಾನಿಪಿ।

ತತೋಪಿ ದೀಘಸ್ಸ ಅದ್ಧುನೋ ಅಚ್ಚಯೇನ ಸತ್ತಮೋ ಸೂರಿಯೋ ಪಾತುಭವತಿ। ಯಸ್ಸ ಪಾತುಭಾವಾ ಸಕಲಚಕ್ಕವಾಳಂ ಏಕಜಾಲಂ ಹೋತಿ ಸದ್ಧಿಂ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳೇಹಿ। ಯೋಜನಸತಿಕಾದಿಭೇದಾನಿ ಸಿನೇರುಕೂಟಾನಿಪಿ ಪಲುಜ್ಜಿತ್ವಾ ಆಕಾಸೇಯೇವ ಅನ್ತರಧಾಯನ್ತಿ। ಸಾ ಅಗ್ಗಿಜಾಲಾ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕೇ ಗಣ್ಹಾತಿ। ತತ್ಥ ಕನಕವಿಮಾನರತನವಿಮಾನಮಣಿವಿಮಾನಾನಿ ಝಾಪೇತ್ವಾ ತಾವತಿಂಸಭವನಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಏತೇನೇವ ಉಪಾಯೇನ ಯಾವ ಪಠಮಜ್ಝಾನಭೂಮಿಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ತತ್ಥ ತಯೋಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ಝಾಪೇತ್ವಾ ಆಭಸ್ಸರೇ ಆಹಚ್ಚ ತಿಟ್ಠತಿ। ಸಾ ಯಾವ ಅಣುಮತ್ತಮ್ಪಿ ಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಅತ್ಥಿ, ತಾವ ನ ನಿಬ್ಬಾಯತಿ। ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಪರಿಕ್ಖಯಾ ಪನ ಸಪ್ಪಿತೇಲಝಾಪನಗ್ಗಿಸಿಖಾ ವಿಯ ಛಾರಿಕಮ್ಪಿ ಅನವಸೇಸೇತ್ವಾ ನಿಬ್ಬಾಯತಿ। ಹೇಟ್ಠಾಆಕಾಸೇನ ಸಹ ಉಪರಿಆಕಾಸೋ ಏಕೋ ಹೋತಿ ಮಹನ್ಧಕಾರೋ।

೪೦೬. ಅಥ ದೀಘಸ್ಸ ಅದ್ಧುನೋ ಅಚ್ಚಯೇನ ಮಹಾಮೇಘೋ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಪಠಮಂ ಸುಖುಮಂ ಸುಖುಮಂ ವಸ್ಸತಿ । ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ಕುಮುದನಾಳಯಟ್ಠಿಮುಸಲತಾಲಕ್ಖನ್ಧಾದಿಪ್ಪಮಾಣಾಹಿ ಧಾರಾಹಿ ವಸ್ಸನ್ತೋ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳೇಸು ಸಬ್ಬಂ ದಡ್ಢಟ್ಠಾನಂ ಪೂರೇತ್ವಾ ಅನ್ತರಧಾಯತಿ। ತಂ ಉದಕಂ ಹೇಟ್ಠಾ ಚ ತಿರಿಯಞ್ಚ ವಾತೋ ಸಮುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಘನಂ ಕರೋತಿ ಪರಿವಟುಮಂ ಪದುಮಿನಿಪತ್ತೇ ಉದಕಬಿನ್ದುಸದಿಸಂ। ಕಥಂ ತಾವ ಮಹನ್ತಂ ಉದಕರಾಸಿಂ ಘನಂ ಕರೋತೀತಿ ಚೇ? ವಿವರಸಮ್ಪದಾನತೋ। ತಞ್ಹಿಸ್ಸ ತಮ್ಹಿ ತಮ್ಹಿ ವಿವರಂ ದೇತಿ। ತಂ ಏವಂ ವಾತೇನ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡಿಯಮಾನಂ ಘನಂ ಕರಿಯಮಾನಂ ಪರಿಕ್ಖಯಮಾನಂ ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ಹೇಟ್ಠಾ ಓತರತಿ। ಓತಿಣ್ಣೇ ಓತಿಣ್ಣೇ ಉದಕೇ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಟ್ಠಾನೇ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾ, ಉಪರಿ ಚತುಕಾಮಾವಚರದೇವಲೋಕಟ್ಠಾನೇ ಚ ದೇವಲೋಕಾ ಪಾತುಭವನ್ತಿ।

ಪುರಿಮಪಥವಿಟ್ಠಾನಂ ಓತಿಣ್ಣೇ ಪನ ಬಲವವಾತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತೇ ತಂ ಪಿಹಿತದ್ವಾರೇ ಧಮಕರಣೇ ಠಿತಉದಕಮಿವ ನಿರಸ್ಸಾಸಂ ಕತ್ವಾ ರುನ್ಧನ್ತಿ। ಮಧುರೋದಕಂ ಪರಿಕ್ಖಯಂ ಗಚ್ಛಮಾನಂ ಉಪರಿ ರಸಪಥವಿಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ಸಾ ವಣ್ಣಸಮ್ಪನ್ನಾ ಚೇವ ಹೋತಿ ಗನ್ಧರಸಸಮ್ಪನ್ನಾ ಚ ನಿರುದಕಪಾಯಾಸಸ್ಸ ಉಪರಿ ಪಟಲಂ ವಿಯ।

ತದಾ ಚ ಆಭಸ್ಸರಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ಪಠಮತರಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಸತ್ತಾ ಆಯುಕ್ಖಯಾ ವಾ ಪುಞ್ಞಕ್ಖಯಾ ವಾ ತತೋ ಚವಿತ್ವಾ ಇಧೂಪಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತೇ ಹೋನ್ತಿ ಸಯಂಪಭಾ ಅನ್ತಲಿಕ್ಖಚರಾ। ತೇ **ಅಗ್ಗಞ್ಞಸುತ್ತೇ** (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೧೧೯) ವುತ್ತನಯೇನ ತಂ ರಸಪಥವಿಂ ಸಾಯಿತ್ವಾ ತಣ್ಹಾಭಿಭೂತಾ ಆಲುಪ್ಪಕಾರಕಂ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತುಂ ಉಪಕ್ಕಮನ್ತಿ। ಅಥ ನೇಸಂ ಸಯಂಪಭಾ ಅನ್ತರಧಾಯತಿ, ಅನ್ಧಕಾರೋ ಹೋತಿ। ತೇ ಅನ್ಧಕಾರಂ ದಿಸ್ವಾ ಭಾಯನ್ತಿ।

ತತೋ ನೇಸಂ ಭಯಂ ನಾಸೇತ್ವಾ ಸೂರಭಾವಂ ಜನಯನ್ತಂ ಪರಿಪುಣ್ಣಪಣ್ಣಾಸಯೋಜನಂ ಸೂರಿಯಮಣ್ಡಲಂ ಪಾತುಭವತಿ, ತೇ ತಂ ದಿಸ್ವಾ “ಆಲೋಕಂ ಪಟಿಲಭಿಮ್ಹಾ”ತಿ ಹಟ್ಠತುಟ್ಠಾ ಹುತ್ವಾ “ಅಮ್ಹಾಕಂ ಭೀತಾನಂ ಭಯಂ ನಾಸೇತ್ವಾ ಸೂರಭಾವಂ ಜನಯನ್ತೋ ಉಟ್ಠಿತೋ, ತಸ್ಮಾ “**ಸೂರಿಯೋ ಹೋತೂ**”ತಿ ಸೂರಿಯೋತ್ವೇವಸ್ಸ ನಾಮಂ ಕರೋನ್ತಿ।

ಅಥ ಸೂರಿಯೇ ದಿವಸಂ ಆಲೋಕಂ ಕತ್ವಾ ಅತ್ಥಙ್ಗತೇ ಯಮ್ಪಿ ಆಲೋಕಂ ಲಭಿಮ್ಹಾ, ಸೋಪಿ ನೋ ನಟ್ಠೋತಿ ಪುನ ಭೀತಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸಂ ಏವಂ ಹೋತಿ "ಸಾಧು ವತಸ್ಸ ಸಚೇ ಅಞ್ಞಂ ಆಲೋಕಂ ಲಭೇಯ್ಯಾಮಾ"ತಿ। ತೇಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಞತ್ವಾ ವಿಯ ಏಕೂನಪಣ್ಣಾಸಯೋಜನಂ **ಚನ್ದಮಣ್ಡಲಂ** ಪಾತುಭವತಿ। ತೇ ತಂ ದಿಸ್ವಾ ಭಿಯ್ಯೋಸೋ ಮತ್ತಾಯ ಹಟ್ಠತುಟ್ಠಾ ಹುತ್ವಾ "ಅಮ್ಹಾಕಂ ಛನ್ದಂ ಞತ್ವಾ ವಿಯ ಉಟ್ಠಿತೋ, ತಸ್ಮಾ **ಚನ್ದೋ ಹೋತೂ**"ತಿ ಚನ್ದೋತ್ವೇವಸ್ಸ ನಾಮಂ ಕರೋನ್ತಿ। ಏವಂ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯೇಸು ಪಾತುಭೂತೇಸು ನಕ್ಖತ್ತಾನಿ ತಾರಕರೂಪಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ।

ತತೋ ಪಭುತಿ ರತ್ತಿನ್ದಿವಾ ಪಞ್ಞಾಯನ್ತಿ, ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಚ ಮಾಸಡ್ಢಮಾಸಉತುಸಂವಚ್ಛರಾ। ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾನಂ ಪನ ಪಾತುಭೂತದಿವಸೇಯೇವ ಸಿನೇರುಚಕ್ಕವಾಳಹಿಮವನ್ತಪಬ್ಬತಾ ಪಾತುಭವನ್ತಿ। ತೇ ಚ ಖೋ ಅಪುಬ್ಬಂ ಅಚರಿಮಂ ಫಗ್ಗುಣಪುಣ್ಣಮದಿವಸೇಯೇವ ಪಾತುಭವನ್ತಿ। ಕಥಂ? ಯಥಾ ನಾಮ ಕಙ್ಗುಭತ್ತೇ ಪಚ್ಚಮಾನೇ ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನೇವ ಪುಪ್ಫುಳಕಾನಿ ಉಟ್ಠಹನ್ತಿ। ಏಕೇ ಪದೇಸಾ ಥೂಪಥೂಪಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏಕೇ ನಿನ್ನನಿನ್ನಾ, ಏಕೇ ಸಮಸಮಾ। ಏವಮೇವಂ ಥೂಪಥೂಪಟ್ಠಾನೇ ಪಬ್ಬತಾ ಹೋನ್ತಿ, ನಿನ್ನನಿನ್ನಟ್ಠಾನೇ ಸಮುದ್ದಾ, ಸಮಸಮಟ್ಠಾನೇ ದೀಪಾತಿ।

ಅಥ ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ರಸಪಥವಿಂ ಪರಿಭುಞ್ಜನ್ತಾನಂ ಕಮೇನ ಏಕಚ್ಚೇ ವಣ್ಣವನ್ತೋ, ಏಕಚ್ಚೇ ದುಬ್ಬಣ್ಣಾ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ ವಣ್ಣವನ್ತೋ ದುಬ್ಬಣ್ಣೇ ಅತಿಮಞ್ಞನ್ತಿ। ತೇಸಂ ಅತಿಮಾನಪಚ್ಚಯಾ ಸಾಪಿ **ರಸಪಥವೀ** ಅನ್ತರಧಾಯತಿ। **ಭೂಮಿಪಪ್ಪಟಕೋ** ಪಾತುಭವತಿ। ಅಥ ನೇಸಂ ತೇನೇವ ನಯೇನ ಸೋಪಿ ಅನ್ತರಧಾಯತಿ। **ಪದಾಲತಾ** ಪಾತುಭವತಿ। ತೇನೇವ ನಯೇನ ಸಾಪಿ ಅನ್ತರಧಾಯತಿ। ಅಕಟ್ಠಪಾಕೋ **ಸಾಲಿ** ಪಾತುಭವತಿ ಅಕಣೋ ಅಥುಸೋ ಸುದ್ಧೋ ಸುಗನ್ಧೋ ತಣ್ಡುಲಪ್ಫಲೋ।

ತತೋ ನೇಸಂ ಭಾಜನಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತೇ ಸಾಲಿಂ ಭಾಜನೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಪಾಸಾಣಪಿಟ್ಠಿಯಾ ಠಪೇನ್ತಿ, ಸಯಮೇವ ಜಾಲಸಿಖಾ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ತಂ ಪಚತಿ। ಸೋ ಹೋತಿ ಓದನೋ ಸುಮನಜಾತಿಪುಪ್ಫಸದಿಸೋ, ನ ತಸ್ಸ ಸೂಪೇನ ವಾ ಬ್ಯಞ್ಜನೇನ ವಾ ಕರಣೀಯಂ ಅತ್ಥಿ। ಯಂ ಯಂ ರಸಂ ಭುಞ್ಜಿತುಕಾಮಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಂ ತಂ ರಸೋವ ಹೋತಿ। ತೇಸಂ ತಂ ಓಳಾರಿಕಂ ಆಹಾರಂ ಆಹರಯತಂ ತತೋ ಪಭುತಿ ಮುತ್ತಕರೀಸಂ ಸಞ್ಜಾಯತಿ। ಅಥ ನೇಸಂ ತಸ್ಸ ನಿಕ್ಖಮನತ್ಥಾಯ ವಣಮುಖಾನಿ ಪಭಿಜ್ಜನ್ತಿ, ಪುರಿಸಸ್ಸ ಪುರಿಸಭಾವೋ, ಇತ್ಥಿಯಾಪಿ ಇತ್ಥಿಭಾವೋ ಪಾತುಭವತಿ।

ತತ್ರ ಸುದಂ ಇತ್ಥೀ ಪುರಿಸಂ, ಪುರಿಸೋ ಚ ಇತ್ಥಿಂ ಅತಿವೇಲಂ ಉಪನಿಜ್ಝಾಯತಿ। ತೇಸಂ ಅತಿವೇಲಂ ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನಪಚ್ಚಯಾ ಕಾಮಪರಿಳಾಹೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತತೋ **ಮೇಥುನಧಮ್ಮಂ** ಪಟಿಸೇವನ್ತಿ। ತೇ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಪಟಿಸೇವನಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞೂಹಿ ಗರಹಿಯಮಾನಾ ವಿಹೇಠಿಯಮಾನಾ ತಸ್ಸ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಪಟಿಚ್ಛಾದನಹೇತು **ಅಗಾರಾನಿ** ಕರೋನ್ತಿ। ತೇ ಅಗಾರಂ ಅಜ್ಝಾವಸಮಾನಾ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಅಞ್ಞತರಸ್ಸ ಅಲಸಜಾತಿಕಸ್ಸ ಸತ್ತಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಾನುಗತಿಂ ಆಪಜ್ಜನ್ತಾ ಸನ್ನಿಧಿಂ ಕರೋನ್ತಿ। ತತೋ ಪಭುತಿ ಕಣೋಪಿ ಥುಸೋಪಿ ತಣ್ಡುಲಂ ಪರಿಯೋನನ್ಧತಿ, ಲಾಯಿತಟ್ಠಾನಮ್ಪಿ ನ ಪಟಿವಿರೂಹತಿ।

ತೇ ಸನ್ನಿಪತಿತ್ವಾ ಅನುತ್ಥುನನ್ತಿ "ಪಾಪಕಾ ವತ ಭೋ ಧಮ್ಮಾ ಸತ್ತೇಸು ಪಾತುಭೂತಾ, ಮಯಂ ಹಿ ಪುಬ್ಬೇ ಮನೋಮಯಾ ಅಹುಮ್ಹಾ"ತಿ **ಅಗ್ಗಞ್ಞಸುತ್ತೇ** (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೧೨೮) ವುತ್ತನಯೇನ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ। ತತೋ ಮರಿಯಾದಂ ಠಪೇನ್ತಿ। ಅಥ ಅಞ್ಞತರೋ ಸತ್ತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಭಾಗಂ ಅದಿನ್ನಂ ಆದಿಯತಿ। ತಂ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಪರಿಭಾಸೇತ್ವಾ ತತಿಯವಾರೇ ಪಾಣಿಲೇಟ್ಟುದಣ್ಡೇಹಿ ಪಹರನ್ತಿ। ತೇ ಏವಂ ಅದಿನ್ನಾದಾನಗರಹಮುಸಾವಾದದಣ್ಡಾದಾನೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ಸನ್ನಿಪತಿತ್ವಾ ಚಿನ್ತಯನ್ತಿ "ಯಂನೂನ ಮಯಂ ಏಕಂ ಸತ್ತಂ ಸಮ್ಮನ್ನೇಯ್ಯಾಮ, ಯೋ ನೋ ಸಮ್ಮಾ ಖೀಯಿತಬ್ಬಂ ಖೀಯೇಯ್ಯ, ಗರಹಿತಬ್ಬಂ ಗರಹೇಯ್ಯ, ಪಬ್ಬಾಜೇತಬ್ಬಂ ಪಬ್ಬಾಜೇಯ್ಯ, ಮಯಂ ಪನಸ್ಸ ಸಾಲೀನಂ ಭಾಗಂ ಅನುಪ್ಪದಸ್ಸಾಮಾ"ತಿ।

ಏವಂ ಕತಸನ್ನಿಟ್ಠಾನೇಸು ಪನ ಸತ್ತೇಸು ಇಮಸ್ಮಿಂ ತಾವ ಕಪ್ಪೇ ಅಯಮೇವ ಭಗವಾ ಬೋಧಿಸತ್ತಭೂತೋ ತೇನ ಸಮಯೇನ ತೇಸು ಸತ್ತೇಸು ಅಭಿರೂಪತರೋ ಚ ದಸ್ಸನೀಯತರೋ ಚ ಮಹೇಸಕ್ಖತರೋ ಚ ಬುದ್ಧಿಸಮ್ಪನ್ನೋ ಪಟಿಬಲೋ ನಿಗ್ಗಹಪಗ್ಗಹಂ

ಕಾತುಂ। ತೇ ತಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಯಾಚಿತ್ವಾ ಸಮ್ಮನ್ನಿಂಸು। ಸೋ ತೇನ ಮಹಾಜನೇನ ಸಮ್ಮತೋತಿ **ಮಹಾಸಮ್ಮತೋ,** ಖೇತ್ತಾನಂ ಅಧಿಪತೀತಿ **ಖತ್ತಿಯೋ,** ಧಮ್ಮೇನ ಸಮೇನ ಪರೇ ರಞ್ಜೇತೀತಿ **ರಾಜಾ**ತಿ ತೀಹಿ ನಾಮೇಹಿ ಪಞ್ಞಾಯಿತ್ಥ। ಯಞ್ಹಿ ಲೋಕೇ ಅಚ್ಛರಿಯಟ್ಠಾನಂ, ಬೋಧಿಸತ್ತೋವ ತತ್ಥ ಆದಿಪುರಿಸೋತಿ ಏವಂ ಬೋಧಿಸತ್ತಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಖತ್ತಿಯಮಣ್ಡಲೇ ಸಣ್ಠಿತೇ ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಯೋಪಿ ವಣ್ಣಾ ಸಣ್ಠಹಿಂಸು।

ತತ್ಥ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಮಹಾಮೇಘತೋ ಯಾವ ಜಾಲುಪಚ್ಛೇದೋ, ಇದಮೇಕಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ **ಸಂವಟ್ಟೋ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಜಾಲುಪಚ್ಛೇದತೋ ಯಾವ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳಪರಿಪೂರಕೋ ಸಮ್ಪತ್ತಿಮಹಾಮೇಘೋ, ಇದಂ ದುತಿಯಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ **ಸಂವಟ್ಟಟ್ಠಾಯೀ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಸಮ್ಪತ್ತಿಮಹಾಮೇಘತೋ ಯಾವ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಪಾತುಭಾವೋ, ಇದಂ ತತಿಯಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ **ವಿವಟ್ಟೋ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಪಾತುಭಾವತೋ ಯಾವ ಪುನ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಮಹಾಮೇಘೋ, ಇದಂ ಚತುತ್ಥಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ **ವಿವಟ್ಟಟ್ಠಾಯೀ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಿ ಏಕೋ ಮಹಾಕಪ್ಪೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ತಾವ ಅಗ್ಗಿನಾ ವಿನಾಸೋ ಚ ಸಣ್ಠಹನಞ್ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೪೦೭. ಯಸ್ಮಿಂ ಪನ ಸಮಯೇ ಕಪ್ಪೋ ಉದಕೇನ ನಸ್ಸತಿ, ಆದಿತೋವ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಮಹಾಮೇಘೋ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾತಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ। ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ, ಯಥಾ ತತ್ಥ ದುತಿಯಸೂರಿಯೋ, ಏವಮಿಧ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕೋ ಖಾರುದಕಮಹಾಮೇಘೋ ವುಟ್ಠಾತಿ। ಸೋ ಆದಿತೋ ಸುಖುಮಂ ಸುಖುಮಂ ವಸ್ಸನ್ತೋ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಮಹಾಧಾರಾಹಿ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳಾನಂ ಪೂರೇನ್ತೋ ವಸ್ಸತಿ। ಖಾರುದಕೇನ ಫುಟ್ಠಫುಟ್ಠಾ ಪಥವೀಪಬ್ಬತಾದಯೋ ವಿಲೀಯನ್ತಿ, ಉದಕಂ ಸಮನ್ತತೋ ವಾತೇಹಿ ಧಾರಿಯತಿ। ಪಥವಿತೋ ಯಾವ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಭೂಮಿಂ ಉದಕಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ತತ್ಥ ತಯೋಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ವಿಲೀಯಾಪೇತ್ವಾ ಸುಭಕಿಣ್ಹೇ ಆಹಚ್ಚ ತಿಟ್ಠತಿ। ತಂ ಯಾವ ಅಣುಮತ್ತಮ್ಪಿ ಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಅತ್ಥಿ, ತಾವ ನ ವೂಪಸಮ್ಮತಿ। ಉದಕಾನುಗತಂ ಪನ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಸಹಸಾ ವೂಪಸಮ್ಮತಿ ಅನ್ತರಧಾನಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಹೇಟ್ಠಾಆಕಾಸೇನ ಸಹ ಉಪರಿಆಕಾಸೋ ಏಕೋ ಹೋತಿ ಮಹನ್ಧಕಾರೋತಿ ಸಬ್ಬಂ ವುತ್ತಸದಿಸಂ। ಕೇವಲಂ ಪನಿಧ ಆಭಸ್ಸರಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಲೋಕೋ ಪಾತುಭವತಿ। ಸುಭಕಿಣ್ಹತೋ ಚ ಚವಿತ್ವಾ ಆಭಸ್ಸರಟ್ಠಾನಾದೀಸು ಸತ್ತಾ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಮಹಾಮೇಘತೋ ಯಾವ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕುದಕೂಪಚ್ಛೇದೋ, ಇದಮೇಕಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ। ಉದಕೂಪಚ್ಛೇದತೋ ಯಾವ ಸಮ್ಪತ್ತಿಮಹಾಮೇಘೋ, ಇದಂ ದುತಿಯಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ। ಸಮ್ಪತ್ತಿಮಹಾಮೇಘತೋ…ಪೇ॰… ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಿ ಏಕೋ ಮಹಾಕಪ್ಪೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಉದಕೇನ ವಿನಾಸೋ ಚ ಸಣ್ಠಹನಞ್ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೪೦೮. ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಪ್ಪೋ ವಾತೇನ ವಿನಸ್ಸತಿ, ಆದಿತೋವ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಮಹಾಮೇಘೋ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾತಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ। ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ, ಯಥಾ ತತ್ಥ ದುತಿಯಸೂರಿಯೋ, ಏವಮಿಧ ಕಪ್ಪವಿನಾಸನತ್ಥಂ ವಾತೋ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ। ಸೋ ಪಠಮಂ ಥೂಲರಜಂ ಉಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತತೋ ಸಣ್ಹರಜಂ ಸುಖುಮವಾಲಿಕಂ ಥೂಲವಾಲಿಕಂ ಸಕ್ಖರಪಾಸಾಣಾದಯೋತಿ ಯಾವ ಕೂಟಾಗಾರಮತ್ತೇ ಪಾಸಾಣೇ ವಿಸಮಟ್ಠಾನೇ ಠಿತಮಹಾರುಕ್ಖೇ ಚ ಉಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತೇ ಪಥವಿತೋ ನಭಮುಗ್ಗತಾ ನ ಚ ಪುನ ಪತನ್ತಿ। ತತ್ಥೇವ ಚುಣ್ಣವಿಚುಣ್ಣಾ ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ।

ಅಥಾನುಕ್ಕಮೇನ ಹೇಟ್ಠಾ ಮಹಾಪಥವಿಯಾ ವಾತೋ ಸಮುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಪಥವಿಂ ಪರಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಉದ್ಧಂಮೂಲಂ ಕತ್ವಾ ಆಕಾಸೇ ಖಿಪತಿ। ಯೋಜನಸತಪ್ಪಮಾಣಾಪಿ ಪಥವಿಪ್ಪದೇಸಾ ದ್ವಿಯೋಜನತಿಯೋಜನಚತುಯೋಜನಪಞ್ಚಯೋಜನಸತಪ್ಪಮಾಣಾಪಿ

ಭಿಜ್ಜಿತ್ವಾ ವಾತವೇಗೇನ ಖಿತ್ತಾ ಆಕಾಸೇಯೇವ ಚುಣ್ಣವಿಚುಣ್ಣಾ ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಚಕ್ಕವಾಳಪಬ್ಬತಮ್ಪಿ ಸಿನೇರುಪಬ್ಬತಮ್ಪಿ ವಾತೋ ಉಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಆಕಾಸೇ ಖಿಪತಿ। ತೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅಭಿಹನ್ತ್ವಾ ಚುಣ್ಣವಿಚುಣ್ಣಾ ಹುತ್ವಾ ವಿನಸ್ಸನ್ತಿ। ಏತೇನೇವ ಉಪಾಯೇನ ಭುಮ್ಮಟ್ಠಕವಿಮಾನಾನಿ ಚ ಆಕಾಸಟ್ಠಕವಿಮಾನಾನಿ ಚ ವಿನಾಸೇನ್ತೋ ಛಕಾಮಾವಚರದೇವಲೋಕೇ ವಿನಾಸೇತ್ವಾ ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಚಕ್ಕವಾಳಾನಿ ವಿನಾಸೇತಿ। ತತ್ಥ ಚಕ್ಕವಾಳಾ ಚಕ್ಕವಾಳೇಹಿ ಹಿಮವನ್ತಾ ಹಿಮವನ್ತೇಹಿ ಸಿನೇರೂ ಸಿನೇರೂಹಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಮಾಗನ್ತ್ವಾ ಚುಣ್ಣವಿಚುಣ್ಣಾ ಹುತ್ವಾ ವಿನಸ್ಸನ್ತಿ। ಪಥವಿತೋ ಯಾವ ತತಿಯಜ್ಝಾನಭೂಮಿಂ ವಾತೋ ಗಣ್ಹಾತಿ। ತತ್ಥ ತಯೋಪಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ವಿನಾಸೇತ್ವಾ ವೇಹಪ್ಫಲಂ ಆಹಚ್ಚ ತಿಟ್ಠತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಗತಂ ವಿನಾಸೇತ್ವಾ ಸಯಮ್ಪಿ ವಿನಸ್ಸತಿ। ಹೇಟ್ಠಾಆಕಾಸೇನ ಸಹ ಉಪರಿಆಕಾಸೋ ಏಕೋ ಹೋತಿ ಮಹನ್ಧಕಾರೋತಿ ಸಬ್ಬಂ ವುತ್ತಸದಿಸಂ। ಇಧ ಪನ ಸುಭಕಿಣ್ಹಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಲೋಕೋ ಪಾತುಭವತಿ। ವೇಹಪ್ಫಲತೋ ಚ ಚವಿತ್ವಾ ಸುಭಕಿಣ್ಹಟ್ಠಾನಾದೀಸು ಸತ್ತಾ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕಮಹಾಮೇಘತೋ ಯಾವ ಕಪ್ಪವಿನಾಸಕವಾತೂಪಚ್ಛೇದೋ, ಇದಮೇಕಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ। ವಾತೂಪಚ್ಛೇದತೋ ಯಾವ ಸಮ್ಪತ್ತಿಮಹಾಮೇಘೋ, ಇದಂ ದುತಿಯಂ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಂ…ಪೇ॰… ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾನಿ ಏಕೋ ಮಹಾಕಪ್ಪೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ವಾತೇನ ವಿನಾಸೋ ಚ ಸಣ್ಠಹನಞ್ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೪೦೯. ಕಿಂಕಾರಣಾ ಏವಂ ಲೋಕೋ ವಿನಸ್ಸತಿ? ಅಕುಸಲಮೂಲಕಾರಣಾ। ಅಕುಸಲಮೂಲೇಸು ಹಿ ಉಸ್ಸನ್ನೇಸು ಏವಂ ಲೋಕೋ ವಿನಸ್ಸತಿ। ಸೋ ಚ ಖೋ ರಾಗೇ ಉಸ್ಸನ್ನತರೇ ಅಗ್ಗಿನಾ ವಿನಸ್ಸತಿ। ದೋಸೇ ಉಸ್ಸನ್ನತರೇ ಉದಕೇನ ವಿನಸ್ಸತಿ। ಕೇಚಿ ಪನ ದೋಸೇ ಉಸ್ಸನ್ನತರೇ ಅಗ್ಗಿನಾ। ರಾಗೇ ಉಸ್ಸನ್ನತರೇ ಉದಕೇನಾತಿ ವದನ್ತಿ। ಮೋಹೇ ಉಸ್ಸನ್ನತರೇ ವಾತೇನ ವಿನಸ್ಸತಿ। ಏವಂ ವಿನಸ್ಸನ್ತೋಪಿ ಚ ನಿರನ್ತರಮೇವ ಸತ್ತವಾರೇ ಅಗ್ಗಿನಾ ವಿನಸ್ಸತಿ। ಅಟ್ಠಮೇ ವಾರೇ ಉದಕೇನ। ಪುನ ಸತ್ತವಾರೇ ಅಗ್ಗಿನಾ। ಅಟ್ಠಮೇ ವಾರೇ ಉದಕೇನಾತಿ ಏವಂ ಅಟ್ಠಮೇ ಅಟ್ಠಮೇ ವಾರೇ ವಿನಸ್ಸನ್ತೋ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ಉದಕೇನ ವಿನಸ್ಸಿತ್ವಾ ಪುನ ಸತ್ತವಾರೇ ಅಗ್ಗಿನಾ ನಸ್ಸತಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ತೇಸಟ್ಠಿ ಕಪ್ಪಾ ಅತೀತಾ ಹೋನ್ತಿ। ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಉದಕೇನ ನಸ್ಸನವಾರಂ ಸಮ್ಪತ್ತಮ್ಪಿ ಪಟಿಬಾಹಿತ್ವಾ ಲದ್ಧೋಕಾಸೋ ವಾತೋ ಪರಿಪುಣ್ಣಚತುಸಟ್ಠಿಕಪ್ಪಾಯುಕೇ ಸುಭಕಿಣ್ಹೇ ವಿದ್ಧಂಸೇನ್ತೋ ಲೋಕಂ ವಿನಾಸೇತಿ।

೪೧೦. ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಂ ಅನುಸ್ಸರನ್ತೋಪಿ ಚ ಕಪ್ಪಾನುಸ್ಸರಣಕೋ ಭಿಕ್ಖು ಏತೇಸು ಕಪ್ಪೇಸು ಅನೇಕೇಪಿ ಸಂವಟ್ಟಕಪ್ಪೇ ಅನೇಕೇಪಿ ವಿವಟ್ಟಕಪ್ಪೇ ಅನೇಕೇಪಿ ಸಂವಟ್ಟವಿವಟ್ಟಕಪ್ಪೇ ಅನುಸ್ಸರತಿ। ಕಥಂ? "ಅಮುತ್ರಾಸಿ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೪) ನಯೇನ।

ತತ್ಥ **ಅಮುತ್ರಾಸಿ**ನ್ತಿ ಅಮುಮ್ಹಿ ಸಂವಟ್ಟಕಪ್ಪೇ ಅಹಂ ಅಮುಮ್ಹಿ ಭವೇ ವಾ ಯೋನಿಯಾ ವಾ ಗತಿಯಾ ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಯಾ ವಾ ಸತ್ತಾವಾಸೇ ವಾ ಸತ್ತನಿಕಾಯೇ ವಾ ಆಸಿಂ। **ಏವಂನಾಮೋ**ತಿ ತಿಸ್ಸೋ ವಾ ಫುಸ್ಸೋ ವಾ। **ಏವಂಗೋತ್ತೋ**ತಿ ಕಚ್ಚಾನೋ ವಾ ಕಸ್ಸಪೋ ವಾ। ಇದಮಸ್ಸ ಅತೀತಭವೇ ಅತ್ತನೋ ನಾಮಗೋತ್ತಾನುಸ್ಸರಣವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ಸಚೇ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ ಅತ್ತನೋ ವಣ್ಣಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ವಾ ಲೂಖಪಣೀತಜೀವಿಕಭಾವಂ ವಾ ಸುಖದುಕ್ಖಬಹುಲತಂ ವಾ ಅಪ್ಪಾಯುಕದೀಘಾಯುಕಭಾವಂ ವಾ ಅನುಸ್ಸರಿತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ತಮ್ಪಿ ಅನುಸ್ಸರತಿಯೇವ। ತೇನಾಹ "ಏವಂವಣ್ಣೋ…ಪೇ॰… ಏವಮಾಯುಪರಿಯನ್ತೋ"ತಿ।

ತತ್ಥ **ಏವಂವಣ್ಣೋ**ತಿ ಓದಾತೋ ವಾ ಸಾಮೋ ವಾ। **ಏವಮಾಹಾರೋ**ತಿ ಸಾಲಿಮಂಸೋದನಾಹಾರೋ ವಾ ಪವತ್ತಫಲಭೋಜನೋ ವಾ। **ಏವಂ ಸುಖದುಕ್ಖಪಟಿಸಂವೇದೀ**ತಿ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರೇನ ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕಾನಂ ಸಾಮಿಸನಿರಾಮಿಸಾದಿಪ್ಪಭೇದಾನಂ ವಾ ಸುಖದುಕ್ಖಾನಂ ಪಟಿಸಂವೇದೀ। **ಏವಮಾಯುಪರಿಯನ್ತೋ**ತಿ ಏವಂ ವಸ್ಸಸತಪರಿಮಾಣಾಯುಪರಿಯನ್ತೋ ವಾ ಚತುರಾಸೀತಿಕಪ್ಪಸತಸಹಸ್ಸಾಯುಪರಿಯನ್ತೋ ವಾ। **ಸೋ ತತೋ ಚುತೋ ಅಮುತ್ರ ಉದಪಾದಿ**ನ್ತಿ ಸೋಹಂ ತತೋ ಭವತೋ ಯೋನಿತೋ ಗತಿತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿತೋ ಸತ್ತಾವಾಸತೋ ಸತ್ತನಿಕಾಯತೋ ವಾ ಚುತೋ ಪುನ ಅಮುಕಸ್ಮಿಂ ನಾಮ ಭವೇ ಯೋನಿಯಾ ಗತಿಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಯಾ ಸತ್ತಾವಾಸೇ ಸತ್ತನಿಕಾಯೇ ವಾ ಉದಪಾದಿಂ।

ತತ್ರಾಪಾಸಿನ್ತಿ ಅಥ ತತ್ರಾಪಿ ಭವೇ ಯೋನಿಯಾ ಗತಿಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಯಾ ಸತ್ತಾವಾಸೇ ಸತ್ತನಿಕಾಯೇ ವಾ ಪುನ ಅಹೋಸಿಂ। **ಏವಂನಾಮೋ**ತಿಆದಿ ವುತ್ತನಯಮೇವ।

ಅಪಿಚ ಯಸ್ಮಾ **ಅಮುತ್ರಾಸಿನ್ತಿ** ಇದಂ ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ಆರೋಹನ್ತಸ್ಸ ಯಾವದಿಚ್ಛಕಂ ಅನುಸ್ಸರಣಂ। **ಸೋ ತತೋ ಚುತೋ**ತಿ ಪಟಿನಿವತ್ತನ್ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಂ, ತಸ್ಮಾ "ಇಧೂಪಪನ್ನೋ"ತಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಇಧೂಪಪತ್ತಿಯಾ ಅನನ್ತರಮೇವಸ್ಸ ಉಪಪತ್ತಿಟ್ಠಾನಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಅಮುತ್ರ ಉದಪಾದಿ"ನ್ತಿ ಇದಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ತತ್ರಾಪಾಸಿನ್ತಿ** ಏವಮಾದಿ ಪನಸ್ಸ ತತ್ರ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಉಪಪತ್ತಿಯಾ ಅನನ್ತರೇ ಉಪಪತ್ತಿಟ್ಠಾನೇ ನಾಮಗೋತ್ತಾದೀನಂ ಅನುಸ್ಸರಣದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। **ಸೋ ತತೋ ಚುತೋ ಇಧೂಪಪನ್ನೋ**ತಿ ಸ್ವಾಹಂ ತತೋ ಅನನ್ತರೂಪಪತ್ತಿಟ್ಠಾನತೋ ಚುತೋ ಇಧ ಅಸುಕಸ್ಮಿಂ ನಾಮ ಖತ್ತಿಯಕುಲೇ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಲೇ ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತೋತಿ। **ಇತೀ**ತಿ ಏವಂ। **ಸಾಕಾರಂ ಸಉದ್ದೇಸ**ನ್ತಿ ನಾಮಗೋತ್ತವಸೇನ ಸಉದ್ದೇಸಂ, ವಣ್ಣಾದಿವಸೇನ ಸಾಕಾರಂ। ನಾಮಗೋತ್ತೇನ ಹಿ ಸತ್ತೋ ತಿಸ್ಸೋ ಕಸ್ಸಪೋತಿ ಉದ್ದಿಸೀಯತಿ। ವಣ್ಣಾದೀಹಿ ಸಾಮೋ ಓದಾತೋತಿ ನಾನತ್ತತೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ। ತಸ್ಮಾ ನಾಮಗೋತ್ತಂ ಉದ್ದೇಸೋ, ಇತರೇ ಆಕಾರಾ। **ಅನೇಕವಿಹಿತಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಮನುಸ್ಸರತೀ**ತಿ ಇದಂ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವಾತಿ।

ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣಕಥಾ

೪೧೧. ಸತ್ತಾನಂ ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣಕಥಾಯ **ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣಾಯಾ**ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೭) ಚುತಿಯಾ ಚ ಉಪಪಾತೇ ಚ ಞಾಣಾಯ। ಯೇನ ಞಾಣೇನ ಸತ್ತಾನಂ ಚುತಿ ಚ ಉಪಪಾತೋ ಚ ಞಾಯತಿ, ತದತ್ಥಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣತ್ಥನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹರತಿ ಅಭಿನಿನ್ನಾಮೇತೀ**ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹರತಿ ಚೇವ ಅಭಿನಿನ್ನಾಮೇತಿ ಚ। **ಸೋ**ತಿ ಸೋ ಕತಚಿತ್ತಾಭಿನೀಹಾರೋ ಭಿಕ್ಖು। **ದಿಬ್ಬೇನಾ**ತಿಆದೀಸು ಪನ ದಿಬ್ಬಸದಿಸತ್ತಾ ದಿಬ್ಬಂ। ದೇವತಾನಞ್ಹಿ ಸುಚರಿತಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಪಿತ್ತಸೇಮ್ಹರುಹಿರಾದೀಹಿ ಅಪಲಿಬುದ್ಧಂ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವಿಮುತ್ತತಾಯ ದೂರೇಪಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸಮತ್ಥಂ ದಿಬ್ಬಂ ಪಸಾದಚಕ್ಖು ಹೋತಿ। ಇದಞ್ಚಾಪಿ ವೀರಿಯಭಾವನಾಬಲನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಞಾಣಚಕ್ಖು ತಾದಿಸಮೇವಾತಿ ದಿಬ್ಬಸದಿಸತ್ತಾ ದಿಬ್ಬಂ। ದಿಬ್ಬವಿಹಾರವಸೇನ ಪಟಿಲದ್ಧತ್ತಾ ಅತ್ತನಾ ಚ ದಿಬ್ಬವಿಹಾರಸನ್ನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾಪಿ ದಿಬ್ಬಂ। ಆಲೋಕಪರಿಗ್ಗಹೇನ ಮಹಾಜುತಿಕತ್ತಾಪಿ ದಿಬ್ಬಂ। ತಿರೋಕುಟ್ಟಾದಿಗತರೂಪದಸ್ಸನೇನ ಮಹಾಗತಿಕತ್ತಾಪಿ ದಿಬ್ಬಂ। ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಸದ್ದಸತ್ಥಾನುಸಾರೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ **ಚಕ್ಖು**। ಚಕ್ಖುಕಿಚ್ಚಕರಣೇನ ಚಕ್ಖುಮಿವಾತಿಪಿ **ಚಕ್ಖು**। ಚುತೂಪಪಾತದಸ್ಸನೇನ ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿಹೇತುತ್ತಾ **ವಿಸುದ್ಧಂ**। ಯೋ ಹಿ ಚುತಿಮತ್ತಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ಉಪಪಾತಂ। ಸೋ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಯೋ ಉಪಪಾತಮತ್ತಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ಚುತಿಂ, ಸೋ ನವಸತ್ತಪಾತುಭಾವದಿಟ್ಠಿಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಯೋ ಪನ ತದುಭಯಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಸೋ ಯಸ್ಮಾ ದುವಿಧಮ್ಪಿ ತಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಂ ಅತಿವತ್ತತಿ। ತಸ್ಮಾಸ್ಸ ತಂದಸ್ಸನಂ ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿಹೇತು ಹೋತಿ। ಉಭಯಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಬುದ್ಧಪುತ್ತಾ ಪಸ್ಸನ್ತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ "ಚುತೂಪಪಾತದಸ್ಸನೇನ ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿಹೇತುತ್ತಾ ವಿಸುದ್ಧ"ನ್ತಿ।

ಮನುಸ್ಸೂಪಚಾರಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ರೂಪದಸ್ಸನೇನ **ಅತಿಕ್ಕನ್ತಮಾನುಸಕಂ,** ಮಾನುಸಕಂ ವಾ ಮಂಸಚಕ್ಖುಂ ಅತಿಕ್ಕನ್ತತ್ತಾ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಮಾನುಸಕನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತೇನ ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ವಿಸುದ್ಧೇನ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಮಾನುಸಕೇನ। **ಸತ್ತೇ ಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಮಂಸಚಕ್ಖುನಾ ವಿಯ ಸತ್ತೇ ಓಲೋಕೇತಿ।

ಚವಮಾನೇ ಉಪಪಜ್ಜಮಾನೇತಿ ಏತ್ಥ ಚುತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ವಾ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನಾ ದಟ್ಠುಂ ನ ಸಕ್ಕಾ। ಯೇ ಪನ ಆಸನ್ನಚುತಿಕಾ ಇದಾನಿ ಚವಿಸ್ಸನ್ತಿ, ತೇ ಚವಮಾನಾ। ಯೇ ಚ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾ ಸಮ್ಪತಿನಿಬ್ಬತ್ತಾವ, ತೇ ಉಪಪಜ್ಜಮಾನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ತೇ ಏವರೂಪೇ ಚವಮಾನೇ ಚ ಉಪಪಜ್ಜಮಾನೇ ಚ ಪಸ್ಸತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಹೀನೇತಿ ಮೋಹನಿಸ್ಸನ್ದಯುತ್ತತ್ತಾ ಹೀನಾನಂ ಜಾತಿಕುಲಭೋಗಾದೀನಂ ವಸೇನ ಹೀಳಿತೇ ಓಹೀಳಿತೇ ಓಞ್ಞಾತೇ ಅವಞ್ಞಾತೇ। **ಪಣೀತೇ**ತಿ ಅಮೋಹನಿಸ್ಸನ್ದಯುತ್ತತ್ತಾ ತಬ್ಬಿಪರೀತೇ। **ಸುವಣ್ಣೇ**ತಿ ಅದೋಸನಿಸ್ಸನ್ದಯುತ್ತತ್ತಾ ಇಟ್ಠಕನ್ತಮನಾಪವಣ್ಣಯುತ್ತೇ। **ದುಬ್ಬಣ್ಣೇ**ತಿ ದೋಸನಿಸ್ಸನ್ದಯುತ್ತತ್ತಾ ಅನಿಟ್ಠಾಕನ್ತಅಮನಾಪವಣ್ಣಯುತ್ತೇ। ಅನಭಿರೂಪೇ ವಿರೂಪೇತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸುಗತೇ**ತಿ ಸುಗತಿಗತೇ। ಅಲೋಭನಿಸ್ಸನ್ದಯುತ್ತತ್ತಾ ವಾ ಅಡ್ಢೇ ಮಹದ್ಧನೇ। **ದುಗ್ಗತೇ**ತಿ ದುಗ್ಗತಿಗತೇ। ಲೋಭನಿಸ್ಸನ್ದಯುತ್ತತ್ತಾ ವಾ ದಲಿದ್ದೇ ಅಪ್ಪನ್ನಪಾನೇ।

ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗೇತಿ ಯಂ ಯಂ ಕಮ್ಮಂ ಉಪಚಿತಂ, ತೇನ ತೇನ ಉಪಗತೇ। ತತ್ಥ ಪುರಿಮೇಹಿ ಚವಮಾನೇತಿಆದೀಹಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಕಿಚ್ಚಂ ವುತ್ತಂ। ಇಮಿನಾ ಪನ ಪದೇನ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಕಿಚ್ಚಂ। ತಸ್ಸ ಚ ಞಾಣಸ್ಸ ಅಯಮುಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ, ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಹೇಟ್ಠಾ ನಿರಯಾಭಿಮುಖಂ ಆಲೋಕಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ನೇರಯಿಕೇ ಸತ್ತೇ ಪಸ್ಸತಿ ಮಹಾದುಕ್ಖಮನುಭವಮಾನೇ। ತಂ ದಸ್ಸನಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಕಿಚ್ಚಮೇವ। ಸೋ ಏವಂ ಮನಸಿಕರೋತಿ "ಕಿಂ ನು ಖೋ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಇಮೇ ಸತ್ತಾ ಏತಂ ದುಕ್ಖಂ ಅನುಭವನ್ತೀ"ತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಇದಂ ನಾಮ ಕತ್ವಾತಿ ತಂಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಥಾ ಉಪರಿದೇವಲೋಕಾಭಿಮುಖಂ ಆಲೋಕಂ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ನನ್ದನವನಮಿಸ್ಸಕವನಫಾರುಸಕವನಾದೀಸು ಸತ್ತೇ ಪಸ್ಸತಿ ಮಹಾಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಅನುಭವಮಾನೇ। ತಮ್ಪಿ ದಸ್ಸನಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಕಿಚ್ಚಮೇವ। ಸೋ ಏವಂ ಮನಸಿಕರೋತಿ "ಕಿಂ ನು ಖೋ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಇಮೇ ಸತ್ತಾ ಏತಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಅನುಭವನ್ತೀ"ತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಇದಂ ನಾಮ ಕತ್ವಾತಿ ತಂಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಇದಂ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಂ ನಾಮ। ಇಮಸ್ಸ ವಿಸುಂ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ಯಥಾ ಚಿಮಸ್ಸ, ಏವಂ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸ್ಸಾಪಿ। ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಪಾದಕಾನೇವ ಹಿ ಇಮಾನಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನಾ ಸಹೇವ ಇಜ್ಝನ್ತಿ।

ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತೇನಾತಿಆದೀಸು ದುಟ್ಠು ಚರಿತಂ, ದುಟ್ಠಂ ವಾ ಚರಿತಂ ಕಿಲೇಸಪೂತಿಕತ್ತಾತಿ ದುಚ್ಚರಿತಂ। ಕಾಯೇನ ದುಚ್ಚರಿತಂ, ಕಾಯತೋ ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ದುಚ್ಚರಿತನ್ತಿ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಂ, ಇತರೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। **ಸಮನ್ನಾಗತಾ**ತಿ ಸಮಙ್ಗೀಭೂತಾ। **ಅರಿಯಾನಂ ಉಪವಾದಕಾ**ತಿ ಬುದ್ಧಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಸಾವಕಾನಂ ಅರಿಯಾನಂ ಅನ್ತಮಸೋ ಗಿಹಿಸೋತಾಪನ್ನಾನಮ್ಪಿ ಅನತ್ಥಕಾಮಾ ಹುತ್ವಾ ಅನ್ತಿಮವತ್ಥುನಾ ವಾ ಗುಣಪರಿಧಂಸನೇನ ವಾ ಉಪವಾದಕಾ ಅಕ್ಕೋಸಕಾ ಗರಹಕಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ನತ್ಥಿ ಇಮೇಸಂ ಸಮಣಧಮ್ಮೋ, ಅಸ್ಸಮಣಾ ಏತೇತಿ ವದನ್ತೋ ಅನ್ತಿಮವತ್ಥುನಾ ಉಪವದತಿ। ನತ್ಥಿ ಇಮೇಸಂ ಝಾನಂ ವಾ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ವಾ ಮಗ್ಗೋ ವಾ ಫಲಂ ವಾತಿಆದೀನಿ ವದನ್ತೋ ಗುಣಪರಿಧಂಸನವಸೇನ ಉಪವದತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸೋ ಚ ಜಾನಂ ವಾ ಉಪವದೇಯ್ಯ ಅಜಾನಂ ವಾ, ಉಭಯಥಾಪಿ ಅರಿಯೂಪವಾದೋವ ಹೋತಿ। ಭಾರಿಯಂ ಕಮ್ಮಂ ಆನನ್ತರಿಯಸದಿಸಂ ಸಗ್ಗಾವರಣಞ್ಚ ಮಗ್ಗಾವರಣಞ್ಚ, ಸತೇಕಿಚ್ಛಂ ಪನ ಹೋತಿ। ತಸ್ಸ ಆವಿಭಾವತ್ಥಂ ಇದಂ ವತ್ಥು ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಕಿರ ಗಾಮೇ ಏಕೋ ಥೇರೋ ಚ ದಹರಭಿಕ್ಖು ಚ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರನ್ತಿ। ತೇ ಪಠಮಘರೇಯೇವ ಉಳುಙ್ಕಮತ್ತಂ ಉಣ್ಹಯಾಗುಂ ಲಭಿಂಸು। ಥೇರಸ್ಸ ಚ ಕುಚ್ಛಿವಾತೋ ರುಜ್ಝತಿ। ಸೋ ಚಿನ್ತೇಸಿ "ಅಯಂ ಯಾಗು ಮಯ್ಹಂ ಸಪ್ಪಾಯಾ, ಯಾವ ನ ಸೀತಲಾ ಹೋತಿ, ತಾವ ನಂ ಪಿವಾಮೀ"ತಿ। ಸೋ ಮನುಸ್ಸೇಹಿ ಉಮ್ಮಾರತ್ಥಾಯ ಆಹಟೇ ದಾರುಖಣ್ಡೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಪಿವಿ। ಇತರೋ ತಂ ಜಿಗುಚ್ಛನ್ತೋ "ಅತಿಖುದ್ದಾಭಿಭೂತೋ ಮಹಲ್ಲಕೋ, ಅಮ್ಹಾಕಂ ಲಜ್ಜಿತಬ್ಬಕಂ ಅಕಾಸೀ"ತಿ ಆಹ। ಥೇರೋ ಗಾಮೇ ಚರಿತ್ವಾ ವಿಹಾರಂ ಗನ್ತ್ವಾ ದಹರಭಿಕ್ಖುಂ ಆಹ "ಅತ್ಥಿ ತೇ, ಆವುಸೋ, ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸಾಸನೇ ಪತಿಟ್ಠಾ"ತಿ? ಆಮ, ಭನ್ತೇ, ಸೋತಾಪನ್ನೋ ಅಹನ್ತಿ। ತೇನ ಹಾವುಸೋ, ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ಥಾಯ ವಾಯಾಮಂ ಮಾ ಅಕಾಸಿ। ಖೀಣಾಸವೋ ತಯಾ ಉಪವದಿತೋತಿ। ಸೋ ತಂ ಖಮಾಪೇಸಿ। ತೇನಸ್ಸ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಪಾಕತಿಕಂ ಅಹೋಸಿ।

ತಸ್ಮಾ ಯೋ ಅಞ್ಞೋಪಿ ಅರಿಯಂ ಉಪವದತಿ, ತೇನ ಗನ್ತ್ವಾ ಸಚೇ ಅತ್ತನಾ ವುಡ್ಢತರೋ ಹೋತಿ, ಉಕ್ಕುಟಿಕಂ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ "ಅಹಂ ಆಯಸ್ಮನ್ತಂ ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಅವಚಂ, ತಂ ಮೇ ಖಮಾಹೀ"ತಿ ಖಮಾಪೇತಬ್ಬೋ। ಸಚೇ ನವಕತರೋ ಹೋತಿ, ವನ್ದಿತ್ವಾ

ಉಕ್ಕುಟಿಕಂ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಅಞ್ಜಲಿಂ ಪಗ್ಗಹೇತ್ವಾ “ಅಹಂ, ಭನ್ತೇ, ತುಮ್ಹೇ ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಅವಚಂ, ತಂ ಮೇ ಖಮಥಾ”ತಿ ಖಮಾಪೇತಬ್ಬೋ। ಸಚೇ ದಿಸಾಪಕ್ಕನ್ತೋ ಹೋತಿ, ಸಯಂ ವಾ ಗನ್ತ್ವಾ ಸದ್ಧಿವಿಹಾರಿಕಾದಿಕೇ ವಾ ಪೇಸೇತ್ವಾ ಖಮಾಪೇತಬ್ಬೋ।

ಸಚೇ ಚ ನಾಪಿ ಗನ್ತುಂ, ನ ಪೇಸೇತುಂ ಸಕ್ಕಾ ಹೋತಿ, ಯೇ ತಸ್ಮಿಂ ವಿಹಾರೇ ಭಿಕ್ಖೂ ವಸನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಸನ್ತಿಕಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಸಚೇ ನವಕತರಾ ಹೋನ್ತಿ, ಉಕ್ಕುಟಿಕಂ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ, ಸಚೇ ವುಡ್ಢತರಾ, ವುಡ್ಢೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತ್ವಾ “ಅಹಂ, ಭನ್ತೇ, ಅಸುಕಂ ನಾಮ ಆಯಸ್ಮನ್ತಂ ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಅವಚಂ, ಖಮತು ಮೇ ಸೋ ಆಯಸ್ಮಾ”ತಿ ವತ್ವಾ ಖಮಾಪೇತಬ್ಬಂ। ಸಮ್ಮುಖಾ ಅಖಮನ್ತೇಪಿ ಏತದೇವ ಕತ್ತಬ್ಬಂ।

ಸಚೇ ಏಕಚಾರಿಕಭಿಕ್ಖು ಹೋತಿ, ನೇವಸ್ಸ ವಸನಟ್ಠಾನಂ, ನ ಗತಟ್ಠಾನಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ಏಕಸ್ಸ ಪಣ್ಡಿತಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಸನ್ತಿಕಂ ಗನ್ತ್ವಾ “ಅಹಂ, ಭನ್ತೇ, ಅಸುಕಂ ನಾಮ ಆಯಸ್ಮನ್ತಂ ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಅವಚಂ, ತಂ ಮೇ ಅನುಸ್ಸರತೋ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೋ ಹೋತಿ, ಕಿಂ ಕರೋಮೀ”ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಸೋ ವಕ್ಖತಿ “ತುಮ್ಹೇ ಮಾ ಚಿನ್ತಯಿತ್ಥ, ಥೇರೋ ತುಮ್ಹಾಕಂ ಖಮತಿ, ಚಿತ್ತಂ ವೂಪಸಮೇಥಾ”ತಿ। ತೇನಾಪಿ ಅರಿಯಸ್ಸ ಗತದಿಸಾಭಿಮುಖೇನ ಅಞ್ಜಲಿಂ ಪಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಖಮತೂತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಸಚೇ ಸೋ ಪರಿನಿಬ್ಬುತೋ ಹೋತಿ, ಪರಿನಿಬ್ಬುತಮಞ್ಚಟ್ಠಾನಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಯಾವಸಿವಥಿಕಂ ಗನ್ತ್ವಾಪಿ ಖಮಾಪೇತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಕತೇ ನೇವ ಸಗ್ಗಾವರಣಂ, ನ ಮಗ್ಗಾವರಣಂ ಹೋತಿ, ಪಾಕತಿಕಮೇವ ಹೋತೀತಿ।

ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಕಾತಿ ವಿಪರೀತದಸ್ಸನಾ। **ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಕಮ್ಮಸಮಾದಾನಾ**ತಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿವಸೇನ ಸಮಾದಿನ್ನನಾನಾವಿಧಕಮ್ಮಾ, ಯೇ ಚ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಮೂಲಕೇಸು ಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀಸು ಅಞ್ಞೇಪಿ ಸಮಾದಪೇನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಗ್ಗಹಣೇನೇವ ಅರಿಯೂಪವಾದೇ ಮನೋದುಚ್ಚರಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಚ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಙ್ಗಹಿತಾಯಪಿ ಇಮೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಪುನ ವಚನಂ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಮಹಾಸಾವಜ್ಜೋ ಹಿ ಅರಿಯೂಪವಾದೋ, ಆನನ್ತರಿಯಸದಿಸತ್ತಾ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ “ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ಭಿಕ್ಖು ಸೀಲಸಮ್ಪನ್ನೋ ಸಮಾಧಿಸಮ್ಪನ್ನೋ ಪಞ್ಞಾಸಮ್ಪನ್ನೋ ದಿಟ್ಠೇವ ಧಮ್ಮೇ ಅಞ್ಞಂ ಆರಾಧೇಯ್ಯ, ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ, ಸಾರಿಪುತ್ತ, ವದಾಮಿ ತಂ ವಾಚಂ ಅಪ್ಪಹಾಯ ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಪ್ಪಹಾಯ ತಂ ದಿಟ್ಠಿಂ ಅಪ್ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜಿತ್ವಾ ಯಥಾಭತಂ ನಿಕ್ಖಿತ್ತೋ, ಏವಂ ನಿರಯೇ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೪೯)। ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿತೋ ಚ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜತರಂ ನಾಮ ಅಞ್ಞಂ ನತ್ಥಿ। ಯಥಾಹ “ನಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಞ್ಞಂ ಏಕಧಮ್ಮಮ್ಪಿ ಸಮನುಪಸ್ಸಾಮಿ, ಯಂ ಏವಂ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಂ, ಯಥಯಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ। ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಪರಮಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಜ್ಜಾನೀ”ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೩೧೦)।

ಕಾಯಸ್ಸ ಭೇದಾತಿ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕ್ಖನ್ಧಪರಿಚ್ಚಾಗಾ। **ಪರಮ್ಮರಣಾ**ತಿ ತದನನ್ತರಂ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಕ್ಖನ್ಧಗ್ಗಹಣೇ। ಅಥ ವಾ ಕಾಯಸ್ಸ ಭೇದಾತಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಉಪಚ್ಛೇದಾ। ಪರಮ್ಮರಣಾತಿ ಚುತಿಚಿತ್ತತೋ ಉದ್ಧಂ। **ಅಪಾಯ**ನ್ತಿ ಏವಮಾದಿ ಸಬ್ಬಂ ನಿರಯವೇವಚನಮೇವ।

ನಿರಯೋ ಹಿ ಸಗ್ಗಮೋಕ್ಖಹೇತುಭೂತಾ ಪುಞ್ಞಸಮ್ಮತಾ ಅಯಾ ಅಪೇತತ್ತಾ, ಸುಖಾನಂ ವಾ ಆಯಸ್ಸ ಅಭಾವಾ **ಅಪಾಯೋ।** ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಗತಿ ಪಟಿಸರಣನ್ತಿ **ದುಗ್ಗತಿ,** ದೋಸಬಹುಲತಾಯ ವಾ ದುಟ್ಠೇನ ಕಮ್ಮುನಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಗತೀತಿ **ದುಗ್ಗತಿ**। ವಿವಸಾ ನಿಪತನ್ತಿ ಏತ್ಥ ದುಕ್ಕಟಕಾರಿನೋತಿ **ವಿನಿಪಾತೋ**। ವಿನಸ್ಸನ್ತಾ ವಾ ಏತ್ಥ ಪತನ್ತಿ ಸಂಭಿಜ್ಜಮಾನಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಾತಿಪಿ **ವಿನಿಪಾತೋ**। ನತ್ಥಿ ಏತ್ಥ ಅಸ್ಸಾದಸಞ್ಞಿತೋ ಅಯೋತಿ **ನಿರಯೋ**।

ಅಥ ವಾ **ಅಪಾಯ**ಗ್ಗಹಣೇನ ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿಂ ದೀಪೇತಿ। ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿ ಹಿ ಅಪಾಯೋ ಸುಗತಿತೋ ಅಪೇತತ್ತಾ, ನ ದುಗ್ಗತಿ ಮಹೇಸಕ್ಖಾನಂ ನಾಗರಾಜಾದೀನಂ ಸಮ್ಭವತೋ। **ದುಗ್ಗತಿ**ಗ್ಗಹಣೇನ ಪೇತ್ತಿವಿಸಯಂ। ಸೋ ಹಿ ಅಪಾಯೋ ಚೇವ ದುಗ್ಗತಿ ಚ, ಸುಗತಿತೋ ಅಪೇತತ್ತಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಗತಿಭೂತತ್ತಾ। ನ ತು ವಿನಿಪಾತೋ ಅಸುರಸದಿಸಂ ಅವಿನಿಪತಿತತ್ತಾ। **ವಿನಿಪಾತ**ಗ್ಗಹಣೇನ ಅಸುರಕಾಯಂ। ಸೋ ಹಿ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಅತ್ಥೇನ ಅಪಾಯೋ ಚೇವ ದುಗ್ಗತಿ ಚ ಸಬ್ಬಸಮುಸ್ಸಯೇಹಿ ಚ ವಿನಿಪತಿತತ್ತಾ

ವಿನಿಪಾತೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ನಿರಯ**ಗ್ಗಹಣೇನ ಅವೀಚಿಆದಿಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಂ ನಿರಯಮೇವಾತಿ। **ಉಪಪನ್ನಾ**ತಿ ಉಪಗತಾ, ತತ್ಥ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ವುತ್ತವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸುಕ್ಕಪಕ್ಖೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ, ತತ್ಥ ಸುಗತಿಗ್ಗಹಣೇನ ಮನುಸ್ಸಗತಿಪಿ ಸಙ್ಗಯ್ಹತಿ। ಸಗ್ಗಗ್ಗಹಣೇನ ದೇವಗತಿಯೇವ। ತತ್ಥ ಸುನ್ದರಾ ಗತೀತಿ **ಸುಗತಿ**। ರೂಪಾದೀಹಿ ವಿಸಯೇಹಿ ಸುಟ್ಠು ಅಗ್ಗೋತಿ **ಸಗ್ಗೋ**। ಸೋ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಲುಜ್ಜನಪಲುಜ್ಜನಟ್ಠೇನ **ಲೋಕೋ**ತಿ ಅಯಂ ವಚನತ್ಥೋ।

“ಇತಿ ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ”ತಿಆದಿ ಸಬ್ಬಂ ನಿಗಮನವಚನಂ। ಏವಂ ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ…ಪೇ॰… ಪಸ್ಸತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪತ್ಥೋ।

೪೧೧. ಏವಂ ಪಸ್ಸಿತುಕಾಮೇನ ಪನ ಆದಿಕಮ್ಮಿಕೇನ ಕುಲಪುತ್ತೇನ ಕಸಿಣಾರಮ್ಮಣಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಅಭಿನೀಹಾರಕ್ಖಮಂ ಕತ್ವಾ “ತೇಜೋಕಸಿಣಂ, ಓದಾತಕಸಿಣಂ, ಆಲೋಕಕಸಿಣ”ನ್ತಿ ಇಮೇಸು ತೀಸು ಕಸಿಣೇಸು ಅಞ್ಞತರಂ ಆಸನ್ನಂ ಕಾತಬ್ಬಂ। ಉಪಚಾರಜ್ಝಾನಗೋಚರಂ ಕತ್ವಾ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ಠಪೇತಬ್ಬಂ। ನ ತತ್ಥ ಅಪ್ಪನಾ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಸಚೇ ಹಿ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಸ್ಸಯಂ ಹೋತಿ, ನ ಪರಿಕಮ್ಮನಿಸ್ಸಯಂ। ಇಮೇಸು ಚ ಪನ ತೀಸು ಆಲೋಕಕಸಿಣಂಯೇವ ಸೇಟ್ಠತರಂ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ವಾ ಇತರೇಸಂ ವಾ ಅಞ್ಞತರಂ ಕಸಿಣನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಉಪಚಾರಭೂಮಿಯಂಯೇವ ಠತ್ವಾ ವಡ್ಢೇತಬ್ಬಂ। ವಡ್ಢನಾನಯೋಪಿ ಚಸ್ಸ ತತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ವಡ್ಢಿತಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಅನ್ತೋಯೇವ ರೂಪಗತಂ ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಂ। ರೂಪಗತಂ ಪಸ್ಸತೋ ಪನಸ್ಸ ಪರಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಾರೋ ಅತಿಕ್ಕಮತಿ। ತತೋ ಆಲೋಕೋ ಅನ್ತರಧಾಯತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಅನ್ತರಹಿತೇ ರೂಪಗತಮ್ಪಿ ನ ದಿಸ್ಸತಿ। ಅಥಾನೇನ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಮೇವ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ತತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಆಲೋಕೋ ಫರಿತಬ್ಬೋ। ಏವಂ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಆಲೋಕೋ ಥಾಮಗತೋ ಹೋತೀತಿ ಏತ್ಥ ಆಲೋಕೋ ಹೋತೂತಿ ಯತ್ತಕಂ ಠಾನಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದತಿ, ತತ್ಥ ಆಲೋಕೋ ತಿಟ್ಠತಿಯೇವ। ದಿವಸಮ್ಪಿ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಪಸ್ಸತೋ ರೂಪದಸ್ಸನಂ ಹೋತಿ। ರತ್ತಿಂ ತಿಣುಕ್ಕಾಯ ಮಗ್ಗಪಟಿಪನ್ನೋ ಚೇತ್ಥ ಪುರಿಸೋ ಓಪಮ್ಮಂ।

ಏಕೋ ಕಿರ ರತ್ತಿಂ ತಿಣುಕ್ಕಾಯ ಮಗ್ಗಂ ಪಟಿಪಜ್ಜಿ। ತಸ್ಸ ಸಾ ತಿಣುಕ್ಕಾ ವಿಜ್ಝಾಯಿ। ಅಥಸ್ಸ ಸಮವಿಸಮಾನಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯಿಂಸು। ಸೋ ತಂ ತಿಣುಕ್ಕಂ ಭೂಮಿಯಂ ಘಂಸಿತ್ವಾ ತಿಣುಕ್ಕಾ ಪುನ ಉಜ್ಜಾಲೇಸಿ। ಸಾ ಪಜ್ಜಲಿತ್ವಾ ಪುರಿಮಾಲೋಕತೋ ಮಹನ್ತತರಂ ಆಲೋಕಂ ಅಕಾಸಿ। ಏವಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ವಿಜ್ಝಾತಂ ಉಜ್ಜಾಲಯತೋ ಕಮೇನ ಸೂರಿಯೋ ಉಟ್ಠಾಸಿ। ಸೂರಿಯೇ ಉಟ್ಠಿತೇ ಉಕ್ಕಾಯ ಕಮ್ಮಂ ನತ್ಥೀತಿ ತಂ ಛಡ್ಡೇತ್ವಾ ದಿವಸಮ್ಪಿ ಅಗಮಾಸಿ। ತತ್ಥ ಉಕ್ಕಾಲೋಕೋ ವಿಯ ಪರಿಕಮ್ಮಕಾಲೇ ಕಸಿಣಾಲೋಕೋ। ಉಕ್ಕಾಯ ವಿಜ್ಝಾತಾಯ ಸಮವಿಸಮಾನಂ ಅದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ರೂಪಗತಂ ಪಸ್ಸತೋ ಪರಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಾರಾತಿಕ್ಕಮೇನ ಆಲೋಕೇ ಅನ್ತರಹಿತೇ ರೂಪಗತಾನಂ ಅದಸ್ಸನಂ। ಉಕ್ಕಾಯ ಘಂಸನಂ ವಿಯ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಪವೇಸನಂ। ಉಕ್ಕಾಯ ಪುರಿಮಾಲೋಕತೋ ಮಹನ್ತತರಾಲೋಕಕರಣಂ ವಿಯ ಪುನ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋತೋ ಬಲವತರಾಲೋಕಫರಣಂ। ಸೂರಿಯುಟ್ಠಾನಂ ವಿಯ ಥಾಮಗತಾಲೋಕಸ್ಸ ಯಥಾಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ಠಾನಂ। ತಿಣುಕ್ಕಂ ಛಡ್ಡೇತ್ವಾ ದಿವಸಮ್ಪಿ ಗಮನಂ ವಿಯ ಪರಿತ್ತಾಲೋಕಂ ಛಡ್ಡೇತ್ವಾ ಥಾಮಗತೇನಾಲೋಕೇನ ದಿವಸಮ್ಪಿ ರೂಪದಸ್ಸನಂ।

ತತ್ಥ ಯದಾ ತಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಮಂಸಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಅನಾಪಾಥಗತಂ ಅನ್ತೋಕುಚ್ಛಿಗತಂ ಹದಯವತ್ಥುನಿಸ್ಸಿತಂ ಹೇಟ್ಠಾಪಥವೀತಲನಿಸ್ಸಿತಂ ತಿರೋಕುಟ್ಟಪಬ್ಬತಪಾಕಾರಗತಂ ಪರಚಕ್ಕವಾಳಗತನ್ತಿ ಇದಂ ರೂಪಂ ಞಾಣಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಆಪಾಥಂ ಆಗಚ್ಛತಿ, ಮಂಸಚಕ್ಖುನಾ ದಿಸ್ಸಮಾನಂ ವಿಯ ಹೋತಿ, ತದಾ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖು ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತದೇವ ಚೇತ್ಥ ರೂಪದಸ್ಸನಸಮತ್ಥಂ, ನ ಪುಬ್ಬಭಾಗಚಿತ್ತಾನಿ।

ತಂ ಪನೇತಂ ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ ಪರಿಬನ್ಧೋ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಸೋ ಹಿ ಯಸ್ಮಾ ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಆಲೋಕೋ ಹೋತೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ, ತಂ ತಂ ಪಥವೀಸಮುದ್ದಪಬ್ಬತೇ ವಿನಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾಪಿ ಏಕಾಲೋಕಂ ಹೋತಿ, ಅಥಸ್ಸ ತತ್ಥ ಭಯಾನಕಾನಿ ಯಕ್ಖರಕ್ಖಸಾದಿರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತೋ ಭಯಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯೇನ ಚಿತ್ತವಿಕ್ಖೇಪಂ ಪತ್ವಾ ಝಾನವಿಬ್ಭನ್ತಕೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ರೂಪದಸ್ಸನೇ ಅಪ್ಪಮತ್ತೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ।

ತತ್ರಾಯಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ। ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಮೇತಂ ರೂಪಮಾರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧೇ ತದೇವ ರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಚತ್ತಾರಿ ಪಞ್ಚ ವಾ ಜವನಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಸಬ್ಬಂ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇಧಾಪಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗಚಿತ್ತಾನಿ ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾನಿ ಕಾಮಾವಚರಾನಿ। ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಅತ್ಥಸಾಧಕಚಿತ್ತಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಿಕಂ ರೂಪಾವಚರಂ। ತೇನ ಸಹಜಾತಂ ಞಾಣಂ ಸತ್ತಾನಂ ಚುತೂಪಪಾತೇ ಞಾಣನ್ತಿಪಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣನ್ತಿಪಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ।

ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣಕಥಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ

೪೧೩ಇತಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧವಿದೂ, ಪಞ್ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಅವೋಚ ಯಾ ನಾಥೋ।
ತಾ ಞತ್ವಾ ತಾಸು ಅಯಂ, ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾಪಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ॥

ಏತಾಸು ಹಿ ಯದೇತಂ ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣಸಙ್ಖಾತಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖು, ತಸ್ಸ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಞ್ಚ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಞ್ಚಾತಿ ದ್ವೇಪಿ ಪರಿಭಣ್ಡಞಾಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಇತಿ ಇಮಾನಿ ಚ ದ್ವೇ ಇದ್ಧಿವಿಧಾದೀನಿ ಚ ಪಞ್ಚಾತಿ ಸತ್ತ ಅಭಿಞ್ಞಾಞಾಣಾನಿ ಇಧಾಗತಾನಿ। ಇದಾನಿ ತೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣವಿಭಾಗೇ ಅಸಮ್ಮೋಹತ್ಥಂ -

ಆರಮ್ಮಣತ್ತಿಕಾ ವುತ್ತಾ, ಯೇ ಚತ್ತಾರೋ ಮಹೇಸಿನಾ।
ಸತ್ತನ್ನಮಪಿ ಞಾಣಾನಂ, ಪವತ್ತಿಂ ತೇಸು ದೀಪಯೇ॥

ತತ್ರಾಯಂ ದೀಪನಾ। ಚತ್ತಾರೋ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣತ್ತಿಕಾ ಮಹೇಸಿನಾ ವುತ್ತಾ। ಕತಮೇ ಚತ್ತಾರೋ? ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೋ, ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೋ, ಅತೀತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೋ, ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೋತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ೧೩, ೧೬, ೧೯, ೨೧)।

೪೧೪. ತತ್ಥ **ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಂ** ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಸತ್ತಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ ಯದಾ ಕಾಯಂ ಚಿತ್ತಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ಕತ್ವಾ ಅದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಚಿತ್ತವಸೇನ ಕಾಯಂ ಪರಿಣಾಮೇತಿ, ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತೇ ಸಮೋದಹತಿ ಸಮಾರೋಪೇತಿ, ತದಾ ಉಪಯೋಗಲದ್ಧಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ಕತ್ವಾ ರೂಪಕಾಯಾರಮ್ಮಣತೋ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಚಿತ್ತಂ ಕಾಯಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ಕತ್ವಾ ದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಣಾಮೇತಿ, ಪಾದಕಜ್ಝಾನಚಿತ್ತಂ ರೂಪಕಾಯೇ ಸಮೋದಹತಿ ಸಮಾರೋಪೇತಿ, ತದಾ ಉಪಯೋಗಲದ್ಧಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತೋ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನ ತದೇವ ಚಿತ್ತಂ ಅತೀತಂ ನಿರುದ್ಧಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಮಹಾಧಾತುನಿಧಾನೇ ಮಹಾಕಸ್ಸಪತ್ಥೇರಾದೀನಂ ವಿಯ ಅನಾಗತಂ ಅಧಿಟ್ಠಹನ್ತಾನಂ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। **ಮಹಾಕಸ್ಸಪತ್ಥೇರೋ** ಕಿರ ಮಹಾಧಾತುನಿಧಾನಂ ಕರೋನ್ತೋ "ಅನಾಗತೇ ಅಟ್ಠಾರಸವಸ್ಸಾಧಿಕಾನಿ ದ್ವೇವಸ್ಸಸತಾನಿ ಇಮೇ ಗನ್ಧಾ ಮಾ ಸುಸ್ಸಿಂಸು, ಪುಪ್ಫಾನಿ ಮಾ ಮಿಲಾಯಿಂಸು, ದೀಪಾ ಮಾ ನಿಬ್ಬಾಯಿಂಸೂ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೪೩೪) ಅಧಿಟ್ಠಹಿ। ಸಬ್ಬಂ ತಥೇವ

ಅಹೋಸಿ। **ಅಸ್ಸಗುತ್ತತ್ಥೇರೋ** ವತ್ತನಿಯಸೇನಾಸನೇ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಂ ಸುಕ್ಖಭತ್ತಂ ಭುಞ್ಜಮಾನಂ ದಿಸ್ವಾ ಉದಕಸೋಣ್ಡಿಂ ದಿವಸೇ ದಿವಸೇ ಪುರೇಭತ್ತೇ ದಧಿರಸಂ ಹೋತೂತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾಸಿ। ಪುರೇಭತ್ತೇ ಗಹಿತಂ ದಧಿರಸಂ ಹೋತಿ। ಪಚ್ಛಾಭತ್ತೇ ಪಾಕತಿಕಉದಕಮೇವ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೪೩೪)। ಕಾಯಂ ಪನ ಚಿತ್ತಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ಕತ್ವಾ ಅದಿಸ್ಸಮಾನೇನ ಕಾಯೇನ ಗಮನಕಾಲೇ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

ಕಾಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಂ, ಚಿತ್ತವಸೇನ ವಾ ಕಾಯಂ ಪರಿಣಾಮನಕಾಲೇ ಅತ್ತನೋ ಕುಮಾರಕವಣ್ಣಾದಿನಿಮ್ಮಾನಕಾಲೇ ಚ ಸಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಕರಣತೋ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಬಹಿದ್ಧಾ ಹತ್ಥಿಅಸ್ಸಾದಿದಸ್ಸನಕಾಲೇ ಪನ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಏವಂ ತಾವ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ಸತ್ತಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೧೫. **ದಿಬ್ಬಸೋತಧಾತುಞಾಣಂ** ಪರಿತ್ತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಚತೂಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ ಯಸ್ಮಾ ಸದ್ದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ, ಸದ್ದೋ ಚ ಪರಿತ್ತೋ, ತಸ್ಮಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ವಿಜ್ಜಮಾನಂಯೇವ ಪನ ಸದ್ದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತನತೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ತಂ ಅತ್ತನೋ ಕುಚ್ಛಿಸದ್ದಸವನಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ। ಪರೇಸಂ ಸದ್ದಸವನಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಏವಂ ದಿಬ್ಬಸೋತಧಾತುಞಾಣಸ್ಸ ಚತೂಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೧೬. **ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಂ** ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಅಪ್ಪಮಾಣಮಗ್ಗಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಅಟ್ಠಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ ಪರೇಸಂ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತಜಾನನಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ರೂಪಾವಚರಅರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತಜಾನನಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಮಗ್ಗಫಲಜಾನನಕಾಲೇ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

ಏತ್ಥ ಚ ಪುಥುಜ್ಜನೋ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ನ ಜಾನಾತಿ। ಸೋತಾಪನ್ನೋ ವಾ ಸಕದಾಗಾಮಿಸ್ಸಾತಿ ಏವಂ ಯಾವ ಅರಹತೋ ನೇತಬ್ಬಂ। ಅರಹಾ ಪನ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಾತಿ। ಅಞ್ಞೋಪಿ ಚ ಉಪರಿಮೋ ಹೇಟ್ಠಿಮಸ್ಸಾತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಕಾಲೇ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಪನ ಅತೀತೇ ಸತ್ತದಿವಸಬ್ಭನ್ತರೇ ಚ ಅನಾಗತೇ ಸತ್ತದಿವಸಬ್ಭನ್ತರೇ ಚ ಪರೇಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಾತಿ, ತದಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಂ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಹೋತಿ।

ಕಥಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ ತಿವಿಧಂ - ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ। ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿತಿಭಙ್ಗಪ್ಪತ್ತಂ **ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ**। ಏಕದ್ವೇಸನ್ತತಿವಾರಪರಿಯಾಪನ್ನಂ **ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ**। ತತ್ಥ ಅನ್ಧಕಾರೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಆಲೋಕಟ್ಠಾನಂ ಗತಸ್ಸ ನ ತಾವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಯಾವ ಪನ ತಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ , ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಏಕದ್ವೇಸನ್ತತಿವಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಆಲೋಕಟ್ಠಾನೇ ವಿಚರಿತ್ವಾ ಓವರಕಂ ಪವಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಿ ನ ತಾವ ಸಹಸಾ ರೂಪಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಯಾವ ಪನ ತಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಏಕದ್ವೇಸನ್ತತಿವಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ದೂರೇ ಠತ್ವಾ ಪನ ರಜಕಾನಂ ಹತ್ಥವಿಕಾರಂ, ಘಣ್ಡಿಭೇರೀಆಕೋಟನವಿಕಾರಞ್ಚ ದಿಸ್ವಾಪಿ ನ ತಾವ ಸದ್ದಂ ಸುಣಾತಿ, ಯಾವ ಪನ ತಂ ಸುಣಾತಿ, ಏತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅನ್ತರೇ ಏಕದ್ವೇಸನ್ತತಿವಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ತಾವ **ಮಜ್ಝಿಮಭಾಣಕಾ**।

ಸಂಯುತ್ತಭಾಣಕಾ ಪನ ರೂಪಸನ್ತತಿ ಅರೂಪಸನ್ತತೀತಿ ದ್ವೇ ಸನ್ತತಿಯೋ ವತ್ವಾ ಉದಕಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಗತಸ್ಸ ಯಾವ ತೀರೇ ಅಕ್ಕನ್ತಉದಕಲೇಖಾ ನ ವಿಪ್ಪಸೀದತಿ, ಅದ್ಧಾನತೋ ಆಗತಸ್ಸ ಯಾವ ಕಾಯೇ ಉಸುಮಭಾವೋ ನ ವೂಪಸಮ್ಮತಿ, ಆತಪಾ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಗಬ್ಭಂ ಪವಿಟ್ಠಸ್ಸ ಯಾವ ಅನ್ಧಕಾರಭಾವೋ ನ ವಿಗಚ್ಛತಿ, ಅನ್ತೋಗಬ್ಭೇ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಮನಸಿ ಕರಿತ್ವಾ ದಿವಾ ವಾತಪಾನಂ ವಿವರಿತ್ವಾ ಓಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸ ಯಾವ ಅಕ್ಖೀನಂ ಫನ್ದನಭಾವೋ ನ ವೂಪಸಮ್ಮತಿ, ಅಯಂ **ರೂಪಸನ್ತತಿ** ನಾಮ। ದ್ವೇ ತಯೋ ಜವನವಾರಾ **ಅರೂಪಸನ್ತತಿ** ನಾಮಾತಿ ವತ್ವಾ ತದುಭಯಮ್ಪಿ **ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ** ನಾಮಾತಿ ವದನ್ತಿ।

ಏಕಭವಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಪನ **ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ** ನಾಮ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ **ಭದ್ದೇಕರತ್ತಸುತ್ತೇ** "ಯೋ ಚಾವುಸೋ, ಮನೋ ಯೇ ಚ ಧಮ್ಮಾ ಉಭಯಮೇತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ತಸ್ಮಿಂ ಚೇ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಛನ್ದರಾಗಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಂ ಹೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಛನ್ದರಾಗಪ್ಪಟಿಬದ್ಧತ್ತಾ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ತದಭಿನನ್ದತಿ, ತದಭಿನನ್ದನ್ತೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಸಂಹೀರತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೮೪) ವುತ್ತಂ। ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚೇತ್ಥ ಅಟ್ಠಕಥಾಸು ಆಗತಂ। ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಸುತ್ತೇ।

ತತ್ಥ ಕೇಚಿ ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಚಿತ್ತಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ವದನ್ತಿ। ಕಿಂ ಕಾರಣಾ? ಯಸ್ಮಾ ಇದ್ಧಿಮತೋ ಚ ಪರಸ್ಸ ಚ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। ಇದಞ್ಚ ನೇಸಂ ಓಪಮ್ಮಂ, ಯಥಾ ಆಕಾಸೇ ಖಿತ್ತೇ ಪುಪ್ಫಮುಟ್ಠಿಮ್ಹಿ ಅವಸ್ಸಂ ಏಕಂ ಪುಪ್ಫಂ ಏಕಸ್ಸ ವಣ್ಟೇನ ವಣ್ಟಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ, ಏವಂ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ರಾಸಿವಸೇನ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಚಿತ್ತೇ ಆವಜ್ಜಿತೇ ಅವಸ್ಸಂ ಏಕಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಏಕೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ವಾ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ವಾ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ವಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀತಿ। ತಂ ಪನ ವಸ್ಸಸತಮ್ಪಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಮ್ಪಿ ಆವಜ್ಜನ್ತೋ ಯೇನ ಚ ಚಿತ್ತೇನ ಆವಜ್ಜತಿ , ಯೇನ ಚ ಜಾನಾತಿ। ತೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಸಹಠಾನಾಭಾವತೋ ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಞ್ಚ ಅನಿಟ್ಠಟ್ಠಾನೇ ನಾನಾರಮ್ಮಣಭಾವಪ್ಪತ್ತಿದೋಸತೋ ಅಯುತ್ತನ್ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಸು ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ।

ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಪನ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ ಯಂ ವತ್ತಮಾನಜವನವೀಥಿತೋ ಅತೀತಾನಾಗತವಸೇನ ದ್ವಿತ್ತಿಜವನವೀಥಿಪರಿಮಾಣೇ ಕಾಲೇ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ, ತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ। "ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಪನ ಜವನವಾರೇನ ದೀಪೇತಬ್ಬ"ನ್ತಿ **ಸಂಯುತ್ತಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ವುತ್ತಂ। ತಂ ಸುಟ್ಠು ವುತ್ತಂ।

ತತ್ರಾಯಂ ದೀಪನಾ, ಇದ್ಧಿಮಾ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಿತುಕಾಮೋ ಆವಜ್ಜತಿ, ಆವಜ್ಜನಂ ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ತೇನೇವ ಸಹ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ತತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಪಞ್ಚ ವಾ ಜವನಾನಿ। ಯೇಸಂ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಇದ್ಧಿಚಿತ್ತಂ, ಸೇಸಾನಿ ಕಾಮಾವಚರಾನಿ, ತೇಸಂ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ತದೇವ ನಿರುದ್ಧಂ ಚಿತ್ತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ನ ಚ ತಾನಿ ನಾನಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಅದ್ಧಾವಸೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ। ಏಕಾರಮ್ಮಣತ್ತೇಪಿ ಚ ಇದ್ಧಿಚಿತ್ತಮೇವ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಾತಿ, ನ ಇತರಾನಿ। ಯಥಾ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ಇತರಾನೀತಿ। ಇತಿ ಇದಂ ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಚೇವ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಮ್ಪಿ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇಯೇವ ಪತತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನವಸೇನೇವೇತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾಯೇವ ಪನ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ಏವಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಅಟ್ಠಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೧೭. ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಂ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಅಪ್ಪಮಾಣಮಗ್ಗಅತೀತಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಅಟ್ಠಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ ಕಾಮಾವಚರಕ್ಖನ್ಧಾನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಕ್ಖನ್ಧಾನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ। ಅತೀತೇ ಅತ್ತನಾ ಪರೇಹಿ ವಾ ಭಾವಿತಮಗ್ಗಂ ಸಚ್ಛಿಕತಫಲಞ್ಚ ಅನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ। ಭಾವಿತಮಗ್ಗಮೇವ ಅನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಂ। ನಿಯಮತೋ ಪನೇತಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಮೇವ।

ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಾನಿಪಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಅಥ ಖೋ ತೇಸಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಸತ್ತದಿವಸಬ್ಭನ್ತರಾತೀತಂ ಚಿತ್ತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ। ತಞ್ಹಿ ಅಞ್ಞಂ ಖನ್ಧಂ ವಾ ಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧಂ ವಾ ನ ಜಾನಾತಿ। ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಪನ ಪರಿಯಾಯತೋ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಚ ಅತೀತಂ ಚೇತನಾಮತ್ತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ। ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಸ್ಸ ಪನ ಅತೀತಾ ಖನ್ಧಾ ಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧಞ್ಚ ಕಿಞ್ಚಿ ಅನಾರಮ್ಮಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ । ತಞ್ಹಿ ಅತೀತಕ್ಖನ್ಧಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಗತಿಕಂ ಹೋತೀತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಟ್ಠಕಥಾನಯೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ "ಕುಸಲಾ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ

ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಸ್ಸ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೦೪) ಪಟ್ಠಾನೇ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಖನ್ಧಾ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಾ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾ ಏವಾತಿ।

ಅತ್ತನೋ ಖನ್ಧಾನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಪನೇತಂ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ। ಪರಸ್ಸ ಖನ್ಧಾನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ। "ಅತೀತೇ ವಿಪಸ್ಸೀ ಭಗವಾ ಅಹೋಸಿ। ತಸ್ಸ ಮಾತಾ ಬನ್ಧುಮತೀ, ಪಿತಾ ಬನ್ಧುಮಾ"ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೨) ನಯೇನ ನಾಮಗೋತ್ತಪಥವೀನಿಮಿತ್ತಾದಿಅನುಸ್ಸರಣಕಾಲೇ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। **ನಾಮಗೋತ್ತ**ನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ ಖನ್ಧೂಪನಿಬನ್ಧೋ ಸಮ್ಮುತಿಸಿದ್ಧೋ ಬ್ಯಞ್ಜನತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ನ ಬ್ಯಞ್ಜನಂ। ಬ್ಯಞ್ಜನಞ್ಹಿ ಸದ್ದಾಯತನಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಪರಿತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ "ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೪೯)। ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಖನ್ತಿ। ಏವಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಸ್ಸ ಅಟ್ಠಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೧೮. **ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣಂ** ಪರಿತ್ತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಚತೂಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ ಯಸ್ಮಾ ರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ, ರೂಪಞ್ಚ ಪರಿತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ವಿಜ್ಜಮಾನೇಯೇವ ಚ ರೂಪೇ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ। ಅತ್ತನೋ ಕುಚ್ಛಿಗತಾದಿರೂಪದಸ್ಸನಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ। ಪರಸ್ಸ ರೂಪದಸ್ಸನಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಏವಂ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಞಾಣಸ್ಸ ಚತೂಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೧೯. **ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಂ** ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಅಪ್ಪಮಾಣಮಗ್ಗಅನಾಗತಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಅಟ್ಠಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ "ಅಯಂ ಅನಾಗತೇ ಕಾಮಾವಚರೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಜಾನನಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। "ರೂಪಾವಚರೇ ಅರೂಪಾವಚರೇ ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಜಾನನಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ। "ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇಸ್ಸತಿ, ಫಲಂ ಸಚ್ಛಿಕರಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಜಾನನಕಾಲೇ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ। "ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇಸ್ಸತಿ"ಚ್ಚೇವ ಜಾನನಕಾಲೇ ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಂ। ನಿಯಮತೋ ಪನ ತಂ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಮೇವ।

ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಮ್ಪಿ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ಅಥ ಖೋ ತಸ್ಸ ಸತ್ತದಿವಸಬ್ಭನ್ತರಾನಾಗತಂ ಚಿತ್ತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ। ತಞ್ಹಿ ಅಞ್ಞಂ ಖನ್ಧಂ ವಾ ಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧಂ ವಾ ನ ಜಾನಾತಿ। ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸ್ಸ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಅನಾಗತೇ ಅನಾರಮ್ಮಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। "ಅಹಂ ಅಮುತ್ರ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಜಾನನಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ। "ಅಸುಕೋ ಅಮುತ್ರ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಜಾನನಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ। "ಅನಾಗತೇ ಮೇತ್ತೇಯ್ಯೋ ಭಗವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೧೦೭)। ಸುಬ್ರಹ್ಮಾ ನಾಮಸ್ಸ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ಪಿತಾ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ಬ್ರಹ್ಮವತೀ ನಾಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಮಾತಾ"ತಿಆದಿನಾ ಪನ ನಯೇನ ನಾಮಗೋತ್ತಜಾನನಕಾಲೇ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ಏವಂ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸ್ಸ ಅಟ್ಠಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೨೦. **ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಂ** ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಅತೀತಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪಞ್ಚಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ। ಕಥಂ? ತಞ್ಹಿ ಕಾಮಾವಚರಕಮ್ಮಜಾನನಕಾಲೇ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಕಮ್ಮಜಾನನಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ। ಅತೀತಮೇವ ಜಾನಾತೀತಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಂ। ಅತ್ತನೋ ಕಮ್ಮಂ ಜಾನನಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ। ಪರಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ಜಾನನಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಪಞ್ಚಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯಞ್ಚೇತ್ಥ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಞ್ಚೇವ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಞ್ಚಾತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಕಾಲೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಕಾಲೇನ ಬಹಿದ್ಧಾ ಜಾನನಕಾಲೇ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಹೋತಿಯೇವಾತಿ।

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಅಭಿಞ್ಞಾನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ತೇರಸಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೧೪. ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸೋ

ಪಞ್ಞಾಕಥಾ

೪೨೧. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಏವಂ ಅಭಿಞ್ಞಾವಸೇನ ಅಧಿಗತಾನಿಸಂಸಾಯ ಥಿರತರಾಯ ಸಮಾಧಿಭಾವನಾಯ ಸಮನ್ನಾಗತೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ **ಸೀಲೇ ಪತಿಟ್ಠಾಯ ನರೋ ಸಪಞ್ಞೋ, ಚಿತ್ತಂ ಪಞ್ಞಞ್ಚ ಭಾವಯ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಚಿತ್ತಸೀಸೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ **ಸಮಾಧಿ** ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಭಾವಿತೋ ಹೋತಿ।

ತದನನ್ತರಾ ಪನ ಪಞ್ಞಾ ಭಾವೇತಬ್ಬಾ। ಸಾ ಚ ಅತಿಸಙ್ಖೇಪದೇಸಿತತ್ತಾ ವಿಞ್ಞಾತುಮ್ಪಿ ತಾವ ನ ಸುಕರಾ, ಪಗೇವ ಭಾವೇತುಂ। ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸಾ ವಿತ್ಥಾರಂ ಭಾವನಾನಯಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ ಇದಂ ಪಞ್ಞಾಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ।

ಕಾ ಪಞ್ಞಾ, ಕೇನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾ, ಕಾನಸ್ಸಾ ಲಕ್ಖಣರಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಪದಟ್ಠಾನಾನಿ, ಕತಿವಿಧಾ ಪಞ್ಞಾ, ಕಥಂ ಭಾವೇತಬ್ಬಾ, ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಯ ಕೋ ಆನಿಸಂಸೋತಿ?

೪೨೨. ತತ್ರಿದಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ, **ಕಾ ಪಞ್ಞಾ**ತಿ ಪಞ್ಞಾ ಬಹುವಿಧಾ ನಾನಪ್ಪಕಾರಾ। ತಂ ಸಬ್ಬಂ ವಿಭಾವಯಿತುಂ ಆರಬ್ಭಮಾನಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತಞ್ಚೇವ ಅತ್ಥಂ ನ ಸಾಧೇಯ್ಯ, ಉತ್ತರಿ ಚ ವಿಕ್ಖೇಪಾಯ ಸಂವತ್ತೇಯ್ಯ, ತಸ್ಮಾ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವದಾಮ। ಕುಸಲಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಪಞ್ಞಾ।

೪೨೩. **ಕೇನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾ**ತಿ ಪಜಾನನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾ। ಕಿಮಿದಂ **ಪಜಾನನಂ** ನಾಮ? ಸಞ್ಜಾನನವಿಜಾನನಾಕಾರವಿಸಿಟ್ಠಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರತೋ ಜಾನನಂ। ಸಞ್ಞಾವಿಞ್ಞಾಣಪಞ್ಞಾನಂ ಹಿ ಸಮಾನೇಪಿ ಜಾನನಭಾವೇ, ಸಞ್ಞಾ "ನೀಲಂ ಪೀತಕ"ನ್ತಿ ಆರಮ್ಮಣಸಞ್ಜಾನನಮತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ। "ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ ಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಂ ಪಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಂ "ನೀಲಂ ಪೀತಕ"ನ್ತಿ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಜಾನಾತಿ, ಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಞ್ಚ ಪಾಪೇತಿ। ಉಸ್ಸಕ್ಕಿತ್ವಾ ಪನ ಮಗ್ಗಪಾತುಭಾವಂ ಪಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಪಞ್ಞಾ ವುತ್ತನಯವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಜಾನಾತಿ, ಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಞ್ಚ ಪಾಪೇತಿ, ಉಸ್ಸಕ್ಕಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗಪಾತುಭಾವಞ್ಚ ಪಾಪೇತಿ।

ಯಥಾ ಹಿ ಹೇರಞ್ಞಿಕಫಲಕೇ ಠಪಿತಂ ಕಹಾಪಣರಾಸಿಂ ಏಕೋ ಅಜಾತಬುದ್ಧಿದಾರಕೋ, ಏಕೋ ಗಾಮಿಕಪುರಿಸೋ, ಏಕೋ ಹೇರಞ್ಞಿಕೋತಿ ತೀಸು ಜನೇಸು ಪಸ್ಸಮಾನೇಸು ಅಜಾತಬುದ್ಧಿದಾರಕೋ ಕಹಾಪಣಾನಂ ಚಿತ್ತವಿಚಿತ್ತದೀಘಚತುರಸ್ಸಪರಿಮಣ್ಡಲಭಾವಮತ್ತಮೇವ ಜಾನಾತಿ, "ಇದಂ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಉಪಭೋಗಪರಿಭೋಗಂ ರತನಸಮ್ಮತ"ನ್ತಿ ನ ಜಾನಾತಿ। ಗಾಮಿಕಪುರಿಸೋ ಚಿತ್ತವಿಚಿತ್ತಾದಿಭಾವಂ ಜಾನಾತಿ, "ಇದಂ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಉಪಭೋಗಪರಿಭೋಗಂ ರತನಸಮ್ಮತ"ನ್ತಿ ಚ। "ಅಯಂ ಛೇಕೋ, ಅಯಂ ಕೂಟೋ, ಅಯಂ ಅದ್ಧಸಾರೋ"ತಿ ಇಮಂ ಪನ ವಿಭಾಗಂ ನ ಜಾನಾತಿ। ಹೇರಞ್ಞಿಕೋ ಸಬ್ಬೇಪಿ ತೇ ಪಕಾರೇ ಜಾನಾತಿ, ಜಾನನ್ತೋ ಚ ಕಹಾಪಣಂ ಓಲೋಕೇತ್ವಾಪಿ ಜಾನಾತಿ, ಆಕೋಟಿತಸ್ಸ ಸದ್ದಂ ಸುತ್ವಾಪಿ, ಗನ್ಧಂ ಘಾಯಿತ್ವಾಪಿ, ರಸಂ ಸಾಯಿತ್ವಾಪಿ, ಹತ್ಥೇನ ಧಾರಯಿತ್ವಾಪಿ, ಅಸುಕಸ್ಮಿಂ ನಾಮ ಗಾಮೇ ವಾ ನಿಗಮೇ ವಾ ನಗರೇ ವಾ ಪಬ್ಬತೇ ವಾ ನದೀತೀರೇ ವಾ ಕತೋತಿಪಿ, ಅಸುಕಾಚರಿಯೇನ ಕತೋತಿಪಿ ಜಾನಾತಿ, ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಸಞ್ಞಾ ಹಿ ಅಜಾತಬುದ್ಧಿನೋ ದಾರಕಸ್ಸ ಕಹಾಪಣದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ಹೋತಿ, ನೀಲಾದಿವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಉಪಟ್ಠಾನಾಕಾರಮತ್ತಗಹಣತೋ। ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಗಾಮಿಕಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಕಹಾಪಣದಸ್ಸನಮಿವ ಹೋತಿ, ನೀಲಾದಿವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಾಕಾರಗಹಣತೋ, ಉದ್ಧಂಪಿ ಚ ಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಸಮ್ಪಾಪನತೋ। ಪಞ್ಞಾ ಹೇರಞ್ಞಿಕಸ್ಸ ಕಹಾಪಣದಸ್ಸನಮಿವ ಹೋತಿ,

ನೀಲಾದಿವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಾಕಾರಂ ಗಹೇತ್ವಾ, ಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಞ್ಚ ಪಾಪೇತ್ವಾ, ತತೋ ಉದ್ಧಮ್ಪಿ ಮಗ್ಗಪಾತುಭಾವಪಾಪನತೋ। ತಸ್ಮಾ ಯದೇತಂ ಸಞ್ಜಾನನವಿಜಾನನಾಕಾರವಿಸಿಟ್ಠಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರತೋ ಜಾನನಂ। ಇದಂ ಪಜಾನನನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇದಂ ಸನ್ಧಾಯ ಹಿ ಏತಂ ವುತ್ತಂ "ಪಜಾನನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾ"ತಿ।

ಸಾ ಪನೇಸಾ ಯತ್ಥ ಸಞ್ಞಾವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ನ ತತ್ಥ ಏಕಂಸೇನ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಪನ ಹೋತಿ, ತದಾ ಅವಿನಿಬ್ಭುತ್ತಾ ತೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ "ಅಯಂ ಸಞ್ಞಾ, ಇದಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಅಯಂ ಪಞ್ಞಾ"ತಿ ವಿನಿಬ್ಭುಜಿತ್ವಾ ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯನಾನತ್ತಾ ಸುಖುಮಾ ದುದ್ದಸಾ। ತೇನಾಹ ಆಯಸ್ಮಾ ನಾಗಸೇನೋ "ದುಕ್ಕರಂ, ಮಹಾರಾಜ, ಭಗವತಾ ಕತ"ನ್ತಿ। ಕಿಂ, ಭನ್ತೇ, ನಾಗಸೇನ ಭಗವತಾ ದುಕ್ಕರಂ ಕತನ್ತಿ? 'ದುಕ್ಕರಂ, ಮಹಾರಾಜ, ಭಗವತಾ ಕತಂ ಯಂ ಅರೂಪೀನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ವವತ್ಥಾನಂ ಅಕ್ಖಾತಂ ಅಯಂ ಫಸ್ಸೋ, ಅಯಂ ವೇದನಾ, ಅಯಂ ಸಞ್ಞಾ, ಅಯಂ ಚೇತನಾ, ಇದಂ ಚಿತ್ತ'"ನ್ತಿ (ಮಿ॰ ಪ॰ ೨.೭.೧೬)।

೪೨೪. ಕಾನಸ್ಸಾ ಲಕ್ಖಣರಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಪದಟ್ಠಾನಾನೀತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಧಮ್ಮಸಭಾವಪಟಿವೇಧಲಕ್ಖಣಾ ಪಞ್ಞಾ, ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವಪಟಿಚ್ಛಾದಕಮೋಹನ್ಧಕಾರವಿದ್ಧಂಸನರಸಾ, ಅಸಮ್ಮೋಹಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। "ಸಮಾಹಿತೋ ಯಥಾಭೂತಂ ಜಾನಾತಿ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೨) ವಚನತೋ ಪನ ಸಮಾಧಿ ತಸ್ಸಾ ಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಪಞ್ಞಾಪಭೇದಕಥಾ

೪೨೫. ಕತಿವಿಧಾ ಪಞ್ಞಾತಿ ಧಮ್ಮಸಭಾವಪಟಿವೇಧಲಕ್ಖಣೇನ ತಾವ ಏಕವಿಧಾ। ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರವಸೇನ ದುವಿಧಾ। ತಥಾ ಸಾಸವಾನಾಸವಾದಿವಸೇನ, ನಾಮರೂಪವವತ್ಥಾಪನವಸೇನ, ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತವಸೇನ, ದಸ್ಸನಭಾವನಾಭೂಮಿವಸೇನ ಚ। ತಿವಿಧಾ ಚಿನ್ತಾಸುತಭಾವನಾಮಯವಸೇನ। ತಥಾ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣವಸೇನ, ಆಯಾಪಾಯಉಪಾಯಕೋಸಲ್ಲವಸೇನ, ಅಜ್ಝತ್ತಾಭಿನಿವೇಸಾದಿವಸೇನ ಚ। ಚತುಬ್ಬಿಧಾ ಚತೂಸು ಸಚ್ಚೇಸು ಞಾಣವಸೇನ ಚತುಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಸೇನ ಚಾತಿ।

೪೨೬. ತತ್ಥ **ಏಕವಿಧಕೋಟ್ಠಾಸೋ** ಉತ್ತಾನತ್ಥೋಯೇವ। **ದುವಿಧಕೋಟ್ಠಾಸೇ** ಲೋಕಿಯಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ **ಲೋಕಿಯಾ**। ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ **ಲೋಕುತ್ತರಾತಿ** ಏವಂ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರವಸೇನ ದುವಿಧಾ।

ದುತಿಯದುಕೇ ಆಸವಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ **ಸಾಸವಾ**। ತೇಸಂ ಅನಾರಮ್ಮಣಾ **ಅನಾಸವಾ**। ಅತ್ಥತೋ ಪನೇಸಾ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಾವ ಹೋತಿ। ಆಸವಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಾಸವಾ। ಆಸವವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ಅನಾಸವಾತಿಆದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏವಂ ಸಾಸವಾನಾಸವಾದಿವಸೇನ ದುವಿಧಾ।

ತತಿಯದುಕೇ ಯಾ ವಿಪಸ್ಸನಂ ಆರಭಿತುಕಾಮಸ್ಸ ಚತುನ್ನಂ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ವವತ್ಥಾಪನೇ ಪಞ್ಞಾ, ಅಯಂ **ನಾಮವವತ್ಥಾಪನಪಞ್ಞಾ**। ಯಾ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವವತ್ಥಾಪನೇ ಪಞ್ಞಾ, ಅಯಂ **ರೂಪವವತ್ಥಾಪನಪಞ್ಞಾತಿ** ಏವಂ ನಾಮರೂಪವವತ್ಥಾಪನವಸೇನ ದುವಿಧಾ।

ಚತುತ್ಥದುಕೇ ದ್ವೀಸು ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತೇಸು ಸೋಳಸಸು ಚ ಪಞ್ಚಕನಯೇನ ಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕೇಸು ಮಗ್ಗಚಿತ್ತೇಸು ಪಞ್ಞಾ **ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ**। ದ್ವೀಸು ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತೇಸು ಚತೂಸು ಚ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕೇಸು ಮಗ್ಗಚಿತ್ತೇಸು ಪಞ್ಞಾ **ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾತಿ** ಏವಂ ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತವಸೇನ ದುವಿಧಾ।

ಪಞ್ಚಮದುಕೇ ಪಠಮಮಗ್ಗಪಞ್ಞಾ **ದಸ್ಸನಭೂಮಿ**। ಅವಸೇಸಮಗ್ಗತ್ತಯಪಞ್ಞಾ **ಭಾವನಾಭೂಮೀ**ತಿ ಏವಂ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಭೂಮಿವಸೇನ ದುವಿಧಾ।

೪೨೭. ತಿಕೇಸು ಪಠಮತ್ತಿಕೇ ಪರತೋ ಅಸ್ಸುತ್ವಾ ಪಟಿಲದ್ಧಪಞ್ಞಾ ಅತ್ತನೋ ಚಿನ್ತಾವಸೇನ ನಿಪ್ಫನ್ನತ್ತಾ **ಚಿನ್ತಾಮಯಾ**। ಪರತೋ ಸುತ್ವಾ ಪಟಿಲದ್ಧಪಞ್ಞಾ ಸುತವಸೇನ ನಿಪ್ಫನ್ನತ್ತಾ **ಸುತಮಯಾ**। ಯಥಾ ತಥಾ ವಾ ಭಾವನಾವಸೇನ ನಿಪ್ಫನ್ನಾ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಾ ಪಞ್ಞಾ **ಭಾವನಾಮಯಾ**। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ -

> "ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಚಿನ್ತಾಮಯಾ ಪಞ್ಞಾ? ಯೋಗವಿಹಿತೇಸು ವಾ ಕಮ್ಮಾಯತನೇಸು ಯೋಗವಿಹಿತೇಸು ವಾ ಸಿಪ್ಪಾಯತನೇಸು ಯೋಗವಿಹಿತೇಸು ವಾ ವಿಜ್ಜಾಟ್ಠಾನೇಸು ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಂ ವಾ ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಿಕಂ ವಾ ರೂಪಂ ಅನಿಚ್ಚನ್ತಿ ವಾ ವೇದನಾ…ಪೇ॰… ಸಞ್ಞಾ… ಸಙ್ಖಾರಾ… ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅನಿಚ್ಚನ್ತಿ ವಾ, ಯಂ ಏವರೂಪಿಂ ಅನುಲೋಮಿಕಂ ಖನ್ತಿಂ ದಿಟ್ಠಿಂ ರುಚಿಂ ಮುತಿಂ ಪೇಕ್ಖಂ ಧಮ್ಮನಿಜ್ಝಾನಖನ್ತಿಂ ಪರತೋ ಅಸ್ಸುತ್ವಾ ಪಟಿಲಭತಿ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಚಿನ್ತಾಮಯಾ ಪಞ್ಞಾ… ಪೇ॰… ಸುತ್ವಾ ಪಟಿಲಭತಿ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಸುತಮಯಾ ಪಞ್ಞಾ। ಸಬ್ಬಾಪಿ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಪಞ್ಞಾ ಭಾವನಾಮಯಾ ಪಞ್ಞಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೬೮)।

ಏವಂ ಚಿನ್ತಾಸುತಭಾವನಾಮಯವಸೇನ ತಿವಿಧಾ।

ದುತಿಯತ್ತಿಕೇ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಾ ಪಞ್ಞಾ **ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ**। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಾ **ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ**। ಸಾ ಲೋಕಿಯವಿಪಸ್ಸನಾ। ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಾ **ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ**। ಸಾ ಲೋಕುತ್ತರವಿಪಸ್ಸನಾತಿ ಏವಂ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಾಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ತಿವಿಧಾ।

ತತಿಯತ್ತಿಕೇ **ಆಯೋ** ನಾಮ ವುಡ್ಢಿ, ಸಾ ದುವಿಧಾ ಅನತ್ಥಹಾನಿತೋ ಅತ್ಥುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಚ। ತತ್ಥ ಕೋಸಲ್ಲಂ **ಆಯಕೋಸಲ್ಲಂ**। ಯಥಾಹ -

> "ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಆಯಕೋಸಲ್ಲಂ? ಇಮೇ ಮೇ ಧಮ್ಮೇ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾ ಚೇವ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಚ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಪಹೀಯನ್ತಿ, ಇಮೇ ವಾ ಪನಿಮೇ ಧಮ್ಮೇ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾ ಚೇವ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಚ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಭಿಯ್ಯೋಭಾವಾಯ ವೇಪುಲ್ಲಾಯ ಭಾವನಾಯ ಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ಸಂವತ್ತನ್ತೀತಿ, ಯಾ ತತ್ಥ ಪಞ್ಞಾ ಪಜಾನನಾ…ಪೇ॰… ಅಮೋಹೋ ಧಮ್ಮವಿಚಯೋ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ, ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಆಯಕೋಸಲ್ಲ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೭೧)।

ಅಪಾಯೋತಿ ಪನ ಅವುಡ್ಢಿ, ಸಾಪಿ ದುವಿಧಾ ಅತ್ಥಹಾನಿತೋ ಚ ಅನತ್ಥುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಚ। ತತ್ಥ ಕೋಸಲ್ಲಂ **ಅಪಾಯಕೋಸಲ್ಲಂ**। ಯಥಾಹ "ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಅಪಾಯಕೋಸಲ್ಲಂ? ಇಮೇ ಧಮ್ಮೇ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾ ಚೇವ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ"ತಿಆದಿ (ವಿಭ॰ ೭೭೧)।

ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪನ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪಾಯೇಸು ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಾರಣೇಸು ತಂಖಣಪ್ಪವತ್ತಂ ಠಾನುಪ್ಪತ್ತಿಕಂ ಕೋಸಲ್ಲಂ ಉಪಾಯಕೋಸಲ್ಲಂ ನಾಮ। ಯಥಾಹ - "ಸಬ್ಬಾಪಿ ತತ್ರುಪಾಯಾ ಪಞ್ಞಾ ಉಪಾಯಕೋಸಲ್ಲ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೭೧)। ಏವಂ ಆಯಾಪಾಯಉಪಾಯಕೋಸಲ್ಲವಸೇನ ತಿವಿಧಾ।

ಚತುತ್ಥತ್ತಿಕೇ ಅತ್ತನೋ ಖನ್ಧೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಆರದ್ಧಾ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಪಞ್ಞಾ **ಅಜ್ಝತ್ತಾಭಿನಿವೇಸಾ**। ಪರಸ್ಸ ಖನ್ಧೇ ಬಾಹಿರಂ ವಾ ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧರೂಪಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಆರದ್ಧಾ **ಬಹಿದ್ಧಾಭಿನಿವೇಸಾ**। ಉಭಯಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಆರದ್ಧಾ **ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾಭಿನಿವೇಸಾ**ತಿ ಏವಂ

ಅಜ್ಝತ್ತಾಭಿನಿವೇಸಾದಿವಸೇನ ತಿವಿಧಾ।

೪೨೮. **ಚತುಕ್ಕೇಸು** ಪಠಮಚತುಕ್ಕೇ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ದುಕ್ಖೇ ಞಾಣಂ**। ದುಕ್ಖಸಮುದಯಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ದುಕ್ಖಸಮುದಯೇ ಞಾಣಂ**। ದುಕ್ಖನಿರೋಧಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ದುಕ್ಖನಿರೋಧೇ ಞಾಣಂ**। ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಂ ಪಟಿಪದಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಯಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಏವಂ ಚತೂಸು ಸಚ್ಚೇಸು ಞಾಣವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ।

ದುತಿಯಚತುಕ್ಕೇ ಚತಸ್ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ನಾಮ ಅತ್ಥಾದೀಸು ಪಭೇದಗತಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಞಾಣಾನಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ – ''ಅತ್ಥೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಧಮ್ಮೇ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ತತ್ರಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಾಭಿಲಾಪೇ ಞಾಣಂ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಞಾಣೇಸು ಞಾಣಂ ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ''ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೧೮)।

ತತ್ಥ **ಅತ್ಥೋ**ತಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಹೇತುಫಲಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಹೇತುಫಲಂ ಹಿ ಯಸ್ಮಾ ಹೇತುಅನುಸಾರೇನ ಅರಿಯತಿ ಅಧಿಗಮಿಯತಿ ಸಮ್ಪಾಪುಣಿಯತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅತ್ಥೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಪಭೇದತೋ ಪನ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಪಚ್ಚಯಸಮ್ಭೂತಂ, ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಭಾಸಿತತ್ಥೋ, ವಿಪಾಕೋ, ಕಿರಿಯಾತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಅತ್ಥೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ । ತಂ ಅತ್ಥಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಪಭೇದಗತಂ ಞಾಣಂ **ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ**। **ಧಮ್ಮೋ**ತಿಪಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಪಚ್ಚಯೋ ಹಿ ಯಸ್ಮಾ ತಂ ತಂ ದಹತಿ ಪವತ್ತೇತಿ ವಾ ಸಮ್ಪಾಪುಣಿತುಂ ವಾ ದೇತಿ, ತಸ್ಮಾ ಧಮ್ಮೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಪಭೇದತೋ ಪನ ಯೋ ಕೋಚಿ ಫಲನಿಬ್ಬತ್ತಕೋ ಹೇತು, ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ, ಭಾಸಿತಂ, ಕುಸಲಂ, ಅಕುಸಲನ್ತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ಧಮ್ಮೇ ಪಭೇದಗತಂ ಞಾಣಂ **ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ**।

ಅಯಮೇವ ಹಿ ಅತ್ಥೋ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ –

> ''ದುಕ್ಖೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ದುಕ್ಖಸಮುದಯೇ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಹೇತುಮ್ಹಿ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಹೇತುಫಲೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಜಾತಾ ಭೂತಾ ಸಞ್ಜಾತಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಪಾತುಭೂತಾ। ಇಮೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಯಮ್ಹಾ ಧಮ್ಮಾ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಜಾತಾ ಭೂತಾ ಸಞ್ಜಾತಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಪಾತುಭೂತಾ, ತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಜರಾಮರಣೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಜರಾಮರಣಸಮುದಯೇ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ…ಪೇ॰… ಸಙ್ಖಾರನಿರೋಧೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಸಙ್ಖಾರನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಯಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಧಮ್ಮಂ ಜಾನಾತಿ ಸುತ್ತಂ ಗೇಯ್ಯಂ…ಪೇ॰… ವೇದಲ್ಲಂ। ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಸೋ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಭಾಸಿತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಜಾನಾತಿ 'ಅಯಂ ಇಮಸ್ಸ ಭಾಸಿತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ, ಅಯಂ ಇಮಸ್ಸ ಭಾಸಿತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ'ತಿ। ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ? ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ…ಪೇ॰… ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ। ಇಮೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ। ತೇಸಂ ವಿಪಾಕೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ''ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೭೧೯ ಆದಯೋ) ನಯೇನ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತೋ।

ತತ್ರಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಾಭಿಲಾಪೇ ಞಾಣನ್ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಚ ಧಮ್ಮೇ ಚ ಯಾ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿ ಅಬ್ಯಭಿಚಾರೀ ವೋಹಾರೋ। ತದಭಿಲಾಪೇ ತಸ್ಸ ಭಾಸನೇ ಉದೀರಣೇ ತಂ ಭಾಸಿತಂ ಲಪಿತಂ ಉದೀರಿತಂ ಸುತ್ವಾವ ಅಯಂ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿ, ಅಯಂ ನ ಸಭಾವನಿರುತ್ತೀತಿ ಏವಂ ತಸ್ಸಾ ಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಿಸಞ್ಞಿತಾಯ ಸಭಾವನಿರುತ್ತಿಯಾ ಮಾಗಧಿಕಾಯ ಸಬ್ಬಸತ್ತಾನಂ ಮೂಲಭಾಸಾಯ ಪಭೇದಗತಂ ಞಾಣಂ **ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ**। ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪ್ಪತ್ತೋ ಹಿ ಫಸ್ಸೋ ವೇದನಾತಿ ಏವಮಾದಿವಚನಂ ಸುತ್ವಾವ ಅಯಂ ಸಭಾವನಿರುತ್ತೀತಿ ಜಾನಾತಿ। ಫಸ್ಸಾ ವೇದನೋತಿ ಏವಮಾದಿಕಂ ಪನ ಅಯಂ ನ ಸಭಾವನಿರುತ್ತೀತಿ।

ಞಾಣೇಸು ಞಾಣನ್ತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಞಾಣಮಾರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಞಾಣಾರಮ್ಮಣಂ ಞಾಣಂ, ಯಥಾವುತ್ತೇಸು ವಾ ತೇಸು ಞಾಣೇಸು ಸಗೋಚರಕಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಞಾಣಂ **ಪಟಿಭಾನಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ**ತಿ ಅತ್ಥೋ।

೪೨೯. ಚತಸ್ಸೋಪಿ ಚೇತಾ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ದ್ವೀಸು ಠಾನೇಸು ಪಭೇದಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಸೇಕ್ಖಭೂಮಿಯಞ್ಚ ಅಸೇಕ್ಖಭೂಮಿಯಞ್ಚ।

ತತ್ಥ ಅಗ್ಗಸಾವಕಾನಂ ಮಹಾಸಾವಕಾನಞ್ಚ ಅಸೇಕ್ಖಭೂಮಿಯಂ ಪಭೇದಗತಾ। ಆನನ್ದತ್ಥೇರಚಿತ್ತಗಹಪತಿಧಮ್ಮಿಕಉಪಾಸಕಉಪಾಲಿಗಹಪತಿಖುಜ್ಜುತ್ತರಾಉಪಾಸಿಕಾದೀನಂ ಸೇಕ್ಖಭೂಮಿಯಂ। ಏವಂ ದ್ವೀಸು ಭೂಮೀಸು ಪಭೇದಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿಯೋಪಿ ಚೇತಾ ಅಧಿಗಮೇನ ಪರಿಯತ್ತಿಯಾ ಸವನೇನ ಪರಿಪುಚ್ಛಾಯ ಪುಬ್ಬಯೋಗೇನ ಚಾತಿ ಇಮೇಹಿ ಪಞ್ಚಹಾಕಾರೇಹಿ ವಿಸದಾ ಹೋನ್ತಿ।

ತತ್ಥ **ಅಧಿಗಮೋ** ನಾಮ ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಿ। **ಪರಿಯತ್ತಿ** ನಾಮ ಬುದ್ಧವಚನಸ್ಸ ಪರಿಯಾಪುಣನಂ। **ಸವನಂ** ನಾಮ ಸಕ್ಕಚ್ಚಂ ಅತ್ಥಿಂ ಕತ್ವಾ ಧಮ್ಮಸ್ಸವನಂ। **ಪರಿಪುಚ್ಛಾ** ನಾಮ ಪಾಳಿಅಟ್ಠಕಥಾದೀಸು ಗಣ್ಠಿಪದಅತ್ಥಪದವಿನಿಚ್ಛಯಕಥಾ, **ಪುಬ್ಬಯೋಗೋ** ನಾಮ ಪುಬ್ಬಬುದ್ಧಾನಂ ಸಾಸನೇ ಗತಪಚ್ಚಾಗತಿಕಭಾವೇನ ಯಾವ ಅನುಲೋಮಂ ಗೋತ್ರಭುಸಮೀಪಂ, ತಾವ ವಿಪಸ್ಸನಾನುಯೋಗೋ।

ಅಪರೇ ಆಹು –

"ಪುಬ್ಬಯೋಗೋ ಬಾಹುಸಚ್ಚಂ, ದೇಸಭಾಸಾ ಚ ಆಗಮೋ।
ಪರಿಪುಚ್ಛಾ ಅಧಿಗಮೋ, ಗರುಸನ್ನಿಸ್ಸಯೋ ತಥಾ।
ಮಿತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿ ಚೇವಾತಿ, ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ॥

ತತ್ಥ **ಪುಬ್ಬಯೋಗೋ** ವುತ್ತನಯೋವ। **ಬಾಹುಸಚ್ಚಂ** ನಾಮ ತೇಸು ತೇಸು ಸತ್ಥೇಸು ಚ ಸಿಪ್ಪಾಯತನೇಸು ಚ ಕುಸಲತಾ। **ದೇಸಭಾಸಾ** ನಾಮ ಏಕಸತವೋಹಾರಕುಸಲತಾ। ವಿಸೇಸೇನ ಪನ ಮಾಗಧಿಕೇ ಕೋಸಲ್ಲಂ। **ಆಗಮೋ** ನಾಮ ಅನ್ತಮಸೋ ಓಪಮ್ಮವಗ್ಗಮತ್ತಸ್ಸಪಿ ಬುದ್ಧವಚನಸ್ಸ ಪರಿಯಾಪುಣನಂ। **ಪರಿಪುಚ್ಛಾ** ನಾಮ ಏಕಗಾಥಾಯಪಿ ಅತ್ಥವಿನಿಚ್ಛಯಪುಚ್ಛನಂ। **ಅಧಿಗಮೋ** ನಾಮ ಸೋತಾಪನ್ನತಾ ವಾ…ಪೇ॰… ಅರಹತ್ತಂ ವಾ। **ಗರುಸನ್ನಿಸ್ಸಯೋ** ನಾಮ ಸುತಪಟಿಭಾನಬಹುಲಾನಂ ಗರೂನಂ ಸನ್ತಿಕೇ ವಾಸೋ। **ಮಿತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿ** ನಾಮ ತಥಾರೂಪಾನಂಯೇವ ಮಿತ್ತಾನಂ ಪಟಿಲಾಭೋತಿ।

ತತ್ಥ ಬುದ್ಧಾ ಚ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾ ಚ ಪುಬ್ಬಯೋಗಞ್ಚೇವ ಅಧಿಗಮಞ್ಚ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಪಾಪುಣನ್ತಿ। ಸಾವಕಾ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಏತಾನಿ ಕಾರಣಾನಿ। ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕೋ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಭಾವನಾನುಯೋಗೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಪನ ಸೇಕ್ಖಫಲವಿಮೋಕ್ಖನ್ತಿಕಾ। ಅಸೇಕ್ಖಾನಂ ಅಸೇಕ್ಖಫಲವಿಮೋಕ್ಖನ್ತಿಕಾವ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಪ್ಪತ್ತಿ ಹೋತಿ। ತಥಾಗತಾನಂ ಹಿ ದಸಬಲಾನಿ ವಿಯ ಅರಿಯಾನಂ ಅರಿಯಫಲೇನೇವ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಇಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಇಮಾ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ ಚತುಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಾತಿ।

ಪಞ್ಞಾಭೂಮಿ-ಮೂಲ-ಸರೀರವವತ್ಥಾನಂ

೪೩೦. ಕಥಂ **ಭಾವೇತಬ್ಬಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಇಮಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತುಇನ್ದ್ರಿಯಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಾದಿಭೇದಾ ಧಮ್ಮಾ **ಭೂಮಿ**। ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿ ಚೇವ ಚಿತ್ತವಿಸುದ್ಧಿ ಚಾತಿ ಇಮಾ ದ್ವೇ ವಿಸುದ್ಧಿಯೋ **ಮೂಲಂ**। ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ, ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿ, ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ, ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ, ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧೀತಿ ಇಮಾ ಪಞ್ಚ ವಿಸುದ್ಧಿಯೋ **ಸರೀರಂ**। ತಸ್ಮಾ ತೇಸು ಭೂಮಿಭೂತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಉಗ್ಗಹಪರಿಪುಚ್ಛಾವಸೇನ

ಞಾಣಪರಿಚಯಂ ಕತ್ವಾ ಮೂಲಭೂತಾ ದ್ವೇ ವಿಸುದ್ಧಿಯೋ ಸಮ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಸರೀರಭೂತಾ ಪಞ್ಚ ವಿಸುದ್ಧಿಯೋ ಸಮ್ಪಾದೇನ್ತೇನ ಭಾವೇತಬ್ಬಾ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ।

೪೩೦. ಅಯಂ ಪನ ವಿತ್ಥಾರೋ, ಯಂ ತಾವ ವುತ್ತಂ "ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತುಇನ್ದ್ರಿಯಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಾದಿಭೇದಾ ಧಮ್ಮಾ ಭೂಮೀ"ತಿ, ಏತ್ಥ **ಖನ್ಧಾ**ತಿ ಪಞ್ಚ ಖನ್ಧಾ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ।

ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಕಥಾ

೪೩೧. ತತ್ಥ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಸೀತಾದೀಹಿ ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ ಧಮ್ಮಜಾತಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ **ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತದೇತಂ ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣೇನ ಏಕವಿಧಮ್ಪಿ ಭೂತೋಪಾದಾಯಭೇದತೋ ದುವಿಧಂ।

ತತ್ಥ ಭೂತರೂಪಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ - ಪಥವೀಧಾತು ಆಪೋಧಾತು ತೇಜೋಧಾತು ವಾಯೋಧಾತೂತಿ। ತಾಸಂ ಲಕ್ಖಣರಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾನಿ ಚತುಧಾತುವವತ್ಥಾನೇ ವುತ್ತಾನಿ। ಪದಟ್ಠಾನತೋ ಪನ ತಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಅವಸೇಸಧಾತುತ್ತಯಪದಟ್ಠಾನಾ।

ಉಪಾದಾರೂಪಂ ಚತುವೀಸತಿವಿಧಂ - ಚಕ್ಖು, ಸೋತಂ, ಘಾನಂ, ಜಿವ್ಹಾ, ಕಾಯೋ, ರೂಪಂ, ಸದ್ದೋ, ಗನ್ಧೋ, ರಸೋ, ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಹದಯವತ್ಥು, ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ, ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ, ಆಕಾಸಧಾತು, ರೂಪಸ್ಸ ಲಹುತಾ, ರೂಪಸ್ಸ ಮುದುತಾ , ರೂಪಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ, ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತಿ, ರೂಪಸ್ಸ ಜರತಾ, ರೂಪಸ್ಸ ಅನಿಚ್ಚತಾ, ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋತಿ।

೪೩೨. ತತ್ಥ ರೂಪಾಭಿಘಾತಾರಹತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ದಟ್ಠುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ವಾ **ಚಕ್ಖು,** ರೂಪೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸಂ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ದಟ್ಠುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಸದ್ದಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ, ಸೋತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ವಾ **ಸೋತಂ,** ಸದ್ದೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸಂ, ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಸೋತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಗನ್ಧಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ, ಘಾಯಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ವಾ **ಘಾನಂ,** ಗನ್ಧೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸಂ, ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಘಾಯಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನಂ।

ರಸಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಾ, ಸಾಯಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಾ ವಾ **ಜಿವ್ಹಾ,** ರಸೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸಾ, ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಸಾಯಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನಾ।

ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣೋ, ಫುಸಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣೋ ವಾ **ಕಾಯೋ,** ಫೋಟ್ಠಬ್ಬೇಸು ಆವಿಞ್ಛನರಸೋ, ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಫುಸಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪದಟ್ಠಾನೋ।

೪೩೪. ಕೇಚಿ ಪನ "ತೇಜಾಧಿಕಾನಂ ಭೂತಾನಂ ಪಸಾದೋ ಚಕ್ಖು, ವಾಯುಪಥವೀಆಪಾಧಿಕಾನಂ ಭೂತಾನಂ ಪಸಾದಾ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾ, ಕಾಯೋ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ಅಪರೇ "ತೇಜಾಧಿಕಾನಂ ಪಸಾದೋ ಚಕ್ಖು, ವಿವರವಾಯುಆಪಪಥವಾಧಿಕಾನಂ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಾ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ತೇ ವತ್ತಬ್ಬಾ "ಸುತ್ತಂ ಆಹರಥಾ"ತಿ। ಅದ್ಧಾ ಸುತ್ತಮೇವ

ನ ದಕ್ಖಿಸ್ಸನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ಪನೇತ್ಥ “ತೇಜಾದೀನಂ ಗುಣೇಹಿ ರೂಪಾದೀಹಿ ಅನುಗಯ್ಹಭಾವತೋ”ತಿ ಕಾರಣಂ **ದಸ್ಸೇನ್ತಿ**। ತೇ ವತ್ತಬ್ಬಾ “ಕೋ ಪನೇವಮಾಹರೂಪಾದಯೋ ತೇಜಾದೀನಂ ಗುಣಾ'ತಿ। ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗವುತ್ತೀಸು ಹಿ ಭೂತೇಸು ಅಯಂ ಇಮಸ್ಸ ಗುಣೋ ಅಯಂ ಇಮಸ್ಸ ಗುಣೋತಿ ನ ಲಬ್ಭಾ ವತ್ತು”ನ್ತಿ। ಅಥಾಪಿ ವದೇಯ್ಯುಂ “ಯಥಾ ತೇಸು ತೇಸು ಸಮ್ಭಾರೇಸು ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಭೂತಸ್ಸ ಅಧಿಕತಾಯ ಪಥವೀಆದೀನಂ ಸನ್ಧಾರಣಾದೀನಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಇಚ್ಛಥ, ಏವಂ ತೇಜಾದಿಅಧಿಕೇಸು ಸಮ್ಭಾರೇಸು ರೂಪಾದೀನಂ ಅಧಿಕಭಾವದಸ್ಸನತೋ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಮೇತಂ ರೂಪಾದಯೋ ತೇಸಂ ಗುಣಾ”ತಿ। ತೇ ವತ್ತಬ್ಬಾ “ಇಚ್ಛೇಯ್ಯಾಮ, ಯದಿ ಆಪಾಧಿಕಸ್ಸ ಆಸವಸ್ಸ ಗನ್ಧತೋ ಪಥವೀಅಧಿಕೇ ಕಪ್ಪಾಸೇ ಗನ್ಧೋ ಅಧಿಕತರೋ ಸಿಯಾ, ತೇಜಾಧಿಕಸ್ಸ ಚ ಉಣ್ಹೋದಕಸ್ಸ ವಣ್ಣತೋ ಸೀತುದಕಸ್ಸ ವಣ್ಣೋ ಪರಿಹಾಯೇಥ”। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಂ ಉಭಯಮ್ಪಿ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಹಾಯೇತಂ ಏತೇಸಂ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಂ ವಿಸೇಸಕಪ್ಪನಂ, “ಯಥಾ ಅವಿಸೇಸೇಪಿ ಏಕಕಲಾಪೇ ಭೂತಾನಂ ರೂಪರಸಾದಯೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿಸದಿಸಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಂ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಯೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ವಿಸೇಸಕಾರಣೇ”ತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಮೇತಂ।

ಕಿಂ ಪನ ತಂ ಯಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಅಸಾಧಾರಣಂ? ಕಮ್ಮಮೇವ ನೇಸಂ ವಿಸೇಸಕಾರಣಂ। ತಸ್ಮಾ ಕಮ್ಮವಿಸೇಸತೋ ಏತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ, ನ ಭೂತವಿಸೇಸತೋ। ಭೂತವಿಸೇಸೇ ಹಿ ಸತಿ ಪಸಾದೋವ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸಮಾನಾನಞ್ಹಿ ಪಸಾದೋ, ನ ವಿಸಮಾನಾನನ್ತಿ ಪೋರಾಣಾ।

೪೩೫. ಏವಂ ಕಮ್ಮವಿಸೇಸತೋ ವಿಸೇಸವನ್ತೇಸು ಚ ಏತೇಸು ಚಕ್ಖುಸೋತಾನಿ **ಅಸಮ್ಪತ್ತವಿಸಯಗಾಹಕಾನಿ,** ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯಂ ಅನಲ್ಲೀನನಿಸ್ಸಯೇ ಏವ ವಿಸಯೇ ವಿಞ್ಞಾಣಹೇತುತ್ತಾ। ಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಾ **ಸಮ್ಪತ್ತವಿಸಯಗಾಹಕಾ,** ನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಚೇವ, ಸಯಞ್ಚ, ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯಂ ಅಲ್ಲೀನೇಯೇವ ವಿಸಯೇ ವಿಞ್ಞಾಣಹೇತುತ್ತಾ।

೪೩೬. **ಚಕ್ಖು** ಚೇತ್ಥ ಯದೇತಂ ಲೋಕೇ ನೀಲಪಖುಮಸಮಾಕಿಣ್ಣಕಣ್ಹಸುಕ್ಕಮಣ್ಡಲವಿಚಿತ್ತಂ ನೀಲುಪ್ಪಲದಲಸನ್ನಿಭಂ ಚಕ್ಖೂತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಸ ಸಸಮ್ಭಾರಚಕ್ಖುನೋ ಸೇತಮಣ್ಡಲಪರಿಕ್ಖಿತ್ತಸ್ಸ ಕಣ್ಹಮಣ್ಡಲಸ್ಸ ಮಜ್ಝೇ ಅಭಿಮುಖೇ ಠಿತಾನಂ ಸರೀರಸಣ್ಠಾನುಪ್ಪತ್ತಿಪದೇಸೇ ಸತ್ತಸು ಪಿಚುಪಟಲೇಸು ಆಸಿತ್ತತೇಲಂ ಪಿಚುಪಟಲಾನಿ ವಿಯ ಸತ್ತ ಅಕ್ಖಿಪಟಲಾನಿಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಧಾರಣನ್ಹಾಪನಮಣ್ಡನಬೀಜನಕಿಚ್ಚಾಹಿ ಚತೂಹಿ ಧಾತೀಹಿ ಖತ್ತಿಯಕುಮಾರೋ ವಿಯ ಸನ್ಧಾರಣಬನ್ಧನಪರಿಪಾಚನಸಮುದೀರಣಕಿಚ್ಚಾಹಿ ಚತೂಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಕತೂಪಕಾರಂ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿಯಮಾನಂ ಆಯುನಾ ಅನುಪಾಲಿಯಮಾನಂ ವಣ್ಣಗನ್ಧರಸಾದೀಹಿ ಪರಿವುತಂ ಪಮಾಣತೋ ಊಕಾಸಿರಮತ್ತಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿನಾ -

“ಯೇನ ಚಕ್ಖುಪಸಾದೇನ, ರೂಪಾನಿ ಮನುಪಸ್ಸತಿ।
ಪರಿತ್ತಂ ಸುಖುಮಂ ಏತಂ, ಊಕಾಸಿರಸಮೂಪಮ”ನ್ತಿ॥

ಸಸಮ್ಭಾರಸೋತಬಿಲಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ತನುತಮ್ಬಲೋಮಾಚಿತೇ ಅಙ್ಗುಲಿವೇಧಕಸಣ್ಠಾನೇ ಪದೇಸೇ **ಸೋತಂ** ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಕತೂಪಕಾರಂ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿಯಮಾನಂ ಆಯುನಾ ಅನುಪಾಲಿಯಮಾನಂ ವಣ್ಣಾದೀಹಿ ಪರಿವುತಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ।

ಸಸಮ್ಭಾರಘಾನಬಿಲಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ಅಜಪದಸಣ್ಠಾನೇ ಪದೇಸೇ **ಘಾನಂ** ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರುಪಕಾರುಪತ್ಥಮ್ಭನಾನುಪಾಲನಪರಿವಾರಂ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ।

ಸಸಮ್ಭಾರಜಿವ್ಹಾಮಜ್ಝಸ್ಸ ಉಪರಿ ಉಪ್ಪಲದಲಗ್ಗಸಣ್ಠಾನೇ ಪದೇಸೇ **ಜಿವ್ಹಾ** ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರುಪಕಾರುಪತ್ಥಮ್ಭನಾನುಪಾಲನಪರಿವಾರಾ ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ತಿಟ್ಠತಿ।

ಯಾವತಾ ಪನ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಕಾಯೇ ಉಪಾದಿಣ್ಣರೂಪಂ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ। ಸಬ್ಬತ್ಥ **ಕಾಯೋ** ಕಪ್ಪಾಸಪಟಲೇ ಸ್ನೇಹೋ ವಿಯ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರುಪಕಾರುಪತ್ಥಮ್ಭನಾನುಪಾಲನಪರಿವಾರೋವ ಹುತ್ವಾ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಯಥಾರಹಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನೋ ತಿಟ್ಠತಿ।

ವಮ್ಮಿಕಉದಕಾಕಾಸಗಾಮಸಿವಥಿಕಸಙ್ಖಾತಸಗೋಚರನಿನ್ನಾ ವಿಯ ಚ ಅಹಿಸುಸುಮಾರಪಕ್ಖೀಕುಕ್ಕುರಸಿಙ್ಗಾಲಾರೂಪಾದಿಸಗೋಚರನಿನ್ನಾವ ಏತೇ ಚಕ್ಖಾದಯೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೪೩೭. ತತೋ ಪರೇಸು ಪನ ರೂಪಾದೀಸು ಚಕ್ಖುಪಟಿಹನನಲಕ್ಖಣಂ **ರೂಪಂ,** ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವರಸಂ , ತಸ್ಸೇವ ಗೋಚರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಚತುಮಹಾಭೂತಪದಟ್ಠಾನಂ। ಯಥಾ ಚೇತಂ ತಥಾ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಉಪಾದಾರೂಪಾನಿ। ಯತ್ಥ ಪನ ವಿಸೇಸೋ ಅತ್ಥಿ, ತತ್ಥ ವಕ್ಖಾಮ। ತಯಿದಂ ನೀಲಂ ಪೀತಕನ್ತಿಆದಿವಸೇನ ಅನೇಕವಿಧಂ।

ಸೋತಪಟಿಹನನಲಕ್ಖಣೋ **ಸದ್ದೋ,** ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವರಸೋ, ತಸ್ಸೇವ ಗೋಚರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಭೇರಿಸದ್ದೋ ಮುದಿಙ್ಗಸದ್ದೋತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಅನೇಕವಿಧೋ।

ಘಾನಪಟಿಹನನಲಕ್ಖಣೋ **ಗನ್ಧೋ,** ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವರಸೋ, ತಸ್ಸೇವ ಗೋಚರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಮೂಲಗನ್ಧೋ ಸಾರಗನ್ಧೋತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಅನೇಕವಿಧೋ।

ಜಿವ್ಹಾಪಟಿಹನನಲಕ್ಖಣೋ **ರಸೋ,** ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವರಸೋ, ತಸ್ಸೇವ ಗೋಚರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಮೂಲರಸೋ ಖನ್ಧರಸೋತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಅನೇಕವಿಧೋ।

೪೩೮. ಇತ್ಥಿಭಾವಲಕ್ಖಣಂ **ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ,** ಇತ್ಥೀತಿ ಪಕಾಸನರಸಂ, ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗನಿಮಿತ್ತಕುತ್ತಾಕಪ್ಪಾನಂ ಕಾರಣಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಪುರಿಸಭಾವಲಕ್ಖಣಂ **ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ,** ಪುರಿಸೋತಿ ಪಕಾಸನರಸಂ, ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗನಿಮಿತ್ತಕುತ್ತಾಕಪ್ಪಾನಂ ಕಾರಣಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ತದುಭಯಮ್ಪಿ ಕಾಯಪ್ಪಸಾದೋ ವಿಯ ಸಕಲಸರೀರಂ ಬ್ಯಾಪಕಮೇವ, ನ ಚ ಕಾಯಪಸಾದೇನ ಠಿತೋಕಾಸೇ ಠಿತನ್ತಿ ವಾ ಅಟ್ಠಿತೋಕಾಸೇ ಠಿತನ್ತಿ ವಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಆಪಜ್ಜತಿ, ರೂಪರಸಾದಯೋ ವಿಯ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಙ್ಕರೋ ನತ್ಥಿ।

೪೩೯. ಸಹಜರೂಪಾನುಪಾಲನಲಕ್ಖಣಂ **ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ,** ತೇಸಂ ಪವತ್ತನರಸಂ, ತೇಸಞ್ಞೇವ ಠಪನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಯಾಪಯಿತಬ್ಬಭೂತಪದಟ್ಠಾನಂ। ಸನ್ತೇಪಿ ಚ ಅನುಪಾಲನಲಕ್ಖಣಾದಿಮ್ಹಿ ವಿಧಾನೇ ಅತ್ಥಿಕ್ಖಣೇಯೇವ ತಂ ಸಹಜರೂಪಾನಿ ಅನುಪಾಲೇತಿ ಉದಕಂ ವಿಯ ಉಪ್ಪಲಾದೀನಿ। ಯಥಾಸಕಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನೇಪಿ ಚ ಧಮ್ಮೇ ಪಾಲೇತಿ ಧಾತಿ ವಿಯ ಕುಮಾರಂ। ಸಯಂ ಪವತ್ತಿತಧಮ್ಮಸಮ್ಬನ್ಧೇನೇವ ಚ ಪವತ್ತತಿ ನಿಯಾಮಕೋ ವಿಯ। ನ ಭಙ್ಗತೋ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತತಿ, ಅತ್ತನೋ ಚ ಪವತ್ತಯಿತಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಅಭಾವಾ। ನ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಠಪೇತಿ, ಸಯಂ ಭಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ। ಖೀಯಮಾನೋ ವಿಯ ವಟ್ಟಿಸ್ನೇಹೋ ದೀಪಸಿಖಂ। ನ ಚ ಅನುಪಾಲನಪವತ್ತನಟ್ಠಪನಾನುಭಾವವಿರಹಿತಂ, ಯಥಾವುತ್ತಕ್ಖಣೇ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಸಾಧನತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೪೪೦. ಮನೋಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನಂ ನಿಸ್ಸಯಲಕ್ಖಣಂ **ಹದಯವತ್ಥು,** ತಾಸಞ್ಞೇವ ಧಾತೂನಂ ಆಧಾರಣರಸಂ , ಉಬ್ಬಹನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಹದಯಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ಕಾಯಗತಾಸತಿಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ಲೋಹಿತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಸನ್ಧಾರಣಾದಿಕಿಚ್ಚೇಹಿ

ಭೂತೇಹಿ ಕತೂಪಕಾರಂ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿಯಮಾನಂ ಆಯುನಾ ಅನುಪಾಲಿಯಮಾನಂ ಮನೋಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನಞ್ಚೇವ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ವತ್ಥುಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ।

೪೪೧. ಅಭಿಕ್ಕಮಾದಿಪವತ್ತಕಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನವಾಯೋಧಾತುಯಾ ಸಹಜರೂಪಕಾಯಥಮ್ಭನಸನ್ಧಾರಣಚಲನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಆಕಾರವಿಕಾರೋ **ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ,** ಅಧಿಪ್ಪಾಯಪಕಾಸನರಸಾ, ಕಾಯವಿಪ್ಫನ್ದನಹೇತುಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನವಾಯೋಧಾತುಪದಟ್ಠಾನಾ। ಸಾ ಪನೇಸಾ ಕಾಯವಿಪ್ಫನ್ದನೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಞ್ಞಾಪನಹೇತುತ್ತಾ, ಸಯಞ್ಚ ತೇನ ಕಾಯವಿಪ್ಫನ್ದನಸಙ್ಖಾತೇನ ಕಾಯೇನ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ "ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತೀ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಾಯ ಚ ಪನ ಚಲಿತೇಹಿ ಚಿತ್ತಜರೂಪೇಹಿ ಅಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾನಂ ಉತುಜಾದೀನಮ್ಪಿ ಚಲನತೋ ಅಭಿಕ್ಕಮಾದಯೋ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ವಚೀಭೇದಪವತ್ತಕಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಪಥವೀಧಾತುಯಾ ಉಪಾದಿಣ್ಣಘಟ್ಟನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಆಕಾರವಿಕಾರೋ **ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ,** ಅಧಿಪ್ಪಾಯಪ್ಪಕಾಸನರಸಾ, ವಚೀಘೋಸಹೇತುಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಪಥವೀಧಾತುಪದಟ್ಠಾನಾ। ಸಾ ಪನೇಸಾ ವಚೀಘೋಸೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಞ್ಞಾಪನಹೇತುತ್ತಾ, ಸಯಞ್ಚ ತಾಯ ವಚೀಘೋಸಸಙ್ಖಾತಾಯ ವಾಚಾಯ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ "ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತೀ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಅರಞ್ಞೇ ಉಸ್ಸಾಪೇತ್ವಾ ಬನ್ಧಗೋಸೀಸಾದಿಉದಕನಿಮಿತ್ತಂ ದಿಸ್ವಾ ಉದಕಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ಏವಂ ಕಾಯವಿಪ್ಫನ್ದನಞ್ಚೇವ ವಚೀಘೋಸಞ್ಚ ಗಹೇತ್ವಾ ಕಾಯವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಯೋಪಿ ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತಿ।

೪೪೨. ರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದಲಕ್ಖಣಾ **ಆಕಾಸಧಾತು,** ರೂಪಪರಿಯನ್ತಪ್ಪಕಾಸನರಸಾ, ರೂಪಮರಿಯಾದಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಭಾವಛಿದ್ದವಿವರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ। ಯಾಯ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇಸು ರೂಪೇಸು ಇದಮಿತೋ ಉದ್ಧಮಧೋ ತಿರಿಯನ್ತಿ ಚ ಹೋತಿ।

೪೪೩. ಅದನ್ಧತಾಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಲಹುತಾ,** ರೂಪಾನಂ ಗರುಭಾವವಿನೋದನರಸಾ, ಲಹುಪರಿವತ್ತಿತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಲಹುರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ। ಅಥದ್ಧತಾಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಮುದುತಾ,** ರೂಪಾನಂ ಥದ್ಧಭಾವವಿನೋದನರಸಾ, ಸಬ್ಬಕಿರಿಯಾಸು ಅವಿರೋಧಿತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಮುದುರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ। ಸರೀರಕಿರಿಯಾನುಕೂಲಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ,** ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾವಿನೋದನರಸಾ, ಅದುಬ್ಬಲಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಮ್ಮಞ್ಞರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ।

ಏತಾ ಪನ ತಿಸ್ಸೋ ನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿಜಹನ್ತಿ, ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಯೋ ಅರೋಗಿನೋ ವಿಯ ರೂಪಾನಂ ಲಹುಭಾವೋ ಅದನ್ಧತಾ ಲಹುಪರಿವತ್ತಿಪ್ಪಕಾರೋ ರೂಪದನ್ಧತ್ತಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನೋ, ಸೋ ರೂಪವಿಕಾರೋ **ರೂಪಸ್ಸ ಲಹುತಾ**। ಯೋ ಪನ ಸುಪರಿಮದ್ದಿತಚಮ್ಮಸ್ಸೇವ ರೂಪಾನಂ ಮುದುಭಾವೋ ಸಬ್ಬಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸೇಸು ವಸವತ್ತನಭಾವಮದ್ದವಪ್ಪಕಾರೋ ರೂಪತ್ಥದ್ಧತ್ತಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನೋ, ಸೋ ರೂಪವಿಕಾರೋ **ರೂಪಸ್ಸ ಮುದುತಾ**। ಯೋ ಪನ ಸುದನ್ತಸುವಣ್ಣಸ್ಸೇವ ರೂಪಾನಂ ಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೋ ಸರೀರಕಿರಿಯಾನುಕೂಲಭಾವಪ್ಪಕಾರೋ ಸರೀರಕಿರಿಯಾನಂ ಅನನುಕೂಲಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನೋ, ಸೋ ರೂಪವಿಕಾರೋ **ರೂಪಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾತಿ** ಏವಮೇತಾಸಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೪೪೪. ಆಚಯಲಕ್ಖಣೋ **ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ,** ಪುಬ್ಬನ್ತತೋ ರೂಪಾನಂ ಉಮ್ಮುಜ್ಜಾಪನರಸೋ, ನಿಯ್ಯಾತನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಪರಿಪುಣ್ಣಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ವಾ, ಉಪಚಿತರೂಪಪದಟ್ಠಾನೋ। ಪವತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತಿ,** ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧನರಸಾ, ಅನುಪಚ್ಛೇದಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧಕರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ। ಉಭಯಮ್ಪೇತಂ ಜಾತಿರೂಪಸ್ಸೇವಾಧಿವಚನಂ, ಆಕಾರನಾನತ್ತತೋ ಪನ ವೇನೇಯ್ಯವಸೇನ ಚ "ಉಪಚಯೋ ಸನ್ತತೀ"ತಿ ಉದ್ದೇಸದೇಸನಾ ಕತಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಅತ್ಥತೋ ನಾನತ್ತಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಇಮೇಸಂ ಪದಾನಂ ನಿದ್ದೇಸೇ "ಯೋ ಆಯತನಾನಂ ಆಚಯೋ, ಸೋ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ। ಯೋ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ, ಸಾ ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತೀ"ತಿ (ಧಂ॰ ಸಂ॰ ೬೪೧-೬೪೨) ವುತ್ತಂ। ಅಟ್ಠಕಥಾಯಮ್ಪಿ "ಆಚಯೋ ನಾಮ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ,

ಉಪಚಯೋ ನಾಮ ವಡ್ಢಿ, ಸನ್ತತಿ ನಾಮ ಪವತ್ತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೬೪೧) ವತ್ವಾ "ನದೀತೀರೇ ಖತಕೂಪಕಮ್ಹಿ ಉದಕುಗ್ಗಮನಕಾಲೋ ವಿಯ ಆಚಯೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ, ಪರಿಪುಣ್ಣಕಾಲೋ ವಿಯ ಉಪಚಯೋ ವಡ್ಢಿ, ಅಜ್ಝೋತ್ಥರಿತ್ವಾ ಗಮನಕಾಲೋ ವಿಯ ಸನ್ತತಿ ಪವತ್ತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೬೪೧) ಉಪಮಾ ಕತಾ।

ಉಪಮಾವಸಾನೇ ಚ "ಏವಂ ಕಿಂ ಕಥಿತಂ ಹೋತಿ? ಆಯತನೇನ ಆಚಯೋ ಕಥಿತೋ, ಆಚಯೇನ ಆಯತನಂ ಕಥಿತ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಯಾ ರೂಪಾನಂ ಪಠಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿ, ಸಾ ಆಚಯೋ। ಯಾ ತೇಸಂ ಉಪರಿ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ, ಸಾ ವಡ್ಢಿಆಕಾರೇನ ಉಪಟ್ಠಾನತೋ ಉಪಚಯೋ। ಯಾ ತೇಸಮ್ಪಿ ಉಪರಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಅಞ್ಞೇಸಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ, ಸಾ ಅನುಪಬನ್ಧಾಕಾರೇನ ಉಪಟ್ಠಾನತೋ ಸನ್ತತೀತಿ ಚ ಪವುಚ್ಚತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ರೂಪಪರಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ **ಜರತಾ,** ಉಪನಯನರಸಾ, ಸಭಾವಾನಪಗಮೇಪಿ ನವಭಾವಾಪಗಮಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವೀಹಿಪುರಾಣಭಾವೋ ವಿಯ, ಪರಿಪಚ್ಚಮಾನರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ। ಖಣ್ಡಿಚ್ಚಾದಿಭಾವೇನ ದನ್ತಾದೀಸು ವಿಕಾರದಸ್ಸನತೋ ಇದಂ ಪಾಕಟಜರಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಪನ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಜರಾ ನಾಮ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸಾ ಏಸ ವಿಕಾರೋ ನತ್ಥಿ, ಯಾ ಚ ಪಥವೀ ಉದಕಪಬ್ಬತಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯಾದೀಸು ಅವೀಚಿಜರಾ ನಾಮ।

ಪರಿಭೇದಲಕ್ಖಣಾ **ರೂಪಸ್ಸ ಅನಿಚ್ಚತಾ,** ಸಂಸೀದನರಸಾ, ಖಯವಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಪರಿಭಿಜ್ಜಮಾನರೂಪಪದಟ್ಠಾನಾ।

೪೪೫. ಓಜಾಲಕ್ಖಣೋ **ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ,** ರೂಪಾಹರಣರಸೋ, ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಕಬಳಂ ಕತ್ವಾ ಆಹರಿತಬ್ಬವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನೋ। ಯಾಯ ಓಜಾಯ ಸತ್ತಾ ಯಾಪೇನ್ತಿ, ತಸ್ಸಾ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ।

೪೪೬. ಇಮಾನಿ ತಾವ ಪಾಳಿಯಂ ಆಗತರೂಪಾನೇವ। ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ಬಲರೂಪಂ ಸಮ್ಭವರೂಪಂ ಜಾತಿರೂಪಂ ರೋಗರೂಪಂ ಏಕಚ್ಚಾನಂ ಮತೇನ ಮಿದ್ಧರೂಪನ್ತಿ ಏವಂ ಅಞ್ಞಾನಿಪಿ ರೂಪಾನಿ ಆಹರಿತ್ವಾ "ಅದ್ಧಾ ಮುನೀಸಿ ಸಮ್ಬುದ್ಧೋ, ನತ್ಥಿ ನೀವರಣಾ ತವಾ"ತಿಆದೀನಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೫೪೬) ವತ್ವಾ ಮಿದ್ಧರೂಪಂ ತಾವ ನತ್ಥಿಯೇವಾತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ। ಇತರೇಸು ರೋಗರೂಪಂ ಜರತಾಅನಿಚ್ಚತಾಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಮೇವ, ಜಾತಿರೂಪಂ ಉಪಚಯಸನ್ತತಿಗ್ಗಹಣೇನ, ಸಮ್ಭವರೂಪಂ ಆಪೋಧಾತುಗ್ಗಹಣೇನ, ಬಲರೂಪಂ ವಾಯೋಧಾತುಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಮೇವ। ತಸ್ಮಾ ತೇಸು ಏಕಮ್ಪಿ ವಿಸುಂ ನತ್ಥೀತಿ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ ಕತಂ।

ಇತಿ ಇದಂ ಚತುವೀಸತಿವಿಧಂ ಉಪಾದಾರೂಪಂ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಭೂತರೂಪಞ್ಚಾತಿ ಅಟ್ಠವೀಸತಿವಿಧಂ ರೂಪಂ ಹೋತಿ ಅನೂನಮನಧಿಕಂ।

೪೪೭. ತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ನ ಹೇತು ಅಹೇತುಕಂ ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ಲೋಕಿಯಂ ಸಾಸವಮೇವಾತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ **ಏಕವಿಧಂ**।

ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ ಬಾಹಿರಂ, ಓಳಾರಿಕಂ ಸುಖುಮಂ, ದೂರೇ ಸನ್ತಿಕೇ, ನಿಪ್ಫನ್ನಂ ಅನಿಪ್ಫನ್ನಂ, ಪಸಾದರೂಪಂ ನಪಸಾದರೂಪಂ, ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಉಪಾದಿಣ್ಣಂ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣನ್ತಿಆದಿವಸೇನ **ದುವಿಧಂ**।

ತತ್ಥ ಚಕ್ಖಾದಿಪಞ್ಚವಿಧಂ ಅತ್ತಭಾವಂ ಅಧಿಕಿಚ್ಚ ಪವತ್ತತ್ತಾ **ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ,** ಸೇಸಂ ತತೋ ಬಾಹಿರತ್ತಾ **ಬಾಹಿರಂ**। ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ನವ ಆಪೋಧಾತುವಜ್ಜಿತಾ ತಿಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ ಚಾತಿ ದ್ವಾದಸವಿಧಂ ಘಟ್ಟನವಸೇನ ಗಹೇತಬ್ಬತೋ **ಓಳಾರಿಕಂ,** ಸೇಸಂ ತತೋ ವಿಪರೀತತ್ತಾ **ಸುಖುಮಂ**। ಯಂ ಸುಖುಮಂ ತದೇವ ದುಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝಸಭಾವತ್ತಾ **ದೂರೇ,** ಇತರಂ ಸುಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝಸಭಾವತ್ತಾ **ಸನ್ತಿಕೇ**। ಚತಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ, ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ತೇರಸ, ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೋ ಚಾತಿ ಅಟ್ಠಾರಸವಿಧಂ ರೂಪಂ ಪರಿಚ್ಛೇದವಿಕಾರಲಕ್ಖಣಭಾವಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಸಭಾವೇನೇವ ಪರಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬತೋ **ನಿಪ್ಫನ್ನಂ,** ಸೇಸಂ ತಬ್ಬಿಪರೀತತಾಯ **ಅನಿಪ್ಫನ್ನಂ**। ಚಕ್ಖಾದಿಪಞ್ಚವಿಧಂ

ರೂಪಾದೀನಂ ಗಹಣಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಆದಾಸತಲಂ ವಿಯ ವಿಪ್ಪಸನ್ನತ್ತಾ **ಪಸಾದರೂಪಂ,** ಇತರಂ ತತೋ ವಿಪರೀತತ್ತಾ **ನಪಸಾದರೂಪಂ**। ಪಸಾದರೂಪಮೇವ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಾದಿತ್ತಯೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ **ಇನ್ದ್ರಿಯಂ,** ಸೇಸಂ ತತೋ ವಿಪರೀತತ್ತಾ **ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಯಂ ಕಮ್ಮಜನ್ತಿ ಪರತೋ ವಕ್ಖಾಮ, ತಂ ಕಮ್ಮೇನ ಉಪಾದಿಣ್ಣತ್ತಾ **ಉಪಾದಿಣ್ಣಂ,** ಸೇಸಂ ತತೋ ವಿಪರೀತತ್ತಾ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಂ।

೪೪೮. ಪುನ ಸಬ್ಬಮೇವ ರೂಪಂ ಸನಿದಸ್ಸನಕಮ್ಮಜಾದೀನಂ ತಿಕಾನಂ ವಸೇನ **ತಿವಿಧಂ** ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಓಳಾರಿಕೇ ರೂಪಂ **ಸನಿದಸ್ಸನಸಪ್ಪಟಿಘಂ,** ಸೇಸಂ **ಅನಿದಸ್ಸನಸಪ್ಪಟಿಘಂ**। ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಸುಖುಮಂ **ಅನಿದಸ್ಸನಅಪ್ಪಟಿಘಂ**। ಏವಂ ತಾವ ಸನಿದಸ್ಸನತ್ತಿಕವಸೇನ ತಿವಿಧಂ। ಕಮ್ಮಜಾದಿತ್ತಿಕವಸೇನ ಪನ ಕಮ್ಮತೋ ಜಾತಂ **ಕಮ್ಮಜಂ,** ತದಞ್ಞಪಚ್ಚಯಜಾತಂ **ಅಕಮ್ಮಜಂ,** ನಕುತೋಚಿಜಾತಂ **ನೇವ ಕಮ್ಮಜಂ ನಾಕಮ್ಮಜಂ**। ಚಿತ್ತತೋ ಜಾತಂ **ಚಿತ್ತಜಂ,** ತದಞ್ಞಪಚ್ಚಯಜಾತಂ **ಅಚಿತ್ತಜಂ,** ನಕುತೋಚಿಜಾತಂ **ನೇವ ಚಿತ್ತಜಂ ನಾಚಿತ್ತಜಂ,** ಆಹಾರತೋ ಜಾತಂ **ಆಹಾರಜಂ,** ತದಞ್ಞಪಚ್ಚಯಜಾತಂ **ಅನಾಹಾರಜಂ,** ನಕುತೋಚಿಜಾತಂ **ನೇವ ಆಹಾರಜಂ ನಅನಾಹಾರಜಂ**। ಉತುತೋ ಜಾತಂ **ಉತುಜಂ,** ತದಞ್ಞಪಚ್ಚಯಜಾತಂ **ಅನುತುಜಂ,** ನಕುತೋಚಿಜಾತಂ **ನೇವ ಉತುಜಂ ನಅನುತುಜ**ನ್ತಿ ಏವಂ ಕಮ್ಮಜಾದಿತ್ತಿಕವಸೇನ ತಿವಿಧಂ।

೪೪೯. ಪುನ ದಿಟ್ಠಾದಿರೂಪರೂಪಾದಿವತ್ಥಾದಿಚತುಕ್ಕವಸೇನ **ಚತುಬ್ಬಿಧಂ**। ತತ್ಥ ರೂಪಾಯತನಂ **ದಿಟ್ಠಂ** ನಾಮ ದಸ್ಸನವಿಸಯತ್ತಾ, ಸದ್ದಾಯತನಂ **ಸುತಂ** ನಾಮ ಸವನವಿಸಯತ್ತಾ, ಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬತ್ತಯಂ **ಮುತಂ** ನಾಮ ಸಮ್ಪತ್ತಗಾಹಕಇನ್ದ್ರಿಯವಿಸಯತ್ತಾ, ಸೇಸಂ **ವಿಞ್ಞಾತಂ** ನಾಮ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸೇವ ವಿಸಯತ್ತಾತಿ ಏವಂ ತಾವ ದಿಟ್ಠಾದಿಚತುಕ್ಕವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ।

ನಿಪ್ಫನ್ನರೂಪಂ ಪನೇತ್ಥ **ರೂಪರೂಪಂ** ನಾಮ, ಆಕಾಸಧಾತು **ಪರಿಚ್ಛೇದರೂಪಂ** ನಾಮ, ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಆದಿ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾಪರಿಯನ್ತಂ **ವಿಕಾರರೂಪಂ** ನಾಮ, ಜಾತಿಜರಾಭಙ್ಗಂ **ಲಕ್ಖಣರೂಪಂ** ನಾಮಾತಿ ಏವಂ ರೂಪರೂಪಾದಿಚತುಕ್ಕವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ।

ಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಹದಯರೂಪಂ ನಾಮ, ತಂ **ವತ್ಥು** ನ ದ್ವಾರಂ। ವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯಂ **ದ್ವಾರಂ** ನ ವತ್ಥು। ಪಸಾದರೂಪಂ **ವತ್ಥು** ಚೇವ **ದ್ವಾರಞ್ಚ**। ಸೇಸಂ **ನೇವ ವತ್ಥು ನ ದ್ವಾರ**ನ್ತಿ ಏವಂ ವತ್ಥಾದಿಚತುಕ್ಕವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ।

೪೫೦. ಪುನ ಏಕಜಂ, ದ್ವಿಜಂ, ತಿಜಂ, ಚತುಜಂ, ನಕುತೋಚಿಜಾತನ್ತಿ ಇಮೇಸಂ ವಸೇನ ಪಞ್ಚವಿಧಂ। ತತ್ಥ ಕಮ್ಮಜಮೇವ ಚಿತ್ತಜಮೇವ ಚ **ಏಕಜಂ** ನಾಮ। ತೇಸು ಸದ್ಧಿಂ ಹದಯವತ್ಥುನಾ ಇನ್ದ್ರಿಯರೂಪಂ **ಕಮ್ಮಜ**ಮೇವ। ವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯಂ **ಚಿತ್ತಜ**ಮೇವ। ಯಂ ಪನ ಚಿತ್ತತೋ ಚ ಉತುತೋ ಚ ಜಾತಂ, ತಂ **ದ್ವಿಜಂ** ನಾಮ, ತಂ ಸದ್ದಾಯತನಮೇವ। ಯಂ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಜಾತಂ, ತಂ **ತಿಜಂ** ನಾಮ, ತಂ ಪನ ಲಹುತಾದಿತ್ತಯಮೇವ। ಯಂ ಚತೂಹಿಪಿ ಕಮ್ಮಾದೀಹಿ ಜಾತಂ, ತಂ **ಚತುಜಂ** ನಾಮ, ತಂ ಲಕ್ಖಣರೂಪವಜ್ಜಂ ಅವಸೇಸಂ ಹೋತಿ। ಲಕ್ಖಣರೂಪಂ ಪನ **ನಕುತೋಚಿಜಾತಂ**। ಕಸ್ಮಾ? ನ ಹಿ ಉಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದೋ ಅತ್ಥಿ, ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಚ ಪರಿಪಾಕಭೇದಮತ್ತಂ ಇತರದ್ವಯಂ। ಯಮ್ಪಿ "ರೂಪಾಯತನಂ ಸದ್ದಾಯತನಂ ಗನ್ಧಾಯತನಂ ರಸಾಯತನಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ಆಕಾಸಧಾತು ಆಪೋಧಾತು ರೂಪಸ್ಸ ಲಹುತಾ, ರೂಪಸ್ಸ ಮುದುತಾ, ರೂಪಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ, ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತಿ, ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೦೧) ಜಾತಿಯಾ ಕುತೋಚಿಜಾತತ್ತಂ ಅನುಞ್ಞಾತಂ, ತಂ ಪನ ರೂಪಜನಕಪಚ್ಚಯಾನಂ ಕಿಚ್ಚಾನುಭಾವಕ್ಖಣೇ ದಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಇದಂ ತಾವ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾಮುಖಂ।

ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಕಥಾ

೪೫೧. ಇತರೇಸು ಪನ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ; ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ; ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಲಕ್ಖಣಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ; ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೇ ವಿಞ್ಞಾತೇ ಇತರೇ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ವಣ್ಣನಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮ।

ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ಹಿ ವುತ್ತಂ। ಕಿಞ್ಚ ವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ? ಯಥಾಹ "ವಿಜಾನಾತಿ ವಿಜಾನಾತೀತಿ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ತಸ್ಮಾ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೪೯)। ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಚಿತ್ತಂ ಮನೋತಿ ಅತ್ಥತೋ ಏಕಂ। ತದೇತಂ ವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣೇನ ಸಭಾವತೋ ಏಕವಿಧಮ್ಪಿ ಜಾತಿವಸೇನ ತಿವಿಧಂ ಕುಸಲಂ, ಅಕುಸಲಂ, ಅಬ್ಯಾಕತಞ್ಚ।

೪೫೨. ತತ್ಥ **ಕುಸಲಂ** ಭೂಮಿಭೇದತೋ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಕಾಮಾವಚರಂ ರೂಪಾವಚರಂ ಅರೂಪಾವಚರಂ ಲೋಕುತ್ತರಞ್ಚ। ತತ್ಥ **ಕಾಮಾವಚರಂ** ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಸಙ್ಖಾರಭೇದತೋ ಅಟ್ಠವಿಧಂ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಂ ಸಸಙ್ಖಾರಞ್ಚ, ತಥಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಂ ಸಸಙ್ಖಾರಞ್ಚ, ತಥಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ।

ಯದಾ ಹಿ ದೇಯ್ಯಧಮ್ಮಪಟಿಗ್ಗಾಹಕಾದಿಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಅಞ್ಞಂ ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಹೇತುಂ ಆಗಮ್ಮ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠೋ "ಅತ್ಥಿ ದಿನ್ನ"ನ್ತಿಆದಿನಯಪ್ಪವತ್ತಂ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೪೧) ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಂ ಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ಅಸಂಸೀದನ್ತೋ ಅನುಸ್ಸಾಹಿತೋ ಪರೇಹಿ ದಾನಾದೀನಿ ಪುಞ್ಞಾನಿ ಕರೋತಿ, ತದಾಸ್ಸ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಪನ ವುತ್ತನಯೇನ ಹಟ್ಠತುಟ್ಠೋ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಂ ಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ಅಮುತ್ತಚಾಗತಾದಿವಸೇನ ಸಂಸೀದಮಾನೋ ವಾ ಪರೇಹಿ ವಾ ಉಸ್ಸಾಹಿತೋ ಕರೋತಿ, ತದಾಸ್ಸ ತದೇವ ಚಿತ್ತಂ ಸಸಙ್ಖಾರಂ ಹೋತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಅತ್ಥೇ ಸಙ್ಖಾರೋತಿ ಏತಂ ಅತ್ತನೋ ವಾ ಪರೇಸಂ ವಾ ವಸೇನ ಪವತ್ತಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಪಯೋಗಸ್ಸಾಧಿವಚನಂ। ಯದಾ ಪನ ಞಾತಿಜನಸ್ಸ ಪಟಿಪತ್ತಿದಸ್ಸನೇನ ಜಾತಪರಿಚಯಾ ಬಾಲದಾರಕಾ ಭಿಕ್ಖೂ ದಿಸ್ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಜಾತಾ ಸಹಸಾ ಕಿಞ್ಚಿದೇವ ಹತ್ಥಗತಂ ದದನ್ತಿ ವಾ ವನ್ದನ್ತಿ ವಾ, ತದಾ ತತಿಯಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯದಾ ಪನ "ದೇಥ ವನ್ದಥಾತಿ" ಞಾತೀಹಿ ಉಸ್ಸಾಹಿತಾ ಏವಂ ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತದಾ ಚತುತ್ಥಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯದಾ ಪನ ದೇಯ್ಯಧಮ್ಮಪಟಿಗ್ಗಾಹಕಾದೀನಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಹೇತೂನಂ ಅಭಾವಂ ಆಗಮ್ಮ ಚತೂಸುಪಿ ವಿಕಪ್ಪೇಸು ಸೋಮನಸ್ಸರಹಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತದಾ ಸೇಸಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ। ಏವಂ ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಸಙ್ಖಾರಭೇದತೋ ಅಟ್ಠವಿಧಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ರೂಪಾವಚರಂ ಪನ ಝಾನಙ್ಗಯೋಗಭೇದತೋ ಪಞ್ಚವಿಧಂ ಹೋತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖಸಮಾಧಿಯುತ್ತಂ ಪಠಮಂ, ಅತಿಕ್ಕನ್ತವಿತಕ್ಕಂ ದುತಿಯಂ, ತತೋ ಅತಿಕ್ಕನ್ತವಿಚಾರಂ ತತಿಯಂ, ತತೋ ವಿರತ್ತಪೀತಿಕಂ ಚತುತ್ಥಂ, ಅತ್ಥಙ್ಗತಸುಖಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮಾಧಿಯುತ್ತಂ ಪಞ್ಚಮನ್ತಿ।

ಅರೂಪಾವಚರಂ ಚತುನ್ನಂ ಆರುಪ್ಪಾನಂ ಯೋಗವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ। ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇನ ಹಿ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಜ್ಝಾನೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಪಠಮಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಾದೀಹಿ ದುತಿಯತತಿಯಚತುತ್ಥಾನಿ । ಲೋಕುತ್ತರಂ ಚತುಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಚತುಬ್ಬಿಧನ್ತಿ ಏವಂ ತಾವ ಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ಏಕವೀಸತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೪೫೩. **ಅಕುಸಲಂ** ಪನ ಭೂಮಿತೋ ಏಕವಿಧಂ ಕಾಮಾವಚರಮೇವ, ಮೂಲತೋ ತಿವಿಧಂ ಲೋಭಮೂಲಂ ದೋಸಮೂಲಂ ಮೋಹಮೂಲಞ್ಚ।

ತತ್ಥ **ಲೋಭಮೂಲಂ** ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾದಿಟ್ಠಿಗತಸಙ್ಖಾರಭೇದತೋ ಅಟ್ಠವಿಧಂ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಂ ಸಸಙ್ಖಾರಞ್ಚ, ತಥಾ ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಂ ಸಸಙ್ಖಾರಞ್ಚ, ತಥಾ ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ।

ಯದಾ ಹಿ "ನತ್ಥಿ ಕಾಮೇಸು ಆದೀನವೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೯) ಆದಿನಾ ನಯೇನ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ಹಟ್ಠತುಟ್ಠೋ ಕಾಮೇ ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜತಿ, ದಿಟ್ಠಮಙ್ಗಲಾದೀನಿ ವಾ ಸಾರತೋ ಪಚ್ಚೇತಿ ಸಭಾವತಿಕ್ಖೇನೇವ ಅನುಸ್ಸಾಹಿತೇನ ಚಿತ್ತೇನ, ತದಾ ಪಠಮಂ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯದಾ ಮನ್ದೇನ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೇನ ಚಿತ್ತೇನ, ತದಾ ದುತಿಯಂ। ಯದಾ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ಅಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ಕೇವಲಂ ಹಟ್ಠತುಟ್ಠೋ ಮೇಥುನಂ ವಾ ಸೇವತಿ, ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ವಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಯತಿ, ಪರಭಣ್ಡಂ ವಾ ಹರತಿ ಸಭಾವತಿಕ್ಖೇನೇವ ಅನುಸ್ಸಾಹಿತೇನ ಚಿತ್ತೇನ, ತದಾ ತತಿಯಂ। ಯದಾ ಮನ್ದೇನ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೇನ ಚಿತ್ತೇನ, ತದಾ ಚತುತ್ಥಂ। ಯದಾ ಪನ ಕಾಮಾನಂ ವಾ ಅಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಆಗಮ್ಮ ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಹೇತೂನಂ ಅಭಾವೇನ ಚತೂಸುಪಿ ವಿಕಪ್ಪೇಸು ಸೋಮನಸ್ಸರಹಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತದಾ ಸೇಸಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಏವಂ ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾದಿಟ್ಠಿಗತಸಙ್ಖಾರಭೇದತೋ ಅಟ್ಠವಿಧಂ ಲೋಭಮೂಲಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ದೋಸಮೂಲಂ ಪನ ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಂ ಸಸಙ್ಖಾರನ್ತಿ ದುವಿಧಮೇವ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಸು ತಿಕ್ಖಮನ್ದಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಮೋಹಮೂಲಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತಞ್ಚಾತಿ ದುವಿಧಂ। ತಸ್ಸ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನವಿಕ್ಖೇಪಕಾಲೇ ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ ಏವಂ ಅಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣಂ ದ್ವಾದಸವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೪೫೪. ಅಬ್ಯಾಕತಂ ಜಾತಿಭೇದತೋ ದುವಿಧಂ ವಿಪಾಕಂ ಕಿರಿಯಞ್ಚ। ತತ್ಥ **ವಿಪಾಕಂ** ಭೂಮಿತೋ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಕಾಮಾವಚರಂ ರೂಪಾವಚರಂ ಅರೂಪಾವಚರಂ ಲೋಕುತ್ತರಞ್ಚ। ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಂ ದುವಿಧಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಞ್ಚ। ಕುಸಲವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ದುವಿಧಂ ಅಹೇತುಕಂ ಸಹೇತುಕಞ್ಚ।

ತತ್ಥ ಅಲೋಭಾದಿವಿಪಾಕಹೇತುವಿರಹಿತಂ ಅಹೇತುಕಂ, ತಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ , ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಿಚ್ಚಾ ಮನೋಧಾತು, ಸನ್ತೀರಣಾದಿಕಿಚ್ಚಾ ದ್ವೇ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ ಚಾತಿ ಅಟ್ಠವಿಧಂ।

ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತರೂಪವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ **ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ,** ರೂಪಮತ್ತಾರಮ್ಮಣರಸಂ, ರೂಪಾಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾಯ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಯಾ ಅಪಗಮಪದಟ್ಠಾನಂ। ಸೋತಾದಿಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಸದ್ದಾದಿವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಾನಿ **ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ,** ಸದ್ದಾದಿಮತ್ತಾರಮ್ಮಣರಸಾನಿ, ಸದ್ದಾದಿಅಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾನಿ, ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಾದೀನಂ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತೂನಂ ಅಪಗಮಪದಟ್ಠಾನಾನಿ।

ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅನನ್ತರಂ ರೂಪಾದಿವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ **ಮನೋಧಾತು,** ರೂಪಾದಿಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನರಸಾ, ತಥಾಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಅಪಗಮಪದಟ್ಠಾನಾ।

ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಾ ಸಳಾರಮ್ಮಣವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ ದುವಿಧಾಪಿ ಸನ್ತೀರಣಾದಿಕಿಚ್ಚಾ **ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು,** ಸನ್ತೀರಣಾದಿರಸಾ, ತಥಾಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಹದಯವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನಾ। ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾಯೋಗತೋ ಪನ ದ್ವಿಪಞ್ಚಟ್ಠಾನಭೇದತೋ ಚ ತಸ್ಸಾ ಭೇದೋ। ಏತಾಸು ಹಿ ಏಕಾ ಏಕನ್ತಮಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ ಸೋಮನಸ್ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಹುತ್ವಾ ಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಚೇವ ಜವನಾವಸಾನೇ ಚ ಪವತ್ತನತೋ ದ್ವಿಟ್ಠಾನಾ

ಹೋತಿ। ಏಕಾ ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಹುತ್ವಾ ಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋ ಪಞ್ಚಟ್ಠಾನಾ ಹೋತಿ।

ಅಟ್ಠವಿಧಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಿಯತಾನಿಯತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ದುವಿಧಂ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸುಖಸೋಮನಸ್ಸಭೇದತೋ ತಿವಿಧಂ। ವಿಞ್ಞಾಣಪಞ್ಚಕಂ ಹೇತ್ಥ ನಿಯತಾರಮ್ಮಣಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ರೂಪಾದೀಸುಯೇವ ಪವತ್ತಿತೋ, ಸೇಸಂ ಅನಿಯತಾರಮ್ಮಣಂ। ತತ್ರ ಹಿ ಮನೋಧಾತು ಪಞ್ಚಸುಪಿ ರೂಪಾದೀಸು ಪವತ್ತತಿ, ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುದ್ವಯಂ ಛಸೂತಿ। ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪನೇತ್ಥ ಸುಖಯುತ್ತಂ, ದ್ವಿಟ್ಠಾನಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಸೋಮನಸ್ಸಯುತ್ತಾ, ಸೇಸಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಯುತ್ತನ್ತಿ। ಏವಂ ತಾವ **ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಂ** ಅಟ್ಠವಿಧಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅಲೋಭಾದಿವಿಪಾಕಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಪನ **ಸಹೇತುಕಂ,** ತಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ ವಿಯ ಸೋಮನಸ್ಸಾದಿ ಭೇದತೋ ಅಟ್ಠವಿಧಂ। ಯಥಾ ಪನ ಕುಸಲಂ ದಾನಾದಿವಸೇನ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ, ನ ಇದಂ ತಥಾ। ಇದಞ್ಹಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮಪರಿಯಾಪನ್ನೇಸುಯೇವ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ । ಸಙ್ಖಾರಾಸಙ್ಖಾರಭಾವೋ ಪನೇತ್ಥ ಆಗಮನಾದಿವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ವಿಸೇಸೇ ಅಸತಿಪಿ ಆದಾಸತಲಾದೀಸು ಮುಖನಿಮಿತ್ತಂ ವಿಯ ನಿರುಸ್ಸಾಹಂ ವಿಪಾಕಂ, ಮುಖಂ ವಿಯ ಸಉಸ್ಸಾಹಂ ಕುಸಲನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಕೇವಲಂ ಹಿ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಅಹೇತುಕಮೇವ, ತಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಿಚ್ಚಾ ಮನೋಧಾತು, ಸನ್ತೀರಣಾದಿಕಿಚ್ಚಾ ಪಞ್ಚಟ್ಠಾನಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ಸತ್ತವಿಧಂ। ತಂ ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಕುಸಲಾಹೇತುಕವಿಪಾಕೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನಿ, ಇಮಾನಿ ಅನಿಟ್ಠಅನಿಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನಿ। ತಾನಿ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾಸುಖಸೋಮನಸ್ಸಭೇದತೋ ತಿವಿಧಾನಿ, ಇಮಾನಿ ದುಕ್ಖಉಪೇಕ್ಖಾವಸೇನ ದುವಿಧಾನಿ। ಏತ್ಥ ಹಿ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ದುಕ್ಖಸಹಗತಮೇವ, ಸೇಸಾನಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನಿ। ಸಾ ಚ ತೇಸು ಉಪೇಕ್ಖಾ ಹೀನಾ ದುಕ್ಖಂ ವಿಯ ನಾತಿತಿಖಿಣಾ, ಇತರೇಸು ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪಣೀತಾ ಸುಖಂ ವಿಯ ನಾತಿತಿಖಿಣಾ। ಇತಿ ಇಮೇಸಂ ಸತ್ತನ್ನಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ಪುರಿಮಾನಞ್ಚ ಸೋಳಸನ್ನಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ವಸೇನ ಕಾಮಾವಚರಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ ತೇವೀಸತಿವಿಧಂ।

ರೂಪಾವಚರಂ ಪನ ಕುಸಲಂ ವಿಯ ಪಞ್ಚವಿಧಂ। ಕುಸಲಂ ಪನ ಸಮಾಪತ್ತಿವಸೇನ ಜವನವೀಥಿಯಂ ಪವತ್ತತಿ। ಇದಂ ಉಪಪತ್ತಿಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ। ಯಥಾ ಚ ರೂಪಾವಚರಂ, ಏವಂ **ಅರೂಪಾವಚರಮ್ಪಿ** ಕುಸಲಂ ವಿಯ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ। ಪವತ್ತಿಭೇದೋಪಿಸ್ಸ ರೂಪಾವಚರೇ ವುತ್ತನಯೋ ಏವ। **ಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕಂ** ಚತುಮಗ್ಗಯುತ್ತಚಿತ್ತಫಲತ್ತಾ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ, ತಂ ಮಗ್ಗವೀಥಿವಸೇನ ಚೇವ ಸಮಾಪತ್ತಿವಸೇನ ಚ ದ್ವಿಧಾ ಪವತ್ತತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ಛತ್ತಿಂಸವಿಧಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ ಹೋತಿ।

ಕಿರಿಯಂ ಪನ ಭೂಮಿಭೇದತೋ ತಿವಿಧಂ ಕಾಮಾವಚರಂ ರೂಪಾವಚರಂ ಅರೂಪಾವಚರಞ್ಚ। ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಂ ದುವಿಧಂ ಅಹೇತುಕಂ ಸಹೇತುಕಞ್ಚ। ತತ್ಥ ಅಲೋಭಾದಿಕಿರಿಯಹೇತುವಿರಹಿತಂ ಅಹೇತುಕಂ, ತಂ ಮನೋಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭೇದತೋ ದುವಿಧಂ।

ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಪುರೇಚರರೂಪಾದಿವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ **ಮನೋಧಾತು,** ಆವಜ್ಜನರಸಾ, ರೂಪಾದಿಅಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಭವಙ್ಗವಿಚ್ಛೇದಪದಟ್ಠಾನಾ, ಸಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಯುತ್ತಾವ ಹೋತಿ।

ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಪನ ದುವಿಧಾ ಸಾಧಾರಣಾ ಅಸಾಧಾರಣಾ ಚ। ತತ್ಥ ಸಾಧಾರಣಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಹೇತುಕಕಿರಿಯಾ ಸಳಾರಮ್ಮಣವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ, ಕಿಚ್ಚವಸೇನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಮನೋದ್ವಾರೇಸು ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾವಜ್ಜನರಸಾ, ತಥಾಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಭವಙ್ಗಾನಂ ಅಞ್ಞತರಾಪಗಮಪದಟ್ಠಾನಾ।

ಅಸಾಧಾರಣಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಹೇತುಕಕಿರಿಯಾ ಸಳಾರಮ್ಮಣವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ, ಕಿಚ್ಚವಸೇನ ಅರಹತಂ ಅನುಳಾರೇಸು ವತ್ಥೂಸು ಹಸಿತುಪ್ಪಾದನರಸಾ, ತಥಾಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಏಕನ್ತತೋ ಹದಯವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನಾತಿ। ಇತಿ ಕಾಮಾವಚರಕಿರಿಯಂ ಅಹೇತುಕಂ ತಿವಿಧಂ।

ಸಹೇತುಕಂ ಪನ ಸೋಮನಸ್ಸಾದಿಭೇದತೋ ಕುಸಲಂ ವಿಯ ಅಟ್ಠವಿಧಂ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಕುಸಲಂ ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಇದಂ ಅರಹತಂಯೇವಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। ಏವಂ ತಾವ ಕಾಮಾವಚರಂ ಏಕಾದಸವಿಧಂ।

ರೂಪಾವಚರಂ ಪನ ಅರೂಪಾವಚರಞ್ಚ ಕುಸಲಂ ವಿಯ ಪಞ್ಚವಿಧಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಞ್ಚ ಹೋತಿ। ಅರಹತಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನೇವ ಚಸ್ಸ ಕುಸಲತೋ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ತೀಸು ಭೂಮೀಸು ವೀಸತಿವಿಧಂ ಕಿರಿಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಹೋತಿ।

೪೫೫. ಇತಿ ಏಕವೀಸತಿ ಕುಸಲಾನಿ ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಾನಿ ಛತ್ತಿಂಸ ವಿಪಾಕಾನಿ ವೀಸತಿ ಕಿರಿಯಾನೀತಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ **ಏಕೂನನವುತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ** ಹೋನ್ತಿ। ಯಾನಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾವಜ್ಜನದಸ್ಸನಸವನಘಾಯನಸಾಯನಫುಸನಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣವೋಟ್ಠಬ್ಬನಜವನತದಾರಮ್ಮಣಚುತಿವಸೇನ ಚುದ್ದಸಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

ಕಥಂ? ಯದಾ ಹಿ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾನಂ ಆನುಭಾವೇನ ದೇವಮನುಸ್ಸೇಸು ಸತ್ತಾ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ತದಾ ನೇಸಂ ಮರಣಕಾಲೇ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಿತಂ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಗತಿನಿಮಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠ ಸಹೇತುಕಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಾನಿ, ಮನುಸ್ಸೇಸು ಪಣ್ಡಕಾದಿಭಾವಂ ಆಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ದುಬ್ಬಲದ್ವಿಹೇತುಕಕುಸಲವಿಪಾಕಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಹೇತುಕವಿಪಾಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಚಾತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ನವ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಯದಾ ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಕುಸಲಾನುಭಾವೇನ ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ , ತದಾ ನೇಸಂ ಮರಣಕಾಲೇ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಿತಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ನವ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಾನಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

ಯದಾ ಪನ ಅಕುಸಲಾನುಭಾವೇನ ಅಪಾಯೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ತದಾ ನೇಸಂ ಮರಣಕಾಲೇ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಿತಂ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಗತಿನಿಮಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಏಕಾ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಪವತ್ತತೀತಿ ಏವಂ ತಾವೇತ್ಥ ಏಕೂನವೀಸತಿಯಾ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣೇ ಪನ ನಿರುದ್ಧೇ ತಂ ತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಮನುಬನ್ಧಮಾನಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕಭೂತಂ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ಆರಮ್ಮಣೇ ತಾದಿಸಮೇವ ಭವಙ್ಗವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಾಮ ಪವತ್ತತಿ, ಪುನಪಿ ತಾದಿಸನ್ತಿ ಏವಂ ಅಸತಿ ಸನ್ತಾನವಿನಿವತ್ತಕೇ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ನದೀಸೋತಂ ವಿಯ ಸುಪಿನಂ ಅಪಸ್ಸತೋ ನಿದ್ದೋಕ್ಕಮನಕಾಲಾದೀಸು ಅಪರಿಮಾಣಸಙ್ಖ್ಯಮ್ಪಿ ಪವತ್ತತಿಯೇವಾತಿ ಏವಂ ತೇಸಞ್ಞೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ಭವಙ್ಗವಸೇನಾಪಿ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಏವಂ ಪವತ್ತೇ ಪನ ಭವಙ್ಗಸನ್ತಾನೇ ಯದಾ ಸತ್ತಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಆರಮ್ಮಣಗಹಣಕ್ಖಮಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ತದಾ ಚಕ್ಖುಸ್ಸಾಪಾಥಗತೇ ರೂಪೇ ರೂಪಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಸ್ಸ ಘಟ್ಟನಾ ಹೋತಿ, ತತೋ ಘಟ್ಟನಾನುಭಾವೇನ ಭವಙ್ಗಚಲನಂ

ಹೋತಿ, ಅಥ ನಿರುದ್ಧೇ ಭವಙ್ಗೇ ತದೇವ ರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಂ ವಿಚ್ಛಿನ್ದಮಾನಾ ವಿಯ ಆವಜ್ಜನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಛಬ್ಬಿಧೇಪಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಆಪಾಥಗತೇ ಭವಙ್ಗಚಲನಾನನ್ತರಂ ಭವಙ್ಗಂ ವಿಚ್ಛಿನ್ದಮಾನಾ ವಿಯ ಆವಜ್ಜನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಅಹೇತುಕಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾತಿ ಏವಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಕಿರಿಯವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ಆವಜ್ಜನವಸೇನ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಆವಜ್ಜನಾನನ್ತರಂ ಪನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ತಾವ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ಚಕ್ಖುಪಸಾದವತ್ಥುಕಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸು ಸವನಾದಿಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾನಿ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ತಾನಿ ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಸು ವಿಸಯೇಸು ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ, ಅನಿಟ್ಠಅನಿಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಸು ವಿಸಯೇಸು ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನೀತಿ ಏವಂ ದಸನ್ನಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ದಸ್ಸನಸವನಘಾಯನಸಾಯನಫುಸನವಸೇನ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

"ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಸಮನನ್ತರಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಿತ್ತಂ ಮನೋ ಮಾನಸಂ ತಜ್ಜಾ ಮನೋಧಾತೂ"ತಿಆದಿವಚನತೋ (ವಿಭಂ ೧೮೪) ಪನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅನನ್ತರಾ ತೇಸಞ್ಞೇವ ವಿಸಯಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಮಾನಾ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನನ್ತರಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾ, ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನನ್ತರಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾ ಮನೋಧಾತು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಏವಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನವಸೇನ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

"ಮನೋಧಾತುಯಾಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಸಮನನ್ತರಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಿತ್ತಂ ಮನೋ ಮಾನಸಂ ತಜ್ಜಾಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂ"ತಿ (ವಿಭಂ ೧೮೪) ವಚನತೋ ಪನ ಮನೋಧಾತುಯಾ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಮೇವ ವಿಸಯಂ ಸನ್ತೀರಯಮಾನಾ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾ, ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಯ ಅನನ್ತರಾ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ, ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ಏವಂ ತಿಣ್ಣಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ಸನ್ತೀರಣವಸೇನ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸನ್ತೀರಣಾನನ್ತರಂ ಪನ ತಮೇವ ವಿಸಯಂ ವವತ್ಥಾಪಯಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾತಿ ಏವಂ ಏಕಸ್ಸೇವ ಕಿರಿಯವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ **ವೋಟ್ಠಬ್ಬನವಸೇನ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾನನ್ತರಂ ಪನ ಸಚೇ ಮಹನ್ತಂ ಹೋತಿ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ, ಅಥ ಯಥಾವವತ್ಥಾಪಿತೇ ವಿಸಯೇ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ವಾ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾನಂ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ವಾ ಅಕುಸಲಾನಂ ನವನ್ನಂ ವಾ ಅವಸೇಸಕಾಮಾವಚರಕಿರಿಯಾನಂ ಅಞ್ಞತರವಸೇನ ಛ ಸತ್ತ ವಾ ಜವನಾನಿ ಜವನ್ತಿ, ಏಸೋ ತಾವ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ನಯೋ।

ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಾನನ್ತರಂ ತಾನಿಯೇವ। ಗೋತ್ರಭುತೋ ಉದ್ಧಂ ರೂಪಾವಚರತೋ ಪಞ್ಚ ಕುಸಲಾನಿ ಪಞ್ಚ ಕಿರಿಯಾನಿ, ಅರೂಪಾವಚರತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಕುಸಲಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿರಿಯಾನಿ, ಲೋಕುತ್ತರತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನೀತಿ ಇಮೇಸು ಯಂ ಯಂ ಲದ್ಧಪಚ್ಚಯಂ ಹೋತಿ, ತಂ ತಂ ಜವತೀತಿ ಏವಂ ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸಾಯ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ಜವನವಸೇನ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಜವನಾವಸಾನೇ ಪನ ಸಚೇ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಅತಿಮಹನ್ತಂ, ಮನೋದ್ವಾರೇ ಚ ವಿಭೂತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ಅಥ ಕಾಮಾವಚರಸತ್ತಾನಂ ಕಾಮಾವಚರಜವನಾವಸಾನೇ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಾದೀನಂ ಪುರಿಮಕಮ್ಮಜವನಚಿತ್ತಾದೀನಞ್ಚ ವಸೇನ ಯೋ ಯೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಲದ್ಧೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಅಟ್ಠಸು ಸಹೇತುಕಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕೇಸು ತೀಸು ವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂಸು ಚ ಅಞ್ಞತರಂ ಪಟಿಸೋತಗತಂ ನಾವಂ ಅನುಬನ್ಧಮಾನಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅನ್ತರಂ ಉದಕಮಿವ

ಭವಙ್ಗಸ್ಸಾರಮ್ಮಣತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಜವಿತಂ ಜವನಮನುಬನ್ಧಂ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಸಕಿಂ ವಾ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತದೇತಂ ಜವನಾವಸಾನೇ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತನಾರಹಂ ಸಮಾನಂ ತಸ್ಸ ಜವನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತತ್ತಾ ತದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏವಂ ಏಕಾದಸನ್ನಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತದಾರಮ್ಮಣಾವಸಾನೇ ಪನ ಪುನ ಭವಙ್ಗಮೇವ ಪವತ್ತತಿ, ಭವಙ್ಗೇ ವಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ಪುನ ಆವಜ್ಜನಾದೀನೀತಿ ಏವಂ ಲದ್ಧಪಚ್ಚಯಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಂ ಭವಙ್ಗಾನನ್ತರಂ ಆವಜ್ಜನಂ ಆವಜ್ಜನಾನನ್ತರಂ ದಸ್ಸನಾದೀನೀತಿ ಚಿತ್ತನಿಯಮವಸೇನೇವ ಪುನಪ್ಪುನಂ ತಾವ ಪವತ್ತತಿ, ಯಾವ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಪರಿಕ್ಖಯೋ। ಏಕಸ್ಮಿಂ ಹಿ ಭವೇ ಯಂ ಸಬ್ಬಪಚ್ಛಿಮಂ ಭವಙ್ಗಚಿತ್ತಂ, ತಂ ತತೋ ಚವನತ್ತಾ ಚುತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಮಾ ತಮ್ಪಿ ಏಕೂನವೀಸತಿವಿಧಮೇವ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಏಕೂನವೀಸತಿಯಾ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ಚುತಿವಸೇನ** ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಚುತಿತೋ ಪನ ಪುನ ಪಟಿಸನ್ಧಿ, ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಪುನ ಭವಙ್ಗನ್ತಿ ಏವಂ ಭವಗತಿಠಿತಿನಿವಾಸೇಸು ಸಂಸರಮಾನಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಂ ಪವತ್ತತಿಯೇವ। ಯೋ ಪನೇತ್ಥ ಅರಹತ್ತಂ ಪಾಪುಣಾತಿ, ತಸ್ಸ ಚುತಿಚಿತ್ತೇ ನಿರುದ್ಧೇ ನಿರುದ್ಧಮೇವ ಹೋತೀತಿ।

ಇದಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೇ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾಮುಖಂ।

ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಕಥಾ

೪೫೬. ಇದಾನಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ "ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ"ತಿ, ಏತ್ಥಾಪಿ ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಂ ನಾಮ ವೇದನಾವ। ಯಥಾಹ - "ವೇದಯತಿ ವೇದಯತೀತಿ ಖೋ ಆವುಸೋ, ತಸ್ಮಾ ವೇದನಾತಿ ವುಚ್ಚತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೦)। ಸಾ ಪನ ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣೇನ ಸಭಾವತೋ ಏಕವಿಧಾಪಿ ಜಾತಿವಸೇನ ತಿವಿಧಾ ಹೋತಿ ಕುಸಲಾ, ಅಕುಸಲಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಚಾತಿ।

ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಂ ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಸಙ್ಖಾರಭೇದತೋ ಅಟ್ಠವಿಧನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತೇನ ಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಕುಸಲಾ, ಅಕುಸಲೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಕುಸಲಾ, ಅಬ್ಯಾಕತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸಾ ಸಭಾವಭೇದತೋ ಪಞ್ಚವಿಧಾ ಹೋತಿ - ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಂ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪೇಕ್ಖಾತಿ।

ತತ್ಥ ಕುಸಲವಿಪಾಕೇನ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಸುಖಂ। ಅಕುಸಲವಿಪಾಕೇನ ದುಕ್ಖಂ। ಕಾಮಾವಚರತೋ ಚತೂಹಿ ಕುಸಲೇಹಿ, ಚತೂಹಿ ಸಹೇತುಕವಿಪಾಕೇಹಿ, ಏಕೇನ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕೇನ, ಚತೂಹಿ ಸಹೇತುಕಕಿರಿಯೇಹಿ, ಏಕೇನ ಅಹೇತುಕಕಿರಿಯೇನ, ಚತೂಹಿ ಅಕುಸಲೇಹಿ, ರೂಪಾವಚರತೋ ಠಪೇತ್ವಾ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನವಿಞ್ಞಾಣಂ ಚತೂಹಿ ಕುಸಲೇಹಿ, ಚತೂಹಿ ವಿಪಾಕೇಹಿ, ಚತೂಹಿ ಕಿರಿಯೇಹಿ, ಲೋಕುತ್ತರಂ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಅಝಾನಿಕಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಟ್ಠ ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಝಾನಾನಂ ವಸೇನ ಚತ್ತಾಲೀಸಂ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸು ಠಪೇತ್ವಾ ಅಟ್ಠ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕಾನಿ ಸೇಸೇಹಿ ದ್ವತ್ತಿಂಸಾಯ ಕುಸಲವಿಪಾಕೇಹೀತಿ ಏವಂ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ದ್ವಾಸಟ್ಠಿಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ। ದೋಮನಸ್ಸಂ ದ್ವೀಹಿ ಅಕುಸಲೇಹಿ। ಉಪೇಕ್ಖಾ ಅವಸೇಸಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸಾಯ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ।

ತತ್ಥ ಇಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ **ಸುಖಂ,** ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಉಪಬ್ರೂಹನರಸಂ, ಕಾಯಿಕಅಸ್ಸಾದಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಅನಿಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ **ದುಕ್ಖಂ,** ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಮಿಲಾಪನರಸಂ, ಕಾಯಿಕಾಬಾಧಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ **ಸೋಮನಸ್ಸಂ,** ಯಥಾ ತಥಾ ವಾ ಇಟ್ಠಾಕಾರಸಮ್ಭೋಗರಸಂ, ಚೇತಸಿಕಅಸ್ಸಾದಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಪಸ್ಸದ್ಧಿಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ **ದೋಮನಸ್ಸಂ,** ಯಥಾ ತಥಾ ವಾ ಅನಿಟ್ಠಾಕಾರಸಮ್ಭೋಗರಸಂ, ಚೇತಸಿಕಾಬಾಧಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಏಕನ್ತೇನೇವ ಹದಯವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನಂ।

ಮಜ್ಝತ್ತವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ನಾತಿಉಪಬ್ರೂಹನಮಿಲಾಪನರಸಾ, ಸನ್ತಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ನಿಪ್ಪೀತಿಕಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾತಿ।

ಇದಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೇ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾಮುಖಂ।

ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧಕಥಾ

೪೫೭. ಇದಾನಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ "ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ"ತಿ, ಏತ್ಥಾಪಿ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ ನಾಮ ಸಞ್ಞಾವ। ಯಥಾಹ - "ಸಞ್ಜಾನಾತಿ ಸಞ್ಜಾನಾತೀತಿ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ತಸ್ಮಾ ಸಞ್ಞಾತಿ ವುಚ್ಚತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೦)। ಸಾ ಪನೇಸಾ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣೇನ ಸಭಾವತೋ ಏಕವಿಧಾಪಿ ಜಾತಿವಸೇನ ತಿವಿಧಾ ಹೋತಿ ಕುಸಲಾ, ಅಕುಸಲಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಚ।

ತತ್ಥ ಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಕುಸಲಾ, ಅಕುಸಲಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಕುಸಲಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ। ನ ಹಿ ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಿ, ಯಂ ಸಞ್ಞಾಯ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಯತ್ತಕೋ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಭೇದೋ, ತತ್ತಕೋ ಸಞ್ಞಾಯಾತಿ।

ಸಾ ಪನೇಸಾ ಏವಂ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಮಪ್ಪಭೇದಾಪಿ ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಸಬ್ಬಾವ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ, ತದೇವೇತನ್ತಿ ಪುನ ಸಞ್ಜಾನನಪಚ್ಚಯನಿಮಿತ್ತಕರಣರಸಾ ದಾರುಆದೀಸು ತಚ್ಛಕಾದಯೋ ವಿಯ, ಯಥಾಗಹಿತನಿಮಿತ್ತವಸೇನ ಅಭಿನಿವೇಸಕರಣಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ಹತ್ಥಿದಸ್ಸಕಅನ್ಧಾ (ಉದಾ॰ ೫೪) ವಿಯ, ಯಥಾಉಪಟ್ಠಿತವಿಸಯಪದಟ್ಠಾನಾ ತಿಣಪುರಿಸಕೇಸು ಮಿಗಪೋತಕಾನಂ ಪುರಿಸಾತಿ ಉಪ್ಪನ್ನಸಞ್ಞಾ ವಿಯಾತಿ।

ಇದಂ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೇ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾಮುಖಂ।

ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಕಥಾ

೪೫೮. ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ "ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಲಕ್ಖಣಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ"ತಿ, ಏತ್ಥ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಲಕ್ಖಣಂ ನಾಮ ರಾಸಿಕರಣಲಕ್ಖಣಂ। ಕಿಂ ಪನ ತನ್ತಿ, ಸಙ್ಖಾರಾಯೇವ। ಯಥಾಹ - "ಸಙ್ಖತಮಭಿಸಙ್ಖರೋನ್ತೀತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಸ್ಮಾ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯)। ತೇ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಲಕ್ಖಣಾ, ಆಯೂಹನರಸಾ, ವಿಪ್ಫಾರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಸೇಸಖನ್ಧತ್ತಯಪದಟ್ಠಾನಾ।

ಏವಂ ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಏಕವಿಧಾಪಿ ಚ ಜಾತಿವಸೇನ ತಿವಿಧಾ ಕುಸಲಾ, ಅಕುಸಲಾ, ಅಬ್ಯಾಕತಾತಿ । ತೇಸು ಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಕುಸಲಾ। ಅಕುಸಲಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಕುಸಲಾ। ಅಬ್ಯಾಕತಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ।

ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಪಠಮಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ತಾವ ನಿಯತಾ ಸರೂಪೇನ ಆಗತಾ ಸತ್ತವೀಸತಿ, ಯೇವಾಪನಕಾ ಚತ್ತಾರೋ, ಅನಿಯತಾ ಪಞ್ಚಾತಿ ಛತ್ತಿಂಸ। ತತ್ಥ ಫಸ್ಸೋ, ಚೇತನಾ, ವಿತಕ್ಕೋ, ವಿಚಾರೋ, ಪೀತಿ, ವೀರಿಯಂ, ಜೀವಿತಂ, ಸಮಾಧಿ, ಸದ್ಧಾ, ಸತಿ, ಹಿರೀ, ಓತ್ತಪ್ಪಂ, ಅಲೋಭೋ, ಅದೋಸೋ, ಅಮೋಹೋ, ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಿ, ಚಿತ್ತಪಸ್ಸದ್ಧಿ, ಕಾಯಲಹುತಾ, ಚಿತ್ತಲಹುತಾ, ಕಾಯಮುದುತಾ, ಚಿತ್ತಮುದುತಾ, ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ಚಿತ್ತಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ಕಾಯಪಾಗುಞ್ಞತಾ, ಚಿತ್ತಪಾಗುಞ್ಞತಾ, ಕಾಯುಜುಕತಾ, ಚಿತ್ತುಜುಕತಾತಿ ಇಮೇ ಸರೂಪೇನ ಆಗತಾ ಸತ್ತವೀಸತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧; ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧ ಯೇವಾಪನಕವಣ್ಣನಾ)। ಛನ್ದೋ, ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ, ಮನಸಿಕಾರೋ, ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾತಿ ಇಮೇ ಯೇವಾಪನಕಾ ಚತ್ತಾರೋ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧ ಯೇವಾಪನಕವಣ್ಣನಾ)। ಕರುಣಾ, ಮುದಿತಾ, ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತವಿರತಿ, ವಚೀದುಚ್ಚರಿತವಿರತಿ, ಮಿಚ್ಛಾಜೀವವಿರತೀತಿ ಇಮೇ ಅನಿಯತಾ ಪಞ್ಚ। ಏತೇ ಹಿ ಕದಾಚಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾಪಿ ಚ ನ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ।

೪೭೯. ತತ್ಥ ಫುಸತೀತಿ **ಫಸ್ಸೋ**। ಸ್ವಾಯಂ ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ। ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋ, ಸನ್ನಿಪಾತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಆಪಾಥಗತವಿಸಯಪದಟ್ಠಾನೋ। ಅಯಞ್ಹಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮೋಪಿ ಸಮಾನೋ ಆರಮ್ಮಣೇ ಫುಸನಾಕಾರೇನೇವ ಪವತ್ತತಿ। ಏಕದೇಸೇನ ಚ ಅನಲ್ಲಿಯಮಾನೋಪಿ ರೂಪಂ ವಿಯ ಚಕ್ಖು, ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಚ ಸೋತಂ ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಸಙ್ಘಟ್ಟೇತಿ, ತಿಕಸನ್ನಿಪಾತಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಕಾರಣಸ್ಸ ವಸೇನ ಪವೇದಿತತ್ತಾ ಸನ್ನಿಪಾತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ತಜ್ಜಾಸಮನ್ನಾಹಾರೇನ ಚೇವ ಇನ್ದ್ರಿಯೇನ ಚ ಪರಿಕ್ಖತೇ ವಿಸಯೇ ಅನನ್ತರಾಯೇನೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಆಪಾಥಗತವಿಸಯಪದಟ್ಠಾನೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ವೇದನಾಧಿಟ್ಠಾನಭಾವತೋ ಪನ ನಿಚ್ಚಮ್ಮಗಾವೀ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೬೩) ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೪೮೦. ಚೇತಯತೀತಿ **ಚೇತನಾ**। ಅಭಿಸನ್ದಹತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಾ ಚೇತನಾಭಾವಲಕ್ಖಣಾ, ಆಯೂಹನರಸಾ, ಸಂವಿದಹನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ಸಕಿಚ್ಚಪರಕಿಚ್ಚಸಾಧಿಕಾ ಜೇಟ್ಠಸಿಸ್ಸಮಹಾವಡ್ಢಕೀಆದಯೋ ವಿಯ। ಅಚ್ಚಾಯಿಕಕಮ್ಮಾನುಸ್ಸರಣಾದೀಸು ಚ ಪನಾಯಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಉಸ್ಸಹನಭಾವೇನ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಪಾಕಟಾ ಹೋತಿ।

ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತೀಸು ಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಪಥವೀಕಸಿಣನಿದ್ದೇಸೇ ಪಠಮಜ್ಝಾನವಣ್ಣನಾಯಂ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೭೧) ವುತ್ತಮೇವ।

೪೮೧. ವೀರಭಾವೋ **ವೀರಿಯಂ**। ತಂ ಉಸ್ಸಹನಲಕ್ಖಣಂ, ಸಹಜಾತಾನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನರಸಂ, ಅಸಂಸೀದನಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। "ಸಂವಿಗ್ಗೋ ಯೋನಿಸೋ ಪದಹತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೧೩) ವಚನತೋ ಸಂವೇಗಪದಟ್ಠಾನಂ, ವೀರಿಯಾರಮ್ಭವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನಂ ವಾ, ಸಮ್ಮಾ ಆರದ್ಧಂ ಸಬ್ಬಸಮ್ಪತ್ತೀನಂ ಮೂಲಂ ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೪೮೨. ಜೀವನ್ತಿ ತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ಜೀವತಿ, ಜೀವನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ಜೀವಿತಂ**। ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಪನಸ್ಸ ರೂಪಜೀವಿತೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ತಞ್ಹಿ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಜೀವಿತಂ, ಇದಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನನ್ತಿ ಇದಮೇವೇತ್ಥ ನಾನಾಕರಣಂ।

೪೮೩. ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಂ ಸಮಂ ಆಧಿಯತಿ, ಸಮ್ಮಾ ವಾ ಆಧಿಯತಿ, ಸಮಾಧಾನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಏತಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸಾತಿ **ಸಮಾಧಿ**। ಸೋ ಅವಿಸಾರಲಕ್ಖಣೋ, ಅವಿಕ್ಖೇಪಲಕ್ಖಣೋ ವಾ, ಸಹಜಾತಾನಂ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡನರಸೋ ನ್ಹಾನಿಯಚುಣ್ಣಾನಂ ಉದಕಂ ವಿಯ, ಉಪಸಮಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ವಿಸೇಸತೋ ಸುಖಪದಟ್ಠಾನೋ, ನಿವಾತೇ ದೀಪಚ್ಚೀನಂ ಠಿತಿ ವಿಯ ಚೇತಸೋ ಠಿತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೪೮೪. ಸದ್ದಹನ್ತಿ ಏತಾಯ, ಸಯಂ ವಾ ಸದ್ದಹತಿ, ಸದ್ದಹನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಏಸಾತಿ **ಸದ್ಧಾ**। ಸಾ ಸದ್ದಹನಲಕ್ಖಣಾ, ಓಕಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಾ ವಾ, ಪಸಾದನರಸಾ ಉದಕಪ್ಪಸಾದಕಮಣಿ ವಿಯ, ಪಕ್ಖನ್ದನರಸಾ ವಾ ಓಘುತ್ತರಣೋ ವಿಯ।

ಅಕಾಲುಸ್ಸಿಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅಧಿಮುತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ಸದ್ಧೇಯ್ಯವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನಾ, ಸದ್ಧಮ್ಮಸ್ಸವನಾದಿಸೋತಾಪತ್ತಿಯಙ್ಗ(ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೧೧; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೦೧) ಪದಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ಹತ್ಥವಿತ್ತಬೀಜಾನಿ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೪೬೫. ಸರನ್ತಿ ತಾಯ, ಸಯಂ ವಾ ಸರತಿ ಸರಣಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಏಸಾತಿ **ಸತಿ**। ಸಾ ಅಪಿಲಾಪನಲಕ್ಖಣಾ, ಅಸಮ್ಮೋಸರಸಾ, ಆರಕ್ಖಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ವಿಸಯಾಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ಥಿರಸಞ್ಞಾಪದಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಾದಿಸತಿಪಟ್ಠಾನಪದಟ್ಠಾನಾ ವಾ। ಆರಮ್ಮಣೇ ದಳ್ಹಪತಿಟ್ಠಿತತ್ತಾ ಪನ ಏಸಿಕಾ ವಿಯ, ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಾದಿರಕ್ಖಣತೋ ದೋವಾರಿಕೋ ವಿಯ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೪೬೬. ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀಹಿ ಹಿರಿಯತೀತಿ **ಹಿರೀ**। ಲಜ್ಜಾಯೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತೇಹಿಯೇವ ಓತ್ತಪ್ಪತೀತಿ **ಓತ್ತಪ್ಪಂ**। ಪಾಪತೋ ಉಬ್ಬೇಗಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತತ್ಥ ಪಾಪತೋ ಜಿಗುಚ್ಛನಲಕ್ಖಣಾ ಹಿರೀ। ಉತ್ತಾಸನಲಕ್ಖಣಂ ಓತ್ತಪ್ಪಂ। ಲಜ್ಜಾಕಾರೇನ ಪಾಪಾನಂ ಅಕರಣರಸಾ ಹಿರೀ। ಉತ್ತಾಸಾಕಾರೇನ ಓತ್ತಪ್ಪಂ। ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇನೇವ ಚ ಪಾಪತೋ ಸಙ್ಕೋಚನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ಏತಾ, ಅತ್ತಗಾರವಪರಗಾರವಪದಟ್ಠಾನಾ। ಅತ್ತಾನಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಹಿರಿಯಾ ಪಾಪಂ ಜಹಾತಿ ಕುಲವಧೂ ವಿಯ। ಪರಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಓತ್ತಪ್ಪೇನ ಪಾಪಂ ಜಹಾತಿ ವೇಸಿಯಾ ವಿಯ। ಇಮೇ ಚ ಪನ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾ ಲೋಕಪಾಲಕಾತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೨.೯) ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೪೬೭. ನ ಲುಬ್ಭನ್ತಿ ತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ನ ಲುಬ್ಭತಿ, ಅಲುಬ್ಭನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ಅಲೋಭೋ**। ಅದೋಸಾಮೋಹೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ತೇಸು ಅಲೋಭೋ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಗೇಧಲಕ್ಖಣೋ, ಅಲಗ್ಗಭಾವಲಕ್ಖಣೋ ವಾ ಕಮಲದಲೇ ಜಲಬಿನ್ದು ವಿಯ। ಅಪರಿಗ್ಗಹರಸೋ ಮುತ್ತಭಿಕ್ಖು ವಿಯ, ಅನಲ್ಲೀನಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಅಸುಚಿಮ್ಹಿ ಪತಿತಪುರಿಸೋ ವಿಯ।

೪೬೮. **ಅದೋಸೋ** ಅಚಣ್ಡಿಕ್ಕಲಕ್ಖಣೋ, ಅವಿರೋಧಲಕ್ಖಣೋ ವಾ ಅನುಕೂಲಮಿತ್ತೋ ವಿಯ, ಆಘಾತವಿನಯರಸೋ, ಪರಿಳಾಹವಿನಯರಸೋ ವಾ ಚನ್ದನಂ ವಿಯ, ಸೋಮ್ಮಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಪುಣ್ಣಚನ್ದೋ ವಿಯ।

೪೬೯. **ಅಮೋಹೋ** ಯಥಾಸಭಾವಪಟಿವೇಧಲಕ್ಖಣೋ, ಅಕ್ಖಲಿತಪಟಿವೇಧಲಕ್ಖಣೋ ವಾ ಕುಸಲಿಸ್ಸಾಸಖಿತ್ತಉಸುಪಟಿವೇಧೋ ವಿಯ, ವಿಸಯೋಭಾಸನರಸೋ ಪದೀಪೋ ವಿಯ। ಅಸಮ್ಮೋಹಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಅರಞ್ಞಗತಸುದೇಸಕೋ ವಿಯ। ತಯೋಪಿ ಚೇತೇ ಸಬ್ಬಕುಸಲಾನಂ ಮೂಲಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೪೭೦. ಕಾಯಸ್ಸ ಪಸ್ಸಮ್ಭನಂ **ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಿ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಸ್ಸಮ್ಭನಂ **ಚಿತ್ತಪಸ್ಸದ್ಧಿ**। **ಕಾಯೋ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ವೇದನಾದಯೋ ತಯೋ ಖನ್ಧಾ। ಉಭೋಪಿ ಪನೇತಾ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಕಾಯಚಿತ್ತದರಥವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಪಸ್ಸದ್ಧಿಯೋ, ಕಾಯಚಿತ್ತದರಥನಿಮದ್ದನರಸಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಪರಿಪ್ಫನ್ದನಸೀತಿಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅವೂಪಸಮಕರಉದ್ಧಚ್ಚಾದಿಕಿಲೇಸಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಲಹುಭಾವೋ **ಕಾಯಲಹುತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಲಹುಭಾವೋ **ಚಿತ್ತಲಹುತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಗರುಭಾವವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಗರುಭಾವನಿಮದ್ದನರಸಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅದನ್ಧತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಗರುಭಾವಕರಥಿನಮಿದ್ಧಾದಿಕಿಲೇಸಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಮುದುಭಾವೋ **ಕಾಯಮುದುತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಮುದುಭಾವೋ **ಚಿತ್ತಮುದುತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತತ್ಥಮ್ಭವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ , ಕಾಯಚಿತ್ತಥದ್ಧಭಾವನಿಮದ್ದನರಸಾ, ಅಪ್ಪಟಿಘಾತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಥದ್ಧಭಾವಕರದಿಟ್ಠಿಮಾನಾದಿಕಿಲೇಸಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೋ **ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೋ **ಚಿತ್ತಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಾಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಾಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವನಿಮದ್ದನರಸಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ

ಆರಮ್ಮಣಕರಣಸಮ್ಪತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವಕರಾವಸೇಸನೀವರಣಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾ, ಪಸಾದನೀಯವತ್ಥೂಸು ಪಸಾದಾವಹಾ, ಹಿತಕಿರಿಯಾಸು ವಿನಿಯೋಗಕ್ಖಮಭಾವಾವಹಾ ಸುವಣ್ಣವಿಸುದ್ಧಿ ವಿಯಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಪಾಗುಞ್ಞಭಾವೋ **ಕಾಯಪಾಗುಞ್ಞತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಾಗುಞ್ಞಭಾವೋ **ಚಿತ್ತಪಾಗುಞ್ಞತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಗೇಲಞ್ಞಭಾವಲಕ್ಖಣಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಗೇಲಞ್ಞನಿಮದ್ದನರಸಾ, ನಿರಾದೀನವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಗೇಲಞ್ಞಕರಅಸದ್ಧಿಯಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಉಜುಕಭಾವೋ **ಕಾಯುಜುಕತಾ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಜುಕಭಾವೋ **ಚಿತ್ತುಜುಕತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಅಜ್ಜವಲಕ್ಖಣಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಕುಟಿಲಭಾವನಿಮದ್ದನರಸಾ, ಅಜಿಮ್ಹತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಕಾಯಚಿತ್ತಪದಟ್ಠಾನಾ। ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಕುಟಿಲಭಾವಕರಮಾಯಾಸಾಠೇಯ್ಯಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೪೭೧. ಛನ್ದೋತಿ ಕತ್ತುಕಾಮತಾಯೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಸ್ಮಾ ಸೋ ಕತ್ತುಕಾಮತಾಲಕ್ಖಣೋ ಛನ್ದೋ, ಆರಮ್ಮಣಪರಿಯೇಸನರಸೋ, ಆರಮ್ಮಣೇನ ಅತ್ಥಿಕತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ತದೇವಸ್ಸ ಪದಟ್ಠಾನಂ। ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣೇ ಅಯಂ ಚೇತಸೋ ಹತ್ಥಪ್ಪಸಾರಣಂ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೪೭೨. ಅಧಿಮುಚ್ಚನಂ **ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ**। ಸೋ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಲಕ್ಖಣೋ, ಅಸಂಸಪ್ಪನರಸೋ, ನಿಚ್ಛಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಸನ್ನಿಟ್ಠೇಯ್ಯಧಮ್ಮಪದಟ್ಠಾನೋ, ಆರಮ್ಮಣೇ ನಿಚ್ಚಲಭಾವೇನ ಇನ್ದಖೀಲೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೪೭೩. ಕಿರಿಯಾ ಕಾರೋ। ಮನಮ್ಹಿ ಕಾರೋ **ಮನಸಿಕಾರೋ**। ಪುರಿಮಮನತೋ ವಿಸದಿಸಮನಂ ಕರೋತೀತಿಪಿ ಮನಸಿಕಾರೋ। ಸ್ವಾಯಂ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪಾದಕೋ, ವೀಥಿಪಟಿಪಾದಕೋ, ಜವನಪಟಿಪಾದಕೋತಿ ತಿಪ್ಪಕಾರೋ।

ತತ್ಥ **ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪಾದಕೋ** ಮನಮ್ಹಿ ಕಾರೋತಿ ಮನಸಿಕಾರೋ। ಸೋ ಸಾರಣಲಕ್ಖಣೋ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸಂಯೋಜನರಸೋ, ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಆರಮ್ಮಣಪದಟ್ಠಾನೋ। ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನೋ, ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪಾದಕತ್ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಸಾರಥಿ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ವೀಥಿಪಟಿಪಾದಕೋ**ತಿ ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। **ಜವನಪಟಿಪಾದಕೋ**ತಿ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ನ ತೇ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ।

೪೭೪. ತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತತಾ **ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾ**। ಸಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಸಮವಾಹಿತಲಕ್ಖಣಾ, ಊನಾಧಿಕತಾನಿವಾರಣರಸಾ, ಪಕ್ಖಪಾತುಪಚ್ಛೇದನರಸಾ ವಾ, ಮಜ್ಝತ್ತಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖನಭಾವೇನ ಸಮಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ಆಜಾನೀಯಾನಂ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖಕಸಾರಥಿ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಕರುಣಾಮುದಿತಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರನಿದ್ದೇಸೇ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೨೪೭) ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತಾ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಾ ರೂಪಾವಚರಾ, ಇಮಾ ಕಾಮಾವಚರಾತಿ ಅಯಮೇವ ವಿಸೇಸೋ।

ಕೇಚಿ ಪನ ಮೇತ್ತುಪೇಕ್ಖಾಯೋಪಿ ಅನಿಯತೇಸು ಇಚ್ಛನ್ತಿ, ತಂ ನ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ಅತ್ಥತೋ ಹಿ ಅದೋಸೋಯೇವ ಮೇತ್ತಾ, ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾಯೇವ ಉಪೇಕ್ಖಾತಿ।

೪೭೫. ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತತೋ ವಿರತಿ **ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತವಿರತಿ**। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸಾಸುಪಿ। ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ ಪನೇತಾ ತಿಸ್ಸೋಪಿ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿವತ್ಥೂನಂ ಅವೀತಿಕ್ಕಮಲಕ್ಖಣಾ, ಅಮದ್ದನಲಕ್ಖಣಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿವತ್ಥುತೋ

ಸಙ್ಕೋಚನರಸಾ, ಅಕಿರಿಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಸದ್ಧಾಹಿರೋತ್ತಪ್ಪಅಪ್ಪಿಚ್ಛತಾದಿಗುಣಪದಟ್ಠಾನಾ, ಪಾಪಕಿರಿಯತೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಮುಖಭಾವಭೂತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೪೭೬. ಇತಿ ಇಮೇವ ಛತ್ತಿಂಸ ಸಙ್ಖಾರಾ ಪಠಮೇನ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯಥಾ ಚ ಪಠಮೇನ, ಏವಂ ದುತಿಯೇನಾಪಿ। ಸಸಙ್ಖಾರಭಾವಮತ್ತಮೇವ ಹೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ।

ತತಿಯೇನ ಪನ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಮೋಹಂ ಅವಸೇಸಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತಥಾ ಚತುತ್ಥೇನ। ಸಸಙ್ಖಾರಭಾವಮತ್ತಮೇವ ಹೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ।

ಪಠಮೇ ವುತ್ತೇಸು ಪನ ಠಪೇತ್ವಾ ಪೀತಿಂ ಅವಸೇಸಾ ಪಞ್ಚಮೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಯಥಾ ಚ ಪಞ್ಚಮೇನ, ಏವಂ ಛಟ್ಠೇನಾಪಿ। ಸಸಙ್ಖಾರಭಾವಮತ್ತಮೇವ ಹೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। ಸತ್ತಮೇನ ಚ ಪನ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಮೋಹಂ ಅವಸೇಸಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತಥಾ ಅಟ್ಠಮೇನ। ಸಸಙ್ಖಾರಭಾವಮತ್ತಮೇವ ಹೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ।

ಪಠಮೇ ವುತ್ತೇಸು ಠಪೇತ್ವಾ ವಿರತಿತ್ತಯಂ ಸೇಸಾ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲೇಸು ಪಠಮೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ದುತಿಯೇನ ತತೋ ವಿತಕ್ಕವಜ್ಜಾ। ತತಿಯೇನ ತತೋ ವಿಚಾರವಜ್ಜಾ। ಚತುತ್ಥೇನ ತತೋ ಪೀತಿವಜ್ಜಾ। ಪಞ್ಚಮೇನ ತತೋ ಅನಿಯತೇಸು ಕರುಣಾಮುದಿತಾವಜ್ಜಾ। ತೇಯೇವ ಚತೂಸು ಆರುಪ್ಪಕುಸಲೇಸು। ಅರೂಪಾವಚರಭಾವೋಯೇವ ಹಿ ಏತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ।

ಲೋಕುತ್ತರೇಸು ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕೇ ತಾವ ಮಗ್ಗವಿಞ್ಞಾಣೇ ಪಠಮರೂಪಾವಚರವಿಞ್ಞಾಣೇ ವುತ್ತನಯೇನ, ದುತಿಯಜ್ಝಾನಿಕಾದಿಭೇದೇ ದುತಿಯರೂಪಾವಚರವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಸು ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಕರುಣಾಮುದಿತಾನಂ ಪನ ಅಭಾವೋ, ನಿಯತವಿರತಿತಾ , ಲೋಕುತ್ತರತಾ ಚಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ। ಏವಂ ತಾವ ಕುಸಲಾಯೇವ ಸಙ್ಖಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೭೭. ಅಕುಸಲೇಸು ಲೋಭಮೂಲೇ ಪಠಮಾಕುಸಲಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ತಾವ ನಿಯತಾ ಸರೂಪೇನ ಆಗತಾ ತೇರಸ, ಯೇವಾಪನಕಾ ಚತ್ತಾರೋತಿ ಸತ್ತರಸ। ತತ್ಥ ಫಸ್ಸೋ, ಚೇತನಾ, ವಿತಕ್ಕೋ, ವಿಚಾರೋ, ಪೀತಿ, ವೀರಿಯಂ, ಜೀವಿತಂ, ಸಮಾಧಿ, ಅಹಿರಿಕಂ, ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ, ಲೋಭೋ, ಮೋಹೋ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠೀತಿ ಇಮೇ ಸರೂಪೇನ ಆಗತಾ ತೇರಸ (ಧ॰ ಸ॰ ೩೬೫; ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೬೫)। ಛನ್ದೋ, ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ, ಉದ್ಧಚ್ಚಂ, ಮನಸಿಕಾರೋತಿ ಇಮೇ ಯೇವಾಪನಕಾ ಚತ್ತಾರೋ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೬೫)।

೪೭೮. ತತ್ಥ ನ ಹಿರಿಯತೀತಿ ಅಹಿರಿಕೋ। ಅಹಿರಿಕಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅಹಿರಿಕಂ**। ನ ಓತಪ್ಪತೀತಿ **ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ**। ತೇಸು **ಅಹಿರಿಕಂ** ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀಹಿ ಅಜಿಗುಚ್ಛನಲಕ್ಖಣಂ, ಅಲಜ್ಜಾಲಕ್ಖಣಂ ವಾ। **ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ** ತೇಹೇವ ಅಸಾರಜ್ಜಲಕ್ಖಣಂ, ಅನುತ್ತಾಸಲಕ್ಖಣಂ ವಾ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ। ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ ಹಿರೋತ್ತಪ್ಪಾನಂ ವುತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೪೭೯. ಲುಬ್ಭನ್ತಿ ತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ಲುಬ್ಭತಿ, ಲುಬ್ಭನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ಲೋಭೋ**। ಮುಯ್ಹನ್ತಿ ತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ಮುಯ್ಹತಿ, ಮುಯ್ಹನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ಮೋಹೋ**। ತೇಸು **ಲೋಭೋ** ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣಲಕ್ಖಣೋ ಮಕ್ಕಟಾಲೇಪೋ ವಿಯ, ಅಭಿಸಙ್ಗರಸೋ ತತ್ತಕಪಾಲೇ ಖಿತ್ತಮಂಸಪೇಸಿ ವಿಯ। ಅಪರಿಚ್ಚಾಗಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ತೇಲಞ್ಜನರಾಗೋ ವಿಯ। ಸಂಯೋಜನಿಯಧಮ್ಮೇಸು ಅಸ್ಸಾದದಸ್ಸನಪದಟ್ಠಾನೋ। ತಣ್ಹಾನದೀಭಾವೇನ ವಡ್ಢಮಾನೋ ಸೀಘಸೋತಾ ನದೀ ಇವ ಮಹಾಸಮುದ್ದಂ ಅಪಾಯಮೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ಗಚ್ಛತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೪೮೦. **ಮೋಹೋ** ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನ್ಧಭಾವಲಕ್ಖಣೋ, ಅಞ್ಞಾಣಲಕ್ಖಣೋ ವಾ, ಅಸಮ್ಪಟಿವೇಧರಸೋ, ಆರಮ್ಮಣಸಭಾವಚ್ಛಾದನರಸೋ ವಾ, ಅಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಅನ್ಧಕಾರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ವಾ,

ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪದಟ್ಠಾನೋ, ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಾನಂ ಮೂಲನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೪೮೧. ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸನ್ತಿ ತಾಯ, ಸಯಂ ವಾ ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸತಿ, ಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನಮತ್ತಂ ವಾ ಏಸಾತಿ **ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ**। ಸಾ ಅಯೋನಿಸೋ ಅಭಿನಿವೇಸಲಕ್ಖಣಾ, ಪರಾಮಾಸರಸಾ, ಮಿಚ್ಛಾಭಿನಿವೇಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅರಿಯಾನಂ ಅದಸ್ಸನಕಾಮತಾದಿಪದಟ್ಠಾನಾ, ಪರಮಂ ವಜ್ಜನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೪೮೨. ಉದ್ಧತಭಾವೋ **ಉದ್ಧಚ್ಚಂ**। ತಂ ಅವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಂ ವಾತಾಭಿಘಾತಚಲಜಲಂ ವಿಯ, ಅನವಟ್ಠಾನರಸಂ ವಾತಾಭಿಘಾತಚಲಧಜಪಟಾಕಾ ವಿಯ, ಭನ್ತತ್ತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ಪಾಸಾಣಾಭಿಘಾತಸಮುದ್ಧತಭಸ್ಮಂ ವಿಯ, ಚೇತಸೋ ಅವೂಪಸಮೇ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪದಟ್ಠಾನಂ, ಚಿತ್ತವಿಕ್ಖೇಪೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸೇಸಾ ಕುಸಲೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಕುಸಲಭಾವೋಯೇವ ಹಿ ಅಕುಸಲಭಾವೇನ ಚ ಲಾಮಕತ್ತಂ ಏತೇಸಂ ತೇಹಿ ವಿಸೇಸೋ।

೪೮೩. ಇತಿ ಇಮೇ ಸತ್ತರಸ ಸಙ್ಖಾರಾ ಪಠಮೇನ ಅಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯಥಾ ಚ ಪಠಮೇನ, ಏವಂ ದುತಿಯೇನಾಪಿ। ಸಸಙ್ಖಾರತಾ ಪನೇತ್ಥ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಚ ಅನಿಯತತಾ ವಿಸೇಸೋ।

ತತ್ಥ ಥಿನನತಾ **ಥಿನಂ**। ಮಿದ್ಧನತಾ **ಮಿದ್ಧಂ**। ಅನುಸ್ಸಾಹಸಂಹನನತಾ ಅಸತ್ತಿವಿಘಾತೋ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಥಿನಞ್ಚ ಮಿದ್ಧಞ್ಚ ಥಿನಮಿದ್ಧಂ। ತತ್ಥ **ಥಿನಂ** ಅನುಸ್ಸಾಹಲಕ್ಖಣಂ, ವೀರಿಯವಿನೋದನರಸಂ, ಸಂಸೀದನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। **ಮಿದ್ಧಂ** ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾಲಕ್ಖಣಂ, ಓನಹನರಸಂ, ಲೀನತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಪಚಲಾಯಿಕಾನಿದ್ದಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ವಾ। ಉಭಯಮ್ಪಿ ಅರತಿವಿಜಮ್ಭಿಕಾದೀಸು ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪದಟ್ಠಾನಂ।

ತತಿಯೇನ ಪಠಮೇ ವುತ್ತೇಸು ಠಪೇತ್ವಾ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ಅವಸೇಸಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಮಾನೋ** ಪನೇತ್ಥ ಅನಿಯತೋ ಹೋತಿ। ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ, ಸೋ ಉಣ್ಣತಿಲಕ್ಖಣೋ, ಸಮ್ಪಗ್ಗಹರಸೋ, ಕೇತುಕಮ್ಯತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತಲೋಭಪದಟ್ಠಾನೋ, ಉಮ್ಮಾದೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಚತುತ್ಥೇನ ದುತಿಯೇ ವುತ್ತೇಸು ಠಪೇತ್ವಾ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ಅವಸೇಸಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತ್ಥಾಪಿ ಚ ಮಾನೋ ಅನಿಯತೇಸು ಹೋತಿಯೇವ। ಪಠಮೇ ವುತ್ತೇಸು ಪನ ಠಪೇತ್ವಾ ಪೀತಿಂ ಅವಸೇಸಾ ಪಞ್ಚಮೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಯಥಾ ಚ ಪಞ್ಚಮೇನ, ಏವಂ ಛಟ್ಠೇನಾಪಿ। ಸಸಙ್ಖಾರತಾ ಪನೇತ್ಥ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಚ ಅನಿಯತಭಾವೋ ವಿಸೇಸೋ। ಸತ್ತಮೇನ ಪಞ್ಚಮೇ ವುತ್ತೇಸು ಠಪೇತ್ವಾ ದಿಟ್ಠಿಂ ಅವಸೇಸಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಮಾನೋ ಪನೇತ್ಥ ಅನಿಯತೋ ಹೋತಿ। ಅಟ್ಠಮೇನ ಛಟ್ಠೇ ವುತ್ತೇಸು ಠಪೇತ್ವಾ ದಿಟ್ಠಿಂ ಅವಸೇಸಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತ್ಥಾಪಿ ಚ ಮಾನೋ ಅನಿಯತೇಸು ಹೋತಿಯೇವಾತಿ।

೪೮೪. ದೋಸಮೂಲೇಸು ಪನ ದ್ವೀಸು ಪಠಮಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ತಾವ ನಿಯತಾ ಸರೂಪೇನ ಆಗತಾ ಏಕಾದಸ, ಯೇವಾಪನಕಾ ಚತ್ತಾರೋ, ಅನಿಯತಾ ತಯೋತಿ ಅಟ್ಠಾರಸ । ತತ್ಥ ಫಸ್ಸೋ, ಚೇತನಾ, ವಿತಕ್ಕೋ, ವಿಚಾರೋ, ವೀರಿಯಂ, ಜೀವಿತಂ, ಸಮಾಧಿ, ಅಹಿರಿಕಂ, ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ, ದೋಸೋ, ಮೋಹೋತಿ ಇಮೇ ಸರೂಪೇನ ಆಗತಾ ಏಕಾದಸ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೧೩; ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೧೩)। ಛನ್ದೋ, ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ, ಉದ್ಧಚ್ಚಂ, ಮನಸಿಕಾರೋತಿ ಇಮೇ ಯೇವಾಪನಕಾ ಚತ್ತಾರೋ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೧೩)। ಇಸ್ಸಾ, ಮಚ್ಛರಿಯಂ, ಕುಕ್ಕುಚ್ಚನ್ತಿ ಇಮೇ ಅನಿಯತಾ ತಯೋ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೧೩)।

೪೮೫. ತತ್ಥ ದುಸ್ಸನ್ತಿ ತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ದುಸ್ಸತಿ, ದುಸ್ಸನಮತ್ತಮೇವ ವಾ ತನ್ತಿ **ದೋಸೋ**। ಸೋ ಚಣ್ಡಿಕ್ಕಲಕ್ಖಣೋ ಪಹಟಾಸೀವಿಸೋ ವಿಯ, ವಿಸಪ್ಪನರಸೋ ವಿಸನಿಪಾತೋ ವಿಯ, ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯದಹನರಸೋ ವಾ ದಾವಗ್ಗಿ ವಿಯ। ದೂಸನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ ಲದ್ಧೋಕಾಸೋ ವಿಯ ಸಪತ್ತೋ, ಆಘಾತವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನೋ, ವಿಸಸಂಸಟ್ಠಪೂತಿಮುತ್ತಂ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೪೮೬. ಇಸ್ಸಾಯನಾ **ಇಸ್ಸಾ**। ಸಾ ಪರಸಮ್ಪತ್ತೀನಂ ಉಸೂಯನಲಕ್ಖಣಾ। ತತ್ಥೇವ ಅನಭಿರತಿರಸಾ, ತತೋ ವಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಪದಟ್ಠಾನಾ, ಸಂಯೋಜನನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೪೮೭. ಮಚ್ಛರಭಾವೋ **ಮಚ್ಛರಿಯಂ**। ತಂ ಲದ್ಧಾನಂ ವಾ ಲಭಿತಬ್ಬಾನಂ ವಾ ಅತ್ತನೋ ಸಮ್ಪತ್ತೀನಂ ನಿಗೂಹನಲಕ್ಖಣಂ, ತಾಸಂಯೇವ ಪರೇಹಿ ಸಾಧಾರಣಭಾವಅಕ್ಖಮನರಸಂ, ಸಙ್ಕೋಚನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಕಟುಕಞ್ಚುಕತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ವಾ, ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿಪದಟ್ಠಾನಂ, ಚೇತಸೋ ವಿರೂಪಭಾವೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೪೮೮. ಕುಚ್ಛಿತಂ ಕತಂ ಕುಕತಂ। ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ**। ತಂ ಪಚ್ಛಾನುತಾಪಲಕ್ಖಣಂ, ಕತಾಕತಾನುಸೋಚನರಸಂ, ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಕತಾಕತಪದಟ್ಠಾನಂ, ದಾಸಬ್ಯಮಿವ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸೇಸಾ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾಯೇವಾತಿ।

ಇತಿ ಇಮೇ ಅಟ್ಠಾರಸ ಸಙ್ಖಾರಾ ಪಠಮೇನ ದೋಸಮೂಲೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯಥಾ ಚ ಪಠಮೇನ, ಏವಂ ದುತಿಯೇನಾಪಿ। ಸಸಙ್ಖಾರತಾ ಪನ ಅನಿಯತೇಸು ಚ ಥಿನಮಿದ್ಧಸಮ್ಭವೋವ ವಿಸೇಸೋ।

೪೮೯. ಮೋಹಮೂಲೇಸು ದ್ವೀಸು ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತೇನ ತಾವ ಫಸ್ಸೋ, ಚೇತನಾ, ವಿತಕ್ಕೋ, ವಿಚಾರೋ, ವೀರಿಯಂ, ಜೀವಿತಂ, ಚಿತ್ತಟ್ಠಿತಿ, ಅಹಿರಿಕಂ, ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ , ಮೋಹೋ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾತಿ ಸರೂಪೇನ ಆಗತಾ ಏಕಾದಸ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೨೨; ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೨೨), ಉದ್ಧಚ್ಚಂ, ಮನಸಿಕಾರೋತಿ ಯೇವಾಪನಕಾ ದ್ವೇ ಚಾತಿ ತೇರಸ।

೪೯೦. ತತ್ಥ **ಚಿತ್ತಟ್ಠಿತೀತಿ** ಪವತ್ತಿಟ್ಠಿತಿಮತ್ತೋ ದುಬ್ಬಲೋ ಸಮಾಧಿ। ವಿಗತಾ ಚಿಕಿಚ್ಛಾತಿ **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ**। ಸಾ ಸಂಸಯಲಕ್ಖಣಾ, ಕಮ್ಪನರಸಾ, ಅನಿಚ್ಛಯಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅನೇಕಂಸಗಾಹಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯಂ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪದಟ್ಠಾನಾ, ಪಟಿಪತ್ತಿಅನ್ತರಾಯಕರಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಸೇಸಾ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾಯೇವ।

ಉದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತೇನ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ವುತ್ತೇಸು ಠಪೇತ್ವಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಂ ಸೇಸಾ ದ್ವಾದಸ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯ ಅಭಾವೇನ ಪನೇತ್ಥ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ತೇರಸೇವ, ಅಧಿಮೋಕ್ಖಸಬ್ಭಾವತೋ ಚ ಬಲವತರೋ ಸಮಾಧಿ ಹೋತಿ। ಯಞ್ಚೇತ್ಥ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ, ತಂ ಸರೂಪೇನೇವ ಆಗತಂ। ಅಧಿಮೋಕ್ಖಮನಸಿಕಾರಾ ಯೇವಾಪನಕವಸೇನಾತಿ ಏವಂ ಅಕುಸಲಸಙ್ಖಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೯೧. ಅಬ್ಯಾಕತೇಸು ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಾ ತಾವ ಅಹೇತುಕಸಹೇತುಕಭೇದತೋ ದುವಿಧಾ। ತೇಸು ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಹೇತುಕಾ। ತತ್ಥ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ತಾವ ಫಸ್ಸೋ, ಚೇತನಾ, ಜೀವಿತಂ, ಚಿತ್ತಟ್ಠಿತೀತಿ ಸರೂಪೇನ ಆಗತಾ ಚತ್ತಾರೋ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೩೧; ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೩೧), ಯೇವಾಪನಕೋ ಮನಸಿಕಾರೋಯೇವಾತಿ ಪಞ್ಚ। ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪಿ ಏತೇಯೇವ। ಉಭಯವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಯಾ ಏತೇ ಚೇವ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾಧಿಮೋಕ್ಖಾ ಚಾತಿ ಅಟ್ಠ, ತಥಾ ತಿವಿಧಾಯಪಿ ಅಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ। ಯಾ ಪನೇತ್ಥ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ, ತಾಯ ಸದ್ಧಿಂ ಪೀತಿ ಅಧಿಕಾ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸಹೇತುಕವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪನ ಸಹೇತುಕಾ। ತೇಸು ಅಟ್ಠಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ತಾವ ಅಟ್ಠಹಿ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರಸದಿಸಾಯೇವ। ಯಾ ಪನ ತಾ ಅನಿಯತೇಸು ಕರುಣಾಮುದಿತಾ, ತಾ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ವಿಪಾಕೇಸು ನ ಸನ್ತಿ। ಏಕನ್ತಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ ಹಿ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಾ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಕರುಣಾಮುದಿತಾ, ವಿರತಿಯೋಪಿ ವಿಪಾಕೇಸು ನ ಸನ್ತಿ। ‘‘ಪಞ್ಚ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾ ಕುಸಲಾಯೇವಾ’’ತಿ ಹಿ ವುತ್ತಂ।

ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪನ ತೇಸಂ ಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಸದಿಸಾ ಏವ।

೪೯೨. ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಾಪಿ ಅಹೇತುಕಸಹೇತುಕಭೇದತೋ ದುವಿಧಾ। ತೇಸು ಅಹೇತುಕಕಿರಿಯವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಹೇತುಕಾ। ತೇ ಚ ಕುಸಲವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಅಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುದ್ವಯಯುತ್ತೇಹಿ ಸಮಾನಾ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುದ್ವಯೇ ಪನ ವೀರಿಯಂ ಅಧಿಕಂ। ವೀರಿಯಸಬ್ಭಾವತೋ ಬಲಪ್ಪತ್ತೋ ಸಮಾಧಿ ಹೋತಿ। ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ।

ಸಹೇತುಕಕಿರಿಯವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪನ ಸಹೇತುಕಾ। ತೇಸು ಅಟ್ಠಕಾಮಾವಚರಕಿರಿಯವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ತಾವ ಠಪೇತ್ವಾ ವಿರತಿಯೋ ಅಟ್ಠಹಿ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರಸದಿಸಾ। ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಕಿರಿಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪನ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನಪಿ ತೇಸಂ ಕುಸಲವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಸದಿಸಾಯೇವಾತಿ ಏವಂ ಅಬ್ಯಾಕತಾಪಿ ಸಙ್ಖಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ।

ಇದಂ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾಮುಖಂ।

ಇದಂ ತಾವ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಪದಭಾಜನೀಯನಯೇನ ಖನ್ಧೇಸು ವಿತ್ಥಾರಕಥಾಮುಖಂ।

ಅತೀತಾದಿವಿಭಾಗಕಥಾ

೪೯೩. ಭಗವತಾ ಪನ -

> “ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ರೂಪಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ವಾ ಓಳಾರಿಕಂ ವಾ ಸುಖುಮಂ ವಾ ಹೀನಂ ವಾ ಪಣೀತಂ ವಾ ಯಂ ದೂರೇ ಸನ್ತಿಕೇ ವಾ, ತದೇಕಜ್ಝಂ ಅಭಿಸಂಯೂಹಿತ್ವಾ ಅಭಿಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ। ಯಾ ಕಾಚಿ ವೇದನಾ... ಯಾ ಕಾಚಿ ಸಞ್ಞಾ... ಯೇ ಕೇಚಿ ಸಙ್ಖಾರಾ... ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ...ಪೇ॰... ಅಭಿಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ”ತಿ (ವಿಭ॰ ೨,೨೬) -

ಏವಂ ಖನ್ಧಾ ವಿತ್ಥಾರಿತಾ।

ತತ್ಥ **ಯಂಕಿಞ್ಚೀತಿ** ಅನವಸೇಸಪರಿಯಾದಾನಂ। **ರೂಪನ್ತಿ** ಅತಿಪ್ಪಸಙ್ಗನಿಯಮನಂ। ಏವಂ ಪದದ್ವಯೇನಾಪಿ ರೂಪಸ್ಸ ಅನವಸೇಸಪರಿಗ್ಗಹೋ ಕತೋ ಹೋತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಅತೀತಾದಿನಾ ವಿಭಾಗಂ ಆರಭತಿ। ತಞ್ಹಿ ಕಿಞ್ಚಿ ಅತೀತಂ, ಕಿಞ್ಚಿ ಅನಾಗತಾದಿಭೇದನ್ತಿ। ಏಸ ನಯೋ ವೇದನಾದೀಸು।

೪೯೪. ತತ್ಥ ರೂಪಂ ತಾವ ಅದ್ಧಾಸನ್ತತಿಸಮಯಖಣವಸೇನ ಚತುಧಾ ಅತೀತಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಅನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ।

ತತ್ಥ **ಅದ್ಧಾವಸೇನ** ತಾವ ಏಕಸ್ಸ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅತೀತಂ, ಚುತಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಅನಾಗತಂ, ಉಭಿನ್ನಮನ್ತರೇ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ।

ಸನ್ತತಿವಸೇನ ಸಭಾಗಏಕಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಏಕಾಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಞ್ಚ ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯವಸೇನ ವತ್ತಮಾನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ವಿಸಭಾಗಉತುಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಅತೀತಂ, ಪಚ್ಛಾ ಅನಾಗತಂ। ಚಿತ್ತಜಂ

ಏಕವೀಥಿಏಕಜವನಏಕಸಮಾಪತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅತೀತಂ, ಪಚ್ಛಾ ಅನಾಗತಂ। ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ಸನ್ತತಿವಸೇನ ಅತೀತಾದಿಭೇದೋ ನತ್ಥಿ, ತೇಸಞ್ಞೇವ ಪನ ಉತುಆಹಾರಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕವಸೇನ ತಸ್ಸ ಅತೀತಾದಿಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಸಮಯವಸೇನ ಏಕಮುಹುತ್ತಪುಬ್ಬಣ್ಹಸಾಯನ್ಹರತ್ತಿನ್ದಿವಾದೀಸು ಸಮಯೇಸು ಸನ್ತಾನವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ತಂ ತಂ ಸಮಯಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅತೀತಂ, ಪಚ್ಛಾ ಅನಾಗತಂ।

ಖಣವಸೇನ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಖಣತ್ತಯಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅನಾಗತಂ, ಪಚ್ಛಾ ಅತೀತಂ। ಅಪಿಚ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಹೇತುಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಂ ಅತೀತಂ, ನಿಟ್ಠಿತಹೇತುಕಿಚ್ಚಂ ಅನಿಟ್ಠಿತಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ಉಭಯಕಿಚ್ಚಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತಂ ಅನಾಗತಂ। ಸಕಿಚ್ಚಕ್ಖಣೇ ವಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅನಾಗತಂ, ಪಚ್ಛಾ ಅತೀತಂ। ಏತ್ಥ ಚ ಖಣಾದಿಕಥಾವ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯಾ। ಸೇಸಾ ಸಪರಿಯಾಯಾ।

೪೯೫. ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾಭೇದೋ ವುತ್ತನಯೋ ಏವ। ಅಪಿಚ ಇಧ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಮ್ಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಪರಪುಗ್ಗಲಿಕಮ್ಪಿ ಚ ಬಹಿದ್ಧಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮಭೇದೋ ವುತ್ತನಯೋವ।

೪೯೬. ಹೀನಪಣೀತಭೇದೋ ದುವಿಧೋ ಪರಿಯಾಯತೋ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಚ। ತತ್ಥ ಅಕನಿಟ್ಠಾನಂ ರೂಪತೋ ಸುದಸ್ಸೀನಂ ರೂಪಂ ಹೀನಂ। ತದೇವ ಸುದಸ್ಸಾನಂ ರೂಪತೋ ಪಣೀತಂ। ಏವಂ ಯಾವ ನರಕಸತ್ತಾನಂ ರೂಪಂ, ತಾವ ಪರಿಯಾಯತೋ ಹೀನಪಣೀತತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಪನ ಯತ್ಥ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಂ ಹೀನಂ। ಯತ್ಥ ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ, ತಂ ಪಣೀತಂ।

ದೂರೇ ಸನ್ತಿಕೇತಿ ಇದಮ್ಪಿ ವುತ್ತನಯಮೇವ। ಅಪಿಚ ಓಕಾಸತೋಪೇತ್ಥ ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯ ದೂರಸನ್ತಿಕತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೯೭. **ತದೇಕಜ್ಝಂ ಅಭಿಸಂಯೂಹಿತ್ವಾ ಅಭಿಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ**ತಿ ತಂ ಅತೀತಾದೀಹಿ ಪದೇಹಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ ರೂಪಂ ಸಬ್ಬಂ ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಸಙ್ಖಾತೇ ಏಕವಿಧಭಾವೇ ಪಞ್ಞಾಯ ರಾಸಿಂ ಕತ್ವಾ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ। ಏತೇನ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ರೂಪಂ ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣೇ ರಾಸಿಭಾವೂಪಗಮನೇನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ದಸ್ಸಿತಂ ಹೋತಿ। ನ ಹಿ ರೂಪತೋ ಅಞ್ಞೋ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ।

೪೯೮. ಯಥಾ ಚ ರೂಪಂ, ಏವಂ ವೇದನಾದಯೋಪಿ ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಾದೀಸು ರಾಸಿಭಾವೂಪಗಮನೇನ। ನ ಹಿ ವೇದನಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞೇ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಾದಯೋ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ।

ಅತೀತಾದಿವಿಭಾಗೇ ಪನೇತ್ಥ ಸನ್ತತಿವಸೇನ ಖಣಾದಿವಸೇನ ಚ ವೇದನಾಯ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ **ಸನ್ತತಿವಸೇನ** ಏಕವೀಥಿಏಕಜವನಏಕಸಮಾಪತ್ತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಏಕವೀಥಿವಿಸಯಸಮಾಯೋಗಪ್ಪವತ್ತಾ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅತೀತಾ, ಪಚ್ಛಾ ಅನಾಗತಾ। **ಖಣಾದಿವಸೇನ** ಖಣತ್ತಯಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತಮಜ್ಝತ್ತಗತಾ ಸಕಿಚ್ಚಞ್ಚ ಕುರುಮಾನಾ ವೇದನಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ, ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅತೀತಾ, ಪಚ್ಛಾ ಅನಾಗತಾ। ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾಭೇದೋ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೪೯೯. ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮಭೇದೋ "ಅಕುಸಲಾ ವೇದನಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾ ವೇದನಾ ಸುಖುಮಾ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭಂ॰ ೧೧) ನಯೇನ ವಿಭಙ್ಗೇ ವುತ್ತೇನ ಜಾತಿಸಭಾವಪುಗ್ಗಲಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಜಾತಿವಸೇನ** ತಾವ ಅಕುಸಲಾ ವೇದನಾ ಸಾವಜ್ಜಕಿರಿಯಹೇತುತೋ, ಕಿಲೇಸಸನ್ತಾಪಭಾವತೋ ಚ ಅವೂಪಸನ್ತವುತ್ತೀತಿ ಕುಸಲವೇದನಾಯ ಓಳಾರಿಕಾ,

ಸಬ್ಯಾಪಾರತೋ, ಸಉಸ್ಸಾಹತೋ, ಸವಿಪಾಕತೋ, ಕಿಲೇಸಸನ್ತಾಪಭಾವತೋ, ಸಾವಜ್ಜತೋ ಚ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಾಯ ಓಳಾರಿಕಾ, ಸವಿಪಾಕತೋ, ಕಿಲೇಸಸನ್ತಾಪಭಾವತೋ, ಸಬ್ಯಾಬಜ್ಝತೋ, ಸಾವಜ್ಜತೋ ಚ ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಾಯ ಓಳಾರಿಕಾ। ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾ ಪನ ವುತ್ತವಿಪರಿಯಾಯತೋ ಅಕುಸಲಾಯ ಸುಖುಮಾ। ದ್ವೇಪಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲವೇದನಾ ಸಬ್ಯಾಪಾರತೋ, ಸಉಸ್ಸಾಹತೋ, ಸವಿಪಾಕತೋ ಚ ಯಥಾಯೋಗಂ ದುವಿಧಾಯಪಿ ಅಬ್ಯಾಕತಾಯ ಓಳಾರಿಕಾ , ವುತ್ತವಿಪರಿಯಾಯೇನ ದುವಿಧಾಪಿ ಅಬ್ಯಾಕತಾ ತಾಹಿ ಸುಖುಮಾ। ಏವಂ ತಾವ ಜಾತಿವಸೇನ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೦೦. **ಸಭಾವವಸೇನ** ಪನ ದುಕ್ಖಾ ವೇದನಾ ನಿರಸ್ಸಾದತೋ, ಸವಿಪ್ಫಾರತೋ, ಖೋಭಕರಣತೋ, ಉಬ್ಬೇಜನೀಯತೋ, ಅಭಿಭವನತೋ ಚ ಇತರಾಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಓಳಾರಿಕಾ, ಇತರಾ ಪನ ದ್ವೇ ಸಾತತೋ, ಸನ್ತತೋ, ಪಣೀತತೋ, ಮನಾಪತೋ, ಮಜ್ಝತ್ತತೋ ಚ ಯಥಾಯೋಗಂ ದುಕ್ಖಾಯ ಸುಖುಮಾ। ಉಭೋ ಪನ ಸುಖದುಕ್ಖಾ ಸವಿಪ್ಫಾರತೋ, ಖೋಭಕರಣತೋ, ಪಾಕಟತೋ ಚ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾಯ ಓಳಾರಿಕಾ, ಸಾ ವುತ್ತವಿಪರಿಯಾಯೇನ ತದುಭಯತೋ ಸುಖುಮಾ। ಏವಂ ಸಭಾವವಸೇನ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೦೧. **ಪುಗ್ಗಲವಸೇನ** ಪನ ಅಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ವೇದನಾ ನಾನಾರಮ್ಮಣೇ ವಿಕ್ಖಿತ್ತಭಾವತೋ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ವೇದನಾಯ ಓಳಾರಿಕಾ, ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಇತರಾ ಸುಖುಮಾ। ಏವಂ ಪುಗ್ಗಲವಸೇನ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರವಸೇನ ಪನ ಸಾಸವಾ ವೇದನಾ ಲೋಕಿಯಾ, ಸಾ ಆಸವುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುತೋ, ಓಘನಿಯತೋ, ಯೋಗನಿಯತೋ, ಗನ್ಥನಿಯತೋ, ನೀವರಣಿಯತೋ, ಉಪಾದಾನಿಯತೋ, ಸಂಕಿಲೇಸಿಕತೋ, ಪುಥುಜ್ಜನಸಾಧಾರಣತೋ ಚ ಅನಾಸವಾಯ ಓಳಾರಿಕಾ। ಸಾ ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸಾಸವಾಯ ಸುಖುಮಾ। ಏವಂ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರವಸೇನ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೦೨. ತತ್ಥ ಜಾತಿಆದಿವಸೇನ ಸಮ್ಭೇದೋ ಪರಿಹರಿತಬ್ಬೋ। ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಹಿ ವೇದನಾ ಜಾತಿವಸೇನ ಅಬ್ಯಾಕತತ್ತಾ ಸುಖುಮಾಪಿ ಸಮಾನಾ ಸಭಾವಾದಿವಸೇನ ಓಳಾರಿಕಾ ಹೋತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ಅಬ್ಯಾಕತಾ ವೇದನಾ ಸುಖುಮಾ। ದುಕ್ಖಾ ವೇದನಾ ಓಳಾರಿಕಾ। ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ವೇದನಾ ಸುಖುಮಾ। ಅಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ವೇದನಾ ಓಳಾರಿಕಾ। ಸಾಸವಾ ವೇದನಾ ಓಳಾರಿಕಾ। ಅನಾಸವಾ ವೇದನಾ ಸುಖುಮಾ"ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೧೧)। ಯಥಾ ಚ ದುಕ್ಖಾ ವೇದನಾ, ಏವಂ ಸುಖಾದಯೋಪಿ ಜಾತಿವಸೇನ ಓಳಾರಿಕಾ ಸಭಾವಾದಿವಸೇನ ಸುಖುಮಾ ಹೋನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಜಾತಿಆದಿವಸೇನ ಸಮ್ಭೇದೋ ನ ಹೋತಿ, ತಥಾ ವೇದನಾನಂ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಜಾತಿವಸೇನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾಹಿ ಸುಖುಮಾ। ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ? ಕಿಂ ದುಕ್ಖಾ? ಕಿಂ ಸುಖಾ? ಕಿಂ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ? ಕಿಂ ಅಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ? ಕಿಂ ಸಾಸವಾ ? ಕಿಂ ಅನಾಸವಾತಿ? ಏವಂ ಸಭಾವಾದಿಭೇದೋ ನ ಪರಾಮಸಿತಬ್ಬೋ। ಏಸ ನಯೋ ಸಬ್ಬತ್ಥ।

ಅಪಿಚ ತಂ ತಂ ವಾ ಪನ ವೇದನಂ ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯ ವೇದನಾ ಓಳಾರಿಕಸುಖುಮಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾತಿ ವಚನತೋ ಅಕುಸಲಾದೀಸುಪಿ ಲೋಭಸಹಗತಾಯ ದೋಸಸಹಗತಾ ವೇದನಾ ಅಗ್ಗಿ ವಿಯ ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯದಹನತೋ ಓಳಾರಿಕಾ, ಲೋಭಸಹಗತಾ ಸುಖುಮಾ। ದೋಸಸಹಗತಾಪಿ ನಿಯತಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಅನಿಯತಾ ಸುಖುಮಾ। ನಿಯತಾಪಿ ಕಪ್ಪಟ್ಠಿತಿಕಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಇತರಾ ಸುಖುಮಾ। ಕಪ್ಪಟ್ಠಿತಿಕಾಸುಪಿ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಇತರಾ ಸುಖುಮಾ। ಲೋಭಸಹಗತಾ ಪನ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಇತರಾ ಸುಖುಮಾ। ಸಾಪಿ ನಿಯತಾ ಕಪ್ಪಟ್ಠಿತಿಕಾ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಇತರಾ ಸುಖುಮಾ। ಅವಿಸೇಸೇನ ಚ ಅಕುಸಲಾ ಬಹುವಿಪಾಕಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಅಪ್ಪವಿಪಾಕಾ ಸುಖುಮಾ। ಕುಸಲಾ ಪನ ಅಪ್ಪವಿಪಾಕಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಬಹುವಿಪಾಕಾ ಸುಖುಮಾ।

ಅಪಿಚ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾ ಓಳಾರಿಕಾ। ರೂಪಾವಚರಾ ಸುಖುಮಾ। ತತೋ ಅರೂಪಾವಚರಾ। ತತೋ ಲೋಕುತ್ತರಾ। ಕಾಮಾವಚರಾ ದಾನಮಯಾ ಓಳಾರಿಕಾ। ಸೀಲಮಯಾ ಸುಖುಮಾ। ತತೋ ಭಾವನಾಮಯಾ। ಭಾವನಾಮಯಾಪಿ ದುಹೇತುಕಾ ಓಳಾರಿಕಾ। ತಿಹೇತುಕಾ ಸುಖುಮಾ। ತಿಹೇತುಕಾಪಿ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಾ ಓಳಾರಿಕಾ। ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಾ ಸುಖುಮಾ। ರೂಪಾವಚರಾ ಚ ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಾ ಓಳಾರಿಕಾ…ಪೇ॰… ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕಾ ಸುಖುಮಾ। ಅರೂಪಾವಚರಾ ಚ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಓಳಾರಿಕಾ…ಪೇ॰… ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸುಖುಮಾವ। ಲೋಕುತ್ತರಾ ಚ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಓಳಾರಿಕಾ…ಪೇ॰… ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸುಖುಮಾವ। ಏಸ ನಯೋ ತಂ ತಂ ಭೂಮಿವಿಪಾಕಕಿರಿಯವೇದನಾಸು ಚ ದುಕ್ಖಾದಿಅಸಮಾಪನ್ನಾದಿಸಾಸವಾದಿವಸೇನ ವುತ್ತವೇದನಾಸು ಚ।

ಓಕಾಸವಸೇನ ಚಾಪಿ ನಿರಯೇ ದುಕ್ಖಾ ಓಳಾರಿಕಾ। ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿಯಂ ಸುಖುಮಾ…ಪೇ॰… ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತೀಸು ಸುಖುಮಾವ। ಯಥಾ ಚ ದುಕ್ಖಾ, ಏವಂ ಸುಖಾಪಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಯಥಾನುರೂಪಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ವತ್ಥುವಸೇನ ಚಾಪಿ ಹೀನವತ್ಥುಕಾ ಯಾ ಕಾಚಿ ವೇದನಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಪಣೀತವತ್ಥುಕಾ ಸುಖುಮಾ।

ಹೀನಪಣೀತಭೇದೇ ಯಾ ಓಳಾರಿಕಾ, ಸಾ ಹೀನಾ। ಯಾ ಚ ಸುಖುಮಾ, ಸಾ ಪಣೀತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೫೦೩. ದೂರಪದಂ ಪನ “ಅಕುಸಲಾ ವೇದನಾ ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾಹಿ ವೇದನಾಹಿ ದೂರೇ”। ಸನ್ತಿಕೇಪದಂ “ಅಕುಸಲಾ ವೇದನಾ ಅಕುಸಲಾಯ ವೇದನಾಯ ಸನ್ತಿಕೇ”ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವಿಭಙ್ಗೇ ವಿಭತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಅಕುಸಲಾ ವೇದನಾ ವಿಸಭಾಗತೋ, ಅಸಂಸಟ್ಠತೋ, ಅಸರಿಕ್ಖತೋ ಚ ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾಹಿ ದೂರೇ, ತಥಾ ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾ ಅಕುಸಲಾಯ। ಏಸ ನಯೋ ಸಬ್ಬವಾರೇಸು। ಅಕುಸಲಾ ಪನ ವೇದನಾ ಸಭಾಗತೋ, ಸರಿಕ್ಖತೋ ಚ ಅಕುಸಲಾಯ ಸನ್ತಿಕೇತಿ। ಇದಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಅತೀತಾದಿವಿಭಾಗೇ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾಮುಖಂ। ತಂತಂವೇದನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಪನ ಸಞ್ಞಾದೀನಮ್ಪಿ ಏವಮೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಕಮಾದಿವಿನಿಚ್ಛಯಕಥಾ

೫೦೪. ಏವಂ ವಿದಿತ್ವಾ ಚ ಪುನ ಏತೇಸ್ವೇವ –

ಖನ್ಧೇಸು ಞಾಣಭೇದತ್ಥಂ, ಕಮತೋಥ ವಿಸೇಸತೋ।
ಅನೂನಾಧಿಕತೋ ಚೇವ, ಉಪಮಾತೋ ತಥೇವ ಚ॥

ದಟ್ಠಬ್ಬತೋ ದ್ವಿಧಾ ಏವಂ, ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸತ್ಥಸಿದ್ಧಿತೋ।
ವಿನಿಚ್ಛಯನಯೋ ಸಮ್ಮಾ, ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿಭಾವಿನಾ॥

ತತ್ಥ **ಕಮತೋತಿ** ಇಧ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ, ಪಹಾನಕ್ಕಮೋ, ಪಟಿಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ, ಭೂಮಿಕ್ಕಮೋ, ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋತಿ ಬಹುವಿಧೋ ಕಮೋ।

ತತ್ಥ “ಪಠಮಂ ಕಲಲಂ ಹೋತಿ, ಕಲಲಾ ಹೋತಿ ಅಬ್ಬುದ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩೫) ಏವಮಾದಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ। “ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಧಮ್ಮಾ, ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಧಮ್ಮಾ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ತಿಕಮಾತಿಕಾ ೮) ಏವಮಾದಿ ಪಹಾನಕ್ಕಮೋ। “ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿ, ಚಿತ್ತವಿಸುದ್ಧೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೫೯; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೪೧) ಏವಮಾದಿ ಪಟಿಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ। “ಕಾಮಾವಚರಾ, ರೂಪಾವಚರಾ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೯೮೭) ಏವಮಾದಿ ಭೂಮಿಕ್ಕಮೋ। “ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ, ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾ”ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೧೪೫) ವಾ, “ದಾನಕಥಂ, ಸೀಲಕಥ”ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೯೮) ವಾ ಏವಮಾದಿ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋ। ತೇಸು ಇಧ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ ತಾವ ನ ಯುಜ್ಜತಿ, ಕಲಲಾದೀನಂ ವಿಯ ಖನ್ಧಾನಂ ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯವವತ್ಥಾನೇನ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿತೋ। ನ ಪಹಾನಕ್ಕಮೋ, ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾನಂ

ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬತೋ। ನಪಟಿಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ, ಅಕುಸಲಾನಂ ಅಪ್ಪಟಿಪಜ್ಜನೀಯತೋ। ನ ಭೂಮಿಕ್ಕಮೋ, ವೇದನಾದೀನಂ ಚತುಭೂಮಿಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ। ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋ ಪನ ಯುಜ್ಜತಿ।

ಅಭೇದೇನ ಹಿ ಪಞ್ಚಸು ಖನ್ಧೇಸು ಅತ್ತಗಾಹಪತಿತಂ ವೇನೇಯ್ಯಜನಂ ಸಮೂಹಘನವಿನಿಬ್ಭೋಗದಸ್ಸನೇನ ಅತ್ತಗಾಹತೋ ಮೋಚೇತುಕಾಮೋ ಭಗವಾ ಹಿತಕಾಮೋ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಜನಸ್ಸ ಸುಖಗಹಣತ್ಥಂ ಚಕ್ಖುಆದೀನಮ್ಪಿ ವಿಸಯಭೂತಂ ಓಳಾರಿಕಂ ಪಠಮಂ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಂ ದೇಸೇಸಿ। ತತೋ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠರೂಪಸಂವೇದನಿಕಂ ವೇದನಂ। "ಯಂ ವೇದಯತಿ, ತಂ ಸಞ್ಜಾನಾತೀ"ತಿ ಏವಂ ವೇದನಾವಿಸಯಸ್ಸ ಆಕಾರಗಾಹಿಕಂ ಸಞ್ಞಂ। ಸಞ್ಞಾವಸೇನ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರಕೇ ಸಙ್ಖಾರೇ। ತೇಸಂ ವೇದನಾದೀನಂ ನಿಸ್ಸಯಂ ಅಧಿಪತಿಭೂತಞ್ಚ ನೇಸಂ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಏವಂ ತಾವ ಕಮತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯನಯೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ।

೫೦೫. ವಿಸೇಸತೋತಿ ಖನ್ಧಾನಞ್ಚ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾನಞ್ಚ ವಿಸೇಸತೋ। ಕೋ ಪನ ನೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ, ಖನ್ಧಾ ತಾವ ಅವಿಸೇಸತೋ ವುತ್ತಾ। ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ಸಾಸವಉಪಾದಾನಿಯಭಾವೇನ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ। ಯಥಾಹ -

> "ಪಞ್ಚ ಚೇವ ವೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಖನ್ಧೇ ದೇಸೇಸ್ಸಾಮಿ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇ ಚ, ತಂ ಸುಣಾಥ। ಕತಮೇ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ, ಯಂಕಿಞ್ಚಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ರೂಪಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ…ಪೇ॰… ಸನ್ತಿಕೇ ವಾ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ। ಯಾ ಕಾಚಿ ವೇದನಾ…ಪೇ॰… ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಸನ್ತಿಕೇ ವಾ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ। ಇಮೇ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ। ಕತಮೇ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ। ಯಂಕಿಞ್ಚಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ರೂಪಂ…ಪೇ॰… ಸನ್ತಿಕೇ ವಾ ಸಾಸವಂ ಉಪಾದಾನಿಯಂ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ರೂಪುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ। ಯಾ ಕಾಚಿ ವೇದನಾ…ಪೇ॰… ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಸನ್ತಿಕೇ ವಾ ಸಾಸವಂ ಉಪಾದಾನಿಯಂ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಿಞ್ಞಾಣುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ। ಇಮೇ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೪೮)।

ಏತ್ಥ ಚ ಯಥಾ ವೇದನಾದಯೋ ಅನಾಸವಾಪಿ ಅತ್ಥಿ, ನ ಏವಂ ರೂಪಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನಸ್ಸ ರಾಸಟ್ಠೇನ ಖನ್ಧಭಾವೋ ಯುಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ಖನ್ಧೇಸು ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಮಾ ರಾಸಟ್ಠೇನ ಚ ಸಾಸವಟ್ಠೇನ ಚ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಭಾವೋ ಯುಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ವುತ್ತಂ। ವೇದನಾದಯೋ ಪನ ಅನಾಸವಾವ ಖನ್ಧೇಸು ವುತ್ತಾ। ಸಾಸವಾ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು। **ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ಉಪಾದಾನಗೋಚರಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾತಿ ಏವಮತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಇಧ ಪನ ಸಬ್ಬೇಪೇತೇ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ಖನ್ಧಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ।

೫೦೬. ಅನೂನಾಧಿಕತೋತಿ ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಭಗವತಾ ಪಞ್ಚೇವ ಖನ್ಧಾ ವುತ್ತಾ ಅನೂನಾ ಅನಧಿಕಾತಿ। ಸಬ್ಬಸಙ್ಖತಸಭಾಗೇಕಸಙ್ಗಹತೋ ಅತ್ತತ್ತನಿಯಗಾಹವತ್ಥುಸ್ಸ ಏತಪರಮತೋ ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ತದವರೋಧತೋ। ಅನೇಕಪ್ಪಭೇದೇಸು ಹಿ ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮೇಸು ಸಭಾಗವಸೇನ ಸಙ್ಗಯ್ಹಮಾನೇಸು ರೂಪಮ್ಪಿ ರೂಪಸಭಾಗೇಕಸಙ್ಗಹವಸೇನ ಏಕೋ ಖನ್ಧೋ ಹೋತಿ। ವೇದನಾ ವೇದನಾಸಭಾಗೇಕಸಙ್ಗಹವಸೇನ ಏಕೋ ಖನ್ಧೋ ಹೋತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಸಞ್ಞಾದೀಸು। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖತಸಭಾಗೇಕಸಙ್ಗಹತೋ ಪಞ್ಚೇವ ವುತ್ತಾ। ಏತಪರಮಞ್ಚೇತಂ ಅತ್ತತ್ತನಿಯಗಾಹವತ್ಥು ಯದಿದಂ ರೂಪಾದಯೋ ಪಞ್ಚ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ರೂಪೇ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸತಿ ರೂಪಂ ಉಪಾದಾಯ ರೂಪಂ ಅಭಿನಿವಿಸ್ಸ ಏವಂ ದಿಟ್ಠಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ 'ಏತಂ ಮಮ, ಏಸೋಹಮಸ್ಮಿ, ಏಸೋ ಮೇ ಅತ್ತಾ'ತಿ। ವೇದನಾಯ, ಸಞ್ಞಾಯ, ಸಙ್ಖಾರೇಸು, ವಿಞ್ಞಾಣೇ ಸತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪಾದಾಯ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅಭಿನಿವಿಸ್ಸ ಏವಂ ದಿಟ್ಠಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ 'ಏತಂ ಮಮ, ಏಸೋಹಮಸ್ಮಿ, ಏಸೋ ಮೇ ಅತ್ತಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೦೭)। ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತತ್ತನಿಯಗಾಹವತ್ಥುಸ್ಸ ಏತಪರಮತೋಪಿ ಪಞ್ಚೇವ ವುತ್ತಾ। ಯೇಪಿ ಚಞ್ಞೇ ಸೀಲಾದಯೋ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧಾ ವುತ್ತಾ, ತೇಪಿ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇ ಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ ಏತ್ಥೇವ ಅವರೋಧಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞೇಸಂ ತದವರೋಧತೋಪಿ ಪಞ್ಚೇವ ವುತ್ತಾತಿ ಏವಂ ಅನೂನಾಧಿಕತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯನಯೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ।

೫೦೭. **ಉಪಮಾತೋತಿ** ಏತ್ಥ ಹಿ ಗಿಲಾನಸಾಲುಪಮೋ ರೂಪುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ, ಗಿಲಾನುಪಮಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವತ್ಥುದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ನಿವಾಸಟ್ಠಾನತೋ। ಗೇಲಞ್ಞುಪಮೋ ವೇದನುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ, ಆಬಾಧಕತ್ತಾ। ಗೇಲಞ್ಞಸಮುಟ್ಠಾನುಪಮೋ ಸಞ್ಞುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ, ಕಾಮಸಞ್ಞಾದಿವಸೇನ ರಾಗಾದಿಸಮ್ಪಯುತ್ತವೇದನಾಸಬ್ಭಾವಾ। ಅಸಪ್ಪಾಯಸೇವನುಪಮೋ ಸಙ್ಖಾರುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ, ವೇದನಾಗೇಲಞ್ಞಸ್ಸ ನಿದಾನತ್ತಾ। "ವೇದನಂ ವೇದನತ್ಥಾಯ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋನ್ತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ "ಅಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ ವಿಪಾಕಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ ದುಕ್ಖಸಹಗತ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೫೬)। ಗಿಲಾನುಪಮೋ ವಿಞ್ಞಾಣುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ, ವೇದನಾಗೇಲಞ್ಞೇನ ಅಪರಿಮುತ್ತತ್ತಾ। ಅಪಿಚ ಚಾರಕಕಾರಣಅಪರಾಧಕಾರಣಕಾರಕಅಪರಾಧಿಕುಪಮಾ ಏತೇ ಭಾಜನಭೋಜನಬ್ಯಞ್ಜನಪರಿವೇಸಕಭುಞ್ಜಕೂಪಮಾ ಚಾತಿ ಏವಂ ಉಪಮಾತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯನಯೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ।

೫೦೮. **ದಟ್ಠಬ್ಬತೋ ದ್ವಿಧಾತಿ** ಸಙ್ಖೇಪತೋ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಚಾತಿ ಏವಂ ದ್ವಿಧಾ ದಟ್ಠಬ್ಬತೋಪೇತ್ಥ ವಿನಿಚ್ಛಯನಯೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ। **ಸಙ್ಖೇಪತೋ** ಹಿ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ಆಸೀವಿಸೂಪಮೇ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩೮) ವುತ್ತನಯೇನ ಉಕ್ಖಿತ್ತಾಸಿಕಪಚ್ಚತ್ಥಿಕತೋ, ಭಾರಸುತ್ತವಸೇನ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೨೨) ಭಾರತೋ, ಖಜ್ಜನೀಯಪರಿಯಾಯವಸೇನ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯) ಖಾದಕತೋ, ಯಮಕಸುತ್ತವಸೇನ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೮೫) ಅನಿಚ್ಚದುಕ್ಖಾನತ್ತಸಙ್ಖತವಧಕತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ವಿತ್ಥಾರತೋ** ಪನೇತ್ಥ ಫೇಣಪಿಣ್ಡೋ ವಿಯ ರೂಪಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಪರಿಮದ್ದನಾಸಹನತೋ। ಉದಕಪುಬ್ಬುಳಂ ವಿಯ ವೇದನಾ, ಮುಹುತ್ತರಮಣೀಯತೋ। ಮರೀಚಿಕಾ ವಿಯ ಸಞ್ಞಾ, ವಿಪ್ಪಲಮ್ಭನತೋ। ಕದಲಿಕ್ಖನ್ಧೋ ವಿಯ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಅಸಾರಕತೋ। ಮಾಯಾ ವಿಯ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ವಞ್ಚಕತೋ। ವಿಸೇಸತೋ ಚ ಸುಳಾರಮ್ಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ ರೂಪಂ ಅಸುಭನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ವೇದನಾ ತೀಹಿ ದುಕ್ಖತಾಹಿ ಅವಿನಿಮುತ್ತತೋ ದುಕ್ಖಾತಿ। ಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರಾ ಅವಿಧೇಯ್ಯತೋ ಅನತ್ತಾತಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉದಯಬ್ಬಯಧಮ್ಮತೋ ಅನಿಚ್ಚನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೫೦೯. **ಏವಂ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸತ್ಥಸಿದ್ಧಿತೋತಿ** ಏವಞ್ಚ ಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರವಸೇನ ದ್ವಿಧಾ ಪಸ್ಸತೋ ಯಾ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಹೋತಿ, ತತೋಪಿ ವಿನಿಚ್ಛಯನಯೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತಾವ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇ ಉಕ್ಖಿತ್ತಾಸಿಕಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾದಿಭಾವೇನ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಖನ್ಧೇಹಿ ನ ವಿಹಞ್ಞತಿ। ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನ ರೂಪಾದೀನಿ ಫೇಣಪಿಣ್ಡಾದಿಸದಿಸಭಾವೇನ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ನ ಅಸಾರೇಸು ಸಾರದಸ್ಸೀ ಹೋತಿ।

ವಿಸೇಸತೋ ಚ **ಅಜ್ಝತ್ತಿಕರೂಪಂ ಅಸುಭತೋ** ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಂ ಪರಿಜಾನಾತಿ, ಅಸುಭೇ ಸುಭನ್ತಿ ವಿಪಲ್ಲಾಸಂ ಪಜಹತಿ। ಕಾಮೋಘಂ ಉತ್ತರತಿ, ಕಾಮಯೋಗೇನ ವಿಸಂಯುಜ್ಜತಿ, ಕಾಮಾಸವೇನ ಅನಾಸವೋ ಹೋತಿ, ಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಯಗನ್ಥಂ ಭಿನ್ದತಿ, ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ನ ಉಪಾದಿಯತಿ।

ವೇದನಂ ದುಕ್ಖತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಫಸ್ಸಾಹಾರಂ ಪರಿಜಾನಾತಿ, ದುಕ್ಖೇ ಸುಖನ್ತಿ ವಿಪಲ್ಲಾಸಂ ಪಜಹತಿ, ಭವೋಘಂ ಉತ್ತರತಿ, ಭವಯೋಗೇನ ವಿಸಂಯುಜ್ಜತಿ, ಭವಾಸವೇನ ಅನಾಸವೋ ಹೋತಿ, ಬ್ಯಾಪಾದಕಾಯಗನ್ಥಂ ಭಿನ್ದತಿ, ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ ನ ಉಪಾದಿಯತಿ।

ಸಞ್ಞಂ ಸಙ್ಖಾರೇ ಚ ಅನತ್ತತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾಹಾರಂ ಪರಿಜಾನಾತಿ, ಅನತ್ತನಿ ಅತ್ತಾತಿ ವಿಪಲ್ಲಾಸಂ ಪಜಹತಿ, ದಿಟ್ಠೋಘಂ ಉತ್ತರತಿ, ದಿಟ್ಠಿಯೋಗೇನ ವಿಸಂಯುಜ್ಜತಿ, ದಿಟ್ಠಾಸವೇನ ಅನಾಸವೋ ಹೋತಿ। ಇದಂಸಚ್ಚಾಭಿನಿವೇಸಕಾಯಗನ್ಥಂ ಭಿನ್ದತಿ, ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ ನ ಉಪಾದಿಯತಿ।

ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಾಹಾರಂ ಪರಿಜಾನಾತಿ, ಅನಿಚ್ಚೇ ನಿಚ್ಚನ್ತಿ ವಿಪಲ್ಲಾಸಂ ಪಜಹತಿ, ಅವಿಜ್ಜೋಘಂ ಉತ್ತರತಿ, ಅವಿಜ್ಜಾಯೋಗೇನ ವಿಸಂಯುಜ್ಜತಿ, ಅವಿಜ್ಜಾಸವೇನ ಅನಾಸವೋ ಹೋತಿ, ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಕಾಯಗನ್ಥಂ ಭಿನ್ದತಿ, ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ ನ ಉಪಾದಿಯತಿ।

ಏವಂ ಮಹಾನಿಸಂಸಂ, ವಧಕಾದಿವಸೇನ ದಸ್ಸನಂ ಯಸ್ಮಾ।
ತಸ್ಮಾ ಖನ್ಧೇ ಧೀರೋ, ವಧಕಾದಿವಸೇನ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯಾತಿ॥

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಧಿಕಾರೇ

ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ಚುದ್ದಸಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೧೫. ಆಯತನಧಾತುನಿದ್ದೇಸೋ

ಆಯತನವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೫೧೦. **ಆಯತನಾನೀ**ತಿ ದ್ವಾದಸಾಯತನಾನಿ - ಚಕ್ಖಾಯತನಂ, ರೂಪಾಯತನಂ, ಸೋತಾಯತನಂ, ಸದ್ದಾಯತನಂ, ಘಾನಾಯತನಂ, ಗನ್ಧಾಯತನಂ, ಜಿವ್ಹಾಯತನಂ, ರಸಾಯತನಂ, ಕಾಯಾಯತನಂ, ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ, ಮನಾಯತನಂ, ಧಮ್ಮಾಯತನನ್ತಿ। ತತ್ಥ -

ಅತ್ಥ ಲಕ್ಖಣ ತಾವತ್ವ, ಕಮ ಸಙ್ಖೇಪ ವಿತ್ಥಾರಾ।
ತಥಾ ದಟ್ಠಬ್ಬತೋ ಚೇವ, ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ॥

ತತ್ಥ ವಿಸೇಸತೋ ತಾವ ಚಕ್ಖತೀತಿ **ಚಕ್ಖು,** ರೂಪಂ ಅಸ್ಸಾದೇತಿ ವಿಭಾವೇತಿ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ರೂಪಯತೀತಿ **ರೂಪಂ,** ವಣ್ಣವಿಕಾರಂ ಆಪಜ್ಜಮಾನಂ ಹದಯಙ್ಗತಭಾವಂ ಪಕಾಸೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸುಣಾತೀತಿ **ಸೋತಂ।** ಸಪ್ಪತೀತಿ **ಸದ್ದೋ,** ಉದಾಹರಿಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಘಾಯತೀತಿ **ಘಾನಂ।** ಗನ್ಧಯತೀತಿ **ಗನ್ಧೋ।** ಅತ್ತನೋ ವತ್ಥುಂ ಸೂಚಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಜೀವಿತಂ ಅವ್ಹಯತೀತಿ **ಜಿವ್ಹಾ।** ರಸನ್ತಿ ತಂ ಸತ್ತಾತಿ **ರಸೋ,** ಅಸ್ಸಾದೇನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕುಚ್ಛಿತಾನಂ ಸಾಸವಧಮ್ಮಾನಂ ಆಯೋತಿ **ಕಾಯೋ। ಆಯೋ**ತಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿದೇಸೋ। ಫುಸಿಯತೀತಿ **ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ।** ಮುನಾತೀತಿ **ಮನೋ।** ಅತ್ತನೋ ಲಕ್ಖಣಂ ಧಾರೇನ್ತೀತಿ **ಧಮ್ಮಾ।**

೫೧೧. ಅವಿಸೇಸತೋ ಪನ ಆಯತನತೋ, ಆಯಾನಂ ತನನತೋ, ಆಯತಸ್ಸ ಚ ನಯನತೋ **ಆಯತನ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಚಕ್ಖುರೂಪಾದೀಸು ಹಿ ತಂತಂದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಸೇನ ಸೇನ ಅನುಭವನಾದಿನಾ ಕಿಚ್ಚೇನ ಆಯತನ್ತಿ ಉಟ್ಠಹನ್ತಿ ಘಟನ್ತಿ, ವಾಯಮನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತೇ ಚ ಆಯಭೂತೇ ಧಮ್ಮೇ ಏತಾನಿ ತನೋನ್ತಿ, ವಿತ್ಥಾರೇನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಇದಞ್ಚ ಅನಮತಗ್ಗೇ ಸಂಸಾರೇ ಪವತ್ತಂ ಅತೀವ ಆಯತಂ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ಯಾವ ನ ನಿವತ್ತತಿ, ತಾವ ನಯನ್ತೇವ, ಪವತ್ತಯನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಇತಿ ಸಬ್ಬೇಪಿಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಆಯತನತೋ, ಆಯಾನಂ ತನನತೋ, ಆಯತಸ್ಸ ಚ ನಯನತೋ ಆಯತನಂ ಆಯತನನ್ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

೫೧೨. ಅಪಿಚ ನಿವಾಸಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಆಕರಟ್ಠೇನ ಸಮೋಸರಣಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸಟ್ಠೇನ ಕಾರಣಟ್ಠೇನ ಚ **ಆಯತನಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತಥಾ ಹಿ ಲೋಕೇ "ಇಸ್ಸರಾಯತನಂ ವಾಸುದೇವಾಯತನ"ನ್ತಿಆದೀಸು ನಿವಾಸಟ್ಠಾನಂ ಆಯತನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। "ಸುವಣ್ಣಾಯತನಂ ರಜತಾಯತನ"ನ್ತಿಆದೀಸು ಆಕರೋ। ಸಾಸನೇ ಪನ "ಮನೋರಮ್ಮೇ ಆಯತನೇ ಸೇವನ್ತಿ ನಂ ವಿಹಙ್ಗಮಾ"ತಿಆದೀಸು (ಅಂ॰ ನಿ॰ ೫.೩೮) ಸಮೋಸರಣಟ್ಠಾನಂ। "ದಕ್ಖಿಣಾಪಥೋ ಗುನ್ನಂ ಆಯತನ"ನ್ತಿಆದೀಸು ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸೋ। "ತತ್ರ ತತ್ರೇವ ಸಕ್ಖಿಭಬ್ಬತಂ ಪಾಪುಣಾತಿ ಸತಿ ಸತಿಆಯತನೇ"ತಿಆದೀಸು (ಅಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೦೨) ಕಾರಣಂ।

ಚಕ್ಖುಆದೀಸು ಚಾಪಿ ತೇ ತೇ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ನಿವಸನ್ತಿ ತದಾಯತ್ತವುತ್ತಿತಾಯಾತಿ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಚ ನೇಸಂ ನಿವಾಸಟ್ಠಾನಂ। ಚಕ್ಖಾದೀಸು ಚ ತೇ ಆಕಿಣ್ಣಾ ತನ್ನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾ ತದಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಚಾತಿ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ನೇಸಂ ಆಕರೋ। ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಚ ನೇಸಂ ಸಮೋಸರಣಟ್ಠಾನಂ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವತ್ಥುದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಸಮೋಸರಣತೋ। ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಚ ನೇಸಂ ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸೋ, ತನ್ನಿಸ್ಸಯಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ತತ್ಥೇವ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ। ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಚ ನೇಸಂ ಕಾರಣಂ, ತೇಸಂ ಅಭಾವೇ ಅಭಾವತೋತಿ। ಇತಿ ನಿವಾಸಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ, ಆಕರಟ್ಠೇನ, ಸಮೋಸರಣಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ, ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸಟ್ಠೇನ, ಕಾರಣಟ್ಠೇನಚಾತಿ ಇಮೇಹಿಪಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಏತೇ ಧಮ್ಮಾ ಆಯತನಂ ಆಯತನನ್ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

ತಸ್ಮಾ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಅತ್ಥೇನ ಚಕ್ಖು ಚ ತಂ ಆಯತನಞ್ಚಾತಿ **ಚಕ್ಖಾಯತನಂ**...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಾ ಚ ತೇ ಆಯತನಞ್ಚಾತಿ **ಧಮ್ಮಾಯತನ**ನ್ತಿ ಏವಂ ತಾವೇತ್ಥ **ಅತ್ಥತೋ** ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೧೩. **ಲಕ್ಖಣಾ**ತಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಲಕ್ಖಣತೋಪೇತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ। ತಾನಿ ಚ ಪನ ತೇಸಂ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ತಾವತ್ವತೋತಿ ತಾವಭಾವತೋ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಚಕ್ಖಾದಯೋಪಿ ಹಿ ಧಮ್ಮಾ ಏವ, ಏವಂ ಸತಿ ಧಮ್ಮಾಯತನಮಿಚ್ಚೇವ ಅವತ್ವಾ ಕಸ್ಮಾ ದ್ವಾದಸಾಯತನಾನೀತಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಚೇ। ಛವಿಞ್ಞಾಣಕಾಯುಪ್ಪತ್ತಿದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾನತೋ ಇಧ ಛನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕಾಯಾನಂ ದ್ವಾರಭಾವೇನ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಚ ವವತ್ಥಾನತೋ ಅಯಮೇತೇಸಂ ಭೇದೋ ಹೋತೀತಿ ದ್ವಾದಸ ವುತ್ತಾನಿ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಪರಿಯಾಪನ್ನಸ್ಸ ಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣಕಾಯಸ್ಸ ಚಕ್ಖಾಯತನಮೇವ ಉಪ್ಪತ್ತಿದ್ವಾರಂ, ರೂಪಾಯತನಮೇವ ಚಾರಮ್ಮಣಂ, ತಥಾ ಇತರಾನಿ ಇತರೇಸಂ। ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಪನ ಭವಙ್ಗಮನಸಙ್ಖಾತೋ ಮನಾಯತನೇಕದೇಸೋವ ಉಪ್ಪತ್ತಿದ್ವಾರಂ, ಅಸಾಧಾರಣಮೇವ ಚ ಧಮ್ಮಾಯತನಂ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ । ಇತಿ ಛನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕಾಯಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣವವತ್ಥಾನತೋ ದ್ವಾದಸ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ತಾವತ್ವತೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೧೪. **ಕಮತೋ**ತಿ ಇಧಾಪಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮಾದೀಸು ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋವ ಯುಜ್ಜತಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಿಕೇಸು ಹಿ ಆಯತನೇಸು ಸನಿದಸ್ಸನಸಪ್ಪಟಿಘವಿಸಯತ್ತಾ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಪಾಕಟನ್ತಿ ಪಠಮಂ ದೇಸಿತಂ, ತತೋ ಅನಿದಸ್ಸನಸಪ್ಪಟಿಘವಿಸಯಾನಿ ಸೋತಾಯತನಾದೀನಿ। ಅಥ ವಾ ದಸ್ಸನಾನುತ್ತರಿಯಸವನಾನುತ್ತರಿಯಹೇತುಭಾವೇನ ಬಹೂಪಕಾರತ್ತಾ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕೇಸು ಚಕ್ಖಾಯತನಸೋತಾಯತನಾನಿ ಪಠಮಂ ದೇಸಿತಾನಿ, ತತೋ ಘಾನಾಯತನಾದೀನಿ ತೀಣಿ, ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ ಗೋಚರವಿಸಯತ್ತಾ ಅನ್ತೇ ಮನಾಯತನಂ, ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ಪನ ಗೋಚರತ್ತಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅನ್ತರನ್ತರಾನಿ ಬಾಹಿರೇಸು ರೂಪಾಯತನಾದೀನಿ। ಅಪಿಚ ವಿಞ್ಞಾಣುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣವವತ್ಥಾನತೋಪಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ಕಮೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ “ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ರೂಪೇ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ...ಪೇ॰... ಮನಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಧಮ್ಮೇ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೪೨೧; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೪೩)। ಏವಂ ಕಮತೋಪೇತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೧೫. **ಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರಾ**ತಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಹಿ ಮನಾಯತನಸ್ಸ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾಯತನೇಕದೇಸಸ್ಸ ಚ ನಾಮೇನ ತದವಸೇಸಾನಞ್ಚ ಆಯತನಾನಂ ರೂಪೇನ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ದ್ವಾದಸಾಪಿ ಆಯತನಾನಿ ನಾಮರೂಪಮತ್ತಮೇವ ಹೋನ್ತಿ। **ವಿತ್ಥಾರತೋ** ಪನ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕೇಸು ತಾವ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಜಾತಿವಸೇನ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಮತ್ತಮೇವ, ಪಚ್ಚಯಗತಿನಿಕಾಯಪುಗ್ಗಲಭೇದತೋ ಪನ ಅನನ್ತಪ್ಪಭೇದಂ। ತಥಾ ಸೋತಾಯತನಾದೀನಿ ಚತ್ತಾರಿ। ಮನಾಯತನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯವಿಞ್ಞಾಣಭೇದೇನ ಏಕೂನನವುತಿಪ್ಪಭೇದಂ ಏಕವೀಸುತ್ತರಸತಪ್ಪಭೇದಞ್ಚ। ವತ್ಥುಪಟಿಪದಾದಿಭೇದತೋ ಪನ ಅನನ್ತಪ್ಪಭೇದಂ। ರೂಪಸದ್ದಗನ್ಧರಸಾಯತನಾನಿ ವಿಸಭಾಗಪಚ್ಚಯಾದಿಭೇದತೋ ಅನನ್ತಪ್ಪಭೇದಾನಿ। ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ಪಥವೀಧಾತುತೇಜೋಧಾತುವಾಯೋಧಾತುವಸೇನ ತಿಪ್ಪಭೇದಂ। ಪಚ್ಚಯಾದಿಭೇದತೋ ಅನೇಕಪ್ಪಭೇದಂ। ಧಮ್ಮಾಯತನಂ ವೇದನಾಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಸುಖುಮರೂಪನಿಬ್ಬಾನಾನಂ ಸಭಾವನಾನತ್ತಭೇದತೋ ಅನೇಕಪ್ಪಭೇದನ್ತಿ। ಏವಂ ಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರಾ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೧೬. **ದಟ್ಠಬ್ಬತೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಸಬ್ಬಾನೇವ ಸಙ್ಖತಾನಿ ಆಯತನಾನಿ ಅನಾಗಮನತೋ ಅನಿಗ್ಗಮನತೋ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ನ ಹಿ ತಾನಿ ಪುಬ್ಬೇ ಉದಯಾ ಕುತೋಚಿ ಆಗಚ್ಛನ್ತಿ, ನಪಿ ಉದ್ಧಂ ವಯಾ ಕುಹಿಞ್ಚಿ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಅಥ ಖೋ ಪುಬ್ಬೇ ಉದಯಾ ಅಪ್ಪಟಿಲದ್ಧಸಭಾವಾನಿ , ಉದ್ಧಂ ವಯಾ ಪರಿಭಿನ್ನಸಭಾವಾನಿ, ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತವೇಮಜ್ಝೇ ಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತವುತ್ತಿತಾಯ ಅವಸಾನಿ

ಪವತ್ತನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅನಾಗಮನತೋ ಅನಿಗ್ಗಮನತೋ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ತಥಾ ನಿರೀಹಕತೋ ಅಬ್ಯಾಪಾರತೋ ಚ। ನ ಹಿ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದೀನಂ ಏವಂ ಹೋತಿ "ಅಹೋ ವತ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಸಾಮಗ್ಗಿಯಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಾಮ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾ"ತಿ, ನ ಚ ತಾನಿ ವಿಞ್ಞಾಣುಪ್ಪಾದನತ್ಥಂ ದ್ವಾರಭಾವೇನ ವತ್ಥುಭಾವೇನ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ವಾ ಈಹನ್ತಿ, ನ ಬ್ಯಾಪಾರಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಅಥ ಖೋ ಧಮ್ಮತಾವೇಸಾ, ಯಂ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದಿಸಾಮಗ್ಗಿಯಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ। ತಸ್ಮಾ ನಿರೀಹಕತೋ ಅಬ್ಯಾಪಾರತೋ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ಅಪಿಚ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಿ ಸುಞ್ಞಗಾಮೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ, ಧುವಸುಭಸುಖತ್ತಭಾವವಿರಹಿತತ್ತಾ। ಬಾಹಿರಾನಿ ಗಾಮಘಾತಕಚೋರಾ ವಿಯ, ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಂ ಅಭಿಘಾತಕತ್ತಾ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ಚಕ್ಖು, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಹಞ್ಞತಿ ಮನಾಪಾಮನಾಪೇಹಿ ರೂಪೇಹೀ"ತಿ ವಿತ್ಥಾರೋ। ಅಪಿಚ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಿ ಛ ಪಾಣಕಾ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ, ಬಾಹಿರಾನಿ ತೇಸಂ ಗೋಚರಾ ವಿಯಾತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ದಟ್ಠಬ್ಬತೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಇದಂ ತಾವ ಆಯತನಾನಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾಮುಖಂ।

ಧಾತುವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೫೧೭. ತದನನ್ತರಾ ಪನ **ಧಾತುಯೋ**ತಿ ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಯೋ - ಚಕ್ಖುಧಾತು, ರೂಪಧಾತು, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು, ಸೋತಧಾತು, ಸದ್ದಧಾತು, ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು, ಘಾನಧಾತು, ಗನ್ಧಧಾತು, ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು, ಜಿವ್ಹಾಧಾತು, ರಸಧಾತು, ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು, ಕಾಯಧಾತು, ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಾತು, ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು, ಮನೋಧಾತು, ಧಮ್ಮಧಾತು, ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ। ತತ್ಥ -

ಅತ್ಥತೋ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ, ಕಮ ತಾವತ್ವಸಙ್ಖತೋ।
ಪಚ್ಚಯಾ ಅಥ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ, ವೇದಿತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ॥

ತತ್ಥ **ಅತ್ಥತೋ**ತಿ ಚಕ್ಖತೀತಿ ಚಕ್ಖು। ರೂಪಯತೀತಿ ರೂಪಂ। ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಏವಮಾದಿನಾ ತಾವ ನಯೇನ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವಿಸೇಸತ್ಥತೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ। ಅವಿಸೇಸೇನ ಪನ ವಿದಹತಿ, ಧೀಯತೇ, ವಿಧಾನಂ, ವಿಧೀಯತೇ ಏತಾಯ, ಏತ್ಥ ವಾ ಧೀಯತೀತಿ ಧಾತು। ಲೋಕಿಯಾ ಹಿ ಧಾತುಯೋ ಕಾರಣಭಾವೇನ ವವತ್ಥಿತಾ ಹುತ್ವಾ ಸುವಣ್ಣರಜತಾದಿಧಾತುಯೋ ವಿಯ ಸುವಣ್ಣರಜತಾದಿಂ , ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಂ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ವಿದಹನ್ತಿ। ಭಾರಹಾರೇಹಿ ಚ ಭಾರೋ ವಿಯ, ಸತ್ತೇಹಿ ಧೀಯನ್ತೇ, ಧಾರಿಯನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ದುಕ್ಖವಿಧಾನಮತ್ತಮೇವ ಚೇಸಾ, ಅವಸವತ್ತನತೋ। ಏತಾಹಿ ಚ ಕರಣಭೂತಾಹಿ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ಸತ್ತೇಹಿ ಅನುವಿಧೀಯತಿ। ತಥಾವಿಹಿತಞ್ಚ ತಂ ಏತಾಸ್ವೇವ ಧೀಯತಿ, ಠಪಿಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇತಿ ಚಕ್ಖಾದೀಸು ಏಕೇಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ವಿದಹತಿ, ಧೀಯತೀತಿಆದಿನಾ ಅತ್ಥವಸೇನ ಧಾತೂತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

೫೧೮. ಅಪಿಚ ಯಥಾ ತಿತ್ಥಿಯಾನಂ ಅತ್ತಾ ನಾಮ ಸಭಾವತೋ ನತ್ಥಿ, ನ ಏವಮೇತಾ, ಏತಾ ಪನ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ಧಾರೇನ್ತೀತಿ ಧಾತುಯೋ। ಯಥಾ ಲೋಕೇ ವಿಚಿತ್ತಾ ಹರಿತಾಲಮನೋಸಿಲಾದಯೋ ಸೇಲಾವಯವಾ ಧಾತುಯೋತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಏವಮೇತಾಪಿ ಧಾತುಯೋ ವಿಯ ಧಾತುಯೋ। ವಿಚಿತ್ತಾ ಹೇತೇ ಞಾಣಞೇಯ್ಯಾವಯವಾತಿ। ಯಥಾ ವಾ ಸರೀರಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಅವಯವಭೂತೇಸು ರಸಸೋಣಿತಾದೀಸು ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿಸಭಾಗಲಕ್ಖಣಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇಸು ಧಾತುಸಮಞ್ಞಾ, ಏವಮೇತೇಸುಪಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಅವಯವೇಸು ಧಾತುಸಮಞ್ಞಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿಸಭಾಗಲಕ್ಖಣಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ ಹೇತೇ ಚಕ್ಖಾದಯೋತಿ। ಅಪಿಚ ಧಾತೂತಿ ನಿಜ್ಜೀವಮತ್ತಸ್ಸೇವೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಥಾ ಹಿ ಭಗವಾ "ಛ ಧಾತುರೋ ಅಯಂ ಭಿಕ್ಖು ಪುರಿಸೋ"ತಿಆದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೪೩) ಜೀವಸಞ್ಞಾಸಮೂಹನನತ್ಥಂ ಧಾತುದೇಸನಂ ಅಕಾಸೀತಿ।

ತಸ್ಮಾ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಅತ್ಥೇನ ಚಕ್ಖು ಚ ತಂ ಧಾತು ಚ ಚಕ್ಖುಧಾತು…ಪೇ॰… ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚ ತಂ ಧಾತು ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ। ಏವಂ ತಾವೇತ್ಥ ಅತ್ಥತೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೦೯. **ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋತಿ** ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋಪೇತ್ಥ ವೇದಿತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ। ತಾನಿ ಚ ಪನ ನೇಸಂ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಕಮತೋತಿ ಇಧಾಪಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮಾದೀಸು ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋವ ಯುಜ್ಜತಿ। ಸೋ ಚ ಪನಾಯಂ ಹೇತುಫಲಾನುಪುಬ್ಬವವತ್ಥಾನವಸೇನ ವುತ್ತೋ। ಚಕ್ಖುಧಾತು ರೂಪಧಾತೂತಿ ಇದಞ್ಹಿ ದ್ವಯಂ ಹೇತು, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ಫಲಂ। ಏವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ।

೫೧೦. **ತಾವತ್ವತೋತಿ** ತಾವಭಾವತೋ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ತೇಸು ತೇಸು ಹಿ ಸುತ್ತಾಭಿಧಮ್ಮಪ್ಪದೇಸೇಸು "ಆಭಾಧಾತು, ಸುಭಧಾತು, ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಧಾತು, ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಧಾತು, ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಧಾತು, ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಧಾತು, ಸಞ್ಞಾವೇದಯಿತನಿರೋಧಧಾತು" (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೯೫), "ಕಾಮಧಾತು , ಬ್ಯಾಪಾದಧಾತು, ವಿಹಿಂಸಾಧಾತು, ನೇಕ್ಖಮ್ಮಧಾತು, ಅಬ್ಯಾಪಾದಧಾತು, ಅವಿಹಿಂಸಾಧಾತು" (ವಿಭ॰ ೧೮೨; ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೫; ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೨೫), "ಸುಖಧಾತು, ದುಕ್ಖಧಾತು, ಸೋಮನಸ್ಸಧಾತು, ದೋಮನಸ್ಸಧಾತು, ಉಪೇಕ್ಖಾಧಾತು, ಅವಿಜ್ಜಾಧಾತು" (ವಿಭ॰ ೧೮೦; ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೨೫), "ಆರಮ್ಭಧಾತು, ನಿಕ್ಕಮಧಾತು, ಪರಕ್ಕಮಧಾತು" (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೮೩), "ಹೀನಧಾತು, ಮಜ್ಝಿಮಧಾತು, ಪಣೀತಧಾತು" (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೫), "ಪಥವೀಧಾತು, ಆಪೋಧಾತು, ತೇಜೋಧಾತು, ವಾಯೋಧಾತು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೧೧), ಆಕಾಸಧಾತು, ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು" (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೨೫; ವಿಭ॰ ೧೭೨), "ಸಙ್ಖತಧಾತು, ಅಸಙ್ಖತಧಾತು" (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೨೫), "ಅನೇಕಧಾತು ನಾನಾಧಾತು ಲೋಕೋ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೬೬; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೪೮) ಏವಮಾದಯೋ ಅಞ್ಞಾಪಿ ಧಾತುಯೋ ದಿಸ್ಸನ್ತಿ। ಏವಂ ಸತಿ ಸಬ್ಬಾಸಂ ವಸೇನ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಅಕತ್ವಾ ಕಸ್ಮಾ ಅಟ್ಠಾರಸಾತಿ ಅಯಮೇವ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಕತೋತಿ ಚೇ। ಸಭಾವತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಸಬ್ಬಧಾತೂನಂ ತದನ್ತೋಗಧತ್ತಾ।

ರೂಪಧಾತುಯೇವ ಹಿ ಆಭಾಧಾತು, ಸುಭಧಾತು ಪನ ರೂಪಾದಿಪಟಿಬದ್ಧಾ। ಕಸ್ಮಾ, ಸುಭನಿಮಿತ್ತತ್ತಾ। ಸುಭನಿಮಿತ್ತಞ್ಹಿ ಸುಭಧಾತು। ತಞ್ಚ ರೂಪಾದಿವಿನಿಮುತ್ತಂ ನ ವಿಜ್ಜತಿ। ಕುಸಲವಿಪಾಕಾರಮ್ಮಣಾ ವಾ ರೂಪಾದಯೋ ಏವ ಸುಭಧಾತೂತಿ ರೂಪಾದಿಮತ್ತಮೇವೇಸಾ। ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಧಾತುಆದೀಸು ಚಿತ್ತಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೇವ, ಸೇಸಾ ಧಮ್ಮಧಾತು। ಸಞ್ಞಾವೇದಯಿತನಿರೋಧಧಾತು ಪನ ಸಭಾವತೋ ನತ್ಥಿ। ಧಾತುದ್ವಯನಿರೋಧಮತ್ತಮೇವ ಹಿ ಸಾ।

ಕಾಮಧಾತು ಧಮ್ಮಧಾತುಮತ್ತಂ ವಾ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ - "ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಕಾಮಧಾತು? ಕಾಮಪಟಿಸಂಯುತ್ತೋ ತಕ್ಕೋ ವಿತಕ್ಕೋ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೮೨)। ಅಟ್ಠಾರಸಾಪಿ ವಾ ಧಾತುಯೋ। ಯಥಾಹ - "ಹೇಟ್ಠತೋ ಅವೀಚಿನಿರಯಂ ಪರಿಯನ್ತಂ ಕರಿತ್ವಾ ಉಪರಿತೋ ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತೀ ದೇವೇ ಅನ್ತೋಕರಿತ್ವಾ ಯಂ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅನ್ತರೇ ಏತ್ಥಾವಚರಾ ಏತ್ಥ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಖನ್ಧಧಾತುಆಯತನಾ ರೂಪಾ ವೇದನಾ ಸಞ್ಞಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಕಾಮಧಾತೂ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೮೨)।

ನೇಕ್ಖಮ್ಮಧಾತು ಧಮ್ಮಧಾತು ಏವ, "ಸಬ್ಬೇಪಿ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಧಾತೂ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೮೨) ವಚನತೋ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಪಿ ಹೋತಿಯೇವ। ಬ್ಯಾಪಾದವಿಹಿಂಸಾ-ಅಬ್ಯಾಪಾದ-ಅವಿಹಿಂಸಾಸುಖ-ದುಕ್ಖ-ಸೋಮನಸ್ಸ-ದೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾ-ಅವಿಜ್ಜಾಆರಮ್ಭ-ನಿಕ್ಕಮ-ಪರಕ್ಕಮಧಾತುಯೋ ಧಮ್ಮಧಾತುಯೇವ।

ಹೀನಮಜ್ಝಿಮಪಣೀತಧಾತುಯೋ ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಮತ್ತಮೇವ। ಹೀನಾ ಹಿ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಹೀನಾ ಧಾತು, ಮಜ್ಝಿಮಪಣೀತಾ ಮಜ್ಝಿಮಾ ಚೇವ ಪಣೀತಾ ಚ। ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ ಹೀನಧಾತು, ಲೋಕಿಯಾ ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾ ಉಭೋಪಿ ಚಕ್ಖುಧಾತುಆದಯೋ ಚ ಮಜ್ಝಿಮಧಾತು, ಲೋಕುತ್ತರಾ ಪನ ಧಮ್ಮಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ ಪಣೀತಧಾತು।

ಪಥವೀತೇಜೋವಾಯೋಧಾತುಯೋ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಾತುಯೇವ, ಆಪೋಧಾತು ಆಕಾಸಧಾತು ಚ ಧಮ್ಮಧಾತುಯೇವ। ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಸತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಙ್ಖೇಪೋಯೇವ।

ಸತ್ತರಸ ಧಾತುಯೋ ಧಮ್ಮಧಾತುಏಕದೇಸೋ ಚ ಸಙ್ಖತಧಾತು, ಅಸಙ್ಖತಾ ಪನ ಧಾತು ಧಮ್ಮಧಾತುಏಕದೇಸೋವ। ಅನೇಕಧಾತುನಾನಾಧಾತುಲೋಕೋ ಪನ ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಪ್ಪಭೇದಮತ್ತಮೇವಾತಿ। ಇತಿ ಸಭಾವತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಸಬ್ಬಧಾತೂನಂ ತದನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಅಟ್ಠಾರಸೇವ ವುತ್ತಾತಿ।

೫೧೧. ಅಪಿಚ ವಿಜಾನನಸಭಾವೇ ವಿಞ್ಞಾಣೇ ಜೀವಸಞ್ಞೀನಂ ಸಞ್ಞಾಸಮೂಹನನತ್ಥಮ್ಪಿ ಅಟ್ಠಾರಸೇವ ವುತ್ತಾ। ಸನ್ತಿ ಹಿ ಸತ್ತಾ ವಿಜಾನನಸಭಾವೇ ವಿಞ್ಞಾಣೇ ಜೀವಸಞ್ಞಿನೋ, ತೇಸಂ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಮನೋಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಭೇದೇನ ತಸ್ಸ ಅನೇಕತಂ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದಿಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತವುತ್ತಿತಾಯ ಅನಿಚ್ಚತಞ್ಚ ಪಕಾಸೇತ್ವಾ ದೀಘರತ್ತಾನುಸಯಿತಂ ಜೀವಸಞ್ಞಂ ಸಮೂಹನಿತುಕಾಮೇನ ಭಗವತಾ ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಯೋ ಪಕಾಸಿತಾ। ಕಿಞ್ಚ ಭಿಯ್ಯೋ ತಥಾ ವೇನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ಚ। ಯೇ ಚ ಇಮಾಯ ಅನತಿಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರಾಯ ದೇಸನಾಯ ವೇನೇಯ್ಯಸತ್ತಾ, ತದಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ಚ ಅಟ್ಠಾರಸೇವ ಪಕಾಸಿತಾ।

ಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರನಯೇನ ತಥಾ ತಥಾ ಹಿ,
ಧಮ್ಮಂ ಪಕಾಸಯತಿ ಏಸ ಯಥಾ ಯಥಾಸ್ಸ।
ಸದ್ಧಮ್ಮತೇಜವಿಹತಂ ವಿಲಯಂ ಖಣೇನ,
ವೇನೇಯ್ಯಸತ್ತಹದಯೇಸು ತಮೋ ಪಯಾತೀತಿ॥

ಏವಮೇತ್ಥ ತಾವತ್ವತೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೧೨. **ಸಙ್ಖತೋತಿ** ಚಕ್ಖುಧಾತು ತಾವ ಜಾತಿತೋ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋತ್ವೇವ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ ಚಕ್ಖುಪಸಾದವಸೇನ, ತಥಾ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯರೂಪಸದ್ದಗನ್ಧರಸಧಾತುಯೋ ಸೋತಪ್ಪಸಾದಾದಿವಸೇನ, ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಾತು ಪನ ಪಥವೀತೇಜೋವಾಯೋವಸೇನ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾತಿ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕವಸೇನ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾತಿ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ, ತಥಾ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ। ಮನೋಧಾತು ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನವಸೇನ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾತಿ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಧಮ್ಮಧಾತು ತಿಣ್ಣಂ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ಸೋಳಸನ್ನಂ ಸುಖುಮರೂಪಾನಂ ಅಸಙ್ಖತಾಯ ಚ ಧಾತುಯಾ ವಸೇನ ವೀಸತಿ ಧಮ್ಮಾತಿ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಸೇಸಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತವಿಞ್ಞಾಣವಸೇನ ಛಸತ್ತತಿ ಧಮ್ಮಾತಿ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖತೋಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೧೩. **ಪಚ್ಚಯಾತಿ** ಏತ್ಥ ಚ ಚಕ್ಖುಧಾತು ತಾವ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪುರೇಜಾತಅತ್ಥಿಅವಿಗತನಿಸ್ಸಯಿನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಸೇನ ಛಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ರೂಪಧಾತು ಪುರೇಜಾತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಾರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಸೇನ ಚತೂಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ

ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಆದೀನಂ ಸೋತಧಾತುಸದ್ದಧಾತುಆದಯೋ। ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಪನ ನೇಸಂ ಆವಜ್ಜನಮನೋಧಾತು ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರನತ್ಥಿವಿಗತಾನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಪಞ್ಚಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಾ ಚ ಪಞ್ಚಪಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಮನೋಧಾತುಯಾ। ತಥಾ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಮನೋಧಾತು ಸನ್ತೀರಣಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ, ಸಾ ಚ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ, ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಚ ಜವನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ। ಜವನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಪನ ಅನನ್ತರಾಯ ಜವನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ತೇಹಿ ಚೇವ ಪಞ್ಚಹಿ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೇನ ಚಾತಿ ಛಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಏಸ ತಾವ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ನಯೋ।

ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಭವಙ್ಗಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಆವಜ್ಜನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ। ಆವಜ್ಜನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಚ ಜವನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಪುರಿಮೇಹಿ ಪಞ್ಚಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಧಮ್ಮಧಾತು ಪನ ಸತ್ತನ್ನಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನಂ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಾದೀಹಿ ಬಹುಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಚಕ್ಖುಧಾತುಆದಯೋ ಪನ ಏಕಚ್ಚಾ ಚ ಧಮ್ಮಧಾತು ಏಕಚ್ಚಾಯ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಾದೀಹಿಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಆದೀನಞ್ಚ ನ ಕೇವಲಂ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದಯೋ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಥ ಖೋ ಆಲೋಕಾದಯೋಪಿ। ತೇನಾಹು ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯಾ –

> "ಚಕ್ಖುರೂಪಾಲೋಕಮನಸಿಕಾರೇ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಸೋತಸದ್ದವಿವರಮನಸಿಕಾರೇ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಘಾನಗನ್ಧವಾಯುಮನಸಿಕಾರೇ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಜಿವ್ಹಾರಸಆಪಮನಸಿಕಾರೇ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಕಾಯಫೋಟ್ಠಬ್ಬಪಥವೀಮನಸಿಕಾರೇ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಭವಙ್ಗಮನಧಮ್ಮಮನಸಿಕಾರೇ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ।

ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ। ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನ ಪಚ್ಚಯಪ್ಪಭೇದೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಿದ್ದೇಸೇ ಆವಿಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಪಚ್ಚಯತೋಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೨೪. ದಟ್ಠಬ್ಬತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬತೋಪೇತ್ಥ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಬ್ಬಾ ಏವ ಹಿ ಸಙ್ಖತಧಾತುಯೋ ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತವಿವಿತ್ತತೋ ಧುವಸುಭಸುಖತ್ತಭಾವಸುಞ್ಞತೋ ಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತವುತ್ತಿತೋ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ವಿಸೇಸತೋ ಪನೇತ್ಥ ಭೇರಿತಲಂ ವಿಯ ಚಕ್ಖುಧಾತು ದಟ್ಠಬ್ಬಾ, ದಣ್ಡೋ ವಿಯ ರೂಪಧಾತು, ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು। ತಥಾ ಆದಾಸತಲಂ ವಿಯ ಚಕ್ಖುಧಾತು, ಮುಖಂ ವಿಯ ರೂಪಧಾತು, ಮುಖನಿಮಿತ್ತಂ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು। ಅಥ ವಾ ಉಚ್ಛುತಿಲಾ ವಿಯ ಚಕ್ಖುಧಾತು, ಯನ್ತಚಕ್ಕಯಟ್ಠಿ ವಿಯ ರೂಪಧಾತು, ಉಚ್ಛುರಸತೇಲಾನಿ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು। ತಥಾ ಅಧರಾರಣೀ ವಿಯ ಚಕ್ಖುಧಾತು, ಉತ್ತರಾರಣೀ ವಿಯ ರೂಪಧಾತು, ಅಗ್ಗಿ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು। ಏಸ ನಯೋ ಸೋತಧಾತುಆದೀಸು।

ಮನೋಧಾತು ಪನ ಯಥಾಸಮ್ಭವತೋ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಆದೀನಂ ಪುರೇಚರಾನುಚರಾ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಧಮ್ಮಧಾತುಯಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಲ್ಲಮಿವ ಸೂಲಮಿವ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಾ ವೇದನಾಸಲ್ಲಸೂಲಯೋಗಾಆತುರಾ ವಿಯ, ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ವಾ ಸಞ್ಞಾ ಆಸಾದುಕ್ಖಜನನತೋ ರಿತ್ತಮುಟ್ಠಿ ವಿಯ। ಅಯಥಾಭುಚ್ಚನಿಮಿತ್ತಗಾಹಕತೋ ವನಮಿಗೋ ವಿಯ। ಸಙ್ಖಾರಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪಕ್ಖಿಪನತೋ ಅಙ್ಗಾರಕಾಸುಯಂ ಖಿಪನಕಪುರಿಸಾ ವಿಯ। ಜಾತಿ ದುಕ್ಖಾನುಬನ್ಧತೋ ರಾಜಪುರಿಸಾನುಬನ್ಧಚೋರಾ ವಿಯ। ಸಬ್ಬಾನತ್ಥಾವಹಸ್ಸ ಖನ್ಧಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಹೇತುತೋ

ವಿಸರುಕ್ಖಬೀಜಾನಿ ವಿಯ। ರೂಪಂ ನಾನಾವಿಧುಪದ್ದವನಿಮಿತ್ತತೋ ಖುರಚಕ್ಕಂ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಸಙ್ಖತಾ ಪನ ಧಾತು ಅಮತತೋ ಸನ್ತತೋ ಖೇಮತೋ ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಕಸ್ಮಾ? ಸಬ್ಬಾನತ್ಥಾವಹಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತತ್ತಾ।

ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ವವತ್ಥಾನಾಭಾವತೋ ಅರಞ್ಞಮಕ್ಕಟೋ ವಿಯ, ದುದ್ದಮನತೋ ಅಸ್ಸಖಳುಙ್ಕೋ ವಿಯ, ಯತ್ಥಕಾಮನಿಪಾತಿತೋ ವೇಹಾಸಕ್ಖಿತ್ತದಣ್ಡೋ ವಿಯ, ಲೋಭದೋಸಾದಿನಾನಪ್ಪಕಾರಕಿಲೇಸವೇಸಯೋಗತೋ ರಙ್ಗನಟೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾತಿ।

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಧಿಕಾರೇ

ಆಯತನಧಾತುನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ಪನ್ನರಸಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೧೬. ಇನ್ದ್ರಿಯಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೋ

ಇನ್ದ್ರಿಯವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೫೨೫. ಧಾತೂನಂ ಅನನ್ತರಂ ಉದ್ದಿಟ್ಠಾನಿ ಪನ **ಇನ್ದ್ರಿಯಾನೀ**ತಿ ಬಾವೀಸತಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ - ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ ಸೋತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಘಾನಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಜಿವ್ಹಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ। ತತ್ಥ -

ಅತ್ಥತೋ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ, ಕಮತೋ ಚ ವಿಜಾನಿಯಾ।
ಭೇದಾಭೇದಾ ತಥಾ ಕಿಚ್ಚಾ, ಭೂಮಿತೋ ಚ ವಿನಿಚ್ಛಯಂ॥

ತತ್ಥ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ತಾವ ಚಕ್ಖತೀತಿ ಚಕ್ಖೂತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ಪಕಾಸಿತೋ। ಪಚ್ಛಿಮೇಸು ಪನ ತೀಸು ಪಠಮಂ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ಅನಞ್ಞಾತಂ ಅಮತಂ ಪದಂ ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮಂ ವಾ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಏವಂ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠಸಮ್ಭವತೋ ಚ ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ದುತಿಯಂ ಆಜಾನನತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠಸಮ್ಭವತೋ ಚ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ತತಿಯಂ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನೋ ಚತೂಸು ಸಚ್ಚೇಸು ನಿಟ್ಠಿತಞ್ಞಾಣಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠಸಮ್ಭವತೋ ಚ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಂ।

ಕೋ ಪನ ನೇಸಂ **ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠೋ** ನಾಮಾತಿ? ಇನ್ದಲಿಙ್ಗಟ್ಠೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠೋ। ಇನ್ದದೇಸಿತಟ್ಠೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠೋ। ಇನ್ದದಿಟ್ಠಟ್ಠೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠೋ। ಇನ್ದಸಿಟ್ಠಟ್ಠೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠೋ। ಇನ್ದಜುಟ್ಠಟ್ಠೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠೋ। ಸೋ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಇಧ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯುಜ್ಜತಿ। ಭಗವಾ ಹಿ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಪರಮಿಸ್ಸರಿಯಭಾವತೋ ಇನ್ದೋ। ಕುಸಲಾಕುಸಲಞ್ಚ ಕಮ್ಮಂ, ಕಮ್ಮೇಸು ಕಸ್ಸಚಿ ಇಸ್ಸರಿಯಾಭಾವತೋ। ತೇನೇವೇತ್ಥ ಕಮ್ಮಸಞ್ಜನಿತಾನಿ ತಾವ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಂ ಉಲ್ಲಿಙ್ಗೇನ್ತಿ। ತೇನ ಚ ಸಿಟ್ಠಾನೀತಿ ಇನ್ದಲಿಙ್ಗಟ್ಠೇನ ಇನ್ದಸಿಟ್ಠಟ್ಠೇನ ಚ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ। ಸಬ್ಬಾನೇವ ಪನೇತಾನಿ ಭಗವತಾ ಯಥಾಭೂತತೋ ಪಕಾಸಿತಾನಿ ಅಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧಾನಿ ಚಾತಿ ಇನ್ದದೇಸಿತಟ್ಠೇನ ಇನ್ದದಿಟ್ಠಟ್ಠೇನ ಚ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ। ತೇನೇವ ಭಗವತಾ ಮುನಿನ್ದೇನ ಕಾನಿಚಿ ಗೋಚರಾಸೇವನಾಯ ಕಾನಿಚಿ ಭಾವನಾಸೇವನಾಯ ಸೇವಿತಾನೀತಿ ಇನ್ದಜುಟ್ಠಟ್ಠೇನಾಪಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ।

ಅಪಿಚ ಆಧಿಪಚ್ಚಸಙ್ಖಾತೇನ ಇಸ್ಸರಿಯಟ್ಠೇನಾಪಿ ಏತಾನಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಪ್ಪವತ್ತಿಯಞ್ಹಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಸಿದ್ಧಂ ಆಧಿಪಚ್ಚಂ, ತಸ್ಮಿಂ ತಿಕ್ಖೇ ತಿಕ್ಖತ್ತಾ ಮನ್ದೇ ಚ ಮನ್ದತ್ತಾತಿ। ಅಯಂ ತಾವೇತ್ಥ ಅತ್ಥತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಲಕ್ಖಣಾದೀಹೀತಿ ಲಕ್ಖಣರಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಪದಟ್ಠಾನೇಹಿಪಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವಿನಿಚ್ಛಯಂ ವಿಜಾನಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಾನಿ ಚ ನೇಸಂ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಾನೇವ। ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಿ ಹಿ ಚತ್ತಾರಿ ಅತ್ಥತೋ ಅಮೋಹೋಯೇವ। ಸೇಸಾನಿ ತತ್ಥ ಸರೂಪೇನೇವ ಆಗತಾನಿ।

೫೨೬. **ಕಮತೋ**ತಿ ಅಯಮ್ಪಿ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋವ। ತತ್ಥ ಅಜ್ಝತ್ತಧಮ್ಮೇ ಪರಿಞ್ಞಾಯ ಅರಿಯಭೂಮಿಪಟಿಲಾಭೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ತಭಾವಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಿ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಿ ಪಠಮಂ ದೇಸಿತಾನಿ। ಸೋ ಪನ ಅತ್ತಭಾವೋ ಯಂ ಧಮ್ಮಂ ಉಪಾದಾಯ ಇತ್ಥೀತಿ ವಾ ಪುರಿಸೋತಿ ವಾ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಅಯಂ ಸೋತಿ ನಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತತೋ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಞ್ಚ। ಸೋ ದುವಿಧೋಪಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತೀತಿ ಞಾಪನತ್ಥಂ ತತೋ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ಯಾವ ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿ, ತಾವ ಏತೇಸಂ ವೇದಯಿತಾನಂ ಅನಿವತ್ತಿ। ಯಞ್ಚ ಕಿಞ್ಚಿ ವೇದಯಿತಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಞಾಪನತ್ಥಂ ತತೋ ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಿ। ತಂನಿರೋಧತ್ಥಂ ಪನ ಏತೇ

ಧಮ್ಮಾ ಭಾವೇತಬ್ಬಾತಿ ಪಟಿಪತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತತೋ ಸದ್ಧಾದೀನಿ। ಇಮಾಯ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಏಸ ಧಮ್ಮೋ ಪಠಮಂ ಅತ್ತನಿ ಪಾತುಭವತೀತಿ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಅಮೋಘಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತತೋ ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ತಸ್ಸೇವ ಫಲತ್ತಾ ತತೋ ಅನನ್ತರಂ ಭಾವೇತಬ್ಬತೋ ಚ ತತೋ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ತತೋ ಪರಂ ಭಾವನಾಯ ಇಮಸ್ಸ ಅಧಿಗಮೋ, ಅಧಿಗತೇ ಚ ಪನ ಇಮಸ್ಮಿಂ ನತ್ಥಿ ಕಿಞ್ಚಿ ಉತ್ತರಿ ಕರಣೀಯನ್ತಿ ಞಾಪನತ್ಥಂ ಅನ್ತೇ ಪರಮಸ್ಸಾಸಭೂತಂ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಂ ದೇಸಿತನ್ತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಕಮೋ।

ಭೇದಾಭೇದಾತಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸೇವ ಚೇತ್ಥ ಭೇದೋ। ತಞ್ಹಿ ರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ। ಸೇಸಾನಂ ಅಭೇದೋತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಭೇದಾಭೇದತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯಂ ವಿಜಾನಿಯಾ।

೫೨೭. **ಕಿಚ್ಚಾ**ತಿ ಕಿಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ಚೇ। ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ತಾವ "ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ವಚನತೋ ಯಂ ತಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಸಾಧೇತಬ್ಬಂ ಅತ್ತನೋ ತಿಕ್ಖಮನ್ದಾದಿಭಾವೇನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ ತಿಕ್ಖಮನ್ದಾದಿಸಙ್ಖಾತಂ ಅತ್ತಾಕಾರಾನುವತ್ತಾಪನಂ, ಇದಂ ಕಿಚ್ಚಂ। ಏವಂ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಾನಂ। ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಪನ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನಂ ಅತ್ತನೋ ವಸವತ್ತಾಪನಂ। ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನುಪಾಲನಂ। ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಲಿಙ್ಗನಿಮಿತ್ತಕುತ್ತಾಕಪ್ಪಾಕಾರಾನುವಿಧಾನಂ। ಸುಖದುಕ್ಖಸೋಮನಸ್ಸದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮೇ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಯಥಾಸಕಂ ಓಳಾರಿಕಾಕಾರಾನುಪಾಪನಂ। ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸನ್ತಪಣೀತಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಾನುಪಾಪನಂ। ಸದ್ಧಾದೀನಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಾಭಿಭವನಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ಪಸನ್ನಾಕಾರಾದಿಭಾವಸಮ್ಪಾಪನಂ। ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸಂಯೋಜನತ್ತಯಪ್ಪಹಾನಞ್ಚೇವ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಞ್ಚ ತಪ್ಪಹಾನಾಭಿಮುಖಭಾವಕರಣಂ। ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದಾದಿತನುಕರಣಪ್ಪಹಾನಞ್ಚೇವ ಸಹಜಾತಾನಞ್ಚ ಅತ್ತನೋ ವಸಾನುವತ್ತಾಪನಂ। ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸಬ್ಬಕಿಚ್ಚೇಸು ಉಸ್ಸುಕ್ಕಪ್ಪಹಾನಞ್ಚೇವ ಅಮತಾಭಿಮುಖಭಾವಪಚ್ಚಯತಾ ಚ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನನ್ತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಕಿಚ್ಚತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯಂ ವಿಜಾನಿಯಾ।

೫೨೮. **ಭೂಮಿತೋ**ತಿ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಇತ್ಥಿಪುರಿಸಸುಖದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಚೇತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಾನೇವ। ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಸದ್ಧಾವೀರಿಯಸತಿಸಮಾಧಿಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಚ ಚತುಭೂಮಿಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಕಾಮಾವಚರರೂಪಾವಚರಲೋಕುತ್ತರವಸೇನ ಭೂಮಿತ್ತಯಪರಿಯಾಪನ್ನಂ। ಅವಸಾನೇ ತೀಣಿ ಲೋಕುತ್ತರಾನೇವಾತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಭೂಮಿತೋಪಿ ವಿನಿಚ್ಛಯಂ ವಿಜಾನೇಯ್ಯ। ಏವಂ ಹಿ ವಿಜಾನನ್ತೋ -

ಸಂವೇಗಬಹುಲೋ ಭಿಕ್ಖು, ಠಿತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರೇ।
ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪರಿಞ್ಞಾಯ, ದುಕ್ಖಸ್ಸನ್ತಂ ಕರಿಸ್ಸತೀತಿ॥

ಇದಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾಮುಖಂ।

ಸಚ್ಚವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೫೨೯. ತದನನ್ತರಾನಿ ಪನ **ಸಚ್ಚಾನೀ**ತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ - ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ದುಕ್ಖಸಮುದಯೋ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧೋ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನೀ ಪಟಿಪದಾ ಅರಿಯಸಚ್ಚನ್ತಿ। ತತ್ಥ -

ವಿಭಾಗತೋ ನಿಬ್ಬಚನ, ಲಕ್ಖಣಾದಿಪ್ಪಭೇದತೋ।
ಅತ್ಥತ್ಥುದ್ಧಾರತೋ ಚೇವ, ಅನೂನಾಧಿಕತೋ ತಥಾ॥

ಕಮತೋ ಜಾತಿಆದೀನಂ, ನಿಚ್ಛಯಾ ಞಾಣಕಿಚ್ಚತೋ।

ಅನ್ವೋಗಧಾನಂ ಪಭೇದಾ, ಉಪಮಾತೋ ಚತುಕ್ಕತೋ॥

ಸುಞ್ಞತೇಕವಿಧಾದೀಹಿ, ಸಭಾಗವಿಸಭಾಗತೋ।
ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ವಿಞ್ಞುನಾ ಸಾಸನಕ್ಕಮೇ॥

ತತ್ಥ **ವಿಭಾಗತೋತಿ** ದುಕ್ಖಾದೀನಂ ಹಿ ಚತ್ತಾರೋ ಚತ್ತಾರೋ ಅತ್ಥಾ ವಿಭತ್ತಾ ತಥಾ ಅವಿತಥಾ ಅನಞ್ಞಥಾ, ಯೇ ದುಕ್ಖಾದೀನಿ ಅಭಿಸಮೇನ್ತೇಹಿ ಅಭಿಸಮೇತಬ್ಬಾ। ಯಥಾಹ - "ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪೀಳನಟ್ಠೋ ಸಙ್ಖತಟ್ಠೋ ಸನ್ತಾಪಟ್ಠೋ ವಿಪರಿಣಾಮಟ್ಠೋ, ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ದುಕ್ಖಟ್ಠಾ ತಥಾ ಅವಿತಥಾ ಅನಞ್ಞಥಾ। ಸಮುದಯಸ್ಸ ಆಯೂಹನಟ್ಠೋ ನಿದಾನಟ್ಠೋ ಸಂಯೋಗಟ್ಠೋ ಪಲಿಬೋಧಟ್ಠೋ। ನಿರೋಧಸ್ಸ ನಿಸ್ಸರಣಟ್ಠೋ ವಿವೇಕಟ್ಠೋ ಅಸಙ್ಖತಟ್ಠೋ ಅಮತಟ್ಠೋ। ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಿಯ್ಯಾನಟ್ಠೋ ಹೇತುಟ್ಠೋ ದಸ್ಸನಟ್ಠೋ ಅಧಿಪತೇಯ್ಯಟ್ಠೋ। ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಮಗ್ಗಟ್ಠಾ ತಥಾ ಅವಿತಥಾ ಅನಞ್ಞಥಾ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೮)। ತಥಾ "ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪೀಳನಟ್ಠೋ ಸಙ್ಖತಟ್ಠೋ ಸನ್ತಾಪಟ್ಠೋ ವಿಪರಿಣಾಮಟ್ಠೋ ಅಭಿಸಮಯಟ್ಠೋ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೧೧) ಏವಮಾದಿ। ಇತಿ ಏವಂ ವಿಭತ್ತಾನಂ ಚತುನ್ನಂ ಚತುನ್ನಂ ಅತ್ಥಾನಂ ವಸೇನ ದುಕ್ಖಾದೀನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನೀತಿ। ಅಯಂ ತಾವೇತ್ಥ ವಿಭಾಗತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೩೦. ನಿಬ್ಬಚನಲಕ್ಖಣಾದಿಪ್ಪಭೇದತೋತಿ ಏತ್ಥ ಪನ **ನಿಬ್ಬಚನತೋ** ತಾವ ಇಧ **ದು**-ಇತಿ ಅಯಂ ಸದ್ದೋ ಕುಚ್ಛಿತೇ ದಿಸ್ಸತಿ। ಕುಚ್ಛಿತಂ ಹಿ ಪುತ್ತಂ ದುಪ್ಪುತ್ತೋತಿ ವದನ್ತಿ। **ಖಂ**-ಸದ್ದೋ ಪನ ತುಚ್ಛೇ। ತುಚ್ಛಂ ಹಿ ಆಕಾಸಂ "ಖ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಇದಞ್ಚ ಪಠಮಸಚ್ಚಂ ಕುಚ್ಛಿತಂ ಅನೇಕಉಪದ್ದವಾಧಿಟ್ಠಾನತೋ। ತುಚ್ಛಂ ಬಾಲಜನಪರಿಕಪ್ಪಿತಧುವಸುಭಸುಖತ್ತಭಾವವಿರಹಿತತೋ। ತಸ್ಮಾ ಕುಚ್ಛಿತತ್ತಾ ತುಚ್ಛತ್ತಾ ಚ **ದುಕ್ಖ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಸಂ-ಇತಿ ಚ ಅಯಂ ಸದ್ದೋ "ಸಮಾಗಮೋ ಸಮೇತ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೯೬; ವಿಭ॰ ೧೯೯) ಸಂಯೋಗಂ ದೀಪೇತಿ। **ಉ**-ಇತಿ ಅಯಂ "ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಉದಿತ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧; ಮಹಾವ॰ ೮೪) ಉಪ್ಪತ್ತಿಂ। **ಅಯ**-ಸದ್ದೋ ಕಾರಣಂ ದೀಪೇತಿ। ಇದಞ್ಚಾಪಿ ದುತಿಯಸಚ್ಚಂ ಅವಸೇಸಪಚ್ಚಯಸಮಾಯೋಗೇ ಸತಿ ದುಕ್ಖಸ್ಸುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣಂ। ಇತಿ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಂಯೋಗೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣತ್ತಾ **ದುಕ್ಖಸಮುದಯ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ತತಿಯಸಚ್ಚಂ ಪನ ಯಸ್ಮಾ **ನಿ**-ಸದ್ದೋ ಅಭಾವಂ, **ರೋಧ**-ಸದ್ದೋ ಚ ಚಾರಕಂ ದೀಪೇತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅಭಾವೋ ಏತ್ಥ ಸಂಸಾರಚಾರಕಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ದುಕ್ಖರೋಧಸ್ಸ ಸಬ್ಬಗತಿಸುಞ್ಞತ್ತಾ, ಸಮಧಿಗತೇ ವಾ ತಸ್ಮಿಂ ಸಂಸಾರಚಾರಕಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ದುಕ್ಖರೋಧಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ಹೋತಿ, ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾತಿಪಿ **ದುಕ್ಖನಿರೋಧ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ದುಕ್ಖಸ್ಸ ವಾ ಅನುಪ್ಪಾದನಿರೋಧಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧನ್ತಿ।

ಚತುತ್ಥಸಚ್ಚಂ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಏತಂ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಂ ಗಚ್ಛತಿ ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ತದಭಿಮುಖಭೂತತ್ತಾ, ಪಟಿಪದಾ ಚ ಹೋತಿ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಪ್ಪತ್ತಿಯಾ। ತಸ್ಮಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನೀ ಪಟಿಪದಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

೫೩೧. ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಾನಿ ಬುದ್ಧಾದಯೋ ಅರಿಯಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ **ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನೀತಿ** ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಯಥಾಹ "ಚತ್ತಾರಿಮಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ। ಕತಮಾನಿ…ಪೇ॰… ಇಮಾನಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚತ್ತಾರಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ। ಅರಿಯಾ ಇಮಾನಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನೀತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀ"ತಿ। ಅಪಿಚ ಅರಿಯಸ್ಸ ಸಚ್ಚಾನೀತಿಪಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ। ಯಥಾಹ "ಸದೇವಕೇ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಲೋಕೇ…ಪೇ॰… ಮನುಸ್ಸಾಯ ತಥಾಗತೋ ಅರಿಯೋ, ತಸ್ಮಾ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನೀತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೯೮)। ಅಥ ವಾ ಏತೇಸಂ ಅಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧತ್ತಾ ಅರಿಯಭಾವಸಿದ್ಧಿತೋಪಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ। ಯಥಾಹ - "ಇಮೇಸಂ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚತುನ್ನಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಂ ಯಥಾಭೂತಂ ಅಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧತ್ತಾ ತಥಾಗತೋ ಅರಹಂ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಅರಿಯೋತಿ

ವುಚ್ಚತೀ"ತಿ। ಅಪಿಚ ಖೋ ಪನ ಅರಿಯಾನಿ ಸಚ್ಚಾನೀತಿಪಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ। ಅರಿಯಾನೀತಿ ತಥಾನಿ ಅವಿತಥಾನಿ ಅವಿಸಂವಾದಕಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಥಾಹ - "ಇಮಾನಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚತ್ತಾರಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ ತಥಾನಿ ಅವಿತಥಾನಿ ಅನಞ್ಞಥಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನೀತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೯೭) ಏವಮೇತ್ಥ ನಿಬ್ಬಚನತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೩೧. ಕಥಂ **ಲಕ್ಖಣಾದಿಪ್ಪಭೇದತೋ**? ಏತ್ಥ ಹಿ ಬಾಧನಲಕ್ಖಣಂ **ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ,** ಸನ್ತಾಪನರಸಂ, ಪವತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಪಭವಲಕ್ಖಣಂ **ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ,** ಅನುಪಚ್ಛೇದಕರಣರಸಂ, ಪಲಿಬೋಧಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಸನ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ **ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ,** ಅಚ್ಚುತಿರಸಂ, ಅನಿಮಿತ್ತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ನಿಯ್ಯಾನಲಕ್ಖಣಂ **ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಂ,** ಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾನರಸಂ, ವುಟ್ಠಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ಅಪಿಚ ಪವತ್ತಿಪವತ್ತನನಿವತ್ತಿನಿವತ್ತನಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ। ತಥಾ ಸಙ್ಖತತಣ್ಹಾ ಅಸಙ್ಖತದಸ್ಸನಲಕ್ಖಣಾನಿ ಚಾತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಲಕ್ಖಣಾದಿಪ್ಪಭೇದತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೩೨. **ಅತ್ಥತ್ಥುದ್ಧಾರತೋ ಚೇವಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಅತ್ಥತೋ ತಾವ ಕೋ ಸಚ್ಚಟ್ಠೋತಿ ಚೇ? ಯೋ ಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖುನಾ ಉಪಪರಿಕ್ಖಮಾನಾನಂ ಮಾಯಾವ ವಿಪರೀತೋ, ಮರೀಚಿವ ವಿಸಂವಾದಕೋ, ತಿತ್ಥಿಯಾನಂ ಅತ್ತಾವ ಅನುಪಲಬ್ಭಸಭಾವೋ ಚ ನ ಹೋತಿ, ಅಥ ಖೋ ಬಾಧನಪ್ಪಭವಸನ್ತಿನಿಯ್ಯಾನಪ್ಪಕಾರೇನ ತಚ್ಛಾವಿಪರೀತಭೂತಭಾವೇನ ಅರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಗೋಚರೋ ಹೋತಿಯೇವ। ಏಸ ಅಗ್ಗಿಲಕ್ಖಣಂ ವಿಯ, ಲೋಕಪಕತಿ ವಿಯ ಚ ತಚ್ಛಾವಿಪರೀತಭೂತಭಾವೋ ಸಚ್ಚಟ್ಠೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯಥಾಹ - "ಇದಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ತಥಮೇತಂ ಅವಿತಥಮೇತಂ ಅನಞ್ಞಥಮೇತ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೯೦) ವಿತ್ಥಾರೋ। ಅಪಿಚ -

ನಾಬಾಧಕಂ ಯತೋ ದುಕ್ಖಂ, ದುಕ್ಖಾ ಅಞ್ಞಂ ನ ಬಾಧಕಂ।
ಬಾಧಕತ್ತನಿಯಾಮೇನ, ತತೋ ಸಚ್ಚಮಿದಂ ಮತಂ॥

ತಂ ವಿನಾ ನಾಞ್ಞತೋ ದುಕ್ಖಂ, ನ ಹೋತಿ ನ ಚ ತಂ ತತೋ।
ದುಕ್ಖಹೇತುನಿಯಾಮೇನ, ಇತಿ ಸಚ್ಚಂ ವಿಸತ್ತಿಕಾ॥

ನಾಞ್ಞಾ ನಿಬ್ಬಾನತೋ ಸನ್ತಿ, ಸನ್ತಂ ನ ಚ ನ ತಂ ಯತೋ।
ಸನ್ತಭಾವನಿಯಾಮೇನ, ತತೋ ಸಚ್ಚಮಿದಂ ಮತಂ॥

ಮಗ್ಗಾ ಅಞ್ಞಂ ನ ನಿಯ್ಯಾನಂ, ಅನಿಯ್ಯಾನೋ ನ ಚಾಪಿ ಸೋ।
ತಚ್ಛನಿಯ್ಯಾನಭಾವತ್ತಾ, ಇತಿ ಸೋ ಸಚ್ಚಸಮ್ಮತೋ॥

ಇತಿ ತಚ್ಛಾವಿಪಲ್ಲಾಸ, ಭೂತಭಾವಂ ಚತೂಸ್ವಪಿ।
ದುಕ್ಖಾದೀಸ್ವವಿಸೇಸೇನ, ಸಚ್ಚಟ್ಠಂ ಆಹು ಪಣ್ಡಿತಾತಿ॥

ಏವಂ ಅತ್ಥತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೩೪. ಕಥಂ **ಅತ್ಥುದ್ಧಾರತೋ**? ಇಧಾಯಂ **ಸಚ್ಚ**-ಸದ್ದೋ ಅನೇಕೇಸು ಅತ್ಥೇಸು ದಿಸ್ಸತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - "ಸಚ್ಚಂ ಭಣೇ ನ ಕುಜ್ಝೇಯ್ಯಾ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಪ॰ ೨೨೪) ವಾಚಾಸಚ್ಚೇ। "ಸಚ್ಚೇ ಠಿತಾ ಸಮಣಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಚಾ"ತಿಆದೀಸು (ಜಾ॰ ೨.೨೧.೪೩೩) ವಿರತಿಸಚ್ಚೇ। "ಕಸ್ಮಾ ನು ಸಚ್ಚಾನಿ ವದನ್ತಿ ನಾನಾ ಪವಾದಿಯಾಸೇ ಕುಸಲಾವದಾನಾ"ತಿಆದೀಸು (ಸು॰ ನಿ॰ ೮೯೧) ದಿಟ್ಠಿಸಚ್ಚೇ। "ಏಕಂ ಹಿ ಸಚ್ಚಂ ನ ದುತಿಯ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಸು॰ ನಿ॰ ೮೯೦) ಪರಮತ್ಥಸಚ್ಚೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಚೇವ ಮಗ್ಗೇ ಚ। "ಚತುನ್ನಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಂ ಕತಿ ಕುಸಲಾ"ತಿಆದೀಸು (ವಿಭ॰ ೨೧೬) ಅರಿಯಸಚ್ಚೇ। ಸ್ವಾಯಮಿಧಾಪಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚೇ ವತ್ತತೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರತೋಪಿ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೩೫. ಅನೂನಾಧಿಕತೋತಿ ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಚತ್ತಾರೇವ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ ಅನೂನಾನಿ ಅನಧಿಕಾನೀತಿ ಚೇ? ಅಞ್ಞಸ್ಸಾಸಮ್ಭವತೋ ಅಞ್ಞತರಸ್ಸ ಚ ಅಪನೇಯ್ಯಾಭಾವತೋ। ನ ಹಿ ಏತೇಹಿ ಅಞ್ಞಂ ಅಧಿಕಂ ವಾ, ಏತೇಸಂ ವಾ ಏಕಮ್ಪಿ ಅಪನೇತಬ್ಬಂ ಸಮ್ಭೋತಿ। ಯಥಾಹ - "ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ ಸಮಣೋ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ವಾ 'ನೇತಂ ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ಅಞ್ಞಂ ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ। ಅಹಮೇತಂ ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞಂ ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ ಪಞ್ಞಪೇಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ನೇತಂ ಠಾನಂ ವಿಜ್ಜತೀ"ತಿಆದಿ। ಯಥಾ ಚಾಹ - "ಯೋ ಹಿ ಕೋಚಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಮಣೋ ವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ವಾ ಏವಂ ವದೇಯ್ಯ 'ನೇತಂ ದುಕ್ಖಂ ಪಠಮಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ ಯಂ ಸಮಣೇನ ಗೋತಮೇನ ದೇಸಿತಂ, ಅಹಮೇತಂ ದುಕ್ಖಂ ಪಠಮಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾಯ ಅಞ್ಞಂ ದುಕ್ಖಂ ಪಠಮಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ ಪಞ್ಞಪೇಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ನೇತಂ ಠಾನಂ ವಿಜ್ಜತೀ"ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೮೬)।

ಅಪಿಚ ಪವತ್ತಿಮಾಚಿಕ್ಖನ್ತೋ ಭಗವಾ ಸಹೇತುಕಂ ಆಚಿಕ್ಖಿ, ನಿವತ್ತಿಞ್ಚ ಸಉಪಾಯಂ। ಇತಿ ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತಿತದುಭಯಹೇತೂನಂ ಏತಪರಮತೋ ಚತ್ತಾರೇವ ವುತ್ತಾನಿ। ತಥಾ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಪಹಾತಬ್ಬಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬಭಾವೇತಬ್ಬಾನಂ, ತಣ್ಹಾವತ್ಥುತಣ್ಹಾತಣ್ಹಾನಿರೋಧತಣ್ಹಾನಿರೋಧುಪಾಯಾನಂ, ಆಲಯಆಲಯಾರಾಮತಾಆಲಯಸಮುಗ್ಘಾತಆಲಯಸಮುಗ್ಘಾತುಪಾಯಾನಞ್ಚ ವಸೇನಾಪಿ ಚತ್ತಾರೇವ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅನೂನಾಧಿಕತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೩೬. ಕಮತೋತಿ ಅಯಮ್ಪಿ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋವ। ಏತ್ಥ ಚ ಓಳಾರಿಕತ್ತಾ, ಸಬ್ಬಸತ್ತಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಚ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯನ್ತಿ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸೇವ ಹೇತುದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತದನನ್ತರಂ ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ। ಹೇತುನಿರೋಧಾ ಫಲನಿರೋಧೋತಿ ಞಾಪನತ್ಥಂ ತತೋ ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ। ತದಧಿಗಮುಪಾಯದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅನ್ತೇ ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಂ। ಭವಸುಖಸ್ಸಾದಗಧಿತಾನಂ ವಾ ಸತ್ತಾನಂ ಸಂವೇಗಜನನತ್ಥಂ ಪಠಮಂ ದುಕ್ಖಮಾಹ। ತಂ ನೇವ ಅಕತಂ ಆಗಚ್ಛತಿ , ನ ಇಸ್ಸರನಿಮ್ಮಾನಾದಿತೋ ಹೋತಿ, ಇತೋ ಪನ ಹೋತೀತಿ ಞಾಪನತ್ಥಂ ತದನನ್ತರಂ ಸಮುದಯಂ। ತತೋ ಸಹೇತುಕೇನ ದುಕ್ಖೇನ ಅಭಿಭೂತತ್ತಾ ಸಂವಿಗ್ಗಮಾನಸಾನಂ ದುಕ್ಖನಿಸ್ಸರಣಗವೇಸೀನಂ ನಿಸ್ಸರಣದಸ್ಸನೇನ ಅಸ್ಸಾಸಜನನತ್ಥಂ ನಿರೋಧಂ। ತತೋ ನಿರೋಧಾಧಿಗಮತ್ಥಂ ನಿರೋಧಸಮ್ಪಾಪಕಂ ಮಗ್ಗನ್ತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಕಮತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೩೭. ಜಾತಿಆದೀನಂ ನಿಚ್ಛಯಾತಿ ಯೇ ತೇ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ ನಿದ್ದಿಸನ್ತೇನ ಭಗವತಾ "ಜಾತಿಪಿ ದುಕ್ಖಾ, ಜರಾಪಿ ದುಕ್ಖಾ, ಮರಣಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖಂ, ಸೋಕಪರಿದೇವದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸುಪಾಯಾಸಾಪಿ ದುಕ್ಖಾ, ಅಪ್ಪಿಯೇಹಿ ಸಮ್ಪಯೋಗೋ ದುಕ್ಖೋ, ಪಿಯೇಹಿ ವಿಪ್ಪಯೋಗೋ ದುಕ್ಖೋ, ಯಮ್ಪಿಚ್ಛಂ ನ ಲಭತಿ ತಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖಂ, ಸಂಖಿತ್ತೇನ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ದುಕ್ಖಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೯೦) ದುಕ್ಖನಿದ್ದೇಸೇ ದ್ವಾದಸ ಧಮ್ಮಾ, "ಯಾಯಂ ತಣ್ಹಾ ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಾ ನನ್ದೀರಾಗಸಹಗತಾ ತತ್ರತತ್ರಾಭಿನನ್ದಿನೀ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, ಕಾಮತಣ್ಹಾ, ಭವತಣ್ಹಾ, ವಿಭವತಣ್ಹಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೦೩) ಸಮುದಯನಿದ್ದೇಸೇ ತಿವಿಧಾ ತಣ್ಹಾ, "ಯೋ ತಸ್ಸಾಯೇವ ತಣ್ಹಾಯ ಅಸೇಸವಿರಾಗನಿರೋಧೋ ಚಾಗೋ ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗೋ ಮುತ್ತಿ ಅನಾಲಯೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೦೪) ಏವಂ ನಿರೋಧನಿದ್ದೇಸೇ ಅತ್ಥತೋ ಏಕಮೇವ ನಿಬ್ಬಾನಂ, "ಕತಮಂ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನೀಪಟಿಪದಾ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ಅಯಮೇವ ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ...ಪೇ॰... ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧೀ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೦೫) ಏವಂ ಮಗ್ಗನಿದ್ದೇಸೇ ಅಟ್ಠ ಧಮ್ಮಾತಿ ಇತಿ ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ನಿದ್ದೇಸೇ ಜಾತಿಆದಯೋ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ, ತೇಸಂ ಜಾತಿಆದೀನಂ ನಿಚ್ಛಯಾಪಿ ಏತ್ಥ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ದುಕ್ಖನಿದ್ದೇಸಕಥಾ

ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸೋ

ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, ಅಯಞ್ಹಿ **ಜಾತಿ**-ಸದ್ದೋ ಅನೇಕತ್ಥೋ। ತಥಾ ಹೇಸ "ಏಕಮ್ಪಿ ಜಾತಿಂ ದ್ವೇಪಿ ಜಾತಿಯೋ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೪; ಪಾರಾ॰ ೧೨) ಏತ್ಥ ಭವೇ ಆಗತೋ। "ಅತ್ಥಿ, ವಿಸಾಖೇ, ನಿಗಣ್ಠಾ ನಾಮ ಸಮಣಜಾತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೭೧) ಏತ್ಥ ನಿಕಾಯೇ। "ಜಾತಿ

ದ್ವೀಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾ"ತಿ (ಧಾತು॰ ೭೧) ಏತ್ಥ ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣೇ। "ಯಂ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಸ್ಮಿಂ ಪಠಮಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ಪಠಮಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಾತುಭೂತಂ, ತದುಪಾದಾಯ ಸಾವಸ್ಸ ಜಾತೀ"ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೧೨೪) ಏತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। "ಸಮ್ಪತಿಜಾತೋ, ಆನನ್ದ, ಬೋಧಿಸತ್ತೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೦೭) ಏತ್ಥ ಪಸೂತಿಯಂ। "ಅಕ್ಖಿತ್ತೋ ಅನುಪಕುಟ್ಠೋ ಜಾತಿವಾದೇನಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೩೩೧) ಏತ್ಥ ಕುಲೇ। "ಯತೋಹಂ, ಭಗಿನಿ, ಅರಿಯಾಯ ಜಾತಿಯಾ ಜಾತೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೩೫೧) ಏತ್ಥ ಅರಿಯಸೀಲೇ।

೫೩೮. ಸ್ವಾಯಮಿಧ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಮ್ಹಾ ನಿಕ್ಖಮನಂ, ತಾವ ಪವತ್ತೇಸು ಖನ್ಧೇಸು। ಇತರೇಸಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಖನ್ಧೇಸ್ವೇವಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅಯಮ್ಪಿ ಚ ಪರಿಯಾಯಕಥಾವ। ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಪನ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ಯೇ ಯೇ ಖನ್ಧಾ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಪಠಮಪಾತುಭಾವೋ ಜಾತಿ ನಾಮ।

ಸಾ ಪನೇಸಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಭವೇ ಪಠಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ, ನಿಯ್ಯಾತನರಸಾ, ಅತೀತಭವತೋ ಇಧ ಉಮ್ಮುಜ್ಜನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ದುಕ್ಖವಿಚಿತ್ತತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ ವಾ।

೫೩೯. ಕಸ್ಮಾ ಪನೇಸಾ ದುಕ್ಖಾತಿ ಚೇ? ಅನೇಕೇಸಂ ದುಕ್ಖಾನಂ ವತ್ಥುಭಾವತೋ। ಅನೇಕಾನಿ ಹಿ ದುಕ್ಖಾನಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ದುಕ್ಖದುಕ್ಖಂ, ವಿಪರಿಣಾಮದುಕ್ಖಂ, ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಂ, ಪಟಿಚ್ಛನ್ನದುಕ್ಖಂ, ಅಪ್ಪಟಿಚ್ಛನ್ನದುಕ್ಖಂ, ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖಂ, ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕಾ ದುಕ್ಖಾ ವೇದನಾಸಭಾವತೋ ಚ ನಾಮತೋ ಚ ದುಕ್ಖತ್ತಾ **ದುಕ್ಖದುಕ್ಖನ್ತಿ** ವುಚ್ಚತಿ।

ಸುಖಾ ವೇದನಾ ವಿಪರಿಣಾಮೇನ ದುಕ್ಖುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುತೋ **ವಿಪರಿಣಾಮದುಕ್ಖಂ**।

ಉಪೇಕ್ಖಾ ವೇದನಾ ಚೇವ ಅವಸೇಸಾ ಚ ತೇಭೂಮಕಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಉದಯಬ್ಬಯಪ್ಪಟಿಪೀಳಿತತ್ತಾ **ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಂ**। ಕಣ್ಣಸೂಲದನ್ತಸೂಲರಾಗಜಪರಿಳಾಹದೋಸಜಪರಿಳಾಹಾದಿ ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕೋ ಆಬಾಧೋ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ಜಾನಿತಬ್ಬತೋ ಉಪಕ್ಕಮಸ್ಸ ಚ ಅಪಾಕಟಭಾವತೋ **ಪಟಿಚ್ಛನ್ನದುಕ್ಖಂ** ನಾಮ। ಅಪಾಕಟದುಕ್ಖನ್ತಿಪಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ದ್ವತ್ತಿಂಸಕಮ್ಮಕಾರಣಾದಿಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಆಬಾಧೋ ಅಪುಚ್ಛಿತ್ವಾವ ಜಾನಿತಬ್ಬತೋ ಉಪಕ್ಕಮಸ್ಸ ಚ ಪಾಕಟಭಾವತೋ **ಅಪ್ಪಟಿಚ್ಛನ್ನದುಕ್ಖಂ** ನಾಮ। ಪಾಕಟದುಕ್ಖನ್ತಿಪಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಠಪೇತ್ವಾ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖಂ ಸೇಸಂ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೇ ಆಗತಂ ಜಾತಿಆದಿ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ವತ್ಥುಭಾವತೋ **ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖಂ**। ದುಕ್ಖದುಕ್ಖಂ ಪನ **ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದುಕ್ಖನ್ತಿ** ವುಚ್ಚತಿ।

ತತ್ರಾಯಂ ಜಾತಿ ಯಂ ತಂ ಬಾಲಪಣ್ಡಿತಸುತ್ತಾದೀಸು (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೪೬ ಆದಯೋ) ಭಗವತಾಪಿ ಉಪಮಾವಸೇನ ಪಕಾಸಿತಂ ಆಪಾಯಿಕಂ ದುಕ್ಖಂ, ಯಞ್ಚ ಸುಗತಿಯಮ್ಪಿ ಮನುಸ್ಸಲೋಕೇ ಗಬ್ಭೋಕ್ಕನ್ತಿಮೂಲಕಾದಿಭೇದಂ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಸ ವತ್ಥುಭಾವತೋ ದುಕ್ಖಾ।

೫೪೦. ತತ್ರಿದಂ ಗಬ್ಭೋಕ್ಕನ್ತಿಮೂಲಕಾದಿಭೇದಂ ದುಕ್ಖಂ - ಅಯಂ ಹಿ ಸತ್ತೋ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಮ್ಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನೋ ನ ಉಪ್ಪಲಪದುಮಪುಣ್ಡರೀಕಾದೀಸು ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ, ಅಥ ಖೋ ಹೇಟ್ಠಾ ಆಮಾಸಯಸ್ಸ ಉಪರಿ ಪಕ್ಕಾಸಯಸ್ಸ ಉದರಪಟಲಪಿಟ್ಠಿಕಣ್ಟಕಾನಂ ವೇಮಜ್ಝೇ ಪರಮಸಮ್ಬಾಧೇ ತಿಬ್ಬನ್ಧಕಾರೇನಾನಾಕುಣಪಗನ್ಧಪರಿಭಾವಿತಪರಮದುಗ್ಗನ್ಧಪವನವಿಚರಿತೇ ಅಧಿಮತ್ತಜೇಗುಚ್ಛೇ ಕುಚ್ಛಿಪದೇಸೇ ಪೂತಿಮಚ್ಛಪೂತಿಕುಮ್ಮಾಸಚನ್ದನಿಕಾದೀಸು ಕಿಮಿ ವಿಯ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ। ಸೋ ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತೋ ದಸ ಮಾಸೇ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಸಮ್ಭವೇನ ಉಸ್ಮನಾ ಪುಟಪಾಕಂ ವಿಯ ಪಚ್ಚಮಾನೋ ಪಿಟ್ಠಪಿಣ್ಡಿ ವಿಯ ಸೇದಿಯಮಾನೋ ಸಮಿಞ್ಜನಪಸಾರಣಾದಿರಹಿತೋ ಅಧಿಮತ್ತಂ ದುಕ್ಖಮನುಭೋತೀತಿ, ಇದಂ ತಾವ **ಗಬ್ಭೋಕ್ಕನ್ತಿಮೂಲಕಂ** ದುಕ್ಖಂ।

ಯಂ ಪನ ಸೋ ಮಾತು ಸಹಸಾ ಉಪಕ್ಖಲನಗಮನನಿಸೀದನವುಟ್ಠಾನಪರಿವತ್ತನಾದೀಸು ಸುರಾಧುತ್ತಹತ್ಥಗತೋ ಏಳಕೋ ವಿಯ ಅಹಿತುಣ್ಡಿಕಹತ್ಥಗತೋ ಸಪ್ಪಪೋತಕೋ ವಿಯ ಚ ಆಕಡ್ಢನಪರಿಕಡ್ಢನಓಧೂನನನಿದ್ಧೂನನಾದಿನಾ ಉಪಕ್ಕಮೇನ ಅಧಿಮತ್ತಂ ದುಕ್ಖಮನುಭವತಿ, ಯಞ್ಚ ಮಾತು ಸೀತೂದಕಪಾನಕಾಲೇ ಸೀತನರಕುಪಪನ್ನೋ ವಿಯ, ಉಣ್ಹಯಾಗುಭತ್ತಾದಿಅಜ್ಝೋಹರಣಕಾಲೇ ಅಙ್ಗಾರವುಟ್ಠಿಸಮ್ಪರಿಕಿಣ್ಣೋ ವಿಯ, ಲೋಣಮ್ಬಿಲಾದಿಅಜ್ಝೋಹರಣಕಾಲೇ ಖಾರಾಪಟಿಚ್ಛಕಾದಿಕಮ್ಮಕಾರಣಪತ್ತೋ ವಿಯ ತಿಬ್ಬಂ ದುಕ್ಖಮನುಭೋತಿ, ಇದಂ **ಗಬ್ಭಪರಿಹರಣಮೂಲಕಂ** ದುಕ್ಖಂ।

ಯಂ ಪನಸ್ಸ ಮೂಳ್ಹಗಬ್ಭಾಯ ಮಾತುಯಾ ಮಿತ್ತಾಮಚ್ಚಸುಹಜ್ಜಾದೀಹಿಪಿ ಅದಸ್ಸನಾರಹೇ ದುಕ್ಖುಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನೇ ಛೇದನಫಾಲನಾದೀಹಿ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಇದಂ **ಗಬ್ಭವಿಪತ್ತಿಮೂಲಕಂ** ದುಕ್ಖಂ।

ಯಂ ವಿಜಾಯಮಾನಾಯ ಮಾತುಯಾ ಕಮ್ಮಜೇಹಿ ವಾತೇಹಿ ಪರಿವತ್ತೇತ್ವಾ ನರಕಪಪಾತಂ ವಿಯ ಅತಿಭಯಾನಕಂ ಯೋನಿಮಗ್ಗಂ ಪಟಿಪಾತಿಯಮಾನಸ್ಸ ಪರಮಸಮ್ಬಾಧೇನ ಯೋನಿಮುಖೇನ ತಾಳಚ್ಛಿಗ್ಗಳೇನ ವಿಯ ನಿಕ್ಕಡ್ಢಿಯಮಾನಸ್ಸ ಮಹಾನಾಗಸ್ಸ ನರಕಸತ್ತಸ್ಸ ವಿಯ ಚ ಸಙ್ಘಾತಪಬ್ಬತೇಹಿ ವಿಚುಣ್ಣಿಯಮಾನಸ್ಸ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಇದಂ **ವಿಜಾಯನಮೂಲಕಂ** ದುಕ್ಖಂ।

ಯಂ ಪನ ಜಾತಸ್ಸ ತರುಣವಣಸದಿಸಸುಖುಮಾಲಸರೀರಸ್ಸ ಹತ್ಥಗಹಣನಹಾಪನಧೋವನಚೋಳಪರಿಮಜ್ಜನಾದಿಕಾಲೇ ಸೂಚಿಮುಖಖುರಧಾರಾಹಿ ವಿಜ್ಝನಫಾಲನಸದಿಸಂ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಇದಂ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿತೋ **ಬಹಿನಿಕ್ಖಮನಮೂಲಕಂ** ದುಕ್ಖಂ।

ಯಂ ತತೋ ಪರಂ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅತ್ತನಾವ ಅತ್ತಾನಂ ವಧೇನ್ತಸ್ಸ ಅಚೇಲಕವತಾದಿವಸೇನ ಆತಾಪನಪರಿತಾಪನಾನುಯೋಗಮನುಯುತ್ತಸ್ಸ, ಕೋಧವಸೇನ ಅಭುಞ್ಜನ್ತಸ್ಸ, ಉಬ್ಬನ್ಧನ್ತಸ್ಸ ಚ ದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಇದಂ **ಅತ್ತೂಪಕ್ಕಮಮೂಲಕಂ** ದುಕ್ಖಂ। ಯಂ ಪನ ಪರತೋ ವಧಬನ್ಧನಾದೀನಿ ಅನುಭವನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಇದಂ **ಪರೂಪಕ್ಕಮಮೂಲಕಂ** ದುಕ್ಖನ್ತಿ।

ಇತಿ ಇಮಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸ್ಸಾಪಿ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅಯಂ ಜಾತಿ ವತ್ಥುಮೇವ ಹೋತಿ।

೫೪೧. ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ –

ಜಾಯೇಥ ನೋ ಚೇ ನರಕೇಸು ಸತ್ತೋ,
ತತ್ಥಗ್ಗಿದಾಹಾದಿಕಮಪ್ಪಸಯ್ಹಂ।
ಲಭೇಥ ದುಕ್ಖಂ ನು ಕುಹಿಂ ಪತಿಟ್ಠಂ,
ಇಚ್ಚಾಹ ದುಕ್ಖಾತಿ ಮುನೀಧ ಜಾತಿಂ॥

ದುಕ್ಖಂ ತಿರಚ್ಛೇಸು ಕಸಾಪತೋದ-
ದಣ್ಡಾಭಿಘಾತಾದಿಭವಂ ಅನೇಕಂ।
ಯಂ ತಂ ಕಥಂ ತತ್ಥ ಭವೇಯ್ಯ ಜಾತಿಂ,
ವಿನಾ ತಹಿಂ ಜಾತಿ ತತೋಪಿ ದುಕ್ಖಾ॥

ಪೇತೇಸು ದುಕ್ಖಂ ಪನ ಖುಪ್ಪಿಪಾಸಾ-
ವಾತಾತಪಾದಿಪ್ಪಭವಂ ವಿಚಿತ್ತಂ।
ಯಸ್ಮಾ ಅಜಾತಸ್ಸ ನ ತತ್ಥ ಅತ್ಥಿ,

තස්මාපි දුක්ඛං මුනි ජාතිමාහ॥

තිබ්බන්ධකාරේ ච අසය්හසීතේ,
ලෝකන්තරේ යං අසුරේසු දුක්ඛං।
න තං භවේ තත්ථ න චස්ස ජාති,
යතෝ අයං ජාති තතෝපි දුක්ඛා॥

යඤ්චාපි ගූථනරකේ විය මාතුගබ්භේ,
සත්තෝ වසං චිරමතෝ බහි නික්ඛමඤ්ච।
පප්පෝති දුක්ඛමතිඝෝරමිදම්පි නත්ථි,
ජාතිං විනා ඉතිපි ජාති අයඤ්හි දුක්ඛා॥

කිං භාසිතේන බහුනා නනු යං කුහිඤ්චි,
අත්ථීධ කිඤ්චිදපි දුක්ඛමිදං කදාචි।
නේවත්ථි ජාතිවිරහේන යතෝ මහේසි,
දුක්ඛාති සබ්බපඨමං ඉමමාහ ජාතින්ති॥

අයං තාව ජාතියං විනිච්ඡයෝ।

ජරානිද්දේසෝ

೫೪೧. ಜರಾಪಿ ದುಕ್ಖಾತಿ ಏತ್ಥ ದುವಿಧಾ ಜರಾ ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣಞ್ಚ, ಖಣ್ಡಿಚ್ಚಾದಿಸಮ್ಮತೋ ಸನ್ತತಿಯಂ ಏಕಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಖನ್ಧಪುರಾಣಭಾವೋ ಚ, ಸಾ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ಸಾ ಪನೇಸಾ ಜರಾ ಖನ್ಧಪರಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ, ಮರಣೂಪನಯನರಸಾ, ಯೋಬ್ಬನವಿನಾಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ದುಕ್ಖಾ ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಭಾವತೋ ಚೇವ ದುಕ್ಖವತ್ಥುತೋ ಚ । ಯಂ ಹಿ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಸಿಥಿಲೀಭಾವಇನ್ದ್ರಿಯವಿಕಾರವಿರೂಪತಾಯೋಬ್ಬನವಿನಾಸಬಲೂಪಘಾತಸತಿಮತಿವಿಪ್ಪವಾಸಪರಪರಿಭವಾದಿಅನೇಕಪಚ್ಚಯಂ ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕದುಕ್ಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಜರಾ ತಸ್ಸ ವತ್ಥು। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ –

“ಅಙ್ಗಾನಂ ಸಿಥಿಲೀಭಾವಾ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ವಿಕಾರತೋ।
ಯೋಬ್ಬನಸ್ಸ ವಿನಾಸೇನ, ಬಲಸ್ಸ ಉಪಘಾತತೋ॥

“ವಿಪ್ಪವಾಸಾ ಸತಾದೀನಂ, ಪುತ್ತದಾರೇಹಿ ಅತ್ತನೋ।
ಅಪಸಾದನೀಯತೋ ಚೇವ, ಭಿಯ್ಯೋ ಬಾಲತ್ತಪತ್ತಿಯಾ॥

“ಪಪ್ಪೋತಿ ದುಕ್ಖಂ ಯಂ ಮಚ್ಚೋ, ಕಾಯಿಕಂ ಮಾನಸಂ ತಥಾ।
ಸಬ್ಬಮೇತಂ ಜರಾಹೇತು, ಯಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಾ ಜರಾ ದುಖಾ”ತಿ॥

ಅಯಂ ಜರಾಯಂ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಮರಣನಿದ್ದೇಸೋ

೫೪೩. ಮರಣಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ದುವಿಧಂ ಮರಣಂ ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣಞ್ಚ, ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ "ಜರಾಮರಣಂ ದ್ವೀಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತ"ನ್ತಿ (ಧಾತು॰ ೭೧)। ಏಕಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಪ್ಪಬನ್ಧವಿಚ್ಛೇದೋ ಚ, ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ "ನಿಚ್ಚಂ ಮರಣತೋ ಭಯ"ನ್ತಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೫೮೧)। ತಂ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಮರಣಂ ಉಪಕ್ಕಮಮರಣಂ ಸರಸಮರಣಂ ಆಯುಕ್ಖಯಮರಣಂ ಪುಞ್ಞಕ್ಖಯಮರಣನ್ತಿಪಿ ತಸ್ಸೇವ ನಾಮಂ। ತಯಿದಂ ಚುತಿಲಕ್ಖಣಂ, ವಿಯೋಗರಸಂ, ಗತಿವಿಪ್ಪವಾಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪನ ವತ್ಥುಭಾವತೋ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ಪಾಪಸ್ಸ ಪಾಪಕಮ್ಮಾದಿ-ನಿಮಿತ್ತಮನುಪಸ್ಸತೋ।
ಭದ್ದಸ್ಸಾಪಸಹನ್ತಸ್ಸ, ವಿಯೋಗಂ ಪಿಯವತ್ಥುಕಂ।
ಮೀಯಮಾನಸ್ಸ ಯಂ ದುಕ್ಖಂ, ಮಾನಸಂ ಅವಿಸೇಸತೋ॥

ಸಬ್ಬೇಸಞ್ಚಾಪಿ ಯಂ ಸನ್ಧಿ-ಬನ್ಧನಚ್ಛೇದನಾದಿಕಂ।
ವಿತುಜ್ಜಮಾನಮಮ್ಮಾನಂ, ಹೋತಿ ದುಕ್ಖಂ ಸರೀರಜಂ॥

ಅಸಯ್ಹಮಪ್ಪತಿಕಾರಂ, ದುಕ್ಖಸ್ಸೇತಸ್ಸಿದಂ ಯತೋ।
ಮರಣಂ ವತ್ಥು ತೇನೇತಂ, ದುಕ್ಖಮಿಚ್ಚೇವ ಭಾಸಿತ"ನ್ತಿ॥

ಅಯಂ ಮರಣೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಸೋಕಾದಿನಿದ್ದೇಸಾ

೫೪೪. ಸೋಕಾದೀಸು **ಸೋಕೋ** ನಾಮ ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದೀಹಿ ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾಪೋ। ಸೋ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಅತ್ಥತೋ ದೋಮನಸ್ಸಮೇವ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಅನ್ತೋನಿಜ್ಝಾನಲಕ್ಖಣೋ, ಚೇತಸೋ ಪರಿಜ್ಝಾಪನರಸೋ, ಅನುಸೋಚನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ದುಕ್ಖೋ ಪನ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖತೋ ದುಕ್ಖವತ್ಥುತೋ ಚ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ಸತ್ತಾನಂ ಹದಯಂ ಸೋಕೋ, ವಿಸಸಲ್ಲಂವ ತುಜ್ಜತಿ।
ಅಗ್ಗಿತತ್ತೋವ ನಾರಾಚೋ, ಭುಸಂವ ದಹತೇ ಪುನ॥

"ಸಮಾವಹತಿ ಚ ಬ್ಯಾಧಿ-ಜರಾಮರಣಭೇದನಂ।
ದುಕ್ಖಮ್ಪಿ ವಿವಿಧಂ ಯಸ್ಮಾ, ತಸ್ಮಾ ದುಕ್ಖೋತಿ ವುಚ್ಚತೀ"ತಿ॥

ಅಯಂ ಸೋಕೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಪರಿದೇವೋ

೫೪೫. ಪರಿದೇವೋ ನಾಮ ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದೀಹಿ ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ವಚೀಪಲಾಪೋ। ಸೋ ಲಾಲಪ್ಪನಲಕ್ಖಣೋ, ಗುಣದೋಸಕಿತ್ತನರಸೋ, ಸಮ್ಭಮಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ದುಕ್ಖೋ ಪನ ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಭಾವತೋ ದುಕ್ಖವತ್ಥುತೋ ಚ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ಯಂ ಸೋಕಸಲ್ಲವಿಹತೋ ಪರಿದೇವಮಾನೋ,
ಕಣ್ಠೋಟ್ಠತಾಲುತಲಸೋಸಜಮಪ್ಪಸಯ್ಹಂ।

ಭಿಯ್ಯೋಧಿಮತ್ತಮಧಿಗಚ್ಛತಿಯೇವ ದುಕ್ಖಂ,
ದುಕ್ಖೋತಿ ತೇನ ಭಗವಾ ಪರಿದೇವಮಾಹಾ"ತಿ॥

ಅಯಂ ಪರಿದೇವೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ದುಕ್ಖಂ

೫೪೬. **ದುಕ್ಖಂ** ನಾಮ ಕಾಯಿಕಂ ದುಕ್ಖಂ, ತಂ ಕಾಯಪೀಳನಲಕ್ಖಣಂ, ದುಪ್ಪಞ್ಞಾನಂ ದೋಮನಸ್ಸಕರಣರಸಂ, ಕಾಯಿಕಾಬಾಧಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ದುಕ್ಖಂ ಪನ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖತೋ ಮಾನಸದುಕ್ಖಾವಹನತೋ ಚ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ –

"ಪೀಳೇತಿ ಕಾಯಿಕಮಿದಂ, ದುಕ್ಖಞ್ಚ ಮಾನಸಂ ಭಿಯ್ಯೋ।
ಜನಯತಿ ಯಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಾ, ದುಕ್ಖನ್ತಿ ವಿಸೇಸತೋ ವುತ್ತ"ನ್ತಿ॥

ಅಯಂ ದುಕ್ಖೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ದೋಮನಸ್ಸಂ

೫೪೭. **ದೋಮನಸ್ಸಂ** ನಾಮ ಮಾನಸಂ ದುಕ್ಖಂ। ತಂ ಚಿತ್ತಪೀಳನಲಕ್ಖಣಂ, ಮನೋವಿಘಾತರಸಂ, ಮಾನಸಬ್ಯಾಧಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ। ದುಕ್ಖಂ ಪನ ದುಕ್ಖದುಕ್ಖತೋ ಕಾಯಿಕದುಕ್ಖಾವಹನತೋ ಚ। ಚೇತೋದುಕ್ಖಸಮಪ್ಪಿತಾ ಹಿ ಕೇಸೇ ಪಕಿರಿಯ ಕನ್ದನ್ತಿ, ಉರಾನಿ ಪಟಿಪಿಸನ್ತಿ, ಆವಟ್ಟನ್ತಿ, ವಿವಟ್ಟನ್ತಿ, ಉದ್ಧಂಪಾದಂ ಪಪತನ್ತಿ, ಸತ್ಥಂ ಆಹರನ್ತಿ, ವಿಸಂ ಖಾದನ್ತಿ, ರಜ್ಜುಯಾ ಉಬ್ಬನ್ಧನ್ತಿ, ಅಗ್ಗಿಂ ಪವಿಸನ್ತೀತಿ ತಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರಕಂ ದುಕ್ಖಮನುಭವನ್ತಿ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ –

"ಪೀಳೇತಿ ಯತೋ ಚಿತ್ತಂ, ಕಾಯಸ್ಸ ಚ ಪೀಳನಂ ಸಮಾವಹತಿ।
ದುಕ್ಖನ್ತಿ ದೋಮನಸ್ಸಂ, ವಿದೋಮನಸ್ಸಾ ತತೋ ಆಹೂ"ತಿ॥

ಅಯಂ ದೋಮನಸ್ಸೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಉಪಾಯಾಸೋ

೫೪೮. **ಉಪಾಯಾಸೋ** ನಾಮ ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದೀಹಿ ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ಅಧಿಮತ್ತಚೇತೋದುಕ್ಖಪ್ಪಭಾವಿತೋ ದೋಸೋಯೇವ। **ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನೋ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋತಿ ಏಕೇ**। ಸೋ ಚಿತ್ತಪರಿದಹನಲಕ್ಖಣೋ, ನಿತ್ಥುನನರಸೋ , ವಿಸಾದಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ದುಕ್ಖೋ ಪನ ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಭಾವತೋ ಚಿತ್ತಪರಿದಹನತೋ ಕಾಯವಿಸಾದನತೋ ಚ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ –

"ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚ ಪರಿದಹನಾ, ಕಾಯಸ್ಸ ವಿಸಾದನಾ ಚ ಅಧಿಮತ್ತಂ।
ಯಂ ದುಕ್ಖಮುಪಾಯಾಸೋ, ಜನೇತಿ ದುಕ್ಖೋ ತತೋ ವುತ್ತೋ"ತಿ॥

ಅಯಂ ಉಪಾಯಾಸೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಏತ್ಥ ಚ ಮನ್ದಗ್ಗಿನಾ ಅನ್ತೋಭಾಜನೇ ಪಾಕೋ ವಿಯ **ಸೋಕೋ**। ತಿಕ್ಖಗ್ಗಿನಾ ಪಚ್ಚಮಾನಸ್ಸ ಭಾಜನತೋ ಬಹಿನಿಕ್ಖಮನಂ ವಿಯ **ಪರಿದೇವೋ**। ಬಹಿನಿಕ್ಖನ್ತಾವಸೇಸಸ್ಸ ನಿಕ್ಖಮಿತುಂ ಅಪ್ಪಹೋನ್ತಸ್ಸ ಅನ್ತೋಭಾಜನೇಯೇವ ಯಾವ ಪರಿಕ್ಖಯಾ ಪಾಕೋ ವಿಯ **ಉಪಾಯಾಸೋ** ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಅಪ್ಪಿಯಸಮ್ಪಯೋಗೋ

೫೪೯. ಅಪ್ಪಿಯಸಮ್ಪಯೋಗೋ ನಾಮ ಅಮನಾಪೇಹಿ ಸತ್ತಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಸಮೋಧಾನಂ। ಸೋ ಅನಿಟ್ಠಸಮೋಧಾನಲಕ್ಖಣೋ, ಚಿತ್ತವಿಘಾತಕರಣರಸೋ, ಅನತ್ಥಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ದುಕ್ಖೋ ಪನ ದುಕ್ಖವತ್ಥುತೋ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ದಿಸ್ವಾವ ಅಪ್ಪಿಯೇ ದುಕ್ಖಂ, ಪಠಮಂ ಹೋತಿ ಚೇತಸಿ।
ತದುಪಕ್ಕಮಸಮ್ಭೂತ-ಮಥಕಾಯೇ ಯತೋ ಇಧ॥

"ತತೋ ದುಕ್ಖದ್ವಯಸ್ಸಾಪಿ, ವತ್ಥುತೋ ಸೋ ಮಹೇಸಿನಾ।
ದುಕ್ಖೋ ವುತ್ತೋತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ, ಅಪ್ಪಿಯೇಹಿ ಸಮಾಗಮೋ"ತಿ॥

ಅಯಂ ಅಪ್ಪಿಯಸಮ್ಪಯೋಗೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಪಿಯವಿಪ್ಪಯೋಗೋ

೫೫೦. ಪಿಯವಿಪ್ಪಯೋಗೋ ನಾಮ ಮನಾಪೇಹಿ ಸತ್ತಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ವಿನಾಭಾವೋ। ಸೋ ಇಟ್ಠವತ್ಥುವಿಯೋಗಲಕ್ಖಣೋ , ಸೋಕುಪ್ಪಾದನರಸೋ, ಬ್ಯಸನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ದುಕ್ಖೋ ಪನ ಸೋಕದುಕ್ಖಸ್ಸ ವತ್ಥುತೋ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ಞಾತಿಧನಾದಿವಿಯೋಗಾ,
ಸೋಕಸರಸಮಪ್ಪಿತಾ ವಿತುಜ್ಜನ್ತಿ।
ಬಾಲಾ ಯತೋ ತತೋ ಯಂ,
ದುಕ್ಖೋತಿ ಮತೋ ಪಿಯವಿಪ್ಪಯೋಗೋ"ತಿ॥

ಅಯಂ ಪಿಯವಿಪ್ಪಯೋಗೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಇಚ್ಛಿತಾಲಾಭೋ

೫೫೧. ಯಮ್ಪಿಚ್ಛಂ ನ ಲಭತೀತಿ ಏತ್ಥ "ಅಹೋ ವತ ಮಯಂ ನ ಜಾತಿಧಮ್ಮಾ ಅಸ್ಸಾಮಾ"ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೩೯೮; ವಿಭ॰ ೨೦೧) ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯವತ್ಥೂಸು ಇಚ್ಛಾವ ಯಮ್ಪಿಚ್ಛಂ ನ ಲಭತಿ, ತಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ವುತ್ತಾ। ಸಾ ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯವತ್ಥುಇಚ್ಛನಲಕ್ಖಣಾ, ತಪ್ಪರಿಯೇಸನರಸಾ, ತೇಸಂ ಅಪ್ಪತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ದುಕ್ಖಾ ಪನ ದುಕ್ಖವತ್ಥುತೋ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ತಂ ತಂ ಪತ್ಥಯಮಾನಾನಂ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅಲಾಭತೋ।
ಯಂ ವಿಘಾತಮಯಂ ದುಕ್ಖಂ, ಸತ್ತಾನಂ ಇಧ ಜಾಯತಿ॥

"ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯವತ್ಥೂನಂ, ಪತ್ಥನಾ ತಸ್ಸ ಕಾರಣಂ।
ಯಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಾ ಜಿನೋ ದುಕ್ಖಂ, ಇಚ್ಛಿತಾಲಾಭಮಬ್ರವೀ"ತಿ॥

ಅಯಂ ಇಚ್ಛಿತಾಲಾಭೇ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ

೫೫೧. ಸಂಖಿತ್ತೇನ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ದುಕ್ಖಾತಿ ಏತ್ಥ ಪನ -

ಜಾತಿಪ್ಪಭುತಿಕಂ ದುಕ್ಖಂ, ಯಂ ವುತ್ತಮಿಧ ತಾದಿನಾ।
ಅವುತ್ತಂ ಯಞ್ಚ ತಂ ಸಬ್ಬಂ, ವಿನಾ ಏತೇ ನ ವಿಜ್ಜತಿ॥

ಯಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಾ ಉಪಾದಾನ-ಕ್ಖನ್ಧಾ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಇಮೇ।
ದುಕ್ಖಾತಿ ವುತ್ತಾ ದುಕ್ಖನ್ತ-ದೇಸಕೇನ ಮಹೇಸಿನಾ॥

ತಥಾ ಹಿ ಇನ್ಧನಮಿವ ಪಾವಕೋ, ಲಕ್ಖಮಿವ ಪಹರಣಾನಿ, ಗೋರೂಪಂ ವಿಯ ಡಂಸಮಕಸಾದಯೋ, ಖೇತ್ತಮಿವ ಲಾಯಕಾ, ಗಾಮಂ ವಿಯ ಗಾಮಘಾತಕಾ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಮೇವ ಜಾತಿಆದಯೋ ನಾನಪ್ಪಕಾರೇಹಿ ವಿಬಾಧೇನ್ತಾ ತಿಣಲತಾದೀನಿ ವಿಯ ಭೂಮಿಯಂ, ಪುಪ್ಫಫಲಪಲ್ಲವಾನಿ ವಿಯ ರುಕ್ಖೇಸು ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸುಯೇವ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ। ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾನಞ್ಚ ಆದಿದುಕ್ಖಂ ಜಾತಿ, ಮಜ್ಝೇದುಕ್ಖಂ ಜರಾ, ಪರಿಯೋಸಾನದುಕ್ಖಂ ಮರಣಂ, ಮಾರಣನ್ತಿಕದುಕ್ಖಾಭಿಘಾತೇನ ಪರಿಡಯ್ಹನದುಕ್ಖಂ ಸೋಕೋ, ತದಸಹನತೋ ಲಾಲಪ್ಪನದುಕ್ಖಂ ಪರಿದೇವೋ, ತತೋ ಧಾತುಕ್ಖೋಭಸಙ್ಖಾತಅನಿಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಮಾಯೋಗತೋ ಕಾಯಸ್ಸ ಆಬಾಧನದುಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಂ, ತೇನ ಬಾಧಿಯಮಾನಾನಂ ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ತತ್ಥ ಪಟಿಘುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಚೇತೋಬಾಧನದುಕ್ಖಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ, ಸೋಕಾದಿವುದ್ಧಿಯಾ ಜನಿತವಿಸಾದಾನಂ ಅನುತ್ಥುನನದುಕ್ಖಂ ಉಪಾಯಾಸೋ, ಮನೋರಥವಿಘಾತಪ್ಪತ್ತಾನಂ ಇಚ್ಛಾವಿಘಾತದುಕ್ಖಂ ಇಚ್ಛಿತಾಲಾಭೋತಿ ಏವಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರತೋ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿಯಮಾನಾ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾವ ದುಕ್ಖಾತಿ। ಯದೇತಂ ಏಕಮೇಕಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ವುಚ್ಚಮಾನಂ ಅನೇಕೇಹಿಪಿ ಕಪ್ಪೇಹಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ಅಸೇಸತೋ ವತ್ತುಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ದುಕ್ಖಂ ಏಕಜಲಬಿನ್ದುಮ್ಹಿ ಸಕಲಸಮುದ್ದಜಲರಸಂ ವಿಯ ಯೇಸು ಕೇಸುಚಿ ಪಞ್ಚಸು ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಸಂಖಿಪಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಸಂಖಿತ್ತೇನ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ದುಕ್ಖಾ"ತಿ ಭಗವಾ ಅವೋಚಾತಿ। ಅಯಂ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಅಯಂ ತಾವ ದುಕ್ಖನಿದ್ದೇಸೇ ನಯೋ।

ಸಮುದಯನಿದ್ದೇಸಕಥಾ

೫೫೩. ಸಮುದಯನಿದ್ದೇಸೇ ಪನ **ಯಾಯಂ ತಣ್ಹಾ**ತಿ ಯಾ ಅಯಂ ತಣ್ಹಾ। **ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಾ**ತಿ ಪುನಬ್ಭವಕರಣಂ ಪುನೋಬ್ಭವೋ, ಪುನೋಬ್ಭವೋ ಸೀಲಮೇತಿಸ್ಸಾತಿ ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಾ। **ನನ್ದೀರಾಗೇನ ಸಹಗತಾ**ತಿ ನನ್ದೀರಾಗಸಹಗತಾ, ನನ್ದೀರಾಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಅತ್ಥತೋ ಏಕತ್ತಮೇವ ಗತಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ತತ್ರ ತತ್ರಾಭಿನನ್ದಿನೀ**ತಿ ಯತ್ರ ಯತ್ರ ಅತ್ತಭಾವೋ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ, ತತ್ರ ತತ್ರಾಭಿನನ್ದಿನೀ। **ಸೇಯ್ಯಥಿದ**ನ್ತಿ ನಿಪಾತೋ , ತಸ್ಸ ಸಾ ಕತಮಾತಿ ಚೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾಮತಣ್ಹಾ ಭವತಣ್ಹಾ ವಿಭವತಣ್ಹಾತಿ ಇಮಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಿದ್ದೇಸೇ ಆವಿಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ। ಇಧ ಪನಾಯಂ ತಿವಿಧಾಪಿ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಕಟ್ಠೇನ ಏಕತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ದುಕ್ಖಸಮುದಯಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚನ್ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅಯಂ ಸಮುದಯನಿದ್ದೇಸೇ ನಯೋ।

ನಿರೋಧನಿದ್ದೇಸಕಥಾ

೫೫೪. ದುಕ್ಖನಿರೋಧನಿದ್ದೇಸೇ ಯೋ ತಸ್ಸಾಯೇವ ತಣ್ಹಾಯಾತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಸಮುದಯನಿರೋಧೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಕಸ್ಮಾತಿ ಚೇ? ಸಮುದಯನಿರೋಧೇನ ದುಕ್ಖನಿರೋಧೋ। ಸಮುದಯನಿರೋಧೇನ ಹಿ ದುಕ್ಖಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ನ ಅಞ್ಞಥಾ। ತೇನಾಹ -

"ಯಥಾಪಿ ಮೂಲೇ ಅನುಪದ್ದವೇ ದಳ್ಹೇ,

ಛಿನ್ನೋಪಿ ರುಕ್ಖೋ ಪುನದೇವ ರೂಹತಿ।
ಏವಮ್ಪಿ ತಣ್ಹಾನುಸಯೇ ಅನೂಹತೇ,
ನಿಬ್ಬತ್ತತೀ ದುಕ್ಖಮಿದಂ ಪುನಪ್ಪುನ"ನ್ತಿ॥ (ಧ॰ ಪ॰ ೩೩೮)।

ಇತಿ ಯಸ್ಮಾ ಸಮುದಯನಿರೋಧೇನೇವ ದುಕ್ಖಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ಭಗವಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಂ ದೇಸೇನ್ತೋ ಸಮುದಯನಿರೋಧೇನೇವ ದೇಸೇಸಿ। ಸೀಹಸಮಾನವುತ್ತಿನೋ ಹಿ ತಥಾಗತಾ। ತೇ ದುಕ್ಖಂ ನಿರೋಧೇನ್ತಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಞ್ಚ ದೇಸೇನ್ತಾ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತಿ, ನ ಫಲೇ। ಸುವಾನವುತ್ತಿನೋ ಪನ ತಿತ್ಥಿಯಾ। ತೇ ದುಕ್ಖಂ ನಿರೋಧೇನ್ತಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಞ್ಚ ದೇಸೇನ್ತಾ ಅತ್ತಕಿಲಮಥಾನುಯೋಗದೇಸನಾದೀಹಿ ಫಲೇ ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತಿ, ನ ಹೇತುಮ್ಹೀತಿ। ಏವಂ ತಾವ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಸ್ಸ ಸಮುದಯನಿರೋಧವಸೇನ ದೇಸನಾಯ ಪಯೋಜನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೫೫೫. ಅಯಂ ಪನತ್ಥೋ - **ತಸ್ಸಾಯೇವ ತಣ್ಹಾಯಾ**ತಿ ತಸ್ಸಾ "ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಾ"ತಿ ವತ್ವಾ ಕಾಮತಣ್ಹಾದಿವಸೇನ ವಿಭತ್ತತಣ್ಹಾಯ। **ವಿರಾಗೋ** ವುಚ್ಚತಿ ಮಗ್ಗೋ। "ವಿರಾಗಾ ವಿಮುಚ್ಚತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೫; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೪) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ವಿರಾಗೇನ ನಿರೋಧೋ ವಿರಾಗನಿರೋಧೋ। ಅನುಸಯಸಮುಗ್ಘಾತತೋ ಅಸೇಸೋ ವಿರಾಗನಿರೋಧೋ **ಅಸೇಸವಿರಾಗನಿರೋಧೋ**। ಅಥ ವಾ **ವಿರಾಗೋ**ತಿ ಪಹಾನಂ ವುಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಸೇಸೋ ವಿರಾಗೋ ಅಸೇಸೋ ನಿರೋಧೋತಿ ಏವಮ್ಪೇತ್ಥ ಯೋಜನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಅತ್ಥತೋ ಪನ ಸಬ್ಬಾನೇವ ಏತಾನಿ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ವೇವಚನಾನಿ। ಪರಮತ್ಥತೋ ಹಿ ದುಕ್ಖನಿರೋಧೋ ಅರಿಯಸಚ್ಚನ್ತಿ ನಿಬ್ಬಾನಂ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ತಂ ಆಗಮ್ಮ ತಣ್ಹಾ ವಿರಜ್ಜತಿ ಚೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ ಚ, ತಸ್ಮಾ ವಿರಾಗೋತಿ ಚ ನಿರೋಧೋತಿ ಚ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ತದೇವ ಆಗಮ್ಮ ತಸ್ಸಾ ಚಾಗಾದಯೋ ಹೋನ್ತಿ, ಕಾಮಗುಣಾಲಯೇಸು ಚೇತ್ಥ ಏಕೋಪಿ ಆಲಯೋ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ "ಚಾಗೋ ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗೋ ಮುತ್ತಿ ಅನಾಲಯೋ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

೫೫೬. ತಯಿದಂ ಸನ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ, ಅಚ್ಚುತಿರಸಂ, ಅಸ್ಸಾಸಕರಣರಸಂ ವಾ, ಅನಿಮಿತ್ತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ನಿಪ್ಪಪಞ್ಚಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ ವಾ।

ನಿಬ್ಬಾನಕಥಾ

೫೫೭. ನತ್ಥೇವ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಸಸವಿಸಾಣಂ ವಿಯ ಅನುಪಲಬ್ಭನೀಯತೋತಿ ಚೇ? ನ, ಉಪಾಯೇನ ಉಪಲಬ್ಭನೀಯತೋ। ಉಪಲಬ್ಭತಿ ಹಿ ತಂ ತದನುರೂಪಪಟಿಪತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೇನ ಉಪಾಯೇನ, ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣೇನ ಪರೇಸಂ ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಂ ವಿಯ, ತಸ್ಮಾ "ಅನುಪಲಬ್ಭನೀಯತೋ ನತ್ಥೀ"ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ "ಯಂ ಬಾಲಪುಥುಜ್ಜನಾ ನ ಉಪಲಭನ್ತಿ, ತಂ ನತ್ಥೀ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ।

೫೫೮. ಅಪಿಚ ನಿಬ್ಬಾನಂ ನತ್ಥೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ಕಸ್ಮಾ? ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ವಞ್ಝಭಾವಾಪಜ್ಜನತೋ। ಅಸತಿ ಹಿ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಪುರೇಜವಾಯ ಸೀಲಾದಿಖನ್ಧತ್ತಯಸಙ್ಗಹಾಯ ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ವಞ್ಝಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ನ ಚಾಯಂ ವಞ್ಝಾ, ನಿಬ್ಬಾನಪಾಪನತೋತಿ। ನ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ವಞ್ಝಭಾವಾಪತ್ತಿ, ಅಭಾವಪಾಪಕತ್ತಾತಿ ಚೇ। ನ, ಅತೀತಾನಾಗತಾಭಾವೇಪಿ ನಿಬ್ಬಾನಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ। ವತ್ತಮಾನಾನಮ್ಪಿ ಅಭಾವೋ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ ಚೇ। ನ, ತೇಸಂ ಅಭಾವಾಸಮ್ಭವತೋ, ಅಭಾವೇ ಚ ಅವತ್ತಮಾನಭಾವಾಪಜ್ಜನತೋ, ವತ್ತಮಾನಕ್ಖನ್ಧನಿಸ್ಸಿತಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಚ ಸೋಪಾದಿಸೇಸನಿಬ್ಬಾನಧಾತುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವದೋಸತೋ। ತದಾ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಅವತ್ತಮಾನತ್ತಾ ನ ದೋಸೋತಿ ಚೇ। ನ, ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಿರತ್ಥಕಭಾವಾಪಜ್ಜನತೋ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ಅರಿಯಮಗ್ಗಕ್ಖಣತೋ ಪುಬ್ಬೇಪಿ ಕಿಲೇಸಾ ನ ಸನ್ತೀತಿ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಿರತ್ಥಕಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅಕಾರಣಮೇತಂ।

೫೫೯. "ಯೋ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ರಾಗಕ್ಖಯೋ"ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೩೧೫) "ಖಯೋ ನಿಬ್ಬಾನ"ನ್ತಿ ಚೇ। ನ, ಅರಹತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಖಯಮತ್ತಾಪಜ್ಜನತೋ। ತಮ್ಪಿ ಹಿ "ಯೋ ಖೋ, ಆವುಸೋ , ರಾಗಕ್ಖಯೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಸ॰ ನಿ॰ ೪.೩೧೫) ನಯೇನ

ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ। ಕಿಞ್ಚ ಭಿಯ್ಯೋ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಇತ್ತರಕಾಲಾದಿಪ್ಪತ್ತಿದೋಸತೋ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಇತ್ತರಕಾಲಂ, ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣಂ, ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮನಿರಪೇಕ್ಖಾಧಿಗಮನೀಯಭಾವಞ್ಚ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣತ್ತಾಯೇವ ಚ ಸಙ್ಖತಪರಿಯಾಪನ್ನಂ, ಸಙ್ಖತಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ ರಾಗಾದೀಹಿ ಅಗ್ಗೀಹಿ ಆದಿತ್ತಂ, ಆದಿತ್ತತ್ತಾ ದುಕ್ಖಞ್ಚಾತಿಪಿ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಖಯಾ ಪಟ್ಠಾಯ ನ ಭಿಯ್ಯೋ ಪವತ್ತಿ ನಾಮ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಭಾವತೋ ನ ದೋಸೋತಿ ಚೇ। ನ, ತಾದಿಸಸ್ಸ ಖಯಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ। ಭಾವೇಪಿ ಚಸ್ಸ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರದೋಸಾನತಿವತ್ತನತೋ, ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ಚ ನಿಬ್ಬಾನಭಾವಾಪಜ್ಜನತೋ। ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ ಹಿ ದೋಸೇ ಖೀಣೇತಿ, ತಸ್ಮಾ ಖಯೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತತೋ ಚ ಪಟ್ಠಾಯ ನ ಭಿಯ್ಯೋ ದೋಸಾನಂ ಪವತ್ತೀತಿ।

ಅನುಪ್ಪತ್ತಿನಿರೋಧಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಪನ ಖಯಸ್ಸ ಪರಿಯಾಯೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ, ಯಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಹೋತಿ ತದುಪಚಾರೇನ "ಖಯೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸರೂಪೇನೇವ ಕಸ್ಮಾ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಚೇ। ಅತಿಸುಖುಮತ್ತಾ। ಅತಿಸುಖುಮತಾ ಚಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅಪ್ಪೋಸುಕ್ಕಭಾವಾವಹನತೋ, ಅರಿಯೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬತೋ ಚ ಸಿದ್ಧಾತಿ।

೫೯೦. ತಯಿದಂ ಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿನಾ ಪತ್ತಬ್ಬತೋ **ಅಸಾಧಾರಣಂ,** ಪುರಿಮಕೋಟಿಯಾ ಅಭಾವತೋ **ಅಪ್ಪಭವಂ**। ಮಗ್ಗಭಾವೇ ಭಾವತೋ ನ ಅಪ್ಪಭವನ್ತಿ ಚೇ। ನ, ಮಗ್ಗೇನ ಅನುಪ್ಪಾದನೀಯತೋ। ಪತ್ತಬ್ಬಮೇವ ಹೇತಂ ಮಗ್ಗೇನ, ನ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಂ। ತಸ್ಮಾ ಅಪ್ಪಭವಮೇವ। ಅಪ್ಪಭವತ್ತಾ **ಅಜರಾಮರಣಂ**। ಪಭವಜರಾಮರಣಾನಂ ಅಭಾವತೋ **ನಿಚ್ಚಂ**।

ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸೇವ ಅಣುಆದೀನಮ್ಪಿ ನಿಚ್ಚಭಾವಾಪತ್ತೀತಿ ಚೇ। ನ, ಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾ। ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ನಿಚ್ಚತ್ತಾ ತೇ ನಿಚ್ಚಾತಿ ಚೇ। ನ, ಹೇತುಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಅನುಪಪತ್ತಿತೋ। ನಿಚ್ಚಾ ಉಪ್ಪಾದಾದೀನಂ ಅಭಾವತೋ ನಿಬ್ಬಾನಂ ವಿಯಾತಿ ಚೇ। ನ, ಅಣುಆದೀನಂ ಅಸಿದ್ಧತ್ತಾ।

೫೯೧. ಯಥಾವುತ್ತಯುತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ ಪನ ಇದಮೇವ ನಿಚ್ಚಂ, ರೂಪಸಭಾವಾತಿಕ್ಕಮತೋ **ಅರೂಪಂ**। ಬುದ್ಧಾದೀನಂ ನಿಟ್ಠಾಯ ವಿಸೇಸಾಭಾವತೋ **ಏಕಾವ ನಿಟ್ಠಾ**। ಯೇನ ಭಾವನಾಯ ಪತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ಕಿಲೇಸವೂಪಸಮಂ, ಉಪಾದಿಸೇಸಞ್ಚ ಉಪಾದಾಯ ಪಞ್ಞಾಪನೀಯತ್ತಾ ಸಹ ಉಪಾದಿಸೇಸೇನ ಪಞ್ಞಾಪಿಯತೀತಿ **ಸಉಪಾದಿಸೇಸಂ**। ಯೋ ಚಸ್ಸ ಸಮುದಯಪ್ಪಹಾನೇನ ಉಪಹತಾಯತಿಕಮ್ಮಫಲಸ್ಸ ಚರಿಮಚಿತ್ತತೋ ಚ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತಿಖನ್ಧಾನಂ ಅನುಪ್ಪಾದನತೋ, ಉಪ್ಪನ್ನಾನಞ್ಚ ಅನ್ತರಧಾನತೋ ಉಪಾದಿಸೇಸಾಭಾವೋ , ತಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಞ್ಞಾಪನೀಯತೋ ನತ್ಥಿ ಏತ್ಥ ಉಪಾದಿಸೇಸೋತಿ **ಅನುಪಾದಿಸೇಸಂ**।

ಅಸಿಥಿಲಪರಕ್ಕಮಸಿದ್ಧೇನ ಞಾಣವಿಸೇಸೇನ ಅಧಿಗಮನೀಯತೋ, ಸಬ್ಬಞ್ಞುವಚನತೋ ಚ ಪರಮತ್ಥೇನ ಸಭಾವತೋ ನಿಬ್ಬಾನಂ ನಾವಿಜ್ಜಮಾನಂ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ಅತ್ಥಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಜಾತಂ ಅಭೂತಂ ಅಕತಂ ಅಸಙ್ಖತ"ನ್ತಿ।

ಇದಂ ದುಕ್ಖನಿರೋಧನಿದ್ದೇಸೇ ವಿನಿಚ್ಛಯಕಥಾಮುಖಂ।

ಮಗ್ಗನಿದ್ದೇಸಕಥಾ

೫೯೨. ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಪಟಿಪದಾನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಾ ಪನ ಅಟ್ಠ ಧಮ್ಮಾ ಕಾಮಂ ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಅತ್ಥತೋ ಪಕಾಸಿತಾಯೇವ, ಇಧ ಪನ ನೇಸಂ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ವಿಸೇಸಾವಬೋಧನತ್ಥಂ ವದಾಮ। ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಹಿ ಚತುಸಚ್ಚಪಟಿವೇಧಾಯ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ಯೋಗಿನೋ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಂ ಅವಿಜ್ಜಾನುಸಯಸಮುಗ್ಘಾತಕಂ ಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖು **ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ**। ಸಾ ಸಮ್ಮಾ ದಸ್ಸನಲಕ್ಖಣಾ, ಧಾತುಪ್ಪಕಾಸನರಸಾ, ಅವಿಜ್ಜನ್ಧಕಾರವಿದ್ಧಂಸನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ತಥಾ ಸಮ್ಪನ್ನದಿಟ್ಠಿನೋ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪನಿಘಾತಕಂ ಚೇತಸೋ ನಿಬ್ಬಾನಪದಾಭಿನಿರೋಪನಂ **ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ**। ಸೋ ಸಮ್ಮಾ ಚಿತ್ತಾಭಿನಿರೋಪನಲಕ್ಖಣೋ, ಅಪ್ಪನಾರಸೋ, ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ।

ತಥಾ ಪಸ್ಸತೋ ವಿತಕ್ಕಯತೋ ಚ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾವ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಸಮುಗ್ಘಾತಿಕಾ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾಯ ವಿರತಿ **ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ** ನಾಮ। ಸಾ ಪರಿಗ್ಗಹಲಕ್ಖಣಾ, ವಿರಮಣರಸಾ, ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ತಥಾ ವಿರಮತೋ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾವ ಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತಸಮುಚ್ಛೇದಿಕಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿವಿರತಿ **ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ** ನಾಮ। ಸೋ ಸಮುಟ್ಠಾಪನಲಕ್ಖಣೋ, ವಿರಮಣರಸೋ, ಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ಯಾ ಪನಸ್ಸ ತೇಸಂ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಕಮ್ಮನ್ತಾನಂ ವಿಸುದ್ಧಿಭೂತಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾವ ಕುಹನಾದಿಉಪಚ್ಛೇದಿಕಾ ಮಿಚ್ಛಾಜೀವವಿರತಿ, ಸೋ **ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ** ನಾಮ। ಸೋ ವೋದಾನಲಕ್ಖಣೋ, ಞಾಯಾಜೀವಪವತ್ತಿರಸೋ, ಮಿಚ್ಛಾಜೀವಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ।

ಅಥಸ್ಸ ಯೋ ತಸ್ಸಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಕಮ್ಮನ್ತಾಜೀವಸಙ್ಖಾತಾಯ ಸೀಲಭೂಮಿಯಂ ಪತಿಟ್ಠಿತಸ್ಸ ತದನುರೂಪೋ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋವ ಕೋಸಜ್ಜಸಮುಚ್ಛೇದಕೋ ವೀರಿಯಾರಮ್ಭೋ, ಏಸ **ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ** ನಾಮ। ಸೋ ಪಗ್ಗಹಲಕ್ಖಣೋ, ಅನುಪ್ಪನ್ನಅಕುಸಲಾನುಪ್ಪಾದನಾದಿರಸೋ, ಮಿಚ್ಛಾವಾಯಾಮಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ। ತಸ್ಸೇವಂ ವಾಯಮತೋ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋವ ಮಿಚ್ಛಾಸತಿವಿನಿದ್ಧುನನೋ ಚೇತಸೋ ಅಸಮ್ಮೋಸೋ **ಸಮ್ಮಾಸತಿ** ನಾಮ। ಸಾ ಉಪಟ್ಠಾನಲಕ್ಖಣಾ, ಅಸಮ್ಮುಸ್ಸನರಸಾ, ಮಿಚ್ಛಾಸತಿಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ। ಏವಂ ಅನುತ್ತರಾಯ ಸತಿಯಾ ಸಂರಕ್ಖಿಯಮಾನಚಿತ್ತಸ್ಸ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾವ ಮಿಚ್ಛಾಸಮಾಧಿವಿದ್ಧಂಸಿಕಾ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ **ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ** ನಾಮ। ಸೋ ಅವಿಕ್ಖೇಪಲಕ್ಖಣೋ, ಸಮಾಧಾನರಸೋ, ಮಿಚ್ಛಾಸಮಾಧಿಪ್ಪಹಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋತಿ। ಅಯಂ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಪಟಿಪದಾನಿದ್ದೇಸೇ ನಯೋ। ಏವಮೇತ್ಥ ಜಾತಿಆದೀನಂ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೬೩. ಞಾಣಕಿಚ್ಚತೋತಿ ಸಚ್ಚಞಾಣಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚತೋಪಿ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ದುವಿಧಂ ಹಿ ಸಚ್ಚಞಾಣಂ - ಅನುಬೋಧಞಾಣಂ ಪಟಿವೇಧಞಾಣಞ್ಚ। ತತ್ಥ ಅನುಬೋಧಞಾಣಂ ಲೋಕಿಯಂ ಅನುಸ್ಸವಾದಿವಸೇನ ನಿರೋಧೇ ಮಗ್ಗೇ ಚ ಪವತ್ತತಿ। ಪಟಿವೇಧಞಾಣಂ ಲೋಕುತ್ತರಂ ನಿರೋಧಮಾರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಕಿಚ್ಚತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ। ಯಥಾಹ - "ಯೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದುಕ್ಖಂ ಪಸ್ಸತಿ, ದುಕ್ಖಸಮುದಯಮ್ಪಿ ಸೋ ಪಸ್ಸತಿ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧಮ್ಪಿ ಪಸ್ಸತಿ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಂ ಪಟಿಪದಮ್ಪಿ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧೦೦) ಸಬ್ಬಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ತಂ ಪನಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಂ ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿಯಂ ಆವಿಭವಿಸ್ಸತಿ।

ಯಂ ಪನೇತಂ ಲೋಕಿಯಂ, ತತ್ಥ ದುಕ್ಖಞಾಣಂ ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಾಭಿಭವವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿಂ ನಿವತ್ತೇತಿ। ಸಮುದಯಞಾಣಂ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಂ। ನಿರೋಧಞಾಣಂ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಂ। ಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಅಕಿರಿಯದಿಟ್ಠಿಂ। ದುಕ್ಖಞಾಣಂ ವಾ ಧುವಸುಭಸುಖತ್ತಭಾವವಿರಹಿತೇಸು ಖನ್ಧೇಸು ಧುವಸುಭಸುಖತ್ತಭಾವಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾತಂ ಫಲೇ ವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಂ। ಸಮುದಯಞಾಣಂ ಇಸ್ಸರಪಧಾನಕಾಲಸಭಾವಾದೀಹಿ ಲೋಕೋ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅಕಾರಣೇ ಕಾರಣಾಭಿಮಾನಪ್ಪವತ್ತಂ ಹೇತುಮ್ಹಿ ವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಂ। ನಿರೋಧಞಾಣಂ ಅರೂಪಲೋಕಲೋಕಥೂಪಿಕಾದೀಸು ಅಪವಗ್ಗಗಾಹಭೂತಂ ನಿರೋಧೇ ವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಂ। ಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಕಾಮಸುಖಲ್ಲಿಕಅತ್ತಕಿಲಮಥಾನುಯೋಗಪ್ಪಭೇದೇ ಅವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಗಾಹವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ಉಪಾಯೇ ವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಂ ನಿವತ್ತೇತಿ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ಲೋಕೇ ಲೋಕಪ್ಪಭವೇ, ಲೋಕತ್ಥಗಮೇ ಸಿವೇ ಚ ತದುಪಾಯೇ।
ಸಮ್ಮುಯ್ಹತಿ ತಾವ ನರೋ, ನ ವಿಜಾನಾತಿ ಯಾವ ಸಚ್ಚಾನೀ"ತಿ॥

ಏವಮೇತ್ಥ ಞಾಣಕಿಚ್ಚತೋಪಿ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೬೪. ಅನ್ತೋಗಧಾನಂ ಪಭೇದಾತಿ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಸ್ಮಿಂ ಹಿ ಠಪೇತ್ವಾ ತಣ್ಹಞ್ಚೇವ ಅನಾಸವಧಮ್ಮೇ ಚ ಸೇಸಾ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಾ ಅನ್ತೋಗಧಾ। ಸಮುದಯಸಚ್ಚೇ ಛತ್ತಿಂಸ ತಣ್ಹಾವಿಚರಿತಾನಿ। ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಂ। ಮಗ್ಗಸಚ್ಚೇ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಮುಖೇನ ವೀಮಂಸಿದ್ಧಿಪಾದಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಪಞ್ಞಾಬಲಧಮ್ಮವಿಚಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ। ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾಪದೇಸೇನ ತಯೋ

ನೇಕ್ಖಮ್ಮವಿತಕ್ಕಾದಯೋ। ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಪದೇಸೇನ ಚತ್ತಾರಿ ವಚೀಸುಚರಿತಾನಿ । ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತಾಪದೇಸೇನ ತೀಣಿ ಕಾಯಸುಚರಿತಾನಿ। ಸಮ್ಮಾಜೀವಮುಖೇನ ಅಪ್ಪಿಚ್ಛತಾ ಸನ್ತುಟ್ಠಿತಾ ಚ। ಸಬ್ಬೇಸಂಯೇವ ವಾ ಏತೇಸಂ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಕಮ್ಮನ್ತಾಜೀವಾನಂ ಅರಿಯಕನ್ತಸೀಲತ್ತಾ ಅರಿಯಕನ್ತಸೀಲಸ್ಸ ಚ ಸದ್ಧಾಹತ್ಥೇನ ಪಟಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬತ್ತಾ ತೇಸಂ ಅತ್ಥಿತಾಯ ಅತ್ಥಿಭಾವತೋ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಸದ್ಧಾಬಲಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದಾ। ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮಾಪದೇಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯವೀರಿಯಬಲವೀರಿಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ। ಸಮ್ಮಾಸತಿಅಪದೇಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಸತಿಪಟ್ಠಾನಸತಿನ್ದ್ರಿಯಸತಿಬಲಸತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ। ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿಅಪದೇಸೇನ ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾದಯೋ ತಯೋ ಸಮಾಧೀ ಚಿತ್ತಸಮಾಧಿ ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಸಮಾಧಿಬಲಪೀತಿಪಸ್ಸದ್ಧಿಸಮಾಧಿಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ ಅನ್ತೋಗಧಾನೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅನ್ತೋಗಧಾನಂ ಪಭೇದತೋಪಿ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೬೫. **ಉಪಮಾತೋತಿ** ಭಾರೋ ವಿಯ ಹಿ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಭಾರಾದಾನಮಿವ ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ, ಭಾರನಿಕ್ಖೇಪನಮಿವ ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ, ಭಾರನಿಕ್ಖೇಪನುಪಾಯೋ ವಿಯ ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಂ। ರೋಗೋ ವಿಯ ಚ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ, ರೋಗನಿದಾನಮಿವ ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ, ರೋಗವೂಪಸಮೋ ವಿಯ ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ, ಭೇಸಜ್ಜಮಿವ ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಂ। ದುಬ್ಭಿಕ್ಖಮಿವ ವಾ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ, ದುಬ್ಬುಟ್ಠಿ ವಿಯ ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ, ಸುಭಿಕ್ಖಮಿವ ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ, ಸುವುಟ್ಠಿ ವಿಯ ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಂ। ಅಪಿಚ ವೇರೀ-ವೇರಮೂಲ-ವೇರಸಮುಗ್ಘಾತ-ವೇರಸಮುಗ್ಘಾತುಪಾಯೇಹಿ, ವಿಸರುಕ್ಖ-ರುಕ್ಖಮೂಲ-ಮೂಲುಪಚ್ಛೇದ-ತದುಪಚ್ಛೇದುಪಾಯೇಹಿ, ಭಯ-ಭಯಮೂಲ-ನಿಬ್ಭಯ-ತದಧಿಗಮುಪಾಯೇಹಿ, ಓರಿಮತೀರ-ಮಹೋಘಪಾರಿಮತೀರ-ತಂಸಮ್ಪಾಪಕವಾಯಾಮೇಹಿ ಚ ಯೋಜೇತ್ವಾಪೇತಾನಿ ಉಪಮಾತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಾನೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಉಪಮಾತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೬೬. **ಚತುಕ್ಕತೋತಿ** ಅತ್ಥಿ ಚೇತ್ಥ ದುಕ್ಖಂ ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ಅತ್ಥಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ ನ ದುಕ್ಖಂ, ಅತ್ಥಿ ದುಕ್ಖಞ್ಚೇವ ಅರಿಯಸಚ್ಚಞ್ಚ, ಅತ್ಥಿ ನೇವ ದುಕ್ಖಂ ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ। ಏಸ ನಯೋ ಸಮುದಯಾದೀಸು। ತತ್ಥ ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಾನಿ ಚ "ಯದನಿಚ್ಚಂ ತಂ ದುಕ್ಖ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೫) ವಚನತೋ ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖತಾಯ ದುಕ್ಖಂ, ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ। ನಿರೋಧೋ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ನ ದುಕ್ಖಂ। ಇತರಂ ಪನ ಅರಿಯಸಚ್ಚದ್ವಯಂ ಸಿಯಾ ದುಕ್ಖಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ, ನ ಪನ ಯಸ್ಸ ಪರಿಞ್ಞಾಯ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತಿ ತಥತ್ತೇನ। ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಪನ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ ದುಕ್ಖಞ್ಚೇವ ಅರಿಯಸಚ್ಚಞ್ಚ ಅಞ್ಞತ್ರ ತಣ್ಹಾಯ। ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಾನಿ ಚ ಯಸ್ಸ ಪರಿಞ್ಞತ್ಥಂ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತಿ ತಥತ್ತೇನ ನೇವ ದುಕ್ಖಂ ನ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ। ಏವಂ ಸಮುದಯಾದೀಸುಪಿ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಚತುಕ್ಕತೋಪೇತ್ಥ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೬೭. ಸುಞ್ಞತೇಕವಿಧಾದೀಹೀತಿಏತ್ಥ **ಸುಞ್ಞತೋ** ತಾವ ಪರಮತ್ಥೇನ ಹಿ ಸಬ್ಬಾನೇವ ಸಚ್ಚಾನಿ ವೇದಕಕಾರಕನಿಬ್ಬುತಗಮಕಾಭಾವತೋ ಸುಞ್ಞಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ದುಕ್ಖಮೇವ ಹಿ, ನ ಕೋಚಿ ದುಕ್ಖಿತೋ।
ಕಾರಕೋ ನ, ಕಿರಿಯಾವ ವಿಜ್ಜತಿ॥
ಅತ್ಥಿ ನಿಬ್ಬುತಿ, ನ ನಿಬ್ಬುತೋ ಪುಮಾ।
ಮಗ್ಗಮತ್ಥಿ, ಗಮಕೋ ನ ವಿಜ್ಜತೀ"ತಿ॥

ಅಥ ವಾ,

ಧುವಸುಭಸುಖತ್ತಸುಞ್ಞಂ, ಪುರಿಮದ್ವಯಮತ್ತಸುಞ್ಞಮಮತಪದಂ।
ಧುವಸುಖಅತ್ತವಿರಹಿತೋ, ಮಗ್ಗೋಇತಿ ಸುಞ್ಞತಾ ತೇಸು॥

ನಿರೋಧಸುಞ್ಞಾನಿ ವಾ ತೀಣಿ, ನಿರೋಧೋ ಚ ಸೇಸತ್ತಯಸುಞ್ಞೋ। ಫಲಸುಞ್ಞೋ ವಾ ಏತ್ಥ ಹೇತು ಸಮುದಯೇ ದುಕ್ಖಸ್ಸಾಭಾವತೋ, ಮಗ್ಗೇ ಚ ನಿರೋಧಸ್ಸ, ನ ಫಲೇನ ಸಗಬ್ಭೋ ಪಕತಿವಾದೀನಂ ಪಕತಿ ವಿಯ। ಹೇತುಸುಞ್ಞಞ್ಚ ಫಲಂ ದುಕ್ಖಸಮುದಯಾನಂ ನಿರೋಧಮಗ್ಗಾನಞ್ಚ ಅಸಮವಾಯಾ, ನ ಹೇತುಸಮವೇತಂ ಹೇತುಫಲಂ ಸಮವಾಯವಾದೀನಂ ದ್ವಿಅಣುಕಾದಿ ವಿಯ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ತಯಮಿಧ ನಿರೋಧಸುಞ್ಞಂ, ತಯೇನ ತೇನಾಪಿ ನಿಬ್ಬುತಿ ಸುಞ್ಞಾ।
ಸುಞ್ಞೋ ಫಲೇನ ಹೇತು, ಫಲಮ್ಪಿ ತಂಹೇತುನಾ ಸುಞ್ಞ"ನ್ತಿ॥

ಏವಂ ತಾವ ಸುಞ್ಞತೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಏಕವಿಧಾದಿವಿನಿಚ್ಛಯಕಥಾ

೫೬೮. ಏಕವಿಧಾದೀಹೀತಿ ಸಬ್ಬಮೇವ ಚೇತ್ಥ ದುಕ್ಖಂ ಏಕವಿಧಂ ಪವತ್ತಿಭಾವತೋ। ದುವಿಧಂ ನಾಮರೂಪತೋ। ತಿವಿಧಂ ಕಾಮರೂಪಾರೂಪೂಪಪತ್ತಿಭವಭೇದತೋ। ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಚತುಆಹಾರಭೇದತೋ। ಪಞ್ಚವಿಧಂ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಭೇದತೋ।

ಸಮುದಯೋಪಿ ಏಕವಿಧೋ ಪವತ್ತಕಭಾವತೋ। ದುವಿಧೋ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಸಮ್ಪಯುತ್ತತೋ। ತಿವಿಧೋ ಕಾಮಭವವಿಭವತಣ್ಹಾಭೇದತೋ। ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಚತುಮಗ್ಗಪ್ಪಹೇಯ್ಯತೋ। ಪಞ್ಚವಿಧೋ ರೂಪಾಭಿನನ್ದನಾದಿಭೇದತೋ। ಛಬ್ಬಿಧೋ ಛತಣ್ಹಾಕಾಯಭೇದತೋ।

ನಿರೋಧೋಪಿ ಏಕವಿಧೋ ಅಸಙ್ಖತಧಾತುಭಾವತೋ। ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ದುವಿಧೋ ಸಉಪಾದಿಸೇಸಅನುಪಾದಿಸೇಸಭೇದತೋ। ತಿವಿಧೋ ಭವತ್ತಯವೂಪಸಮತೋ। ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಚತುಮಗ್ಗಾಧಿಗಮನೀಯತೋ। ಪಞ್ಚವಿಧೋ ಪಞ್ಚಾಭಿನನ್ದನವೂಪಸಮತೋ। ಛಬ್ಬಿಧೋ ಛತಣ್ಹಾಕಾಯಕ್ಖಯಭೇದತೋ।

ಮಗ್ಗೋಪಿ ಏಕವಿಧೋ ಭಾವೇತಬ್ಬತೋ। ದುವಿಧೋ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಭೇದತೋ, ದಸ್ಸನಭಾವನಾಭೇದತೋ ವಾ। ತಿವಿಧೋ ಖನ್ಧತ್ತಯಭೇದತೋ। ಅಯಞ್ಹಿ ಸಪ್ಪದೇಸತ್ತಾ ನಗರಂ ವಿಯ ರಜ್ಜೇನ ನಿಪ್ಪದೇಸೇಹಿ ತೀಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ। ಯಥಾಹ -

"ನ ಖೋ, ಆವುಸೋ ವಿಸಾಖ, ಅರಿಯೇನ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೇನ ಮಗ್ಗೇನ ತಯೋ ಖನ್ಧಾ ಸಙ್ಗಹಿತಾ, ತೀಹಿ ಚ ಖೋ, ಆವುಸೋ ವಿಸಾಖ, ಖನ್ಧೇಹಿ ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಸಙ್ಗಹಿತೋ। ಯಾ ಚಾವುಸೋ ವಿಸಾಖ, ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ, ಯೋ ಚ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ, ಯೋ ಚ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। ಯೋ ಚ ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ, ಯಾ ಚ ಸಮ್ಮಾಸತಿ, ಯೋ ಚ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। ಯಾ ಚ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ, ಯೋ ಚ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಪಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೨)।

ಏತ್ಥ ಹಿ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಯೋ ತಯೋ ಸೀಲಮೇವ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ಸಜಾತಿತೋ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಹಿ ಪಾಳಿಯಂ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧೇತಿ ಭುಮ್ಮೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ, ಅತ್ಥೋ ಪನ ಕರಣವಸೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮಾದೀಸು ಪನ ತೀಸು ಸಮಾಧಿ ಅತ್ತನೋ ಧಮ್ಮತಾಯ ಆರಮ್ಮಣೇ ಏಕಗ್ಗಭಾವೇನ ಅಪ್ಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ವೀರಿಯೇ ಪನ ಪಗ್ಗಹಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇನ್ತೇ ಸತಿಯಾ ಚ ಅಪಿಲಾಪನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇನ್ತಿಯಾ ಲದ್ಧುಪಕಾರೋ ಹುತ್ವಾ ಸಕ್ಕೋತಿ।

ತತ್ರಾಯಂ ಉಪಮಾ - ಯಥಾ ಹಿ ನಕ್ಖತ್ತಂ ಕೀಳಿಸ್ಸಾಮಾತಿ ಉಯ್ಯಾನಂ ಪವಿಟ್ಠೇಸು ತೀಸು ಸಹಾಯೇಸು ಏಕೋ ಸುಪುಪ್ಫಿತಂ ಚಮ್ಪಕರುಕ್ಖಂ ದಿಸ್ವಾ ಹತ್ಥಂ ಉಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಗಹೇತುಮ್ಪಿ ನ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯ। ಅಥಸ್ಸ ದುತಿಯೋ ಓನಮಿತ್ವಾ ಪಿಟ್ಠಿಂ ದದೇಯ್ಯ,

ಸೋ ತಸ್ಸ ಪಿಟ್ಠಿಯಂ ಠತ್ವಾಪಿ ಕಮ್ಪಮಾನೋ ಗಹೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯ। ಅಥಸ್ಸ ಇತರೋ ಅಂಸಕೂಟಂ ಉಪನಾಮೇಯ್ಯ। ಸೋ ಏಕಸ್ಸ ಪಿಟ್ಠಿಯಂ ಠತ್ವಾ ಏಕಸ್ಸ ಅಂಸಕೂಟಂ ಓಲುಬ್ಭ ಯಥಾರುಚಿ ಪುಪ್ಫಾನಿ ಓಚಿನಿತ್ವಾ ಪಿಳನ್ಧಿತ್ವಾ ನಕ್ಖತ್ತಂ ಕೀಳೇಯ್ಯ। ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಏಕತೋ ಉಯ್ಯಾನಂ ಪವಿಟ್ಠಾ ತಯೋ ಸಹಾಯಾ ವಿಯ ಹಿ ಏಕತೋ ಜಾತಾ ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮಾದಯೋ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ। ಸುಪುಪ್ಫಿತಚಮ್ಪಕೋ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣಂ। ಹತ್ಥಂ ಉಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾಪಿ ಗಹೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ವಿಯ ಅತ್ತನೋ ಧಮ್ಮತಾಯ ಆರಮ್ಮಣೇ ಏಕಗ್ಗಭಾವೇನ ಅಪ್ಪೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ಸಮಾಧಿ। ಪಿಟ್ಠಿಂ ದತ್ವಾ ಓನತಸಹಾಯೋ ವಿಯ ವಾಯಾಮೋ। ಅಂಸಕೂಟಂ ದತ್ವಾ ಠಿತಸಹಾಯೋ ವಿಯ ಸತಿ। ಯಥಾ ತೇಸು ಏಕಸ್ಸ ಪಿಟ್ಠಿಯಂ ಠತ್ವಾ ಏಕಸ್ಸ ಅಂಸಕೂಟಂ ಓಲುಬ್ಭ ಇತರೋ ಯಥಾರುಚಿ ಪುಪ್ಫಂ ಗಹೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಏವಮೇವ ವೀರಿಯೇ ಪಗ್ಗಹಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇನ್ತೇ ಸತಿಯಾ ಚ ಅಪಿಲಾಪನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇನ್ತಿಯಾ ಲದ್ಧುಪಕಾರೋ ಸಮಾಧಿ ಸಕ್ಕೋತಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಏಕಗ್ಗಭಾವೇನ ಅಪ್ಪೇತುಂ। ತಸ್ಮಾ ಸಮಾಧಿಯೇವೇತ್ಥ ಸಜಾತಿತೋ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧೇನ ಸಙ್ಗಹಿತೋ, ವಾಯಾಮಸತಿಯೋ ಪನ ಕಿರಿಯತೋ ಸಙ್ಗಹಿತಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೇಸುಪಿ ಪಞ್ಞಾ ಅತ್ತನೋ ಧಮ್ಮತಾಯ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾತಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ನಿಚ್ಛೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ವಿತಕ್ಕೇ ಪನ ಆಕೋಟೇತ್ವಾ ಆಕೋಟೇತ್ವಾ ದೇನ್ತೇ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಕಥಂ? ಯಥಾ ಹಿ ಹೇರಞ್ಞಿಕೋ ಕಹಾಪಣಂ ಹತ್ಥೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬಭಾಗೇಸು ಓಲೋಕೇತುಕಾಮೋ ಸಮಾನೋಪಿ ನ ಚಕ್ಖುತಲೇನೇವ ಪರಿವತ್ತೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅಙ್ಗುಲಿಪಬ್ಬೇಹಿ ಪನ ಪರಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಪರಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಓಲೋಕೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಏವಮೇವ ನ ಪಞ್ಞಾ ಅತ್ತನೋ ಧಮ್ಮತಾಯ ಅನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಂ ನಿಚ್ಛೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅಭಿನಿರೋಪನಲಕ್ಖಣೇನ ಪನ ಆಹನನಪರಿಯಾಹನನರಸೇನ ವಿತಕ್ಕೇನ ಆಕೋಟೇನ್ತೇನ ವಿಯ ಪರಿವತ್ತೇನ್ತೇನ ವಿಯ ಚ ಆದಾಯಾದಾಯ ದಿನ್ನಮೇವ ನಿಚ್ಛೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಇಧಾಪಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯೇವ ಸಜಾತಿತೋ ಪಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಾ, ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಪನ ಕಿರಿಯವಸೇನ ಸಙ್ಗಹಿತೋ ಹೋತಿ।

ಇತಿ ಇಮೇಹಿ ತೀಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಮಗ್ಗೋ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ "ತಿವಿಧೋ ಖನ್ಧತ್ತಯಭೇದತೋ"ತಿ। ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಾದಿವಸೇನೇವ।

ಅಪಿಚ ಸಬ್ಬಾನೇವ ಸಚ್ಚಾನಿ ಏಕವಿಧಾನಿ ಅವಿತಥತ್ತಾ, ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ವಾ। ದುವಿಧಾನಿ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರತೋ, ಸಙ್ಖತಾಸಙ್ಖತತೋ ವಾ। ತಿವಿಧಾನಿ ದಸ್ಸನ-ಭಾವನಾಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬತೋ, ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬತೋ ಚ। ಚತುಬ್ಬಿಧಾನಿ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದಿಭೇದತೋತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಏಕವಿಧಾದೀಹಿ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೮೯. ಸಭಾಗವಿಸಭಾಗತೋತಿ ಸಬ್ಬಾನೇವ ಸಚ್ಚಾನಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಭಾಗಾನಿ ಅವಿತಥತೋ ಅತ್ತಸುಞ್ಞತೋ ದುಕ್ಕರಪಟಿವೇಧತೋ ಚ। ಯಥಾಹ –

> "ತಂ ಕಿಂ ಮಞ್ಞಸಿ, ಆನನ್ದ, ಕತಮಂ ನು ಖೋ ದುಕ್ಕರತರಂ ವಾ ದುರಭಿಸಮ್ಭವತರಂ ವಾ, ಯೋ ವಾ ದೂರತೋವ ಸುಖುಮೇನ ತಾಳಚ್ಛಿಗ್ಗಳೇನ ಅಸನಂ ಅತಿಪಾತೇಯ್ಯ ಪೋಙ್ಖಾನುಪೋಙ್ಖಂ ಅವಿರಾಧಿತಂ, ಯೋ ವಾ ಸತಧಾ ಭಿನ್ನಸ್ಸ ವಾಲಸ್ಸ ಕೋಟಿಯಾ ಕೋಟಿಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝೇಯ್ಯಾತಿ? ಏತದೇವ, ಭನ್ತೇ, ದುಕ್ಕರತರಞ್ಚೇವ ದುರಭಿಸಮ್ಭವತರಞ್ಚ, ಯೋ ವಾ ಸತಧಾ ಭಿನ್ನಸ್ಸ ವಾಲಸ್ಸ ಕೋಟಿಯಾ ಕೋಟಿಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝೇಯ್ಯಾತಿ। ತತೋ ಖೋ ತೇ, ಆನನ್ದ, ದುಪ್ಪಟಿವಿಜ್ಝತರಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತಿ। ಯೇ ಇದಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಯಥಾಭೂತಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತಿ…ಪೇ॰… ಅಯಂ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನೀ ಪಟಿಪದಾತಿ ಯಥಾಭೂತಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧೧೫)।

ವಿಸಭಾಗಾನಿ ಸಲಕ್ಖಣವವತ್ಥಾನತೋ। ಪುರಿಮಾನಿ ಚ ದ್ವೇ ಸಭಾಗಾನಿ ದುರವಗಾಹತ್ಥೇನ ಗಮ್ಭೀರತ್ತಾ ಲೋಕಿಯತ್ತಾ ಸಾಸವತ್ತಾ ಚ। ವಿಸಭಾಗಾನಿ ಫಲಹೇತುಭೇದತೋ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಪ್ಪಹಾತಬ್ಬತೋ ಚ। ಪಚ್ಛಿಮಾನಿಪಿ ದ್ವೇ ಸಭಾಗಾನಿ ಗಮ್ಭೀರತ್ತೇನ ದುರವಗಾಹತ್ತಾ ಲೋಕುತ್ತರತ್ತಾ ಅನಾಸವತ್ತಾ ಚ। ವಿಸಭಾಗಾನಿ ವಿಸಯವಿಸಯೀಭೇದತೋ ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬಭಾವೇತಬ್ಬತೋ ಚ। ಪಠಮತತಿಯಾನಿ ಚಾಪಿ ಸಭಾಗಾನಿ ಫಲಾಪದೇಸತೋ। ವಿಸಭಾಗಾನಿ ಸಙ್ಖತಾಸಙ್ಖತತೋ। ದುತಿಯಚತುತ್ಥಾನಿ ಚಾಪಿ ಸಭಾಗಾನಿ ಹೇತುಅಪದೇಸತೋ। ವಿಸಭಾಗಾನಿ ಏಕನ್ತಕುಸಲಾಕುಸಲತೋ। ಪಠಮಚತುತ್ಥಾನಿ ಚಾಪಿ ಸಭಾಗಾನಿ ಸಙ್ಖತತೋ। ವಿಸಭಾಗಾನಿ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರತೋ। ದುತಿಯತತಿಯಾನಿ ಚಾಪಿ ಸಭಾಗಾನಿ ನೇವಸೇಕ್ಖಾನಾಸೇಕ್ಖಭಾವತೋ। ವಿಸಭಾಗಾನಿ ಸಾರಮ್ಮಣಾನಾರಮ್ಮಣತೋ।

ಇತಿ ಏವಂ ಪಕಾರೇಹಿ, ನಯೇಹಿ ಚ ವಿಚಕ್ಖಣೋ।
ವಿಜಞ್ಞಾ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಂ, ಸಭಾಗವಿಸಭಾಗತನ್ತಿ॥

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಧಿಕಾರೇ

ಇನ್ದ್ರಿಯಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ಸೋಳಸಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೧೭. ಪಞ್ಞಾಭೂಮಿನಿದ್ದೇಸೋ

ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಕಥಾ

೫೭೦. ಇದಾನಿ "ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತುಇನ್ದ್ರಿಯಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಾದಿಭೇದಾ ಧಮ್ಮಾ ಭೂಮೀ"ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತೇಸು ಇಮಿಸ್ಸಾ ಪಞ್ಞಾಯ ಭೂಮಿಭೂತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಯಸ್ಮಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋಚೇವ, ಆದಿಸದ್ದೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಧಮ್ಮಾ ಚ ಅವಸೇಸಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ವಣ್ಣನಾಕ್ಕಮೋ ಅನುಪ್ಪತ್ತೋ।

ತತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ ತಾವ ಧಮ್ಮಾ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಭಗವತಾ -

"ಕತಮೋ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ? ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಂ, ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನಂ, ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ, ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ, ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ, ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನಂ, ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ, ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ, ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣಂ ಸೋಕಪರಿದೇವದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸುಪಾಯಾಸಾ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ। ಏವಮೇತಸ್ಸ ಕೇವಲಸ್ಸ ದುಕ್ಖಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಸಮುದಯೋ ಹೋತಿ। ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧)।

ಜರಾಮರಣಾದಯೋ ಪನ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಧಮ್ಮಾ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಭಗವತಾ -

"ಕತಮೇ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಧಮ್ಮಾ? ಜರಾಮರಣಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅನಿಚ್ಚಂ ಸಙ್ಖತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಂ ಖಯಧಮ್ಮಂ ವಯಧಮ್ಮಂ ವಿರಾಗಧಮ್ಮಂ ನಿರೋಧಧಮ್ಮಂ। ಜಾತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ...ಪೇ॰... ಭವೋ... ಉಪಾದಾನಂ... ತಣ್ಹಾ... ವೇದನಾ... ಫಸ್ಸೋ... ಸಳಾಯತನಂ... ನಾಮರೂಪಂ... ವಿಞ್ಞಾಣಂ... ಸಙ್ಖಾರಾ... ಅವಿಜ್ಜಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅನಿಚ್ಚಾ ಸಙ್ಖತಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಖಯಧಮ್ಮಾ ವಯಧಮ್ಮಾ ವಿರಾಗಧಮ್ಮಾ ನಿರೋಧಧಮ್ಮಾ। ಇಮೇ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦)।

೫೭೧. ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ। **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ**ತಿ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ ಧಮ್ಮಾ**ತಿ ತೇಹಿ ತೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಧಮ್ಮಾ। ಕಥಮಿದಂ ಜಾನಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಚೇ? ಭಗವತೋ ವಚನೇನ। ಭಗವತಾ ಹಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮದೇಸನಾಸುತ್ತೇ -

"ಕತಮೋ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ? ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಜರಾಮರಣಂ, ಉಪ್ಪಾದಾ ವಾ ತಥಾಗತಾನಂ ಅನುಪ್ಪಾದಾ ವಾ ತಥಾಗತಾನಂ ಠಿತಾವ ಸಾ ಧಾತು ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತತಾ ಧಮ್ಮನಿಯಾಮತಾ ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾ। ತಂ ತಥಾಗತೋ ಅಭಿಸಮ್ಬುಜ್ಝತಿ ಅಭಿಸಮೇತಿ, ಅಭಿಸಮ್ಬುಜ್ಝಿತ್ವಾ ಅಭಿಸಮೇತ್ವಾ ಆಚಿಕ್ಖತಿ ದೇಸೇತಿ ಪಞ್ಞಪೇತಿ ಪಟ್ಠಪೇತಿ ವಿವರತಿ ವಿಭಜತಿ ಉತ್ತಾನೀಕರೋತಿ, ಪಸ್ಸಥಾತಿ ಚಾಹ। ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಜರಾಮರಣಂ। ಭವಪಚ್ಚಯಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಜಾತಿ...ಪೇ॰... ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಙ್ಖಾರಾ ಉಪ್ಪಾದಾ ವಾ ತಥಾಗತಾನಂ...ಪೇ॰... ಉತ್ತಾನೀಕರೋತಿ ಪಸ್ಸಥಾತಿ ಚಾಹ। ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಙ್ಖಾರಾ। ಇತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಯಾ ತತ್ರ ತಥತಾ ಅವಿತಥತಾ ಅನಞ್ಞಥತಾ ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾ। ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦)।

೫೭೨. ಏವಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಂ ದೇಸೇನ್ತೇನ ತಥತಾದೀಹಿ ವೇವಚನೇಹಿ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಾವ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ಜರಾಮರಣಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯಲಕ್ಖಣೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ, ದುಕ್ಖಾನುಬನ್ಧನರಸೋ, ಕುಮ್ಮಗ್ಗಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಸೋ ಪನಾಯಂ ತೇಹಿ ತೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಅನೂನಾಧಿಕೇಹೇವ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸಮ್ಭವತೋ **ತಥತಾ**ತಿ, ಸಾಮಗ್ಗಿಂ ಉಪಗತೇಸು ಪಚ್ಚಯೇಸು ಮುಹುತ್ತಮ್ಪಿ ತತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಅಸಮ್ಭವಾಭಾವತೋ **ಅವಿತಥತಾ**ತಿ, ಅಞ್ಞಧಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಅಞ್ಞಧಮ್ಮಾನುಪ್ಪತ್ತಿತೋ **ಅನಞ್ಞಥತಾ**ತಿ, ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ಏತೇಸಂ ಜರಾಮರಣಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯತೋ ವಾ ಪಚ್ಚಯಸಮೂಹತೋ ವಾ **ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾ**ತಿ ವುತ್ತೋ।

೫೭೩. ತತ್ರಾಯಂ ವಚನತ್ಥೋ, ಇಮೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾ। ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಏವ **ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾ**। ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಾ ಸಮೂಹೋ **ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾ**। ಲಕ್ಖಣಂ ಪನೇತ್ಥ ಸದ್ದಸತ್ಥತೋ ಪರಿಯೇಸಿತಬ್ಬಂ।

೫೭೪. ಕೇಚಿ ಪನ ಪಟಿಚ್ಚ ಸಮ್ಮಾ ಚ ತಿತ್ಥಿಯಪರಿಕಪ್ಪಿತಪಕತಿಪುರಿಸಾದಿಕಾರಣನಿರಪೇಕ್ಖೋ ಉಪ್ಪಾದೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ ಏವಂ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ ವದನ್ತಿ , ತಂ ನ ಯುಜ್ಜತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಸುತ್ತಾಭಾವತೋ, ಸುತ್ತವಿರೋಧತೋ, ಗಮ್ಭೀರನಯಾಸಮ್ಭವತೋ, ಸದ್ದಭೇದತೋ ಚ। "ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ಹಿ ಸುತ್ತಂ ನತ್ಥಿ। ತಂ "ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ಚ ವದನ್ತಸ್ಸ ಪದೇಸವಿಹಾರಸುತ್ತವಿರೋಧೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಕಥಂ? ಭಗವತೋ ಹಿ "ಅಥ ಖೋ ಭಗವಾ ರತ್ತಿಯಾ ಪಠಮಂ ಯಾಮಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಂ ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮಂ ಮನಸಾಕಾಸೀ"ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೧) ಆದಿವಚನತೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಮನಸಿಕಾರೋ ಪಠಮಾಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧವಿಹಾರೋ, ಪದೇಸವಿಹಾರೋ ಚ ತಸ್ಸೇಕದೇಸವಿಹಾರೋ। ಯಥಾಹ "ಯೇನ ಸ್ವಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಿಹಾರೇನ ಪಠಮಾಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ವಿಹರಾಮಿ, ತಸ್ಸ ಪದೇಸೇನ ವಿಹಾಸಿ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧)। ತತ್ರ ಚ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರದಸ್ಸನೇನ ವಿಹಾಸಿ, ನ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತದಸ್ಸನೇನಾತಿ। ಯಥಾಹ "ಸೋ ಏವಂ ಪಜಾನಾಮಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಪಚ್ಚಯಾಪಿ ವೇದಯಿತಂ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಪಚ್ಚಯಾಪಿ ವೇದಯಿತಂ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪಪಚ್ಚಯಾಪಿ ವೇದಯಿತ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧) ಸಬ್ಬಂ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತಂ "ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ವದನ್ತಸ್ಸ ಪದೇಸವಿಹಾರಸುತ್ತವಿರೋಧೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ತಥಾ ಕಚ್ಚಾನಸುತ್ತವಿರೋಧೋ।

ಕಚ್ಚಾನಸುತ್ತೇಪಿ ಹಿ "ಲೋಕಸಮುದಯಂ ಖೋ, ಕಚ್ಚಾನ, ಯಥಾಭೂತಂ ಸಮ್ಮಪ್ಪಞ್ಞಾಯ ಪಸ್ಸತೋ ಯಾ ಲೋಕೇ ನತ್ಥಿತಾ, ಸಾ ನ ಹೋತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೫) ಅನುಲೋಮಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಲೋಕಪಚ್ಚಯತೋ "ಲೋಕಸಮುದಯೋ"ತಿ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಸಮುಗ್ಘಾತತ್ಥಂ ಪಕಾಸಿತೋ, ನ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತಂ। ನ ಹಿ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತದಸ್ಸನೇನ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಮುಗ್ಘಾತೋ ಹೋತಿ। ಪಚ್ಚಯಾನುಪರಮದಸ್ಸನೇನ ಪನ ಹೋತಿ। ಪಚ್ಚಯಾನುಪರಮೇ ಫಲಾನುಪರಮತೋತಿ। ಏವಂ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತಂ "ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ವದನ್ತಸ್ಸ ಕಚ್ಚಾನಸುತ್ತವಿರೋಧೋಪಿ ಆಪಜ್ಜತಿ।

ಗಮ್ಭೀರನಯಾಸಮ್ಭವತೋತಿ ವುತ್ತಂ ಖೋ ಪನೇತಂ ಭಗವತಾ "ಗಮ್ಭೀರೋ ಚಾಯಂ, ಆನನ್ದ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಗಮ್ಭೀರಾವಭಾಸೋ ಚಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೯೫; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೬೦)। ಗಮ್ಭೀರತ್ತಞ್ಚ ನಾಮ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ, ತಂ ಪರತೋ ವಣ್ಣಯಿಸ್ಸಾಮ। ತಂ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತೇ ನತ್ಥಿ। ಚತುಬ್ಬಿಧನಯಪಟಿಮಣ್ಡಿತಞ್ಚೇತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಂ ವಣ್ಣಯನ್ತಿ, ತಮ್ಪಿ ನಯಚತುಕ್ಕಂ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತೇ ನತ್ಥೀತಿ ಗಮ್ಭೀರನಯಾಸಮ್ಭವತೋಪಿ ನ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ।

೫೭೫. **ಸದ್ದಭೇದತೋ**ತಿ ಪಟಿಚ್ಚಸದ್ದೋ ಚ ಪನಾಯಂ ಸಮಾನೇ ಕತ್ತರಿ ಪುಬ್ಬಕಾಲೇ ಪಯುಜ್ಜಮಾನೋ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧಿಕರೋ ಹೋತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, "ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ರೂಪೇ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೪೩)। ಇಧ ಪನ ಭಾವಸಾಧನೇನ

ಉಪ್ಪಾದಸದ್ದೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಪಯುಜ್ಜಮಾನೋ ಸಮಾನಸ್ಸ ಕತ್ತು ಅಭಾವತೋ ಸದ್ದಭೇದಂ ಗಚ್ಛತಿ, ನ ಚ ಕಿಞ್ಚಿ ಅತ್ಥಂ ಸಾಧೇತೀತಿ ಸದ್ದಭೇದತೋಪಿ ನ ಉಪ್ಪಾದಮತ್ತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - "ಹೋತಿ-ಸದ್ದೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜಯಿಸ್ಸಾಮ 'ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಹೋತೀ'ತಿ", ತಂ ನ ಯುತ್ತಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಯೋಗಾಭಾವತೋ ಚೇವ, ಉಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಚ ಉಪ್ಪಾದಪತ್ತಿದೋಸತೋ। "ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಂ ವೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದೇಸೇಸ್ಸಾಮಿ। ಕತಮೋ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ...ಪೇ॰... ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧)। ಇಮೇಸು ಹಿ ಪದೇಸು ಏಕೇನಪಿ ಸದ್ಧಿಂ ಹೋತಿ-ಸದ್ದೋ ಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ, ನ ಚ ಉಪ್ಪಾದೋ ಹೋತಿ। ಸಚೇ ಭವೇಯ್ಯ, ಉಪ್ಪಾದಸ್ಸಾಪಿ ಉಪ್ಪಾದೋ ಪಾಪುಣೇಯ್ಯಾತಿ।

೫೭೬. ಯೇಪಿ ಮಞ್ಞನ್ತಿ "ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಭಾವೋ ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾ, **ಭಾವೋ** ಚ ನಾಮ ಯೋ ಆಕಾರೋ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಸಙ್ಖಾರಾದಿಪಾತುಭಾವೇ ಹೇತು, ಸೋ। ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಸಙ್ಖಾರವಿಕಾರೇ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸಞ್ಞಾ"ತಿ, ತೇಸಂ ತಂ ನ ಯುಜ್ಜತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಹೇತುವಚನತೋ। ಭಗವತಾ ಹಿ "ತಸ್ಮಾತಿಹ, ಆನನ್ದ, ಏಸೇವ ಹೇತು, ಏತಂ ನಿದಾನಂ, ಏಸ ಸಮುದಯೋ, ಏಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ಯದಿದಂ ಜಾತಿ...ಪೇ॰... ಸಙ್ಖಾರಾನಂ, ಯದಿದಂ ಅವಿಜ್ಜಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೯೮ ಆದಯೋ) ಏವಂ ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋವ ಹೇತೂತಿ ವುತ್ತಾ, ನ ತೇಸಂ ವಿಕಾರೋ। ತಸ್ಮಾ "ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ"ತಿ ಇತಿ ಯಂ ತಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಸಮ್ಮಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೫೭೭. ಯಾ ಪನೇತ್ಥ "ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ಇಮಾಯ ಬ್ಯಞ್ಜನಚ್ಛಾಯಾಯ ಉಪ್ಪಾದೋಯೇವಾಯಂ ವುತ್ತೋತಿ ಸಞ್ಞಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಸಾ ಇಮಸ್ಸ ಪದಸ್ಸ ಏವಮತ್ಥಂ ಗಹೇತ್ವಾ ವೂಪಸಮೇತಬ್ಬಾ। ಭಗವತಾ ಹಿ,

> ದ್ವೇಧಾ ತತೋ ಪವತ್ತೇ, ಧಮ್ಮಸಮೂಹೇ ಯತೋ ಇದಂ ವಚನಂ।
> ತಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ತತೋಯಂ, ಫಲೋಪಚಾರೇನ ಇತಿ ವುತ್ತೋ॥

ಯೋ ಹಿ ಅಯಂ ಪಚ್ಚಯತಾಯ ಪವತ್ತೋ ಧಮ್ಮಸಮೂಹೋ, ತತ್ಥ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ ಇದಂ ವಚನಂ ದ್ವಿಧಾ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ಸೋ ಹಿ ಯಸ್ಮಾ ಪತೀಯಮಾನೋ ಹಿತಾಯ ಸುಖಾಯ ಚ ಸಂವತ್ತತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಚ್ಚೇತುಮರಹನ್ತಿ ನಂ ಪಣ್ಡಿತಾತಿ ಪಟಿಚ್ಚೋ। ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋ ಚ ಸಹ ಸಮ್ಮಾ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ಏಕೇಕತೋ, ನಾಪಿ ಅಹೇತುತೋತಿ ಸಮುಪ್ಪಾದೋ। ಏವಂ ಪಟಿಚ್ಚೋ ಚ ಸೋ ಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಚಾತಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ । ಅಪಿಚ ಸಹ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಸಮುಪ್ಪಾದೋ, ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗಿಂ ಪನ ಪಟಿಚ್ಚ ಅಪಚ್ಚಕ್ಖಾಯಾತಿ ಏವಮ್ಪಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ। ತಸ್ಸ ಚಾಯಂ ಹೇತುಸಮೂಹೋ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ತಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಅಯಮ್ಪಿ, ಯಥಾ ಲೋಕೇ ಸೇಮ್ಹಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಗುಳೋ **ಸೇಮ್ಹೋ ಗುಳೋ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಯಥಾ ಚ ಸಾಸನೇ ಸುಖಪ್ಪಚ್ಚಯೋ ಬುದ್ಧಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೋ "ಸುಖೋ ಬುದ್ಧಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಥಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಇಚ್ಚೇವ ಫಲವೋಹಾರೇನ ವುತ್ತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೭೮. ಅಥ ವಾ,

> ಪಟಿಮುಖಮಿತೋತಿ ವುತ್ತೋ, ಹೇತುಸಮೂಹೋ ಅಯಂ ಪಟಿಚ್ಚೋತಿ।
> ಸಹಿತೇ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ ಚ, ಇತಿ ವುತ್ತೋ ಸೋ ಸಮುಪ್ಪಾದೋ॥

ಯೋ ಹಿ ಏಸ ಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಪಾತುಭಾವಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಏಕೇಕಹೇತುಸೀಸೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ ಹೇತುಸಮೂಹೋ, ಸೋ ಸಾಧಾರಣಫಲನಿಪ್ಫಾದಕಟ್ಠೇನ ಅವೇಕಲ್ಲಟ್ಠೇನ ಚ ಸಾಮಗ್ಗಿಅಙ್ಗಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇನ ಪಟಿಮುಖಂ ಇತೋ ಗತೋತಿ ಕತ್ವಾ

ಪಟಿಚ್ಚೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸ್ವಾಯಂ ಸಹಿತೇಯೇವ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗವುತ್ತಿಧಮ್ಮೇ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿಪಿ ವುತ್ತೋ। ಏವಮ್ಪಿ ಪಟಿಚ್ಚೋ ಚ ಸೋ ಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಚಾತಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ।

೫೭೯. ಅಪರೋ ನಯೋ -

ಪಚ್ಚಯತಾ ಅಞ್ಞೋಞ್ಞಂ, ಪಟಿಚ್ಚ ಯಸ್ಮಾ ಸಮಂ ಸಹ ಚ ಧಮ್ಮೇ।
ಅಯಮುಪ್ಪಾದೇತಿ ತತೋಪಿ, ಏವಮಿಧ ಭಾಸಿತಾ ಮುನಿನಾ॥

ಅವಿಜ್ಜಾದಿಸೀಸೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಪಚ್ಚಯೇಸು ಹಿ ಯೇ ಪಚ್ಚಯಾ ಯಂ ಸಙ್ಖಾರಾದಿಕಂ ಧಮ್ಮಂ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಿ, ನ ತೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅಪಟಿಚ್ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವೇಕಲ್ಲೇ ಸತಿ ಉಪ್ಪಾದೇತುಂ ಸಮತ್ಥಾತಿ। ತಸ್ಮಾ ಪಟಿಚ್ಚ ಸಮಂ ಸಹ ಚ ನ ಏಕೇಕದೇಸಂ, ನಾಪಿ ಪುಬ್ಬಾಪರಭಾವೇನ ಅಯಂ ಪಚ್ಚಯತಾ ಧಮ್ಮೇ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ಅತ್ಥಾನುಸಾರವೋಹಾರಕುಸಲೇನ ಮುನಿನಾ ಏವಮಿಧ ಭಾಸಿತಾ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತ್ವೇವ ಭಾಸಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೫೮೦. ಏವಂ ಭಾಸಮಾನೇನ ಚ,

ಪುರಿಮೇನ ಸಸ್ಸತಾದೀನ, ಮಭಾವೋ ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಚ ಪದೇನ।
ಉಚ್ಛೇದಾದಿವಿಘಾತೋ, ದ್ವಯೇನ ಪರಿದೀಪಿತೋ ಞಾಯೋ॥

ಪುರಿಮೇನಾತಿ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗಿಪರಿದೀಪಕೇನ ಪಟಿಚ್ಚಪದೇನ ಪವತ್ತಿಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗಿಯಂ ಆಯತ್ತವುತ್ತಿತ್ತಾ ಸಸ್ಸತಾಹೇತುವಿಸಮಹೇತುವಸವತ್ತಿವಾದಪ್ಪಭೇದಾನಂ ಸಸ್ಸತಾದೀನಂ ಅಭಾವೋ ಪರಿದೀಪಿತೋ ಹೋತಿ? ಕಿಂ ಹಿ ಸಸ್ಸತಾನಂ, ಅಹೇತುಆದಿವಸೇನ ವಾ ಪವತ್ತಾನಂ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗಿಯಾತಿ? **ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಚ ಪದೇನಾ**ತಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪ್ಪಾದಪರಿದೀಪಕೇನ ಸಮುಪ್ಪಾದಪದೇನ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗಿಯಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ ವಿಹತಾ ಉಚ್ಛೇದನತ್ಥಿಕಅಕಿರಿಯವಾದಾತಿ ಉಚ್ಛೇದಾದಿವಿಘಾತೋ ಪರಿದೀಪಿತೋ ಹೋತಿ। ಪುರಿಮಪುರಿಮಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಹಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಕುತೋ ಉಚ್ಛೇದೋ, ನತ್ಥಿಕಾಕಿರಿಯವಾದಾ ಚಾತಿ। **ದ್ವಯೇನಾ**ತಿ ಸಕಲೇನ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಚನೇನ ತಸ್ಸಾ ತಸ್ಸಾ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗಿಯಾ ಸನ್ತತಿಂ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮ್ಭವತೋ ಮಜ್ಝಿಮಾ ಪಟಿಪದಾ, "ಸೋ ಕರೋತಿ ಸೋ ಪಟಿಸಂವೇದೇತಿ, ಅಞ್ಞೋ ಕರೋತಿ ಅಞ್ಞೋ ಪಟಿಸಂವೇದೇತೀ"ತಿ ವಾದಪ್ಪಹಾನಂ, ಜನಪದನಿರುತ್ತಿಯಾ ಅನಭಿನಿವೇಸೋ, ಸಮಞ್ಞಾಯ ಅನತಿಧಾವನನ್ತಿ ಅಯಂ ಞಾಯೋ ಪರಿದೀಪಿತೋ ಹೋತೀತಿ ಅಯಂ ತಾವ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ ವಚನಮತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ।

೫೮೧. ಯಾ ಪನಾಯಂ ಭಗವತಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಂ ದೇಸೇನ್ತೇನ "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಾ ತನ್ತಿ, ತಸ್ಸಾ ಅತ್ಥಸಂವಣ್ಣನಂ ಕರೋನ್ತೇನ ವಿಭಜ್ಜವಾದಿಮಣ್ಡಲಂ ಓತರಿತ್ವಾ ಆಚರಿಯೇ ಅನಬ್ಭಾಚಿಕ್ಖನ್ತೇನ ಸಕಸಮಯಂ ಅವೋಕ್ಕಮನ್ತೇನ ಪರಸಮಯಂ ಅನಾಯೂಹನ್ತೇನ ಸುತ್ತಂ ಅಪ್ಪಟಿಬಾಹನ್ತೇನ ವಿನಯಂ ಅನುಲೋಮೇನ್ತೇನ ಮಹಾಪದೇಸೇ ಓಲೋಕೇನ್ತೇನ ಧಮ್ಮಂ ದೀಪೇನ್ತೇನ ಅತ್ಥಂ ಸಙ್ಗಾಹೇನ್ತೇನ ತಮೇವತ್ಥಂ ಪುನರಾವತ್ತೇತ್ವಾ ಅಪರೇಹಿಪಿ ಪರಿಯಾಯನ್ತರೇಹಿ ನಿದ್ದಿಸನ್ತೇನ ಚ ಯಸ್ಮಾ ಅತ್ಥಸಂವಣ್ಣನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ ಹೋತಿ, ಪಕತಿಯಾಪಿ ಚ ದುಕ್ಕರಾವ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಅತ್ಥಸಂವಣ್ಣನಾ। ಯಥಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಸಚ್ಚಂ ಸತ್ತೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿ, ಪಚ್ಚಯಾಕಾರಮೇವ ಚ।
ದುದ್ದಸಾ ಚತುರೋ ಧಮ್ಮಾ, ದೇಸೇತುಂ ಚ ಸುದುಕ್ಕರಾ"ತಿ॥

ತಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞತ್ರ ಆಗಮಾಧಿಗಮಪ್ಪತ್ತೇಹಿ ನ ಸುಕರಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸ್ಸತ್ಥವಣ್ಣನಾತಿ ಪರಿತುಲಯಿತ್ವಾ,

ವತ್ತುಕಾಮೋ ಅಹಂ ಅಜ್ಜ, ಪಚ್ಚಯಾಕಾರವಣ್ಣನಂ।
ಪತಿಟ್ಠಂ ನಾಧಿಗಚ್ಛಾಮಿ, ಅಜ್ಝೋಗಾಳ್ಹೋವ ಸಾಗರಂ॥

ಸಾಸನಂ ಪನಿದಂ ನಾನಾ, ದೇಸನಾನಯಮಣ್ಡಿತಂ।
ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯಮಗ್ಗೋ ಚ, ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನೋ ಪವತ್ತತಿ॥

ಯಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಾ ತದುಭಯಂ, ಸನ್ನಿಸ್ಸಾಯತ್ಥವಣ್ಣನಂ।
ಆರಭಿಸ್ಸಾಮಿ ಏತಸ್ಸ, ತಂ ಸುಣಾಥ ಸಮಾಹಿತಾ॥

ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಪುಬ್ಬಾಚರಿಯೇಹಿ -

“ಯೋ ಕೋಚಿ ಮಂ ಅಟ್ಠಿಕತ್ವಾ ಸುಣೇಯ್ಯ,
ಲಭೇಥ ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯಂ ವಿಸೇಸಂ।
ಲದ್ಧಾನ ಪುಬ್ಬಾಪರಿಯಂ ವಿಸೇಸಂ,
ಅದಸ್ಸನಂ ಮಚ್ಚುರಾಜಸ್ಸ ಗಚ್ಛೇ”ತಿ॥

೫೮೧. ಇತಿ **ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ**ತಿಆದೀಸು ಹಿ ಆದಿತೋಯೇವ ತಾವ,

ದೇಸನಾಭೇದತೋ ಅತ್ಥ, ಲಕ್ಖಣೇಕವಿಧಾದಿತೋ। ಅಙ್ಗಾನಞ್ಚ ವವತ್ಥಾನಾ, ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ತತ್ಥ **ದೇಸನಾಭೇದತೋ**ತಿ ಭಗವತೋ ಹಿ ವಲ್ಲಿಹಾರಕಾನಂ ಚತುನ್ನಂ ಪುರಿಸಾನಂ ವಲ್ಲಿಗಹಣಂ ವಿಯ ಆದಿತೋ ವಾ ಮಜ್ಝತೋ ವಾ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪರಿಯೋಸಾನಂ, ತಥಾ ಪರಿಯೋಸಾನತೋ ವಾ ಮಜ್ಝತೋ ವಾ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಆದೀತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದದೇಸನಾ।

ಯಥಾ ಹಿ ವಲ್ಲಿಹಾರಕೇಸು ಚತೂಸು ಪುರಿಸೇಸು ಏಕೋ ವಲ್ಲಿಯಾ ಮೂಲಮೇವ ಪಠಮಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಸೋ ತಂ ಮೂಲೇ ಛೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬಂ ಆಕಡ್ಢಿತ್ವಾ ಆದಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಉಪನೇತಿ, ಏವಂ ಭಗವಾ “ಇತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ…ಪೇ॰… ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣ”ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೨; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨) ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪರಿಯೋಸಾನಾಪಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಂ ದೇಸೇತಿ।

ಯಥಾ ಪನ ತೇಸು ಪುರಿಸೇಸು ಏಕೋ ವಲ್ಲಿಯಾ ಮಜ್ಝಂ ಪಠಮಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಸೋ ಮಜ್ಝೇ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಉಪರಿಭಾಗಞ್ಞೇವ ಆಕಡ್ಢಿತ್ವಾ ಆದಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಉಪನೇತಿ, ಏವಂ ಭಗವಾ “ತಸ್ಸ ತಂ ವೇದನಂ ಅಭಿನನ್ದತೋ ಅಭಿವದತೋ ಅಜ್ಝೋಸಾಯ ತಿಟ್ಠತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನನ್ದೀ। ಯಾ ವೇದನಾಸು ನನ್ದೀ, ತದುಪಾದಾನಂ। ತಸ್ಸುಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ, ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೯; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೫) ಮಜ್ಝತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪರಿಯೋಸಾನಾಪಿ ದೇಸೇತಿ।

ಯಥಾ ಚ ತೇಸು ಪುರಿಸೇಸು ಏಕೋ ವಲ್ಲಿಯಾ ಅಗ್ಗಂ ಪಠಮಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಸೋ ಅಗ್ಗೇ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಗ್ಗಾನುಸಾರೇನ ಯಾವ ಮೂಲಾ ಸಬ್ಬಂ ಆದಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಉಪನೇತಿ, ಏವಂ ಭಗವಾ “ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಇತಿ ಖೋ ಪನೇತಂ ವುತ್ತಂ, ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ನು ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಜರಾಮರಣಂ ನೋ ವಾ ಕಥಂ ವೋ ಏತ್ಥ ಹೋತೀತಿ? ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ, ಭನ್ತೇ, ಜರಾಮರಣಂ।

ಏವಂ ನೋ ಏತ್ಥ ಹೋತಿ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ। ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ...ಪೇ॰... ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಇತಿ ಖೋ ಪನೇತಂ ವುತ್ತಂ, ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ನು ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಙ್ಖಾರಾ ನೋ ವಾ ಕಥಂ ವೋ ಏತ್ಥ ಹೋತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೩) ಪರಿಯೋಸಾನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಆದಿತೋಪಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಂ ದೇಸೇತಿ।

ಯಥಾ ಪನೇತೇಸು ಪುರಿಸೇಸು ಏಕೋ ವಲ್ಲಿಯಾ ಮಜ್ಝಮೇವ ಪಠಮಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಸೋ ಮಜ್ಝೇ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಓತರನ್ತೋ ಯಾವ ಮೂಲಾ ಆದಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಉಪನೇತಿ, ಏವಂ ಭಗವಾ "ಇಮೇ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಾ ಕಿನ್ನಿದಾನಾ, ಕಿಂಸಮುದಯಾ, ಕಿಂಜಾತಿಕಾ, ಕಿಂಪಭವಾ? ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಾ ತಣ್ಹಾನಿದಾನಾ, ತಣ್ಹಾಸಮುದಯಾ, ತಣ್ಹಾಜಾತಿಕಾ, ತಣ್ಹಾಪಭವಾ। ತಣ್ಹಾ ಕಿನ್ನಿದಾನಾ... ವೇದನಾ... ಫಸ್ಸೋ... ಸಳಾಯತನಂ... ನಾಮರೂಪಂ... ವಿಞ್ಞಾಣಂ... ಸಙ್ಖಾರಾ ಕಿನ್ನಿದಾನಾ... ಪೇ॰... ಸಙ್ಖಾರಾ ಅವಿಜ್ಜಾನಿದಾನಾ...ಪೇ॰... ಅವಿಜ್ಜಾಪಭವಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೧) ಮಜ್ಝತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಆದಿತೋ ದೇಸೇತಿ।

೫೮೩. ಕಸ್ಮಾ ಪನೇವಂ ದೇಸೇತೀತಿ? ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಸಮನ್ತಭದ್ದಕತ್ತಾ ಸಯಞ್ಚ ದೇಸನಾವಿಲಾಸಪ್ಪತ್ತತ್ತಾ। ಸಮನ್ತಭದ್ದಕೋ ಹಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ, ತತೋ ತತೋ ಞಾಯಪಟಿವೇಧಾಯ ಸಂವತ್ತತಿಯೇವ । ದೇಸನಾವಿಲಾಸಪ್ಪತ್ತೋ ಚ ಭಗವಾ ಚತುವೇಸಾರಜ್ಜಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಯೋಗೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಗಮ್ಭೀರಭಾವಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ। ಸೋ ದೇಸನಾವಿಲಾಸಪ್ಪತ್ತತ್ತಾ ನಾನಾನಯೇಹೇವ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತಿ।

ವಿಸೇಸತೋ ಪನಸ್ಸ ಯಾ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಅನುಲೋಮದೇಸನಾ, ಸಾ ಪವತ್ತಿಕಾರಣವಿಭಾಗಸಂಮೂಳ್ಹಂ ವೇನೇಯ್ಯಜನಂ ಸಮನುಪಸ್ಸತೋ ಯಥಾಸಕೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಪವತ್ತಿಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚ ಪವತ್ತಾತಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಾ। ಯಾ ಪರಿಯೋಸಾನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪಟಿಲೋಮದೇಸನಾ, ಸಾ "ಕಿಚ್ಛಂ ವತಾಯಂ ಲೋಕೋ ಆಪನ್ನೋ ಜಾಯತಿ ಚ ಜೀಯತಿ ಚ ಮೀಯತಿ ಚ ಚವತಿ ಚ ಉಪಪಜ್ಜತಿ ಚಾ"ತಿಆದಿನಾ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೫೭; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೪) ನಯೇನ ಕಿಚ್ಛಾಪನ್ನಂ ಲೋಕಂ ಅನುವಿಲೋಕಯತೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗಪಟಿವೇಧಾನುಸಾರೇನ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಜರಾಮರಣಾದಿಕಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅತ್ತನಾ ಅಧಿಗತಕಾರಣಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಯಾ ಮಜ್ಝತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಆದಿ ಪವತ್ತಾ, ಸಾ ಆಹಾರನಿದಾನವವತ್ಥಾಪನಾನುಸಾರೇನ ಯಾವ ಅತೀತಂ ಅದ್ಧಾನಂ ಅತಿಹರಿತ್ವಾ ಪುನ ಅತೀತದ್ಧತೋ ಪಭುತಿ ಹೇತುಫಲಪಟಿಪಾಟಿಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಯಾ ಪನ ಮಜ್ಝತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪರಿಯೋಸಾನಂ ಪವತ್ತಾ, ಸಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಅದ್ಧಾನೇ ಅನಾಗತದ್ಧಹೇತುಸಮುಟ್ಠಾನತೋ ಪಭುತಿ ಅನಾಗತದ್ಧಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ತಾಸು ಯಾ ಪವತ್ತಿಕಾರಣಸಮ್ಮೂಳ್ಹಸ್ಸ ವೇನೇಯ್ಯಜನಸ್ಸ ಯಥಾಸಕೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಪವತ್ತಿಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಅನುಲೋಮದೇಸನಾ ವುತ್ತಾ, ಸಾ ಇಧ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೮೪. ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾ ಆದಿತೋ ವುತ್ತಾ, ಕಿಂ ಪಕತಿವಾದೀನಂ ಪಕತಿ ವಿಯ ಅವಿಜ್ಜಾಪಿ ಅಕಾರಣಂ ಮೂಲಕಾರಣಂ ಲೋಕಸ್ಸಾತಿ? ನ ಅಕಾರಣಂ। "ಆಸವಸಮುದಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೩) ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಕಾರಣಂ ವುತ್ತಂ। ಅತ್ಥಿ ಪನ ಪರಿಯಾಯೋ ಯೇನ ಮೂಲಕಾರಣಂ ಸಿಯಾ, ಕೋ ಪನ ಸೋತಿ? ವಟ್ಟಕಥಾಯ ಸೀಸಭಾವೋ।

ಭಗವಾ ಹಿ ವಟ್ಟಕಥಂ ಕಥೇನ್ತೋ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮೇ ಸೀಸಂ ಕತ್ವಾ ಕಥೇತಿ, ಅವಿಜ್ಜಂ ವಾ। ಯಥಾಹ - "ಪುರಿಮಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕೋಟಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ 'ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅವಿಜ್ಜಾ ನಾಹೋಸಿ, ಅಥ ಪಚ್ಛಾ ಸಮಭವೀ'ತಿ, ಏವಞ್ಚೇತಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವುಚ್ಚತಿ, ಅಥ ಚ ಪನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೬೧)। ಭವತಣ್ಹಂ ವಾ। ಯಥಾಹ - "ಪುರಿಮಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕೋಟಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಭವತಣ್ಹಾಯ 'ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಭವತಣ್ಹಾ ನಾಹೋಸಿ, ಅಥ ಪಚ್ಛಾ ಸಮಭವೀ'ತಿ, ಏವಞ್ಚೇತಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವುಚ್ಚತಿ, ಅಥ ಚ ಪನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಭವತಣ್ಹಾ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೬೨)।

೫೮೫. ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಭಗವಾ ವಟ್ಟಕಥಂ ಕಥೇನ್ತೋ ಇಮೇ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮೇ ಸೀಸಂ ಕತ್ವಾ ಕಥೇತೀತಿ? ಸುಗತಿದುಗ್ಗತಿಗಾಮಿನೋ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಹೇತುಭೂತತ್ತಾ। ದುಗ್ಗತಿಗಾಮಿನೋ ಹಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಹೇತು ಅವಿಜ್ಜಾ। ಕಸ್ಮಾ? ಯಸ್ಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾಭಿಭೂತೋ ಪುಥುಜ್ಜನೋ ಅಗ್ಗಿಸನ್ತಾಪಲಗುಳಾಭಿಘಾತಪರಿಸ್ಸಮಾಭಿಭೂತಾ ವಜ್ಝಗಾವೀ ತಾಯ ಪರಿಸ್ಸಮಾತುರತಾಯ ನಿರಸ್ಸಾದಮ್ಪಿ ಅತ್ತನೋ ಅನತ್ಥಾವಹಮ್ಪಿ ಚ ಉಣ್ಹೋದಕಪಾನಂ ವಿಯ ಕಿಲೇಸಸನ್ತಾಪತೋ ನಿರಸ್ಸಾದಮ್ಪಿ ದುಗ್ಗತಿನಿಪಾತನತೋ ಚ ಅತ್ತನೋ ಅನತ್ಥಾವಹಮ್ಪಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಂ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಂ ದುಗ್ಗತಿಗಾಮಿಕಮ್ಮಂ ಆರಭತಿ। ಸುಗತಿಗಾಮಿನೋ ಪನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಹೇತು ಭವತಣ್ಹಾ। ಕಸ್ಮಾ? ಯಸ್ಮಾ ಭವತಣ್ಹಾಭಿಭೂತೋ ಪುಥುಜ್ಜನೋ ಸಾ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾ ಗಾವೀ ಸೀತೂದಕತಣ್ಹಾಯ ಸಅಸ್ಸಾದಂ ಅತ್ತನೋ ಪರಿಸ್ಸಮವಿನೋದನಞ್ಚ ಸೀತೂದಕಪಾನಂ ವಿಯ ಕಿಲೇಸಸನ್ತಾಪವಿರಹತೋ ಸಅಸ್ಸಾದಂ ಸುಗತಿಸಮ್ಪಾಪನೇನ ಅತ್ತನೋ ದುಗ್ಗತಿದುಕ್ಖಪರಿಸ್ಸಮವಿನೋದನಞ್ಚ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ವೇರಮಣಿಆದಿಂ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಂ ಸುಗತಿಗಾಮಿಕಮ್ಮಂ ಆರಭತಿ।

೫೮೬. ಏತೇಸು ಪನ ವಟ್ಟಕಥಾಯ ಸೀಸಭೂತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಕತ್ಥಚಿ ಭಗವಾ ಏಕಧಮ್ಮಮೂಲಿಕಂ ದೇಸನಂ ದೇಸೇತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, ''ಇತಿ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅವಿಜ್ಜೂಪನಿಸಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸಙ್ಖಾರೂಪನಿಸಂ ವಿಞ್ಞಾಣ''ನ್ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೩)। ತಥಾ ''ಉಪಾದಾನಿಯೇಸು, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಧಮ್ಮೇಸು ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ವಿಹರತೋ ತಣ್ಹಾ ಪವಡ್ಢತಿ, ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನ''ನ್ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೫೨)। ಕತ್ಥಚಿ ಉಭಯಮೂಲಿಕಮ್ಪಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, ''ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಸ್ಸ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಬಾಲಸ್ಸ ತಣ್ಹಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ಏವಮಯಂ ಕಾಯೋ ಸಮುದಾಗತೋ। ಇತಿ ಅಯಞ್ಚೇವ ಕಾಯೋ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ನಾಮರೂಪಂ ಇತ್ಥೇತಂ ದ್ವಯಂ। ದ್ವಯಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಫಸ್ಸೋ ಸಳೇವಾಯತನಾನಿ, ಯೇಹಿ ಫುಟ್ಠೋ ಬಾಲೋ ಸುಖದುಕ್ಖಂ ಪಟಿಸಂವೇದೇತೀ''ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧೯)। ತಾಸು ದೇಸನಾಸು ''ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ''ತಿ ಅಯಮಿಧ ಅವಿಜ್ಜಾವಸೇನ ಏಕಧಮ್ಮಮೂಲಿಕಾ ದೇಸನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ತಾವೇತ್ಥ ದೇಸನಾಭೇದತೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೮೭. **ಅತ್ಥತೋತಿ** ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಪದಾನಂ ಅತ್ಥತೋ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ, ಪೂರೇತುಂ ಅಯುತ್ತಟ್ಠೇನ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿ ಅವಿನ್ದಿಯಂ ನಾಮ, ಅಲದ್ಧಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಂ ಅವಿನ್ದಿಯಂ ವಿನ್ದತೀತಿ **ಅವಿಜ್ಜಾ**। ತಬ್ಬಿಪರೀತತೋ ಕಾಯಸುಚರಿತಾದಿ ವಿನ್ದಿಯಂ ನಾಮ, ತಂ ವಿನ್ದಿಯಂ ನ ವಿನ್ದತೀತಿ **ಅವಿಜ್ಜಾ**। ಖನ್ಧಾನಂ ರಾಸಟ್ಠಂ, ಆಯತನಾನಂ ಆಯತನಟ್ಠಂ, ಧಾತೂನಂ ಸುಞ್ಞಟ್ಠಂ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠಂ, ಸಚ್ಚಾನಂ ತಥಟ್ಠಂ ಅವಿದಿತಂ ಕರೋತೀತಿಪಿ **ಅವಿಜ್ಜಾ**। ದುಕ್ಖಾದೀನಂ ಪೀಳನಾದಿವಸೇನ ವುತ್ತಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಅತ್ಥಂ ಅವಿದಿತಂ ಕರೋತೀತಿಪಿ **ಅವಿಜ್ಜಾ**। ಅನ್ತವಿರಹಿತೇ ಸಂಸಾರೇ ಸಬ್ಬಯೋನಿಗತಿಭವವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಸತ್ತೇ ಜವಾಪೇತೀತಿ **ಅವಿಜ್ಜಾ**। ಪರಮತ್ಥತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾದೀಸು ಜವತಿ, ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸುಪಿ ಖನ್ಧಾದೀಸು ನ ಜವತೀತಿ **ಅವಿಜ್ಜಾ**। ಅಪಿಚ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಾನಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಛಾದನತೋಪಿ **ಅವಿಜ್ಜಾ**।

ಯಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಫಲಮೇತಿ, ಸೋ **ಪಚ್ಚಯೋ**। **ಪಟಿಚ್ಚಾತಿ** ನ ವಿನಾ ಅಪಚ್ಚಕ್ಖತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏತೀತಿ** ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚೇವ ಪವತ್ತತಿ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಪಿಚ ಉಪಕಾರಕಟ್ಠೋ ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೋ। ಅವಿಜ್ಜಾ ಚ ಸಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಚಾತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯೋ। ತಸ್ಮಾ **ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ**।

ಸಙ್ಖತಮಭಿಸಙ್ಖರೋನ್ತೀತಿ **ಸಙ್ಖಾರಾ**। ಅಪಿಚ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸಙ್ಖಾರಸದ್ದೇನ ಆಗತಸಙ್ಖಾರಾತಿ ದುವಿಧಾ ಸಙ್ಖಾರಾ। ತತ್ಥ ಪುಞ್ಞಾಪುಞ್ಞಾನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾ ತಯೋ, ಕಾಯವಚೀಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರಾ ತಯೋತಿ ಇಮೇ ಛ **ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ**। ತೇ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಲೋಕಿಯಕುಸಲಾಕುಸಲಚೇತನಾಮತ್ತಮೇವ ಹೋನ್ತಿ।

ಸಙ್ಖತಸಙ್ಖಾರೋ, ಅಭಿಸಙ್ಖತಸಙ್ಖಾರೋ, ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಕಸಙ್ಖಾರೋ, ಪಯೋಗಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋತಿ ಇಮೇ ಪನ ಚತ್ತಾರೋ ಸಙ್ಖಾರ-ಸದ್ದೇನ ಆಗತಸಙ್ಖಾರಾ। ತತ್ಥ "ಅನಿಚ್ಚಾ ವತ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೨೨೧, ೨೭೨; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮೬) ವುತ್ತಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಧಮ್ಮಾ **ಸಙ್ಖತಸಙ್ಖಾರಾ** ನಾಮ। ಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಾ ತೇಭೂಮಕಾ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾ **ಅಭಿಸಙ್ಖತಸಙ್ಖಾರಾತಿ** ಅಟ್ಠಕಥಾಸು ವುತ್ತಾ, ತೇಪಿ "ಅನಿಚ್ಚಾ ವತ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೨೨೧; ೨೭೨; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮೬) ಏತ್ಥೇವ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ವಿಸುಂ ಪನ ನೇಸಂ ಆಗತಟ್ಠಾನಂ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ। ತೇಭೂಮಿಕಕುಸಲಾಕುಸಲಚೇತನಾ ಪನ **ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಕಸಙ್ಖಾರೋತಿ** ವುಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಸ "ಅವಿಜ್ಜಾಗತೋಯಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪುರಿಸಪುಗ್ಗಲೋ ಪುಞ್ಞಞ್ಚೇವ ಸಙ್ಖಾರಂ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತೀ"ತಿಆದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೫೧) ಆಗತಟ್ಠಾನಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ। ಕಾಯಿಕಚೇತಸಿಕಂ ಪನ ವೀರಿಯಂ **ಪಯೋಗಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋತಿ** ವುಚ್ಚತಿ, ಸೋ "ಯಾವತಿಕಾ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಗತಿ, ತಾವತಿಕಾ ಗನ್ತ್ವಾ ಅಕ್ಖಾಹತಂ ಮಞ್ಞೇ ಅಟ್ಠಾಸೀ"ತಿಆದೀಸು (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೧೫) ಆಗತೋ।

ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಏತೇಯೇವ, ಅಞ್ಞೇಪಿ "ಸಞ್ಞಾವೇದಯಿತನಿರೋಧಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ಖೋ, ಆವುಸೋ ವಿಸಾಖ, ಭಿಕ್ಖುನೋ ಪಠಮಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ ವಚೀಸಙ್ಖಾರೋ, ತತೋ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರೋ, ತತೋ ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೪) ನಯೇನ ಸಙ್ಖಾರ-ಸದ್ದೇನ ಆಗತಾ ಅನೇಕೇ ಸಙ್ಖಾರಾ। ತೇಸು ನತ್ಥಿ ಸೋ ಸಙ್ಖಾರೋ, ಯೋ ಸಙ್ಖತಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಸಙ್ಗಹಂ ನ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ಇತೋ ಪರಂ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿಆದೀಸು ವುತ್ತಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅವುತ್ತೇ ಪನ ವಿಜಾನಾತೀತಿ **ವಿಞ್ಞಾಣಂ**। ನಮತೀತಿ **ನಾಮಂ**। ರುಪ್ಪತೀತಿ **ರೂಪಂ**। ಆಯೇ ತನೋತಿ ಆಯತಞ್ಚ ನಯತೀತಿ **ಆಯತನಂ**। ಫುಸತೀತಿ **ಫಸ್ಸೋ**। ವೇದಯತೀತಿ **ವೇದನಾ**। ಪರಿತಸ್ಸತೀತಿ **ತಣ್ಹಾ**। ಉಪಾದಿಯತೀತಿ **ಉಪಾದಾನಂ**। ಭವತಿ ಭಾವಯತಿ ಚಾತಿ **ಭವೋ**। ಜನನಂ **ಜಾತಿ**। ಜಿರಣಂ **ಜರಾ**। ಮರನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಮರಣಂ**। ಸೋಚನಂ **ಸೋಕೋ**। ಪರಿದೇವನಂ **ಪರಿದೇವೋ**। ದುಕ್ಖಯತೀತಿ **ದುಕ್ಖಂ**। ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿತಿವಸೇನ ವಾ ದ್ವಿಧಾ ಖಣತೀತಿಪಿ **ದುಕ್ಖಂ**। ದುಮ್ಮನಭಾವೋ **ದೋಮನಸ್ಸಂ**। ಭುಸೋ ಆಯಾಸೋ **ಉಪಾಯಾಸೋ**।

ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಸೋಕಾದೀಹೇವ, ಅಥ ಖೋ ಸಬ್ಬಪದೇಹಿ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಇತರಥಾ ಹಿ "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ವುತ್ತೇ ಕಿಂ ಕರೋನ್ತೀತಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯೇಯ್ಯ, ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ ಪನ ಯೋಜನಾಯ ಸತಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ಚ ಸಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಚಾತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯೋ। ತಸ್ಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಸಮ್ಭವನ್ತೀತಿ ಪಚ್ಚಯಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನವವತ್ಥಾನಂ ಕತಂ ಹೋತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಸಬ್ಬತ್ಥ।

ಏವನ್ತಿ ನಿದ್ದಿಟ್ಠನಯನಿದಸ್ಸನಂ। ತೇನ ಅವಿಜ್ಜಾದೀಹೇವ ಕಾರಣೇಹಿ, ನ ಇಸ್ಸರನಿಮ್ಮಾನಾದೀಹೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಏತಸ್ಸಾತಿ** ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ। **ಕೇವಲಸ್ಸಾತಿ** ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಸ್ಸ, ಸಕಲಸ್ಸ ವಾ। **ದುಕ್ಖಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸಾತಿ** ದುಕ್ಖಸಮೂಹಸ್ಸ, ನ ಸತ್ತಸ್ಸ, ನ ಸುಖಸುಭಾದೀನಂ। **ಸಮುದಯೋತಿ** ನಿಬ್ಬತ್ತಿ। **ಹೋತೀತಿ** ಸಮ್ಭವತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥತೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೮೮. **ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋತಿ** ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಅಞ್ಞಾಣಲಕ್ಖಣಾ **ಅವಿಜ್ಜಾ,** ಸಮ್ಮೋಹನರಸಾ, ಛಾದನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಆಸವಪದಟ್ಠಾನಾ। ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಲಕ್ಖಣಾ **ಸಙ್ಖಾರಾ,** ಆಯೂಹನರಸಾ, ಚೇತನಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಅವಿಜ್ಜಾಪದಟ್ಠಾನಾ। ವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ **ವಿಞ್ಞಾಣಂ,** ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮರಸಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ಸಙ್ಖಾರಪದಟ್ಠಾನಂ, ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಪದಟ್ಠಾನಂ ವಾ। ನಮನಲಕ್ಖಣಂ **ನಾಮಂ,** ಸಮ್ಪಯೋಗರಸಂ, ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಪದಟ್ಠಾನಂ। ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ **ರೂಪಂ,** ವಿಕಿರಣರಸಂ, ಅಬ್ಯಾಕತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಪದಟ್ಠಾನಂ। ಆಯತನಲಕ್ಖಣಂ **ಸಳಾಯತನಂ,** ದಸ್ಸನಾದಿರಸಂ, ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ನಾಮರೂಪಪದಟ್ಠಾನಂ। ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ **ಫಸ್ಸೋ,** ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋ, ಸಙ್ಗತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ, ಸಳಾಯತನಪದಟ್ಠಾನೋ। ಅನುಭವನಲಕ್ಖಣಾ **ವೇದನಾ,** ವಿಸಯರಸಸಮ್ಭೋಗರಸಾ,

ಸುಖದುಕ್ಖಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ಫಸ್ಸಪದಟ್ಠಾನಾ। ಹೇತುಲಕ್ಖಣಾ **ತಣ್ಹಾ,** ಅಭಿನನ್ದನರಸಾ, ಅತಿತ್ತಭಾವಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ, ವೇದನಾಪದಟ್ಠಾನಾ। ಗಹಣಲಕ್ಖಣಂ **ಉಪಾದಾನಂ,** ಅಮುಞ್ಚನರಸಂ, ತಣ್ಹಾದಳ್ಹತ್ತದಿಟ್ಠಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ, ತಣ್ಹಾಪದಟ್ಠಾನಂ। ಕಮ್ಮಕಮ್ಮಫಲಲಕ್ಖಣೋ **ಭವೋ,** ಭಾವನಭವನರಸೋ, ಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ , ಉಪಾದಾನಪದಟ್ಠಾನೋ। ಜಾತಿಆದೀನಂ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಲಕ್ಖಣಾದಿತೋಪಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೮೯. ಏಕವಿಧಾದಿತೋತಿ ಏತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾ ಅಞ್ಞಾಣಾದಸ್ಸನಮೋಹಾದಿಭಾವತೋ ಏಕವಿಧಾ। ಅಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಮಿಚ್ಛಾಪಟಿಪತ್ತಿತೋ ದುವಿಧಾ। ತಥಾ ಸಸಙ್ಖಾರಾಸಙ್ಖಾರತೋ। ವೇದನತ್ತಯಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ತಿವಿಧಾ। ಚತುಸಚ್ಚಪಟಿವೇಧತೋ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ। ಗತಿಪಞ್ಚಕಾದೀನವಚ್ಛಾದನತೋ ಪಞ್ಚವಿಧಾ। ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣತೋ ಪನ ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಛಬ್ಬಿಧತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸಙ್ಖಾರಾ ಸಾಸವವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮಾದಿಭಾವತೋ ಏಕವಿಧಾ। ಕುಸಲಾಕುಸಲತೋ ದುವಿಧಾ। ತಥಾ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಹೀನಮಜ್ಝಿಮಮಿಚ್ಛತ್ತನಿಯತಾನಿಯತತೋ। ತಿವಿಧಾ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಿಭಾವತೋ। ಚತುಬ್ಬಿಧಾ ಚತುಯೋನಿಸಂವತ್ತನತೋ। ಪಞ್ಚವಿಧಾ ಪಞ್ಚಗತಿಗಾಮಿತೋ।

ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಲೋಕಿಯವಿಪಾಕಾದಿಭಾವತೋ ಏಕವಿಧಂ। ಸಹೇತುಕಾಹೇತುಕಾದಿತೋ ದುವಿಧಂ। ಭವತ್ತಯಪರಿಯಾಪನ್ನತೋ, ವೇದನತ್ತಯಸಮ್ಪಯೋಗತೋ, ಅಹೇತುಕದ್ವಿಹೇತುಕತಿಹೇತುಕತೋ ಚ ತಿವಿಧಂ। ಯೋನಿಗತಿವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ, ಪಞ್ಚವಿಧಞ್ಚ।

ನಾಮರೂಪಂ ವಿಞ್ಞಾಣಸನ್ನಿಸ್ಸಯತೋ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯತೋ ಚ ಏಕವಿಧಂ। ಸಾರಮ್ಮಣನಾರಮ್ಮಣತೋ ದುವಿಧಂ। ಅತೀತಾದಿತೋ ತಿವಿಧಂ। ಯೋನಿಗತಿವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ, ಪಞ್ಚವಿಧಞ್ಚ।

ಸಳಾಯತನಂ ಸಞ್ಜಾತಿಸಮೋಸರಣಟ್ಠಾನತೋ ಏಕವಿಧಂ। ಭೂತಪ್ಪಸಾದವಿಞ್ಞಾಣಾದಿತೋ ದುವಿಧಂ। ಸಮ್ಪತ್ತಾಸಮ್ಪತ್ತನೋಭಯಗೋಚರತೋ ತಿವಿಧಂ। ಯೋನಿಗತಿಪರಿಯಾಪನ್ನತೋ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಪಞ್ಚವಿಧಞ್ಚಾತಿ ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಫಸ್ಸಾದೀನಮ್ಪಿ ಏಕವಿಧಾದಿಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಏಕವಿಧಾದಿತೋಪಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೫೯೦. ಅಙ್ಗಾನಞ್ಚ ವವತ್ಥಾನಾತಿ ಸೋಕಾದಯೋ ಚೇತ್ಥ ಭವಚಕ್ಕಸ್ಸ ಅವಿಚ್ಛೇದದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾ। ಜರಾಮರಣಬ್ಭಾಹತಸ್ಸ ಹಿ ಬಾಲಸ್ಸ ತೇ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ। ಯಥಾಹ - “ಅಸ್ಸುತವಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪುಥುಜ್ಜನೋ ಸಾರೀರಿಕಾಯ ದುಕ್ಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಫುಟ್ಠೋ ಸಮಾನೋ ಸೋಚತಿ ಕಿಲಮತಿ ಪರಿದೇವತಿ ಉರತ್ತಾಳಿಂ ಕನ್ದತಿ ಸಮ್ಮೋಹಮಾಪಜ್ಜತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೫೨)। ಯಾವ ಚ ತೇಸಂ ಪವತ್ತಿ, ತಾವ ಅವಿಜ್ಜಾಯಾತಿ ಪುನಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧಮೇವ ಹೋತಿ ಭವಚಕ್ಕಂ। ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ಜರಾಮರಣೇನೇವ ಏಕಸಙ್ಖೇಪಂ ಕತ್ವಾ ದ್ವಾದಸೇವ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಙ್ಗಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಅಙ್ಗಾನಂ ವವತ್ಥಾನತೋಪಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಅಯಂ ತಾವೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪಕಥಾ।

ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾಸಙ್ಖಾರಪದಕಥಾ

೫೯೧. ಅಯಂ ಪನ ವಿತ್ಥಾರನಯೋ - **ಅವಿಜ್ಜಾ**ತಿ ಸುತ್ತನ್ತಪರಿಯಾಯೇನ ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಚತೂಸು ಠಾನೇಸು ಅಞ್ಞಾಣಂ, ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯೇನ ಪುಬ್ಬನ್ತಾದೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅಟ್ಠಸು। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ “ತತ್ಥ ಕತಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾ, ದುಕ್ಖೇ ಅಞ್ಞಾಣಂ...ಪೇ॰... ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಯಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಅಞ್ಞಾಣಂ, ಪುಬ್ಬನ್ತೇ ಅಞ್ಞಾಣಂ, ಅಪರನ್ತೇ, ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತೇ, ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಅಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೧೦೬)। ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಲೋಕುತ್ತರಂ

ಸಚ್ಚದ್ವಯಂ ಸೇಸಟ್ಠಾನೇಸು ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಅವಿಜ್ಜಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಪಟಿಚ್ಛಾದನವಸೇನೇವ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ಸಾ ಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ, ಯಾಥಾವಸರಸಲಕ್ಖಣಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತುಂ ನ ದೇತಿ, ತಥಾ ಸಮುದಯಂ, ನಿರೋಧಂ, ಮಗ್ಗಂ, ಪುಬ್ಬನ್ತಸಙ್ಖಾತಂ ಅತೀತಂ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ, ಅಪರನ್ತಸಙ್ಖಾತಂ ಅನಾಗತಂ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ, ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತಸಙ್ಖಾತಂ ತದುಭಯಂ, ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಸಙ್ಖಾತಂ ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಞ್ಚೇವ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮೇ ಚ ಪಟಿಚ್ಛಾದೇತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ। “ಅಯಂ ಅವಿಜ್ಜಾ, ಇಮೇ ಸಙ್ಖಾರಾ”ತಿ ಏವಂ ಯಾಥಾವಸರಸಲಕ್ಖಣಮೇತ್ಥ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತುಂ ನ ದೇತಿ। ತಸ್ಮಾ ದುಕ್ಖೇ ಅಞ್ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಅಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

೫೯೧. **ಸಙ್ಖಾರಾ**ತಿ ಪುಞ್ಞಾದಯೋ ತಯೋ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರಾದಯೋ ತಯೋತಿ ಏವಂ ಪುಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ವುತ್ತಾ ಛ, ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನೇತ್ಥ **ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ** ದಾನಸೀಲಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಅಟ್ಠ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚೇತನಾ ಚೇವ ಭಾವನಾವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಪಞ್ಚ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಚೇತನಾ ಚಾತಿ ತೇರಸ ಚೇತನಾ ಹೋನ್ತಿ। **ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ** ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಚೇತನಾ । **ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ** ಭಾವನಾವಸೇನೇವ ಪವತ್ತಾ ಚತಸ್ಸೋ ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲಚೇತನಾ ಚಾತಿ ತಯೋಪಿ ಸಙ್ಖಾರಾ ಏಕೂನತಿಂಸ ಚೇತನಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಇತರೇಸು ಪನ ತೀಸು ಕಾಯಸಞ್ಚೇತನಾ **ಕಾಯಸಙ್ಖಾರೋ,** ವಚೀಸಞ್ಚೇತನಾ **ವಚೀಸಙ್ಖಾರೋ,** ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾ **ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರೋ**। ಅಯಂ ತಿಕೋ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಕ್ಖಣೇ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ದ್ವಾರತೋ ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತೋ। ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ಹಿ ಕಾಯದ್ವಾರತೋ ಪವತ್ತಾ ಅಟ್ಠ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚೇತನಾ, ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಚೇತನಾತಿ ಸಮವೀಸತಿ ಚೇತನಾ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರೋ ನಾಮ। ತಾ ಏವ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ವಚೀದ್ವಾರತೋ ಪವತ್ತಾ ವಚೀಸಙ್ಖಾರೋ ನಾಮ। ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾ ಪನೇತ್ಥ ಪರತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ಗಹಿತಾ। ಯಥಾ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾಚೇತನಾ, ಏವಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾಪಿ ನ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಅಪನೇತಬ್ಬಾ, ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಸಬ್ಬಾಪೇತಾ ಹೋನ್ತಿ। ಉಭೋಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯೋ ಅಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಪನ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಏಕೂನತಿಂಸತಿ ಚೇತನಾ ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರೋತಿ। ಇತಿ ಅಯಂ ತಿಕೋ ಪುರಿಮತ್ತಿಕಮೇವ ಪವಿಸತೀತಿ ಅತ್ಥತೋ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂಯೇವ ವಸೇನ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೯೨. ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - ಕಥಂ ಪನೇತಂ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ “ಇಮೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀ”ತಿ? ಅವಿಜ್ಜಾಭಾವೇ ಭಾವತೋ। ಯಸ್ಸ ಹಿ ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾತಂ ಅಞ್ಞಾಣಂ ಅಪ್ಪಹೀನಂ ಹೋತಿ, ಸೋ ದುಕ್ಖೇ ತಾವ ಪುಬ್ಬನ್ತಾದೀಸು ಚ ಅಞ್ಞಾಣೇನ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ಸುಖಸಞ್ಞಾಯ ಗಹೇತ್ವಾ ತಸ್ಸೇವ ಹೇತುಭೂತೇ ತಿವಿಧೇಪಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆರಭತಿ। ಸಮುದಯೇ ಅಞ್ಞಾಣೇನ ದುಕ್ಖಹೇತುಭೂತೇಪಿ ತಣ್ಹಾಪರಿಕ್ಖಾರೇ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸುಖಹೇತುತೋ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಆರಭತಿ। ನಿರೋಧೇ ಪನ ಮಗ್ಗೇ ಚ ಅಞ್ಞಾಣೇನ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅನಿರೋಧಭೂತೇಪಿ ಗತಿವಿಸೇಸೇ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಸಞ್ಞೀ ಹುತ್ವಾ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಚ ಅಮಗ್ಗಭೂತೇಸುಪಿ ಯಞ್ಞಾಮರತಪಾದೀಸು ನಿರೋಧಮಗ್ಗಸಞ್ಞೀ ಹುತ್ವಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಂ ಪತ್ಥಯಮಾನೋ ಯಞ್ಞಾಮರತಪಾದಿಮುಖೇನ ತಿವಿಧೇಪಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆರಭತಿ।

ಅಪಿಚ ಸೋ ತಾಯ ಚತೂಸು ಸಚ್ಚೇಸು ಅಪ್ಪಹೀನಾವಿಜ್ಜತಾಯ ವಿಸೇಸತೋ ಜಾತಿಜರಾರೋಗಮರಣಾದಿಅನೇಕಾದೀನವವೋಕಿಣ್ಣಮ್ಪಿ ಪುಞ್ಞಫಲಸಙ್ಖಾತಂ ದುಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖತೋ ಅಜಾನನ್ತೋ ತಸ್ಸ ಅಧಿಗಮಾಯ ಕಾಯವಚೀಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರಭೇದಂ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಆರಭತಿ ದೇವಚ್ಛರಕಾಮಕೋ ವಿಯ ಮರುಪ್ಪಪಾತಂ। ಸುಖಸಮ್ಮತಸ್ಸಾಪಿ ಚ ತಸ್ಸ ಪುಞ್ಞಫಲಸ್ಸ ಅನ್ತೇ ಮಹಾಪರಿಳಾಹಜನಿಕಂ ವಿಪರಿಣಾಮದುಕ್ಖತಂ ಅಪ್ಪಸ್ಸಾದತಞ್ಚ ಅಪಸ್ಸನ್ತೋಪಿ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಮೇವ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಆರಭತಿ ಸಲಭೋ ವಿಯ ದೀಪಸಿಖಾಭಿನಿಪಾತಂ, ಮಧುಬಿನ್ದುಗಿದ್ಧೋ ವಿಯ ಚ ಮಧುಲಿತ್ತಸತ್ಥಧಾರಾಲೇಹನಂ। ಕಾಮುಪಸೇವನಾದೀಸು ಚ ಸವಿಪಾಕೇಸು ಆದೀನವಂ ಅಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸುಖಸಞ್ಞಾಯ ಚೇವ

ಕಿಲೇಸಾಭಿಭೂತತಾಯ ಚ ದ್ವಾರತ್ತಯಪ್ಪವತ್ತಮ್ಪಿ ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಆರಭತಿ, ಬಾಲೋ ವಿಯ ಗೂಥಕೀಳನಂ, ಮರಿತುಕಾಮೋ ವಿಯ ಚ ವಿಸಖಾದನಂ। ಆರುಪ್ಪವಿಪಾಕೇಸು ಚಾಪಿ ಸಙ್ಖಾರವಿಪರಿಣಾಮದುಕ್ಖತಂ ಅನವಬುಜ್ಝಮಾನೋ ಸಸ್ಸತಾದಿವಿಪಲ್ಲಾಸೇನ ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರಭೂತಂ ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಆರಭತಿ, ದಿಸಾಮೂಳ್ಹೋ ವಿಯ ಪಿಸಾಚನಗರಾಭಿಮುಖಮಗ್ಗಗಮನಂ।

ಏವಂ ಯಸ್ಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾಭಾವತೋವ ಸಙ್ಖಾರಭಾವೋ, ನ ಅಭಾವತೋ। ತಸ್ಮಾ ಜಾನಿತಬ್ಬಮೇತಂ "ಇಮೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ "ಅವಿದ್ವಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅವಿಜ್ಜಾಗತೋ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಮ್ಪಿ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತಿ, ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಮ್ಪಿ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತಿ, ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಮ್ಪಿ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತಿ। ಯತೋ ಚ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಿಕ್ಖುನೋ ಅವಿಜ್ಜಾ ಪಹೀನಾ, ವಿಜ್ಜಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾ; ಸೋ ಅವಿಜ್ಜಾವಿರಾಗಾ ವಿಜ್ಜುಪ್ಪಾದಾ ನೇವ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಂ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತೀ"ತಿ।

ಪಟ್ಠಾನಪಚ್ಚಯಕಥಾ

೫೯೪. ಏತ್ಥಾಹ - ಗಣ್ಹಾಮ ತಾವ ಏತಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋತಿ, ಇದಂ ಪನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಕತಮೇಸಂ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಕಥಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ? ತತ್ರಿದಂ ವುಚ್ಚತಿ, ಭಗವತಾ ಹಿ "ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ, ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ, ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋ, ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ, ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ, ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೋ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ, ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ, ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ, ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೋ, ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೋ, ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋ, ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ, ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯೋ, ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೋ, ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೋ, ಝಾನಪಚ್ಚಯೋ, ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೋ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ, ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ, ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ, ನತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ, ವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ, ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.ಪಚ್ಚಯುದ್ದೇಸ) ಚತುವೀಸತಿ ಪಚ್ಚಯಾ ವುತ್ತಾ।

ತತ್ಥ ಹೇತು ಚ ಸೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಚಾತಿ **ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ,** ಹೇತು ಹುತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯೋ, ಹೇತುಭಾವೇನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಾದೀಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

೫೯೫. ತತ್ಥ **ಹೇತೂತಿ** ವಚನಾವಯವಕಾರಣಮೂಲಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। "ಪಟಿಞ್ಞಾ, ಹೇತೂ"ತಿಆದೀಸು ಹಿ ಲೋಕೇ ವಚನಾವಯವೋ ಹೇತೂತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸಾಸನೇ ಪನ "ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಹೇತುಪ್ಪಭವಾ"ತಿಆದೀಸು (ಮಹಾವ॰ ೬೦) ಕಾರಣಂ। "ತಯೋ ಕುಸಲಹೇತೂ, ತಯೋ ಅಕುಸಲಹೇತೂ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೫೯) ಮೂಲಂ ಹೇತೂತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಂ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। **ಪಚ್ಚಯೋತಿ** ಏತ್ಥ ಪನ ಅಯಂ ವಚನತ್ಥೋ, ಪಟಿಚ್ಚ ಏತಸ್ಮಾ ಏತೀತಿ ಪಚ್ಚಯೋ। ಅಪಚ್ಚಕ್ಖಾಯ ನಂ ವತ್ತತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯೋ ಹಿ ಧಮ್ಮೋ ಯಂ ಧಮ್ಮಂ ಅಪಚ್ಚಕ್ಖಾಯ ತಿಟ್ಠತಿ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ವಾ, ಸೋ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಲಕ್ಖಣತೋ ಪನ ಉಪಕಾರಕಲಕ್ಖಣೋ ಪಚ್ಚಯೋ। ಯೋ ಹಿ ಧಮ್ಮೋ ಯಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಠಿತಿಯಾ ವಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ವಾ ಉಪಕಾರಕೋ ಹೋತಿ, ಸೋ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಪಚ್ಚಯೋ, ಹೇತು, ಕಾರಣಂ, ನಿದಾನಂ, ಸಮ್ಭವೋ, ಪಭವೋತಿಆದಿ ಅತ್ಥತೋ ಏಕಂ, ಬ್ಯಞ್ಜನತೋ ನಾನಂ। ಇತಿ ಮೂಲಟ್ಠೇನ ಹೇತು, ಉಪಕಾರಕಟ್ಠೇನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಮೂಲಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ।

ಸೋ ಸಾಲಿಆದೀನಂ ಸಾಲಿಬೀಜಾದೀನಿ ವಿಯ, ಮಣಿಪಭಾದೀನಂ ವಿಯ ಚ ಮಣಿವಣ್ಣಾದಯೋ ಕುಸಲಾದೀನಂ ಕುಸಲಾದಿಭಾವಸಾಧಕೋತಿ ಆಚರಿಯಾನಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಪನ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪೇಸು ಹೇತುಪಚ್ಚಯತಾ ನ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ। ನ ಹಿ ಸೋ ತೇಸಂ ಕುಸಲಾದಿಭಾವಂ ಸಾಧೇತಿ, ನ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ಹೇತೂ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧)। ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನಞ್ಚ ವಿನಾ ಏತೇನ ಅಬ್ಯಾಕತಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋ, ಸಹೇತುಕಾನಮ್ಪಿ ಚ ಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಾದಿಪಟಿಬದ್ಧೋ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋ, ನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಹೇತುಪಟಿಬದ್ಧೋ। ಯದಿ ಚ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಹೇತೂಸು ಸಭಾವತೋವ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋ ಸಿಯಾ,

ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಹೇತುಪಟಿಬದ್ಧೋ ಅಲೋಭೋ ಕುಸಲೋ ವಾ ಸಿಯಾ ಅಬ್ಯಾಕತೋ ವಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಉಭಯಥಾಪಿ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು, ಏವಂ ಹೇತೂಸುಪಿ ಕುಸಲಾದಿತಾ ಪರಿಯೇಸಿತಬ್ಬಾ।

ಕುಸಲಾದಿಭಾವಸಾಧನವಸೇನ ಪನ ಹೇತೂನಂ ಮೂಲಟ್ಠಂ ಅಗಹೇತ್ವಾ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಭಾವಸಾಧನವಸೇನ ಗಯ್ಹಮಾನೇ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ವಿರುಜ್ಝತಿ। ಲದ್ಧಹೇತುಪಚ್ಚಯಾ ಹಿ ಧಮ್ಮಾ ವಿರೂಳ್ಹಮೂಲಾ ವಿಯ ಪಾದಪಾ ಥಿರಾ ಹೋನ್ತಿ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಾ, ಅಹೇತುಕಾ ತಿಲಬೀಜಕಾದಿಸೇವಾಲಾ ವಿಯ ನ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಾ। ಇತಿ ಮೂಲಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕೋತಿ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಭಾವಸಾಧನೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೫೯೬. ತತೋ ಪರೇಸು ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ**। ಸೋ ''ರೂಪಾಯತನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ''ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೨) ಆರಭಿತ್ವಾಪಿ ''ಯಂ ಯಂ ಧಮ್ಮಂ ಆರಬ್ಭ ಯೇ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ, ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ''ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೨) ಓಸಾಪಿತತ್ತಾ ನ ಕೋಚಿ ಧಮ್ಮೋ ನ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ದುಬ್ಬಲೋ ಪುರಿಸೋ ದಣ್ಡಂ ವಾ ರಜ್ಜುಂ ವಾ ಆಲಮ್ಬಿತ್ವಾವ ಉಟ್ಠಹತಿ ಚೇವ ತಿಟ್ಠತಿ ಚ, ಏವಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಚೇವ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ ಚ। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ ಧಮ್ಮಾ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೯೭. ಜೇಟ್ಠಕಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋ**, ಸೋ ಸಹಜಾತಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ದುವಿಧೋ। ತತ್ಥ ''ಛನ್ದಾಧಿಪತಿ ಛನ್ದಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ''ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೩.೩) ಛನ್ದವೀರಿಯಚಿತ್ತವೀಮಂಸಾಸಙ್ಖಾತಾ ಚತ್ತಾರೋ ಧಮ್ಮಾ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ನೋ ಚ ಖೋ ಏಕತೋ। ಯದಾ ಹಿ ಛನ್ದಂ ಧುರಂ ಛನ್ದಂ ಜೇಟ್ಠಕಂ ಕತ್ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತತಿ, ತದಾ ಛನ್ದೋವ ಅಧಿಪತಿ, ನ ಇತರೇ। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸೇಸುಪಿ।

ಯಂ ಪನ ಧಮ್ಮಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ಸೋ ನೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ ''ಯಂ ಯಂ ಧಮ್ಮಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಯೇ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ, ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ''ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೩)।

೫೯೮. ಅನನ್ತರಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ**। ಸಮನನ್ತರಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ**। ಇದಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯದ್ವಯಂ ಬಹುಧಾ ಪಪಞ್ಚಯನ್ತಿ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಸಾರೋ, ಯೋ ಹಿ ಏಸ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾನನ್ತರಾ ಮನೋಧಾತು, ಮನೋಧಾತುಅನನ್ತರಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿಆದಿ ಚಿತ್ತನಿಯಮೋ, ಸೋ ಯಸ್ಮಾ ಪುರಿಮಪುರಿಮಚಿತ್ತವಸೇನೇವ ಇಜ್ಝತಿ, ನ ಅಞ್ಞಥಾ, ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಂ ಅನುರೂಪಸ್ಸ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದನಸಮತ್ಥೋ ಧಮ್ಮೋ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ। ತೇನೇವಾಹ - ''ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಚ ಧಮ್ಮಾ ಮನೋಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ''ತಿಆದಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪)। ಯೋ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ, ಸ್ವೇವ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ। ಬ್ಯಞ್ಜನಮತ್ತಮೇವ ಹೇತ್ಥ ನಾನಂ, ಉಪಚಯಸನ್ತತೀಸು ವಿಯ ಅಧಿವಚನನಿರುತ್ತಿದುಕಾದೀಸು ವಿಯ ಚ। ಅತ್ಥತೋ ಪನ ನಾನಂ ನತ್ಥಿ।

ಯಮ್ಪಿ ''ಅತ್ಥಾನನ್ತರತಾಯ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ, ಕಾಲಾನನ್ತರತಾಯ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ''ತಿ ಆಚರಿಯಾನಂ ಮತಂ, ತಂ ''ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಕುಸಲಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ''ತಿಆದೀಹಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೧೮) ವಿರುಜ್ಝತಿ। ಯಮ್ಪಿ ತತ್ಥ ವದನ್ತಿ ''ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪನಸಮತ್ಥತಾ ನ ಪರಿಹಾಯತಿ, ಭಾವನಾಬಲೇನ ಪನ ವಾರಿತತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ ಸಮನನ್ತರಾ ನುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ''ತಿ, ತಮ್ಪಿ ಕಾಲಾನನ್ತರತಾಯ ಅಭಾವಮೇವ ಸಾಧೇತಿ। ಭಾವನಾಬಲೇನ ಹಿ ತತ್ಥ

ಕಾಲಾನನ್ತರತಾ ನತ್ಥೀತಿ, ಮಯಮ್ಪಿ ಏತದೇವ ವದಾಮ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ಕಾಲಾನನ್ತರತಾ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯತಾ ನ ಯುಜ್ಜತಿ। ಕಾಲಾನನ್ತರತಾಯ ಹಿ ತೇಸಂ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಲದ್ಧಿ। ತಸ್ಮಾ ಅಭಿನಿವೇಸಂ ಅಕತ್ವಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಮತ್ತತೋವೇತ್ಥ ನಾನಾಕರಣಂ ಪಚ್ಚೇತಬ್ಬಂ, ನ ಅತ್ಥತೋ। ಕಥಂ? ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಅನ್ತರನ್ತಿ ಹಿ ಅನನ್ತರಾ। ಸಣ್ಠಾನಾಭಾವತೋ ಸುಟ್ಠು ಅನನ್ತರಾತಿ ಸಮನನ್ತರಾ।

೫೯೯. ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋವ ಸಹ ಉಪ್ಪಾದನಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೋ** ಪಕಾಸಸ್ಸ ಪದೀಪೋ ವಿಯ। ಸೋ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾದಿವಸೇನ ಛಬ್ಬಿಧೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ – "ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಅರೂಪಿನೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಭೂತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ, ಓಕ್ಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ನಾಮರೂಪಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ, ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ರೂಪಾನಂ, ಮಹಾಭೂತಾ ಉಪಾದಾರೂಪಾನಂ, ರೂಪಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ಅರೂಪೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಕಿಞ್ಚಿಕಾಲೇ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ, ಕಿಞ್ಚಿಕಾಲೇ ನ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೬)। ಇದಂ ಹದಯವತ್ಥುಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

೬೦೦. ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಉಪ್ಪಾದನುಪತ್ಥಮ್ಭನಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ** ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೂಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ ತಿದಣ್ಡಕಂ ವಿಯ। ಸೋ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾದಿವಸೇನ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ – "ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಅರೂಪಿನೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಭೂತಾ ಓಕ್ಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ನಾಮರೂಪಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೭)।

೬೦೧. ಅಧಿಟ್ಠಾನಾಕಾರೇನ ನಿಸ್ಸಯಾಕಾರೇನ ಚ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ** ತರುಚಿತ್ತಕಮ್ಮಾದೀನಂ ಪಥವೀಪಟಾದಯೋ ವಿಯ। ಸೋ "ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಅರೂಪಿನೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಏವಂ ಸಹಜಾತೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಛಟ್ಠೋ ಪನೇತ್ಥ ಕೋಟ್ಠಾಸೋ "ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ…ಪೇ॰… ಸೋತ… ಘಾನ… ಜಿವ್ಹಾ… ಕಾಯಾಯತನಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಯಂ ರೂಪಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಮನೋಧಾತು ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಚ ವತ್ತನ್ತಿ, ತಂ ರೂಪಂ ಮನೋಧಾತುಯಾ ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಚ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೮) ಏವಂ ವಿಭತ್ತೋ।

೬೦೨. **ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಅಯಂ ತಾವ ವಚನತ್ಥೋ, ತದಧೀನವುತ್ತಿತಾಯ ಅತ್ತನೋ ಫಲೇನ ನಿಸ್ಸಿತೋ ನ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋತಿ ನಿಸ್ಸಯೋ। ಯಥಾ ಪನ ಭುಸೋ ಆಯಾಸೋ ಉಪಾಯಾಸೋ, ಏವಂ ಭುಸೋ ನಿಸ್ಸಯೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ, ಬಲವಕಾರಣಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಸ್ಮಾ ಬಲವಕಾರಣಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಸೋ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ "ದಾನಂ ದತ್ವಾ ಸೀಲಂ ಸಮಾದಿಯಿತ್ವಾ ಉಪೋಸಥಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ತಂ ಗರುಂಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ಪುಬ್ಬೇ ಸುಚಿಣ್ಣಾನಿ ಗರುಂಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ಝಾನಾ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಝಾನಂ ಗರುಂಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ಸೇಕ್ಖಾ ಗೋತ್ರಭುಂ ಗರುಂಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಿ, ವೋದಾನಂ ಗರುಂಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಿ। ಸೇಕ್ಖಾ ಮಗ್ಗಾ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗಂ ಗರುಂಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೩) ಏವಮಾದಿನಾ ನಯೇನ **ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯೋ** ತಾವ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿನಾ ಸದ್ಧಿಂ ನಾನತ್ತಂ ಅಕತ್ವಾವ ವಿಭತ್ತೋ। ತತ್ಥ ಯಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗರುಂಕತ್ವಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಂ ನಿಯಮತೋ ತೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಬಲವಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಇತಿ ಗರುಕತ್ತಬ್ಬಮತ್ತಟ್ಠೇನ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿ, ಬಲವಕಾರಣಟ್ಠೇನ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ಏವಮೇತೇಸಂ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯೋಪಿ "ಪುರಿಮಾ ಪುರಿಮಾ ಕುಸಲಾ ಖನ್ಧಾ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಕುಸಲಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೯) ನಯೇನ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನಾನತ್ತಂ ಅಕತ್ವಾವ ವಿಭತ್ತೋ। ಮಾತಿಕಾನಿಕ್ಖೇಪೇ ಪನ ನೇಸಂ "ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಚ ಧಮ್ಮಾ ಮನೋಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪) ನಯೇನ ಅನನ್ತರಸ್ಸ, "ಪುರಿಮಾ ಪುರಿಮಾ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೯) ನಯೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಸ್ಸ ಆಗತತ್ತಾ ನಿಕ್ಖೇಪೇ ವಿಸೇಸೋ ಅತ್ಥಿ। ಸೋಪಿ ಅತ್ಥತೋ ಏಕೀಭಾವಮೇವ ಗಚ್ಛತಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಾ ಅನುರೂಪಸ್ಸ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಪವತ್ತನಸಮತ್ಥತಾಯ ಅನನ್ತರತಾ, ಪುರಿಮಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಚ್ಛಿಮಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದನೇ ಬಲವತಾಯ ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯಥಾ ಹಿ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಾದೀಸು ಕಿಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮಂ ವಿನಾಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ಏವಂ ಅನನ್ತರಚಿತ್ತಂ ವಿನಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ಬಲವಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಇತಿ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಾ ಅನುರೂಪಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದನವಸೇನ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ, ಬಲವಕಾರಣವಸೇನ ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ಏವಮೇತೇಸಂ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಪನ ಪಕತೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ। ಪಕತೋ ನಾಮ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ನಿಪ್ಫಾದಿತೋ ವಾ ಸದ್ಧಾಸೀಲಾದಿ ಉಪಸೇವಿತೋ ವಾ ಉತುಭೋಜನಾದಿ। ಪಕತಿಯಾ ಏವ ವಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ, ಆರಮ್ಮಣಾನನ್ತರೇಹಿ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಸ್ಸ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ "ಸದ್ಧಂ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯ ದಾನಂ ದೇತಿ, ಸೀಲಂ ಸಮಾದಿಯತಿ, ಉಪೋಸಥಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ಝಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ವಿಪಸ್ಸನಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ಮಗ್ಗಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ಅಭಿಞ್ಞಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ, ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ। ಸೀಲಂ, ಸುತಂ, ಚಾಗಂ, ಪಞ್ಞಂ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯ ದಾನಂ ದೇತಿ... ಪೇ॰... ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ। ಸದ್ಧಾ, ಸೀಲಂ, ಸುತಂ, ಚಾಗೋ, ಪಞ್ಞಾ ಸದ್ಧಾಯ, ಸೀಲಸ್ಸ, ಸುತಸ್ಸ, ಚಾಗಸ್ಸ, ಪಞ್ಞಾಯ, ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೩) ನಯೇನ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರತೋ ಪಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಇತಿ ಇಮೇ ಸದ್ಧಾದಯೋ ಪಕತಾ ಚೇವ ಬಲವಕಾರಣಟ್ಠೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಾ ಚಾತಿ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ।

೭೦೩. ಪಠಮತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವತ್ತಮಾನಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೋ**। ಸೋ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಹದಯವತ್ಥುವಸೇನ ಏಕಾದಸವಿಧೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ - "ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಸೋತ...ಪೇ॰... ಘಾನ, ಜಿವ್ಹಾ, ಕಾಯಾಯತನಂ, ರೂಪ, ಸದ್ದ, ಗನ್ಧ, ರಸ, ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ರೂಪ, ಸದ್ದ, ಗನ್ಧ, ರಸ, ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ಮನೋಧಾತುಯಾ। ಯಂ ರೂಪಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಮನೋಧಾತು ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಚ ವತ್ತನ್ತಿ, ತಂ ರೂಪಂ ಮನೋಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಕಿಞ್ಚಿಕಾಲೇ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಕಿಞ್ಚಿಕಾಲೇ ನ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೦)।

೭೦೪. ಪುರೇಜಾತಾನಂ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕತ್ತೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಅರೂಪಧಮ್ಮೋ **ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೋ** ಗಿಜ್ಝಪೋತಕಸರೀರಾನಂ ಆಹಾರಾಸಾಚೇತನಾ ವಿಯ। ತೇನ ವುತ್ತಂ "ಪಚ್ಛಾಜಾತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಪುರೇಜಾತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೧)।

೭೦೫. ಆಸೇವನಟ್ಠೇನ ಅನನ್ತರಾನಂ ಪಗುಣಬಲವಭಾವಾಯ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋ** ಗನ್ಥಾದೀಸು ಪುರಿಮಪುರಿಮಾಭಿಯೋಗೋ ವಿಯ। ಸೋ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯಜವನವಸೇನ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ - "ಪುರಿಮಾ ಪುರಿಮಾ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಪುರಿಮಾ

ಪುರಿಮಾ ಅಕುಸಲಾ…ಪೇ॰… ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಾ ಧಮ್ಮಾ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೨)।

೭೦೬. ಚಿತ್ತಪಯೋಗಸಙ್ಖಾತೇನ ಕಿರಿಯಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ**। ಸೋ ನಾನಕ್ಖಣಿಕಾಯ ಚೇವ ಕುಸಲಾಕುಸಲಚೇತನಾಯ ಸಹಜಾತಾಯ ಚ ಸಬ್ಬಾಯಪಿ ಚೇತನಾಯ ವಸೇನ ದುವಿಧೋ ಹೋತಿ । ಯಥಾಹ - "ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮಂ ವಿಪಾಕಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಕಟತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಚೇತನಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೩)।

೭೦೭. ನಿರುಸ್ಸಾಹಸನ್ತಭಾವೇನ ನಿರುಸ್ಸಾಹಸನ್ತಭಾವಾಯ ಉಪಕಾರಕೋ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮೋ **ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯೋ**। ಸೋ ಪವತ್ತೇ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಕಟತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ, ಸಬ್ಬತ್ಥ ಚ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ -"ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತೋ ಏಕೋ ಖನ್ಧೋ ತಿಣ್ಣನ್ನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ… ಪೇ॰… ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತೋ ಏಕೋ ಖನ್ಧೋ ತಿಣ್ಣನ್ನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಕಟತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ। ತಯೋ ಖನ್ಧಾ ಏಕಸ್ಸ ಖನ್ಧಸ್ಸ। ದ್ವೇ ಖನ್ಧಾ ದ್ವಿನ್ನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಕಟತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಖನ್ಧಾ ವತ್ಥುಸ್ಸ ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ।

೭೦೮. ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಾ **ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೋ**। ಯಥಾಹ -"ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಅರೂಪಿನೋ ಆಹಾರಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೫)। ಪಞ್ಹಾವಾರೇ ಪನ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಾ ಆಹಾರಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಕಟತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಪಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೯) ವುತ್ತಂ।

೭೦೯. ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯವಜ್ಜಾ ವೀಸತಿನ್ದ್ರಿಯಾ **ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೋ**। ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಾದಯೋ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂಯೇವ, ಸೇಸಾ ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ಯಥಾಹ - "ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ…ಪೇ॰… ಸೋತ… ಘಾನ… ಜಿವ್ಹಾ… ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಅರೂಪಿನೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೬)। ಪಞ್ಹಾವಾರೇ ಪನ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಕಟತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಪಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೩೦) ವುತ್ತಂ।

೭೧೦. ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕಾನಿ ಠಪೇತ್ವಾ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇ ಸುಖದುಕ್ಖವೇದನಾದ್ವಯಂ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಕುಸಲಾದಿಭೇದಾನಿ ಸತ್ತ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ **ಝಾನಪಚ್ಚಯೋ**। ಯಥಾಹ -"ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಝಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಝಾನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೭)। ಪಞ್ಹಾವಾರೇ ಪನ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಾನಿ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಕಟತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ ಝಾನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಪಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೩೧) ವುತ್ತಂ।

೭೧೧. ಯತೋ ತತೋ ವಾ ನಿಯ್ಯಾನಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕಾನಿ ಕುಸಲಾದಿಭೇದಾನಿ ದ್ವಾದಸ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ **ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೋ**। ಯಥಾಹ - "ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೮)। ಪಞ್ಹಾವಾರೇ ಪನ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಾನಿ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಕಟತ್ತಾ ಚ

ರೂಪಾನಂ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಪಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೩೧) ವುತ್ತಂ। ಏತೇ ಪನ ದ್ವೇಪಿ ಝಾನಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಾ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾಹೇತುಕಚಿತ್ತೇಸು ನ ಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೬೧೨. ಏಕವತ್ಥುಕಏಕಾರಮ್ಮಣಏಕುಪ್ಪಾದೇಕನಿರೋಧಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ **ಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ**। ಯಥಾಹ - "ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಅರೂಪಿನೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೬)।

೬೧೩. ಏಕವತ್ಥುಕಾದಿಭಾವಾನುಪಗಮೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ರೂಪಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ಅರೂಪೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ, ಅರೂಪಿನೋಪಿ ರೂಪೀನಂ **ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ**। ಸೋ ಸಹಜಾತಪಚ್ಛಾಜಾತಪುರೇಜಾತವಸೇನ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ "ಸಹಜಾತಾ ಕುಸಲಾ ಖನ್ಧಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ರೂಪಾನಂ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಪಚ್ಛಾಜಾತಾ ಕುಸಲಾ ಖನ್ಧಾ ಪುರೇಜಾತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೩೪)। ಅಬ್ಯಾಕತಪದಸ್ಸ ಪನ ಸಹಜಾತವಿಭಙ್ಗೇ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಾ ಖನ್ಧಾ ಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಂ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಖನ್ಧಾ ವತ್ಥುಸ್ಸ। ವತ್ಥು ಖನ್ಧಾನಂ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಪಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೩೪) ವುತ್ತಂ। ಪುರೇಜಾತಂ ಪನ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಾದಿವತ್ಥುವಸೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯಥಾಹ - "ಪುರೇಜಾತಂ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಕಾಯಾಯತನಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ವತ್ಥು ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತಾನಂ ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ...ಪೇ॰... ವತ್ಥು ಕುಸಲಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ...ಪೇ॰... ವತ್ಥು ಅಕುಸಲಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೩೪)।

೬೧೪. ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಲಕ್ಖಣೇನ ಅತ್ಥಿಭಾವೇನ ತಾದಿಸಸ್ಸೇವ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕತ್ತೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ **ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ**। ತಸ್ಸ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಮಹಾಭೂತನಾಮರೂಪಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಮಹಾಭೂತಆಯತನವತ್ಥುವಸೇನ ಸತ್ತಧಾ ಮಾತಿಕಾ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಾ। ಯಥಾಹ -"ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಅರೂಪಿನೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ, ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಭೂತಾ, ಓಕ್ಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ನಾಮರೂಪಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ। ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ರೂಪಾನಂ। ಮಹಾಭೂತಾ ಉಪಾದಾರೂಪಾನಂ। ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ...ಪೇ॰... ಕಾಯಾಯತನಂ...ಪೇ॰... ರೂಪಾಯತನಂ...ಪೇ॰... ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ರೂಪಾಯತನಂ...ಪೇ॰... ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ಮನೋಧಾತುಯಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ। ಯಂ ರೂಪಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಮನೋಧಾತು ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಚ ವತ್ತನ್ತಿ, ತಂ ರೂಪಂ ಮನೋಧಾತುಯಾ ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಚ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೨೧)।

ಪಞ್ಹಾವಾರೇ ಪನ ಸಹಜಾತಂ ಪುರೇಜಾತಂ ಪಚ್ಛಾಜಾತಂ ಆಹಾರಂ ಇನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿಪಿ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **ಸಹಜಾತೇ** ತಾವ "ಏಕೋ ಖನ್ಧೋ ತಿಣ್ಣನ್ನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೩೫) ನಯೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ, **ಪುರೇಜಾತೇ** ಪುರೇಜಾತಾನಂ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವಸೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। **ಪಚ್ಛಾಜಾತೇ** ಪುರೇಜಾತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾಜಾತಾನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। **ಆಹಾರಿನ್ದ್ರಿಯೇಸು** "ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಂ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೩೫) ಏವಂ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋತಿ।

೬೧೫. ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಪವತ್ತಿಓಕಾಸದಾನೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಸಮನನ್ತರನಿರುದ್ಧಾ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ **ನತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ**। ಯಥಾಹ -"ಸಮನನ್ತರನಿರುದ್ಧಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಪಟುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ನತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ।

ತೇ ಏವ ವಿಗತಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕತ್ತಾ **ವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ**। ಯಥಾಹ - "ಸಮನನ್ತರವಿಗತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಪಟುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಗತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ।

ಅತ್ಥಿ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಾ ಏವ ಚ ಅವಿಗತಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕತ್ತಾ **ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ದೇಸನಾವಿಲಾಸೇನ ಪನ ತಥಾ ವಿನೇತಬ್ಬವೇನೇಯ್ಯವಸೇನ ವಾ ಅಯಂ ದುಕೋ ವುತ್ತೋ, ಅಹೇತುಕದುಕಂ ವತ್ವಾಪಿ ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತದುಕೋ ವಿಯಾತಿ।

ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾಸಙ್ಖಾರಪದವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೧೮. ಏವಮಿಮೇಸು ಚತುವೀಸತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೇಸು ಅಯಂ ಅವಿಜ್ಜಾ,

ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಪುಞ್ಞಾನಂ, ದುವಿಧಾನೇಕಧಾ ಪನ।
ಪರೇಸಂ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಸಾ, ಏಕಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಮತಾತಿ॥

ತತ್ಥ **ಪುಞ್ಞಾನಂ ದುವಿಧಾ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಚಾತಿ ದ್ವೇಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಸಾ ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಂ ಖಯತೋ ವಯತೋ ಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ಕಾಮಾವಚರಾನಂ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಅಭಿಞ್ಞಾಚಿತ್ತೇನ ಸಮೋಹಚಿತ್ತಂ ಜಾನನಕಾಲೇ ರೂಪಾವಚರಾನಂ। ಅವಿಜ್ಜಾಸಮತಿಕ್ಕಮತ್ಥಾಯ ಪನ ದಾನಾದೀನಿ ಚೇವ ಕಾಮಾವಚರಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥೂನಿ ಪೂರೇನ್ತಸ್ಸ, ರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಾನಿ ಚ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಸ್ಸ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಅವಿಜ್ಜಾಸಮ್ಮೂಳ್ಹತ್ತಾ ಕಾಮಭವರೂಪಭವಸಮ್ಪತ್ತಿಯೋ ಪತ್ಥೇತ್ವಾ ತಾನೇವ ಪುಞ್ಞಾನಿ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ।

ಅನೇಕಧಾ ಪನ ಪರೇಸನ್ತಿ ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಅನೇಕಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಕಥಂ? ಏಸಾ ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಂ ಆರಬ್ಭ ರಾಗಾದೀನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಾಲೇ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ, ಗರುಂಕತ್ವಾ ಅಸ್ಸಾದನಕಾಲೇ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯೇಹಿ, ಅವಿಜ್ಜಾಸಮ್ಮೂಳ್ಹಸ್ಸ ಅನಾದೀನವದಸ್ಸಾವಿನೋ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀನಿ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ, ದುತಿಯಜವನಾದೀನಂ ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯಾಸೇವನನತ್ಥಿವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿ, ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಅಕುಸಲಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಹೇತು ಸಹಜಾತ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞ ನಿಸ್ಸಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತ ಅತ್ಥಿ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹೀತಿ ಅನೇಕಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಸಾ ಏಕಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಮತಾತಿ ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನೇವ ಏಕಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಮತಾ। ಸೋ ಪನಸ್ಸಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವೋ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ।

೬೧೯. ಏತ್ಥಾಹ - ಕಿಂ ಪನಾಯಮೇಕಾವ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ, ಉದಾಹು ಅಞ್ಞೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ ಸನ್ತೀತಿ? ಕಿಂ ಪನೇತ್ಥ, ಯದಿ ತಾವ ಏಕಾವ, ಏಕಕಾರಣವಾದೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಅಥಞ್ಞೇಪಿ ಸನ್ತಿ, "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ಏಕಕಾರಣನಿದ್ದೇಸೋ ನುಪಪಜ್ಜತೀತಿ? ನ ನುಪಪಜ್ಜತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಯಸ್ಮಾ -

ಏಕಂ ನ ಏಕತೋ ಇಧ, ನಾನೇಕಮನೇಕತೋಪಿ ನೋ ಏಕಂ।
ಫಲಮತ್ಥಿ ಅತ್ಥಿ ಪನ ಏಕ-ಹೇತುಫಲದೀಪನೇ ಅತ್ಥೋ॥

ಏಕತೋ ಹಿ ಕಾರಣತೋ ನ ಇಧ ಕಿಞ್ಚಿ ಏಕಂ ಫಲಮತ್ಥಿ, ನ ಅನೇಕಂ। ನಾಪಿ ಅನೇಕೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಏಕಂ। ಅನೇಕೇಹಿ ಪನ ಕಾರಣೇಹಿ ಅನೇಕಮೇವ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಹಿ ಅನೇಕೇಹಿ ಉತುಪಥವೀಬೀಜಸಲಿಲಸಙ್ಖಾತೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಅನೇಕಮೇವ

ರೂಪಗನ್ಧರಸಾದಿಕಂ ಅಙ್ಕುರಸಙ್ಖಾತಂ ಫಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ದಿಸ್ಸತಿ। ಯಂ ಪನೇತಂ "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ ಏಕೇಕಹೇತುಫಲದೀಪನಂ ಕತಂ, ತತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ಅತ್ಥಿ, ಪಯೋಜನಂ ವಿಜ್ಜತಿ।

ಭಗವಾ ಹಿ ಕತ್ಥಚಿ ಪಧಾನತ್ತಾ, ಕತ್ಥಚಿ ಪಾಕಟತ್ತಾ, ಕತ್ಥಚಿ ಅಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ದೇಸನಾವಿಲಾಸಸ್ಸ ಚ ವೇನೇಯ್ಯಾನಞ್ಚ ಅನುರೂಪತೋ ಏಕಮೇವ ಹೇತುಂ ವಾ ಫಲಂ ವಾ ದೀಪೇತಿ। "ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ"ತಿ ಹಿ ಪಧಾನತ್ತಾ ಏಕಮೇವ ಹೇತುಫಲಮಾಹ। ಫಸ್ಸೋ ಹಿ ವೇದನಾಯ ಪಧಾನಹೇತು ಯಥಾಫಸ್ಸಂ ವೇದನಾ ವವತ್ಥಾನತೋ। ವೇದನಾ ಚ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪಧಾನಫಲಂ ಯಥಾವೇದನಂ ಫಸ್ಸವವತ್ಥಾನತೋ। "ಸೇಮ್ಹಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಆಬಾಧಾ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೬೦) ಪಾಕಟತ್ತಾ ಏಕಂ ಹೇತುಮಾಹ। ಪಾಕಟೋ ಹಿ ಏತ್ಥ ಸೇಮ್ಹೋ, ನ ಕಮ್ಮಾದಯೋ। "ಯೇ ಕೇಚಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ, ಸಬ್ಬೇ ತೇ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಮೂಲಕಾ"ತಿ ಅಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಏಕಂ ಹೇತುಮಾಹ। ಅಸಾಧಾರಣೋ ಹಿ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರೋ ಅಕುಸಲಾನಂ, ಸಾಧಾರಣಾನಿ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಾದೀನೀತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅಯಮಿಧ ಅವಿಜ್ಜಾ ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸುಪಿ ಅಞ್ಞೇಸು ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾದೀಸು ಸಙ್ಖಾರಕಾರಣೇಸು "ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ತಣ್ಹಾ ಪವಡ್ಢತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೫೨) ಚ "ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯಾ ಆಸವಸಮುದಯೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೪) ಚ ವಚನತೋ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ತಣ್ಹಾದೀನಂ ಸಙ್ಖಾರಹೇತೂನಂ ಹೇತೂತಿ ಪಧಾನತ್ತಾ, "ಅವಿದ್ವಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅವಿಜ್ಜಾಗತೋ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಮ್ಪಿ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತೀ"ತಿ ಪಾಕಟತ್ತಾ, ಅಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಚ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಹೇತುಭಾವೇನ ದೀಪಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತೇನೇವ ಚ ಏಕೇಕಹೇತುಫಲದೀಪನಪರಿಹಾರವಚನೇನ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಏಕೇಕಹೇತುಫಲದೀಪನೇ ಪಯೋಜನಂ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ।

೬೧೮. ಏತ್ಥಾಹ - ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಏಕನ್ತಾನಿಟ್ಠಫಲಾಯ ಸಾವಜ್ಜಾಯ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಕಥಂ ಪುಞ್ಞಾನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯತ್ತಂ ಯುಜ್ಜತಿ? ನ ಹಿ ನಿಮ್ಬಬೀಜತೋ ಉಚ್ಛು ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। ಕಥಂ ನ ಯುಜ್ಜಿಸ್ಸತಿ? ಲೋಕಸ್ಮಿಞ್ಹಿ -

ವಿರುದ್ಧೋ ಚಾವಿರುದ್ಧೋ ಚ, ಸದಿಸಾಸದಿಸೋ ತಥಾ।
ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಸಿದ್ಧೋ, ವಿಪಾಕಾ ಏವ ತೇ ಚ ನ॥

ಧಮ್ಮಾನಂ ಹಿ ಠಾನಸಭಾವಕಿಚ್ಚಾದಿವಿರುದ್ಧೋ ಚಾವಿರುದ್ಧೋ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಲೋಕೇ ಸಿದ್ಧೋ। ಪುರಿಮಚಿತ್ತಂ ಹಿ ಅಪರಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಾನವಿರುದ್ಧೋ ಪಚ್ಚಯೋ, ಪುರಿಮಸಿಪ್ಪಾದಿಸಿಕ್ಖಾ ಚ ಪಚ್ಛಾ ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ಸಿಪ್ಪಾದಿಕಿರಿಯಾನಂ। ಕಮ್ಮಂ ರೂಪಸ್ಸ ಸಭಾವವಿರುದ್ಧೋ ಪಚ್ಚಯೋ, ಖೀರಾದೀನಿ ಚ ದಧಿಆದೀನಂ। ಆಲೋಕೋ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚವಿರುದ್ಧೋ, ಗುಳಾದಯೋ ಚ ಆಸವಾದೀನಂ। ಚಕ್ಖುರೂಪಾದಯೋ ಪನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಠಾನಾವಿರುದ್ಧಾ ಪಚ್ಚಯಾ। ಪುರಿಮಜವನಾದಯೋ ಪಚ್ಛಿಮಜವನಾದೀನಂ ಸಭಾವಾವಿರುದ್ಧಾ ಕಿಚ್ಚಾವಿರುದ್ಧಾ ಚ।

ಯಥಾ ಚ ವಿರುದ್ಧಾವಿರುದ್ಧಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಸಿದ್ಧಾ, ಏವಂ ಸದಿಸಾಸದಿಸಾಪಿ। ಸದಿಸಮೇವ ಹಿ ಉತುಆಹಾರಸಙ್ಖಾತಂ ರೂಪಂ ರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ, ಸಾಲಿಬೀಜಾದೀನಿ ಚ ಸಾಲಿಫಲಾದೀನಂ। ಅಸದಿಸಮ್ಪಿ ರೂಪಂ ಅರೂಪಸ್ಸ, ಅರೂಪಞ್ಚ ರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಗೋಲೋಮಾವಿಲೋಮ-ವಿಸಾಣ-ದಧಿತಿಲಪಿಟ್ಠಾದೀನಿ ಚ ದುಬ್ಬಾ-ಸರಭೂತಿಣಕಾದೀನಂ। ಯೇಸಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ತೇ ವಿರುದ್ಧಾವಿರುದ್ಧಸದಿಸಾಸದಿಸಪಚ್ಚಯಾ, ನ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಪಾಕಾ ಏವ।

ಇತಿ ಅಯಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ವಿಪಾಕವಸೇನ ಏಕನ್ತಾನಿಟ್ಠಫಲಾ, ಸಭಾವವಸೇನ ಚ ಸಾವಜ್ಜಾಪಿ ಸಮಾನಾ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಏತೇಸಂ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಯಥಾನುರೂಪಂ ಠಾನಕಿಚ್ಚಸಭಾವವಿರುದ್ಧಾವಿರುದ್ಧಪಚ್ಚಯವಸೇನ, ಸದಿಸಾಸದಿಸಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸೋ ಚಸ್ಸಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ "ಯಸ್ಸ ಹಿ ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾತಂ ಅಞ್ಞಾಣಂ ಅಪ್ಪಹೀನಂ ಹೋತಿ, ಸೋ ದುಕ್ಖೇ ತಾವ ಪುಬ್ಬನ್ತಾದೀಸು ಚ ಅಞ್ಞಾಣೇನ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ಸುಖಸಞ್ಞಾಯ ಗಹೇತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಹೇತುಭೂತೇ ತಿವಿಧೇಪಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆರಭತೀ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತೋ ಏವ।

೨೧೯. ಅಪಿಚ ಅಯಂ ಅಞ್ಞೋಪಿ ಪರಿಯಾಯೋ -

ಚುತೂಪಪಾತೇ ಸಂಸಾರೇ, ಸಙ್ಖಾರಾನಞ್ಚ ಲಕ್ಖಣೇ।
ಯೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನ-ಧಮ್ಮೇಸು ಚ ವಿಮುಯ್ಹತಿ॥

ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತಿ ಸೋ ಏತೇ, ಸಙ್ಖಾರೇ ತಿವಿಧೇ ಯತೋ।
ಅವಿಜ್ಜಾ ಪಚ್ಚಯೋ ತೇಸಂ, ತಿವಿಧಾನಮ್ಪಯಂ ತತೋತಿ॥

ಕಥಂ ಪನ ಯೋ ಏತೇಸು ವಿಮುಯ್ಹತಿ, ಸೋ ತಿವಿಧೇಪೇತೇ ಸಙ್ಖಾರೇ ಕರೋತೀತಿ ಚೇ। **ಚುತಿಯಾ** ತಾವ ವಿಮೂಳ್ಹೋ "ಸಬ್ಬತ್ಥ ಖನ್ಧಾನಂ ಭೇದೋ ಮರಣ"ನ್ತಿ ಚುತಿಂ ಅಗಣ್ಹನ್ತೋ "ಸತ್ತೋ ಮರತಿ, ಸತ್ತಸ್ಸ ದೇಹನ್ತರಸಙ್ಕಮನ"ನ್ತಿಆದೀನಿ ವಿಕಪ್ಪೇತಿ।

ಉಪಪಾತೇ ವಿಮೂಳ್ಹೋ "ಸಬ್ಬತ್ಥ ಖನ್ಧಾನಂ ಪಾತುಭಾವೋ ಜಾತೀ"ತಿ ಉಪಪಾತಂ ಅಗಣ್ಹನ್ತೋ "ಸತ್ತೋ ಉಪಪಜ್ಜತಿ, ಸತ್ತಸ್ಸ ನವಸರೀರಪಾತುಭಾವೋ"ತಿಆದೀನಿ ವಿಕಪ್ಪೇತಿ।

ಸಂಸಾರೇ ವಿಮೂಳ್ಹೋ ಯೋ ಏಸ,

"ಖನ್ಧಾನಞ್ಚ ಪಟಿಪಾಟಿ, ಧಾತುಆಯತನಾನ ಚ।
ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನಂ ವತ್ತಮಾನಾ, ಸಂಸಾರೋತಿ ಪವುಚ್ಚತೀ"ತಿ॥ -

ಏವಂ ವಣ್ಣಿತೋ **ಸಂಸಾರೋ,** ತಂ ಏವಂ ಅಗಣ್ಹನ್ತೋ "ಅಯಂ ಸತ್ತೋ ಅಸ್ಮಾ ಲೋಕಾ ಪರಂ ಲೋಕಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಪರಸ್ಮಾ ಲೋಕಾ ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಆಗಚ್ಛತೀ"ತಿಆದೀನಿ ವಿಕಪ್ಪೇತಿ।

ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಲಕ್ಖಣೇ ವಿಮೂಳ್ಹೋ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಸಭಾವಲಕ್ಖಣಂ ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣಞ್ಚ ಅಗಣ್ಹನ್ತೋ ಸಙ್ಖಾರೇ ಅತ್ತತೋ ಅತ್ತನಿಯತೋ ಧುವತೋ ಸುಖತೋ ಸುಭತೋ ವಿಕಪ್ಪೇತಿ।

ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮೇಸು ವಿಮೂಳ್ಹೋ ಅವಿಜ್ಜಾದೀಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಪವತ್ತಿಂ ಅಗಣ್ಹನ್ತೋ "ಅತ್ತಾ ಜಾನಾತಿ ವಾ ನ ಜಾನಾತಿ ವಾ, ಸೋ ಏವ ಕರೋತಿ ಚ ಕಾರೇತಿ ಚ। ಸೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಉಪಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಸ ಅಣುಇಸ್ಸರಾದಯೋ ಕಲಲಾದಿಭಾವೇನ ಸರೀರಂ ಸಣ್ಠಪೇನ್ತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಸಮ್ಪಾದೇನ್ತಿ। ಸೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಸಮ್ಪನ್ನೋ ಫುಸತಿ, ವೇದಿಯತಿ, ತಣ್ಹೀಯತಿ, ಉಪಾದಿಯತಿ, ಘಟಿಯತಿ। ಸೋ ಪುನ ಭವನ್ತರೇ ಭವತೀ"ತಿ ವಾ, "ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತಾ ನಿಯತಿಸಙ್ಗತಿಭಾವಪರಿಣತಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೬೮) ವಾ ವಿಕಪ್ಪೇತಿ।

ಸೋ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಅನ್ಧೀಕತೋ ಏವಂ ವಿಕಪ್ಪೇನ್ತೋ ಯಥಾ ನಾಮ ಅನ್ಧೋ ಪಥವಿಯಂ ವಿಚರನ್ತೋ ಮಗ್ಗಮ್ಪಿ ಅಮಗ್ಗಮ್ಪಿ ಥಲಮ್ಪಿ ನಿನ್ನಮ್ಪಿ ಸಮಮ್ಪಿ ವಿಸಮಮ್ಪಿ ಪಟಿಪಜ್ಜತಿ, ಏವಂ ಪುಞ್ಞಮ್ಪಿ ಅಪುಞ್ಞಮ್ಪಿ ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಮ್ಪಿ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋತೀತಿ।

ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ಯಥಾಪಿ ನಾಮ ಜಚ್ಚನ್ಧೋ, ನರೋ ಅಪರಿಣಾಯಕೋ।
ಏಕದಾ ಯಾತಿ ಮಗ್ಗೇನ, ಉಮ್ಮಗ್ಗೇನಾಪಿ ಏಕದಾ॥

"ಸಂಸಾರೇ ಸಂಸರಂ ಬಾಲೋ, ತಥಾ ಅಪರಿಣಾಯಕೋ।

ಕರೋತಿ ಏಕದಾ ಪುಞ್ಞಂ, ಅಪುಞ್ಞಮಪಿ ಏಕದಾ॥

“ಯದಾ ಚ ಞತ್ವಾ ಸೋ ಧಮ್ಮಂ, ಸಚ್ಚಾನಿ ಅಭಿಸಮೇಸ್ಸತಿ।
ತದಾ ಅವಿಜ್ಜೂಪಸಮಾ, ಉಪಸನ್ತೋ ಚರಿಸ್ಸತೀ”ತಿ॥

ಅಯಂ “ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ”ತಿ ಪದಸ್ಮಿಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾವಿಞ್ಞಾಣಪದವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೧೦. ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಪದೇ - **ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ** ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿ ಛಬ್ಬಿಧಂ। ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕನ್ತಿ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಾ ದ್ವೇ ಮನೋಧಾತುಯೋ, ತಿಸ್ಸೋ ಅಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ, ಅಟ್ಠ ಸಹೇತುಕಾನಿ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ, ಪಞ್ಚ ರೂಪಾವಚರಾನಿ, ಚತ್ತಾರಿ ಅರೂಪಾವಚರಾನೀತಿ ಬಾವೀಸತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ। ಇತಿ ಇಮೇಹಿ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಬಾತ್ತಿಂಸ ಲೋಕಿಯವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ಪನ ವಟ್ಟಕಥಾಯ ನ ಯುಜ್ಜನ್ತೀತಿ ನ ಗಹಿತಾನಿ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ “ಕಥಂ ಪನೇತಂ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ ಇದಂ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಹೋತೀ”ತಿ? ಉಪಚಿತಕಮ್ಮಾಭಾವೇ ವಿಪಾಕಾಭಾವತೋ। ವಿಪಾಕಂ ಹೇತಂ, ವಿಪಾಕಞ್ಚ ನ ಉಪಚಿತಕಮ್ಮಾಭಾವೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯದಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಸಬ್ಬವಿಪಾಕಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ, ನ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಜಾನಿತಬ್ಬಮೇತಂ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಇದಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಹೋತೀತಿ।

ಕತರಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಕತರಂ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಚೇ। **ಕಾಮಾವಚರಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ** ತಾವ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ ಪಞ್ಚ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ, ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇ ಏಕಾ ಮನೋಧಾತು, ದ್ವೇ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ, ಅಟ್ಠ ಕಾಮಾವಚರಮಹಾವಿಪಾಕಾನೀತಿ ಸೋಳಸ। ಯಥಾಹ -

> “ಕಾಮಾವಚರಸ್ಸ ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಟತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ ವಿಪಾಕಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ... ಸೋತ... ಘಾನ... ಜಿವ್ಹಾ... ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ... ವಿಪಾಕಾ ಮನೋಧಾತು ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಹೋತಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಹೋತಿ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಹೋತಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಸಙ್ಖಾರೇನ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ। ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಸಙ್ಖಾರೇನ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಸಙ್ಖಾರೇನ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಸಙ್ಖಾರೇನಾ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೩೧, ೪೯೮)।

ರೂಪಾವಚರಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಪಞ್ಚ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಾನಿ। ಯಥಾಹ -

> “ತಸ್ಸೇವ ರೂಪಾವಚರಸ್ಸ ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಟತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ ವಿಪಾಕಂ ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹಿ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ...ಪೇ॰... ಪಞ್ಚಮಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತೀ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೯೯)। ಏವಂ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಏಕವೀಸತಿವಿಧಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಹೋತಿ।

ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ ಪಞ್ಚ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ, ಏಕಾ ಮನೋಧಾತು, ಏಕಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ಏವಂ ಸತ್ತವಿಧಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ -

> “ಅಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಟತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ ವಿಪಾಕಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ... ಸೋತ... ಘಾನ... ಜಿವ್ಹಾ... ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ... ವಿಪಾಕಾ ಮನೋಧಾತು ವಿಪಾಕಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಹೋತೀ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೫೬)।

ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಚತ್ತಾರಿ ಅರೂಪವಿಪಾಕಾನೀತಿ ಏವಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ -

> “ತಸ್ಸೇವ ಅರೂಪಾವಚರಸ್ಸ ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಟತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ ವಿಪಾಕಂ ಸಬ್ಬಸೋ ರೂಪಸಞ್ಞಾನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಞ್ಞಾಸಹಗತಂ...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾ...ಪೇ॰... ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾ...ಪೇ॰... ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಹಗತಂ ಸುಖಸ್ಸ ಚ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಪಹಾನಾ ಚತುತ್ಥಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತೀ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೦೧)।

೬೨೧. ಏವಂ ಯಂ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಯಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಹೋತಿ, ತಂ ಞತ್ವಾ ಇದಾನಿಸ್ಸ ಏವಂ ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ - ಸಬ್ಬಮೇವ ಹಿ ಇದಂ ಪವತ್ತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ದ್ವೇಧಾ ಪವತ್ತತಿ। ತತ್ಥ ದ್ವೇ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ದ್ವೇ ಮನೋಧಾತುಯೋ, ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಅಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ಇಮಾನಿ ತೇರಸ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಪವತ್ತಿಯಞ್ಞೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಸೇಸಾನಿ ಏಕೂನವೀಸತಿ ತೀಸು ಭವೇಸು ಯಥಾನುರೂಪಂ ಪವತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಮ್ಪಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

ಕಥಂ? ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ ತಾವ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಪಞ್ಚ ಕುಸಲವಿಪಾಕೇನ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕೇನ ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಸ್ಸ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಪರಿಪಾಕಂ ಉಪಗತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಆಪಾಥಗತಂ ಇಟ್ಠಂ ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಂ ವಾ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಚಕ್ಖಾದಿಪಸಾದಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ದಸ್ಸನಸವನಘಾಯನಸಾಯನಫುಸನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ತಥಾ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ ಪಞ್ಚ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ತೇಸಂ ಅನಿಟ್ಠಂ ಅನಿಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಂ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಅಯಮೇವ ವಿಸೇಸೋ। ದಸಪಿ ಚೇತಾನಿ ನಿಯತದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣವತ್ಥುಟ್ಠಾನಾನಿ ನಿಯತಕಿಚ್ಚಾನೇವ ಚ ಭವನ್ತಿ।

ತತೋ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅನನ್ತರಾ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾ ಮನೋಧಾತು ತೇಸಂಯೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಹದಯವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಪವತ್ತತಿ। ತಥಾ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ಅನನ್ತರಾ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾ। ಇದಞ್ಚ ಪನ ದ್ವಯಂ ಅನಿಯತದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಂ ನಿಯತವತ್ಥುಟ್ಠಾನಂ ನಿಯತಕಿಚ್ಚಞ್ಚ ಹೋತಿ।

ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಪನ ಅಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಕುಸಲವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಯಾ ಅನನ್ತರಾ ತಸ್ಸಾ ಏವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಹದಯವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಸನ್ತೀರಣಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಬಲವಾರಮ್ಮಣೇ ಕಾಮಾವಚರಸತ್ತಾನಂ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಲೋಭಸಮ್ಪಯುತ್ತಜವನಾವಸಾನೇ ಭವಙ್ಗವೀಥಿಂ ಪಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಜವನೇನ ಗಹಿತಾರಮ್ಮಣೇ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಚ ಸಕಿಂ ವಾ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ಮಜ್ಝಿಮಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಂ। ಅಭಿಧಮ್ಮಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ತದಾರಮ್ಮಣೇ ದ್ವೇ ಚಿತ್ತವಾರಾ ಆಗತಾ। ಇದಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ತದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಚ ಪಿಟ್ಠಿಭವಙ್ಗನ್ತಿ ಚಾತಿ ದ್ವೇ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ। ಅನಿಯತದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಂ ನಿಯತವತ್ಥುಕಂ ಅನಿಯತಟ್ಠಾನಕಿಚ್ಚಞ್ಚ ಹೋತೀತಿ। ಏವಂ ತಾವ ತೇರಸ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಪವತ್ತಿಯಞ್ಞೇವ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಸೇಸೇಸು ಏಕೂನವೀಸತಿಯಾ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ಅತ್ತನೋ ಅನುರೂಪಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ನ ಪವತ್ತತಿ। ಪವತ್ತಿಯಂ ಪನ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಾ ತಾವ ದ್ವೇ ಅಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಮನೋಧಾತೂನಂ ಅನನ್ತರಾ ಸನ್ತೀರಣಕಿಚ್ಚಂ, ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಕಿಚ್ಚಂ, ಅತ್ತನಾ ದಿನ್ನಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಅಸತಿ ಭವಙ್ಗುಪಚ್ಛೇದಕೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಭವಙ್ಗಕಿಚ್ಚಂ, ಅನ್ತೇ ಚುತಿಕಿಚ್ಚಞ್ಚಾತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಸಾಧಯಮಾನಾ ನಿಯತವತ್ಥುಕಾ ಅನಿಯತದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಟ್ಠಾನಕಿಚ್ಚಾ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

ಅಟ್ಠ ಕಾಮಾವಚರಸಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನಿ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣಕಿಚ್ಚಂ, ಅತ್ತನಾ ದಿನ್ನಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಅಸತಿ ಭವಙ್ಗುಪಚ್ಛೇದಕೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಭವಙ್ಗಕಿಚ್ಚಂ, ಅನ್ತೇ ಚುತಿಕಿಚ್ಚಞ್ಚಾತಿ ತೀಣಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಸಾಧಯಮಾನಾನಿ ನಿಯತವತ್ಥುಕಾನಿ ಅನಿಯತದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಟ್ಠಾನಕಿಚ್ಚಾನಿ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

ಪಞ್ಚ ರೂಪಾವಚರಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಚ ಆರುಪ್ಪಾನಿ ಅತ್ತನಾ ದಿನ್ನಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಅಸತಿ ಭವಙ್ಗುಪಚ್ಛೇದಕೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಭವಙ್ಗಕಿಚ್ಚಂ, ಅನ್ತೇ ಚುತಿಕಿಚ್ಚಞ್ಚಾತಿ ಕಿಚ್ಚದ್ವಯಂ ಸಾಧಯಮಾನಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ । ತೇಸು ರೂಪಾವಚರಾನಿ ನಿಯತವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಅನಿಯತಟ್ಠಾನಕಿಚ್ಚಾನಿ, ಇತರಾನಿ ನಿಯತವತ್ಥುಕಾನಿ ನಿಯತಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಅನಿಯತಟ್ಠಾನಕಿಚ್ಚಾನಿ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಏವಂ ತಾವ ಬಾತ್ತಿಂಸವಿಧಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪವತ್ತಿಯಂ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಪವತ್ತತಿ। ತತ್ರಾಸ್ಸ ತೇ ತೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಚ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ।

೬೧೧. ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ "ಸೇಸೇಸು ಏಕೂನವೀಸತಿಯಾ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ಅತ್ತನೋ ಅನುರೂಪಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ನ ಪವತ್ತತೀ"ತಿ, ತಂ ಅತಿಸಂಖಿತ್ತತ್ತಾ ದುಬ್ಬಿಜಾನಂ। ತೇನಸ್ಸ ವಿತ್ಥಾರನಯದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುಚ್ಚತಿ - ಕತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ, ಕತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಾನಿ, ಕೇನ ಕತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ, ಕಿಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ?

ಅಸಞ್ಞಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ವೀಸತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ। ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾನೇವ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಾನಿ। ತತ್ಥ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾಯ ಅಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಅಪಾಯೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ। ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಯ ಮನುಸ್ಸಲೋಕೇ ಜಚ್ಚನ್ಧಜಾತಿಬಧಿರಜಾತಿಉಮ್ಮತ್ತಕಜಾತಿಏಳಮೂಗನಪುಂಸಕಾದೀನಂ। ಅಟ್ಠಹಿ ಸಹೇತುಕಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕೇಹಿ ಕಾಮಾವಚರದೇವೇಸು ಚೇವ ಮನುಸ್ಸೇಸು ಚ ಪುಞ್ಞವನ್ತಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ। ಪಞ್ಚಹಿ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕೇಹಿ ರೂಪೀಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ। ಚತೂಹಿ ಅರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕೇಹಿ ಅರೂಪಲೋಕೇತಿ। ಯೇನ ಚ ಯತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ , ಸಾ ಏವ ತಸ್ಸ ಅನುರೂಪಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ನಾಮ। ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಪನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ತೀಣಿ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ ಅತೀತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ನವತ್ತಬ್ಬಞ್ಚ। ಅಸಞ್ಞಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಅನಾರಮ್ಮಣಾತಿ।

ತತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಪಟಿಸನ್ಧೀನಂ ಅತೀತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ। ದಸನ್ನಂ ಕಾಮಾವಚರಾನಂ ಅತೀತಂ ವಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ವಾ। ಸೇಸಾನಂ ನವತ್ತಬ್ಬಮೇವ। ಏವಂ ತೀಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತಮಾನಾ ಪನ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಯಸ್ಮಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಾ ಚುತಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನನ್ತರಮೇವ ಪವತ್ತತಿ। ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಪನ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ದ್ವೀಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಅಞ್ಞತರಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ತೀಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಅಞ್ಞತರಾರಮ್ಮಣಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಸುಗತಿದುಗ್ಗತಿವಸೇನ ಪವತ್ತನಾಕಾರೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೬೧೨. ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಕಾಮಾವಚರಸುಗತಿಯಂ ತಾವ ಠಿತಸ್ಸ ಪಾಪಕಮ್ಮಿನೋ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ "ತಾನಿಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಓಲಮ್ಬನ್ತೀ"ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೪೮) ಮರಣಮಞ್ಚೇ ನಿಪನ್ನಸ್ಸ ಯಥೂಪಚಿತಂ ಪಾಪಕಮ್ಮಂ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ। ತಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ತದಾರಮ್ಮಣಪರಿಯೋಸಾನಾಯ ಜವನವೀಥಿಯಾ ಅನನ್ತರಂ ಭವಙ್ಗವಿಸಯಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ನಿರುದ್ಧೇ ತದೇವ ಆಪಾಥಗತಂ ಕಮ್ಮಂ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ

ಆರಬ್ಭ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನಕಿಲೇಸಬಲವಿನಾಮಿತಂ ದುಗ್ಗತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಯಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ।

ಅಪರಸ್ಸ ಮರಣಸಮಯೇ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಕಮ್ಮವಸೇನ ನರಕಾದೀಸು ಅಗ್ಗಿಜಾಲವಣ್ಣಾದಿಕಂ ದುಗ್ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ, ತಸ್ಸ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಭವಙ್ಗೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧೇ ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಏಕಂ ಆವಜ್ಜನಂ, ಮರಣಸ್ಸ ಆಸನ್ನಭಾವೇನ ಮನ್ದೀಭೂತವೇಗತ್ತಾ ಪಞ್ಚ ಜವನಾನಿ, ದ್ವೇ ತದಾರಮ್ಮಣಾನೀತಿ ತೀಣಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತತೋ ಭವಙ್ಗವಿಸಯಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಏಕಂ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ। ಏತ್ತಾವತಾ ಏಕಾದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ ಹೋನ್ತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಅವಸೇಸಪಞ್ಚಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಯಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ।

ಅಪರಸ್ಸ ಮರಣಸಮಯೇ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ದ್ವಾರಾನಂ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ರಾಗಾದಿಹೇತುಭೂತಂ ಹೀನಮಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ। ತಸ್ಸ ಯಥಾಕ್ಕಮೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾವಸಾನೇ ಮರಣಸ್ಸ ಆಸನ್ನಭಾವೇನ ಮನ್ದೀಭೂತವೇಗತ್ತಾ ಪಞ್ಚ ಜವನಾನಿ, ದ್ವೇ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತತೋ ಭವಙ್ಗವಿಸಯಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಏಕಂ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ। ಏತ್ತಾವತಾ ಚ ದ್ವೇ ಭವಙ್ಗಾನಿ, ಆವಜ್ಜನಂ, ದಸ್ಸನಂ, ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಂ, ಸನ್ತೀರಣಂ, ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ, ಪಞ್ಚ ಜವನಾನಿ, ದ್ವೇ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ, ಏಕಂ ಚುತಿಚಿತ್ತನ್ತಿ ಪಞ್ಚದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ ಹೋನ್ತಿ। ಅಥಾವಸೇಸಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಯಮ್ಪಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಏಸ ತಾವ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾಯ ದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪವತ್ತನಾಕಾರೋ।

೬೧೪. ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಠಿತಸ್ಸ ಪನ ಉಪಚಿತಾನವಜ್ಜಕಮ್ಮಸ್ಸ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಂ ಅನವಜ್ಜಕಮ್ಮಂ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತೀತಿ ಕಣ್ಹಪಕ್ಖೇ ಸುಕ್ಕಪಕ್ಖಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬಂ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ದುಗ್ಗತಿಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾಯ ಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪವತ್ತನಾಕಾರೋ।

೬೧೫. ಸುಗತಿಯಂ ಠಿತಸ್ಸ ಪನ ಉಪಚಿತಾನವಜ್ಜಕಮ್ಮಸ್ಸ "ತಾನಿಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಓಲಮ್ಬನ್ತೀ"ತಿಆದಿವಚನತೋ ಮರಣಮಞ್ಚೇ ನಿಪನ್ನಸ್ಸ ಯಥೂಪಚಿತಂ ಅನವಜ್ಜಕಮ್ಮಂ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ। ತಞ್ಚ ಖೋ ಉಪಚಿತಕಾಮಾವಚರಾನವಜ್ಜಕಮ್ಮಸ್ಸೇವ। ಉಪಚಿತಮಹಗ್ಗತಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪನ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಮೇವ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ। ತಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ತದಾರಮ್ಮಣಪರಿಯೋಸಾನಾಯ ಸುದ್ಧಾಯ ವಾ ಜವನವೀಥಿಯಾ ಅನನ್ತರಂ ಭವಙ್ಗವಿಸಯಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ನಿರುದ್ಧೇ ತಮೇವ ಆಪಾಥಗತಂ ಕಮ್ಮಂ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಆರಬ್ಭ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನಕಿಲೇಸಬಲವಿನಾಮಿತಂ ಸುಗತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಯಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ ವಾ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ।

ಅಪರಸ್ಸ ಮರಣಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಅನವಜ್ಜಕಮ್ಮವಸೇನ ಮನುಸ್ಸಲೋಕೇ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿವಣ್ಣಸಙ್ಖಾತಂ ವಾ ದೇವಲೋಕೇ ಉಯ್ಯಾನವಿಮಾನಕಪ್ಪರುಕ್ಖಾದಿವಣ್ಣಸಙ್ಖಾತಂ ವಾ ಸುಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ, ತಸ್ಸ ದುಗ್ಗತಿನಿಮಿತ್ತೇ ದಸ್ಸಿತಾನುಕ್ಕಮೇನೇವ ಚುತಿಚಿತ್ತಾನನ್ತರಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಯಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ।

ಅಪರಸ್ಸ ಮರಣಸಮಯೇ ಞಾತಕಾ "ಅಯಂ ತಾತ ತವತ್ಥಾಯ ಬುದ್ಧಪೂಜಾ ಕರೀಯತಿ ಚಿತ್ತಂ ಪಸಾದೇಹೀ"ತಿ ವತ್ವಾ ಪುಪ್ಫದಾಮಪಟಾಕಾದಿವಸೇನ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ, ಧಮ್ಮಸ್ಸವನತೂರಿಯಪೂಜಾದಿವಸೇನ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ, ಧೂಮವಾಸಗನ್ಧಾದಿವಸೇನ ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ, "ಇದಂ ತಾತ ಸಾಯಸ್ಸು ತವತ್ಥಾಯ ದಾತಬ್ಬದೇಯ್ಯಧಮ್ಮ"ನ್ತಿ ವತ್ವಾ

ಮಧುಫಾಣಿತಾದಿವಸೇನ ರಸಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ, “ಇದಂ ತಾತ ಫುಸಸ್ಸು ತವತ್ಥಾಯ ದಾತಬ್ಬದೇಯ್ಯಧಮ್ಮ”ನ್ತಿ ವತ್ವಾ ಚೀನಪಟ್ಟಸೋಮಾರಪಟ್ಟಾದಿವಸೇನ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಉಪಸಂಹರನ್ತಿ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ಆಪಾಥಗತೇ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣೇ ಯಥಾಕ್ಕಮೇನ ಉಪ್ಪನ್ನವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾವಸಾನೇ ಮರಣಸ್ಸ ಆಸನ್ನಭಾವೇನ ಮನ್ದೀಭೂತವೇಗತ್ತಾ ಪಞ್ಚ ಜವನಾನಿ, ದ್ವೇ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತತೋ ಭವಙ್ಗವಿಸಯಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಏಕಂ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ, ತದವಸಾನೇ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಟ್ಠಿತಿಕೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಯಮ್ಪಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ।

೬೨೬. ಅಪರಸ್ಸ ಪನ ಪಥವೀಕಸಿಣಜ್ಝಾನಾದಿವಸೇನ ಪಟಿಲದ್ಧಮಹಗ್ಗತಸ್ಸ ಸುಗತಿಯಂ ಠಿತಸ್ಸ ಮರಣಸಮಯೇ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಕಮ್ಮ-ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತ-ಗತಿನಿಮಿತ್ತಾನಂ ವಾ ಅಞ್ಞತರಂ, ಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿಕಂ ವಾ ನಿಮಿತ್ತಂ, ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತಂ ವಾ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ, ಚಕ್ಖುಸೋತಾನಂ ವಾ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಕುಸಲುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭೂತಂ ಪಣೀತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ, ತಸ್ಸ ಯಥಾಕ್ಕಮೇನ ಉಪ್ಪನ್ನವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾವಸಾನೇ ಮರಣಸ್ಸ ಆಸನ್ನಭಾವೇನ ಮನ್ದೀಭೂತವೇಗತ್ತಾ ಪಞ್ಚ ಜವನಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಮಹಗ್ಗತಗತಿಕಾನಂ ಪನ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಜವನಾನನ್ತರಂಯೇವ ಭವಙ್ಗವಿಸಯಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಏಕಂ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಸಾವಸಾನೇ ಕಾಮಾವಚರಮಹಗ್ಗತಸುಗತೀನಂ ಅಞ್ಞತರಸುಗತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ಯಥೂಪಟ್ಠಿತೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಅಞ್ಞತರಾರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಯಂ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾಯ ಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನಂ ಅಞ್ಞತರಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ।

ಏತೇನಾನುಸಾರೇನ ಆರುಪ್ಪಚುತಿಯಾಪಿ ಅನನ್ತರಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಯಂ ಅತೀತನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾಯ ಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಅತೀತನವತ್ತಬ್ಬಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪವತ್ತನಾಕಾರೋ।

೬೨೭. ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಠಿತಸ್ಸ ಪನ ಪಾಪಕಮ್ಮಿನೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಮನೋದ್ವಾರೇ। ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವಾ ಪನ ಅಕುಸಲುಪ್ಪತ್ತಿ ಹೇತುಭೂತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ, ಅಥಸ್ಸ ಯಥಾಕ್ಕಮೇನ ಚುತಿಚಿತ್ತಾವಸಾನೇ ದುಗ್ಗತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ತೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಅಞ್ಞತರಾರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಯಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ದುಗ್ಗತಿಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪವತ್ತನಾಕಾರೋತಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಏಕೂನವೀಸತಿವಿಧಸ್ಸಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಪವತ್ತಿ ದೀಪಿತಾ ಹೋತಿ।

೬೨೮. ತಯಿದಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಏವಂ,

ಪವತ್ತಮಾನಂ ಸನ್ಧಿಮ್ಹಿ, ದ್ವೇಧಾ ಕಮ್ಮೇನ ವತ್ತತಿ।
ಮಿಸ್ಸಾದೀಹಿ ಚ ಭೇದೇಹಿ, ಭೇದಸ್ಸ ದುವಿಧಾದಿಕೋ॥

ಇದಞ್ಹಿ ಏಕೂನವೀಸತಿವಿಧಮ್ಪಿ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಮ್ಹಿ ಪವತ್ತಮಾನಾ ದ್ವೇಧಾ ಕಮ್ಮೇನ ವತ್ತತಿ। ಯಥಾಸಕಞ್ಹಿ ಏಕಸ್ಸ ಜನಕಕಮ್ಮಂ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಚೇವ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ “ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮಂ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೩)। ಏವಂ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಪನಸ್ಸ ಮಿಸ್ಸಾದೀಹಿ ಭೇದೇಹಿ ದುವಿಧಾದಿಕೋಪಿ ಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಇದಞ್ಹಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಏಕಧಾ ಪವತ್ತಮಾನಮ್ಪಿ ರೂಪೇನ ಸಹ ಮಿಸ್ಸಾಮಿಸ್ಸಭೇದತೋ ದುವಿಧಂ। ಕಾಮರೂಪಾರೂಪಭವಭೇದತೋ ತಿವಿಧಂ। ಅಣ್ಡಜಜಲಾಬುಜ-ಸಂಸೇದಜ-ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ। ಗತಿವಸೇನ ಪಞ್ಚವಿಧಂ। ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿವಸೇನ ಸತ್ತವಿಧಂ। ಸತ್ತಾವಾಸವಸೇನ ಅಟ್ಠವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೨೧೯. ತತ್ಥ,

ಮಿಸ್ಸಂ ದ್ವಿಧಾ ಭಾವಭೇದಾ, ಸಭಾವಂ ತತ್ಥ ಚ ದ್ವಿಧಾ।
ದ್ವೇ ವಾ ತಯೋ ವಾ ದಸಕಾ, ಓಮತೋ ಆದಿನಾ ಸಹ॥

ಮಿಸ್ಸಂ ದ್ವಿಧಾ ಭಾವಭೇದಾತಿ ಯಂ ಹೇತಂ ಏತ್ಥ ಅಞ್ಞತ್ರ ಅರೂಪಭವಾ ರೂಪಮಿಸ್ಸಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಂ ರೂಪಭವೇ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಸಙ್ಖಾತೇನ ಭಾವೇನ ವಿನಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ। ಕಾಮಭವೇ ಅಞ್ಞತ್ರ ಜಾತಿಪಣ್ಡಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಭಾವೇನ ಸಹ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಸ-ಭಾವಂ, ಅ-ಭಾವನ್ತಿ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ।

ಸಭಾವಂ ತತ್ಥ ಚ ದ್ವಿಧಾತಿ ತತ್ಥಾಪಿ ಚ ಯಂ ಸ-ಭಾವಂ, ತಂ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಭಾವಾನಂ ಅಞ್ಞತರೇನ ಸಹ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ ದುವಿಧಮೇವ ಹೋತಿ।

ದ್ವೇ ವಾ ತಯೋ ವಾ ದಸಕಾ ಓಮತೋ ಆದಿನಾ ಸಹಾತಿ ಯಂ ಹೇತಮೇತ್ಥ "ಮಿಸ್ಸಂ ಅಮಿಸ್ಸ"ನ್ತಿ ದುಕೇ ಆದಿಭೂತಂ ರೂಪಮಿಸ್ಸಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತೇನ ಸಹ ವತ್ಥುಕಾಯದಸಕವಸೇನ ದ್ವೇ ವಾ, ವತ್ಥುಕಾಯಭಾವದಸಕವಸೇನ ತಯೋ ವಾ ದಸಕಾ ಓಮತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ನತ್ಥಿ ಇತೋ ಪರಂ ರೂಪಪರಿಹಾನೀತಿ। ತಂ ಪನೇತಂ ಏವಂ ಓಮಕಪರಿಮಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಅಣ್ಡಜಜಲಾಬುಜನಾಮಿಕಾಸು ದ್ವೀಸು ಯೋನೀಸು ಜಾತಿಉಣ್ಣಾಯ ಏಕೇನ ಅಂಸುನಾ ಉದ್ಧಟಸಪ್ಪಿಮಣ್ಡಪ್ಪಮಾಣಂ ಕಲಲನ್ತಿ ಲದ್ಧಸಙ್ಖಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತತ್ಥ ಯೋನೀನಂ ಗತಿವಸೇನ ಸಮ್ಭವಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೨೨೦. ಏತಾಸು ಹಿ,

ನಿರಯೇ ಭುಮ್ಮವಜ್ಜೇಸು, ದೇವೇಸು ಚ ನ ಯೋನಿಯೋ।
ತಿಸ್ಸೋ ಪುರಿಮಿಕಾ ಹೋನ್ತಿ, ಚತಸ್ಸೋಪಿ ಗತಿತ್ತಯೇ॥

ತತ್ಥ **ದೇವೇಸು ಚಾ**ತಿ ಚಸದ್ದೇನ ಯಥಾ ನಿರಯೇ ಚ ಭುಮ್ಮವಜ್ಜೇಸು ಚ ದೇವೇಸು, ಏವಂ ನಿಜ್ಝಾಮತಣ್ಹಿಕಪೇತೇಸು ಚ ಪುರಿಮಿಕಾ ತಿಸ್ಸೋ ಯೋನಿಯೋ ನ ಸನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಓಪಪಾತಿಕಾ ಏವ ಹಿ ತೇ ಹೋನ್ತಿ। ಸೇಸೇ ಪನ ತಿರಚ್ಛಾನಪೇತ್ತಿವಿಸಯಮನುಸ್ಸಸಙ್ಖಾತೇ ಗತಿತ್ತಯೇ ಪುಬ್ಬೇ ವಜ್ಜಿತಭುಮ್ಮದೇವೇಸು ಚ ಚತಸ್ಸೋಪಿ ಯೋನಿಯೋ ಹೋನ್ತಿ। ತತ್ಥ,

ತಿಂಸ ನವ ಚೇವ ರೂಪೀಸು, ಸತ್ತತಿ ಉಕ್ಕಂಸತೋಥ ರೂಪಾನಿ।
ಸಂಸೇದುಪಪಾತಯೋನಿಸು, ಅಥ ವಾ ಅವಕಂಸತೋ ತಿಂಸ॥

ರೂಪೀಬ್ರಹ್ಮೇಸು ತಾವ ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಕೇಸು ಚಕ್ಖುಸೋತವತ್ಥುದಸಕಾನಂ ಜೀವಿತನವಕಸ್ಸ ಚಾತಿ ಚತುನ್ನಂ ಕಲಾಪಾನಂ ವಸೇನ ತಿಂಸ ಚ ನವ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಹ ರೂಪಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ರೂಪೀ ಬ್ರಹ್ಮೇ ಪನ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞೇಸು ಸಂಸೇದಜಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಕೇಸು ಉಕ್ಕಂಸತೋ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವತ್ಥುಭಾವದಸಕಾನಂ ವಸೇನ ಸತ್ತತಿ, ತಾನಿ ಚ ನಿಚ್ಚಂ ದೇವೇಸು। ತತ್ಥ ವಣ್ಣೋ ಗನ್ಧೋ ರಸೋ ಓಜಾ ಚತಸ್ಸೋ ಚಾಪಿ ಧಾತುಯೋ ಚಕ್ಖುಪಸಾದೋ ಜೀವಿತನ್ತಿ ಅಯಂ ದಸರೂಪಪರಿಮಾಣೋ ರೂಪಪುಞ್ಜೋ ಚಕ್ಖುದಸಕೋ ನಾಮ। ಏವಂ ಸೇಸಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ । ಅವಕಂಸತೋ ಪನ ಜಚ್ಚನ್ಧಬಧಿರಅಘಾನಕನಪುಂಸಕಸ್ಸ ಜಿವ್ಹಾಕಾಯವತ್ಥುದಸಕಾನಂ ವಸೇನ ತಿಂಸ ರೂಪಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಉಕ್ಕಂಸಾವಕಂಸಾನಂ ಪನ ಅನ್ತರೇ ಅನುರೂಪತೋ ವಿಕಪ್ಪೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೨೨೧. ಏವಂ ವಿದಿತ್ವಾ ಪುನ,

ಖನ್ಧಾರಮ್ಮಣಗತಿಹೇತು-ವೇದನಾಪೀತಿವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇಹಿ।
ಭೇದಾಭೇದವಿಸೇಸೋ, ಚುತಿಸನ್ಧೀನಂ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ॥

ಯಾ ಹೇಸಾ ಮಿಸ್ಸಾಮಿಸ್ಸತೋ ದುವಿಧಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ, ಯಾ ಚಸ್ಸಾ ಅತೀತಾನನ್ತರಾ ಚುತಿ, ತಾಸಂ ಇಮೇಹಿ ಖನ್ಧಾದೀಹಿ ಭೇದಾಭೇದವಿಸೇಸೋ ಞಾತಬ್ಬೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕಥಂ? ಕದಾಚಿ ಹಿ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾಯ ಆರುಪ್ಪಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾವ ಆರಮ್ಮಣತೋಪಿ ಅಭಿನ್ನಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ। ಕದಾಚಿ ಅಮಹಗ್ಗತಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾಯ ಮಹಗ್ಗತಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ। ಅಯಂ ತಾವ ಅರೂಪಭೂಮೀಸುಯೇವ ನಯೋ। ಕದಾಚಿ ಪನ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾಯ ಅರೂಪಚುತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿ । ಕದಾಚಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾಯ ಕಾಮಾವಚರಚುತಿಯಾ ರೂಪಾವಚರಚುತಿಯಾ ವಾ ಅನನ್ತರಾ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾ ಅರೂಪಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಏವಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಏಕಚ್ಚಸುಗತಿಚುತಿಯಾ ಏಕಚ್ಚದುಗ್ಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಅಹೇತುಕಚುತಿಯಾ ಸಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿ। ದುಹೇತುಕಚುತಿಯಾ ತಿಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಚುತಿಯಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಅಪ್ಪೀತಿಕಚುತಿಯಾ ಸಪ್ಪೀತಿಕಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಅವಿತಕ್ಕಚುತಿಯಾ ಸವಿತಕ್ಕಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಅವಿಚಾರಚುತಿಯಾ ಸವಿಚಾರಪಟಿಸನ್ಧಿ। ಅವಿತಕ್ಕಾವಿಚಾರಚುತಿಯಾ ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಪಟಿಸನ್ಧೀತಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವಿಪರೀತತೋ ಚ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

೬೩೧ಲದ್ಧಪಚ್ಚಯಮಿತಿ ಧಮ್ಮಮತ್ತಮೇತಂ ಭವನ್ತರಮುಪೇತಿ।
ನಾಸ್ಸ ತತೋ ಸಙ್ಕನ್ತಿ, ನ ತತೋ ಹೇತುಂ ವಿನಾ ಹೋತಿ॥

ಇತಿ ಹೇತಂ ಲದ್ಧಪಚ್ಚಯಂ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಮತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಭವನ್ತರಮುಪೇತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ನ ಸತ್ತೋ, ನ ಜೀವೋ। ತಸ್ಸ ಚ ನಾಪಿ ಅತೀತಭವತೋ ಇಧ ಸಙ್ಕನ್ತಿ ಅತ್ಥಿ। ನಾಪಿ ತತೋ ಹೇತುಂ ವಿನಾ ಇಧ ಪಾತುಭಾವೋ। ತಯಿದಂ ಪಾಕಟೇನ ಮನುಸ್ಸಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಕಮೇನ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮ।

ಅತೀತಭವಸ್ಮಿಂ ಹಿ ಸರಸೇನ ಉಪಕ್ಕಮೇನ ವಾ ಸಮಾಸನ್ನಮರಣಸ್ಸ ಅಸಯ್ಹಾನಂ ಸಬ್ಬಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಸನ್ಧಿಬನ್ಧನಚ್ಛೇದಕಾನಂ ಮಾರಣನ್ತಿಕವೇದನಾಸತ್ಥಾನಂ ಸನ್ನಿಪಾತಂ ಅಸಹನ್ತಸ್ಸ ಆತಪೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತಹರಿತತಾಲಪಣ್ಣಮಿವ ಕಮೇನ ಉಪಸುಸ್ಸಮಾನೇ ಸರೀರೇ ನಿರುದ್ಧೇಸು ಚಕ್ಖಾದೀಸು ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಹದಯವತ್ಥುಮತ್ತೇ ಪತಿಟ್ಠಿತೇಸು ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಮನಿನ್ದ್ರಿಯಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯೇಸು ತಙ್ಖಣಾವಸೇಸಹದಯವತ್ಥುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಗರುಕಸಮಾಸೇವಿತಾಸನ್ನಪುಬ್ಬಕತಾನಂ ಅಞ್ಞತರಂ ಲದ್ಧಾವಸೇಸಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾರಸಙ್ಖಾತಂ ಕಮ್ಮಂ, ತದುಪಟ್ಠಾಪಿತಂ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಗತಿನಿಮಿತ್ತಸಙ್ಖಾತಂ ವಿಸಯಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತಿ। ತದೇವಂ ಪವತ್ತಮಾನಂ ತಣ್ಹಾವಿಜ್ಜಾನಂ ಅಪ್ಪಹೀನತ್ತಾ ಅವಿಜ್ಜಾಪಟಿಚ್ಛಾದಿತಾದೀನವೇ ತಸ್ಮಿಂ ವಿಸಯೇ ತಣ್ಹಾ ನಾಮೇತಿ, ಸಹಜಾತಸಙ್ಖಾರಾ ಖಿಪನ್ತಿ। ತಂ ಸನ್ತತಿವಸೇನ ತಣ್ಹಾಯ ನಾಮಿಯಮಾನಂ ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಖಿಪ್ಪಮಾನಂ ಓರಿಮತೀರರುಕ್ಖವಿನಿಬದ್ಧರಜ್ಜುಮಾಲಮ್ಬಿತ್ವಾ ಮಾತಿಕಾತಿಕ್ಕಮಕೋ ವಿಯ ಪುರಿಮಞ್ಚ ನಿಸ್ಸಯಂ ಜಹತಿ, ಅಪರಞ್ಚ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾಪಿತಂ ನಿಸ್ಸಯಂ ಅಸ್ಸಾದಯಮಾನಂ ವಾ ಅನಸ್ಸಾದಯಮಾನಂ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಾದೀಹಿಯೇವ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪವತ್ತತೀತಿ।

ಏತ್ಥ ಚ ಪುರಿಮಂ ಚವನತೋ ಚುತಿ। ಪಚ್ಛಿಮಂ ಭವನ್ತರಾದಿಪಟಿಸನ್ಧಾನತೋ ಪಟಿಸನ್ಧೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ । ತದೇತಂ ನಾಪಿ ಪುರಿಮಭವಾ ಇಧಾಗತಂ, ನಾಪಿ ತತೋ ಕಮ್ಮಸಙ್ಖಾರನತಿವಿಸಯಾದಿಹೇತುಂ ವಿನಾ ಪಾತುಭೂತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೬೩೩ಸಿಯುಂ ನಿದಸ್ಸನಾನೇತ್ಥ, ಪಟಿಘೋಸಾದಿಕಾ ಅಥ।
ಸನ್ತಾನಬನ್ಧತೋ ನತ್ಥಿ, ಏಕತಾ ನಾಪಿ ನಾನತಾ॥

ಏತ್ಥ ಚೇತಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪುರಿಮಭವತೋ ಇಧ ಅನಾಗಮನೇ, ಅತೀತಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಹೇತೂತಿ ಚ ಉಪ್ಪಾದೇ ಪಟಿಘೋಸ-ಪದೀಪ-ಮುದ್ದಾ-ಪಟಿಬಿಮ್ಬಪ್ಪಕಾರಾ ಧಮ್ಮಾ ನಿದಸ್ಸನಾನಿ ಸಿಯುಂ। ಯಥಾ ಹಿ ಪಟಿಘೋಸ-ಪದೀಪ-ಮುದ್ದಾ-ಛಾಯಾ ಸದ್ದಾದಿಹೇತುಕಾ ಹೋನ್ತಿ ಅಞ್ಞತ್ರ ಅಗನ್ತ್ವಾ, ಏವಮೇವಂ ಇದಂ ಚಿತ್ತಂ।

ಏತ್ಥ ಚ **ಸನ್ತಾನಬನ್ಧತೋ ನತ್ಥಿ ಏಕತಾ ನಾಪಿ ನಾನತಾ**। ಯದಿ ಹಿ ಸನ್ತಾನಬನ್ಧೇ ಸತಿ ಏಕನ್ತಮೇಕತಾ ಭವೇಯ್ಯ, ನ ಖೀರತೋ ದಧಿ ಸಮ್ಭೂತಂ ಸಿಯಾ। ಅಥಾಪಿ ಏಕನ್ತನಾನತಾ ಭವೇಯ್ಯ, ನ ಖೀರಸ್ಸಾಧೀನೋ ದಧಿ ಸಿಯಾ। ಏಸ ನಯೋ ಸಬ್ಬಹೇತುಹೇತುಸಮುಪ್ಪನ್ನೇಸು। ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ಸಬ್ಬಲೋಕವೋಹಾರಲೋಪೋ ಸಿಯಾ, ಸೋ ಚ ಅನಿಟ್ಠೋ। ತಸ್ಮಾ ಏತ್ಥ ನ ಏಕನ್ತಮೇಕತಾ ವಾ ನಾನತಾ ವಾ ಉಪಗನ್ತಬ್ಬಾತಿ।

೬೩೪. ಏತ್ಥಾಹ - ನನು ಏವಂ ಅಸಙ್ಕನ್ತಿಪಾತುಭಾವೇ ಸತಿ ಯೇ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಮನುಸ್ಸತ್ತಭಾವೇ ಖನ್ಧಾ, ತೇಸಂ ನಿರುದ್ಧತ್ತಾ, ಫಲಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಚ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ತತ್ಥ ಅಗಮನತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಞ್ಞತೋ ಚ ತಂ ಫಲಂ ಸಿಯಾ, ಉಪಭುಞ್ಜಕೇ ಚ ಅಸತಿ ಕಸ್ಸ ತಂ ಫಲಂ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ನ ಸುನ್ದರಮಿದಂ ವಿಧಾನನ್ತಿ। ತತ್ರಿದಂ ವುಚ್ಚತಿ -

ಸನ್ತಾನೇ ಯಂ ಫಲಂ ಏತಂ, ನಾಞ್ಞಸ್ಸ ನ ಚ ಅಞ್ಞತೋ।
ಬೀಜಾನಂ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರೋ, ಏತಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ಸಾಧಕೋ॥

ಏಕಸನ್ತಾನಸ್ಮಿಂ ಹಿ ಫಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ತತ್ಥ ಏಕನ್ತಏಕತ್ತನಾನತ್ತಾನಂ ಪಟಿಸಿದ್ಧತ್ತಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸಾತಿ ವಾ ಅಞ್ಞತೋತಿ ವಾ ನ ಹೋತಿ। ಏತಸ್ಸ ಚ ಪನತ್ಥಸ್ಸ ಬೀಜಾನಂ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಸಾಧಕೋ। ಅಮ್ಬಬೀಜಾದೀನಂ ಹಿ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರೇಸು ಕತೇಸು ತಸ್ಸ ಬೀಜಸ್ಸ ಸನ್ತಾನೇ ಲದ್ಧಪಚ್ಚಯೋ ಕಾಲನ್ತರೇ ಫಲವಿಸೇಸೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋ ನ ಅಞ್ಞಬೀಜಾನಂ, ನಾಪಿ ಅಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ , ನ ಚ ತಾನಿ ಬೀಜಾನಿ, ತೇ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರಾ ವಾ ಫಲಟ್ಠಾನಂ ಪಾಪುಣನ್ತಿ, ಏವಂ ಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವಿಜ್ಜಾಸಿಪ್ಪೋಸಧಾದೀಹಿ ಚಾಪಿ ಬಾಲಸರೀರೇ ಉಪಯುತ್ತೇಹಿ ಕಾಲನ್ತರೇ ವುಡ್ಢಸರೀರಾದೀಸು ಫಲದೇಹಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಯಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ "ಉಪಭುಞ್ಜಕೇ ಚ ಅಸತಿ ಕಸ್ಸ ತಂ ಫಲಂ ಸಿಯಾ"ತಿ, ತತ್ಥ,

ಫಲಸ್ಸುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಏವ, ಸಿದ್ಧಾ ಭುಞ್ಜಕಸಮ್ಮುತಿ।
ಫಲುಪ್ಪಾದೇನ ರುಕ್ಖಸ್ಸ, ಯಥಾ ಫಲತಿ ಸಮ್ಮುತಿ॥

ಯಥಾ ಹಿ ರುಕ್ಖಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕದೇಸಭೂತಸ್ಸ ರುಕ್ಖಫಲಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಏವ ರುಕ್ಖೋ ಫಲತೀತಿ ವಾ ಫಲಿತೋತಿ ವಾ ವುಚ್ಚತಿ, ತಥಾ ದೇವಮನುಸ್ಸಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಏಕದೇಸಭೂತಸ್ಸ ಉಪಭೋಗಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಸುಖದುಕ್ಖಫಲಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದೇನೇವ ದೇವೋ, ಮನುಸ್ಸೋ ವಾ ಉಪಭುಞ್ಜತೀತಿ ವಾ, ಸುಖಿತೋ, ದುಕ್ಖಿತೋತಿ ವಾ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಮಾ ನ ಏತ್ಥ ಅಞ್ಞೇನ ಉಪಭುಞ್ಜಕೇನ ನಾಮ ಕೋಚಿ ಅತ್ಥೋ ಅತ್ಥೀತಿ।

೬೩೫. ಯೋಪಿ ವದೇಯ್ಯ "ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಏತೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಾ ವಾ ಫಲಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ ಸಿಯುಂ, ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾ ವಾ, ಯದಿ ಚ ವಿಜ್ಜಮಾನಾ ಪವತ್ತಿಕ್ಖಣೇಯೇವ ನೇಸಂ ವಿಪಾಕೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಅಥ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾ ಪವತ್ತಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪಚ್ಛಾ ಚ ನಿಚ್ಚಂ ಫಲಾವಹಾ ಸಿಯು"ನ್ತಿ, ಸೋ ಏವಂ ವತ್ತಬ್ಬೋ -

ಕತತ್ತಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಏತೇ, ನ ಚ ನಿಚ್ಚಂ ಫಲಾವಹಾ।
ಪಾಟಿಭೋಗಾದಿಕಂ ತತ್ಥ, ವೇದಿತಬ್ಬಂ ನಿದಸ್ಸನಂ॥

ಕತತ್ತಾಯೇವ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ, ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ವಾ। ಯಥಾಹ - "ಕಾಮಾವಚರಸ್ಸ ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ ವಿಪಾಕಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೩೧)। ಯಥಾರಹಸ್ಸ ಚ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ ಹುತ್ವಾ ನ ಪುನ ಫಲಾವಹಾ ಹೋನ್ತಿ ವಿಪಾಕತ್ತಾ। ಏತಸ್ಸ ಚತ್ಥಸ್ಸ ವಿಭಾವನೇ ಇದಂ ಪಾಟಿಭೋಗಾದಿಕಂ ನಿದಸ್ಸನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಹಿ ಲೋಕೇ ಯೋ ಕಸ್ಸಚಿ ಅತ್ಥಸ್ಸ ನಿಯ್ಯಾತನತ್ಥಂ ಪಾಟಿಭೋಗೋ ಹೋತಿ, ಭಣ್ಡಂ ವಾ ಕಿಣಾತಿ, ಇಣಂ ವಾ ಗಣ್ಹಾತಿ, ತಸ್ಸ ತಂ ಕಿರಿಯಾಕರಣಮತ್ತಮೇವ ತದತ್ಥನಿಯ್ಯಾತನಾದಿಮ್ಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ನ ಕಿರಿಯಾಯ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಂ, ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಂ ವಾ, ನ ಚ ತದತ್ಥನಿಯ್ಯಾತನಾದಿತೋ ಪರಮ್ಪಿ ಧಾರಕೋವ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ನಿಯ್ಯಾತನಾದೀನಂ ಕತತ್ತಾ। ಏವಂ ಕತತ್ತಾವ ಸಙ್ಖಾರಾಪಿ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಚ ಯಥಾರಹಂ ಫಲದಾನತೋ ಪರಮ್ಪಿ ಫಲಾವಹಾ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಮಿಸ್ಸಾಮಿಸ್ಸವಸೇನ ದ್ವೇಧಾಪಿ ವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ಪವತ್ತಿ ದೀಪಿತಾ ಹೋತಿ।

೬೩೬. ಇದಾನಿ ಸಬ್ಬೇಸ್ವೇವ ತೇಸು ಬಾತ್ತಿಂಸವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣೇಸು ಸಮ್ಮೋಹವಿಘಾತತ್ಥಂ,

ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತೀನಂ, ವಸೇನೇತೇ ಭವಾದಿಸು।
ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಯಥಾ ಯೇಸಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯಾ॥

ತತ್ಥ ತಯೋ ಭವಾ, ಚತಸ್ಸೋ ಯೋನಿಯೋ, ಪಞ್ಚ ಗತಿಯೋ, ಸತ್ತ ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಯೋ, ನವ ಸತ್ತಾವಾಸಾತಿ ಏತೇ **ಭವಾದಯೋ** ನಾಮ। ಏತೇಸು ಭವಾದೀಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ಚ ಏತೇ ಯೇಸಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಪಚ್ಚಯಾ, ಯಥಾ ಚ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಥಾ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ತತ್ಥ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇ ತಾವ ಕಾಮಾವಚರಅಟ್ಠಚೇತನಾಭೇದೋ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಅವಿಸೇಸೇನ ಕಾಮಭವೇ ಸುಗತಿಯಂ ನವನ್ನಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ನಾನಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಚೇವ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಚಾತಿ ದ್ವೇಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ। ರೂಪಾವಚರಪಞ್ಚಕುಸಲಚೇತನಾಭೇದೋ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ರೂಪಭವೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಏವ ಪಞ್ಚನ್ನಂ।

ವುತ್ತಪ್ಪಭೇದಕಾಮಾವಚರೋ ಪನ ಕಾಮಭವೇ ಸುಗತಿಯಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಹೇತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುವಜ್ಜಾನಂ ಸತ್ತನ್ನಂ ಪರಿತ್ತವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ದ್ವೇಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಪವತ್ತೇ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ಸ್ವೇವ ರೂಪಭವೇ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪವತ್ತೇ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ಕಾಮಭವೇ ಪನ ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಅಟ್ಠನ್ನಮ್ಪಿ ಪರಿತ್ತವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪವತ್ತೇ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ತತ್ಥ ನಿರಯೇ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರಸ್ಸ ನರಕಚಾರಿಕಾದೀಸು ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಸಮಾಯೋಗೇ ಸೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಿರಚ್ಛಾನೇಸು ಪನ ಪೇತಮಹಿದ್ಧಿಕೇಸು ಚ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಂ ಲಬ್ಭತಿಯೇವ।

ಸ್ವೇವ ಕಾಮಭವೇ ಸುಗತಿಯಂ ಸೋಳಸನ್ನಮ್ಪಿ ಕುಸಲವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪವತ್ತೇ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಞ್ಚ। ಅವಿಸೇಸೇನ ಪನ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ರೂಪಭವೇ ದಸನ್ನಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪವತ್ತೇ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಞ್ಚ।

ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಚೇತನಾಭೇದೋ ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಕಾಮಭವೇ ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಏಕಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ, ನೋ ಪವತ್ತೇ। ಛನ್ನಂ ಪವತ್ತೇ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ಸತ್ತನ್ನಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಪವತ್ತೇ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಞ್ಚ।

ಕಾಮಭವೇ ಪನ ಸುಗತಿಯಂ ತೇಸಂಯೇವ ಸತ್ತನ್ನಂ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪವತ್ತೇ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ರೂಪಭವೇ ಚತುನ್ನಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪವತ್ತೇ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ಸೋ ಚ ಖೋ ಕಾಮಾವಚರೇ ಅನಿಟ್ಠರೂಪದಸ್ಸನಸದ್ದಸವನವಸೇನ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ಪನ ಅನಿಟ್ಠರೂಪಾದಯೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ತಥಾ ಕಾಮಾವಚರದೇವಲೋಕೇಪಿ।

ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಅರೂಪಭವೇ ಚತುನ್ನಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ತಥೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪವತ್ತೇ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಞ್ಚ।

ಏವಂ ತಾವ ಭವೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತೀನಂ ವಸೇನ ಏತೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಯೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಾ, ಯಥಾ ಚ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಥಾ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾ। ಏತೇನೇವ ನಯೇನ ಯೋನಿಆದೀಸುಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೬೩೭. ತತ್ರಿದಂ ಆದಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಮುಖಮತ್ತಪಕಾಸನಂ - ಇಮೇಸು ಹಿ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಯಸ್ಮಾ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ತಾವ ದ್ವೀಸು ಭವೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ದತ್ವಾ ಸಬ್ಬಮತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಂ ಜನೇತಿ। ತಥಾ ಅಣ್ಡಜಾದೀಸು ಚತೂಸು ಯೋನೀಸು, ದೇವಮನುಸ್ಸಸಙ್ಖಾತಾಸು ದ್ವೀಸು ಗತೀಸು, ನಾನತ್ತಕಾಯನಾನತ್ತಸಞ್ಞೀನಾನತ್ತಕಾಯಏಕತ್ತಸಞ್ಞೀ-ಏಕತ್ತಕಾಯನಾನತ್ತಸಞ್ಞೀ-ಏಕತ್ತಕಾಯಏಕತ್ತಸಞ್ಞೀಸಙ್ಖಾತಾಸು ಚತೂಸು ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತೀಸು। ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾವಾಸೇ ಪನೇಸ ರೂಪಮತ್ತಮೇವಾಭಿಸಙ್ಖರೋತೀತಿ ಚತೂಸುಯೇವ ಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ದತ್ವಾ ಸಬ್ಬಮತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಂ ಜನೇತಿ। ತಸ್ಮಾ ಏಸ ಏತೇಸು ದ್ವೀಸು ಭವೇಸು, ಚತೂಸು ಯೋನೀಸು, ದ್ವೀಸು ಗತೀಸು, ಚತೂಸು ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತೀಸು, ಚತೂಸು ಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಚ ಏಕವೀಸತಿಯಾ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ಚ।

ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಕಾಮಭವೇ ಚತೂಸು ಯೋನೀಸು, ಅವಸೇಸಾಸು ತೀಸು ಗತೀಸು , ನಾನತ್ತಕಾಯಏಕತ್ತಸಞ್ಞೀಸಙ್ಖಾತಾಯ ಏಕಿಸ್ಸಾ ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಯಾ, ತಾದಿಸೇಯೇವ ಚ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಸತ್ತಾವಾಸೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಿಪಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಮಾ ಏಸ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ, ಚತೂಸು ಯೋನೀಸು, ತೀಸು ಗತೀಸು, ಏಕಿಸ್ಸಾ ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಯಾ, ಏಕಮ್ಹಿ ಚ ಸತ್ತಾವಾಸೇ ಸತ್ತನ್ನಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ಚ।

ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಅರೂಪಭವೇ, ಏಕಿಸ್ಸಾ ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಯಾ, ಏಕಿಸ್ಸಾ ದೇವಗತಿಯಾ, ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಾದಿಕಾಸು ತೀಸು ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತೀಸು, ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಾದಿಕೇಸು ಚ ಚತೂಸು ಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಿಪಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಮಾ ಏಸ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ, ಏಕಿಸ್ಸಾ ಯೋನಿಯಾ, ಏಕಿಸ್ಸಾ ಗತಿಯಾ, ತೀಸು ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತೀಸು, ಚತೂಸು ಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಚತುನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ಚಾತಿ। ಏವಂ,

ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತೀನಂ , ವಸೇನೇತೇ ಭವಾದಿಸು।
ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಯಥಾ ಯೇಸಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯಾತಿ॥

ಅಯಂ "ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ ಪದಸ್ಮಿಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾನಾಮರೂಪಪದವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೩೮. ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಪದೇ -

ವಿಭಾಗಾ ನಾಮರೂಪಾನಂ, ಭವಾದೀಸು ಪವತ್ತಿತೋ।
ಸಙ್ಗಹಾ ಪಚ್ಚಯನಯಾ, ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ॥

ವಿಭಾಗಾ ನಾಮರೂಪಾನನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಹಿ **ನಾಮನ್ತಿ** ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಮುಖಂ ನಮನತೋ ವೇದನಾದಯೋ ತಯೋ ಖನ್ಧಾ, **ರೂಪನ್ತಿ** ಚತ್ತಾರಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಚತುನ್ನಞ್ಚ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯರೂಪಂ। ತೇಸಂ ವಿಭಾಗೋ ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತೋಯೇವಾತಿ। ಏವಂ ತಾವೇತ್ಥ ವಿಭಾಗಾ ನಾಮರೂಪಾನಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಭವಾದೀಸು ಪವತ್ತಿತೋತಿ ಏತ್ಥ ಚ ನಾಮಂ ಏಕಂ ಸತ್ತಾವಾಸಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬಭವಯೋನಿಗತಿವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಸೇಸಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಪವತ್ತತಿ, ರೂಪಂ ದ್ವೀಸು ಭವೇಸು, ಚತೂಸು ಯೋನೀಸು, ಪಞ್ಚಸು ಗತೀಸು, ಪುರಿಮಾಸು ಚತೂಸು ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತೀಸು, ಪಞ್ಚಸು ಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಪವತ್ತತಿ।

ಏವಂ ಪವತ್ತಮಾನೇ ಚ ಏತಸ್ಮಿಂ ನಾಮರೂಪೇ ಯಸ್ಮಾ ಅಭಾವಕಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಾನಂ ಅಣ್ಡಜಾನಞ್ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವತ್ಥುಕಾಯದಸಕವಸೇನ ರೂಪತೋ ದ್ವೇಸನ್ತತಿಸೀಸಾನಿ, ತಯೋ ಚ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ವಿತ್ಥಾರೇನ ರೂಪರೂಪತೋ ವೀಸತಿ ಧಮ್ಮಾ, ತಯೋ ಚ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾತಿ ಏತೇ ತೇವೀಸತಿ ಧಮ್ಮಾ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ಏಕಸನ್ತತಿಸೀಸತೋ ನವ ರೂಪಧಮ್ಮೇ ಅಪನೇತ್ವಾ ಚುದ್ದಸ। ಸಭಾವಕಾನಂ ಭಾವದಸಕಂ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ತೇತ್ತಿಂಸ, ತೇಸಮ್ಪಿ ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಸನ್ತತಿಸೀಸದ್ವಯತೋ ಅಟ್ಠಾರಸ ರೂಪಧಮ್ಮೇ ಅಪನೇತ್ವಾ ಪನ್ನರಸ।

ಯಸ್ಮಾ ಚ ಓಪಪಾತಿಕಸತ್ತೇಸು ಬ್ರಹ್ಮಕಾಯಿಕಾದೀನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಚಕ್ಖುಸೋತವತ್ಥುದಸಕಾನಂ, ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನವಕಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ರೂಪತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಸನ್ತತಿಸೀಸಾನಿ, ತಯೋ ಚ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ವಿತ್ಥಾರೇನ ರೂಪರೂಪತೋ ಏಕೂನಚತ್ತಾಲೀಸ ಧಮ್ಮಾ, ತಯೋ ಚ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾತಿ ಏತೇ ಬಾಚತ್ತಾಲೀಸ ಧಮ್ಮಾ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ಸನ್ತತಿಸೀಸತ್ತಯತೋ ಸತ್ತವೀಸತಿ ಧಮ್ಮೇ ಅಪನೇತ್ವಾ ಪನ್ನರಸ।

ಕಾಮಭವೇ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಸೇಸಓಪಪಾತಿಕಾನಂ, ಸಂಸೇದಜಾನಂ ವಾ ಸಭಾವಕಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ರೂಪತೋ ಸತ್ತ ಸನ್ತತಿಸೀಸಾನಿ, ತಯೋ ಚ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ವಿತ್ಥಾರೇನ ರೂಪರೂಪತೋ ಸತ್ತತಿ ಧಮ್ಮಾ, ತಯೋ ಚ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾತಿ ಏತೇ ತೇಸತ್ತತಿ ಧಮ್ಮಾ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಪನ ರೂಪಸನ್ತತಿಸೀಸಛಕ್ಕತೋ ಚತುಪಞ್ಞಾಸ ಧಮ್ಮೇ ಅಪನೇತ್ವಾ ಏಕೂನವೀಸತಿ। ಏಸ ಉಕ್ಕಂಸೋ। ಅವಕಂಸೇನ ಪನ ತಂತಂರೂಪಸನ್ತತಿಸೀಸವಿಕಲಾನಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಹಾಪೇತ್ವಾ ಹಾಪೇತ್ವಾ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಸಙ್ಖ್ಯಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅರೂಪೀನಂ ಪನ ತಯೋವ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ। ಅಸಞ್ಞೀನಂ ರೂಪತೋ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನವಕಮೇವಾತಿ। ಏಸ ತಾವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ನಯೋ।

ಪವತ್ತೇ ಪನ ಸಬ್ಬತ್ಥ ರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿದೇಸೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ಪವತ್ತಉತುತೋ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ ಪಾತುಭವತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ಪನ ರೂಪಂ ನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತಞ್ಹಿ ಯಥಾ ಪಪಾತೇ ಪತಿತಪುರಿಸೋ ಪರಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಏವಂ ವತ್ಥುದುಬ್ಬಲತಾಯ ದುಬ್ಬಲತ್ತಾ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತತೋ ಪನ ಉದ್ಧಂ ಪಠಮಭವಙ್ಗತೋ ಪಭುತಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ, ಸದ್ದಪಾತುಭಾವಕಾಲೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣತೋ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತಉತುತೋ ಚೇವ ಚಿತ್ತತೋ ಚ ಸದ್ದನವಕಂ, ಯೇ ಪನ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೂಪಜೀವಿನೋ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಸತ್ತಾ, ತೇಸಂ,

"ಯಞ್ಚಸ್ಸ ಭುಞ್ಜತಿ ಮಾತಾ, ಅನ್ನಂ ಪಾನಞ್ಚ ಭೋಜನಂ।

ತೇನ ಸೋ ತತ್ಥ ಯಾಪೇತಿ, ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಗತೋ ನರೋ"ತಿ॥ -

ವಚನತೋ ಮಾತರಾ ಅಜ್ಝೋಹರಿತಾಹಾರೇನ ಅನುಗತೇ ಸರೀರೇ, ಓಪಪಾತಿಕಾನಂ ಸಬ್ಬಪಠಮಂ ಅತ್ತನೋ ಮುಖಗತಂ ಖೇಳಂ ಅಜ್ಝೋಹರಣಕಾಲೇ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕನ್ತಿ ಇದಂ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಸ್ಸ, ಉತುಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ಉಕ್ಕಂಸತೋ ದ್ವಿನ್ನಂ ನವಕಾನಂ ವಸೇನ ಛಬ್ಬೀಸತಿವಿಧಂ, ಪುಬ್ಬೇ ಏಕೇಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ವುತ್ತಂ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಞ್ಚ ಸತ್ತತಿವಿಧನ್ತಿ ಛನ್ನವುತಿವಿಧಂ ರೂಪಂ, ತಯೋ ಚ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾತಿ ಸಮಾಸತೋ ನವನವುತಿ ಧಮ್ಮಾ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಸದ್ದೋ ಅನಿಯತೋ ಕದಾಚಿದೇವ ಪಾತುಭಾವತೋ, ತಸ್ಮಾ ದುವಿಧಮ್ಪಿ ತಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಇಮೇ ಸತ್ತನವುತಿ ಧಮ್ಮಾ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಸಬ್ಬಸತ್ತಾನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತೇಸಂ ಹಿ ಸುತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಪಮತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಖಾದನ್ತಾನಮ್ಪಿ ಪಿವನ್ತಾನಮ್ಪಿ ದಿವಾ ಚ ರತ್ತಿಞ್ಚ ಏತೇ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ತಞ್ಚ ನೇಸಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಪರತೋ ವಣ್ಣಯಿಸ್ಸಾಮ।

ಯಮ್ಪನೇತಮೇತ್ಥ ಕಮ್ಮಜರೂಪಂ, ತಂ ಭವಯೋನಿಗತಿಠಿತಿಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಸಬ್ಬಪಠಮಂ ಪತಿಟ್ಠಹನ್ತಮ್ಪಿ ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಿಕರೂಪೇನ ಅನುಪತ್ಥದ್ಧಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ ಸಣ್ಠಾತುಂ, ನಾಪಿ ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಿಕಂ ತೇನ ಅನುಪತ್ಥದ್ಧಂ। ಅಥ ಖೋ ವಾತಬ್ಭಾಹತಾಪಿ ಚತುದ್ದಿಸಾ ವವತ್ಥಾಪಿತಾ ನಳಕಲಾಪಿಯೋ ವಿಯ, ಊಮಿವೇಗಬ್ಭಾಹತಾಪಿ ಮಹಾಸಮುದ್ದೇ ಕತ್ಥಚಿ ಲದ್ಧಪತಿಟ್ಠಾ ಭಿನ್ನವಾಹನಿಕಾ ವಿಯ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞುಪತ್ಥದ್ಧಾನೇವೇತಾನಿ ಅಪತಮಾನಾನಿ ಸಣ್ಠಹಿತ್ವಾ ಏಕಮ್ಪಿ ವಸ್ಸಂ ದ್ವೇಪಿ ವಸ್ಸಾನಿ…ಪೇ॰… ವಸ್ಸಸತಮ್ಪಿ ಯಾವ ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ಆಯುಕ್ಖಯೋ ವಾ ಪುಞ್ಞಕ್ಖಯೋ ವಾ, ತಾವ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ। ಏವಂ ಭವಾದೀಸು ಪವತ್ತಿತೋಪೇತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೬೩೯. **ಸಙ್ಗಹಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಚ ಯಂ ಆರುಪ್ಪೇ ಪವತ್ತಿಪಟಿಸನ್ಧೀಸು, ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಚ ಪವತ್ತಿಯಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮಮೇವ, ಯಞ್ಚ ಅಸಞ್ಞೇಸು ಸಬ್ಬತ್ಥ, ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಚ ಪವತ್ತಿಯಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ರೂಪಮೇವ, ಯಞ್ಚ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಸಬ್ಬತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಂ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ನಾಮರೂಪಞ್ಚ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ ಏವಂ ಏಕದೇಸಸರೂಪೇಕಸೇಸನಯೇನ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅಸಞ್ಞೇಸು ವಿಞ್ಞಾಣಾಭಾವಾ ಅಯುತ್ತನ್ತಿ ಚೇ, ನಾಯುತ್ತಂ। ಇದಮ್ಪಿ,

ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಯಂ ಹೇತು, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ತಂ ದ್ವಿಧಾ ಮತಂ।
ವಿಪಾಕಮವಿಪಾಕಞ್ಚ, ಯುತ್ತಮೇವ ಯತೋ ಇದಂ॥

ಯಞ್ಹಿ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಹೇತು ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಂ ವಿಪಾಕಾವಿಪಾಕಭೇದತೋ ದ್ವೇಧಾ ಮತಂ। ಇದಞ್ಚ ಅಸಞ್ಞಸತ್ತೇಸು ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನತ್ತಾ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಪವತ್ತಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ರೂಪಂ। ತಥಾ ಪಞ್ಚವೋಕಾರೇ ಪವತ್ತಿಯಂ ಕುಸಲಾದಿಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಯುತ್ತಮೇವ ಇದಂ। ಏವಂ ಸಙ್ಗಹತೋಪೇತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೬೪೦. **ಪಚ್ಚಯನಯಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಹಿ,

ನಾಮಸ್ಸ ಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ, ನವಧಾ ಹೋತಿ ಪಚ್ಚಯೋ।
ವತ್ಥುರೂಪಸ್ಸ ನವಧಾ, ಸೇಸರೂಪಸ್ಸ ಅಟ್ಠಧಾ॥

ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಹೋತಿ ರೂಪಸ್ಸ ಏಕಧಾ।
ತದಞ್ಞಂ ಪನ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಯಥಾರಹಂ॥

ಯಞ್ಹೇತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತಿಯಂ ವಾ ವಿಪಾಕಸಙ್ಖಾತಂ ನಾಮಂ, ತಸ್ಸ ರೂಪಮಿಸ್ಸಸ್ಸ ವಾ ಅಮಿಸ್ಸಸ್ಸ ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಂ ವಾ ಅಞ್ಞಂ ವಾ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕಾಹಾರಿನ್ದ್ರಿಯಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿ ನವಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

ವತ್ಥುರೂಪಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯವಿಪಾಕಾಹಾರಿನ್ದ್ರಿಯವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿ ನವಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಠಪೇತ್ವಾ ಪನ ವತ್ಥುರೂಪಂ ಸೇಸರೂಪಸ್ಸ ಇಮೇಸು ನವಸು ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಸೇಸೇಹಿ ಅಟ್ಠಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪನ ಅಸಞ್ಞಸತ್ತರೂಪಸ್ಸ ವಾ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ವಾ ಕಮ್ಮಜಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಸುತ್ತನ್ತಿಕಪರಿಯಾಯತೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಏಕಧಾವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಅವಸೇಸಂ ಪಠಮಭವಙ್ಗತೋ ಪಭುತಿ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಯಥಾರಹಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯನಯೇ ದಸ್ಸಿಯಮಾನೇ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಪಟ್ಠಾನಕಥಾ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಾ ಹೋತೀತಿ ನ ನಂ ಆರಭಾಮ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - ಕಥಂ ಪನೇತಂ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ "ಪಟಿಸನ್ಧಿನಾಮರೂಪಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ಹೋತೀ"ತಿ? ಸುತ್ತತೋ ಯುತ್ತಿತೋ ಚ। ಸುತ್ತೇ ಹಿ "ಚಿತ್ತಾನುಪರಿವತ್ತಿನೋ ಧಮ್ಮಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ದುಕಮಾತಿಕಾ ೬೨) ನಯೇನ ಬಹುಧಾ ವೇದನಾದೀನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯತಾ ಸಿದ್ಧಾ। ಯುತ್ತಿತೋ ಪನ,

ಚಿತ್ತಜೇನ ಹಿ ರೂಪೇನ, ಇಧ ದಿಟ್ಠೇನ ಸಿಜ್ಝತಿ।
ಅದಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಿ ರೂಪಸ್ಸ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಇತಿ॥

ಚಿತ್ತೇ ಹಿ ಪಸನ್ನೇ ಅಪ್ಪಸನ್ನೇ ವಾ ತದನುರೂಪಾನಿ ರೂಪಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿ ದಿಟ್ಠಾನಿ। ದಿಟ್ಠೇನ ಚ ಅದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಅನುಮಾನಂ ಹೋತೀತಿ ಇಮಿನಾ ಇಧ ದಿಟ್ಠೇನ ಚಿತ್ತಜರೂಪೇನ ಅದಿಟ್ಠಸ್ಸಾಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿರೂಪಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಜಾನಿತಬ್ಬಮೇತಂ। ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸಾಪಿ ಹಿ ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯತಾ ಪಟ್ಠಾನೇ ಆಗತಾತಿ। ಏವಂ ಪಚ್ಚಯನಯತೋಪೇತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋತಿ।

ಅಯಂ "ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿ ಪದಸ್ಮಿಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾಸಳಾಯತನಪದವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೪೧. ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನಪದೇ -

ನಾಮಂ ಖನ್ಧತ್ತಯಂ ರೂಪಂ, ಭೂತವತ್ಥಾದಿಕಂ ಮತಂ।
ಕತೇಕಸೇಸಂ ತಂ ತಸ್ಸ, ತಾದಿಸಸ್ಸೇವ ಪಚ್ಚಯೋ॥

ಯಞ್ಹೇತಂ ಸಳಾಯತನಸ್ಸೇವ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ನಾಮರೂಪಂ, ತತ್ಥ ನಾಮನ್ತಿ ವೇದನಾದಿಕ್ಖನ್ಧತ್ತಯಂ, ರೂಪಂ ಪನ ಸಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ನಿಯಮತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಭೂತಾನಿ ಛ ವತ್ಥೂನಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ಏವಂ ಭೂತವತ್ಥಾದಿಕಂ ಮತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತಂ ಪನ ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ನಾಮರೂಪಞ್ಚ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ ಏವಂ ಕತೇಕಸೇಸಂ ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನನ್ತಿ ಏವಂ ಕತೇಕಸೇಸಸ್ಸೇವ ಸಳಾಯತನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಯಸ್ಮಾ ಆರುಪ್ಪೇ ನಾಮಮೇವ ಪಚ್ಚಯೋ, ತಞ್ಚ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸೇವ ನ ಅಞ್ಞಸ್ಸ। "ನಾಮಪಚ್ಚಯಾ ಛಟ್ಠಾಯತನ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೩೨೨) ಹಿ ವಿಭಙ್ಗೇ ವುತ್ತಂ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - ಕಥಂ ಪನೇತಂ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ "ನಾಮರೂಪಂ ಸಳಾಯತನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ? ನಾಮರೂಪಭಾವೇ ಭಾವತೋ। ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಹಿ ನಾಮಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಚ ಭಾವೇ ತಂ ತಂ ಆಯತನಂ ಹೋತಿ, ನ ಅಞ್ಞಥಾ। ಸಾ ಪನಸ್ಸ ತಬ್ಭಾವಭಾವಿತಾ ಪಚ್ಚಯನಯಸ್ಮಿಂ ಯೇವ ಆವಿಭವಿಸ್ಸತಿ। ತಸ್ಮಾ,

ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪವತ್ತೇ ವಾ, ಹೋತಿ ಯಂ ಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ।
ಯಥಾ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಥಾ ನೇಯ್ಯಂ ವಿಭಾವಿನಾ॥

ತತ್ರಾಯಮತ್ಥದೀಪನಾ -

ನಾಮಮೇವ ಹಿ ಆರುಪ್ಪೇ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತಿಸು।
ಪಚ್ಚಯೋ ಸತ್ತಧಾ ಛಧಾ, ಹೋತಿ ತಂ ಅವಕಂಸತೋ॥

ಕಥಂ? **ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ** ತಾವ ಅವಕಂಸತೋ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಸತ್ತಧಾ ನಾಮಂ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಕಿಞ್ಚಿ ಪನೇತ್ಥ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇನ, ಕಿಞ್ಚಿ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೇನಾತಿ ಏವಂ ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಉಕ್ಕಂಸಾವಕಂಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪವತ್ತೇಪಿ ವಿಪಾಕಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಇತರಂ ಪನ ಅವಕಂಸತೋ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇಸು ಪಚ್ಚಯೇಸು ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯವಜ್ಜೇಹಿ ಛಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಕಿಞ್ಚಿ ಪನೇತ್ಥ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇನ, ಕಿಞ್ಚಿ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೇನಾತಿ ಏವಂ ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಉಕ್ಕಂಸಾವಕಂಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಭವೇ ನಾಮಂ, ತಥೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ।
ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಇತರೇಸಂ ತಂ, ಛಹಾಕಾರೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ॥

ಆರುಪ್ಪತೋ ಹಿ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ತಂ ವಿಪಾಕನಾಮಂ ಹದಯವತ್ಥುನೋ ಸಹಾಯಂ ಹುತ್ವಾ ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಮನಾಯತನಸ್ಸ ಯಥಾ ಆರುಪ್ಪೇ ವುತ್ತಂ, ತಥೇವ ಅವಕಂಸತೋ ಸತ್ತಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಇತರೇಸಂ ಪನ ತಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ಚತುಮಹಾಭೂತಸಹಾಯಂ ಹುತ್ವಾ ಸಹಜಾತನಿಸ್ಸಯವಿಪಾಕವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ ಛಹಾಕಾರೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಕಿಞ್ಚಿ ಪನೇತ್ಥ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇನ, ಕಿಞ್ಚಿ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೇನಾತಿ ಏವಂ ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಉಕ್ಕಂಸಾವಕಂಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪವತ್ತೇಪಿ ತಥಾ ಹೋತಿ, ಪಾಕಂ ಪಾಕಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ।
ಅಪಾಕಂ ಅವಿಪಾಕಸ್ಸ, ಛಧಾ ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ॥

ಪವತ್ತೇಪಿ ಹಿ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಯಥಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ, ತಥೇವ ವಿಪಾಕನಾಮಂ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ಅವಕಂಸತೋ ಸತ್ತಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಅವಿಪಾಕಂ ಪನ ಅವಿಪಾಕಸ್ಸ ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಅವಕಂಸತೋವ ತತೋ ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಛಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಪನೇತ್ಥ ಉಕ್ಕಂಸಾವಕಂಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ತತ್ಥೇವ ಸೇಸಪಞ್ಚನ್ನಂ, ವಿಪಾಕಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವೇ।
ಚತುಧಾ ಅವಿಪಾಕಮ್ಪಿ, ಏವಮೇವ ಪಕಾಸಿತಂ॥

ತತ್ಥೇವ ಹಿ ಪವತ್ತೇ ಸೇಸಾನಂ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಿವತ್ಥುಕಂ ಇತರಮ್ಪಿ ವಿಪಾಕನಾಮಂ ಪಚ್ಛಾಜಾತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಚತುಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಚ ವಿಪಾಕಂ, ಅವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ಏವಮೇವ ಪಕಾಸಿತಂ। ತಸ್ಮಾ ಕುಸಲಾದಿಭೇದಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಚತುಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ತಾವ ನಾಮಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ವಾ ಯಸ್ಸ ಯಸ್ಸ ಆಯತನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಯಥಾ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಥಾ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ರೂಪಂ ಪನೇತ್ಥ ಆರುಪ್ಪೇ, ಭವೇ ಭವತಿ ಪಚ್ಚಯೋ।
ನ ಏಕಾಯತನಸ್ಸಾಪಿ, ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಭವೇ ಪನ॥

ರೂಪತೋ ಸನ್ಧಿಯಂ ವತ್ಥು, ಛಧಾ ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ।
ಭೂತಾನಿ ಚತುಧಾ ಹೋನ್ತಿ, ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಅವಿಸೇಸತೋ॥

ರೂಪತೋ ಹಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ವತ್ಥುರೂಪಂ ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಮನಾಯತನಸ್ಸ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಛಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಚತ್ತಾರಿ ಪನ ಭೂತಾನಿ ಅವಿಸೇಸತೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ಚ ಯಂ ಯಂ ಆಯತನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ಸಹಜಾತನಿಸ್ಸಯಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಚತುಧಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ।

ತಿಧಾ ಜೀವಿತಮೇತೇಸಂ, ಆಹಾರೋ ಚ ಪವತ್ತಿಯಂ।
ತಾನೇವ ಛಧಾ ಛಟ್ಠಸ್ಸ, ವತ್ಥು ತಸ್ಸೇವ ಪಞ್ಚಧಾ॥

ಏತೇಸಂ ಪನ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ಚ ಅತ್ಥಿ ಅವಿಗತಇನ್ದ್ರಿಯವಸೇನ ರೂಪಜೀವಿತಂ ತಿಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಆಹಾರೋ ಚ ಅತ್ಥಿಅವಿಗತಾಹಾರವಸೇನ ತಿವಿಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಸೋ ಚ ಖೋ ಯೇ ಸತ್ತಾ ಆಹಾರೂಪಜೀವಿನೋ, ತೇಸಂ ಆಹಾರಾನುಗತೇ ಕಾಯೇ ಪವತ್ತಿಯಂಯೇವ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ತಾನಿ ಪನ ಪಞ್ಚ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಿ ಛಟ್ಠಸ್ಸ ಚಕ್ಖು ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಮನಾಯತನಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಪುರೇಜಾತಇನ್ದ್ರಿಯವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ ಛಹಾಕಾರೇಹಿ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ ಪವತ್ತೇ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ಠಪೇತ್ವಾ ಪನ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ತಸ್ಸೇವ ಅವಸೇಸಮನಾಯತನಸ್ಸ ವತ್ಥುರೂಪಂ ನಿಸ್ಸಯಪುರೇಜಾತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ ಪಞ್ಚಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ ಪವತ್ತೇಯೇವ, ನೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ। ಏವಂ ರೂಪಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪವತ್ತೇ ವಾ ಯಸ್ಸ ಯಸ್ಸ ಆಯತನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಯಥಾ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಥಾ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ನಾಮರೂಪಂ ಪನುಭಯಂ, ಹೋತಿ ಯಂ ಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ।
ಯಥಾ ಚ ತಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ, ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ವಿಭಾವಿನಾ॥

ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ । ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ತಾವ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ಖನ್ಧತ್ತಯವತ್ಥುರೂಪಸಙ್ಖಾತಂ ನಾಮರೂಪಂ ಛಟ್ಠಾಯತನಸ್ಸ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯವಿಪಾಕಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯಾದೀಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ। ಇದಮೇತ್ಥ ಮುಖಮತ್ತಂ। ವುತ್ತನಯಾನುಸಾರೇನ ಪನ ಸಕ್ಕಾ ಸಬ್ಬಂ ಯೋಜೇತುನ್ತಿ ನ ಏತ್ಥ ವಿತ್ಥಾರೋ ದಸ್ಸಿತೋತಿ।

ಅಯಂ "ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನ"ನ್ತಿ ಪದಸ್ಮಿಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾಫಸ್ಸಪದವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೪೨. ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸಪದೇ -

ಸಳೇವ ಫಸ್ಸಾ ಸಙ್ಖೇಪಾ, ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಆದಯೋ।
ವಿಞ್ಞಾಣಮಿವ ಬಾತ್ತಿಂಸ, ವಿತ್ಥಾರೇನ ಭವನ್ತಿ ತೇ॥

ಸಙ್ಖೇಪೇನ ಹಿ ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋತಿ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ, ಸೋತಸಮ್ಫಸ್ಸೋ, ಘಾನಸಮ್ಫಸ್ಸೋ, ಜಿವ್ಹಾಸಮ್ಫಸ್ಸೋ, ಕಾಯಸಮ್ಫಸ್ಸೋ, ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋತಿ ಇಮೇ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಛ ಏವ ಫಸ್ಸಾ ಭವನ್ತಿ। ವಿತ್ಥಾರೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಪಞ್ಚ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾ, ಪಞ್ಚ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾತಿ ದಸ, ಸೇಸಾ ಬಾವೀಸತಿ-ಲೋಕಿಯವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ ಬಾವೀಸತೀತಿ ಏವಂ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವುತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಮಿವ ಬಾತ್ತಿಂಸ ಹೋನ್ತಿ।

ಯಂ ಪನೇತಸ್ಸ ಬಾತ್ತಿಂಸವಿಧಸ್ಸಾಪಿ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಸಳಾಯತನಂ, ತತ್ಥ,

ಛಟ್ಠೇನ ಸಹ ಅಜ್ಝತ್ತಂ, ಚಕ್ಖಾದಿಂ ಬಾಹಿರೇಹಿಪಿ।
ಸಳಾಯತನಮಿಚ್ಛನ್ತಿ, ಛಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ವಿಚಕ್ಖಣಾ॥

ತತ್ಥ ಯೇ ತಾವ "ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಪವತ್ತಿಕಥಾ ಅಯ"ನ್ತಿ ಸಕಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಮೇವ ಪಚ್ಚಯಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ ದೀಪೇನ್ತಿ, ತೇ "ಛಟ್ಠಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೩೨೨) ಪಾಳಿಅನುಸಾರತೋ ಆರುಪ್ಪೇ ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ, ಅಞ್ಞತ್ಥ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹತೋ ಸಳಾಯತನಞ್ಚ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಏಕದೇಸಸರೂಪೇಕಸೇಸಂ ಕತ್ವಾ ಛಟ್ಠೇನ ಸಹ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಚಕ್ಖಾದಿಂ ಸಳಾಯತನನ್ತಿ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ತಞ್ಹಿ ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನನ್ತ್ವೇವ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ।

ಯೇ ಪನ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಮೇವ ಏಕಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ದೀಪೇನ್ತಿ, ಪಚ್ಚಯಂ ಪನ ಭಿನ್ನಸನ್ತಾನಮ್ಪಿ, ತೇ ಯಂ ಯಂ ಆಯತನಂ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ದೀಪೇನ್ತಾ ಬಾಹಿರಮ್ಪಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ತದೇವ ಛಟ್ಠೇನ ಸಹ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಬಾಹಿರೇಹಿಪಿ ರೂಪಾಯತನಾದೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಸಳಾಯತನನ್ತಿ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ತಮ್ಪಿ ಹಿ ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನಞ್ಚ ಸಳಾಯತನನ್ತಿ ಏತೇಸಂ ಏಕಸೇಸೇ ಕತೇ ಸಳಾಯತನನ್ತ್ವೇವ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ।

ಏತ್ಥಾಹ - ನ ಸಬ್ಬಾಯತನೇಹಿ ಏಕೋ ಫಸ್ಸೋ ಸಮ್ಭೋತಿ, ನಾಪಿ ಏಕಮ್ಹಾ ಆಯತನಾ ಸಬ್ಬೇ ಫಸ್ಸಾ, ಅಯಞ್ಚ ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋತಿ ಏಕೋವ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಕಸ್ಮಾತಿ। ತತ್ರಿದಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ - ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ಸಬ್ಬೇಹಿ ಏಕೋ, ಏಕಮ್ಹಾ ವಾ ಸಬ್ಬೇ ನ ಸಮ್ಭೋನ್ತಿ, ಸಮ್ಭೋತಿ ಪನ ಅನೇಕೇಹಿ ಏಕೋ। ಯಥಾ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ಚಕ್ಖಾಯತನಾ ರೂಪಾಯತನಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಖಾತಾ ಮನಾಯತನಾ ಅವಸೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಯತನಾ ಚಾತಿ ಏವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಯಥಾನುರೂಪಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ತಸ್ಮಾ ಏವ ಹಿ,

ಏಕೋಪನೇಕಾಯತನಪ್ಪಭವೋ ಇತಿ ದೀಪಿತೋ।
ಫಸ್ಸೋಯಂ ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೇನೀಧ ತಾದಿನಾ॥

ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೇನಾತಿ ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋತಿ ಇಮಿನಾ ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೇನ ಅನೇಕೇಹಿ ಆಯತನೇಹಿ ಏಕೋ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀತಿ ತಾದಿನಾ ದೀಪಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಆಯತನೇಸು ಪನ,

ಛಧಾ ಪಞ್ಚ ತತೋ ಏಕಂ, ನವಧಾ ಬಾಹಿರಾನಿ ಛ।
ಯಥಾಸಮ್ಭವಮೇತಸ್ಸ, ಪಚ್ಚಯತ್ತೇ ವಿಭಾವಯೇ॥

ತತ್ರಾಯಂ ವಿಭಾವನಾ - ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಿ ತಾವ ಪಞ್ಚ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಿಭೇದತೋ ಪಞ್ಚವಿಧಸ್ಸ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಪುರೇಜಾತಿನ್ದ್ರಿಯವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ ಛಧಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ತತೋ ಪರಂ ಏಕಂ ವಿಪಾಕಮನಾಯತನಂ ಅನೇಕಭೇದಸ್ಸ ವಿಪಾಕಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯವಿಪಾಕಾಹಾರಇನ್ದ್ರಿಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ ನವಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಬಾಹಿರೇಸು ಪನ ರೂಪಾಯತನಂ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪುರೇಜಾತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ ಚತುಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಸದ್ದಾಯತನಾದೀನಿ ಸೋತಸಮ್ಫಸ್ಸಾದೀನಂ। ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಪನ ತಾನಿ ಚ ಧಮ್ಮಾಯತನಞ್ಚ ತಥಾ ಚ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಮತ್ತೇನೇವ ಚಾತಿ ಏವಂ ಬಾಹಿರಾನಿ ಛ ಯಥಾಸಮ್ಭವಮೇತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯತ್ತೇ ವಿಭಾವಯೇತಿ।

ಅಯಂ "ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಪದಸ್ಮಿಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾವೇದನಾಪದವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೪೩. ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾಪದೇ -

ದ್ವಾರತೋ ವೇದನಾ ವುತ್ತಾ, ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾದಿಕಾ।
ಸಳೇವ ತಾ ಪಭೇದೇನ, ಏಕೂನನವುತೀ ಮತಾ॥

ಏತಸ್ಸಪಿ ಪದಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ "ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ವೇದನಾ। ಸೋತ... ಘಾನ... ಜಿವ್ಹಾ... ಕಾಯ... ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ವೇದನಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೩೧) ಏವಂ ದ್ವಾರತೋ ಸಳೇವ ವೇದನಾ ವುತ್ತಾ, ತಾ ಪನ ಪಭೇದೇನ ಏಕೂನನವುತಿಯಾ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾ ಏಕೂನನವುತಿ ಮತಾ।

ವೇದನಾಸು ಪನೇತಾಸು, ಇಧ ಬಾತ್ತಿಂಸ ವೇದನಾ।
ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಯುತ್ತಾವ, ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ಭಾಸಿತಾ॥

ಅಟ್ಠಧಾ ತತ್ಥ ಪಞ್ಚನ್ನಂ, ಪಞ್ಚದ್ವಾರಮ್ಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ।
ಸೇಸಾನಂ ಏಕಧಾ ಫಸ್ಸೋ, ಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ ಸೋ ತಥಾ॥

ತತ್ಥ ಹಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಿವತ್ಥುಕಾನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ವೇದನಾನಂ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಿಕೋ ಫಸ್ಸೋ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯವಿಪಾಕಆಹಾರಸಮ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನ ಅಟ್ಠಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಸೇಸಾನಂ ಪನ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪವತ್ತಾನಂ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕವೇದನಾನಂ ಸೋ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಿಕೋ ಫಸ್ಸೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಏಕಧಾವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

ಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ ಸೋ ತಥಾತಿ ಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ ಹಿ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪವತ್ತಾನಂ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕವೇದನಾನಂ ಸೋ ಸಹಜಾತಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಸಙ್ಖಾತೋ ಫಸ್ಸೋ ತಥೇವ ಅಟ್ಠಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಾನಂ ತೇಭೂಮಕವಿಪಾಕವೇದನಾನಮ್ಪಿ। ಯಾ ಪನ ತಾ ಮನೋದ್ವಾರೇ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಕಾಮಾವಚರವೇದನಾ, ತಾಸಂ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಏಕಧಾವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ।

ಅಯಂ "ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ"ತಿ ಪದಸ್ಮಿಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾತಣ್ಹಾಪದವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೪೪. ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾಪದೇ -

ರೂಪತಣ್ಹಾದಿಭೇದೇನ, ಛ ತಣ್ಹಾ ಇಧ ದೀಪಿತಾ।
ಏಕೇಕಾ ತಿವಿಧಾ ತತ್ಥ, ಪವತ್ತಾಕಾರತೋ ಮತಾ॥

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಹಿ ಪದೇ ಸೇಟ್ಠಿಪುತ್ತೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪುತ್ತೋತಿ ಪಿತಿತೋ ನಾಮವಸೇನ ಪುತ್ತೋ ವಿಯ "ರೂಪತಣ್ಹಾ। ಸದ್ದ... ಗನ್ಧ... ರಸ... ಫೋಟ್ಠಬ್ಬ... ಧಮ್ಮತಣ್ಹಾ"ತಿ (ವಿಭಂ ೨೩೨) ಆರಮ್ಮಣತೋ ನಾಮವಸೇನ ವಿಭಙ್ಗೇ ಛ ತಣ್ಹಾ ದೀಪಿತಾ।

ತಾಸು ಪನ ತಣ್ಹಾಸು ಏಕೇಕಾ ತಣ್ಹಾ ಪವತ್ತಿಆಕಾರತೋ ಕಾಮತಣ್ಹಾ, ಭವತಣ್ಹಾ, ವಿಭವತಣ್ಹಾತಿ ಏವಂ ತಿವಿಧಾ ಮತಾ। ರೂಪತಣ್ಹಾಯೇವ ಹಿ ಯದಾ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಆಪಾಥಮಾಗತಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಕಾಮಸ್ಸಾದವಸೇನ ಅಸ್ಸಾದಯಮಾನಾ ಪವತ್ತತಿ, ತದಾ **ಕಾಮತಣ್ಹಾ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ಯದಾ ತದೇವಾರಮ್ಮಣಂ "ಧುವಂ ಸಸ್ಸತ"ನ್ತಿ ಪವತ್ತಾಯ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಪವತ್ತತಿ, ತದಾ **ಭವತಣ್ಹಾ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೋ ಹಿ ರಾಗೋ ಭವತಣ್ಹಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯದಾ ಪನ ತದೇವಾರಮ್ಮಣಂ "ಉಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ ವಿನಸ್ಸತೀ"ತಿ ಪವತ್ತಾಯ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಪವತ್ತತಿ, ತದಾ **ವಿಭವತಣ್ಹಾ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೋ ಹಿ ರಾಗೋ ವಿಭವತಣ್ಹಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಸದ್ದತಣ್ಹಾದೀಸುಪೀತಿ। ಏತಾ ಅಟ್ಠಾರಸ ತಣ್ಹಾ ಹೋನ್ತಿ।

ತಾ ಅಜ್ಝತ್ತರೂಪಾದೀಸು ಅಟ್ಠಾರಸ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಟ್ಠಾರಸಾತಿ ಛತ್ತಿಂಸ। ಇತಿ ಅತೀತಾ ಛತ್ತಿಂಸ, ಅನಾಗತಾ ಛತ್ತಿಂಸ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ ಛತ್ತಿಂಸಾತಿ ಅಟ್ಠಸತಂ ತಣ್ಹಾ ಹೋನ್ತಿ। ತಾ ಪುನ ಸಙ್ಖೇಪ್ಪಮಾಣಾ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಛ, ಕಾಮತಣ್ಹಾದಿವಸೇನ ವಾ ತಿಸ್ಸೋವ ತಣ್ಹಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನಿಮೇ ಸತ್ತಾ ಪುತ್ತಂ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ ಪುತ್ತೇ ಮಮತ್ತೇನ ಧಾತಿಯಾ ವಿಯ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ವೇದನಂ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ ವೇದನಾಯ ಮಮತ್ತೇನ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣದಾಯಕಾನಂ ಚಿತ್ತಕಾರ-ಗನ್ಧಬ್ಬ-ಗನ್ಧಿಕ-ಸೂದ-ತನ್ತವಾಯರಸಾಯನವಿಧಾಯಕವೇಜ್ಜಾದೀನಂ ಮಹಾಸಕ್ಕಾರಂ ಕರೋನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಾಪೇಸಾ ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಯಸ್ಮಾ ಚೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ, ವಿಪಾಕಸುಖವೇದನಾ।
ಏಕಾವ ಏಕಧಾವೇಸಾ, ತಸ್ಮಾ ತಣ್ಹಾಯ ಪಚ್ಚಯೋ॥

ಏಕಧಾತಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನೇವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ,

ದುಕ್ಖೀ ಸುಖಂ ಪತ್ಥಯತಿ, ಸುಖೀ ಭಿಯ್ಯೋಪಿ ಇಚ್ಛತಿ।
ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪನ ಸನ್ತತ್ತಾ, ಸುಖಮಿಚ್ಚೇವ ಭಾಸಿತಾ॥

ತಣ್ಹಾಯ ಪಚ್ಚಯಾ ತಸ್ಮಾ, ಹೋನ್ತಿ ತಿಸ್ಸೋಪಿ ವೇದನಾ।
ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ, ಇತಿ ವುತ್ತಾ ಮಹೇಸಿನಾ॥

ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ಚಾಪಿ, ಯಸ್ಮಾ ನಾನುಸಯಂ ವಿನಾ।
ಹೋತಿ ತಸ್ಮಾ ನ ಸಾ ಹೋತಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ ವುಸೀಮತೋತಿ॥

ಅಯಂ “ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ”ತಿ ಪದಸ್ಮಿಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾಉಪಾದಾನಪದವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೪೫. ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನಪದೇ -

ಉಪಾದಾನಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ, ತಾನಿ ಅತ್ಥವಿಭಾಗತೋ।
ಧಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರಾ, ಕಮತೋ ಚ ವಿಭಾವಯೇ॥

ತತ್ರಾಯಂ ವಿಭಾವನಾ - ಕಾಮುಪಾದಾನಂ, ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ, ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ, ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ತಾವೇತ್ಥ ಚತ್ತಾರಿ ಉಪಾದಾನಾನಿ। ತೇಸಂ ಅಯಂ **ಅತ್ಥವಿಭಾಗೋ** - ವತ್ಥುಸಙ್ಖಾತಂ ಕಾಮಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ **ಕಾಮುಪಾದಾನಂ,** ಕಾಮೋ ಚ ಸೋ ಉಪಾದಾನಞ್ಚಾತಿಪಿ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ। **ಉಪಾದಾನ**ನ್ತಿ ದಳ್ಹಗ್ಗಹಣಂ। ದಳ್ಹತ್ಥೋ ಹೇತ್ಥ ಉಪಸದ್ದೋ ಉಪಾಯಾಸಉಪಕಟ್ಠಾದೀಸು ವಿಯ। ತಥಾ ದಿಟ್ಠಿ ಚ ಸಾ ಉಪಾದಾನಞ್ಚಾತಿ **ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ**। ದಿಟ್ಠಿಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ ವಾ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ। “ಸಸ್ಸತೋ ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾ”ತಿಆದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೩೧) ಹಿ ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಿಂ ಉತ್ತರದಿಟ್ಠಿ ಉಪಾದಿಯತಿ। ತಥಾ ಸೀಲಬ್ಬತಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ **ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ**। ಸೀಲಬ್ಬತಞ್ಚ ತಂ ಉಪಾದಾನಞ್ಚಾತಿಪಿ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ। ಗೋಸೀಲಗೋವತಾದೀನಿ ಹಿ “ಏವಂ ಸುದ್ಧೀ”ತಿ ಅಭಿನಿವೇಸತೋ ಸಯಮೇವ ಉಪಾದಾನಾನಿ। ತಥಾ ವದನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ವಾದೋ। ಉಪಾದಿಯನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ಉಪಾದಾನಂ। ಕಿಂ ವದನ್ತಿ, ಉಪಾದಿಯನ್ತಿ ವಾ? ಅತ್ತಾನಂ। ಅತ್ತನೋ ವಾದುಪಾದಾನಂ **ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ**। ಅತ್ತವಾದಮತ್ತಮೇವ ವಾ ಅತ್ತಾತಿ ಉಪಾದಿಯನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ। ಅಯಂ ತಾವ ತೇಸಂ ಅತ್ಥವಿಭಾಗೋ।

ಧಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರೇ ಪನ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ತಾವ “ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ? ಯೋ ಕಾಮೇಸು ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ ಕಾಮರಾಗೋ ಕಾಮನನ್ದೀ ಕಾಮತಣ್ಹಾ ಕಾಮಸ್ನೇಹೋ ಕಾಮಪರಿಳಾಹೋ ಕಾಮಮುಚ್ಛಾ ಕಾಮಜ್ಝೋಸಾನಂ, ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಕಾಮುಪಾದಾನ”ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೨೦; ವಿಭ॰ ೯೩೮) ಆಗತತ್ತಾ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತಣ್ಹಾದಳ್ಹತ್ತಂ ವುಚ್ಚತಿ। **ತಣ್ಹಾದಳ್ಹತ್ತಂ** ನಾಮ ಪುರಿಮತಣ್ಹಾಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ದಳ್ಹಸಮ್ಭೂತಾ ಉತ್ತರತಣ್ಹಾವ। ಕೇಚಿ ಪನಾಹು “ಅಪ್ಪತ್ತವಿಸಯಪತ್ಥನಾ ತಣ್ಹಾ ಅನ್ಧಕಾರೇ ಚೋರಸ್ಸ ಹತ್ಥಪ್ಪಸಾರಣಂ ವಿಯ, ಸಮ್ಪತ್ತವಿಸಯಗ್ಗಹಣಂ ಉಪಾದಾನಂ ತಸ್ಸೇವ ಭಣ್ಡಗ್ಗಹಣಂ ವಿಯ। ಅಪ್ಪಿಚ್ಛತಾಸನ್ತುಟ್ಠಿತಾಪಟಿಪಕ್ಖಾ ಚ ತೇ ಧಮ್ಮಾ। ತಥಾ ಪರಿಯೇಸನಾರಕ್ಖದುಕ್ಖಮೂಲಾ”ತಿ। ಸೇಸುಪಾದಾನತ್ತಯಂ ಪನ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ದಿಟ್ಠಿಮತ್ತಮೇವ।

ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನ ಪುಬ್ಬೇ ರೂಪಾದೀಸು ವುತ್ತಅಟ್ಠಸತಪ್ಪಭೇದಾಯಪಿ ತಣ್ಹಾಯ ದಳ್ಹಭಾವೋ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ। ದಸವತ್ಥುಕಾ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ। ಯಥಾಹ - “ತತ್ಥ ಕತಮಂ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ? ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನಂ, ನತ್ಥಿ ಯಿಟ್ಠಂ…ಪೇ॰… ಸಚ್ಛಿಕತ್ವಾ ಪವೇದೇನ್ತೀತಿ ಯಾ ಏವರೂಪಾ ದಿಟ್ಠಿ…ಪೇ॰… ವಿಪರಿಯೇಸಗ್ಗಾಹೋ। ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನ”ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೨೧; ವಿಭ॰ ೯೩೮)। ಸೀಲಬ್ಬತೇಹಿ ಸುದ್ಧೀತಿ ಪರಾಮಸನಂ ಪನ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ। ಯಥಾಹ - “ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ? ಸೀಲೇನ ಸುದ್ಧಿ, ವತೇನ ಸುದ್ಧಿ, ಸೀಲಬ್ಬತೇನ ಸುದ್ಧೀತಿ ಯಾ ಏವರೂಪಾ ದಿಟ್ಠಿ…ಪೇ॰… ವಿಪರಿಯೇಸಗ್ಗಾಹೋ। ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನ”ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೨೨; ವಿಭ॰ ೯೩೮)। ವೀಸತಿವತ್ಥುಕಾ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ। ಯಥಾಹ - “ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ? ಇಧ ಅಸ್ಸುತವಾ ಪುಥುಜ್ಜನೋ…ಪೇ॰… ಸಪ್ಪುರಿಸಧಮ್ಮೇ ಅವಿನೀತೋ ರೂಪಂ ಅತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ…ಪೇ॰… ವಿಪರಿಯೇಸಗ್ಗಾಹೋ, ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನ”ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೨೩; ವಿಭ॰ ೯೩೮)। ಅಯಮೇತ್ಥ ಧಮ್ಮಸಙ್ಖೇಪವಿತ್ಥಾರೋ।

ಕಮತೋತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ತಿವಿಧೋ ಕಮೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ ಪಹಾನಕ್ಕಮೋ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋ ಚ। ತತ್ಥ ಅನಮತಗ್ಗೇ ಸಂಸಾರೇ ಇಮಸ್ಸ ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಅಭಾವತೋ ಕಿಲೇಸಾನಂ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ ನ ವುಚ್ಚತಿ। ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಅತ್ತಗ್ಗಾಹಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೋ ಸಸ್ಸತುಚ್ಛೇದಾಭಿನಿವೇಸೋ, ತತೋ "ಸಸ್ಸತೋ ಅಯಂ ಅತ್ತಾ"ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಅತ್ತವಿಸುದ್ಧತ್ಥಂ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ, "ಉಚ್ಛಿಜ್ಜತೀ"ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಪರಲೋಕನಿರಪೇಕ್ಖಸ್ಸ ಕಾಮುಪಾದಾನನ್ತಿ ಏವಂ ಪಠಮಂ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ, ತತೋ ದಿಟ್ಠಿಸೀಲಬ್ಬತಕಾಮುಪಾದಾನಾನೀತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ।

ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಾದೀನಿ ಚೇತ್ಥ ಪಠಮಂ ಪಹೀಯನ್ತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗವಜ್ಝತ್ತಾ। ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ಪಚ್ಛಾ, ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗವಜ್ಝತ್ತಾತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ಪಹಾನಕ್ಕಮೋ।

ಮಹಾವಿಸಯತ್ತಾ ಪನ ಪಾಕಟತ್ತಾ ಚ ಏತೇಸು ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ಪಠಮಂ ದೇಸಿತಂ। ಮಹಾವಿಸಯಂ ಹಿ ತಂ ಅಟ್ಠಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯೋಗಾ, ಅಪ್ಪವಿಸಯಾನಿ ಇತರಾನಿ ಚತುಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯೋಗಾ, ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಚ ಆಲಯರಾಮತ್ತಾ ಪಜಾಯ ಪಾಕಟಂ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ, ನ ಇತರಾನಿ। ಕಾಮುಪಾದಾನ ವಾ ಕಾಮಾನಂ ಸಮಧಿಗಮತ್ಥಂ ಕೋತೂಹಲಮಙ್ಗಲಾದಿಬಹುಲೋ ಹೋತಿ, ಸಾಸ್ಸ ದಿಟ್ಠೀತಿ ತದನನ್ತರಂ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ, ತಂ ಪಭಿಜ್ಜಮಾನಂ ಸೀಲಬ್ಬತಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನವಸೇನ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಯೇ ಗೋಕಿರಿಯಂ ಕುಕ್ಕುರಕಿರಿಯಂ ವಾ ದಿಸ್ವಾಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬತೋ ಓಳಾರಿಕನ್ತಿ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ ಪಠಮಂ ದೇಸಿತಂ। ಸುಖುಮತ್ತಾ ಅನ್ತೇ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನನ್ತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ದೇಸನಾಕ್ಕಮೋ।

ತಣ್ಹಾ ಚ ಪುರಿಮಸ್ಸೇತ್ಥ, ಏಕಧಾ ಹೋತಿ ಪಚ್ಚಯೋ।
ಸತ್ತಧಾ ಅಟ್ಠಧಾ ವಾಪಿ, ಹೋತಿ ಸೇಸತ್ತಯಸ್ಸ ಸಾ॥

ಏತ್ಥ ಚ ಏವಂ ದೇಸಿತೇ ಉಪಾದಾನಚತುಕ್ಕೇ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಕಾಮುಪಾದಾನಸ್ಸ ಕಾಮತಣ್ಹಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಏಕಧಾವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಣ್ಹಾಭಿನನ್ದಿತೇಸು ವಿಸಯೇಸು ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ। ಸೇಸತ್ತಯಸ್ಸ ಪನ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಹೇತುವಸೇನ ಸತ್ತಧಾ ವಾ, ಉಪನಿಸ್ಸಯೇನ ಸಹ ಅಟ್ಠಧಾ ವಾಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಚ ಸಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತದಾ ಅಸಹಜಾತಾವ ಹೋತೀತಿ।

ಅಯಂ "ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನ"ನ್ತಿ ಪದಸ್ಮಿಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾಭವಪದವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೪೬. ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವಪದೇ –

ಅತ್ಥತೋ ಧಮ್ಮತೋ ಚೇವ, ಸಾತ್ಥತೋ ಭೇದಸಙ್ಗಹಾ।
ಯಂ ಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಚೇವ, ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ॥

ತತ್ಥ ಭವತೀತಿ ಭವೋ। ಸೋ ಕಮ್ಮಭವೋ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ ಚಾತಿ ದುವಿಧೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ – "ಭವೋ ದುವಿಧೇನ ಅತ್ಥಿ ಕಮ್ಮಭವೋ, ಅತ್ಥಿ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ"ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೨೩೪)। ತತ್ಥ ಕಮ್ಮಮೇವ ಭವೋ ಕಮ್ಮಭವೋ, ತಥಾ ಉಪಪತ್ತಿಯೇವ ಭವೋ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಉಪಪತ್ತಿ ಭವತೀತಿ ಭವೋ। ಕಮ್ಮಂ ಪನ ಯಥಾ ಸುಖಕಾರಣತ್ತಾ "ಸುಖೋ ಬುದ್ಧಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೋ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೧೯೪) ವುತ್ತೋ, ಏವಂ ಭವಕಾರಣತ್ತಾ ಫಲವೋಹಾರೇನ ಭವೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬನ್ತಿ। ಏವಂ ತಾವೇತ್ಥ **ಅತ್ಥತೋ** ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೬೪೭. ಧಮ್ಮತೋ ಪನ ಕಮ್ಮಭವೋ ತಾವ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಚೇತನಾ ಚೇವ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ ಅಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಕಮ್ಮಸಙ್ಖಾತಾ ಧಮ್ಮಾ। ಯಥಾಹ - "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಕಮ್ಮಭವೋ? ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ (ವಿಭ॰ ೨೩೪) ಪರಿತ್ತಭೂಮಕೋ ವಾ ಮಹಾಭೂಮಕೋ ವಾ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಕಮ್ಮಭವೋ। ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಭವಗಾಮಿಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಭವೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೩೪)। ಏತ್ಥ ಹಿ **ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ**ತಿ ತೇರಸ ಚೇತನಾ। **ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ**ತಿ ದ್ವಾದಸ। **ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ**ತಿ ಚತಸ್ಸೋ ಚೇತನಾ। ಏವಂ **ಪರಿತ್ತಭೂಮಕೋ ವಾ ಮಹಾಭೂಮಕೋ ವಾ**ತಿ ಏತೇನ ತಾಸಂಯೇವ ಚೇತನಾನಂ ಮನ್ದಬಹುವಿಪಾಕತಾ ವುತ್ತಾ। **ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಭವಗಾಮಿಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಪನ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ವುತ್ತಾ।

ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ ಪನ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಕಮ್ಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ, ಪಭೇದತೋ ನವವಿಧೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ - "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ? ಕಾಮಭವೋ ರೂಪಭವೋ ಅರೂಪಭವೋ ಸಞ್ಞಾಭವೋ ಅಸಞ್ಞಾಭವೋ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಭವೋ, ಏಕವೋಕಾರಭವೋ ಚತುವೋಕಾರಭವೋ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೋ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೩೪)। ತತ್ಥ ಕಾಮಸಙ್ಖಾತೋ ಭವೋ ಕಾಮಭವೋ। ಏಸ ನಯೋ ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು। ಸಞ್ಞಾವತಂ ಭವೋ, ಸಞ್ಞಾ ವಾ ಏತ್ಥ ಭವೇ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಞ್ಞಾಭವೋ। ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಅಸಞ್ಞಾಭವೋ। ಓಳಾರಿಕಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಅಭಾವಾ ಸುಖುಮಾಯ ಚ ಭಾವಾ ನೇವಸಞ್ಞಾ, ನಾಸಞ್ಞಾ ಅಸ್ಮಿಂ ಭವೇತಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಭವೋ। ಏಕೇನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇನ ವೋಕಿಣ್ಣೋ ಭವೋ ಏಕವೋಕಾರಭವೋ। ಏಕೋ ವಾ ವೋಕಾರೋ ಅಸ್ಸ ಭವಸ್ಸಾತಿ ಏಕವೋಕಾರಭವೋ। ಏಸ ನಯೋ ಚತುವೋಕಾರಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇಸು। ತತ್ಥ ಕಾಮಭವೋ ಪಞ್ಚ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕ್ಖನ್ಧಾ। ತಥಾ ರೂಪಭವೋ। ಅರೂಪಭವೋ ಚತ್ತಾರೋ , ಸಞ್ಞಾಭವೋ ಪಞ್ಚ। ಅಸಞ್ಞಾಭವೋ ಏಕೋ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕ್ಖನ್ಧೋ। ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಭವೋ ಚತ್ತಾರೋ। ಏಕವೋಕಾರಭವಾದಯೋ ಏಕಚತುಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕ್ಖನ್ಧೇಹೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಧಮ್ಮತೋಪಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೬೪೮. ಸಾತ್ಥತೋತಿ ಯಥಾ ಚ ಭವನಿದ್ದೇಸೇ, ತಥೇವ ಕಾಮಂ ಸಙ್ಖಾರನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಯೋವ ವುತ್ತಾ, ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಪುರಿಮೇ ಅತೀತಕಮ್ಮವಸೇನ ಇಧ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ, ಇಮೇ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕಮ್ಮವಸೇನ ಆಯತಿಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚಯತ್ತಾತಿ ಪುನವಚನಂ ಸಾತ್ಥಕಮೇವ, ಪುಬ್ಬೇ ವಾ "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ? ಕುಸಲಾ ಚೇತನಾ ಕಾಮಾವಚರಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೨೬) ಏವಮಾದಿನಾ ನಯೇನ ಚೇತನಾವ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ವುತ್ತಾ। ಇಧ ಪನ "ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಭವಗಾಮಿಕಮ್ಮ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೩೪) ವಚನತೋ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪಿ। ಪುಬ್ಬೇ ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಮೇವ ಕಮ್ಮಂ "ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇದಾನಿ ಅಸಞ್ಞಾಭವನಿಬ್ಬತ್ತಕಮ್ಪಿ। ಕಿಂ ವಾ ಬಹುನಾ, "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಯೋವ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ। "ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ"ತಿ ಇಧ ಪನ ಉಪಪತ್ತಿಭವಸ್ಸಾಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಸಾತ್ಥಕಮೇವಿದಂ ಪುನವಚನನ್ತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಸಾತ್ಥತೋಪಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೬೪೯. ಭೇದಸಙ್ಗಹಾತಿ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವಸ್ಸ ಭೇದತೋ ಚೇವ ಸಙ್ಗಹತೋ ಚ। ಯಞ್ಹಿ ಕಾಮುಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಕಾಮಭವನಿಬ್ಬತ್ತಕಂ ಕಮ್ಮಂ ಕರೀಯತಿ, ಸೋ ಕಮ್ಮಭವೋ। ತದಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಏಸ ನಯೋ ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು। ಏವಂ ಕಾಮುಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ದ್ವೇ ಕಾಮಭವಾ, ತದನ್ತೋಗಧಾ ಚ ಸಞ್ಞಾಭವಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವಾ, ದ್ವೇ ರೂಪಭವಾ, ತದನ್ತೋಗಧಾ ಚ ಸಞ್ಞಾಭವಅಸಞ್ಞಾಭವಏಕವೋಕಾರಭವಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವಾ, ದ್ವೇ ಅರೂಪಭವಾ, ತದನ್ತೋಗಧಾ ಚ ಸಞ್ಞಾಭವನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಭವಚತುವೋಕಾರಭವಾತಿ ಸದ್ಧಿಂ ಅನ್ತೋಗಧೇಹಿ ಛ ಭವಾ। ಯಥಾ ಚ ಕಾಮುಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಅನ್ತೋಗಧೇಹಿ ಛ ಭವಾ। ತಥಾ ಸೇಸುಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾಪೀತಿ ಏವಂ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ **ಭೇದತೋ** ಸದ್ಧಿಂ ಅನ್ತೋಗಧೇಹಿ ಚತುವೀಸತಿ ಭವಾ।

ಸಙ್ಗಹತೋ ಪನ ಕಮ್ಮಭವಂ ಉಪಪತ್ತಿಭವಞ್ಚ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಕಾಮುಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಅನ್ತೋಗಧೇಹಿ ಏಕೋ ಕಾಮಭವೋ। ತಥಾ ರೂಪಾರೂಪಭವಾತಿ ತಯೋ ಭವಾ। ತಥಾ ಸೇಸುಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಪೀತಿ। ಏವಂ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಗಹತೋ ಸದ್ಧಿಂ ಅನ್ತೋಗಧೇಹಿ ದ್ವಾದಸ ಭವಾ। ಅಪಿಚ ಅವಿಸೇಸೇನ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಕಾಮಭವೂಪಗಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಭವೋ। ತದಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಏಸ ನಯೋ ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು। ಏವಂ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಅನ್ತೋಗಧೇಹಿ ದ್ವೇ ಕಾಮಭವಾ, ದ್ವೇ ರೂಪಭವಾ, ದ್ವೇ ಅರೂಪಭವಾತಿ ಅಪರೇನ ಪರಿಯಾಯೇನ ಸಙ್ಗಹತೋ ಛ ಭವಾ। ಕಮ್ಮಭವಉಪಪತ್ತಿಭವಭೇದಂ ವಾ ಅನುಪಗಮ್ಮ ಸದ್ಧಿಂ ಅನ್ತೋಗಧೇಹಿ ಕಾಮಭವಾದಿವಸೇನ ತಯೋ ಭವಾ ಹೋನ್ತಿ। ಕಾಮಭವಾದಿಭೇದಮ್ಪಿ ಅನುಪಗಮ್ಮ ಕಮ್ಮಭವಉಪಪತ್ತಿಭವವಸೇನ ದ್ವೇ ಭವಾ ಹೋನ್ತಿ। ಕಮ್ಮುಪಪತ್ತಿಭೇದಞ್ಚಾಪಿ ಅನುಪಗಮ್ಮ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋತಿ ಭವವಸೇನ ಏಕೋವ ಭವೋ ಹೋತೀತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಭವಸ್ಸ ಭೇದಸಙ್ಗಹಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೬೫೦. ಯಂ ಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಚೇವಾತಿ ಯಞ್ಚೇತ್ಥ ಉಪಾದಾನಂ ಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತತೋಪಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಿಂ ಪನೇತ್ಥ ಕಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ? ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಯಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿಯೇವ। ಉಮ್ಮತ್ತಕೋ ವಿಯ ಹಿ ಪುಥುಜ್ಜನೋ। ಸೋ ಇದಂ ಯುತ್ತಂ ಇದಂ ಅಯುತ್ತನ್ತಿ ಅವಿಚಾರೇತ್ವಾ ಯಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ವಸೇನ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಭವಂ ಪತ್ಥೇತ್ವಾ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿಯೇವ। ತಸ್ಮಾ ಯದೇಕಚ್ಚೇ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನೇನ ರೂಪಾರೂಪಭವಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ವದನ್ತಿ, ತಂ ನ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬೇನ ಪನ ಸಬ್ಬೋ ಹೋತೀತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಂ।

ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಅನುಸ್ಸವವಸೇನ ವಾ ದಿಟ್ಠಾನುಸಾರೇನ ವಾ "ಕಾಮಾ ನಾಮೇತೇ ಮನುಸ್ಸಲೋಕೇ ಚೇವ ಖತ್ತಿಯಮಹಾಸಾಲಕುಲಾದೀಸು, ಛ ಕಾಮಾವಚರದೇವಲೋಕೇ ಚ ಸಮಿದ್ಧಾ"ತಿ ಚಿನ್ತೇತ್ವಾ ತೇಸಂ ಅಧಿಗಮತ್ಥಂ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಸ್ಸವನಾದೀಹಿ ವಞ್ಚಿತೋ "ಇಮಿನಾ ಕಮ್ಮೇನ ಕಾಮಾ ಸಮ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ"ತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಕಾಮುಪಾದಾನವಸೇನ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಿಪಿ ಕರೋತಿ, ಸೋ ದುಚ್ಚರಿತಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ಅಪಾಯೇ ಉಪಪಜ್ಜತಿ। ಸನ್ದಿಟ್ಠಿಕೇ ವಾ ಪನ ಕಾಮೇ ಪತ್ಥಯಮಾನೋ ಪಟಿಲದ್ಧೇ ಚ ಗೋಪಯಮಾನೋ ಕಾಮುಪಾದಾನವಸೇನ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಿ ಕರೋತಿ, ಸೋ ದುಚ್ಚರಿತಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ಅಪಾಯೇ ಉಪಪಜ್ಜತಿ। ತತ್ರಾಸ್ಸ ಉಪಪತ್ತಿಹೇತುಭೂತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಭವೋ। ಕಮ್ಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಸಞ್ಞಾಭವಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವಾ ಪನ ತದನ್ತೋಗಧಾ ಏವ।

ಅಪರೋ ಪನ ಸದ್ಧಮ್ಮಸ್ಸವನಾದೀಹಿ ಉಪಬ್ರೂಹಿತಞಾಣೋ "ಇಮಿನಾ ಕಮ್ಮೇನ ಕಾಮಾ ಸಮ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ"ತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಕಾಮುಪಾದಾನವಸೇನ ಕಾಯಸುಚರಿತಾದೀನಿ ಕರೋತಿ। ಸೋ ಸುಚರಿತಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ದೇವೇಸು ವಾ ಮನುಸ್ಸೇಸು ವಾ ಉಪಪಜ್ಜತಿ। ತತ್ರಾಸ್ಸ ಉಪಪತ್ತಿಹೇತುಭೂತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಭವೋ। ಕಮ್ಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಸಞ್ಞಾಭವಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವಾ ಪನ ತದನ್ತೋಗಧಾ ಏವ। ಇತಿ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ಸಪ್ಪಭೇದಸ್ಸ ಸಾನ್ತೋಗಧಸ್ಸ ಕಾಮಭವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

ಅಪರೋ "ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು ತತೋ ಸಮಿದ್ಧತರಾ ಕಾಮಾ"ತಿ ಸುತ್ವಾ ಪರಿಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ವಾ ಕಾಮುಪಾದಾನವಸೇನೇವ ರೂಪಾರೂಪಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ ಸಮಾಪತ್ತಿಬಲೇನ ರೂಪಾರೂಪಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ಉಪಪಜ್ಜತಿ। ತತ್ರಾಸ್ಸ ಉಪಪತ್ತಿಹೇತುಭೂತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಭವೋ। ಕಮ್ಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಸಞ್ಞಾ-ಅಸಞ್ಞಾ-ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾ-ಏಕ-ಚತು-ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವಾ ಪನ ತದನ್ತೋಗಧಾ ಏವ। ಇತಿ ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ಸಪ್ಪಭೇದಾನಂ ಸಾನ್ತೋಗಧಾನಂ ರೂಪಾರೂಪಭವಾನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

ಅಪರೋ “ಅಯಂ ಅತ್ತಾ ನಾಮ ಕಾಮಾವಚರಸಮ್ಪತ್ತಿಭವೇ ವಾ ರೂಪಾರೂಪಭವಾನಂ ವಾ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಉಚ್ಛಿನ್ನೇ ಸುಉಚ್ಛಿನ್ನೋ ಹೋತೀ”ತಿ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಂ ಉಪಾದಾಯ ತದುಪಗಂ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಸ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಭವೋ। ಕಮ್ಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಸಞ್ಞಾಭವಾದಯೋ ಪನ ತದನ್ತೋಗಧಾ ಏವ। ಇತಿ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ ಸಪ್ಪಭೇದಾನಂ ಸಾನ್ತೋಗಧಾನಂ ತಿಣ್ಣಮ್ಪಿ ಕಾಮರೂಪಾರೂಪಭವಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

ಅಪರೋ “ಅಯಂ ಅತ್ತಾ ನಾಮ ಕಾಮಾವಚರಸಮ್ಪತ್ತಿಭವೇ ವಾ ರೂಪಾರೂಪಭವಾನಂ ವಾ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಸುಖೀ ಹೋತಿ ವಿಗತಪರಿಳಾಹೋ”ತಿ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನೇನ ತದುಪಗಂ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಸ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಭವೋ। ತದಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಸಞ್ಞಾಭವಾದಯೋ ಪನ ತದನ್ತೋಗಧಾ ಏವ। ಇತಿ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ ಸಪ್ಪಭೇದಾನಂ ಸಾನ್ತೋಗಧಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಭವಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

ಅಪರೋ “ಇದಂ ಸೀಲಬ್ಬತಂ ನಾಮ ಕಾಮಾವಚರಸಮ್ಪತ್ತಿಭವೇ ವಾ ರೂಪಾರೂಪಭವಾನಂ ವಾ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಪರಿಪೂರೇನ್ತಸ್ಸ ಸುಖಂ ಪಾರಿಪೂರಿಂ ಗಚ್ಛತೀ”ತಿ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನವಸೇನ ತದುಪಗಂ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಸ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮಭವೋ। ತದಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಸಞ್ಞಾಭವಾದಯೋ ಪನ ತದನ್ತೋಗಧಾ ಏವ। ಇತಿ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ ಸಪ್ಪಭೇದಾನಂ ಸಾನ್ತೋಗಧಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಭವಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಯಂ ಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತತೋಪಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ಕಿಂ ಪನೇತ್ಥ ಕಸ್ಸ ಭವಸ್ಸ ಕಥಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಚೇ?

ರೂಪಾರೂಪಭವಾನಂ , ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಉಪಾದಾನಂ।
ಸಹಜಾತಾದೀಹಿಪಿ ತಂ, ಕಾಮಭವಸ್ಸಾತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ॥

ರೂಪಾರೂಪಭವಾನಂ ಹಿ, ಕಾಮಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಸ್ಸ ಚ ಕಮ್ಮಭವೇ ಕುಸಲಕಮ್ಮಸ್ಸೇವ, ಉಪಪತ್ತಿಭವಸ್ಸ ಚೇತಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಉಪಾದಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಏಕಧಾವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಕಾಮಭವೇ ಅತ್ತನಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಕುಸಲಕಮ್ಮಭವಸ್ಸ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತಹೇತುಪಚ್ಚಯಪ್ಪಭೇದೇಹಿ ಸಹಜಾತಾದೀಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನೇವಾತಿ।

ಅಯಂ “ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ”ತಿ ಪದಸ್ಮಿಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ಭವಪಚ್ಚಯಾಜಾತಿಆದಿವಿತ್ಥಾರಕಥಾ

೬೫೧. ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀತಿಆದೀಸು ಜಾತಿಆದೀನಂ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ಸಚ್ಚನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಭವೋತಿ** ಪನೇತ್ಥ ಕಮ್ಮಭವೋವ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಸೋ ಹಿ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ, ನ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ। ಸೋ ಚ ಪನ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯವಸೇನ ದ್ವೇಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - ಕಥಂ ಪನೇತಂ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ ಭವೋ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಚೇ? ಬಾಹಿರಪಚ್ಚಯಸಮತ್ತೇಪಿ ಹೀನಪಣೀತತಾದಿವಿಸೇಸದಸ್ಸನತೋ। ಬಾಹಿರಾನಂ ಹಿ ಜನಕಜನನೀಸುಕ್ಕಸೋಣಿತಾಹಾರಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಸಮತ್ತೇಪಿ ಸತ್ತಾನಂ ಯಮಕಾನಮ್ಪಿ ಸತಂ ಹೀನಪಣೀತತಾದಿವಿಸೇಸೋ ದಿಸ್ಸತಿ। ಸೋ ಚ ನ ಅಹೇತುಕೋ ಸಬ್ಬದಾ ಚ ಸಬ್ಬೇಸಞ್ಚ ಅಭಾವತೋ, ನ ಕಮ್ಮಭವತೋ ಅಞ್ಞಹೇತುಕೋ ತದಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಕಸತ್ತಾನಂ ಅಜ್ಝತ್ತಸನ್ತಾನೇ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕಾರಣಸ್ಸ ಅಭಾವತೋತಿ

ಕಮ್ಮಭವಹೇತುಕೋವ। ಕಮ್ಮಂ ಹಿ ಸತ್ತಾನಂ ಹೀನಪಣೀತತಾದಿವಿಸೇಸಸ್ಸ ಹೇತು। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ "ಕಮ್ಮಂ ಸತ್ತೇ ವಿಭಜತಿ ಯದಿದಂ ಹೀನಪ್ಪಣೀತತಾಯಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೮೯)। ತಸ್ಮಾ ಜಾನಿತಬ್ಬಮೇತಂ "ಭವೋ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ।

ಯಸ್ಮಾ ಚ ಅಸತಿ ಜಾತಿಯಾ ಜರಾಮರಣಂ ನಾಮ, ಸೋಕಾದಯೋ ವಾ ಧಮ್ಮಾ ನ ಹೋನ್ತಿ। ಜಾತಿಯಾ ಪನ ಸತಿ ಜರಾಮರಣಞ್ಚೇವ, ಜರಾಮರಣಸಙ್ಖಾತದುಕ್ಖಧಮ್ಮಫುಟ್ಠಸ್ಸ ಚ ಬಾಲಜನಸ್ಸ ಜರಾಮರಣಾಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾ ವಾ ತೇನ ತೇನ ದುಕ್ಖಧಮ್ಮೇನ ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ಅನಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಾ ವಾ ಸೋಕಾದಯೋ ಚ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅಯಮ್ಪಿ ಜಾತಿ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ಚೇವ ಸೋಕಾದೀನಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸಾ ಪನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಕೋಟಿಯಾ ಏಕಧಾವ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ।

ಅಯಂ "ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ"ತಿಆದೀಸು ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ।

ಭವಚಕ್ಕಕಥಾ

೬೫೧. ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಸೋಕಾದಯೋ ಅವಸಾನೇ ವುತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಯಾ ಸಾ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಏವಮೇತಸ್ಸ ಭವಚಕ್ಕಸ್ಸ ಆದಿಮ್ಹಿ ವುತ್ತಾ, ಸಾ,

ಸೋಕಾದೀಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾ, ಸಿದ್ಧಾ ಭವಚಕ್ಕಮವಿದಿತಾದಿಮಿದಂ।
ಕಾರಕವೇದಕರಹಿತಂ, ದ್ವಾದಸವಿಧಸುಞ್ಞತಾಸುಞ್ಞಂ॥

ಸತತಂ ಸಮಿತಂ ಪವತ್ತತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಕಥಂ ಪನೇತ್ಥ ಸೋಕಾದೀಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಿದ್ಧಾ, ಕಥಮಿದಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ಅವಿದಿತಾದಿ, ಕಥಂ ಕಾರಕವೇದಕರಹಿತಂ, ಕಥಂ ದ್ವಾದಸವಿಧಸುಞ್ಞತಾಸುಞ್ಞನ್ತಿ ಚೇ? ಏತ್ಥ ಹಿ ಸೋಕದೋಮನಸ್ಸುಪಾಯಾಸಾ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಅವಿಯೋಗಿನೋ, ಪರಿದೇವೋ ಚ ನಾಮ ಮೂಳ್ಹಸ್ಸಾತಿ ತೇಸು ತಾವ ಸಿದ್ಧೇಸು ಸಿದ್ಧಾ ಹೋತಿ ಅವಿಜ್ಜಾ। ಅಪಿಚ "ಆಸವಸಮುದಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೩) ವುತ್ತಂ। ಆಸವಸಮುದಯಾ ಚೇತೇ ಸೋಕಾದಯೋ ಹೋನ್ತಿ।

ಕಥಂ? ವತ್ಥುಕಾಮವಿಯೋಗೇ ತಾವ ಸೋಕೋ ಕಾಮಾಸವಸಮುದಯಾ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ -

"ತಸ್ಸ ಚೇ ಕಾಮಯಾನಸ್ಸ, ಛನ್ದಜಾತಸ್ಸ ಜನ್ತುನೋ।
ತೇ ಕಾಮಾ ಪರಿಹಾಯನ್ತಿ, ಸಲ್ಲವಿದ್ಧೋವ ರುಪ್ಪತೀ"ತಿ॥ (ಸು॰ ನಿ॰ ೭೭೩)।

ಯಥಾ ಚಾಹ - "ಕಾಮತೋ ಜಾಯತಿ ಸೋಕೋ"ತಿ। (ಧ॰ ಪ॰ ೨೧೫)।

ಸಬ್ಬೇಪಿ ಚೇತೇ ದಿಟ್ಠಾಸವಸಮುದಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ಯಥಾಹ -

"ತಸ್ಸ 'ಅಹಂ ರೂಪಂ ಮಮ ರೂಪ'ನ್ತಿ ಪರಿಯುಟ್ಠಟ್ಠಾಯಿನೋ ರೂಪವಿಪರಿಣಾಮಞ್ಞಥಾಭಾವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಸೋಕಪರಿದೇವದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸುಪಾಯಾಸಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧)।

ಯಥಾ ಚ ದಿಟ್ಠಾಸವಸಮುದಯಾ, ಏವಂ ಭವಾಸವಸಮುದಯಾಪಿ। ಯಥಾಹ -

“ಯೇಪಿ ತೇ ದೇವಾ ದೀಘಾಯುಕಾ ವಣ್ಣವನ್ತೋ ಸುಖಬಹುಲಾ ಉಚ್ಚೇಸು ವಿಮಾನೇಸು ಚಿರಟ್ಠಿತಿಕಾ, ತೇಪಿ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಧಮ್ಮದೇಸನಂ ಸುತ್ವಾ ಭಯಂ ಸನ್ತಾಸಂ ಸಂವೇಗಮಾಪಜ್ಜನ್ತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೮)। ಪಞ್ಚ ಪುಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಾನಿ ದಿಸ್ವಾ ಮರಣಭಯೇನ ಸನ್ತಜ್ಜಿತಾನಂ ದೇವಾನಂ ವಿಯ।

ಯಥಾ ಚ ಭವಾಸವಸಮುದಯಾ, ಏವಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸವಸಮುದಯಾಪಿ। ಯಥಾಹ –

“ಸ ಖೋ ಸೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಬಾಲೋ ತಿವಿಧಂ ದಿಟ್ಠೇವ ಧಮ್ಮೇ ದುಕ್ಖಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಪಟಿಸಂವೇದೇತೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೪೬)।

ಇತಿ ಯಸ್ಮಾ ಆಸವಸಮುದಯಾ ಏತೇ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಏತೇ ಸಿಜ್ಝಮಾನಾ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಹೇತುಭೂತೇ ಆಸವೇ ಸಾಧೇನ್ತಿ। ಆಸವೇಸು ಚ ಸಿದ್ಧೇಸು ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಭಾವತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಪಿ ಸಿದ್ಧಾವ ಹೋತೀತಿ। ಏವಂ ತಾವೇತ್ಥ **ಸೋಕಾದೀಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಿದ್ಧಾ** ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಏವಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಭಾವತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಿದ್ಧಾಯ ಪುನ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಏವಂ ಹೇತುಫಲಪರಮ್ಪರಾಯ ಪರಿಯೋಸಾನಂ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ಹೇತುಫಲಸಮ್ಬನ್ಧವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ದ್ವಾದಸಙ್ಗಂ **ಭವಚಕ್ಕಂ ಅವಿದಿತಾದೀ**ತಿ ಸಿದ್ಧಂ ಹೋತಿ।

ಏವಂ ಸತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಇದಂ ಆದಿಮತ್ತಕಥನಂ ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ ಚೇ। ನಯಿದಂ ಆದಿಮತ್ತಕಥನಂ। ಪಧಾನಧಮ್ಮಕಥನಂ ಪನೇತಂ। ತಿಣ್ಣನ್ನಂ ಹಿ ವಟ್ಟಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ಪಧಾನಾ। ಅವಿಜ್ಜಾಗ್ಗಹಣೇನ ಹಿ ಅವಸೇಸಕಿಲೇಸವಟ್ಟಞ್ಚ ಕಮ್ಮಾದೀನಿ ಚ ಬಾಲಂ ಪಲಿಬೋಧೇನ್ತಿ। ಸಪ್ಪಸಿರಗ್ಗಹಣೇನ ಸೇಸಸಪ್ಪಸರೀರಂ ವಿಯ ಬಾಹಂ। ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುಚ್ಛೇದೇ ಪನ ಕತೇ ತೇಹಿ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ಹೋತಿ । ಸಪ್ಪಸಿರಚ್ಛೇದೇ ಕತೇ ಪಲಿಬೋಧಿತಬಾಹಾವಿಮೋಕ್ಖೋ ವಿಯ। ಯಥಾಹ – “ಅವಿಜ್ಜಾಯತ್ವೇವ ಅಸೇಸವಿರಾಗನಿರೋಧಾ ಸಙ್ಖಾರನಿರೋಧೋ”ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೧; ಮಹಾವ॰ ೧)। ಇತಿ ಯಂ ಗಣ್ಹತೋ ಬನ್ಧೋ, ಮುಚ್ಚತೋ ಚ ಮೋಕ್ಖೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ಪಧಾನಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕಥನಮಿದಂ, ನ ಆದಿಮತ್ತಕಥನನ್ತಿ। ಏವಮಿದಂ **ಭವಚಕ್ಕಂ ಅವಿದಿತಾದೀ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತಯಿದಂ ಯಸ್ಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಪವತ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತತೋ ಅಞ್ಞೇನ “ಬ್ರಹ್ಮಾ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾ ಸೇಟ್ಠೋ ಸಜಿತಾ”ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೪೨) ಏವಂ ಪರಿಕಪ್ಪಿತೇನ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿನಾ ವಾ ಸಂಸಾರಸ್ಸ ಕಾರಕೇನ, “ಸೋ ಖೋ ಪನ ಮೇ ಅಯಂ ಅತ್ತಾ ವದೋ ವೇದೇಯ್ಯೋ”ತಿ ಏವಂ ಪರಿಕಪ್ಪಿತೇನ ಅತ್ತನಾ ವಾ ಸುಖದುಕ್ಖಾನಂ ವೇದಕೇನ ರಹಿತಂ। ಇತಿ **ಕಾರಕವೇದಕರಹಿತ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾ ಉದಯಬ್ಬಯಧಮ್ಮಕತ್ತಾ ಧುವಭಾವೇನ, ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠತ್ತಾ ಸಂಕಿಲೇಸಿಕತ್ತಾ ಚ ಸುಭಭಾವೇನ, ಉದಯಬ್ಬಯಪಟಿಪೀಳಿತತ್ತಾ ಸುಖಭಾವೇನ, ಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತವುತ್ತಿತ್ತಾ ವಸವತ್ತನಭೂತೇನ ಅತ್ತಭಾವೇನ ಚ ಸುಞ್ಞಾ। ತಥಾ ಸಙ್ಖಾರಾದೀನಿಪಿ ಅಙ್ಗಾನಿ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ನ ಅತ್ತಾ, ನ ಅತ್ತನೋ, ನ ಅತ್ತನಿ, ನ ಅತ್ತವತೀ। ತಥಾ ಸಙ್ಖಾರಾದೀನಿಪಿ ಅಙ್ಗಾನಿ। ತಸ್ಮಾ **ದ್ವಾದಸವಿಧಸುಞ್ಞತಾಸುಞ್ಞ**ಮೇತಂ ಭವಚಕ್ಕನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೬೫೩. ಏವಞ್ಚ ವಿದಿತ್ವಾ ಪುನ,

ತಸ್ಸಾವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾ, ಮೂಲಮತೀತಾದಯೋ ತಯೋ ಕಾಲಾ।
ದ್ವೇ ಅಟ್ಠ ದ್ವೇ ಏವ ಚ, ಸರೂಪತೋ ತೇಸು ಅಙ್ಗಾನಿ॥

ತಸ್ಸ ಖೋ ಪನೇತಸ್ಸ ಭವಚಕ್ಕಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಾ ತಣ್ಹಾ ಚಾತಿ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾ **ಮೂಲನ್ತಿ** ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತದೇತಂ ಪುಬ್ಬನ್ತಾಹರಣತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಮೂಲಂ ವೇದನಾವಸಾನಂ, ಅಪರನ್ತಸನ್ತಾನತೋ ತಣ್ಹಾಮೂಲಂ ಜರಾಮರಣಾವಸಾನನ್ತಿ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಪುರಿಮಂ ದಿಟ್ಠಿಚರಿತವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ಪಚ್ಛಿಮಂ ತಣ್ಹಾಚರಿತವಸೇನ। ದಿಟ್ಠಿಚರಿತಾನಂ ಹಿ ಅವಿಜ್ಜಾ, ತಣ್ಹಾಚರಿತಾನಞ್ಚ ತಣ್ಹಾ ಸಂಸಾರನಾಯಿಕಾ। ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಸಮುಗ್ಘಾತಾಯ ವಾ ಪಠಮಂ, ಫಲುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಹೇತೂನಂ ಅನುಪಚ್ಛೇದಪ್ಪಕಾಸನತೋ, ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಸಮುಗ್ಘಾತಾಯ ದುತಿಯಂ, ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಜರಾಮರಣಪ್ಪಕಾಸನತೋ। ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕವಸೇನ ವಾ ಪುರಿಮಂ, ಅನುಪುಬ್ಬಪವತ್ತಿದೀಪನತೋ, ಓಪಪಾತಿಕವಸೇನ ಪಚ್ಛಿಮಂ, ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿದೀಪನತೋ।

ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಾಗತಾ ಚಸ್ಸ **ತಯೋ ಕಾಲಾ**। ತೇಸು ಪಾಳಿಯಂ ಸರೂಪತೋ ಆಗತವಸೇನ "ಅವಿಜ್ಜಾ, ಸಙ್ಖಾರಾ ಚಾ"ತಿ **ದ್ವೇ** ಅಙ್ಗಾನಿ ಅತೀತಕಾಲಾನಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಭವಾವಸಾನಾನಿ **ಅಟ್ಠ** ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕಾಲಾನಿ। ಜಾತಿ ಚೇವ ಜರಾಮರಣಞ್ಚ **ದ್ವೇ** ಅನಾಗತಕಾಲಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೬೫೪. ಪುನ ,

"ಹೇತುಫಲಹೇತುಪುಬ್ಬಕ-ತಿಸನ್ಧಿಚತುಭೇದಸಙ್ಗಹಞ್ಚೇತಂ।
ವೀಸತಿ ಆಕಾರಾರಂ, ತಿವಟ್ಟಮನವಟ್ಠಿತಂ ಭಮತಿ"॥

ಇತಿಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತತ್ಥ ಸಙ್ಖಾರಾನಞ್ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಚ ಅನ್ತರಾ ಏಕೋ ಹೇತುಫಲಸನ್ಧಿ ನಾಮ। ವೇದನಾಯ ಚ ತಣ್ಹಾಯ ಚ ಅನ್ತರಾ ಏಕೋ ಫಲಹೇತುಸನ್ಧಿ ನಾಮ। ಭವಸ್ಸ ಚ ಜಾತಿಯಾ ಚ ಅನ್ತರಾ ಏಕೋ ಹೇತುಫಲಸನ್ಧೀತಿ ಏವಮಿದಂ **ಹೇತುಫಲಹೇತುಪುಬ್ಬಕತಿಸನ್ಧೀ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಸನ್ಧೀನಂ ಆದಿಪರಿಯೋಸಾನವವತ್ಥಿತಾ ಪನಸ್ಸ **ಚತ್ತಾರೋ ಸಙ್ಗಹಾ** ಹೋನ್ತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾ ಏಕೋ ಸಙ್ಗಹೋ। ವಿಞ್ಞಾಣನಾಮರೂಪಸಳಾಯತನಫಸ್ಸವೇದನಾ ದುತಿಯೋ। ತಣ್ಹುಪಾದಾನಭವಾ ತತಿಯೋ। ಜಾತಿಜರಾಮರಣಂ ಚತುತ್ಥೋತಿ। ಏವಮಿದಂ ಚತುಭೇದಸಙ್ಗಹನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅತೀತೇ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚ, ಇದಾನಿ ಫಲಪಞ್ಚಕಂ।
ಇದಾನಿ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚ, ಆಯತಿಂ ಫಲಪಞ್ಚಕನ್ತಿ॥

ಏತೇಹಿ ಪನ ವೀಸತಿಯಾ ಆಕಾರಸಙ್ಖಾತೇಹಿ ಅರೇಹಿ **ವೀಸತಿಆಕಾರಾರ**ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ **ಅತೀತೇ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚಾ**ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಚಾತಿ ಇಮೇ ತಾವ ದ್ವೇ ವುತ್ತಾ ಏವ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಅವಿದ್ವಾ ಪರಿತಸ್ಸತಿ, ಪರಿತಸ್ಸಿತೋ ಉಪಾದಿಯತಿ, ತಸ್ಸುಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ। ತಸ್ಮಾ ತಣ್ಹುಪಾದಾನಭವಾಪಿ ಗಹಿತಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನಾಹ "ಪುರಿಮಕಮ್ಮಭವಸ್ಮಿಂ ಮೋಹೋ ಅವಿಜ್ಜಾ, ಆಯೂಹನಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ನಿಕನ್ತಿ ತಣ್ಹಾ, ಉಪಗಮನಂ ಉಪಾದಾನಂ, ಚೇತನಾ ಭವೋತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಪುರಿಮಕಮ್ಮಭವಸ್ಮಿಂ ಇಧ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೭)।

ತತ್ಥ **ಪುರಿಮಕಮ್ಮಭವಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ ಪುರಿಮೇ ಕಮ್ಮಭವೇ, ಅತೀತಜಾತಿಯಂ ಕಮ್ಮಭವೇ ಕರಿಯಮಾನೇತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಮೋಹೋ ಅವಿಜ್ಜಾ**ತಿ ಯೋ ತದಾ ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಮೋಹೋ, ಯೇನ ಮೂಳ್ಹೋ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ಸಾ ಅವಿಜ್ಜಾ। **ಆಯೂಹನಾ ಸಙ್ಖಾರಾ**ತಿ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತೋ ಯಾ ಪುರಿಮಚೇತನಾಯೋ, ಯಥಾ "ದಾನಂ ದಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಮಾಸಮ್ಪಿ ಸಂವಚ್ಛರಮ್ಪಿ ದಾನುಪಕರಣಾನಿ ಸಜ್ಜೇನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಪುರಿಮಚೇತನಾಯೋ। ಪಟಿಗ್ಗಾಹಕಾನಂ ಪನ ಹತ್ಥೇ ದಕ್ಖಿಣಂ ಪತಿಟ್ಠಾಪಯತೋ ಚೇತನಾ

ಭವೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏಕಾವಜ್ಜನೇಸು ವಾ ಛಸು ಜವನೇಸು ಚೇತನಾ ಆಯೂಹನಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ನಾಮ । ಸತ್ತಮೇ ಭವೋ। ಯಾ ಕಾಚಿ ವಾ ಪನ ಚೇತನಾ ಭವೋ। ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಆಯೂಹನಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ನಾಮ। **ನಿಕನ್ತಿ ತಣ್ಹಾ**ತಿ ಯಾ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಫಲೇ ಉಪಪತ್ತಿಭವೇ ನಿಕಾಮನಾ ಪತ್ಥನಾ, ಸಾ ತಣ್ಹಾ ನಾಮ। **ಉಪಗಮನಂ ಉಪಾದಾನ**ನ್ತಿ ಯಂ ಕಮ್ಮಭವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ "ಇದಂ ಕತ್ವಾ ಅಸುಕಸ್ಮಿಂ ನಾಮ ಠಾನೇ ಕಾಮೇ ಸೇವಿಸ್ಸಾಮಿ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಪವತ್ತಂ ಉಪಗಮನಂ ಗಹಣಂ ಪರಾಮಸನಂ, ಇದಂ ಉಪಾದಾನಂ ನಾಮ। **ಚೇತನಾ ಭವೋ**ತಿ ಆಯೂಹನಾವಸಾನೇ ವುತ್ತಾ ಚೇತನಾ ಭವೋತಿ ಏವಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಇದಾನಿ ಫಲಪಞ್ಚಕನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿವೇದನಾವಸಾನಂ ಪಾಳಿಯಂ ಆಗತಮೇವ। ಯಥಾಹ - "ಇಧ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಓಕ್ಕನ್ತಿ ನಾಮರೂಪಂ, ಪಸಾದೋ ಆಯತನಂ, ಫುಟ್ಠೋ ಫಸ್ಸೋ, ವೇದಯಿತಂ ವೇದನಾ, ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಇಧೂಪಪತ್ತಿಭವಸ್ಮಿಂ ಪುರೇಕತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ೧.೪೭)। ತತ್ಥ **ಪಟಿಸನ್ಧಿ ವಿಞ್ಞಾಣ**ನ್ತಿ ಯಂ ಭವನ್ತರಪಟಿಸನ್ಧಾನವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಪಟಿಸನ್ಧೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ। **ಓಕ್ಕನ್ತಿ ನಾಮರೂಪ**ನ್ತಿ ಯಾ ಗಬ್ಭೇ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಓಕ್ಕನ್ತಿ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಪವಿಸನಂ ವಿಯ, ಇದಂ ನಾಮರೂಪಂ। **ಪಸಾದೋ ಆಯತನ**ನ್ತಿ ಇದಂ ಚಕ್ಖಾದಿಪಞ್ಚಾಯತನವಸೇನ ವುತ್ತಂ। **ಫುಟ್ಠೋ ಫಸ್ಸೋ**ತಿ ಯೋ ಆರಮ್ಮಣಂ ಫುಟ್ಠೋ ಫುಸನ್ತೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ, ಅಯಂ ಫಸ್ಸೋ। **ವೇದಯಿತಂ ವೇದನಾ**ತಿ ಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯೇನ ವಾ ಫಸ್ಸೇನ ಸಹ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ವಿಪಾಕವೇದಯಿತಂ, ಸಾ ವೇದನಾತಿ ಏವಮತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಇದಾನಿ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚಾತಿ ತಣ್ಹಾದಯೋ ಪಾಳಿಯಂ ಆಗತಾ ತಣ್ಹುಪಾದಾನಭವಾ। ಭವೇ ಪನ ಗಹಿತೇ ತಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಭಾಗಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಗಹಿತಾವ ಹೋನ್ತಿ। ತಣ್ಹುಪಾದಾನಗ್ಗಹಣೇನ ಚ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ, ಯಾಯ ವಾ ಮೂಳ್ಹೋ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ಸಾ ಅವಿಜ್ಜಾ ಗಹಿತಾವ ಹೋತೀತಿ। ಏವಂ ಪಞ್ಚ। ತೇನಾಹ "ಇಧ ಪರಿಪಕ್ಕತ್ತಾ ಆಯತನಾನಂ ಮೋಹೋ ಅವಿಜ್ಜಾ, ಆಯೂಹನಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ನಿಕನ್ತಿ ತಣ್ಹಾ, ಉಪಗಮನಂ ಉಪಾದಾನಂ, ಚೇತನಾ ಭವೋತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಇಧ ಕಮ್ಮಭವಸ್ಮಿಂ ಆಯತಿಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೭)। ತತ್ಥ **ಇಧ ಪರಿಪಕ್ಕತ್ತಾ ಆಯತನಾನ**ನ್ತಿ ಪರಿಪಕ್ಕಾಯತನಸ್ಸ ಕಮ್ಮಕರಣಕಾಲೇ ಸಮ್ಮೋಹೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ಸೇಸಂ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವ।

ಆಯತಿಂ ಫಲಪಞ್ಚಕನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಪಞ್ಚ। ತಾನಿ ಜಾತಿಗ್ಗಹಣೇನ ವುತ್ತಾನಿ। ಜರಾಮರಣಂ ಪನ ತೇಸಂಯೇವ ಜರಾಮರಣಂ। ತೇನಾಹ - "ಆಯತಿಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ , ಓಕ್ಕನ್ತಿ ನಾಮರೂಪಂ, ಪಸಾದೋ ಆಯತನಂ, ಫುಟ್ಠೋ ಫಸ್ಸೋ, ವೇದಯಿತಂ ವೇದನಾ, ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಆಯತಿಂ ಉಪಪತ್ತಿಭವಸ್ಮಿಂ ಇಧ ಕತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೭)। ಏವಮಿದಂ ವೀಸತಿ ಆಕಾರಾರಂ ಹೋತಿ।

ತಿವಟ್ಟಮನವಟ್ಠಿತಂ ಭಮತೀತಿ ಏತ್ಥ ಪನ ಸಙ್ಖಾರಭವಾ ಕಮ್ಮವಟ್ಟಂ, ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹುಪಾದಾನಾನಿ ಕಿಲೇಸವಟ್ಟಂ, ವಿಞ್ಞಾಣನಾಮರೂಪಸಳಾಯತನಫಸ್ಸವೇದನಾ ವಿಪಾಕವಟ್ಟನ್ತಿ ಇಮೇಹಿ ತೀಹಿ ವಟ್ಟೇಹಿ ತಿವಟ್ಟಮಿದಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ಯಾವ ಕಿಲೇಸವಟ್ಟಂ ನ ಉಪಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ, ತಾವ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಅನವಟ್ಠಿತಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಪರಿವತ್ತನತೋ ಭಮತಿಯೇವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೬೫೫. ತಯಿದಮೇವಂ ಭಮಮಾನಂ,

ಸಚ್ಚಪ್ಪಭವತೋ ಕಿಚ್ಚಾ, ವಾರಣಾ ಉಪಮಾಹಿ ಚ।
ಗಮ್ಭೀರನಯಭೇದಾ ಚ, ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಯಥಾರಹಂ॥

ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮಂ ಅವಿಸೇಸೇನ ಸಮುದಯಸಚ್ಚನ್ತಿ ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೇ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಙ್ಖಾರಾ ದುತಿಯಸಚ್ಚಪ್ಪಭವಂ ದುತಿಯಸಚ್ಚಂ। ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ದುತಿಯಸಚ್ಚಪ್ಪಭವಂ ಪಠಮಸಚ್ಚಂ। ವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಹಿ ನಾಮರೂಪಾದೀನಿ ವಿಪಾಕವೇದನಾಪರಿಯೋಸಾನಾನಿ ಪಠಮಸಚ್ಚಪ್ಪಭವಂ ಪಠಮಸಚ್ಚಂ। ವೇದನಾಯ ತಣ್ಹಾ ಪಠಮಸಚ್ಚಪ್ಪಭವಂ ದುತಿಯಸಚ್ಚಂ। ತಣ್ಹಾಯ ಉಪಾದಾನಂ ದುತಿಯಸಚ್ಚಪ್ಪಭವಂ ದುತಿಯಸಚ್ಚಂ। ಉಪಾದಾನತೋ ಭವೋ ದುತಿಯಸಚ್ಚಪ್ಪಭವಂ ಪಠಮದುತಿಯಸಚ್ಚದ್ವಯಂ। ಭವತೋ ಜಾತಿ ದುತಿಯಸಚ್ಚಪ್ಪಭವಂ ಪಠಮಸಚ್ಚಂ। ಜಾತಿಯಾ ಜರಾಮರಣಂ ಪಠಮಸಚ್ಚಪ್ಪಭವಂ ಪಠಮಸಚ್ಚನ್ತಿ ಏವಂ ತಾವಿದಂ **ಸಚ್ಚಪ್ಪಭವತೋ** ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಯಥಾರಹಂ।

೬೫೬. ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾ ವತ್ಥೂಸು ಚ ಸತ್ತೇ ಸಮ್ಮೋಹೇತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಾತುಭಾವಾಯ। ತಥಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಸಙ್ಖತಞ್ಚ ಅಭಿಸಙ್ಖರೋನ್ತಿ, ಪಚ್ಚಯಾ ಚ ಹೋನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ। ವಿಞ್ಞಾಣಮ್ಪಿ ವತ್ಥುಞ್ಚ ಪಟಿವಿಜಾನಾತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ। ನಾಮರೂಪಮ್ಪಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಞ್ಚ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಸಳಾಯತನಸ್ಸ। ಸಳಾಯತನಮ್ಪಿ ಸವಿಸಯೇ ಚ ಪವತ್ತತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಫಸ್ಸಸ್ಸ। ಫಸ್ಸೋಪಿ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಫುಸತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ವೇದನಾಯ। ವೇದನಾಪಿ ಆರಮ್ಮಣರಸಞ್ಚ ಅನುಭವತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ತಣ್ಹಾಯ। ತಣ್ಹಾಪಿ ರಜ್ಜನೀಯೇ ಚ ಧಮ್ಮೇ ರಜ್ಜತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಉಪಾದಾನಸ್ಸ। ಉಪಾದಾನಮ್ಪಿ ಉಪಾದಾನಿಯೇ ಚ ಧಮ್ಮೇ ಉಪಾದಿಯತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಭವಸ್ಸ। ಭವೋಪಿ ನಾನಾಗತೀಸು ಚ ವಿಕ್ಖಿಪತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಜಾತಿಯಾ। ಜಾತಿಪಿ ಖನ್ಧೇ ಚ ಜನೇತಿ ತೇಸಂ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಭಾವೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ। ಜರಾಮರಣಮ್ಪಿ ಖನ್ಧಾನಂ ಪಾಕಭೇದಭಾವಞ್ಚ ಅಧಿತಿಟ್ಠತಿ, ಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ ಭವನ್ತರಪಾತುಭಾವಾಯ ಸೋಕಾದೀನಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಪದೇಸು ದ್ವೇಧಾ ಪವತ್ತಿ**ಕಿಚ್ಚತೋ**ಪಿ ಇದಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಯಥಾರಹಂ।

೬೫೭. ಯಸ್ಮಾ ಚೇತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಇದಂ ಕಾರಕದಸ್ಸನನಿವಾರಣಂ। ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಅತ್ತಸಙ್ಕನ್ತಿದಸ್ಸನನಿವಾರಣಂ। ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ "ಅತ್ತಾ"ತಿಪರಿಕಪ್ಪಿತವತ್ಥುಭೇದದಸ್ಸನತೋ ಘನಸಞ್ಞಾನಿವಾರಣಂ। ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನನ್ತಿಆದಿ ಅತ್ತಾ ಪಸ್ಸತಿ…ಪೇ॰… ವಿಜಾನಾತಿ, ಫುಸತಿ, ವೇದಯತಿ, ತಣ್ಹಿಯತಿ, ಉಪಾದಿಯತಿ, ಭವತಿ, ಜಾಯತಿ, ಜೀಯತಿ, ಮೀಯತೀತಿಏವಮಾದಿದಸ್ಸನನಿವಾರಣಂ। ತಸ್ಮಾ ಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನ**ನಿವಾರಣತೋ**ಪೇತಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಯಥಾರಹಂ।

೬೫೮. ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಸಲಕ್ಖಣಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣವಸೇನ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅದಸ್ಸನತೋ ಅನ್ಧೋ ವಿಯ ಅವಿಜ್ಜಾ। ಅನ್ಧಸ್ಸ ಉಪಕ್ಖಲನಂ ವಿಯ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ। ಉಪಕ್ಖಲಿತಸ್ಸ ಪತನಂ ವಿಯ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಪತಿತಸ್ಸ ಗಣ್ಡಪಾತುಭಾವೋ ವಿಯ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಂ। ಗಣ್ಡಭೇದಪೀಳಕಾ ವಿಯ ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನಂ। ಗಣ್ಡಪೀಳಕಾಘಟ್ಟನಂ ವಿಯ ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ। ಘಟ್ಟನದುಕ್ಖಂ ವಿಯ ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ, ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪಟಿಕಾರಾಭಿಲಾಸೋ ವಿಯ ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ। ಪಟಿಕಾರಾಭಿಲಾಸೇನ ಅಸಪ್ಪಾಯಗ್ಗಹಣಂ ವಿಯ ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನಂ। ಉಪಾದಿಣ್ಣಅಸಪ್ಪಾಯಾಲೇಪನಂ ವಿಯ ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ। ಅಸಪ್ಪಾಯಾಲೇಪನೇನ ಗಣ್ಡವಿಕಾರಪಾತುಭಾವೋ ವಿಯ ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ। ಗಣ್ಡವಿಕಾರತೋ ಗಣ್ಡಭೇದೋ ವಿಯ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣಂ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಪನೇತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾ ಅಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಮಿಚ್ಛಾಪಟಿಪತ್ತಿಭಾವೇನ ಸತ್ತೇ ಅಭಿಭವತಿ ಪಟಲಂ ವಿಯ ಅಕ್ಖೀನಿ । ತದಭಿಭೂತೋ ಚ ಬಾಲೋ ಪುನಬ್ಭವಿಕೇಹಿ ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಅತ್ತಾನಂ ವೇಠೇತಿ ಕೋಸಕಾರಕಿಮಿ ವಿಯ ಕೋಸಪ್ಪದೇಸೇಹಿ। ಸಙ್ಖಾರಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಗತೀಸು ಪತಿಟ್ಠಂ ಲಭತಿ ಪರಿಣಾಯಕಪರಿಗ್ಗಹಿತೋ ವಿಯ ರಾಜಕುಮಾರೋ ರಜ್ಜೇ। ಉಪಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಪರಿಕಪ್ಪನತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಂ ನಾಮರೂಪಂ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತೇತಿ ಮಾಯಾಕಾರೋ ವಿಯ ಮಾಯಂ। ನಾಮರೂಪೇ ಪತಿಟ್ಠಿತಂ ಸಳಾಯತನಂ ವುದ್ಧಿಂ ವಿರೂಳ್ಹಿಂ ವೇಪುಲ್ಲಂ ಪಾಪುಣಾತಿ ಸುಭೂಮಿಯಂ ಪತಿಟ್ಠಿತೋ ವನಪ್ಪಗುಮ್ಬೋ ವಿಯ। ಆಯತನಘಟ್ಟನತೋ ಫಸ್ಸೋ ಜಾಯತಿ ಅರಣಿಸಹಿತಾಭಿಮನ್ಥನತೋ ಅಗ್ಗಿ ವಿಯ। ಫಸ್ಸೇನ ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ವೇದನಾ ಪಾತುಭವತಿ ಅಗ್ಗಿನಾ

ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ದಾಹೋ ವಿಯ। ವೇದಯಮಾನಸ್ಸ ತಣ್ಹಾ ಪವಡ್ಢತಿ ಲೋಣೂದಕಂ ಪಿವತೋ ಪಿಪಾಸಾ ವಿಯ। ತಸಿತೋ ಭವೇಸು ಅಭಿಲಾಸಂ ಕರೋತಿ ಪಿಪಾಸಿತೋ ವಿಯ ಪಾನೀಯೇ। ತದಸ್ಸುಪಾದಾನಂ, ಉಪಾದಾನೇನ ಭವಂ ಉಪಾದಿಯತಿ ಆಮಿಸಲೋಭೇನ ಮಚ್ಛೋ ಬಳಿಸಂ ವಿಯ। ಭವೇ ಸತಿ ಜಾತಿ ಹೋತಿ ಬೀಜೇ ಸತಿ ಅಙ್ಕುರೋ ವಿಯ। ಜಾತಸ್ಸ ಅವಸ್ಸಂ ಜರಾಮರಣಂ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಪತನಂ ವಿಯ। ತಸ್ಮಾ ಏವಂ **ಉಪಮಾಹಿ**ಪೇತಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಯಥಾರಹಂ।

೬೫೯. ಯಸ್ಮಾ ಚ ಭಗವತಾ ಅತ್ಥತೋಪಿ ಧಮ್ಮತೋಪಿ ದೇಸನತೋಪಿ ಪಟಿವೇಧತೋಪಿ ಗಮ್ಭೀರಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಗಮ್ಭೀರೋ ಚಾಯಂ, ಆನನ್ದ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಗಮ್ಭೀರಾವಭಾಸೋ ಚಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೯೫; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೬೦) ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ **ಗಮ್ಭೀರಭೇದತೋ**ಪೇತಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಯಥಾರಹಂ।

ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ನ ಜಾತಿತೋ ಜರಾಮರಣಂ ನ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಜಾತಿಂ ವಿನಾ ಅಞ್ಞತೋ ಹೋತಿ, ಇತ್ಥಞ್ಚ ಜಾತಿತೋ ಸಮುದಾಗಚ್ಛತೀತಿ ಏವಂ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಸಮುದಾಗತಟ್ಠಸ್ಸ ದುರವಬೋಧನೀಯತೋ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಸಮ್ಭೂತಸಮುದಾಗತಟ್ಠೋ ಗಮ್ಭೀರೋ। ತಥಾ ಜಾತಿಯಾ ಭವಪಚ್ಚಯ...ಪೇ॰... ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಸಮ್ಭೂತಸಮುದಾಗತಟ್ಠೋ ಗಮ್ಭೀರೋ। ತಸ್ಮಾ ಇದಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ಅತ್ಥಗಮ್ಭೀರನ್ತಿ ಅಯಂ ತಾವೇತ್ಥ **ಅತ್ಥಗಮ್ಭೀರತಾ**। ಹೇತುಫಲಞ್ಹಿ ಅತ್ಥೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಥಾಹ - "ಹೇತುಫಲೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೨೦)।

ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಯೇನಾಕಾರೇನ ಯದವತ್ಥಾ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ದುರವಬೋಧನೀಯತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೋ ಗಮ್ಭೀರೋ। ತಥಾ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ...ಪೇ॰... ಜಾತಿಯಾ ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೋ ಗಮ್ಭೀರೋ, ತಸ್ಮಾ ಇದಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ಧಮ್ಮಗಮ್ಭೀರನ್ತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ **ಧಮ್ಮಗಮ್ಭೀರತಾ**। ಹೇತುನೋ ಹಿ ಧಮ್ಮೋತಿ ನಾಮಂ। ಯಥಾಹ - "ಹೇತುಮ್ಹಿ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೨೦)।

ಯಸ್ಮಾ ಚಸ್ಸ ತೇನ ತೇನ ಕಾರಣೇನ ತಥಾ ತಥಾ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬತ್ತಾ ದೇಸನಾಪಿ ಗಮ್ಭೀರಾ, ನ ತತ್ಥ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣತೋ ಅಞ್ಞಂ ಞಾಣಂ ಪತಿಟ್ಠಂ ಲಭತಿ। ತಥಾಹೇತಂ ಕತ್ಥಚಿ ಸುತ್ತೇ ಅನುಲೋಮತೋ, ಕತ್ಥಚಿ ಪಟಿಲೋಮತೋ, ಕತ್ಥಚಿ ಅನುಲೋಮಪಟಿಲೋಮತೋ, ಕತ್ಥಚಿ ವೇಮಜ್ಝತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಅನುಲೋಮತೋ ವಾ ಪಟಿಲೋಮತೋ ವಾ, ಕತ್ಥಚಿ ತಿಸನ್ಧಿಚತುಸಙ್ಖೇಪಂ, ಕತ್ಥಚಿ ದ್ವಿಸನ್ಧಿತಿಸಙ್ಖೇಪಂ, ಕತ್ಥಚಿ ಏಕಸನ್ಧಿದ್ವಿಸಙ್ಖೇಪಂ ದೇಸಿತಂ, ತಸ್ಮಾ ಇದಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ದೇಸನಾಗಮ್ಭೀರನ್ತಿ ಅಯಂ **ದೇಸನಾಗಮ್ಭೀರತಾ**।

ಯಸ್ಮಾ ಚೇತ್ಥ ಯೋ ಸೋ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಸಭಾವೋ, ಯೇನ ಪಟಿವಿದ್ಧೇನ ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ ಸಮ್ಮಾ ಸಲಕ್ಖಣತೋ ಪಟಿವಿದ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ, ಸೋ ದುಪ್ಪರಿಯೋಗಾಹತ್ತಾ ಗಮ್ಭೀರೋ, ತಸ್ಮಾ ಇದಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ಪಟಿವೇಧಗಮ್ಭೀರಂ। ತಥಾ ಹೇತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಅಞ್ಞಾಣಾದಸ್ಸನಸಚ್ಚಾಸಮ್ಪಟಿವೇಧಟ್ಠೋ ಗಮ್ಭೀರೋ, ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಾಯೂಹನಸರಾಗವಿರಾಗಟ್ಠೋ, ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಸುಞ್ಞತಅಬ್ಯಾಪಾರಅಸಙ್ಕನ್ತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಪಾತುಭಾವಟ್ಠೋ, ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಏಕುಪ್ಪಾದವಿನಿಬ್ಭೋಗಾವಿನಿಬ್ಭೋಗನಮನರುಪ್ಪನಟ್ಠೋ, ಸಳಾಯತನಸ್ಸ ಅಧಿಪತಿಲೋಕದ್ವಾರಖೇತ್ತವಿಸಯಿಭಾವಟ್ಠೋ, ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಫುಸನಸಙ್ಘಟ್ಟನಸಙ್ಗತಿಸನ್ನಿಪಾತಟ್ಠೋ , ವೇದನಾಯ ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಸುಖದುಕ್ಖಮಜ್ಝತ್ತಭಾವನಿಜ್ಜೀವವೇದಯಿತಟ್ಠೋ। ತಣ್ಹಾಯ ಅಭಿನನ್ದಿತಜ್ಝೋಸಾನಸರಿತಾಲತಾನದೀತಣ್ಹಾಸಮುದ್ದದುಪ್ಪೂರಟ್ಠೋ, ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಆದಾನಗ್ಗಹಣಾಭಿನಿವೇಸಪರಾಮಾಸದುರತಿಕ್ಕಮಟ್ಠೋ, ಭವಸ್ಸ ಆಯೂಹನಾಭಿಸಙ್ಖರಣಯೋನಿಗತಿಠಿತಿನಿವಾಸೇಸುಖಿಪನಟ್ಠೋ, ಜಾತಿಯಾ ಜಾತಿ ಸಞ್ಜಾತಿ ಓಕ್ಕನ್ತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ಪಾತುಭಾವಟ್ಠೋ, ಜರಾಮರಣಸ್ಸ ಖಯವಯಭೇದವಿಪರಿಣಾಮಟ್ಠೋ ಗಮ್ಭೀರೋತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ **ಪಟಿವೇಧಗಮ್ಭೀರತಾ**।

೬೬೦. ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಏಕತ್ತನಯೋ, ನಾನತ್ತನಯೋ, ಅಬ್ಯಾಪಾರನಯೋ, ಏವಂಧಮ್ಮತಾನಯೋತಿ ಚತ್ತಾರೋ ಅತ್ಥನಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ **ನಯಭೇದತೋ**ಪೇತಂ ಭವಚಕ್ಕಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಯಥಾರಹಂ।

ತತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಏವಂ ಬೀಜಸ್ಸ ಅಙ್ಕುರಾದಿಭಾವೇನ ರುಕ್ಖಭಾವಪ್ಪತ್ತಿ ವಿಯ ಸನ್ತಾನಾನುಪಚ್ಛೇದೋ **ಏಕತ್ತನಯೋ** ನಾಮ। ಯಂ ಸಮ್ಮಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಹೇತುಫಲಸಮ್ಬನ್ಧೇನ ಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಅನುಪಚ್ಛೇದಾವಬೋಧತೋ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಂ ಪಜಹತಿ। ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಹೇತುಫಲಸಮ್ಬನ್ಧೇನ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಸನ್ತಾನಾನುಪಚ್ಛೇದಸ್ಸ ಏಕತ್ತಗಹಣತೋ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಂ ಉಪಾದಿಯತಿ।

ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಪನ ಯಥಾಸಕಂಲಕ್ಖಣವವತ್ಥಾನಂ **ನಾನತ್ತನಯೋ** ನಾಮ। ಯಂ ಸಮ್ಮಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ನವನವಾನಂ ಉಪ್ಪಾದದಸ್ಸನತೋ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಂ ಪಜಹತಿ। ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಏಕಸನ್ತಾನಪತಿತಸ್ಸ ಭಿನ್ನಸನ್ತಾನಸ್ಸೇವ ನಾನತ್ತಗ್ಗಹಣತೋ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಂ ಉಪಾದಿಯತಿ।

ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸಙ್ಖಾರಾ ಮಯಾ ಉಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಾ, ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅಮ್ಹೇಹೀತಿ ಏವಮಾದಿಬ್ಯಾಪಾರಾಭಾವೋ **ಅಬ್ಯಾಪಾರನಯೋ** ನಾಮ। ಯಂ ಸಮ್ಮಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಕಾರಕಸ್ಸ ಅಭಾವಾವಬೋಧತೋ ಅತ್ತದಿಟ್ಠಿಂ ಪಜಹತಿ। ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಯೋ ಅಸತಿಪಿ ಬ್ಯಾಪಾರೇ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಸಭಾವನಿಯಮಸಿದ್ಧೋ ಹೇತುಭಾವೋ, ತಸ್ಸ ಅಗ್ಗಹಣತೋ ಅಕಿರಿಯದಿಟ್ಠಿಂ ಉಪಾದಿಯತಿ।

ಅವಿಜ್ಜಾದೀಹಿ ಪನ ಕಾರಣೇಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂಯೇವ ಸಮ್ಭವೋ ಖೀರಾದೀಹಿ ದಧಿಆದೀನಂ ವಿಯ, ನ ಅಞ್ಞೇಸನ್ತಿ ಅಯಂ **ಏವಂಧಮ್ಮತಾನಯೋ** ನಾಮ। ಯಂ ಸಮ್ಮಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಪಚ್ಚಯಾನುರೂಪತೋ ಫಲಾವಬೋಧಾ ಅಹೇತುಕದಿಟ್ಠಿಂ ಅಕಿರಿಯದಿಟ್ಠಿಞ್ಚ ಪಜಹತಿ। ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಪಚ್ಚಯಾನುರೂಪಂ ಫಲಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಯತೋ ಕುತೋಚಿ ಯಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಅಸಮ್ಭವಗ್ಗಹಣತೋ ಅಹೇತುಕದಿಟ್ಠಿಞ್ಚೇವ ನಿಯತವಾದಞ್ಚ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ ಏವಮಿದಂ ಭವಚಕ್ಕಂ,

ಸಚ್ಚಪ್ಪಭವತೋ ಕಿಚ್ಚಾ, ವಾರಣಾಉಪಮಾಹಿ ಚ।
ಗಮ್ಭೀರನಯಭೇದಾ ಚ, ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಯಥಾರಹಂ॥

೬೬೧. ಇದಞ್ಹಿ ಅತಿಗಮ್ಭೀರತೋ ಅಗಾಧಂ। ನಾನಾನಯಗಹನತೋ ದುರತಿಯಾನಂ। ಞಾಣಾಸಿನಾ ಸಮಾಧಿಪವರಸಿಲಾಯಂ ಸುನಿಸಿತೇನ,

ಭವಚಕ್ಕಮಪದಾಲೇತ್ವಾ, ಅಸನಿವಿಚಕ್ಕಮಿವ ನಿಚ್ಚನಿಮ್ಮಥನಂ।
ಸಂಸಾರಭಯಮತೀತೋ, ನ ಕೋಚಿ ಸುಪಿನನ್ತರೇಪ್ಯತ್ಥಿ॥

ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಹೇತಂ ಭಗವತಾ – "ಗಮ್ಭೀರೋ ಚಾಯಂ, ಆನನ್ದ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ ಗಮ್ಭೀರಾವಭಾಸೋ ಚ। ಏತಸ್ಸ ಚಾನನ್ದ, ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅನನುಬೋಧಾ ಅಪ್ಪಟಿವೇಧಾ ಏವಮಯಂ ಪಜಾ ತನ್ತಾಕುಲಕಜಾತಾ ಕುಲಾಗಣ್ಠಿಕಜಾತಾ ಮುಞ್ಜಪಬ್ಬಜಭೂತಾ ಅಪಾಯಂ ದುಗ್ಗತಿಂ ವಿನಿಪಾತಂ ಸಂಸಾರಂ ನಾತಿವತ್ತತೀ"ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೯೫; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೬೦)। ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ವಾ ಪರೇಸಂ ವಾ ಹಿತಾಯ ಚ ಸುಖಾಯ ಚ ಪಟಿಪನ್ನೋ ಅವಸೇಸಕಿಚ್ಚಾನಿ ಪಹಾಯ,

ಗಮ್ಭೀರೇ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರಪ್ಪಭೇದೇ ಇಧ ಪಣ್ಡಿತೋ।
ಯಥಾ ಗಾಧಂ ಲಭೇಥೇವಮನುಯುಞ್ಜೇ ಸದಾ ಸತೋತಿ॥

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಧಿಕಾರೇ

ಪಞ್ಞಾಭೂಮಿನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ಸತ್ತರಸಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೧೮. ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ

ನಾಮರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಕಥಾ

೬೬೨. ಇದಾನಿ ಯಾ "ಇಮೇಸು ಭೂಮಿಭೂತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಉಗ್ಗಹಪರಿಪುಚ್ಛಾವಸೇನ ಞಾಣಪರಿಚಯಂ ಕತ್ವಾ 'ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿ ಚೇವ ಚಿತ್ತವಿಸುದ್ಧಿ ಚಾ'ತಿ ದ್ವೇ ಮೂಲಭೂತಾ ವಿಸುದ್ಧಿಯೋ ಸಮ್ಪಾದೇತಬ್ಬಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ। ತತ್ಥ **ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ ಸುಪರಿಸುದ್ಧಂ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಾದಿಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಸೀಲಂ, ತಞ್ಚ **ಸೀಲನಿದ್ದೇಸೇ** ವಿತ್ಥಾರಿತಮೇವ। **ಚಿತ್ತವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ ಸಉಪಚಾರಾ ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ, ತಾಪಿ ಚಿತ್ತಸೀಸೇನ ವುತ್ತ**ಸಮಾಧಿನಿದ್ದೇಸೇ** ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ವಿತ್ಥಾರಿತಾ ಏವ। ತಸ್ಮಾ ತಾ ತತ್ಥ ವಿತ್ಥಾರಿತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ "ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ, ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿ, ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ, ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ, ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧೀತಿ ಇಮಾ ಪನ ಪಞ್ಚ ವಿಸುದ್ಧಿಯೋ ಸರೀರ"ನ್ತಿ, ತತ್ಥ **ನಾಮರೂಪಾನಂ ಯಾಥಾವದಸ್ಸನಂ ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ।

೬೬೩. ತಂ ಸಮ್ಪಾದೇತುಕಾಮೇನ **ಸಮಥಯಾನಿಕೇನ** ತಾವ ಠಪೇತ್ವಾ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಅವಸೇಸರೂಪಾರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಾನಂ ಅಞ್ಞತರತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ವಿತಕ್ಕಾದೀನಿ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ ಧಮ್ಮಾ **ಲಕ್ಖಣರಸಾದಿವಸೇನ** ಪರಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬಾ। ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬಮ್ಪೇತಂ ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಮುಖಂ ನಮನತೋ ನಮನಟ್ಠೇನ **ನಾಮ**ನ್ತಿ ವವತ್ಥಪೇತಬ್ಬಂ।

ತತೋ ಯಥಾ ನಾಮ ಪುರಿಸೋ ಅನ್ತೋಗೇಹೇ ಸಪ್ಪಂ ದಿಸ್ವಾ ತಂ ಅನುಬನ್ಧಮಾನೋ ತಸ್ಸ ಆಸಯಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಏವಮೇವ ಅಯಮ್ಪಿ ಯೋಗಾವಚರೋ ತಂ ನಾಮಂ ಉಪಪರಿಕ್ಖನ್ತೋ "ಇದಂ ನಾಮಂ ಕಿಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪವತ್ತತೀ"ತಿ ಪರಿಯೇಸಮಾನೋ ತಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಂ ಹದಯರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ। ತತೋ ಹದಯರೂಪಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಿ, ಭೂತನಿಸ್ಸಿತಾನಿ ಚ ಸೇಸುಪಾದಾಯರೂಪಾನೀತಿ ರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಸೋ ಸಬ್ಬಮ್ಪೇತಂ ರುಪ್ಪನತೋ **ರೂಪ**ನ್ತಿ ವವತ್ಥಪೇತಿ। ತತೋ ನಮನಲಕ್ಖಣಂ ನಾಮಂ, ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ ರೂಪನ್ತಿ **ಸಙ್ಖೇಪತೋ ನಾಮರೂಪಂ ವವತ್ಥಪೇತಿ।**

೬೬೪. **ಸುದ್ಧವಿಪಸ್ಸನಾಯಾನಿಕೋ** ಪನ ಅಯಮೇವ ವಾ **ಸಮಥಯಾನಿಕೋ** ಚತುಧಾತುವವತ್ಥಾನೇ ವುತ್ತಾನಂ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಾತುಪರಿಗ್ಗಹಮುಖಾನಂ ಅಞ್ಞತರಮುಖವಸೇನ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ವಾ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವಾ ಚತಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಯಾಥಾವಸರಸಲಕ್ಖಣತೋ ಆವಿಭೂತಾಸು ಧಾತೂಸು ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಮ್ಹಿ ತಾವ ಕೇಸೇ "ಚತಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ, ವಣ್ಣೋ, ಗನ್ಧೋ, ರಸೋ, ಓಜಾ, ಜೀವಿತಂ, ಕಾಯಪ್ಪಸಾದೋ"ತಿ ಏವಂ ಕಾಯದಸಕವಸೇನ ದಸ ರೂಪಾನಿ, ತತ್ಥೇವ ಭಾವಸ್ಸ ಅತ್ಥಿತಾಯ ಭಾವದಸಕವಸೇನ ದಸ, ತತ್ಥೇವ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ, ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಅಪರಾನಿಪಿ ಚತುವೀಸತೀತಿ ಏವಂ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನೇಸು ಚತುವೀಸತಿಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ ರೂಪಾನಿ, ಸೇದೋ, ಅಸ್ಸು, ಖೇಳೋ, ಸಿಙ್ಘಾಣಿಕಾತಿ ಇಮೇಸು ಪನ ಚತೂಸು ಉತುಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನೇಸು ದ್ವಿನ್ನಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಾನಂ ವಸೇನ ಸೋಳಸ ಸೋಳಸ ರೂಪಾನಿ, ಉದರಿಯಂ, ಕರೀಸಂ, ಪುಬ್ಬೋ, ಮುತ್ತನ್ತಿ ಇಮೇಸು ಚತೂಸು ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನೇಸು ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸೇವ ಓಜಟ್ಠಮಕಸ್ಸ ವಸೇನ ಅಟ್ಠ ಅಟ್ಠ ರೂಪಾನಿ ಪಾಕಟಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಏಸ ತಾವ **ದ್ವತ್ತಿಂಸಾಕಾರೇ** ನಯೋ।

ಯೇ ಪನ ಇಮಸ್ಮಿಂ ದ್ವತ್ತಿಂಸಾಕಾರೇ ಆವಿಭೂತೇ ಅಪರೇ ದಸ ಆಕಾರಾ ಆವಿಭವನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಅಸಿತಾದಿಪರಿಪಾಚಕೇ ತಾವ ಕಮ್ಮಜೇ ತೇಜೋಕೋಟ್ಠಾಸಮ್ಹಿ ಓಜಟ್ಠಮಕಞ್ಚೇವ ಜೀವಿತಞ್ಚಾತಿ ನವ ರೂಪಾನಿ, ತಥಾ ಚಿತ್ತಜೇ ಅಸ್ಸಾಸಪಸ್ಸಾಸಕೋಟ್ಠಾಸೇಪಿ

ಓಜಟ್ಠಮಕಞ್ಚೇವ ಸದ್ದೋ ಚಾತಿ ನವ, ಸೇಸೇಸು ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನೇಸು ಅಟ್ಠಸು ಜೀವಿತನವಕಞ್ಚೇವ ತೀಣಿ ಚ ಓಜಟ್ಠಮಕಾನೀತಿ ತೇತ್ತಿಂಸ ರೂಪಾನಿ ಪಾಕಟಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

ತಸ್ಸೇವಂ ವಿತ್ಥಾರತೋ ದ್ವಾಚತ್ತಾಲೀಸಾಕಾರವಸೇನ ಇಮೇಸು ಭೂತುಪಾದಾಯರೂಪೇಸು ಪಾಕಟೇಸು ಜಾತೇಸು ವತ್ಥುದ್ವಾರವಸೇನ ಪಞ್ಚ ಚಕ್ಖುದಸಕಾದಯೋ, ಹದಯವತ್ಥುದಸಕಞ್ಚಾತಿ ಅಪರಾನಿಪಿ ಸಟ್ಠಿರೂಪಾನಿ ಪಾಕಟಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಸೋ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ತಾನಿ **ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣೇನ** ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ''ಏತಂ **ರೂಪ**''ನ್ತಿ ಪಸ್ಸತಿ।

ತಸ್ಸೇವಂ ಪರಿಗ್ಗಹಿತರೂಪಸ್ಸ ದ್ವಾರವಸೇನ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ದ್ವೇಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ತಿಸ್ಸೋ ಮನೋಧಾತುಯೋ, ಅಟ್ಠಸಟ್ಠಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋತಿ ಏಕಾಸೀತಿ ಲೋಕಿಯಚಿತ್ತಾನಿ, ಅವಿಸೇಸೇನ ಚ ತೇಹಿ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಹಜಾತೋ ಫಸ್ಸೋ, ವೇದನಾ, ಸಞ್ಞಾ, ಚೇತನಾ, ಜೀವಿತಂ, ಚಿತ್ತಟ್ಠಿತಿ, ಮನಸಿಕಾರೋತಿ ಇಮೇ ಸತ್ತ ಸತ್ತ ಚೇತಸಿಕಾತಿ। ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಾನಿ ಪನ ನೇವ ಸುದ್ಧವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ , ನ ಸಮಥಯಾನಿಕಸ್ಸ ಪರಿಗ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಅನಧಿಗತತ್ತಾತಿ। ಸೋ ಸಬ್ಬೇಪಿ ತೇ ಅರೂಪಧಮ್ಮೇ **ನಮನಲಕ್ಖಣೇನ** ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ''ಏತಂ **ನಾಮ**''ನ್ತಿ ಪಸ್ಸತಿ। ಏವಮೇಕೋ **ಚತುಧಾತುವವತ್ಥಾನಮುಖೇನ ವಿತ್ಥಾರತೋ ನಾಮರೂಪಂ ವವತ್ಥಪೇತಿ।**

೬೬೫. ಅಪರೋ **ಅಟ್ಠಾರಸಧಾತುವಸೇನ**। ಕಥಂ? ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಅತ್ಥಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತಭಾವೇ ಚಕ್ಖುಧಾತು…ಪೇ॰… ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ಧಾತುಯೋ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಯಂ ಲೋಕೋ ಸೇತಕಣ್ಹಮಣ್ಡಲವಿಚಿತ್ತಂ ಆಯತವಿತ್ಥತಂ ಅಕ್ಖಿಕೂಪಕೇ ನ್ಹಾರುಸುತ್ತಕೇನ ಆಬದ್ಧಂ ಮಂಸಪಿಣ್ಡಂ ''ಚಕ್ಖೂ''ತಿ ಸಞ್ಜಾನಾತಿ, ತಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಖನ್ಧನಿದ್ದೇಸೇ ಉಪಾದಾರೂಪೇಸು ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಂ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಂ ''ಚಕ್ಖುಧಾತೂ''ತಿ ವವತ್ಥಪೇತಿ।

ಯಾನಿ ಪನಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾ ಚತಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ, ಪರಿವಾರಕಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ವಣ್ಣ-ಗನ್ಧ-ರಸ-ಓಜಾ-ರೂಪಾನಿ, ಅನುಪಾಲಕಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ನವ ಸಹಜಾತರೂಪಾನಿ, ತತ್ಥೇವ ಠಿತಾನಿ ಕಾಯದಸಕಭಾವದಸಕವಸೇನ ವೀಸತಿ ಕಮ್ಮಜರೂಪಾನಿ, ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾದೀನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಾನಂ ವಸೇನ ಚತುವೀಸತಿ ಅನುಪಾದಿನ್ನರೂಪಾನೀತಿ ಏವಂ ಸೇಸಾನಿ ತೇಪಣ್ಣಾಸ ರೂಪಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ನ ತಾನಿ ಚ ''ಚಕ್ಖುಧಾತೂ''ತಿ ವವತ್ಥಪೇತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಸೋತಧಾತುಆದೀಸುಪಿ। ಕಾಯಧಾತುಯಂ ಪನ ಅವಸೇಸಾನಿ ತೇಚತ್ತಾಲೀಸ ರೂಪಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ಪನ ಉತುಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ ಸದ್ದೇನ ಸಹ ನವ ನವ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಚಚತ್ತಾಲೀಸಾತಿ ವದನ್ತಿ।

ಇತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಪಸಾದಾ, ತೇಸಞ್ಚ ವಿಸಯಾ ರೂಪಸದ್ದಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾ ಪಞ್ಚಾತಿ ದಸ ರೂಪಾನಿ ದಸ ಧಾತುಯೋ ಹೋನ್ತಿ। ಅವಸೇಸರೂಪಾನಿ ಧಮ್ಮಧಾತುಯೇವ ಹೋನ್ತಿ। ಚಕ್ಖುಂ ಪನ ನಿಸ್ಸಾಯ ರೂಪಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ನಾಮಾತಿ ಏವಂ ದ್ವೇಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಪಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ ಹೋನ್ತಿ। ತೀಣಿ ಮನೋಧಾತುಚಿತ್ತಾನಿ ಏಕಾ ಮನೋಧಾತು, ಅಟ್ಠಸಟ್ಠಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಚಿತ್ತಾನಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಏಕಾಸೀತಿ ಲೋಕಿಯಚಿತ್ತಾನಿ ಸತ್ತ ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ। ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಧಮ್ಮಧಾತೂತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಅಡ್ಢೇಕಾದಸ ಧಾತುಯೋ ರೂಪಂ, ಅಡ್ಢಟ್ಠಮಾ ಧಾತುಯೋ ನಾಮನ್ತಿ ಏವಮೇಕೋ ಅಟ್ಠಾರಸಧಾತುವಸೇನ ನಾಮರೂಪಂ ವವತ್ಥಪೇತಿ।

೬೬೬. ಅಪರೋ **ದ್ವಾದಸಾಯತನವಸೇನ**। ಕಥಂ? ಚಕ್ಖುಧಾತುಯಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಠಪೇತ್ವಾ ತೇಪಣ್ಣಾಸ ರೂಪಾನಿ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಮತ್ತಂ ''ಚಕ್ಖಾಯತನ''ನ್ತಿ ವವತ್ಥಪೇತಿ। ತತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಚ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಧಾತುಯೋ ''ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಾಯತನಾನೀ''ತಿ, ತೇಸಂ ವಿಸಯಭೂತೇ ಪಞ್ಚಧಮ್ಮೇ ''ರೂಪಸದ್ದಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಾನೀ''ತಿ , ಲೋಕಿಯಸತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ ''ಮನಾಯತನ''ನ್ತಿ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಸೇಸರೂಪಞ್ಚ ''ಧಮ್ಮಾಯತನ''ನ್ತಿ

ಏವಮೇತ್ಥ ಅಡ್ಢೇಕಾದಸ ಆಯತನಾನಿ ರೂಪಂ, ದಿಯಡ್ಢಆಯತನಾನಿ ನಾಮನ್ತಿ ಏವಮೇಕೋ ದ್ವಾದಸಾಯತನವಸೇನ ನಾಮರೂಪಂ ವವತ್ಥಪೇತಿ।

೬೬೭. ಅಪರೋ ತತೋ ಸಂಖಿತ್ತತರಂ **ಖನ್ಧವಸೇನ** ವವತ್ಥಪೇತಿ। ಕಥಂ? ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸರೀರೇ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಚತಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ, ತಂನಿಸ್ಸಿತೋ ವಣ್ಣೋ, ಗನ್ಧೋ, ರಸೋ, ಓಜಾ, ಚಕ್ಖುಪಸಾದಾದಯೋ ಪಞ್ಚ ಪಸಾದಾ, ವತ್ಥುರೂಪಂ, ಭಾವೋ, ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ದ್ವಿಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಸದ್ದೋತಿ ಇಮಾನಿ ಸತ್ತರಸ ರೂಪಾನಿ **ಸಮ್ಮಸನುಪಗಾನಿ** ನಿಪ್ಫನ್ನಾನಿ ರೂಪರೂಪಾನಿ। ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ, ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ, ಆಕಾಸಧಾತು, ರೂಪಸ್ಸ ಲಹುತಾ, ಮುದುತಾ, ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ಉಪಚಯೋ, ಸನ್ತತಿ, ಜರತಾ, ಅನಿಚ್ಚತಾತಿ ಇಮಾನಿ ಪನ ದಸ ರೂಪಾನಿ **ನ ಸಮ್ಮಸನುಪಗಾನಿ,** ಆಕಾರವಿಕಾರಅನ್ತರಪರಿಚ್ಛೇದಮತ್ತಕಾನಿ, ನ ನಿಪ್ಫನ್ನರೂಪಾನಿ, ನ ರೂಪರೂಪಾನಿ। ಅಪಿಚ ಖೋ ರೂಪಾನಂ ಆಕಾರವಿಕಾರಅನ್ತರಪರಿಚ್ಛೇದಮತ್ತತೋ ರೂಪನ್ತಿ ಸಙ್ಖಂ ಗತಾನಿ। ಇತಿ ಸಬ್ಬಾನಿ ಪೇತಾನಿ ಸತ್ತವೀಸತಿ ರೂಪಾನಿ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ, ಏಕಾಸೀತಿಯಾ ಲೋಕಿಯಚಿತ್ತೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ವೇದನಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ಸಙ್ಖಾರಾ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ। ಇತಿ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ ರೂಪಂ, ಚತ್ತಾರೋ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ ನಾಮನ್ತಿ ಏವಮೇಕೋ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧವಸೇನ ನಾಮರೂಪಂ ವವತ್ಥಪೇತಿ।

೬೬೮. ಅಪರೋ "ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ರೂಪಂ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ಚತ್ತಾರಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ ಚತುನ್ನಞ್ಚ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯರೂಪ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೪೭; ಅ॰ ನಿ॰ ೧೧.೧೭) ಏವಂ ಸಂಖಿತ್ತೇನೇವ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತಭಾವೇ ರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ, ತಥಾ ಮನಾಯತನಞ್ಚೇವ ಧಮ್ಮಾಯತನೇಕದೇಸಞ್ಚ ನಾಮನ್ತಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ "ಇತಿ ಇದಞ್ಚ ನಾಮಂ ಇದಞ್ಚ ರೂಪಂ, ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿ **ಸಙ್ಖೇಪತೋ** ನಾಮರೂಪಂ ವವತ್ಥಪೇತಿ।

೬೬೯. ಸಚೇ ಪನಸ್ಸ ತೇನ ತೇನ ಮುಖೇನ ರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಅರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹತೋ ಸುಖುಮತ್ತಾ ಅರೂಪಂ ನ ಉಪಟ್ಠಾತಿ, ತೇನ ಧುರನಿಕ್ಖೇಪಂ ಅಕತ್ವಾ ರೂಪಮೇವ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಮ್ಮಸಿತಬ್ಬಂ ಮನಸಿಕಾತಬ್ಬಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬಂ ವವತ್ಥಪೇತಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಯಥಾ ಹಿಸ್ಸ ರೂಪಂ ಸುವಿಕ್ಖಾಲಿತಂ ಹೋತಿ ನಿಜ್ಜಟಂ ಸುಪರಿಸುದ್ಧಂ, ತಥಾ ತಥಾ ತದಾರಮ್ಮಣಾ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಸಯಮೇವ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಯಥಾ ಹಿ ಚಕ್ಖುಮತೋ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಅಪರಿಸುದ್ಧೇ ಆದಾಸೇ ಮುಖನಿಮಿತ್ತಂ ಓಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಂ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ಸೋ "ನಿಮಿತ್ತಂ ನ ಪಞ್ಞಾಯತೀ"ತಿ ನ ಆದಾಸಂ ಛಡ್ಡೇತಿ, ಅಥ ಖೋ ನಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಪರಿಮಜ್ಜತಿ । ತಸ್ಸ ಪರಿಸುದ್ಧೇ ಆದಾಸೇ ನಿಮಿತ್ತಂ ಸಯಮೇವ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಚ ತೇಲತ್ಥಿಕೋ ತಿಲಪಿಟ್ಠಂ ದೋಣಿಯಂ ಆಕಿರಿತ್ವಾ ಉದಕೇನ ಪರಿಪ್ಫೋಸೇತ್ವಾ ಏಕವಾರಂ ದ್ವೇವಾರಂ ಪೀಳನಮತ್ತೇನ ತೇಲೇ ಅನಿಕ್ಖಮನ್ತೇ ನ ತಿಲಪಿಟ್ಠಂ ಛಡ್ಡೇತಿ, ಅಥ ಖೋ ನಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಉಣ್ಹೋದಕೇನ ಪರಿಪ್ಫೋಸೇತ್ವಾ ಮದ್ದಿತ್ವಾ ಪೀಳೇತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಕರೋತೋ ವಿಪ್ಪಸನ್ನಂ ತಿಲತೇಲಂ ನಿಕ್ಖಮತಿ। ಯಥಾ ವಾ ಪನ ಉದಕಂ ಪಸಾದೇತುಕಾಮೋ ಕತಕಟ್ಠಿಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಅನ್ತೋಘಟೇ ಹತ್ಥಂ ಓತಾರೇತ್ವಾ ಏಕದ್ವೇವಾರೇ ಘಂಸನಮತ್ತೇನ ಉದಕೇ ಅವಿಪ್ಪಸೀದನ್ತೇ ನ ಕತಕಟ್ಠಿಂ ಛಡ್ಡೇತಿ, ಅಥ ಖೋ ನಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಘಂಸತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಕಲಲಕದ್ದಮಂ ಸನ್ನಿಸೀದತಿ। ಉದಕಂ ಅಚ್ಛಂ ಹೋತಿ ವಿಪ್ಪಸನ್ನಂ, ಏವಮೇವಂ ತೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಧುರನಿಕ್ಖೇಪಂ ಅಕತ್ವಾ ರೂಪಮೇವ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಮ್ಮಸಿತಬ್ಬಂ ಮನಸಿಕಾತಬ್ಬಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬಂ ವವತ್ಥಪೇತಬ್ಬಂ।

ಯಥಾ ಯಥಾ ಹಿಸ್ಸ ರೂಪಂ ಸುವಿಕ್ಖಾಲಿತಂ ಹೋತಿ ನಿಜ್ಜಟಂ ಸುಪರಿಸುದ್ಧಂ, ತಥಾ ತಥಾ ತಪ್ಪಚ್ಚನೀಕಕಿಲೇಸಾ ಸನ್ನಿಸೀದನ್ತಿ, ಕದ್ದಮುಪರಿ ಉದಕಂ ವಿಯ ಚಿತ್ತಂ ಪಸನ್ನಂ ಹೋತಿ। ತದಾರಮ್ಮಣಾ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಸಯಮೇವ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ। ಏವಂ ಅಞ್ಞಾಹಿಪಿ ಉಚ್ಛುಚೋರಗೋಣದಧಿಮಚ್ಛಾದೀಹಿ ಉಪಮಾಹಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಪಕಾಸೇತಬ್ಬೋ।

ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪಟ್ಠಾನಾಕಾರಕಥಾ

೬೭೦. ಏವಂ ಸುವಿಸುದ್ಧರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಸ್ಸ ಪನಸ್ಸ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ತೀಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ ಫಸ್ಸವಸೇನ ವಾ ವೇದನಾವಸೇನ ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣವಸೇನ ವಾ। ಕಥಂ? ಏಕಸ್ಸ ತಾವ "ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ಧಾತುಯೋ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತೋ ಫಸ್ಸೋ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವೇದನಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ಸದ್ಧಿಂ ಫಸ್ಸೇನ ಚೇತನಾ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ, ಚಿತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ತಥಾ "ಕೇಸೇ ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ...ಪೇ॰... ಅಸ್ಸಾಸಪಸ್ಸಾಸೇ ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ"ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೩೦೬) ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತೋ ಫಸ್ಸೋ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವೇದನಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ...ಪೇ॰... ಚಿತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಏವಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ **ಫಸ್ಸವಸೇನ** ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ।

ಏಕಸ್ಸ "ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ"ತಿ ತದಾರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಕವೇದನಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಫಸ್ಸೋ ಚ ಚೇತನಾ ಚ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ತಥಾ "ಕೇಸೇ ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ ...ಪೇ॰... ಅಸ್ಸಾಸಪಸ್ಸಾಸೇ ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ"ತಿ ತದಾರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಕವೇದನಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ...ಪೇ॰... ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಏವಂ **ವೇದನಾವಸೇನ** ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ।

ಅಪರಸ್ಸ "ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ"ತಿ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿವಿಜಾನನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವೇದನಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ಫಸ್ಸೋ ಚ ಚೇತನಾ ಚ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ತಥಾ "ಕೇಸೇ ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ...ಪೇ॰... ಅಸ್ಸಾಸಪಸ್ಸಾಸೇ ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ"ತಿ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿವಿಜಾನನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವೇದನಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ಸಞ್ಞಾ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ, ಫಸ್ಸೋ ಚ ಚೇತನಾ ಚ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋತಿ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಏವಂ **ವಿಞ್ಞಾಣವಸೇನ** ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ।

ಏತೇನೇವ ಉಪಾಯೇನ "ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನೇ ಕೇಸೇ ಪಥವೀಧಾತು ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ದ್ವಾಚತ್ತಾಲೀಸಾಯ ಧಾತುಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ಚತುನ್ನಂ ಚತುನ್ನಂ ಧಾತೂನಂ ವಸೇನ, ಸೇಸೇಸು ಚ ಚಕ್ಖುಧಾತುಆದೀಸು ರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಮುಖೇಸು ಸಬ್ಬಂ ನಯಭೇದಂ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ।

೬೭೧. ಯಸ್ಮಾ ಚ ಏವಂ ಸುವಿಸುದ್ಧರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಸ್ಸೇವ ತಸ್ಸ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾ ತೀಹಾಕಾರೇಹಿ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸುವಿಸುದ್ಧರೂಪಪರಿಗ್ಗಹೇನೇವ ಅರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಾಯ ಯೋಗೋ ಕಾತಬ್ಬೋ, ನ ಇತರೇನ। ಸಚೇ ಹಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ವಾ ರೂಪಧಮ್ಮೇ ಉಪಟ್ಠಿತೇ ದ್ವೀಸು ವಾ ರೂಪಂ ಪಹಾಯ ಅರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಂ ಆರಭತಿ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನತೋ ಪರಿಹಾಯತಿ, ಪಥವೀಕಸಿಣಭಾವನಾಯ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾ ಪಬ್ಬತೇಯ್ಯಾ ಗಾವೀ ವಿಯ। ಸುವಿಸುದ್ಧರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಸ್ಸ ಪನ ಅರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಾಯ ಯೋಗಂ ಕರೋತೋ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ವುದ್ಧಿಂ ವಿರೂಳ್ಹಿಂ ವೇಪುಲ್ಲಂ ಪಾಪುಣಾತಿ।

ಸೋ ಏವಂ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ವಸೇನ ಉಪಟ್ಠಿತೇ ಚತ್ತಾರೋ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧೇ ನಾಮನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ, ಚತುನ್ನಞ್ಚ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯರೂಪಂ ರೂಪನ್ತಿ ವವತ್ಥಪೇತಿ। ಇತಿ ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಯೋ ದ್ವಾದಸಾಯತನಾನಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾತಿ ಸಬ್ಬೇಪಿ ತೇಭೂಮಕೇ ಧಮ್ಮೇ ಖಗ್ಗೇನ ಸಮುಗ್ಗಂ ವಿವರಮಾನೋ ವಿಯ ಯಮಕತಾಲಕನ್ದಂ ಫಾಲಯಮಾನೋ ವಿಯ ಚ ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚಾತಿ ದ್ವೇಧಾ ವವತ್ಥಪೇತಿ। ನಾಮರೂಪಮತ್ತತೋ ಉದ್ಧಂ ಅಞ್ಞೋ ಸತ್ತೋ ವಾ ಪುಗ್ಗಲೋ ವಾ ದೇವೋ ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಾ ನತ್ಥೀತಿ ನಿಟ್ಠಂ ಗಚ್ಛತಿ।

ಸಮ್ಬಹುಲಸುತ್ತನ್ತಸಂಸನ್ದನಾ

೬೭೨. ಸೋ ಏವಂ ಯಾಥಾವಸರಸತೋ ನಾಮರೂಪಂ ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾ ಸುಟ್ಠುತರಂ "ಸತ್ತೋ ಪುಗ್ಗಲೋ"ತಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಲೋಕಸಮಞ್ಞಾಯ ಪಹಾನತ್ಥಾಯ ಸತ್ತಸಮ್ಮೋಹಸ್ಸ ಸಮತಿಕ್ಕಮತ್ಥಾಯ ಅಸಮ್ಮೋಹಭೂಮಿಯಂ ಚಿತ್ತಂ ಠಪನತ್ಥಾಯ ಸಮ್ಬಹುಲಸುತ್ತನ್ತವಸೇನ "ನಾಮರೂಪಮತ್ತಮೇವಿದಂ, ನ ಸತ್ತೋ, ನ ಪುಗ್ಗಲೋ ಅತ್ಥೀ"ತಿ ಏತಮತ್ಥಂ ಸಂಸನ್ದೇತ್ವಾ ವವತ್ಥಪೇತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ -

"ಯಥಾಪಿ ಅಙ್ಗಸಮ್ಭಾರಾ, ಹೋತಿ ಸದ್ದೋ ರಥೋ ಇತಿ।
ಏವಂ ಖನ್ಧೇಸು ಸನ್ತೇಸು, ಹೋತಿ ಸತ್ತೋತಿ ಸಮ್ಮುತೀ"ತಿ॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೭೧)।

ಅಪರಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ, "ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ, ಆವುಸೋ, ಕಟ್ಠಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ವಲ್ಲಿಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಮತ್ತಿಕಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ತಿಣಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಆಕಾಸೋ ಪರಿವಾರಿತೋ ಅಗಾರನ್ತ್ವೇವ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಏವಮೇವ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ಅಟ್ಠಿಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ನ್ಹಾರುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಮಂಸಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಚಮ್ಮಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಆಕಾಸೋ ಪರಿವಾರಿತೋ ರೂಪನ್ತ್ವೇವ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೦೬)।

ಅಪರಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ -

"ದುಕ್ಖಮೇವ ಹಿ ಸಮ್ಭೋತಿ, ದುಕ್ಖಂ ತಿಟ್ಠತಿ ವೇತಿ ಚ।
ನಾಞ್ಞತ್ರ ದುಕ್ಖಾ ಸಮ್ಭೋತಿ, ನಾಞ್ಞಂ ದುಕ್ಖಾ ನಿರುಜ್ಝತೀ"ತಿ॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೭೧)।

ಉಪಮಾಹಿ ನಾಮರೂಪವಿಭಾವನಾ

೬೭೩. ಏವಂ ಅನೇಕಸತೇಹಿ ಸುತ್ತನ್ತೇಹಿ ನಾಮರೂಪಮೇವ ದೀಪಿತಂ, ನ ಸತ್ತೋ ನ ಪುಗ್ಗಲೋ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಅಕ್ಖಚಕ್ಕಪಞ್ಜರಈಸಾದೀಸು ಅಙ್ಗಸಮ್ಭಾರೇಸು ಏಕೇನಾಕಾರೇನ ಸಣ್ಠಿತೇಸು **ರಥೋ**ತಿ ವೋಹಾರಮತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪರಮತ್ಥತೋ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಅಙ್ಗೇ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿಯಮಾನೇ ರಥೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಯಥಾ ಚ ಕಟ್ಠಾದೀಸು ಗೇಹಸಮ್ಭಾರೇಸು ಏಕೇನಾಕಾರೇನ ಆಕಾಸಂ ಪರಿವಾರೇತ್ವಾ ಠಿತೇಸು **ಗೇಹ**ನ್ತಿ ವೋಹಾರಮತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪರಮತ್ಥತೋ ಗೇಹಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಯಥಾ ಚ ಅಙ್ಗುಲಿಅಙ್ಗುಟ್ಠಾದೀಸು ಏಕೇನಾಕಾರೇನ ಠಿತೇಸು **ಮುಟ್ಠೀ**ತಿ ವೋಹಾರಮತ್ತಂ ಹೋತಿ। ದೋಣಿತನ್ತಿಆದೀಸು **ವೀಣಾ**ತಿ। ಹತ್ಥಿಅಸ್ಸಾದೀಸು **ಸೇನಾ**ತಿ। ಪಾಕಾರಗೇಹಗೋಪುರಾದೀಸು **ನಗರ**ನ್ತಿ। ಖನ್ಧಸಾಖಾಪಲಾಸಾದೀಸು ಏಕೇನಾಕಾರೇನ ಠಿತೇಸು **ರುಕ್ಖೋ**ತಿ ವೋಹಾರಮತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪರಮತ್ಥತೋ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಅವಯವೇ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿಯಮಾನೇ ರುಕ್ಖೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಏವಮೇವಂ ಪಞ್ಚಸು ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಸತಿ **"ಸತ್ತೋ, ಪುಗ್ಗಲೋ"**ತಿ ವೋಹಾರಮತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪರಮತ್ಥತೋ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಧಮ್ಮೇ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿಯಮಾನೇ "ಅಸ್ಮೀತಿ ವಾ ಅಹನ್ತಿ ವಾ"ತಿ ಗಾಹಸ್ಸ ವತ್ಥುಭೂತೋ ಸತ್ತೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಪರಮತ್ಥತೋ ಪನ ನಾಮರೂಪಮತ್ತಮೇವ ಅತ್ಥೀತಿ। ಏವಂ ಪಸ್ಸತೋ ಹಿ ದಸ್ಸನಂ **ಯಥಾಭೂತದಸ್ಸನಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

೬೭೪. ಯೋ ಪನೇತಂ ಯಥಾಭೂತದಸ್ಸನಂ ಪಹಾಯ "ಸತ್ತೋ ಅತ್ಥೀ"ತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಸೋ ತಸ್ಸ ವಿನಾಸಂ ಅನುಜಾನೇಯ್ಯ ಅವಿನಾಸಂ ವಾ। ಅವಿನಾಸಂ ಅನುಜಾನನ್ತೋ ಸಸ್ಸತೇ ಪತತಿ। ವಿನಾಸಂ ಅನುಜಾನನ್ತೋ ಉಚ್ಛೇದೇ ಪತತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಖೀರನ್ವಯಸ್ಸ ದಧಿನೋ ವಿಯ ತದನ್ವಯಸ್ಸ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ। ಸೋ "ಸಸ್ಸತೋ ಸತ್ತೋ"ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತೋ ಓಲೀಯತಿ ನಾಮ। "ಉಚ್ಛಿಜ್ಜತೀ"ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತೋ ಅತಿಧಾವತಿ ನಾಮ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ -

"ದ್ವೀಹಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದಿಟ್ಠಿಗತೇಹಿ ಪರಿಯುಟ್ಠಿತಾ ದೇವಮನುಸ್ಸಾ ಓಲೀಯನ್ತಿ ಏಕೇ, ಅತಿಧಾವನ್ತಿ ಏಕೇ, ಚಕ್ಖುಮನ್ತೋ ಚ ಪಸ್ಸನ್ತಿ।

“ಕಥಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಓಲೀಯನ್ತಿ ಏಕೇ? ಭವಾರಾಮಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದೇವಮನುಸ್ಸಾ ಭವರತಾ ಭವಸಮುದಿತಾ। ತೇಸಂ ಭವನಿರೋಧಾಯ ಧಮ್ಮೇ ದೇಸಿಯಮಾನೇ ಚಿತ್ತಂ ನ ಪಕ್ಖನ್ದತಿ ನಪ್ಪಸೀದತಿ ನ ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ ನಾಧಿಮುಚ್ಚತಿ। ಏವಂ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಓಲೀಯನ್ತಿ ಏಕೇ।

“ಕಥಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅತಿಧಾವನ್ತಿ ಏಕೇ? ಭವೇನೇವ ಖೋ ಪನೇಕೇ ಅಟ್ಟೀಯಮಾನಾ ಹರಾಯಮಾನಾ ಜಿಗುಚ್ಛಮಾನಾ ವಿಭವಂ ಅಭಿನನ್ದನ್ತಿ, ಯತೋ ಕಿರ ಭೋ ಅಯಂ ಅತ್ತಾ ಕಾಯಸ್ಸ ಭೇದಾ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ ವಿನಸ್ಸತಿ, ನ ಹೋತಿ ಪರಂಮರಣಾ, ಏತಂ ಸನ್ತಂ, ಏತಂ ಪಣೀತಂ, ಏತಂ ಯಾಥಾವನ್ತಿ। ಏವಂ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅತಿಧಾವನ್ತಿ ಏಕೇ।

“ಕಥಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಕ್ಖುಮನ್ತೋ ಪಸ್ಸನ್ತಿ? ಇಧ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಭಿಕ್ಖು ಭೂತಂ ಭೂತತೋ ಪಸ್ಸತಿ, ಭೂತಂ ಭೂತತೋ ದಿಸ್ವಾ ಭೂತಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಿದಾಯ ವಿರಾಗಾಯ ನಿರೋಧಾಯ ಪಟಿಪನ್ನೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಖೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಕ್ಖುಮನ್ತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿ (ಇತಿವು॰ ೪೯)।

೭೭೫. ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ದಾರುಯನ್ತಂ ಸುಞ್ಞಂ ನಿಜ್ಜೀವಂ ನಿರೀಹಕಂ, ಅಥ ಚ ಪನ ದಾರುರಜ್ಜುಕಸಮಾಯೋಗವಸೇನ ಗಚ್ಛತಿಪಿ ತಿಟ್ಠತಿಪಿ। ಸಈಹಕಂ ಸಬ್ಯಾಪಾರಂ ವಿಯ ಖಾಯತಿ, ಏವಮಿದಂ ನಾಮರೂಪಮ್ಪಿ ಸುಞ್ಞಂ ನಿಜ್ಜೀವಂ ನಿರೀಹಕಂ, ಅಥ ಚ ಪನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮಾಯೋಗವಸೇನ ಗಚ್ಛತಿಪಿ ತಿಟ್ಠತಿಪಿ। ಸಈಹಕಂ ಸಬ್ಯಾಪಾರಂ ವಿಯ ಖಾಯತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ –

“ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ಇಧತ್ಥಿ ಸಚ್ಚತೋ,
ನ ಹೇತ್ಥ ಸತ್ತೋ ಮನುಜೋ ಚ ವಿಜ್ಜತಿ।
ಸುಞ್ಞಂ ಇದಂ ಯನ್ತಮಿವಾಭಿಸಙ್ಖತಂ,
ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪುಞ್ಜೋ ತಿಣಕಟ್ಠಸಾದಿಸೋ”ತಿ॥

ನ ಕೇವಲಞ್ಚೇತಂ ದಾರುಯನ್ತುಪಮಾಯ, ಅಞ್ಞಾಹಿಪಿ ನಳಕಲಾಪೀಆದೀಹಿ ಉಪಮಾಹಿ ವಿಭಾವೇತಬ್ಬಂ – ಯಥಾ ಹಿ ದ್ವೀಸು ನಳಕಲಾಪೀಸು ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಠಪಿತಾಸು ಏಕಾ ಏಕಿಸ್ಸಾ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೋ ಹೋತಿ, ಏಕಿಸ್ಸಾ ಪತಮಾನಾಯ ಇತರಾಪಿ ಪತತಿ, ಏವಮೇವಂ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ ನಾಮರೂಪಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪವತ್ತತಿ, ಏಕಂ ಏಕಸ್ಸ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೋ ಹೋತಿ। ಮರಣವಸೇನ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಪತಮಾನೇ ಇತರಮ್ಪಿ ಪತತಿ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ –

“ಯಮಕಂ ನಾಮರೂಪಞ್ಚ, ಉಭೋ ಅಞ್ಞೋಞ್ಞನಿಸ್ಸಿತಾ।
ಏಕಸ್ಮಿಂ ಭಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಮಿಂ, ಉಭೋ ಭಿಜ್ಜನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ॥

೭೭೬. ಯಥಾ ಚ ದಣ್ಡಾಭಿಹತಂ ಭೇರಿಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಸದ್ದೇ ಪವತ್ತಮಾನೇ ಅಞ್ಞಾ ಭೇರೀ, ಅಞ್ಞೋ ಸದ್ದೋ, ಭೇರಿಸದ್ದಾ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾ, ಭೇರೀ ಸದ್ದೇನ ಸುಞ್ಞಾ, ಸದ್ದೋ ಭೇರಿಯಾ ಸುಞ್ಞೋ, ಏವಮೇವಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಖಾತಂ ರೂಪಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ನಾಮೇ ಪವತ್ತಮಾನೇ ಅಞ್ಞಂ ರೂಪಂ, ಅಞ್ಞಂ ನಾಮಂ, ನಾಮರೂಪಾ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಾ, ನಾಮಂ ರೂಪೇನ ಸುಞ್ಞಂ, ರೂಪಂ ನಾಮೇನ ಸುಞ್ಞಂ, ಅಪಿಚ ಖೋ ಭೇರಿಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸದ್ದೋ ವಿಯ ರೂಪಂ ಪಟಿಚ್ಚ ನಾಮಂ ಪವತ್ತತಿ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ –

“ನ ಚಕ್ಖುತೋ ಜಾಯರೇ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಾ,
ನ ರೂಪತೋ ನೋ ಚ ಉಭಿನ್ನಮನ್ತರಾ।
ಹೇತುಂ ಪಟಿಚ್ಚಪ್ಪಭವನ್ತಿ ಸಙ್ಖತಾ,

ಯಥಾಪಿ ಸದ್ದೋ ಪಹಟಾಯ ಭೇರಿಯಾ॥

"ನ ಸೋತತೋ ಜಾಯರೇ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಾ,
ನ ಸದ್ದತೋ ನೋ ಚ ಉಭಿನ್ನಮನ್ತರಾ...ಪೇ॰...॥

"ನ ಘಾನತೋ ಜಾಯರೇ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಾ,
ನ ಗನ್ಧತೋ ನೋ ಚ ಉಭಿನ್ನಮನ್ತರಾ...ಪೇ॰...॥

"ನ ಜಿವ್ಹಾತೋ ಜಾಯರೇ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಾ,
ನ ರಸತೋ ನೋ ಚ ಉಭಿನ್ನಮನ್ತರಾ...ಪೇ॰...॥

"ನ ಕಾಯತೋ ಜಾಯರೇ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಾ,
ನ ಫಸ್ಸತೋ ನೋ ಚ ಉಭಿನ್ನಮನ್ತರಾ...ಪೇ॰...॥

"ನ ವತ್ಥುರೂಪಾ ಪಭವನ್ತಿ ಸಙ್ಖತಾ,
ನ ಚಾಪಿ ಧಮ್ಮಾಯತನೇಹಿ ನಿಗ್ಗತಾ।
ಹೇತುಂ ಪಟಿಚ್ಚಪ್ಪಭವನ್ತಿ ಸಙ್ಖತಾ,
ಯಥಾಪಿ ಸದ್ದೋ ಪಹಟಾಯ ಭೇರಿಯಾ"ತಿ॥

೬೭೭. ಅಪಿಚೇತ್ಥ ನಾಮಂ ನಿತ್ತೇಜಂ ನ ಸಕೇನ ತೇಜೇನ ಪವತ್ತಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ನ ಖಾದತಿ, ನ ಪಿವತಿ, ನ ಬ್ಯಾಹರತಿ, ನ ಇರಿಯಾಪಥಂ ಕಪ್ಪೇತಿ। ರೂಪಮ್ಪಿ ನಿತ್ತೇಜಂ ನ ಸಕೇನ ತೇಜೇನ ಪವತ್ತಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ನ ಹಿ ತಸ್ಸಾ ಖಾದಿತುಕಾಮತಾ, ನಾಪಿ ಪಿವಿತುಕಾಮತಾ, ನ ಬ್ಯಾಹರಿತುಕಾಮತಾ, ನ ಇರಿಯಾಪಥಂ ಕಪ್ಪೇತುಕಾಮತಾ, ಅಥ ಖೋ ನಾಮಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ರೂಪಂ ಪವತ್ತತಿ, ರೂಪಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ನಾಮಂ ಪವತ್ತತಿ, ನಾಮಸ್ಸ ಖಾದಿತುಕಾಮತಾಯ ಪಿವಿತುಕಾಮತಾಯ ಬ್ಯಾಹರಿತುಕಾಮತಾಯ ಇರಿಯಾಪಥಂ ಕಪ್ಪೇತುಕಾಮತಾಯ ಸತಿ ರೂಪಂ ಖಾದತಿ, ಪಿವತಿ, ಬ್ಯಾಹರತಿ, ಇರಿಯಾಪಥಂ ಕಪ್ಪೇತಿ।

ಇಮಸ್ಸ ಪನತ್ಥಸ್ಸ ವಿಭಾವನತ್ಥಾಯ ಇಮಂ ಉಪಮಂ ಉದಾಹರನ್ತಿ - ಯಥಾ ಜಚ್ಚನ್ಧೋ ಚ ಪೀಠಸಪ್ಪೀ ಚ ದಿಸಾಪಕ್ಕಮಿತುಕಾಮಾ ಅಸ್ಸು, ಜಚ್ಚನ್ಧೋ ಪೀಠಸಪ್ಪಿಂ ಏವಮಾಹ "ಅಹಂ ಖೋ ಭಣೇ, ಸಕ್ಕೋಮಿ ಪಾದೇಹಿ ಪಾದಕರಣೀಯಂ ಕಾತುಂ, ನತ್ಥಿ ಚ ಮೇ ಚಕ್ಖೂನಿ ಯೇಹಿ ಸಮವಿಸಮಂ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ। ಪೀಠಸಪ್ಪೀಪಿ ಜಚ್ಚನ್ಧಂ ಏವಮಾಹ "ಅಹಂ ಖೋ ಭಣೇ, ಸಕ್ಕೋಮಿ ಚಕ್ಖುನಾ ಚಕ್ಖುಕರಣೀಯಂ ಕಾತುಂ, ನತ್ಥಿ ಚ ಮೇ ಪಾದಾನಿ ಯೇಹಿ ಅಭಿಕ್ಕಮೇಯ್ಯಂ ವಾ ಪಟಿಕ್ಕಮೇಯ್ಯಂ ವಾ"ತಿ। ಸೋ ತುಟ್ಠಹಟ್ಠೋ ಜಚ್ಚನ್ಧೋ ಪೀಠಸಪ್ಪಿಂ ಅಂಸಕೂಟಂ ಆರೋಪೇಸಿ। ಪೀಠಸಪ್ಪೀ ಜಚ್ಚನ್ಧಸ್ಸ ಅಂಸಕೂಟೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ ಏವಮಾಹ "ವಾಮಂ ಮುಞ್ಚ ದಕ್ಖಿಣಂ ಗಣ್ಹ, ದಕ್ಖಿಣಂ ಮುಞ್ಚ ವಾಮಂ ಗಣ್ಹಾ"ತಿ। ತತ್ಥ ಜಚ್ಚನ್ಧೋಪಿ ನಿತ್ತೇಜೋ ದುಬ್ಬಲೋ ನ ಸಕೇನ ತೇಜೇನ ಸಕೇನ ಬಲೇನ ಗಚ್ಛತಿ, ಪೀಠಸಪ್ಪೀಪಿ ನಿತ್ತೇಜೋ ದುಬ್ಬಲೋ ನ ಸಕೇನ ತೇಜೇನ ಸಕೇನ ಬಲೇನ ಗಚ್ಛತಿ, ನ ಚ ತೇಸಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಗಮನಂ ನಪ್ಪವತ್ತತಿ, ಏವಮೇವಂ ನಾಮಮ್ಪಿ ನಿತ್ತೇಜಂ ನ ಸಕೇನ ತೇಜೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ತಾಸು ತಾಸು ಕಿರಿಯಾಸು ಪವತ್ತತಿ। ರೂಪಮ್ಪಿ ನಿತ್ತೇಜಂ ನ ಸಕೇನ ತೇಜೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ತಾಸು ತಾಸು ಕಿರಿಯಾಸು ಪವತ್ತತಿ, ನ ಚ ತೇಸಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವಾ ಪವತ್ತಿ ವಾ ನ ಹೋತಿ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ನ ಸಕೇನ ಬಲೇನ ಜಾಯರೇ,
ನೋಪಿ ಸಕೇನ ಬಲೇನ ತಿಟ್ಠರೇ।

පරධම්මවසානුවත්තිනෝ,
ජායරේ සබ්බතා අත්තදුබ්බලා॥

“පරපච්චයතෝ ච ජායරේ,
පරආරම්මණතෝ සමුට්ඨිතා।
ආරම්මණපච්චයේහි ච,
පරධම්මේහි චිමේ පභාවිතා॥

“යථාපි නාවං නිස්සාය, මනුස්සා යන්ති අණ්ණවේ।
ඒවමේව රූපං නිස්සාය, නාමකායෝ පවත්තති॥

“යථා ච මනුස්සේ නිස්සාය, නාවා ගච්ඡති අණ්ණවේ।
ඒවමේව නාමං නිස්සාය, රූපකායෝ පවත්තති॥

“උභෝ නිස්සාය ගච්ඡන්ති, මනුස්සා නාවා ච අණ්ණවේ।
ඒවං නාමඤ්ච රූපඤ්ච, උභෝ අඤ්ඤෝඤ්ඤනිස්සිතා”ති॥

ඒවං නානානයේහි නාමරූපං වවත්ථපයතෝ සත්තසඤ්ඤං අභිභවිත්වා අසම්මෝහභූමියං ඨිතං නාමරූපානං යාථාවදස්සනං **දිට්ඨිවිසුද්ධී**ති වේදිතබ්බං। **නාමරූපවවත්ථාන**න්තිපි **සඞ්ඛාරපරිච්ඡේදෝ**තිපි ඒතස්සේව අධිවචනං।

ඉති සාධුජනපාමෝජ්ජත්ථාය කතේ විසුද්ධිමග්ගේ

පඤ්ඤාභාවනාධිකාරේ

දිට්ඨිවිසුද්ධිනිද්දේසෝ නාම

අට්ඨාරසමෝ පරිච්ඡේදෝ।

೧೯. ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ

ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಕಥಾ

೬೭೮. ಏತಸ್ಸೇವ ಪನ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಣೇನ ತೀಸು ಅದ್ಧಾಸು ಕಙ್ಖಂ ವಿತರಿತ್ವಾ ಠಿತಂ ಞಾಣಂ **ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ।

ತಂ ಸಮ್ಪಾದೇತುಕಾಮೋ ಭಿಕ್ಖು ಯಥಾ ನಾಮ ಕುಸಲೋ ಭಿಸಕ್ಕೋ ರೋಗಂ ದಿಸ್ವಾ ತಸ್ಸ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಪರಿಯೇಸತಿ। ಯಥಾ ವಾ ಪನ ಅನುಕಮ್ಪಕೋ ಪುರಿಸೋ ದಹರಂ ಕುಮಾರಂ ಮನ್ದಂ ಉತ್ತಾನಸೇಯ್ಯಕಂ ರಥಿಕಾಯ ನಿಪನ್ನಂ ದಿಸ್ವಾ "ಕಸ್ಸ ನು ಖೋ ಅಯಂ ಪುತ್ತಕೋ"ತಿ ತಸ್ಸ ಮಾತಾಪಿತರೋ ಆವಜ್ಜತಿ, ಏವಮೇವ ತಸ್ಸ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಪರಿಯೇಸನಂ ಆಪಜ್ಜತಿ।

ಸೋ ಆದಿತೋವ ಇತಿ ಪಟಿಸಞ್ಚಿಕ್ಖತಿ "ನ ತಾವಿದಂ ನಾಮರೂಪಂ ಅಹೇತುಕಂ, ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಬ್ಬದಾ ಸಬ್ಬೇಸಞ್ಚ ಏಕಸದಿಸಭಾವಾಪತ್ತಿತೋ, ನ ಇಸ್ಸರಾದಿಹೇತುಕಂ, ನಾಮರೂಪತೋ ಉದ್ಧಂ ಇಸ್ಸರಾದೀನಂ ಅಭಾವತೋ। ಯೇಪಿ ನಾಮರೂಪಮತ್ತಮೇವ ಇಸ್ಸರಾದಯೋತಿ ವದನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಇಸ್ಸರಾದಿಸಙ್ಖಾತನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಅಹೇತುಕಭಾವಪ್ಪತ್ತಿತೋ। ತಸ್ಮಾ ಭವಿತಬ್ಬಮಸ್ಸ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇಹಿ, ಕೇ ನು ಖೋ ತೇ"ತಿ।

೬೭೯. ಸೋ ಏವಂ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇ ಆವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಇಮಸ್ಸ ತಾವ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ ಏವಂ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ - "ಅಯಂ ಕಾಯೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನೋ ನೇವ ಉಪ್ಪಲಪದುಮಪುಣ್ಡರೀಕಸೋಗನ್ಧಿಕಾದೀನಂ ಅಬ್ಭನ್ತರೇ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ, ನ ಮಣಿಮುತ್ತಾಹಾರಾದೀನಂ, ಅಥ ಖೋ ಆಮಾಸಯಪಕ್ಕಾಸಯಾನಂ ಅನ್ತರೇ ಉದರಪಟಲಂ ಪಚ್ಛತೋ ಪಿಟ್ಠಿಕಣ್ಟಕಂ ಪುರತೋ ಕತ್ವಾ ಅನ್ತಅನ್ತಗುಣಪರಿವಾರಿತೋ ಸಯಮ್ಪಿ ದುಗ್ಗನ್ಧಜೇಗುಚ್ಛಪಟಿಕ್ಕೂಲೋ ದುಗ್ಗನ್ಧಜೇಗುಚ್ಛಪಟಿಕ್ಕೂಲೇ ಪರಮಸಮ್ಬಾಧೇ ಓಕಾಸೇ ಪೂತಿಮಚ್ಛಪೂತಿಕುಮ್ಮಾಸಓಳಿಗಲ್ಲಚನ್ದನಿಕಾದೀಸು ಕಿಮಿವ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಸ್ಸ 'ಅವಿಜ್ಜಾ ತಣ್ಹಾ ಉಪಾದಾನಂ ಕಮ್ಮ'ನ್ತಿ ಇಮೇ ಚತ್ತಾರೋ ಧಮ್ಮಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಕತ್ತಾ **ಹೇತು,** ಆಹಾರೋ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕತ್ತಾ **ಪಚ್ಚಯೋ**ತಿ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸುಪಿ ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ ತಯೋ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಮಾತಾ ವಿಯ ದಾರಕಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ಕಮ್ಮಂ ಪಿತಾ ವಿಯ ಪುತ್ತಸ್ಸ ಜನಕಂ । ಆಹಾರೋ ಧಾತಿ ವಿಯ ದಾರಕಸ್ಸ ಸನ್ಧಾರಕೋ"ತಿ। ಏವಂ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಂ ಕತ್ವಾ, ಪುನ "ಚಕ್ಖುಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ರೂಪೇ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೪೩) ನಯೇನ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಂ ಕರೋತಿ।

ಸೋ ಏವಂ ಪಚ್ಚಯತೋ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಂ ದಿಸ್ವಾ ಯಥಾ ಇದಂ ಏತರಹಿ, ಏವಂ ಅತೀತೇಪಿ ಅದ್ಧಾನೇ ಪಚ್ಚಯತೋ ಪವತ್ತಿತ್ಥ, ಅನಾಗತೇಪಿ ಪಚ್ಚಯತೋ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತೀತಿ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ।

೬೮೦. ತಸ್ಸೇವಂ ಸಮನುಪಸ್ಸತೋ ಯಾ ಸಾ ಪುಬ್ಬನ್ತಂ ಆರಬ್ಭ "ಅಹೋಸಿಂ ನು ಖೋ ಅಹಂ ಅತೀತಮದ್ಧಾನಂ, ನ ನು ಖೋ ಅಹೋಸಿಂ ಅತೀತಮದ್ಧಾನಂ, ಕಿಂ ನು ಖೋ ಅಹೋಸಿಂ ಅತೀತಮದ್ಧಾನಂ, ಕಥಂ ನು ಖೋ ಅಹೋಸಿಂ ಅತೀತಮದ್ಧಾನಂ, ಕಿಂ ಹುತ್ವಾ ಕಿಂ ಅಹೋಸಿಂ ನು ಖೋ ಅಹಂ ಅತೀತಮದ್ಧಾನ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦) ಪಞ್ಚವಿಧಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ವುತ್ತಾ, ಯಾಪಿ ಅಪರನ್ತಂ ಆರಬ್ಭ "ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ ನು ಖೋ ಅಹಂ ಅನಾಗತಮದ್ಧಾನಂ, ನ ನು ಖೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ ಅನಾಗತಮದ್ಧಾನಂ, ಕಿಂ ನು ಖೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ ಅನಾಗತಮದ್ಧಾನಂ, ಕಥಂ ನು ಖೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ ಅನಾಗತಮದ್ಧಾನಂ, ಕಿಂ ಹುತ್ವಾ ಕಿಂ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ ನು ಖೋ ಅಹಂ ಅನಾಗತಮದ್ಧಾನ"ನ್ತಿ ಪಞ್ಚವಿಧಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ವುತ್ತಾ, ಯಾಪಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಆರಬ್ಭ "ಏತರಹಿ ವಾ

ಪನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅದ್ಧಾನಂ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಕಥಂಕಥೀ ಹೋತಿ - ಅಹಂ ನು ಖೋಸ್ಮಿ, ನೋ ನು ಖೋಸ್ಮಿ, ಕಿಂ ನು ಖೋಸ್ಮಿ, ಕಥಂ ನು ಖೋಸ್ಮಿ, ಅಯಂ ನು ಖೋ ಸತ್ತೋ ಕುತೋ ಆಗತೋ, ಸೋ ಕುಹಿಂ ಗಾಮೀ ಭವಿಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮) ಛಬ್ಬಿಧಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ವುತ್ತಾ, ಸಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಪಹೀಯತಿ।

೬೮೧. ಅಪರೋ **ಸಾಧಾರಣಾಸಾಧಾರಣವಸೇನ** ದುವಿಧಂ ನಾಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಕಮ್ಮಾದಿವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ರೂಪಸ್ಸ। ದುವಿಧೋ ಹಿ ನಾಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಸಾಧಾರಣೋ ಅಸಾಧಾರಣೋ ಚ। ತತ್ಥ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಛ ದ್ವಾರಾನಿ, ರೂಪಾದೀನಿ ಛ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ನಾಮಸ್ಸ ಸಾಧಾರಣೋ ಪಚ್ಚಯೋ, ಕುಸಲಾದಿಭೇದತೋ ಸಬ್ಬಪ್ಪಕಾರಸ್ಸಾಪಿ ತತೋ ಪವತ್ತಿತೋ। ಮನಸಿಕಾರಾದಿಕೋ ಅಸಾಧಾರಣೋ। ಯೋನಿಸೋ ಮನಸಿಕಾರಸದ್ಧಮ್ಮಸ್ಸವನಾದಿಕೋ ಹಿ ಕುಸಲಸ್ಸೇವ ಹೋತಿ, ವಿಪರೀತೋ ಅಕುಸಲಸ್ಸ, ಕಮ್ಮಾದಿಕೋ ವಿಪಾಕಸ್ಸ, ಭವಙ್ಗಾದಿಕೋ ಕಿರಿಯಸ್ಸಾತಿ।

ರೂಪಸ್ಸ ಪನ ಕಮ್ಮಂ ಚಿತ್ತಂ ಉತು ಆಹಾರೋತಿ ಅಯಂ ಕಮ್ಮಾದಿಕೋ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಪಚ್ಚಯೋ। ತತ್ಥ ಕಮ್ಮಂ ಅತೀತಮೇವ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ । ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ। ಉತುಆಹಾರಾ ಉತುಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಏವಮೇವೇಕೋ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಂ ಕರೋತಿ।

ಸೋ ಏವಂ ಪಚ್ಚಯತೋ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಂ ದಿಸ್ವಾ ಯಥಾ ಇದಂ ಏತರಹಿ, ಏವಂ ಅತೀತೇಪಿ ಅದ್ಧಾನೇ ಪಚ್ಚಯತೋ ಪವತ್ತಿತ್ಥ, ಅನಾಗತೇಪಿ ಪಚ್ಚಯತೋ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತೀತಿ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಸಮನುಪಸ್ಸತೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ತೀಸುಪಿ ಅದ್ಧಾಸು ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಪಹೀಯತಿ।

೬೮೨. ಅಪರೋ ತೇಸಂಯೇವ ನಾಮರೂಪಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಜರಾಪತ್ತಿಂ ಜಿಣ್ಣಾನಞ್ಚ ಭಙ್ಗಂ ದಿಸ್ವಾ ಇದಂ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಜರಾಮರಣಂ ನಾಮ ಜಾತಿಯಾ ಸತಿ ಹೋತಿ, ಜಾತಿ ಭವೇ ಸತಿ, ಭವೋ ಉಪಾದಾನೇ ಸತಿ, ಉಪಾದಾನಂ ತಣ್ಹಾಯ ಸತಿ, ತಣ್ಹಾ ವೇದನಾಯ ಸತಿ, ವೇದನಾ ಫಸ್ಸೇ ಸತಿ, ಫಸ್ಸೋ ಸಳಾಯತನೇ ಸತಿ, ಸಳಾಯತನಂ ನಾಮರೂಪೇ ಸತಿ, ನಾಮರೂಪಂ ವಿಞ್ಞಾಣೇ ಸತಿ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಸತಿ, ಸಙ್ಖಾರಾ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಸತೀತಿ ಏವಂ **ಪಟಿಲೋಮಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಸೇನ** ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಂ ಕರೋತಿ। ಅಥಸ್ಸ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಪಹೀಯತಿ।

೬೮೩. ಅಪರೋ "ಇತಿ ಖೋ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨) ಪುಬ್ಬೇ ವಿತ್ಥಾರೇತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತ**ಅನುಲೋಮಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಸೇನೇವ** ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಂ ಕರೋತಿ। ಅಥಸ್ಸ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಕಙ್ಖಾ ಪಹೀಯತಿ।

೬೮೪. ಅಪರೋ "ಪುರಿಮಕಮ್ಮಭವಸ್ಮಿಂ ಮೋಹೋ ಅವಿಜ್ಜಾ, ಆಯೂಹನಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ನಿಕನ್ತಿ ತಣ್ಹಾ, ಉಪಗಮನಂ ಉಪಾದಾನಂ, ಚೇತನಾ ಭವೋತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಪುರಿಮಕಮ್ಮಭವಸ್ಮಿಂ ಇಧ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಾ, ಇಧ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಓಕ್ಕನ್ತಿ ನಾಮರೂಪಂ, ಪಸಾದೋ ಆಯತನಂ, ಫುಟ್ಠೋ ಫಸ್ಸೋ, ವೇದಯಿತಂ ವೇದನಾತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಇಧೂಪಪತ್ತಿಭವಸ್ಮಿಂ ಪುರೇಕತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ। ಇಧ ಪರಿಪಕ್ಕತ್ತಾ ಆಯತನಾನಂ ಮೋಹೋ ಅವಿಜ್ಜಾ...ಪೇ॰... ಚೇತನಾ ಭವೋತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಇಧ ಕಮ್ಮಭವಸ್ಮಿಂ ಆಯತಿಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೭) ಏವಂ **ಕಮ್ಮವಟ್ಟವಿಪಾಕವಟ್ಟವಸೇನ** ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಂ ಕರೋತಿ।

೬೮೫. ತತ್ಥ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಕಮ್ಮಂ - ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮವೇದನೀಯಂ, ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಂ, ಅಪರಾಪರಿಯವೇದನೀಯಂ, ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮನ್ತಿ। ತೇಸು ಏಕಜವನವೀಥಿಯಂ ಸತ್ತಸು ಚಿತ್ತೇಸು ಕುಸಲಾ ವಾ ಅಕುಸಲಾ ವಾ ಪಠಮಜವನಚೇತನಾ

ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮವೇದನೀಯಕಮ್ಮಂ ನಾಮ। ತಂ ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ಅತ್ತಭಾವೇ ವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ। ತಥಾ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಂ ಪನ "ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮಂ ನಾಹೋಸಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ, ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ, ನತ್ಥಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೩೪) ಇಮಸ್ಸ ತಿಕಸ್ಸ ವಸೇನ ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಅತ್ಥಸಾಧಿಕಾ ಪನ ಸತ್ತಮಜವನಚೇತನಾ **ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಕಮ್ಮಂ** ನಾಮ। ತಂ ಅನನ್ತರೇ ಅತ್ತಭಾವೇ ವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ। ತಥಾ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಉಭಿನ್ನಂ ಅನ್ತರೇ ಪಞ್ಚ ಜವನಚೇತನಾ **ಅಪರಾಪರಿಯವೇದನೀಯಕಮ್ಮಂ** ನಾಮ। ತಂ ಅನಾಗತೇ ಯದಾ ಓಕಾಸಂ ಲಭತಿ, ತದಾ ವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ। ಸತಿ ಸಂಸಾರಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ।

೬೮೯. ಅಪರಮ್ಪಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಕಮ್ಮಂ - ಯಂ ಗರುಕಂ, ಯಂ ಬಹುಲಂ, ಯದಾಸನ್ನಂ, ಕಟತ್ತಾ ವಾ ಪನ ಕಮ್ಮನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಕುಸಲಂ ವಾ ಹೋತು ಅಕುಸಲಂ ವಾ, ಗರುಕಾಗರುಕೇಸು **ಯಂ ಗರುಕಂ** ಮಾತುಘಾತಾದಿಕಮ್ಮಂ ವಾ ಮಹಗ್ಗತಕಮ್ಮಂ ವಾ, ತದೇವ ಪಠಮಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ತಥಾ ಬಹುಲಾಬಹುಲೇಸುಪಿ **ಯಂ ಬಹುಲಂ** ಹೋತಿ ಸುಸೀಲ್ಯಂ ವಾ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ ವಾ, ತದೇವ ಪಠಮಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ। **ಯದಾಸನ್ನಂ** ನಾಮ ಮರಣಕಾಲೇ ಅನುಸ್ಸರಿತಕಮ್ಮಂ। ಯಞ್ಹಿ ಆಸನ್ನಮರಣೋ ಅನುಸ್ಸರಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ತೇನೇವ ಉಪಪಜ್ಜತಿ। ಏತೇಹಿ ಪನ ತೀಹಿ ಮುತ್ತಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಲದ್ಧಾಸೇವನಂ **ಕಟತ್ತಾ ವಾ ಪನ ಕಮ್ಮಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ, ತೇಸಂ ಅಭಾವೇ ತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆಕಡ್ಢತಿ।

೬೮೭. ಅಪರಮ್ಪಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಕಮ್ಮಂ - ಜನಕಂ, ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ, ಉಪಪೀಳಕಂ, ಉಪಘಾತಕನ್ತಿ। ತತ್ಥ **ಜನಕಂ** ನಾಮ ಕುಸಲಮ್ಪಿ ಹೋತಿ ಅಕುಸಲಮ್ಪಿ। ತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಮ್ಪಿ ಪವತ್ತೇಪಿ ರೂಪಾರೂಪವಿಪಾಕಕ್ಖನ್ಧೇ ಜನೇತಿ। **ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ** ಪನ ವಿಪಾಕಂ ಜನೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಅಞ್ಞೇನ ಕಮ್ಮೇನ ದಿನ್ನಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಜನಿತೇ ವಿಪಾಕೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಕಸುಖದುಕ್ಖಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇತಿ, ಅದ್ಧಾನಂ ಪವತ್ತೇತಿ। **ಉಪಪೀಳಕಂ** ಅಞ್ಞೇನ ಕಮ್ಮೇನ ದಿನ್ನಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಜನಿತೇ ವಿಪಾಕೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಕಸುಖದುಕ್ಖಂ ಪೀಳೇತಿ ಬಾಧತಿ, ಅದ್ಧಾನಂ ಪವತ್ತಿತುಂ ನ ದೇತಿ। **ಉಪಘಾತಕಂ** ಪನ ಸಯಂ ಕುಸಲಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಅಞ್ಞಂ ದುಬ್ಬಲಕಮ್ಮಂ ಘಾತೇತ್ವಾ ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕಂ ಪಟಿಬಾಹಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಓಕಾಸಂ ಕರೋತಿ। ಏವಂ ಪನ ಕಮ್ಮೇನ ಕತೇ ಓಕಾಸೇ ತಂ ವಿಪಾಕಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ನಾಮ ವುಚ್ಚತಿ।

ಇತಿ ಇಮೇಸಂ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಕಮ್ಮಾನಂ ಕಮ್ಮನ್ತರಞ್ಚೇವ ವಿಪಾಕನ್ತರಞ್ಚ ಬುದ್ಧಾನಂ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಞಾಣಸ್ಸೇವ ಯಾಥಾವಸರಸತೋ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಅಸಾಧಾರಣಂ ಸಾವಕೇಹಿ। ವಿಪಸ್ಸಕೇನ ಪನ ಕಮ್ಮನ್ತರಞ್ಚ ವಿಪಾಕನ್ತರಞ್ಚ ಏಕದೇಸತೋ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ। ತಸ್ಮಾ ಅಯಂ ಮುಖಮತ್ತದಸ್ಸನೇನ ಕಮ್ಮವಿಸೇಸೋ ಪಕಾಸಿತೋತಿ।

೬೮೮. ಇತಿ ಇಮಂ ದ್ವಾದಸವಿಧಂ ಕಮ್ಮಂ ಕಮ್ಮವಟ್ಟೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಏವಂ ಏಕೋ ಕಮ್ಮವಟ್ಟವಿಪಾಕವಟ್ಟವಸೇನ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಂ ಕರೋತಿ। ಸೋ ಏವಂ ಕಮ್ಮವಟ್ಟವಿಪಾಕವಟ್ಟವಸೇನ ಪಚ್ಚಯತೋ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಂ ದಿಸ್ವಾ "ಯಥಾ ಇದಂ ಏತರಹಿ, ಏವಂ ಅತೀತೇಪಿ ಅದ್ಧಾನೇ ಕಮ್ಮವಟ್ಟವಿಪಾಕವಟ್ಟವಸೇನ ಪಚ್ಚಯತೋ ಪವತ್ತಿತ್ಥ, ಅನಾಗತೇಪಿ ಕಮ್ಮವಟ್ಟವಿಪಾಕವಟ್ಟವಸೇನೇವ ಪಚ್ಚಯತೋ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತೀ"ತಿ। ಇತಿ ಕಮ್ಮಞ್ಚೇವ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ ಚ, ಕಮ್ಮವಟ್ಟಞ್ಚ ವಿಪಾಕವಟ್ಟಞ್ಚ, ಕಮ್ಮಪವತ್ತಞ್ಚ ವಿಪಾಕಪವತ್ತಞ್ಚ, ಕಮ್ಮಸನ್ತತಿ ಚ ವಿಪಾಕಸನ್ತತಿ ಚ, ಕಿರಿಯಾ ಚ ಕಿರಿಯಾಫಲಞ್ಚ।

ಕಮ್ಮಾ ವಿಪಾಕಾ ವತ್ತನ್ತಿ, ವಿಪಾಕೋ ಕಮ್ಮಸಮ್ಭವೋ।
ಕಮ್ಮಾ ಪುನಬ್ಭವೋ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಲೋಕೋ ಪವತ್ತತೀತಿ॥ -

ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಸಮನುಪಸ್ಸತೋ ಯಾ ಸಾ ಪುಬ್ಬನ್ತಾದಯೋ ಆರಬ್ಭ "ಅಹೋಸಿಂ ನು ಖೋ ಅಹ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತಾ ಸೋಳಸವಿಧಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ, ಸಾ ಸಬ್ಬಾ ಪಹೀಯತಿ। ಸಬ್ಬಭವಯೋನಿಗತಿಟ್ಠಿತಿನಿವಾಸೇಸು ಹೇತುಫಲಸಮ್ಬನ್ಧವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ನಾಮರೂಪಮತ್ತಮೇವ ಖಾಯತಿ। ಸೋ ನೇವ ಕಾರಣತೋ ಉದ್ಧಂ ಕಾರಕಂ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ವಿಪಾಕಪ್ಪವತ್ತಿತೋ

ಉದ್ಧಂ ವಿಪಾಕಪಟಿಸಂವೇದಕಂ। ಕಾರಣೇ ಪನ ಸತಿ "ಕಾರಕೋ"ತಿ, ವಿಪಾಕಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಸತಿ "ಪಟಿಸಂವೇದಕೋ"ತಿ ಸಮಞ್ಞಾಮತ್ತೇನ ಪಣ್ಡಿತಾ ವೋಹರನ್ತಿಚ್ಚೇವಸ್ಸ ಸಮ್ಮಪ್ಪಞ್ಞಾಯ ಸುದಿಟ್ಠಂ ಹೋತಿ।

೬೮೯. ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಾರಕೋ ನತ್ಥಿ, ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಚ ವೇದಕೋ।
ಸುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ಏವೇತಂ ಸಮ್ಮದಸ್ಸನಂ॥

"ಏವಂ ಕಮ್ಮೇ ವಿಪಾಕೇ ಚ, ವತ್ತಮಾನೇ ಸಹೇತುಕೇ।
ಬೀಜರುಕ್ಖಾದಿಕಾನಂವ, ಪುಬ್ಬಾ ಕೋಟಿ ನ ನಾಯತಿ।
ಅನಾಗತೇಪಿ ಸಂಸಾರೇ, ಅಪ್ಪವತ್ತಂ ನ ದಿಸ್ಸತಿ॥

"ಏತಮತ್ಥಂ ಅನಞ್ಞಾಯ, ತಿತ್ಥಿಯಾ ಅಸಯಂವಸೀ।
ಸತ್ತಸಞ್ಞಂ ಗಹೇತ್ವಾನ, ಸಸ್ಸತುಚ್ಛೇದದಸ್ಸಿನೋ।
ದ್ವಾಸಟ್ಠಿದಿಟ್ಠಿಂ ಗಣ್ಹನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿರೋಧಿತಾ॥

"ದಿಟ್ಠಿಬನ್ಧನಬದ್ಧಾ ತೇ, ತಣ್ಹಾಸೋತೇನ ವುಯ್ಹರೇ।
ತಣ್ಹಾಸೋತೇನ ವುಯ್ಹನ್ತಾ, ನ ತೇ ದುಕ್ಖಾ ಪಮುಚ್ಚರೇ॥

"ಏವಮೇತಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಯ, ಭಿಕ್ಖು ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಸಾವಕೋ।
ಗಮ್ಭೀರಂ ನಿಪುಣಂ ಸುಞ್ಞಂ, ಪಚ್ಚಯಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ॥

"ಕಮ್ಮಂ ನತ್ಥಿ ವಿಪಾಕಮ್ಹಿ, ಪಾಕೋ ಕಮ್ಮೇ ನ ವಿಜ್ಜತಿ।
ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಉಭೋ ಸುಞ್ಞಾ, ನ ಚ ಕಮ್ಮಂ ವಿನಾ ಫಲಂ॥

"ಯಥಾ ನ ಸೂರಿಯೇ ಅಗ್ಗಿ, ನ ಮಣಿಮ್ಹಿ ನ ಗೋಮಯೇ।
ನ ತೇಸಂ ಬಹಿ ಸೋ ಅತ್ಥಿ, ಸಮ್ಭಾರೇಹಿ ಚ ಜಾಯತಿ॥

"ತಥಾ ನ ಅನ್ತೋ ಕಮ್ಮಸ್ಸ, ವಿಪಾಕೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ।
ಬಹಿದ್ಧಾಪಿ ನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ, ನ ಕಮ್ಮಂ ತತ್ಥ ವಿಜ್ಜತಿ॥

"ಫಲೇನ ಸುಞ್ಞಂ ತಂ ಕಮ್ಮಂ, ಫಲಂ ಕಮ್ಮೇ ನ ವಿಜ್ಜತಿ।
ಕಮ್ಮಞ್ಚ ಖೋ ಉಪಾದಾಯ, ತತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತತೇ ಫಲಂ॥

"ನ ಹೇತ್ಥ ದೇವೋ ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಾ, ಸಂಸಾರಸ್ಸತ್ಥಿಕಾರಕೋ।
ಸುದ್ಧಧಮ್ಮಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ಹೇತುಸಮ್ಭಾರಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ॥

೬೯೦. ತಸ್ಸೇವಂ ಕಮ್ಮವಟ್ಟವಿಪಾಕವಟ್ಟವಸೇನ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಂ ಕತ್ವಾ ತೀಸು ಅದ್ಧಾಸು ಪಹೀನವಿಚಿಕಿಚ್ಛಸ್ಸ ಸಬ್ಬೇ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಾ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಿದಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ಸಾಸ್ಸ ಹೋತಿ **ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾ**।

ಸೋ ಏವಂ ಪಜಾನಾತಿ - ಯೇ ಅತೀತೇ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ, ತೇ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಾ, ಅತೀತಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಾ ಪನ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಅಞ್ಞೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ, ಅತೀತಭವತೋ ಇಮಂ ಭವಂ ಆಗತೋ ಏಕಧಮ್ಮೋಪಿ ನತ್ಥಿ, ಇಮಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಭವೇ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಪುನಬ್ಭವೇ ಅಞ್ಞೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಇಮಮ್ಹಾ ಭವಾ ಪುನಬ್ಭವಂ ಏಕಧಮ್ಮೋಪಿ ನ ಗಮಿಸ್ಸತಿ। ಅಪಿಚ ಖೋ ಯಥಾ ನ ಆಚರಿಯಮುಖತೋ ಸಜ್ಝಾಯೋ ಅನ್ತೇವಾಸಿಕಸ್ಸ ಮುಖಂ ಪವಿಸತಿ, ನ ಚ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ತಸ್ಸ ಮುಖೇ ಸಜ್ಝಾಯೋ ನ ವತ್ತತಿ, ನ ದೂತೇನ ಮನ್ತೋದಕಂ ಪೀತಂ ರೋಗಿನೋ ಉದರಂ ಪವಿಸತಿ, ನ ಚ ತಸ್ಸ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ರೋಗೋ ನ ವೂಪಸಮ್ಮತಿ, ನ ಮುಖೇ ಮಣ್ಡನವಿಧಾನಂ ಆದಾಸತಲಾದೀಸು ಮುಖನಿಮಿತ್ತಂ ಗಚ್ಛತಿ, ನ ಚ ತತ್ಥ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಮಣ್ಡನವಿಧಾನಂ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ನ ಏಕಿಸ್ಸಾ ವಟ್ಟಿಯಾ ದೀಪಸಿಖಾ ಅಞ್ಞಂ ವಟ್ಟಿಂ ಸಙ್ಕಮತಿ, ನ ಚ ತತ್ಥ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ದೀಪಸಿಖಾ ನ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ, ಏವಮೇವ ನ ಅತೀತಭವತೋ ಇಮಂ ಭವಂ, ಇತೋ ವಾ ಪುನಬ್ಭವಂ ಕೋಚಿ ಧಮ್ಮೋ ಸಙ್ಕಮತಿ, ನ ಚ ಅತೀತಭವೇ ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತುಪಚ್ಚಯಾ ಇಧ, ಇಧ ವಾ ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತುಪಚ್ಚಯಾ ಪುನಬ್ಭವೇ ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತುಯೋ ನ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತೀತಿ।

ಯಥೇವ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಮನೋಧಾತುಅನನ್ತರಂ।
ನ ಚೇವ ಆಗತಂ ನಾಪಿ, ನ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಅನನ್ತರಂ॥

ತಥೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಮ್ಹಿ, ವತ್ತತೇ ಚಿತ್ತಸನ್ತತಿ।
ಪುರಿಮಂ ಭಿಜ್ಜತೇ ಚಿತ್ತಂ, ಪಚ್ಛಿಮಂ ಜಾಯತೇ ತತೋ॥

ತೇಸಂ ಅನ್ತರಿಕಾ ನತ್ಥಿ, ವೀಚಿ ತೇಸಂ ನ ವಿಜ್ಜತಿ।
ನ ಚಿತೋ ಗಚ್ಛತಿ ಕಿಞ್ಚಿ, ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಚ ಜಾಯತೀತಿ॥

೬೯೧. ಏವಂ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ವಿದಿತಸಬ್ಬಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಞಾಣಂ ಥಾಮಗತಂ ಹೋತಿ, ಸೋಳಸವಿಧಾ ಕಙ್ಖಾ ಸುಟ್ಠುತರಂ ಪಹೀಯತಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಸಾ ಏವ, "ಸತ್ಥರಿ ಕಙ್ಖತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೦೮) ಆದಿನಯಪ್ಪವತ್ತಾ ಅಟ್ಠವಿಧಾಪಿ ಕಙ್ಖಾ ಪಹೀಯತಿಯೇವ, ದ್ವಾಸಟ್ಠಿ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನ್ತಿ। ಏವಂ ನಾನಾನಯೇಹಿ ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಣೇನ ತೀಸು ಅದ್ಧಾಸು ಕಙ್ಖಂ ವಿತರಿತ್ವಾ ಠಿತಂ ಞಾಣಂ **ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧೀ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣ**ನ್ತಿಪಿ **ಯಥಾಭೂತಞಾಣ**ನ್ತಿಪಿ **ಸಮ್ಮಾದಸ್ಸನ**ನ್ತಿಪಿ ಏತಸ್ಸೇವಾಧಿವಚನಂ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ -

"ಅವಿಜ್ಜಾ ಪಚ್ಚಯೋ, ಸಙ್ಖಾರಾ ಪಚ್ಚಯಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ। ಉಭೋಪೇತೇ ಧಮ್ಮಾ ಪಚ್ಚಯಸಮುಪ್ಪನ್ನಾತಿ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹೇ ಪಞ್ಞಾ ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೬)।

"ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಕತಮೇ ಧಮ್ಮೇ ಯಥಾಭೂತಂ ಜಾನಾತಿ ಪಸ್ಸತಿ, ಕಥಂ ಸಮ್ಮಾದಸ್ಸನಂ ಹೋತಿ, ಕಥಂ ತದನ್ವಯೇನ ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಸುದಿಟ್ಠಾ ಹೋನ್ತಿ, ಕತ್ಥ ಕಙ್ಖಾ ಪಹೀಯತಿ? ದುಕ್ಖತೋ…ಪೇ॰… ಅನತ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಕತಮೇ ಧಮ್ಮೇ ಯಥಾಭೂತಂ ಜಾನಾತಿ ಪಸ್ಸತಿ…ಪೇ॰… ಕತ್ಥ ಕಙ್ಖಾ ಪಹೀಯತೀತಿ?

"ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ನಿಮಿತ್ತಂ ಯಥಾಭೂತಂ ಜಾನಾತಿ ಪಸ್ಸತಿ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಸಮ್ಮಾದಸ್ಸನಂ। ಏವಂ ತದನ್ವಯೇನ ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಸುದಿಟ್ಠಾ ಹೋನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಕಙ್ಖಾ ಪಹೀಯತಿ। ದುಕ್ಖತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಪವತ್ತಂ ಯಥಾಭೂತಂ ಜಾನಾತಿ ಪಸ್ಸತಿ…ಪೇ॰… ಅನತ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ಪವತ್ತಞ್ಚ ಯಥಾಭೂತಂ ಜಾನಾತಿ ಪಸ್ಸತಿ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಸಮ್ಮಾದಸ್ಸನಂ। ಏವಂ ತದನ್ವಯೇನ ಸಬ್ಬೇ ಧಮ್ಮಾ ಅನತ್ತತೋ ಸುದಿಟ್ಠಾ ಹೋನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಕಙ್ಖಾ ಪಹೀಯತಿ।

“ಯಞ್ಚ ಯಥಾಭೂತಞಾಣಂ ಯಞ್ಚ ಸಮ್ಮಾದಸ್ಸನಂ ಯಾ ಚ ಕಙ್ಖಾವಿತರಣಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ನಾನತ್ಥಾ ಚೇವ ನಾನಾಬ್ಯಞ್ಜನಾ ಚ, ಉದಾಹು ಏಕತ್ಥಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವ ನಾನನ್ತಿ? ಯಞ್ಚ ಯಥಾಭೂತಞಾಣಂ ಯಞ್ಚ ಸಮ್ಮಾದಸ್ಸನಂ ಯಾ ಚ ಕಙ್ಖಾವಿತರಣಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಏಕತ್ಥಾ, ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವ ನಾನ”ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೭)।

ಇಮಿನಾ ಪನ ಞಾಣೇನ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ವಿಪಸ್ಸಕೋ ಬುದ್ಧಸಾಸನೇ ಲದ್ಧಸ್ಸಾಸೋ ಲದ್ಧಪತಿಟ್ಠೋ ನಿಯತಗತಿಕೋ ಚೂಳಸೋತಾಪನ್ನೋ ನಾಮ ಹೋತಿ।

ತಸ್ಮಾ ಭಿಕ್ಖು ಸದಾ ಸತೋ, ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸೋ।
ಪಚ್ಚಯೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹೇಯ್ಯ, ಕಙ್ಖಾವಿತರಣತ್ಥಿಕೋತಿ॥

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಧಿಕಾರೇ

ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ಏಕೂನವೀಸತಿಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೧೦. ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ

ಸಮ್ಮಸನಞಾಣಕಥಾ

೬೯೧. ಅಯಂ ಮಗ್ಗೋ, ಅಯಂ ನ ಮಗ್ಗೋತಿ ಏವಂ ಮಗ್ಗಞ್ಚ ಅಮಗ್ಗಞ್ಚ ಞತ್ವಾ ಠಿತಂ ಞಾಣಂ ಪನ **ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ।

ತಂ ಸಮ್ಪಾದೇತುಕಾಮೇನ **ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನಸಙ್ಖಾತಾಯ ನಯವಿಪಸ್ಸನಾಯ** ತಾವ ಯೋಗೋ ಕರಣೀಯೋ। ಕಸ್ಮಾ? ಆರದ್ಧವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ಓಭಾಸಾದಿಸಮ್ಭವೇ ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣಸಮ್ಭವತೋ। ಆರದ್ಧವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ಹಿ ಓಭಾಸಾದೀಸು ಸಮ್ಭೂತೇಸು ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಹೋತಿ, ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಚ ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನಂ ಆದಿ। ತಸ್ಮಾ ಏತಂ ಕಙ್ಖಾವಿತರಣಾನನ್ತರಂ ಉದ್ದಿಟ್ಠಂ। ಅಪಿಚ ಯಸ್ಮಾ ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾಯ ವತ್ತಮಾನಾಯ ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾ ಚ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾನನ್ತರಾ, ತಸ್ಮಾಪಿ ತಂ ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಾದೇತುಕಾಮೇನ ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನೇ ತಾವ ಯೋಗೋ ಕಾತಬ್ಬೋ।

೬೯೨. ತತ್ರಾಯಂ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ - ತಿಸ್ಸೋ ಹಿ ಲೋಕಿಯಪರಿಞ್ಞಾ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾ ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾ ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾ ಚ। ಯಾ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ "ಅಭಿಞ್ಞಾಪಞ್ಞಾ ಞಾತಟ್ಠೇ ಞಾಣಂ। ಪರಿಞ್ಞಾಪಞ್ಞಾ ತೀರಣಟ್ಠೇ ಞಾಣಂ। ಪಹಾನಪಞ್ಞಾ ಪರಿಚ್ಚಾಗಟ್ಠೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೭೫)। ತತ್ಥ "ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ ರೂಪಂ, ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಾ ವೇದನಾ"ತಿ ಏವಂ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚತ್ತಲಕ್ಖಣಸಲ್ಲಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಪಞ್ಞಾ **ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾ** ನಾಮ। "ರೂಪಂ ಅನಿಚ್ಚಂ, ವೇದನಾ ಅನಿಚ್ಚಾ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ತೇಸಂಯೇವ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ ಲಕ್ಖಣಾರಮ್ಮಣಿಕವಿಪಸ್ಸನಾ ಪಞ್ಞಾ **ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾ** ನಾಮ। ತೇಸುಯೇವ ಪನ ಧಮ್ಮೇಸು ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾದಿಪಜಹನವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಲಕ್ಖಣಾರಮ್ಮಣಿಕವಿಪಸ್ಸನಾ ಪಞ್ಞಾ **ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾ** ನಾಮ।

ತತ್ಥ ಸಙ್ಖಾರಪರಿಚ್ಛೇದತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಾ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾಯ ಭೂಮಿ। ಏತಸ್ಮಿಂ ಹಿ ಅನ್ತರೇ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚತ್ತಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಸ್ಸೇವ ಆಧಿಪಚ್ಚಂ ಹೋತಿ। ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನತೋ ಪನ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನಾ ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾಯ ಭೂಮಿ। ಏತಸ್ಮಿಂ ಹಿ ಅನ್ತರೇ ಸಾಮಞ್ಞಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧಸ್ಸೇವ ಆಧಿಪಚ್ಚಂ ಹೋತಿ। ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಉಪರಿ ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾಯ ಭೂಮಿ । ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಹಿ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅನುಪಸ್ಸನ್ತೋ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಂ ಪಜಹತಿ, ದುಕ್ಖತೋ ಅನುಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸುಖಸಞ್ಞಂ, ಅನತ್ತತೋ ಅನುಪಸ್ಸನ್ತೋ ಅತ್ತಸಞ್ಞಂ, ನಿಬ್ಬಿನ್ದನ್ತೋ ನನ್ದಿಂ, ವಿರಜ್ಜನ್ತೋ ರಾಗಂ, ನಿರೋಧೇನ್ತೋ ಸಮುದಯಂ, ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜನ್ತೋ ಆದಾನಂ ಪಜಹತೀತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೨) ಏವಂ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾದಿಪಹಾನಸಾಧಿಕಾನಂ ಸತ್ತನ್ನಂ ಅನುಪಸ್ಸನಾನಂ ಆಧಿಪಚ್ಚಂ। ಇತಿ ಇಮಾಸು ತೀಸು ಪರಿಞ್ಞಾಸು ಸಙ್ಖಾರಪರಿಚ್ಛೇದಸ್ಸ ಚೇವ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಸ್ಸ ಚ ಸಾಧಿತತ್ತಾ ಇಮಿನಾ ಯೋಗಿನಾ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾವ ಅಧಿಗತಾ ಹೋತಿ, ಇತರಾ ಚ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬಾ। ತೇನ ವುತ್ತಂ "ಯಸ್ಮಾ ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾಯ ವತ್ತಮಾನಾಯ ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾ ಚ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾನನ್ತರಾ, ತಸ್ಮಾಪಿ ತಂ ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಾದೇತುಕಾಮೇನ ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನೇ ತಾವ ಯೋಗೋ ಕಾತಬ್ಬೋ"ತಿ।

೬೯೪. ತತ್ರಾಯಂ ಪಾಳಿ -

"ಕಥಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವವತ್ಥಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣಂ? ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ರೂಪಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ವಾ…ಪೇ॰… ಯಂ ದೂರೇ ಸನ್ತಿಕೇ ವಾ, ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ। ದುಕ್ಖತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ। ಅನತ್ತತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ। ಯಾ ಕಾಚಿ ವೇದನಾ…ಪೇ॰… ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಅನತ್ತತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ।

"ಚಕ್ಖುಂ…ಪೇ॰… ಜರಾಮರಣಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ। ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ।

"ರೂಪಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನ, ದುಕ್ಖಂ ಭಯಟ್ಠೇನ, ಅನತ್ತಾ ಅಸಾರಕಟ್ಠೇನಾತಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವವತ್ಥಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣಂ। ವೇದನಂ… ವಿಞ್ಞಾಣಂ… ಚಕ್ಖುಂ…ಪೇ॰… ಜರಾಮರಣಂ…ಪೇ॰… ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣಂ।

“ರೂಪಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ಸಙ್ಖತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಂ ಖಯಧಮ್ಮಂ ವಯಧಮ್ಮಂ ವಿರಾಗಧಮ್ಮಂ ನಿರೋಧಧಮ್ಮನ್ತಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವವತ್ಥಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣಂ। ವೇದನಂ... ವಿಞ್ಞಾಣಂ... ಚಕ್ಖುಂ... ಜರಾಮರಣಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ಸಙ್ಖತಂ...ಪೇ॰... ನಿರೋಧಧಮ್ಮನ್ತಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವವತ್ಥಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣಂ।

“ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣಂ, ಅಸತಿ ಜಾತಿಯಾ ನತ್ಥಿ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವವತ್ಥಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣಂ। ಅತೀತಮ್ಪಿ ಅದ್ಧಾನಂ, ಅನಾಗತಮ್ಪಿ ಅದ್ಧಾನಂ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣಂ, ಅಸತಿ ಜಾತಿಯಾ ನತ್ಥಿ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವವತ್ಥಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣಂ। ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ...ಪೇ॰... ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಅಸತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ನತ್ಥಿ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವವತ್ಥಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣಂ। ಅತೀತಮ್ಪಿ ಅದ್ಧಾನಂ, ಅನಾಗತಮ್ಪಿ ಅದ್ಧಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಅಸತಿ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ನತ್ಥಿ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವವತ್ಥಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣಂ।

“ತಂ ಞಾತಟ್ಠೇನ ಞಾಣಂ। ಪಜಾನನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವವತ್ಥಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಸಮ್ಮಸನೇ ಞಾಣ”ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೮)।

ಏತ್ಥ ಚ ಚಕ್ಖುಂ...ಪೇ॰... ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಪೇಯ್ಯಾಲೇನ ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ, ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ, ಛ ದ್ವಾರಾನಿ, ಛ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ, ಛ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ಛ ಫಸ್ಸಾ, ಛ ವೇದನಾ, ಛ ಸಞ್ಞಾ, ಛ ಚೇತನಾ, ಛ ತಣ್ಹಾ, ಛ ವಿತಕ್ಕಾ, ಛ ವಿಚಾರಾ, ಛ ಧಾತುಯೋ, ದಸ ಕಸಿಣಾನಿ, ದ್ವತ್ತಿಂಸಕೋಟ್ಠಾಸಾ, ದ್ವಾದಸಾಯತನಾನಿ, ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಯೋ, ಬಾವೀಸತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ, ತಿಸ್ಸೋ ಧಾತುಯೋ, ನವ ಭವಾ, ಚತ್ತಾರಿ ಝಾನಾನಿ, ಚತಸ್ಸೋ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ, ಚತಸ್ಸೋ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ, ದ್ವಾದಸ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಙ್ಗಾನೀತಿ ಇಮೇ ಧಮ್ಮರಾಸಯೋ ಸಂಖಿತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ವುತ್ತಂ ಹೇತಂ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯನಿದ್ದೇಸೇ -

“ಸಬ್ಬಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ। ಕಿಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಬ್ಬಂ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ? ಚಕ್ಖು, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ। ರೂಪಾ... ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ... ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ... ಯಮ್ಪಿದಂ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ವೇದಯಿತಂ ಸುಖಂ ವಾ ದುಕ್ಖಂ ವಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಂ ವಾ, ತಮ್ಪಿ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ। ಸೋತಂ...ಪೇ॰... ಯಮ್ಪಿದಂ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ವೇದಯಿತಂ ಸುಖಂ ವಾ ದುಕ್ಖಂ ವಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಂ ವಾ, ತಮ್ಪಿ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ।

“ರೂಪಂ...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಂ... ಚಕ್ಖು...ಪೇ॰... ಮನೋ... ರೂಪಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಾ... ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ...ಪೇ॰... ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ... ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ...ಪೇ॰... ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸೋ...।

“ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ವೇದನಾ...ಪೇ॰... ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ವೇದನಾ... ರೂಪಸಞ್ಞಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಸಞ್ಞಾ... ರೂಪಸಞ್ಚೇತನಾ... ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಸಞ್ಚೇತನಾ... ರೂಪತಣ್ಹಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮತಣ್ಹಾ... ರೂಪವಿತಕ್ಕೋ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮವಿತಕ್ಕೋ... ರೂಪವಿಚಾರೋ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮವಿಚಾರೋ...।

“ಪಥವೀಧಾತು...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು... ಪಥವೀಕಸಿಣಂ...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಕಸಿಣಂ... ಕೇಸಾ...ಪೇ॰... ಮುತ್ತಂ... ಮತ್ಥಲುಙ್ಗಂ...।

“ಚಕ್ಖಾಯತನಂ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಾಯತನಂ... ಚಕ್ಖುಧಾತು...ಪೇ॰... ಮನೋಧಾತು... ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು... ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ...ಪೇ॰... ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಂ...।

“ಕಾಮಧಾತು... ರೂಪಧಾತು... ಅರೂಪಧಾತು... ಕಾಮಭವೋ... ರೂಪಭವೋ... ಅರೂಪಭವೋ... ಸಞ್ಞಾಭವೋ... ಅಸಞ್ಞಾಭವೋ... ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಭವೋ... ಏಕವೋಕಾರಭವೋ... ಚತುವೋಕಾರಭವೋ... ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೋ...।

“ಪಠಮಂ ಝಾನಂ...ಪೇ॰... ಚತುತ್ಥಂ ಝಾನಂ... ಮೇತ್ತಾಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿ...ಪೇ॰... ಉಪೇಕ್ಖಾಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿ... ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿ...ಪೇ॰... ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿ... ಅವಿಜ್ಜಾ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ...ಪೇ॰... ಜರಾಮರಣಂ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯ”ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೩; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೪೬)।

ತಂ ತತ್ಥ ಏವಂ ವಿತ್ಥಾರೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಇಧ ಸಬ್ಬಂ ಪೇಯ್ಯಾಲೇನ ಸಂಖಿತ್ತಂ। ಏವಂ ಸಂಖಿತ್ತೇ ಪನೇತ್ಥ ಯೇ ಲೋಕುತ್ತರಾ ಧಮ್ಮಾ ಆಗತಾ, ತೇ ಅಸಮ್ಮಸನುಪಗತ್ತಾ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅಧಿಕಾರೇ ನ ಗಹೇತಬ್ಬಾ। ಯೇಪಿ ಚ ಸಮ್ಮಸನುಪಗಾ , ತೇಸು **ಯೇ ಯಸ್ಸ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ ಸುಖೇನ ಪರಿಗ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತೇಸು ತೇನ ಸಮ್ಮಸನಂ ಆರಭಿತಬ್ಬಂ**।

೬೯೫. ತತ್ರಾಯಂ ಖನ್ಧವಸೇನ ಆರಬ್ಭವಿಧಾನಯೋಜನಾ - ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ರೂಪಂ...ಪೇ॰... ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ। ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನನ್ತಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಅಯಂ ಭಿಕ್ಖು "ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ರೂಪ"ನ್ತಿ ಏವಂ ಅನಿಯಮನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ರೂಪಂ ಅತೀತತ್ತಿಕೇನ ಚೇವ ಚತೂಹಿ ಚ ಅಜ್ಝತ್ತಾದಿದುಕೇಹೀತಿ ಏಕಾದಸಹಿ ಓಕಾಸೇಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ, ಅನಿಚ್ಚನ್ತಿ ಸಮ್ಮಸತಿ।

ಕಥಂ ? ಪರತೋ ವುತ್ತನಯೇನ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - "ರೂಪಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ **ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನಾ**"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೮)।

ತಸ್ಮಾ ಏಸ ಯಂ **ಅತೀತಂ** ರೂಪಂ, ತಂ ಯಸ್ಮಾ ಅತೀತೇಯೇವ ಖೀಣಂ, ನಯಿಮಂ ಭವಂ ಸಮ್ಪತ್ತನ್ತಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನ।

ಯಂ **ಅನಾಗತಂ** ಅನನ್ತರಭವೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಸ್ಸತಿ, ತಮ್ಪಿ ತತ್ಥೇವ ಖೀಯಿಸ್ಸತಿ, ನ ತತೋ ಪರಂ ಭವಂ ಗಮಿಸ್ಸತೀತಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನ।

ಯಂ **ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ** ರೂಪಂ, ತಮ್ಪಿ ಇಧೇವ ಖೀಯತಿ, ನ ಇತೋ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನ।

ಯಂ **ಅಜ್ಝತ್ತಂ,** ತಮ್ಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಮೇವ ಖೀಯತಿ, ನ ಬಹಿದ್ಧಾಭಾವಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನ।

ಯಂ **ಬಹಿದ್ಧಾ...ಪೇ॰... ಓಳಾರಿಕಂ...ಪೇ॰... ಸುಖುಮಂ...ಪೇ॰... ಹೀನಂ...ಪೇ॰... ಪಣೀತಂ...ಪೇ॰... ದೂರೇ...ಪೇ॰... ಸನ್ತಿಕೇ,** ತಮ್ಪಿ ತತ್ಥೇವ ಖೀಯತಿ, ನ ದೂರಭಾವಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನಾತಿ ಸಮ್ಮಸತಿ।

ಇದಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ "ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಸೇನ ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ। ಭೇದತೋ ಪನ ಏಕಾದಸವಿಧಂ ಹೋತಿ।

ಸಬ್ಬಮೇವ ಚ ತಂ **ದುಕ್ಖಂ** ಭಯಟ್ಠೇನ। **ಭಯಟ್ಠೇನಾತಿ** ಸಪ್ಪಟಿಭಯತಾಯ। ಯಞ್ಹಿ ಅನಿಚ್ಚಂ, ತಂ ಭಯಾವಹಂ ಹೋತಿ ಸೀಹೋಪಮಸುತ್ತೇ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೮; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೩೩) ದೇವಾನಂ ವಿಯ। ಇತಿ ಇದಮ್ಪಿ "ದುಕ್ಖಂ ಭಯಟ್ಠೇನಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಸೇನ ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ। ಭೇದತೋ ಪನ ಏಕಾದಸವಿಧಂ ಹೋತಿ।

ಯಥಾ ಚ ದುಕ್ಖಂ, ಏವಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ತಂ **ಅನತ್ತಾ** ಅಸಾರಕಟ್ಠೇನ। **ಅಸಾರಕಟ್ಠೇನಾತಿ** "ಅತ್ತಾ ನಿವಾಸೀ ಕಾರಕೋ ವೇದಕೋ ಸಯಂವಸೀ"ತಿ ಏವಂ ಪರಿಕಪ್ಪಿತಸ್ಸ ಅತ್ತಸಾರಸ್ಸ ಅಭಾವೇನ। ಯಞ್ಹಿ ಅನಿಚ್ಚಂ, ದುಕ್ಖಂ, ತಂ ಅತ್ತನೋಪಿ ಅನಿಚ್ಚತಂ ವಾ ಉದಯಬ್ಬಯಪೀಳನಂ ವಾ ವಾರೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಕುತೋ ತಸ್ಸ ಕಾರಕಾದಿಭಾವೋ। ತೇನಾಹ - "ರೂಪಞ್ಚ ಹಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅತ್ತಾ ಅಭವಿಸ್ಸ। ನಯಿದಂ ರೂಪಂ ಆಬಾಧಾಯ ಸಂವತ್ತೇಯ್ಯಾ"ತಿಆದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೫೯)। ಇತಿ ಇದಮ್ಪಿ "ಅನತ್ತಾ ಅಸಾರಕಟ್ಠೇನಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಸೇನ ಏಕಂ ಸಮ್ಮಸನಂ। ಭೇದತೋ ಪನ ಏಕಾದಸವಿಧಂ ಹೋತಿ। ಏಸ ನಯೋ ವೇದನಾದೀಸು।

೬೯೬. ಯಂ ಪನ ಅನಿಚ್ಚಂ, ತಂ ಯಸ್ಮಾ ನಿಯಮತೋ ಸಙ್ಖತಾದಿಭೇದಂ ಹೋತಿ। ತೇನಸ್ಸ ಪರಿಯಾಯದಸ್ಸನತ್ಥಂ, ನಾನಾಕಾರೇಹಿ ವಾ ಮನಸಿಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ "ರೂಪಂ ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ಸಙ್ಖತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಂ ಖಯಧಮ್ಮಂ ವಯಧಮ್ಮಂ ವಿರಾಗಧಮ್ಮಂ ನಿರೋಧಧಮ್ಮ"ನ್ತಿ ಪುನ ಪಾಳಿ ವುತ್ತಾ। ಏಸ ನಯೋ ವೇದನಾದೀಸೂತಿ।

ಚತ್ತಾರೀಸಾಕಾರಅನುಪಸ್ಸನಾಕಥಾ

೬೯೭. ಸೋ ತಸ್ಸೇವ ಪಞ್ಚಸು ಖನ್ಧೇಸು ಅನಿಚ್ಚದುಕ್ಖಾನತ್ತಸಮ್ಮಸನಸ್ಸ ಥಿರಭಾವತ್ಥಾಯ, ಯಂ ತಂ ಭಗವತಾ "ಕತಮೇಹಿ ಚತ್ತಾರೀಸಾಯ ಆಕಾರೇಹಿ ಅನುಲೋಮಿಕಂ ಖನ್ತಿಂ ಪಟಿಲಭತಿ, ಕತಮೇಹಿ ಚತ್ತಾರೀಸಾಯ ಆಕಾರೇಹಿ ಸಮ್ಮತ್ತನಿಯಾಮಂ ಓಕ್ಕಮತೀ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ -

> "ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧೇ ಅನಿಚ್ಚತೋ, ದುಕ್ಖತೋ, ರೋಗತೋ, ಗಣ್ಡತೋ, ಸಲ್ಲತೋ, ಅಘತೋ, ಆಬಾಧತೋ, ಪರತೋ, ಪಲೋಕತೋ, ಈತಿತೋ, ಉಪದ್ದವತೋ, ಭಯತೋ, ಉಪಸಗ್ಗತೋ, ಚಲತೋ, ಪಭಙ್ಗುತೋ, ಅದ್ಧುವತೋ, ಅತಾಣತೋ, ಅಲೇಣತೋ,

ಅಸರಣತೋ, ರಿತ್ತತೋ, ತುಚ್ಛತೋ, ಸುಞ್ಞತೋ, ಅನತ್ತತೋ, ಆದೀನವತೋ, ವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮತೋ, ಅಸಾರಕತೋ, ಅಘಮೂಲತೋ, ವಧಕತೋ, ವಿಭವತೋ, ಸಾಸವತೋ, ಸಙ್ಖತತೋ, ಮಾರಾಮಿಸತೋ, ಜಾತಿಧಮ್ಮತೋ, ಜರಾಧಮ್ಮತೋ, ಬ್ಯಾಧಿಧಮ್ಮತೋ, ಮರಣಧಮ್ಮತೋ , ಸೋಕಧಮ್ಮತೋ, ಪರಿದೇವಧಮ್ಮತೋ, ಉಪಾಯಾಸಧಮ್ಮತೋ, ಸಂಕಿಲೇಸಿಕಧಮ್ಮತೋ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೩೭) -

ಚತ್ತಾರೀಸಾಯ ಆಕಾರೇಹಿ,

"ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧೇ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಅನುಲೋಮಿಕಂ ಖನ್ತಿಂ ಪಟಿಲಭತಿ। ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ನಿರೋಧೋ ನಿಚ್ಚಂ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸಮ್ಮತ್ತನಿಯಾಮಂ ಓಕ್ಕಮತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೩೮) ನಯೇನ,

ಅನುಲೋಮಞಾಣಂ ವಿಭಜನ್ತೇನ ಪಭೇದತೋ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಸಮ್ಮಸನಂ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸಾಪಿ ವಸೇನ ಇಮೇ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಮ್ಮಸತಿ।

೬೯೮. ಕಥಂ ? ಸೋ ಹಿ ಏಕೇಕಂ ಖನ್ಧಂ ಅನಚ್ಚನ್ತಿಕತಾಯ, ಆದಿಅನ್ತವನ್ತತಾಯ ಚ **ಅನಿಚ್ಚತೋ**। ಉಪ್ಪಾದವಯಪಟಿಪೀಳನತಾಯ, ದುಕ್ಖವತ್ಥುತಾಯ ಚ **ದುಕ್ಖತೋ**। ಪಚ್ಚಯಯಾಪನೀಯತಾಯ, ರೋಗಮೂಲತಾಯ ಚ **ರೋಗತೋ**। ದುಕ್ಖತಾಸೂಲಯೋಗಿತಾಯ, ಕಿಲೇಸಾಸುಚಿಪಗ್ಘರಣತಾಯ, ಉಪ್ಪಾದಜರಾಭಙ್ಗೇಹಿ ಉದ್ಧುಮಾತಪರಿಪಕ್ಕಪಭಿನ್ನತಾಯ ಚ **ಗಣ್ಡತೋ**। ಪೀಳಾಜನಕತಾಯ, ಅನ್ತೋತುದನತಾಯ, ದುನ್ನೀಹರಣೀಯತಾಯ ಚ **ಸಲ್ಲತೋ**। ವಿಗರಹಣೀಯತಾಯ, ಅವಡ್ಢಿಆವಹನತಾಯ, ಅಘವತ್ಥುತಾಯ ಚ **ಅಘತೋ**। ಅಸೇರಿಭಾವಜನಕತಾಯ, ಆಬಾಧಪದಟ್ಠಾನತಾಯ ಚ **ಆಬಾಧತೋ**। ಅವಸತಾಯ, ಅವಿಧೇಯ್ಯತಾಯ ಚ **ಪರತೋ**। ಬ್ಯಾಧಿಜರಾಮರಣೇಹಿ ಪಲುಜ್ಜನತಾಯ **ಪಲೋಕತೋ**। ಅನೇಕಬ್ಯಸನಾವಹನತಾಯ **ಈತಿತೋ**। ಅವಿದಿತಾನಂಯೇವ ವಿಪುಲಾನಂ ಅನತ್ಥಾನಂ ಆವಹನತೋ, ಸಬ್ಬುಪದ್ದವವತ್ಥುತಾಯ ಚ **ಉಪದ್ದವತೋ**। ಸಬ್ಬಭಯಾನಂ ಆಕರತಾಯ, ದುಕ್ಖವೂಪಸಮಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಪರಮಸ್ಸಾಸಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತತಾಯ ಚ **ಭಯತೋ**। ಅನೇಕೇಹಿ ಅನತ್ಥೇಹಿ ಅನುಬದ್ಧತಾಯ, ದೋಸೂಪಸಟ್ಠತಾಯ, ಉಪಸಗ್ಗೋ ವಿಯ ಅನಧಿವಾಸನಾರಹತಾಯ ಚ **ಉಪಸಗ್ಗತೋ**। ಬ್ಯಾಧಿಜರಾಮರಣೇಹಿ ಚೇವ ಲಾಭಾಲಾಭಾದೀಹಿ ಚ ಲೋಕಧಮ್ಮೇಹಿ ಪಚಲಿತತಾಯ **ಚಲತೋ**। ಉಪಕ್ಕಮೇನ ಚೇವ ಸರಸೇನ ಚ ಪಭಙ್ಗುಪಗಮನಸೀಲತಾಯ **ಪಭಙ್ಗುತೋ**। ಸಬ್ಬಾವತ್ಥನಿಪಾತಿತಾಯ, ಥಿರಭಾವಸ್ಸ ಚ ಅಭಾವತಾಯ **ಅದ್ಧುವತೋ**। ಅತಾಯನತಾಯ ಚೇವ, ಅಲಬ್ಭನೇಯ್ಯಖೇಮತಾಯ ಚ **ಅತಾಣತೋ**। ಅಲ್ಲೀಯಿತುಂ ಅನರಹತಾಯ, ಅಲ್ಲೀನಾನಮ್ಪಿ ಚ ಲೇಣಕಿಚ್ಚಾಕಾರಿತಾಯ **ಅಲೇಣತೋ**। ನಿಸ್ಸಿತಾನಂ ಭಯಸಾರಕತ್ತಾಭಾವೇನ **ಅಸರಣತೋ**। ಯಥಾಪರಿಕಪ್ಪಿತೇಹಿ ಧುವಸುಭಸುಖತ್ತಭಾವೇಹಿ ರಿತ್ತತಾಯ **ರಿತ್ತತೋ**। ರಿತ್ತತಾಯೇವ ತುಚ್ಛತೋ ಅಪ್ಪಕತ್ತಾ ವಾ, ಅಪ್ಪಕಮ್ಪಿ ಹಿ ಲೋಕೇ ತುಚ್ಛನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸಾಮಿ-ನಿವಾಸಿ-ಕಾರಕ-ವೇದಕಾಧಿಟ್ಠಾಯಕವಿರಹಿತತಾಯ **ಸುಞ್ಞತೋ**। ಸಯಞ್ಚ ಅಸ್ಸಾಮಿಕಭಾವಾದಿತಾಯ **ಅನತ್ತತೋ**। ಪವತ್ತಿದುಕ್ಖತಾಯ, ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಆದೀನವತಾಯ **ಆದೀನವತೋ,** ಅಥ ವಾ ಆದೀನಂ ವಾತಿ ಗಚ್ಛತಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ಆದೀನವೋ, ಕಪಣಮನುಸ್ಸಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ, ಖನ್ಧಾಪಿ ಚ ಕಪಣಾಯೇವಾತಿ ಆದೀನವಸದಿಸತಾಯ **ಆದೀನವತೋ**। ಜರಾಯ ಚೇವ ಮರಣೇನ ಚಾತಿ ದ್ವೇಧಾ ಪರಿಣಾಮಪಕತಿತಾಯ **ವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮತೋ**। ದುಬ್ಬಲತಾಯ, ಫೇಗ್ಗು ವಿಯ ಸುಖಭಞ್ಜನೀಯತಾಯ ಚ **ಅಸಾರಕತೋ**। ಅಘಹೇತುತಾಯ **ಅಘಮೂಲತೋ**। ಮಿತ್ತಮುಖಸಪತ್ತೋ ವಿಯ ವಿಸ್ಸಾಸಘಾತಿತಾಯ **ವಧಕತೋ**। ವಿಗತಭವತಾಯ, ವಿಭವಸಮ್ಭೂತತಾಯ ಚ **ವಿಭವತೋ**। ಆಸವಪದಟ್ಠಾನತಾಯ **ಸಾಸವತೋ**। ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಅಭಿಸಙ್ಖತತಾಯ **ಸಙ್ಖತತೋ**। ಮಚ್ಚುಮಾರಕಿಲೇಸಮಾರಾನಂ ಆಮಿಸಭೂತತಾಯ **ಮಾರಾಮಿಸತೋ**। ಜಾತಿ-ಜರಾ-ಬ್ಯಾಧಿಮರಣಪಕತಿತಾಯ **ಜಾತಿ-ಜರಾ-ಬ್ಯಾಧಿ-ಮರಣಧಮ್ಮತೋ**। ಸೋಕ-ಪರಿದೇವ-ಉಪಾಯಾಸಹೇತುತಾಯ **ಸೋಕ-ಪರಿದೇವಉಪಾಯಾಸಧಮ್ಮತೋ**। ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಿದುಚ್ಚರಿತಸಂಕಿಲೇಸಾನಂ ವಿಸಯಧಮ್ಮತಾಯ **ಸಂಕಿಲೇಸಿಕಧಮ್ಮತೋ**ತಿ ಏವಂ ಪಭೇದತೋ ವುತ್ತಸ್ಸ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಸಮ್ಮಸನಸ್ಸ ವಸೇನ ಸಮ್ಮಸತಿ।

ಏತ್ಥ ಹಿ ಅನಿಚ್ಚತೋ, ಪಲೋಕತೋ, ಚಲತೋ, ಪಭಙ್ಗುತೋ, ಅದ್ಧುವತೋ, ವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮತೋ, ಅಸಾರಕತೋ, ವಿಭವತೋ, ಸಙ್ಖತತೋ, ಮರಣಧಮ್ಮತೋತಿ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಖನ್ಧೇ ದಸ ದಸ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಞಾಸ **ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾನಿ**। ಪರತೋ, ರಿತ್ತತೋ, ತುಚ್ಛತೋ, ಸುಞ್ಞತೋ, ಅನತ್ತತೋತಿ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಖನ್ಧೇ ಪಞ್ಚ ಪಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ **ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾನಿ**। ಸೇಸಾನಿ ದುಕ್ಖತೋ, ರೋಗತೋತಿಆದೀನಿ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಖನ್ಧೇ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಚವೀಸತಿಸತಂ **ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾನೀ**ತಿ।

ಇಚ್ಚಸ್ಸ ಇಮಿನಾ ದ್ವಿಸತಭೇದೇನ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಸಮ್ಮಸನೇನ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಮ್ಮಸತೋ ತಂ ನಯವಿಪಸ್ಸನಾಸಙ್ಖಾತಂ ಅನಿಚ್ಚದುಕ್ಖಾನತ್ತಸಮ್ಮಸನಂ ಥಿರಂ ಹೋತಿ। ಇದಂ ತಾವೇತ್ಥ ಪಾಳಿನಯಾನುಸಾರೇನ ಸಮ್ಮಸನಾರಮ್ಭವಿಧಾನಂ।

ಇನ್ದ್ರಿಯತಿಕ್ಖಕಾರಣನವಕಕಥಾ

೬೯೯. ಯಸ್ಸ ಪನ ಏವಂ ನಯವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಯೋಗಂ ಕರೋತೋಪಿ ನಯವಿಪಸ್ಸನಾ ನ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ, ತೇನ “ನವಹಾಕಾರೇಹಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ತಿಕ್ಖಾನಿ ಭವನ್ತಿ - ಉಪ್ಪನ್ನುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಖಯಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ, ತತ್ಥ ಚ ಸಕ್ಕಚ್ಚಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಪಾದೇತಿ, ಸಾತಚ್ಚಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಪಾದೇತಿ, ಸಪ್ಪಾಯಕಿರಿಯಾಯ ಸಮ್ಪಾದೇತಿ, ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಚ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹೇನ, ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಞ್ಚ ಅನುಪವತ್ತನತಾಯ, ಕಾಯೇ ಚ ಜೀವಿತೇ ಚ ಅನಪೇಕ್ಖತಂ ಉಪಟ್ಠಾಪೇತಿ, ತತ್ಥ ಚ ಅಭಿಭುಯ್ಯ ನೇಕ್ಖಮ್ಮೇನ, ಅನ್ತರಾ ಚ ಅಬ್ಯೋಸಾನೇನಾ”ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಾನಂ ನವನ್ನಂ ಆಕಾರಾನಂ ವಸೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ತಿಕ್ಖಾನಿ ಕತ್ವಾ **ಪಥವೀಕಸಿಣನಿದ್ದೇಸೇ** ವುತ್ತನಯೇನ ಸತ್ತ ಅಸಪ್ಪಾಯಾನಿ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸತ್ತ ಸಪ್ಪಾಯಾನಿ ಸೇವಮಾನೇನ ಕಾಲೇನ ರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸಿತಬ್ಬಂ, ಕಾಲೇನ ಅರೂಪಂ। ರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತೇನ ರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾ।

ರೂಪನಿಬ್ಬತ್ತಿಪಸ್ಸನಾಕಾರಕಥಾ

೭೦೦. ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಇದಂ ರೂಪಂ ನಾಮ ಕಮ್ಮಾದಿವಸೇನ ಚತೂಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ। ತತ್ಥ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ರೂಪಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಂ ಪಠಮಂ ಕಮ್ಮತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇಯೇವ ಹಿ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಾನಂ ತಾವ ತಿಸನ್ತತಿವಸೇನ ವತ್ಥು-ಕಾಯ-ಭಾವದಸಕಸಙ್ಖಾತಾನಿ ತಿಂಸ ರೂಪಾನಿ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ತಾನಿ ಚ ಖೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇಯೇವ। ಯಥಾ ಚ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ, ತಥಾ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇಪಿ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇಪಿ।

ತತ್ಥ ರೂಪಂ ದನ್ಧನಿರೋಧಂ ಗರುಪರಿವತ್ತಿ, ಚಿತ್ತಂ ಖಿಪ್ಪನಿರೋಧಂ ಲಹುಪರಿವತ್ತಿ। ತೇನಾಹ - “ನಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಞ್ಞಂ ಏಕಧಮ್ಮಮ್ಪಿ ಸಮನುಪಸ್ಸಾಮಿ, ಯಂ ಏವಂ ಲಹುಪರಿವತ್ತಂ ಯಥಯಿದಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಚಿತ್ತ”ನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೪೮)। ರೂಪೇ ಧರನ್ತೇಯೇವ ಹಿ ಸೋಳಸವಾರೇ ಭವಙ್ಗಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೋಪಿ ಠಿತಿಕ್ಖಣೋಪಿ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೋಪಿ ಏಕಸದಿಸಾ। ರೂಪಸ್ಸ ಪನ ಉಪ್ಪಾದಭಙ್ಗಕ್ಖಣಾಯೇವ ಲಹುಕಾ, ತೇಹಿ ಸದಿಸಾ। ಠಿತಿಕ್ಖಣೋ ಪನ ಮಹಾ, ಯಾವ ಸೋಳಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ತಾವ ವತ್ತತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಠಾನಪ್ಪತ್ತಂ ಪುರೇಜಾತಂ ವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ದುತಿಯಂ ಭವಙ್ಗಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಠಾನಪ್ಪತ್ತಂ ಪುರೇಜಾತಂ ವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ತತಿಯಂ ಭವಙ್ಗಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಯಾವತಾಯುಕಂ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಆಸನ್ನಮರಣಸ್ಸ ಪನ ಏಕಮೇವ ಠಾನಪ್ಪತ್ತಂ ಪುರೇಜಾತಂ ವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಸೋಳಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ।

ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ರೂಪಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತತೋ ಉದ್ಧಂ ಸೋಳಸಮೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಠಾನಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಸತ್ತರಸಮಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಸತ್ತರಸಮಸ್ಸ ಠಾನಕ್ಖಣಂ ಪತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಯಾವ ಪವತ್ತಿ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ, ಏವಮೇವ ಪವತ್ತತಿ। ಓಪಪಾತಿಕಾನಮ್ಪಿ ಸತ್ತಸನ್ತತಿವಸೇನ ಸತ್ತತಿ ರೂಪಾನಿ ಏವಮೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೭೦೧. ತತ್ಥ ಕಮ್ಮಂ, ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಂ, ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಏಸ ವಿಭಾಗೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ **ಕಮ್ಮಂ** ನಾಮ ಕುಸಲಾಕುಸಲಚೇತನಾ। **ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ವಿಪಾಕಕ್ಖನ್ಧಾ ಚ, ಚಕ್ಖುದಸಕಾದಿ ಸಮಸತ್ತತಿರೂಪಞ್ಚ। **ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಂ** ನಾಮ ತದೇವ, ಕಮ್ಮಂ ಹಿ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಪಚ್ಚಯೋಪಿ ಹೋತಿ। **ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ರೂಪಂ। **ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪೇಸು ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾ ಓಜಾ ಅಞ್ಞಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ತತ್ರಾಪಿ ಓಜಾ ಠಾನಂ ಪತ್ವಾ ಅಞ್ಞನ್ತಿ ಏವಂ ಚತಸ್ಸೋ ವಾ ಪಞ್ಚ ವಾ ಪವತ್ತಿಯೋ ಘಟೇತಿ। **ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಕಮ್ಮಜತೇಜೋಧಾತು ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ತತ್ರಾಪಿ ಉತು ಅಞ್ಞಂ ಓಜಟ್ಠಮಕನ್ತಿ ಏವಂ ಚತಸ್ಸೋ ವಾ ಪಞ್ಚ ವಾ ಪವತ್ತಿಯೋ ಘಟೇತಿ। ಏವಂ ತಾವ **ಕಮ್ಮಜರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ** ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾ।

೭೦೨. ಚಿತ್ತಜೇಸುಪಿ ಚಿತ್ತಂ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಂ, ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಏಸ ವಿಭಾಗೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ **ಚಿತ್ತಂ** ನಾಮ ಏಕೂನನವುತಿಚಿತ್ತಾನಿ।

ತೇಸು ದ್ವತ್ತಿಂಸ ಚಿತ್ತಾನಿ, ಛಬ್ಬೀಸೇಕೂನವೀಸತಿ।
ಸೋಳಸ ರೂಪಿರಿಯಾಪಥವಿಞ್ಞತ್ತಿಜನಕಾ ಮತಾ॥

ಕಾಮಾವಚರತೋ ಹಿ ಅಟ್ಠ ಕುಸಲಾನಿ, ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಾನಿ, ಮನೋಧಾತುವಜ್ಜಾ ದಸ ಕಿರಿಯಾ, ಕುಸಲಕಿರಿಯತೋ ದ್ವೇ ಅಭಿಞ್ಞಾಚಿತ್ತಾನೀತಿ ದ್ವತ್ತಿಂಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ರೂಪಂ, ಇರಿಯಾಪಥಂ, ವಿಞ್ಞತ್ತಿಞ್ಚ ಜನೇನ್ತಿ। ವಿಪಾಕವಜ್ಜಾನಿ ಸೇಸದಸರೂಪಾವಚರಾನಿ, ಅಟ್ಠ ಅರೂಪಾವಚರಾನಿ, ಅಟ್ಠ ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಾನೀತಿ ಛಬ್ಬೀಸತಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ರೂಪಂ, ಇರಿಯಾಪಥಞ್ಚ ಜನಯನ್ತಿ, ನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ। ಕಾಮಾವಚರೇ ದಸ ಭವಙ್ಗಚಿತ್ತಾನಿ, ರೂಪಾವಚರೇ ಪಞ್ಚ, ತಿಸ್ಸೋ ಮನೋಧಾತುಯೋ, ಏಕಾ ವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾತಿ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ರೂಪಮೇವ ಜನಯನ್ತಿ, ನ ಇರಿಯಾಪಥಂ, ನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ। ದ್ವೇಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ಸಬ್ಬಸತ್ತಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ, ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ, ಚತ್ತಾರಿ ಆರುಪ್ಪವಿಪಾಕಾನೀತಿ ಸೋಳಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ನೇವ ರೂಪಂ ಜನಯನ್ತಿ, ನ ಇರಿಯಾಪಥಂ, ನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ। ಯಾನಿ ಚೇತ್ಥ ರೂಪಂ ಜನೇನ್ತಿ, ತಾನಿ ನ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ, ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ವಾ, ತದಾ ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ದುಬ್ಬಲಂ ಹೋತಿ। ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಪನ ಬಲವಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ತದಾ ಪುರೇಜಾತಂ ವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ।

ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ ತಯೋ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ, "ಸದ್ದನವಕಂ, ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ, ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ, ಆಕಾಸಧಾತು, ಲಹುತಾ, ಮುದುತಾ, ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ಉಪಚಯೋ, ಸನ್ತತೀ"ತಿ ಸತ್ತರಸವಿಧಂ ರೂಪಞ್ಚ। **ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಂ** ನಾಮ "ಪಚ್ಛಾಜಾತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಪುರೇಜಾತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸಾ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೧) ಏವಂ ವುತ್ತಂ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ। **ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪೇಸು ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾ ಓಜಾ ಅಞ್ಞಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ಏವಂ ದ್ವೇ ತಿಸ್ಸೋ ಪವತ್ತಿಯೋ ಘಟೇತಿ। **ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಉತು ಠಾನಪ್ಪತ್ತೋ ಅಞ್ಞಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ಏವಂ ದ್ವೇ ತಿಸ್ಸೋ ಪವತ್ತಿಯೋ ಘಟೇತಿ। ಏವಂ **ಚಿತ್ತಜರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ** ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾ।

೭೦೩. ಆಹಾರಜೇಸುಪಿ ಆಹಾರೋ, ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಂ, ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಏಸ ವಿಭಾಗೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ **ಆಹಾರೋ** ನಾಮ ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ। **ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಉಪಾದಿಣ್ಣಂ ಕಮ್ಮಜರೂಪಂ ಪಚ್ಚಯಂ ಲಭಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ಪತಿಟ್ಠಾಯ ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾಯ ಓಜಾಯ ಸಮುಟ್ಠಾಪಿತಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ, ಆಕಾಸಧಾತು, ಲಹುತಾ, ಮುದುತಾ, ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ಉಪಚಯೋ, ಸನ್ತತೀತಿ ಚುದ್ದಸವಿಧಂ ರೂಪಂ। **ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಂ** ನಾಮ "ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧೫) ಏವಂ ವುತ್ತಂ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ। **ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನೇಸು ರೂಪೇಸು ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾ ಓಜಾ ಅಞ್ಞಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ತತ್ರಾಪಿ ಓಜಾ ಅಞ್ಞನ್ತಿ ಏವಂ ದಸದ್ವಾದಸವಾರೇ ಪವತ್ತಿಂ ಘಟೇತಿ। ಏಕದಿವಸಂ ಪರಿಭುತ್ತಾಹಾರೋ ಸತ್ತಾಹಮ್ಪಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇತಿ। ದಿಬ್ಬಾ ಪನ ಓಜಾ ಏಕಮಾಸಂ ದ್ವೇಮಾಸಮ್ಪಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇತಿ। ಮಾತರಾ ಪರಿಭುತ್ತಾಹಾರೋಪಿ ದಾರಕಸ್ಸ ಸರೀರಂ ಫರಿತ್ವಾ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ಸರೀರೇ ಮಕ್ಖಿತಾಹಾರೋಪಿ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ಕಮ್ಮಜಾಹಾರೋ ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಾಹಾರೋ ನಾಮ। ಸೋಪಿ ಠಾನಪ್ಪತ್ತೋ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ತತ್ರಾಪಿ ಓಜಾ ಅಞ್ಞಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀತಿ ಏವಂ ಚತಸ್ಸೋ ವಾ ಪಞ್ಚ ವಾ ಪವತ್ತಿಯೋ ಘಟೇತಿ। **ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾ ತೇಜೋಧಾತು ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತತ್ರಾಯಂ ಆಹಾರೋ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ಜನಕೋ ಹುತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಸೇಸಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಾಹಾರಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನಾತಿ ಏವಂ **ಆಹಾರಜರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ** ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾ।

೭೦೪. ಉತುಜೇಸುಪಿ ಉತು, ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಉತುಪಚ್ಚಯಂ, ಉತುಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಉತುಪಚ್ಚಯಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಏಸ ವಿಭಾಗೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ **ಉತು** ನಾಮ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಾ ತೇಜೋಧಾತು, ಉಣ್ಹಉತು ಸೀತಉತೂತಿ ಏವಂ ಪನೇಸ ದುವಿಧೋ ಹೋತಿ। **ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಉತು ಉಪಾದಿಣ್ಣಕಂ ಪಚ್ಚಯಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಠಾನಪ್ಪತ್ತೋ ಸರೀರೇ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ। ತಂ ಸದ್ದನವಕಂ, ಆಕಾಸಧಾತು , ಲಹುತಾ, ಮುದುತಾ, ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ಉಪಚಯೋ, ಸನ್ತತೀತಿ ಪನ್ನರಸವಿಧಂ ಹೋತಿ। **ಉತುಪಚ್ಚಯಂ** ನಾಮ ಉತು ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಿಕರೂಪಾನಂ ಪವತ್ತಿಯಾ ಚ ವಿನಾಸಸ್ಸ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। **ಉತುಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾ ತೇಜೋಧಾತು ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾ ಅಞ್ಞಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ತತ್ರಾಪಿ ಉತು ಅಞ್ಞನ್ತಿ ಏವಂ ದೀಘಮ್ಪಿ ಅದ್ಧಾನಂ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಪಕ್ಖೇ ಠತ್ವಾಪಿ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಪವತ್ತತಿಯೇವ। **ಉತುಪಚ್ಚಯಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ನಾಮ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾ ಓಜಾ ಅಞ್ಞಂ ಓಜಟ್ಠಮಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ತತ್ರಾಪಿ ಓಜಾ ಅಞ್ಞನ್ತಿ ಏವಂ ದಸದ್ವಾದಸವಾರೇ ಪವತ್ತಿಂ ಘಟೇತಿ। ತತ್ರಾಯಂ ಉತು ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ಜನಕೋ ಹುತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ಸೇಸಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನಾತಿ ಏವಂ **ಉತುಜರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ** ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾ। ಏವಞ್ಹಿ ರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಕಾಲೇನ ರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸತಿ ನಾಮ।

ಅರೂಪನಿಬ್ಬತ್ತಿಪಸ್ಸನಾಕಾರಕಥಾ

೭೦೫. ಯಥಾ ಚ ರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತೇನ ರೂಪಸ್ಸ, ಏವಂ ಅರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತೇನಪಿ ಅರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾ। ಸಾ ಚ ಖೋ ಏಕಾಸೀತಿ ಲೋಕಿಯಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನೇವ।

ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ಇದಞ್ಹಿ ಅರೂಪಂ ನಾಮ ಪುರಿಮಭವೇ ಆಯೂಹಿತಕಮ್ಮವಸೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ತಾವ ಏಕೂನವೀಸತಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಪ್ಪಭೇದಂ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ। ನಿಬ್ಬತ್ತನಾಕಾರೋ ಪನಸ್ಸ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತದೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನನ್ತರಚಿತ್ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಭವಙ್ಗವಸೇನ, ಆಯುಪರಿಯೋಸಾನೇ ಚುತಿವಸೇನ। ಯಂ ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಂ, ತಂ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಬಲವಾರಮ್ಮಣೇ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ।

ಪವತ್ತೇ ಪನ ಅಸಮ್ಭಿನ್ನತ್ತಾ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಆಪಾಥಗತತ್ತಾ ರೂಪಾನಂ ಆಲೋಕಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ಮನಸಿಕಾರಹೇತುಕಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ ಸದ್ಧಿಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ। ಚಕ್ಖುಪಸಾದಸ್ಸ ಹಿ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಮೇವ ರೂಪಂ ಚಕ್ಖುಂ ಘಟ್ಟೇತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಘಟ್ಟಿತೇ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಭವಙ್ಗಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ತತೋ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಆರಮ್ಮಣೇ ಕಿರಿಯಮನೋಧಾತು ಆವಜ್ಜನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತದನನ್ತರಂ ತದೇವ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸಮಾನಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ವಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ। ತತೋ ತದೇವ ರೂಪಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಮಾನಾ ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತು। ತತೋ ತದೇವ ರೂಪಂ ಸನ್ತೀರಯಮಾನಾ ವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು। ತತೋ ತದೇವ ರೂಪಂ ವವತ್ಥಾಪಯಮಾನಾ ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ । ತತೋ ಪರಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯಚಿತ್ತೇಸು ಏಕಂ ವಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಹೇತುಕಂ ಚಿತ್ತಂ ಪಞ್ಚ ಸತ್ತ ವಾ ಜವನಾನಿ। ತತೋ ಕಾಮಾವಚರಸತ್ತಾನಂ ಏಕಾದಸಸು ತದಾರಮ್ಮಣಚಿತ್ತೇಸು ಜವನಾನುರೂಪಂ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ತದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸದ್ವಾರೇಸುಪಿ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತಾನಿಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ। ಏವಂ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು **ಅರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ** ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾ। ಏವಞ್ಹಿ ಅರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಕಾಲೇನ ಅರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸತಿ ನಾಮ।

ಏವಂ ಕಾಲೇನ ರೂಪಂ ಕಾಲೇನ ಅರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾಪಿ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಪಟಿಪಜ್ಜಮಾನೋ ಏಕೋ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಂ ಸಮ್ಪಾದೇತಿ।

ರೂಪಸತ್ತಕಸಮ್ಮಸನಕಥಾ

೭೦೬. ಅಪರೋ ರೂಪಸತ್ತಕಅರೂಪಸತ್ತಕವಸೇನ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸತಿ। ತತ್ಥ ಆದಾನನಿಕ್ಖೇಪನತೋ, ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮತೋ, ಆಹಾರಮಯತೋ, ಉತುಮಯತೋ, ಕಮ್ಮಜತೋ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನತೋ, ಧಮ್ಮತಾರೂಪತೋತಿ ಇಮೇಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸಮ್ಮಸನ್ತೋ ರೂಪಸತ್ತಕವಸೇನ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸಮ್ಮಸತಿ ನಾಮ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

“ಆದಾನನಿಕ್ಖೇಪನತೋ, ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಗಾಮಿತೋ।
ಆಹಾರತೋ ಚ ಉತುತೋ, ಕಮ್ಮತೋ ಚಾಪಿ ಚಿತ್ತತೋ।
ಧಮ್ಮತಾರೂಪತೋ ಸತ್ತ, ವಿತ್ಥಾರೇನ ವಿಪಸ್ಸತೀ”ತಿ॥

ತತ್ಥ **ಆದಾನನ್ತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿ। **ನಿಕ್ಖೇಪನನ್ತಿ** ಚುತಿ। ಇತಿ ಯೋಗಾವಚರೋ ಇಮೇಹಿ **ಆದಾನನಿಕ್ಖೇಪೇಹಿ** ಏಕಂ ವಸ್ಸಸತಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ। ಕಥಂ? ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಅನಿಚ್ಚಾ। ಕಸ್ಮಾ? ಉಪ್ಪಾದವಯವತ್ತಿತೋ, ವಿಪರಿಣಾಮತೋ, ತಾವಕಾಲಿಕತೋ, ನಿಚ್ಚಪಟಿಕ್ಖೇಪತೋ ಚ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಠಿತಿಂ ಪಾಪುಣನ್ತಿ, ಠಿತಿಯಂ ಜರಾಯ ಕಿಲಮನ್ತಿ, ಜರಂ ಪತ್ವಾ ಅವಸ್ಸಂ ಭಿಜ್ಜನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಭಿಣ್ಹಸಮ್ಪಟಿಪೀಳನತೋ, ದುಕ್ಖಮತೋ ದುಕ್ಖವತ್ಥುತೋ, ಸುಖಪಟಿಕ್ಖೇಪತೋ ಚ ದುಕ್ಖಾ। ಯಸ್ಮಾ ಚ “ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಠಿತಿಂ ಮಾ ಪಾಪುಣನ್ತು, ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾ ಮಾ ಜೀರನ್ತು, ಜರಪ್ಪತ್ತಾ ಮಾ ಭಿಜ್ಜನ್ತೂ”ತಿ ಇಮೇಸು ತೀಸು ಠಾನೇಸು ಕಸ್ಸಚಿ ವಸವತ್ತಿಭಾವೋ ನತ್ಥಿ, ಸುಞ್ಞಾ ತೇನ ವಸವತ್ತನಾಕಾರೇನ, ತಸ್ಮಾ ಸುಞ್ಞತೋ, ಅಸ್ಸಾಮಿಕತೋ, ಅವಸವತ್ತಿತೋ, ಅತ್ತಪಟಿಕ್ಖೇಪತೋ ಚ ಅನತ್ತಾತಿ।

೭೦೭. ಏವಂ ಆದಾನನಿಕ್ಖೇಪನವಸೇನ ವಸ್ಸಸತಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ತತೋ ಪರಂ **ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮತೋ** ಆರೋಪೇತಿ। ತತ್ಥ **ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮೋ** ನಾಮ ವಯವಸೇನ ವುಡ್ಢಸ್ಸ ವಡ್ಢಿತಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಅತ್ಥಙ್ಗಮೋ। ತಸ್ಸ ವಸೇನ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕಥಂ? ಸೋ ತಮೇವ ವಸ್ಸಸತಂ ಪಠಮವಯೇನ ಮಜ್ಝಿಮವಯೇನ ಪಚ್ಛಿಮವಯೇನಾತಿ ತೀಹಿ ವಯೇಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದತಿ। ತತ್ಥ ಆದಿತೋ ತೇತ್ತಿಂಸ ವಸ್ಸಾನಿ ಪಠಮವಯೋ ನಾಮ। ತತೋ ಚತುತ್ತಿಂಸ ಮಜ್ಝಿಮವಯೋ ನಾಮ। ತತೋ ತೇತ್ತಿಂಸ ಪಚ್ಛಿಮವಯೋ ನಾಮಾತಿ। ಇತಿ ಇಮೇಹಿ ತೀಹಿ ವಯೇಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ, "ಪಠಮವಯೇ ಪವತ್ತಂ ರೂಪಂ ಮಜ್ಝಿಮವಯಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ। ಯದನಿಚ್ಚಂ, ತಂ ದುಕ್ಖಂ। ಯಂ ದುಕ್ಖಂ, ತದನತ್ತಾ। ಮಜ್ಝಿಮವಯೇ ಪವತ್ತರೂಪಮ್ಪಿ ಪಚ್ಛಿಮವಯಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ। ಪಚ್ಛಿಮವಯೇ ತೇತ್ತಿಂಸ ವಸ್ಸಾನಿ ಪವತ್ತರೂಪಮ್ಪಿ ಮರಣತೋ ಪರಂ ಗಮನಸಮತ್ಥಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ತಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

೭೦೮. ಏವಂ **ಪಠಮವಯಾದಿವಸೇನ** ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮತೋ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಪುನ "ಮನ್ದದಸಕಂ, ಖಿಡ್ಡಾದಸಕಂ, ವಣ್ಣದಸಕಂ, ಬಲದಸಕಂ, ಪಞ್ಞಾದಸಕಂ, ಹಾನಿದಸಕಂ, ಪಬ್ಭಾರದಸಕಂ, ವಙ್ಕದಸಕಂ, ಮೋಮೂಹದಸಕಂ, ಸಯನದಸಕ"ನ್ತಿ ಇಮೇಸಂ **ದಸನ್ನಂ ದಸಕಾನಂ ವಸೇನ** ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮತೋ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

ತತ್ಥ ದಸಕೇಸು ತಾವ ವಸ್ಸಸತಜೀವಿನೋ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಪಠಮಾನಿ ದಸ ವಸ್ಸಾನಿ **ಮನ್ದದಸಕಂ** ನಾಮ, ತದಾ ಹಿ ಸೋ ಮನ್ದೋ **ಹೋತಿ** ಚಪಲೋ ಕುಮಾರಕೋ। ತತೋ ಪರಾನಿ ದಸ **ಖಿಡ್ಡಾದಸಕಂ** ನಾಮ, ತದಾ ಹಿ ಸೋ ಖಿಡ್ಡಾರತಿಬಹುಲೋ **ಹೋತಿ**। ತತೋ ಪರಾನಿ ದಸ **ವಣ್ಣದಸಕಂ** ನಾಮ, ತದಾ ಹಿಸ್ಸ ವಣ್ಣಾಯತನಂ ವೇಪುಲ್ಲಂ ಪಾಪುಣಾತಿ। ತತೋ ಪರಾನಿ ದಸ **ಬಲದಸಕಂ** ನಾಮ, ತದಾ ಹಿಸ್ಸ ಬಲಞ್ಚ ಥಾಮೋ ಚ ವೇಪುಲ್ಲಂ ಪಾಪುಣಾತಿ। ತತೋ ಪರಾನಿ ದಸ **ಪಞ್ಞಾದಸಕಂ** ನಾಮ, ತದಾ ಹಿಸ್ಸ ಪಞ್ಞಾ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಾ **ಹೋತಿ**, ಪಕತಿಯಾ ಕಿರ ದುಬ್ಬಲಪಞ್ಞಸ್ಸಾಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ ಅಪ್ಪಮತ್ತಕಾ ಪಞ್ಞಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿಯೇವ। ತತೋ ಪರಾನಿ ದಸ **ಹಾನಿದಸಕಂ** ನಾಮ, ತದಾ ಹಿಸ್ಸ ಖಿಡ್ಡಾರತಿವಣ್ಣಬಲಪಞ್ಞಾ ಪರಿಹಾಯನ್ತಿ। ತತೋ ಪರಾನಿ ದಸ **ಪಬ್ಭಾರದಸಕಂ** ನಾಮ, ತದಾ ಹಿಸ್ಸ ಅತ್ತಭಾವೋ ಪುರತೋ ಪಬ್ಭಾರೋ **ಹೋತಿ**। ತತೋ ಪರಾನಿ ದಸ **ವಙ್ಕದಸಕಂ** ನಾಮ, ತದಾ ಹಿಸ್ಸ ಅತ್ತಭಾವೋ ನಙ್ಗಲಕೋಟಿ ವಿಯ ವಙ್ಕೋ **ಹೋತಿ**। ತತೋ ಪರಾನಿ ದಸ **ಮೋಮೂಹದಸಕಂ** ನಾಮ। ತದಾ ಹಿ ಸೋ ಮೋಮೂಹೋ **ಹೋತಿ**, ಕತಂ ಕತಂ ಪಮುಸ್ಸತಿ। ತತೋ ಪರಾನಿ ದಸ **ಸಯನದಸಕಂ** ನಾಮ, ವಸ್ಸಸತಿಕೋ ಹಿ ಸಯನಬಹುಲೋವ **ಹೋತಿ**।

ತತ್ರಾಯಂ ಯೋಗೀ ಏತೇಸಂ ದಸಕಾನಂ ವಸೇನ ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮತೋ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತುಂ ಇತಿ ಪಟಿಸಞ್ಚಿಕ್ಖತಿ - "ಪಠಮದಸಕೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ದುತಿಯದಸಕಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ। ದುತಿಯದಸಕೇ...ಪೇ॰... ನವಮದಸಕೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ದಸಮದಸಕಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ದಸಮದಸಕೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಪುನಬ್ಭವಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಇಧೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

೭೦೯. ಏವಂ ದಸಕವಸೇನ ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮತೋ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಪುನ ತದೇವ ವಸ್ಸಸತಂ ಪಞ್ಚಪಞ್ಚವಸ್ಸವಸೇನ ವೀಸತಿಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮತೋ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ। ಕಥಂ? ಸೋ ಹಿ ಇತಿ ಪಟಿಸಞ್ಚಿಕ್ಖತಿ - "ಪಠಮೇ ವಸ್ಸಪಞ್ಚಕೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ದುತಿಯಂ ವಸ್ಸಪಞ್ಚಕಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ। ದುತಿಯೇ ವಸ್ಸಪಞ್ಚಕೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ತತಿಯಂ...ಪೇ॰... ಏಕೂನವೀಸತಿಮೇ ವಸ್ಸಪಞ್ಚಕೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ವೀಸತಿಮಂ ವಸ್ಸಪಞ್ಚಕಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ವೀಸತಿಮೇ ವಸ್ಸಪಞ್ಚಕೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಮರಣತೋ ಪರಂ ಗಮನಸಮತ್ಥಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ತಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ।

ಏವಂ ವೀಸತಿಕೋಟ್ಠಾಸವಸೇನ ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮತೋ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಪುನ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ಚತುನ್ನಂ ಚತುನ್ನಂ ವಸ್ಸಾನಂ ವಸೇನ ಆರೋಪೇತಿ। ತತೋ ತೇತ್ತಿಂಸ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ತಿಣ್ಣಂ ತಿಣ್ಣಂ ವಸ್ಸಾನಂ ವಸೇನ, ಪಞ್ಞಾಸ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ದ್ವಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ವಸ್ಸಾನಂ ವಸೇನ, ಸತಂ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ಏಕೇಕವಸ್ಸವಸೇನ। ತತೋ ಏಕಂ ವಸ್ಸಂ ತಯೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ವಸ್ಸಾನಹೇಮನ್ತಗಿಮ್ಹೇಸು ತೀಸು ಉತೂಸು ಏಕೇಕಉತುವಸೇನ ತಸ್ಮಿಂ ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

ಕಥಂ? "**ವಸ್ಸಾನೇ** ಚತುಮಾಸಂ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಹೇಮನ್ತಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ। **ಹೇಮನ್ತೇ** ಪವತ್ತರೂಪಂ ಗಿಮ್ಹಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ। **ಗಿಮ್ಹೇ** ಪವತ್ತರೂಪಂ ಪುನ ವಸ್ಸಾನಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ। ಏವಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಪುನ ಏಕಂ ವಸ್ಸಂ ಛ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ - "**ವಸ್ಸಾನೇ** ದ್ವೇಮಾಸಂ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಸರದಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ। **ಸರದೇ** ಪವತ್ತರೂಪಂ ಹೇಮನ್ತಂ। **ಹೇಮನ್ತೇ** ಪವತ್ತರೂಪಂ ಸಿಸಿರಂ। **ಸಿಸಿರೇ** ಪವತ್ತರೂಪಂ ವಸನ್ತಂ। **ವಸನ್ತೇ** ಪವತ್ತರೂಪಂ ಗಿಮ್ಹಂ। **ಗಿಮ್ಹೇ** ಪವತ್ತರೂಪಂ ಪುನ ವಸ್ಸಾನಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ, ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ ಏವಂ ತಸ್ಮಿಂ ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

ಏವಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ತತೋ ಕಾಳಜುಣ್ಹವಸೇನ - “ಕಾಳೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಜುಣ್ಹಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ। ಜುಣ್ಹೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಕಾಳಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ, ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ। ತತೋ ರತ್ತಿನ್ದಿವವಸೇನ - “ರತ್ತಿಂ ಪವತ್ತರೂಪಂ ದಿವಸಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ। ದಿವಸಂ ಪವತ್ತರೂಪಮ್ಪಿ ರತ್ತಿಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ, ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ। ತತೋ ತದೇವ ರತ್ತಿನ್ದಿವಂ ಪುಬ್ಬಣ್ಹಾದಿವಸೇನ ಛ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ - “ಪುಬ್ಬಣ್ಹೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಮಜ್ಝನ್ಹಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ। ಮಜ್ಝನ್ಹೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಸಾಯನ್ಹಂ। ಸಾಯನ್ಹೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಪಠಮಯಾಮಂ। ಪಠಮಯಾಮೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಮಜ್ಝಿಮಯಾಮಂ। ಮಜ್ಝಿಮಯಾಮೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಪಚ್ಛಿಮಯಾಮಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ। ಪಚ್ಛಿಮಯಾಮೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಪುನ ಪುಬ್ಬಣ್ಹಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುದ್ಧಂ, ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

೭೧೦. ಏವಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಪುನ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ರೂಪೇ ಅಭಿಕ್ಕಮಪಟಿಕ್ಕಮಆಲೋಕನವಿಲೋಕನಸಮಿಞ್ಜನಪಸಾರಣವಸೇನ - “ಅಭಿಕ್ಕಮೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಪಟಿಕ್ಕಮಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಪಟಿಕ್ಕಮೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಆಲೋಕನಂ। ಆಲೋಕನೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ವಿಲೋಕನಂ। ವಿಲೋಕನೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಸಮಿಞ್ಜನಂ। ಸಮಿಞ್ಜನೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಪಸಾರಣಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

ತತೋ ಏಕಪದವಾರಂ ಉದ್ಧರಣ ಅತಿಹರಣವೀತಿಹರಣವೋಸ್ಸಜ್ಜನಸನ್ನಿಕ್ಖೇಪನಸನ್ನಿರುಮ್ಭನವಸೇನ ಛ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕರೋತಿ।

ತತ್ಥ **ಉದ್ಧರಣಂ** ನಾಮ ಪಾದಸ್ಸ ಭೂಮಿತೋ ಉಕ್ಖಿಪನಂ। **ಅತಿಹರಣಂ** ನಾಮ ಪುರತೋ ಹರಣಂ। **ವೀತಿಹರಣಂ** ನಾಮ ಖಾಣುಕಣ್ಟಕದೀಘಜಾತಿಆದೀಸು ಕಿಞ್ಚಿದೇವ ದಿಸ್ವಾ ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಪಾದಸಞ್ಚಾರಣಂ। **ವೋಸ್ಸಜ್ಜನಂ** ನಾಮ ಪಾದಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾ ಓರೋಪನಂ। **ಸನ್ನಿಕ್ಖೇಪನಂ** ನಾಮ ಪಥವೀತಲೇ ಠಪನಂ। **ಸನ್ನಿರುಮ್ಭನಂ** ನಾಮ ಪುನ ಪಾದುದ್ಧರಣಕಾಲೇ ಪಾದಸ್ಸ ಪಥವಿಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಅಭಿನಿಪ್ಪೀಳನಂ। ತತ್ಥ ಉದ್ಧರಣೇ ಪಥವೀಧಾತು ಆಪೋಧಾತೂತಿ ದ್ವೇ ಧಾತುಯೋ ಓಮತ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ ಮನ್ದಾ, ಇತರಾ ದ್ವೇ ಅಧಿಮತ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ ಬಲವತಿಯೋ। ತಥಾ ಅತಿಹರಣವೀತಿಹರಣೇಸು। ವೋಸ್ಸಜ್ಜನೇ ತೇಜೋಧಾತು ವಾಯೋಧಾತೂತಿ ದ್ವೇ ಧಾತುಯೋ ಓಮತ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ ಮನ್ದಾ, ಇತರಾ ದ್ವೇ ಅಧಿಮತ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ ಬಲವತಿಯೋ। ತಥಾ ಸನ್ನಿಕ್ಖೇಪನಸನ್ನಿರುಮ್ಭನೇಸು। ಏವಂ ಛ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ತೇಸಂ ವಸೇನ ತಸ್ಮಿಂ ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

ಕಥಂ? ಸೋ ಇತಿ ಪಟಿಸಞ್ಚಿಕ್ಖತಿ - “ಯಾ ಉದ್ಧರಣೇ ಪವತ್ತಾ ಧಾತುಯೋ, ಯಾನಿ ಚ ತದುಪಾದಾಯರೂಪಾನಿ, ಸಬ್ಬೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಅತಿಹರಣಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚಾ ದುಕ್ಖಾ ಅನತ್ತಾ। ತಥಾ ಅತಿಹರಣೇ ಪವತ್ತಾ ವೀತಿಹರಣಂ। ವೀತಿಹರಣೇ ಪವತ್ತಾ ವೋಸ್ಸಜ್ಜನಂ। ವೋಸ್ಸಜ್ಜನೇ ಪವತ್ತಾ ಸನ್ನಿಕ್ಖೇಪನಂ। ಸನ್ನಿಕ್ಖೇಪನೇ ಪವತ್ತಾ ಸನ್ನಿರುಮ್ಭನಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ। ಇತಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಇತರಂ ಇತರಂ ಕೋಟ್ಠಾಸಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವ ಪಬ್ಬಂ ಪಬ್ಬಂ ಸನ್ಧಿ ಸನ್ಧಿ ಓಧಿ ಓಧಿ ಹುತ್ವಾ ತತ್ತಕಪಾಲೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತತಿಲಾ ವಿಯ ತಟತಟಾಯನ್ತಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಭಿಜ್ಜನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚಾ ದುಕ್ಖಾ ಅನತ್ತಾ”ತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಪಬ್ಬಪಬ್ಬಗತೇ ಸಙ್ಖಾರೇ ವಿಪಸ್ಸತೋ ರೂಪಸಮ್ಮಸನಂ ಸುಖುಮಂ ಹೋತಿ।

೭೧೧. ಸುಖುಮತ್ತೇ ಚ ಪನಸ್ಸ ಇದಂ ಓಪಮ್ಮಂ। ಏಕೋ ಕಿರ ದಾರುತಿಣುಕ್ಕಾದೀಸು ಕತಪರಿಚಯೋ ಅದಿಟ್ಠಪುಬ್ಬಪದೀಪೋ ಪಚ್ಚನ್ತವಾಸಿಕೋ ನಗರಮಾಗಮ್ಮ ಅನ್ತರಾಪಣೇ ಜಲಮಾನಂ ಪದೀಪಂ ದಿಸ್ವಾ ಏಕಂ ಪುರಿಸಂ ಪುಚ್ಛಿ ಅಮ್ಭೋ “ಕಿಂ ನಾಮೇತಂ ಏವಂ ಮನಾಪ”ನ್ತಿ? ತಮೇನಂ ಸೋ ಆಹ “ಕಿಮೇತ್ಥ ಮನಾಪಂ, ಪದೀಪೋ ನಾಮೇಸ ತೇಲಕ್ಖಯೇನ ವಟ್ಟಿಕ್ಖಯೇನ ಚ ಗತಮಗ್ಗೋಪಿಸ್ಸ ನ ಪಞ್ಞಾಯಿಸ್ಸತೀ”ತಿ। ತಮಞ್ಞೋ ಏವಮಾಹ “ಇದಂ ಓಳಾರಿಕಂ, ಇಮಿಸ್ಸಾ ಹಿ ವಟ್ಟಿಯಾ ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ಡಯ್ಹಮಾನಾಯ ತತಿಯಭಾಗೇ ತತಿಯಭಾಗೇ ಜಾಲಾ ಇತರೀತರಂ ಪದೇಸಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾವ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತೀ”ತಿ। ತಮಞ್ಞೋ ಏವಮಾಹ “ಇದಮ್ಪಿ ಓಳಾರಿಕಂ, ಇಮಿಸ್ಸಾ ಹಿ ಅಙ್ಗುಲಙ್ಗುಲನ್ತರೇ ಅಡ್ಢಙ್ಗುಲಡ್ಢಙ್ಗುಲನ್ತರೇ ತನ್ತುಮ್ಹಿ ತನ್ತುಮ್ಹಿ ಅಂಸುಮ್ಹಿ ಅಂಸುಮ್ಹಿ ಜಾಲಾ ಇತರೀತರಂ ಅಂಸುಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾವ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತಿ। ಅಂಸುಂ ಪನ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ಜಾಲಂ ಪಞ್ಞಾಪೇತು”ನ್ತಿ।

ತತ್ಥ “ತೇಲಕ್ಖಯೇನ ವಟ್ಟಿಕ್ಖಯೇನ ಚ ಪದೀಪಸ್ಸ ಗತಮಗ್ಗೋಪಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಞಾಣಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಆದಾನನಿಕ್ಖೇಪನತೋ ವಸ್ಸಸತೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಾರೋಪನಂ। “ವಟ್ಟಿಯಾ ತತಿಯಭಾಗೇ ತತಿಯಭಾಗೇ ಜಾಲಾ ಇತರೀತರಂ ಪದೇಸಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾವ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಞಾಣಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ವಸ್ಸಸತಸ್ಸ ತತಿಯಕೋಟ್ಠಾಸಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಾರೋಪನಂ। “ಅಙ್ಗುಲಙ್ಗುಲನ್ತರೇ ಜಾಲಾ ಇತರೀತರಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾವ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಞಾಣಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ದಸವಸ್ಸ ಪಞ್ಚವಸ್ಸ ಚತುವಸ್ಸ ತಿವಸ್ಸ ದ್ವಿವಸ್ಸ ಏಕವಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಾರೋಪನಂ। “ಅಡ್ಢಙ್ಗುಲಡ್ಢಙ್ಗುಲನ್ತರೇ ಜಾಲಾ ಇತರೀತರಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾವ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಞಾಣಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಏಕೇಕಉತುವಸೇನ ಏಕಂ ವಸ್ಸಂ ತಿಧಾ, ಛಧಾ ಚ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ಚತುಮಾಸ-

ದ್ವಿಮಾಸಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಾರೋಪನಂ। "ತನ್ತುಮ್ಹಿ ತನ್ತುಮ್ಹಿ ಜಾಲಾ ಇತರೀತರಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾವ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಞಾಣಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಕಾಳಜುಣ್ಹವಸೇನ, ರತ್ತಿನ್ದಿವವಸೇನ, ಏಕರತ್ತಿನ್ದಿವಂ ಛ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ಪುಬ್ಬಣ್ಹಾದಿವಸೇನ ಚ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಾರೋಪನಂ। "ಅಂಸುಮ್ಹಿ ಅಂಸುಮ್ಹಿ ಜಾಲಾ ಇತರೀತರಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾವ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಞಾಣಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಅಭಿಕ್ಕಮಾದಿವಸೇನ ಚೇವ ಉದ್ಧರಣಾದೀಸು ಚ ಏಕೇಕಕೋಟ್ಠಾಸವಸೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇ ರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಾರೋಪನನ್ತಿ।

೭೧೨. ಸೋ ಏವಂ ನಾನಾಕಾರೇಹಿ ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮರೂಪೇ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಪುನ ತದೇವ ರೂಪಂ ವಿಸಙ್ಖರಿತ್ವಾ ಆಹಾರಮಯಾದಿವಸೇನ ಚತ್ತಾರೋ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ ಏಕೇಕಕೋಟ್ಠಾಸೇ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ। ತತ್ರಾಸ್ಸ **ಆಹಾರಮಯಂ ರೂಪಂ** ಛಾತಸುಹಿತವಸೇನ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ। ಛಾತಕಾಲೇ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ರೂಪಂ ಹಿ ಝತ್ತಂ ಹೋತಿ ಕಿಲನ್ತಂ, ಝಾಮಖಾಣುಕೋ ವಿಯ, ಅಙ್ಗಾರಪಚ್ಛಿಯಂ ನಿಲೀನಕಾಕೋ ವಿಯ ಚ ದುಬ್ಬಣ್ಣಂ ದುಸ್ಸಣ್ಠಿತಂ। ಸುಹಿತಕಾಲೇ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ಧಾತಂ ಪೀಣಿತಂ ಮುದು ಸಿನಿದ್ಧಂ ಫಸ್ಸವನ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸೋ ತಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ "ಛಾತಕಾಲೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಸುಹಿತಕಾಲಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಸುಹಿತಕಾಲೇ ಸಮುಟ್ಠಿತಮ್ಪಿ ಛಾತಕಾಲಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ ಏವಂ ತತ್ಥ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

೭೧೩. **ಉತುಮಯಂ** ಸೀತುಣ್ಹವಸೇನ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ। ಉಣ್ಹಕಾಲೇ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ರೂಪಂ ಹಿ ಝತ್ತಂ ಹೋತಿ ಕಿಲನ್ತಂ ದುಬ್ಬಣ್ಣಂ। ಸೀತಉತುನಾ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ರೂಪಂ ಧಾತಂ ಪೀಣಿತಂ ಸಿನಿದ್ಧಂ ಹೋತಿ। ಸೋ ತಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ "ಉಣ್ಹಕಾಲೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಸೀತಕಾಲಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಸೀತಕಾಲೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಉಣ್ಹಕಾಲಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ ಏವಂ ತತ್ಥ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

೭೧೪. **ಕಮ್ಮಜಂ** ಆಯತನದ್ವಾರವಸೇನ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ। ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಸ್ಮಿಂ ಹಿ ಚಕ್ಖುಕಾಯಭಾವದಸಕವಸೇನ ತಿಂಸ ಕಮ್ಮಜರೂಪಾನಿ, ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಾನಿ ಪನ ತೇಸಂ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ ಚತುವೀಸತೀತಿ ಚತುಪಣ್ಣಾಸ ಹೋನ್ತಿ। ತಥಾ ಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾದ್ವಾರೇಸು। ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಕಾಯಭಾವದಸಕವಸೇನ ಚೇವ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾದಿವಸೇನ ಚ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಹದಯವತ್ಥುಕಾಯಭಾವದಸಕವಸೇನ ಚೇವ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾದಿವಸೇನ ಚ ಚತುಪಣ್ಣಾಸಮೇವ।

ಸೋ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ತಂ ರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ "ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಸೋತದ್ವಾರಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಸೋತದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಘಾನದ್ವಾರಂ। ಘಾನದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಜಿವ್ಹಾದ್ವಾರಂ। ಜಿವ್ಹಾದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಕಾಯದ್ವಾರಂ। ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಮನೋದ್ವಾರಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ ಏವಂ ತತ್ಥ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

೭೧೫. **ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ** ಸೋಮನಸ್ಸಿತದೋಮನಸ್ಸಿತವಸೇನ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ಸೋಮನಸ್ಸಿತಕಾಲೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹಿ ರೂಪಂ ಸಿನಿದ್ಧಂ ಮುದು ಪೀಣಿತಂ ಫಸ್ಸವನ್ತಂ ಹೋತಿ। ದೋಮನಸ್ಸಿತಕಾಲೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಝತ್ತಂ ಕಿಲನ್ತಂ ದುಬ್ಬಣ್ಣಂ ಹೋತಿ। ಸೋ ತಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ "ಸೋಮನಸ್ಸಿತಕಾಲೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ದೋಮನಸ್ಸಿತಕಾಲಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ದೋಮನಸ್ಸಿತಕಾಲೇ ಪವತ್ತರೂಪಂ ಸೋಮನಸ್ಸಿತಕಾಲಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ"ತಿ ಏವಂ ತತ್ಥ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತಿ।

ತಸ್ಸೇವಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ತತ್ಥ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪಯತೋ ಅಯಮತ್ಥೋ ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ –

ಜೀವಿತಂ ಅತ್ತಭಾವೋ ಚ, ಸುಖದುಕ್ಖಾ ಚ ಕೇವಲಾ।
ಏಕಚಿತ್ತಸಮಾಯುತ್ತಾ, ಲಹುಸೋ ವತ್ತತೇ ಖಣೋ॥

ಚುಲ್ಲಾಸೀತಿ ಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಕಪ್ಪಂ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ ಯೇ ಮರೂ।
ನ ತ್ವೇವ ತೇಪಿ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ, ದ್ವೀಹಿ ಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಮೋಹಿತಾ॥

ಯೇ ನಿರುದ್ಧಾ ಮರನ್ತಸ್ಸ, ತಿಟ್ಠಮಾನಸ್ಸ ವಾ ಇಧ।
ಸಬ್ಬೇವ ಸದಿಸಾ ಖನ್ಧಾ, ಗತಾ ಅಪ್ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾ॥

ಅನನ್ತರಾ ಚ ಯೇ ಭಗ್ಗಾ, ಯೇ ಚ ಭಗ್ಗಾ ಅನಾಗತೇ।

තදන්තරා නිරුද්ධානං, වේසමං නත්ථි ලක්ඛණේ॥

අනිබ්බත්තේන න ජාතෝ, පච්චුප්පන්නේන ජීවති।
චිත්තභඞ්ගා මතෝ ලෝකෝ, පඤ්ඤත්ති පරමත්ථියා॥

අනිධානගතා භග්ගා, පුඤ්ජෝ නත්ථි අනාගතේ।
නිබ්බත්තා යේපි තිට්ඨන්ති, ආරග්ගේ සාසපූපමා॥

නිබ්බත්තානඤ්ච ධම්මානං, භඞ්ගෝ නේසං පුරක්ඛතෝ।
පලෝකධම්මා තිට්ඨන්ති, පුරාණේහි අමිස්සිතා॥

අදස්සනතෝ ආයන්ති, භග්ගා ගච්ඡන්තුදස්සනං।
විජ්ජුප්පාදෝව ආකාසේ, උප්පජ්ජන්ති වයන්ති චාති॥ (මහානි॰ ١٠)।

٢١٩. ඒවං ආහාරමයාදීසු තිලක්ඛණං ආරෝපේත්වා පුන **ධම්මතාරූපේ** තිලක්ඛණං ආරෝපේති। **ධම්මතාරූපං** නාම බහිද්ධා අනින්ද්‍රියබද්ධං අයලෝහතිපුසීසසුවණ්ණරජතමුත්තාමණිවේළුරියසඞ්ඛසිලාපවාළලෝහිතඞ්ගමසාරගල්ලභූමිපාසාණපබ්බතතිණරුක්ඛලතාදිභේදං විවට්ටකප්පතෝ පට්ඨාය උප්පජ්ජනකරූපං। තදස්ස අසෝකඞ්කුරාදිවසේන පාකටං හෝති।

අසෝකඞ්කුරං හි ආදිතෝව තනුරත්තං හෝති, තතෝ ද්විහතීහච්චයේන ඝනරත්තං, පුන ද්විහතීහච්චයේන මන්දරත්තං, තතෝ තරුණපල්ලවවණ්ණං, තතෝ පරිණතපල්ලවවණ්ණං, තතෝ හරිතපණ්ණවණ්ණං। තතෝ නීලපණ්ණවණ්ණං। තතෝ නීලපණ්ණවණ්ණකාලතෝ පට්ඨාය සභාගරූපසන්තතිමනුප්පබන්ධාපයමානං සංවච්ඡරමත්තේන පණ්ඩුපලාසං හුත්වා වණ්ටතෝ ඡිජ්ජිත්වා පතති।

සෝ තං පරිග්ගහේත්වා "තනුරත්තකාලේ පවත්තරූපං ඝනරත්තකාලං අප්පත්වා නිරුජ්ඣති। ඝනරත්තකාලේ පවත්තරූපං මන්දරත්තකාලං। මන්දරත්තකාලේ පවත්තරූපං තරුණපල්ලවවණ්ණකාලං। තරුණපල්ලවවණ්ණකාලේ පවත්තං පරිණතපල්ලවවණ්ණකාලං। පරිණතපල්ලවවණ්ණකාලේ පවත්තං හරිතපණ්ණවණ්ණකාලං । හරිතපණ්ණකාලේ පවත්තං නීලපණ්ණවණ්ණකාලං। නීලපණ්ණවණ්ණකාලේ පවත්තං පණ්ඩුපලාසකාලං। පණ්ඩුපලාසකාලේ පවත්තං වණ්ටතෝ ඡිජ්ජිත්වා පතනකාලං අප්පත්වාව නිරුජ්ඣති, තස්මා තං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා"ති තිලක්ඛණං ආරෝපේති, ඒවං තත්ථ තිලක්ඛණං ආරෝපේත්වා ඉමිනා නයේන සබ්බම්පි ධම්මතාරූපං සම්මසති।

ඒවං තාව **රූපසත්තකවසේන** තිලක්ඛණං ආරෝපේත්වා සඞ්ඛාරේ සම්මසති।

අරූපසත්තකසම්මසනකථා

٢١٨. යං පන වුත්තං "අරූපසත්තකවසේනා"ති, තත්ථ අයං මාතිකා - කලාපතෝ, යමකතෝ, ඛණිකතෝ, පටිපාටිතෝ, දිට්ඨිඋග්ඝාටනතෝ, මානසමුග්ඝාටනතෝ, නිකන්තිපරියාදානතෝති।

තත්ථ **කලාපතෝති** ඵස්සපඤ්චමකා ධම්මා। කථං කලාපතෝ සම්මසතීති? ඉධ භික්ඛු ඉති පටිසඤ්චික්ඛති - "යේ ඉමේ 'කේසා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා'ති සම්මසනේ උප්පන්නා ඵස්සපඤ්චමකා ධම්මා, යේ ච 'ලෝමා...පේ॰... මත්ථලුඞ්ගං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා'ති සම්මසනේ උප්පන්නා ඵස්සපඤ්චමකා ධම්මා, සබ්බේ තේ ඉතරීතරං අප්පත්වා පබ්බංපබ්බං ඕධිඕධි හුත්වා තත්තකපාලේ පක්ඛිත්තතිලා විය තටතටායන්තා විනට්ඨා, තස්මා අනිච්චා දුක්ඛා අනත්තා"ති। අයං තාව **විසුද්ධිකථායං** නයෝ।

අරියවංසකථායං පන "හේට්ඨා රූපසත්තකේ සත්තසු ඨානේසු 'රූපං අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා'ති පවත්තං චිත්තං අපරේන චිත්තේන 'අනිච්චං දුක්ඛමනත්තා'ති සම්මසන්තෝ 'කලාපතෝ සම්මසතී'ති" වුත්තං, තං යුත්තතරං। තස්මා සේසානිපි තේනේව නයේන විභජිස්සාම।

೭೦೮. **ಯಮಕತೋತಿ** ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಆದಾನನಿಕ್ಖೇಪರೂಪಂ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ತಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಅಪರೇನ ಚಿತ್ತೇನ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸತಿ। ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮರೂಪಂ, ಆಹಾರಮಯಂ, ಉತುಮಯಂ, ಕಮ್ಮಜಂ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಧಮ್ಮತಾರೂಪಂ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ತಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಅಪರೇನ ಚಿತ್ತೇನ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸತಿ। ಏವಂ ಯಮಕತೋ ಸಮ್ಮಸತಿ ನಾಮ।

೭೦೯. **ಖಣಿಕತೋತಿ** ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ಆದಾನನಿಕ್ಖೇಪರೂಪಂ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ತಂ ಪಠಮಚಿತ್ತಂ ದುತಿಯಚಿತ್ತೇನ, ದುತಿಯಂ ತತಿಯೇನ, ತತಿಯಂ ಚತುತ್ಥೇನ, ಚತುತ್ಥಂ ಪಞ್ಚಮೇನ “ಏತಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸತಿ। ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮರೂಪಂ, ಆಹಾರಮಯಂ, ಉತುಮಯಂ, ಕಮ್ಮಜಂ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಧಮ್ಮತಾರೂಪಂ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ತಂ ಪಠಮಚಿತ್ತಂ ದುತಿಯಚಿತ್ತೇನ, ದುತಿಯಂ ತತಿಯೇನ, ತತಿಯಂ ಚತುತ್ಥೇನ, ಚತುತ್ಥಂ ಪಞ್ಚಮೇನ “ಏತಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸತಿ। ಏವಂ ರೂಪಪರಿಗ್ಗಾಹಕಚಿತ್ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಚತ್ತಾರಿ ಚತ್ತಾರಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಸಮ್ಮಸನ್ತೋ ಖಣಿಕತೋ ಸಮ್ಮಸತಿ ನಾಮ।

೭೧೦. **ಪಟಿಪಾಟಿತೋತಿ** ಆದಾನನಿಕ್ಖೇಪರೂಪಂ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ತಂ ಪಠಮಚಿತ್ತಂ ದುತಿಯಚಿತ್ತೇನ, ದುತಿಯಂ ತತಿಯೇನ, ತತಿಯಂ ಚತುತ್ಥೇನ…ಪೇ॰… ದಸಮಂ ಏಕಾದಸಮೇನ “ಏತಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸತಿ। ವಯೋವುಡ್ಢತ್ಥಙ್ಗಮರೂಪಂ, ಆಹಾರಮಯಂ, ಉತುಮಯಂ, ಕಮ್ಮಜಂ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ಧಮ್ಮತಾರೂಪಂ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ತಂ ಪಠಮಚಿತ್ತಂ ದುತಿಯಚಿತ್ತೇನ, ದುತಿಯಂ ತತಿಯೇನ, ತತಿಯಂ ಚತುತ್ಥೇನ…ಪೇ॰… ದಸಮಂ ಏಕಾದಸಮೇನ “ಏತಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಏವಂ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸಕಲಮ್ಪಿ ದಿವಸಭಾಗಂ ಸಮ್ಮಸಿತುಂ ವಟ್ಟೇಯ್ಯ। ಯಾವ ದಸಮಚಿತ್ತಸಮ್ಮಸನಾ ಪನ ರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಮ್ಪಿ ಅರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಮ್ಪಿ ಪಗುಣಂ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ದಸಮೇಯೇವ ಠಪೇತಬ್ಬನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತೋ ಪಟಿಪಾಟಿತೋ ಸಮ್ಮಸತಿ ನಾಮ।

೭೧೧. **ದಿಟ್ಠಿಉಗ್ಘಾಟನತೋ ಮಾನಉಗ್ಘಾಟನತೋ ನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನತೋತಿ** ಇಮೇಸು ತೀಸು ವಿಸುಂ ಸಮ್ಮಸನನಯೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಯಂ ಪನೇತಂ ಹೇಟ್ಠಾ ರೂಪಂ, ಇಧ ಚ ಅರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ, ತಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ರೂಪಾರೂಪತೋ ಉದ್ಧಂ ಅಞ್ಞಂ ಸತ್ತಂ ನಾಮ ನ ಪಸ್ಸತಿ। ಸತ್ತಸ್ಸ ಅದಸ್ಸನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಸತ್ತಸಞ್ಞಾ ಉಗ್ಘಾಟಿತಾ ಹೋತಿ। ಸತ್ತಸಞ್ಞಂ ಉಗ್ಘಾಟಿತಚಿತ್ತೇನ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹತೋ ದಿಟ್ಠಿ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾಯ **ದಿಟ್ಠಿ ಉಗ್ಘಾಟಿತಾ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ದಿಟ್ಠಿಉಗ್ಘಾಟಿತಚಿತ್ತೇನ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹತೋ ಮಾನೋ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಮಾನೇ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೇ **ಮಾನೋ ಸಮುಗ್ಘಾಟಿತೋ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ಮಾನಸಮುಗ್ಘಾಟಿತಚಿತ್ತೇನ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹತೋ ತಣ್ಹಾ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಣ್ಹಾಯ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿಯಾ **ನಿಕನ್ತಿ ಪರಿಯಾದಿಣ್ಣಾ** ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ಇದಂ ತಾವ **ವಿಸುದ್ಧಿಕಥಾಯಂ** ವುತ್ತಂ।

ಅರಿಯವಂಸಕಥಾಯಂ ಪನ “ದಿಟ್ಠಿಉಗ್ಘಾಟನತೋ ಮಾನಸಮುಗ್ಘಾಟನತೋ ನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನತೋ”ತಿ ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಯಂ ನಯೋ ದಸ್ಸಿತೋ।

“ಅಹಂ ವಿಪಸ್ಸಾಮಿ, ಮಮ ವಿಪಸ್ಸನಾ”ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಹಿ ದಿಟ್ಠಿಸಮುಗ್ಘಾಟನಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। “ಸಙ್ಖಾರಾವ ಸಙ್ಖಾರೇ ವಿಪಸ್ಸನ್ತಿ ಸಮ್ಮಸನ್ತಿ ವವತ್ಥಪೇನ್ತಿ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನ್ತೀ”ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಪನ **ದಿಟ್ಠಿಉಗ್ಘಾಟನಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

“ಸುಟ್ಠು ವಿಪಸ್ಸಾಮಿ, ಮನಾಪಂ ವಿಪಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಮಾನಸಮುಗ್ಘಾಟೋ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। “ಸಙ್ಖಾರಾವ ಸಙ್ಖಾರೇ ವಿಪಸ್ಸನ್ತಿ ಸಮ್ಮಸನ್ತಿ ವವತ್ಥಪೇನ್ತಿ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನ್ತೀ”ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಪನ **ಮಾನಸಮುಗ್ಘಾಟೋ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

“ವಿಪಸ್ಸಿತುಂ ಸಕ್ಕೋಮೀ”ತಿ ವಿಪಸ್ಸನಂ ಅಸ್ಸಾದೇನ್ತಸ್ಸ ನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನಂ ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। “ಸಙ್ಖಾರಾವ ಸಙ್ಖಾರೇ ವಿಪಸ್ಸನ್ತಿ ಸಮ್ಮಸನ್ತಿ ವವತ್ಥಪೇನ್ತಿ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನ್ತೀ”ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಪನ **ನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಸಚೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಅತ್ತಾ ಭವೇಯ್ಯುಂ, ಅತ್ತಾತಿ ಗಹೇತುಂ ವಟ್ಟೇಯ್ಯುಂ, ಅನತ್ತಾ ಚ ಪನ ಅತ್ತಾತಿ ಗಹಿತಾ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ಅವಸವತ್ತನಟ್ಠೇನ ಅನತ್ತಾ, ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಟ್ಠೇನ ಅನಿಚ್ಚಾ, ಉಪ್ಪಾದವಯಪಟಿಪೀಳನಟ್ಠೇನ ದುಕ್ಖಾತಿ ಪಸ್ಸತೋ **ದಿಟ್ಠಿಉಗ್ಘಾಟನಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಸಚೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ನಿಚ್ಚಾ ಭವೇಯ್ಯುಂ, ನಿಚ್ಚಾತಿ ಗಹೇತುಂ ವಟ್ಟೇಯ್ಯುಂ, ಅನಿಚ್ಚಾ ಚ ಪನ ನಿಚ್ಚಾತಿ ಗಹಿತಾ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಟ್ಠೇನ ಅನಿಚ್ಚಾ, ಉಪ್ಪಾದವಯಪಟಿಪೀಳನಟ್ಠೇನ ದುಕ್ಖಾ, ಅವಸವತ್ತನಟ್ಠೇನ ಅನತ್ತಾತಿ ಪಸ್ಸತೋ **ಮಾನಸಮುಗ್ಘಾಟೋ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಸಚೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಸುಖಾ ಭವೇಯ್ಯುಂ, ಸುಖಾತಿ ಗಹೇತುಂ ವಟ್ಟೇಯ್ಯುಂ, ದುಕ್ಖಾ ಚ ಪನ ಸುಖಾತಿ ಗಹಿತಾ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ಉಪ್ಪಾದವಯಪಟಿಪೀಳನಟ್ಠೇನ ದುಕ್ಖಾ, ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಟ್ಠೇನ ಅನಿಚ್ಚಾ, ಅವಸವತ್ತನಟ್ಠೇನ ಅನತ್ತಾತಿ ಪಸ್ಸತೋ **ನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

ಏವಂ ಸಙ್ಖಾರೇ ಅನತ್ತತೋ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ **ದಿಟ್ಠಿಸಮುಗ್ಘಾಟನಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ಅನಿಚ್ಚತೋ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ **ಮಾನಸಮುಗ್ಘಾಟನಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ದುಕ್ಖತೋ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ **ನಿಕನ್ತಿಪರಿಯಾದಾನಂ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ಇತಿ ಅಯಂ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಠಾನೇಯೇವ ತಿಟ್ಠತೀತಿ।

ಏವಂ **ಅರೂಪಸತ್ತಕವಸೇನಾಪಿ** ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸತಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಪನಸ್ಸ ರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಮ್ಪಿ ಅರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಮ್ಪಿ ಪಗುಣಂ ಹೋತಿ।

೭೧೧. ಸೋ ಏವಂ ಪಗುಣರೂಪಾರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೋ ಯಾ ಉಪರಿ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾವಸೇನ ಸಬ್ಬಾಕಾರತೋ ಪತ್ತಬ್ಬಾ ಅಟ್ಠಾರಸ ಮಹಾವಿಪಸ್ಸನಾ, ತಾಸಂ ಇಧೇವ ತಾವ ಏಕದೇಸಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತೋ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖೇ ಧಮ್ಮೇ ಪಜಹತಿ।

ಅಟ್ಠಾರಸ ಮಹಾವಿಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಕಾ ಪಞ್ಞಾ। ಯಾಸು ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಂ ಪಜಹತಿ, ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಸುಖಸಞ್ಞಂ ಪಜಹತಿ, ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಅತ್ತಸಞ್ಞಂ ಪಜಹತಿ, ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ನನ್ದಿಂ ಪಜಹತಿ, ವಿರಾಗಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ರಾಗಂ ಪಜಹತಿ, ನಿರೋಧಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಸಮುದಯಂ ಪಜಹತಿ, ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಆದಾನಂ ಪಜಹತಿ, ಖಯಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಘನಸಞ್ಞಂ ಪಜಹತಿ, ವಯಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಆಯೂಹನಂ ಪಜಹತಿ, ವಿಪರಿಣಾಮಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಧುವಸಞ್ಞಂ ಪಜಹತಿ, ಅನಿಮಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ನಿಮಿತ್ತಂ ಪಜಹತಿ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಪಣಿಧಿಂ ಪಜಹತಿ, ಸುಞ್ಞತಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಅಭಿನಿವೇಸಂ ಪಜಹತಿ, ಅಧಿಪಞ್ಞಾಧಮ್ಮವಿಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಸಾರಾದಾನಾಭಿನಿವೇಸಂ ಪಜಹತಿ, ಯಥಾಭೂತಞಾಣದಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಸಮ್ಮೋಹಾಭಿನಿವೇಸಂ ಪಜಹತಿ, ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಆಲಯಾಭಿನಿವೇಸಂ ಪಜಹತಿ, ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಂ ಪಜಹತಿ, ವಿವಟ್ಟಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಾವೇನ್ತೋ ಸಂಯೋಗಾಭಿನಿವೇಸಂ ಪಜಹತಿ।

ತಾಸು ಯಸ್ಮಾ ಇಮಿನಾ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಲಕ್ಖಣತ್ತಯವಸೇನ ಸಙ್ಖಾರಾ ದಿಟ್ಠಾ, ತಸ್ಮಾ ಅನಿಚ್ಚ-ದುಕ್ಖ-ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ಪಟಿವಿದ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಚ "ಯಾ ಚ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾ ಯಾ ಚ ಅನಿಮಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಏಕತ್ಥಾ, ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವ ನಾನಂ"। ತಥಾ "ಯಾ ಚ ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾ ಯಾ ಚ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾನುಪಸ್ಸನಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಏಕತ್ಥಾ, ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವ ನಾನಂ"। "ಯಾ ಚ ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ಯಾ ಚ ಸುಞ್ಞತಾನುಪಸ್ಸನಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಏಕತ್ಥಾ, ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವ ನಾನ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೭) ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ತಾಪಿ ಪಟಿವಿದ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಅಧಿಪಞ್ಞಾಧಮ್ಮವಿಪಸ್ಸನಾ ಪನ ಸಬ್ಬಾಪಿ ವಿಪಸ್ಸನಾ। ಯಥಾಭೂತಞಾಣದಸ್ಸನಂ ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿಯಾ ಏವ ಸಙ್ಗಹಿತಂ। ಇತಿ ಇದಮ್ಪಿ ದ್ವಯಂ ಪಟಿವಿದ್ಧಮೇವ ಹೋತಿ। ಸೇಸೇಸು ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇಸು ಕಿಞ್ಚಿ ಪಟಿವಿದ್ಧಂ, ಕಿಞ್ಚಿ ಅಪ್ಪಟಿವಿದ್ಧಂ, ತೇಸಂ ವಿಭಾಗಂ ಪರತೋ ಆವಿಕರಿಸ್ಸಾಮ।

ಯದೇವ ಹಿ ಪಟಿವಿದ್ಧಂ, ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ಇದಂ ವುತ್ತಂ "ಏವಂ ಪಗುಣರೂಪಾರೂಪಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೋ ಯಾ ಉಪರಿ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾವಸೇನ ಸಬ್ಬಾಕಾರತೋ ಪತ್ತಬ್ಬಾ ಅಟ್ಠಾರಸ ಮಹಾವಿಪಸ್ಸನಾ। ತಾಸಂ ಇಧೇವ ತಾವ ಏಕದೇಸಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತೋ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖೇ ಧಮ್ಮೇ ಪಜಹತೀ"ತಿ।

ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಕಥಾ

೭೨೩. ಸೋ ಏವಂ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖಾನಂ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾದೀನಂ ಪಹಾನೇನ ವಿಸುದ್ಧಞಾಣೋ ಸಮ್ಮಸನಞಾಣಸ್ಸ ಪಾರಂ ಗನ್ತ್ವಾ, ಯಂ ತಂ ಸಮ್ಮಸನಞಾಣಾನನ್ತರಂ "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಪರಿಣಾಮಾನುಪಸ್ಸನೇ ಪಞ್ಞಾ ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಮಾತಿಕಾ ೧.೬) **ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನಂ** ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ಅಧಿಗಮಾಯ ಯೋಗಂ ಆರಭತಿ। ಆರಭಮಾನೋ ಚ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತಾವ ಆರಭತಿ। ತತ್ರಾಯಂ ಪಾಳಿ -

“ಕಥಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಪರಿಣಾಮಾನುಪಸ್ಸನೇ ಪಞ್ಞಾ ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನೇ ಞಾಣಂ? ಜಾತಂ ರೂಪಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ತಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಉದಯೋ, ವಿಪರಿಣಾಮಲಕ್ಖಣಂ ವಯೋ, ಅನುಪಸ್ಸನಾ ಞಾಣಂ। ಜಾತಾ ವೇದನಾ… ಸಞ್ಞಾ… ಸಙ್ಖಾರಾ… ವಿಞ್ಞಾಣಂ… ಜಾತಂ ಚಕ್ಖು…ಪೇ॰… ಜಾತೋ ಭವೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ, ತಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಉದಯೋ, ವಿಪರಿಣಾಮಲಕ್ಖಣಂ ವಯೋ, ಅನುಪಸ್ಸನಾ ಞಾಣ”ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೯)।

ಸೋ ಇಮಿನಾ ಪಾಳಿನಯೇನ ಜಾತಸ್ಸ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಜಾತಿಂ ಉಪ್ಪಾದಂ ಅಭಿನವಾಕಾರಂ “ಉದಯೋ”ತಿ, ವಿಪರಿಣಾಮಲಕ್ಖಣಂ ಖಯಂ ಭಙ್ಗಂ “ವಯೋ”ತಿ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। ಸೋ ಏವಂ ಪಜಾನಾತಿ “ಇಮಸ್ಸ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ರಾಸಿ ವಾ ನಿಚಯೋ ವಾ ನತ್ಥಿ, ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಸ್ಸಾಪಿ ರಾಸಿತೋ ವಾ ನಿಚಯತೋ ವಾ ಆಗಮನಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ನಿರುಜ್ಝಮಾನಸ್ಸಾಪಿ ದಿಸಾವಿದಿಸಾಗಮನಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ನಿರುದ್ಧಸ್ಸಾಪಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ರಾಸಿತೋ ನಿಚಯತೋ ನಿಧಾನತೋ ಅವಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಯಥಾ ಪನ ವೀಣಾಯ ವಾದಿಯಮಾನಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನಸದ್ದಸ್ಸ ನೇವ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಸನ್ನಿಚಯೋ ಅತ್ಥಿ, ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋ ಸನ್ನಿಚಯತೋ ಆಗತೋ, ನ ನಿರುಜ್ಝಮಾನಸ್ಸ ದಿಸಾವಿದಿಸಾಗಮನಂ ಅತ್ಥಿ, ನ ನಿರುದ್ಧೋ ಕತ್ಥಚಿ ಸನ್ನಿಚಿತೋ ತಿಟ್ಠತಿ, ಅಥ ಖೋ ವೀಣಞ್ಚ ಉಪವೀಣಞ್ಚ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಚ ತಜ್ಜಂ ವಾಯಾಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಅಹುತ್ವಾ ಸಮ್ಭೋತಿ, ಹುತ್ವಾ ಪಟಿವೇತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬೇಪಿ ರೂಪಾರೂಪಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ಅಹುತ್ವಾ ಸಮ್ಭೋನ್ತಿ, ಹುತ್ವಾ ಪಟಿವೇನ್ತೀ”ತಿ।

೭೨೪. ಏವಂ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಉದಯಬ್ಬಯಮನಸಿಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಪುನ ಯಾನಿ ಏತಸ್ಸೇವ ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ -

“ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯಾ ರೂಪಸಮುದಯೋತಿ ಪಚ್ಚಯಸಮುದಯಟ್ಠೇನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಉದಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ತಣ್ಹಾಸಮುದಯಾ… ಕಮ್ಮಸಮುದಯಾ… ಆಹಾರಸಮುದಯಾ ರೂಪಸಮುದಯೋತಿ ಪಚ್ಚಯಸಮುದಯಟ್ಠೇನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಉದಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋಪಿ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಉದಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಉದಯಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪಸ್ಸತಿ।

“ಅವಿಜ್ಜಾನಿರೋಧಾ ರೂಪನಿರೋಧೋತಿ ಪಚ್ಚಯನಿರೋಧಟ್ಠೇನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ತಣ್ಹಾನಿರೋಧಾ… ಕಮ್ಮನಿರೋಧಾ… ಆಹಾರನಿರೋಧಾ ರೂಪನಿರೋಧೋತಿ ಪಚ್ಚಯನಿರೋಧಟ್ಠೇನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ವಿಪರಿಣಾಮಲಕ್ಖಣಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋಪಿ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಯಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋಪಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪಸ್ಸತಿ” (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೦)।

ತಥಾ “ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯಾ ವೇದನಾಸಮುದಯೋತಿ ಪಚ್ಚಯಸಮುದಯಟ್ಠೇನ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಉದಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ತಣ್ಹಾಸಮುದಯಾ… ಕಮ್ಮಸಮುದಯಾ… ಫಸ್ಸಸಮುದಯಾ ವೇದನಾಸಮುದಯೋತಿ ಪಚ್ಚಯಸಮುದಯಟ್ಠೇನ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಉದಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋಪಿ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಉದಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಉದಯಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪಸ್ಸತಿ। ಅವಿಜ್ಜಾನಿರೋಧಾ… ತಣ್ಹಾನಿರೋಧಾ… ಕಮ್ಮನಿರೋಧಾ… ಫಸ್ಸನಿರೋಧಾ ವೇದನಾನಿರೋಧೋತಿ ಪಚ್ಚಯನಿರೋಧಟ್ಠೇನ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ವಿಪರಿಣಾಮಲಕ್ಖಣಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋಪಿ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಯಂ ಪಸ್ಸತಿ। ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಯಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪಸ್ಸತಿ” (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೦)।

ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ವಿಯ ಚ ಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಾನಂ। ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ, ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಫಸ್ಸಟ್ಠಾನೇ “ನಾಮರೂಪಸಮುದಯಾ, ನಾಮರೂಪನಿರೋಧಾ”ತಿ -

ಏವಂ ಏಕೇಕಸ್ಸ ಖನ್ಧಸ್ಸ ಉದಯಬ್ಬಯದಸ್ಸನೇ ದಸ ದಸ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಞಾಸ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ। ತೇಸಂ ವಸೇನ ಏವಮ್ಪಿ ರೂಪಸ್ಸ ಉದಯೋ ಏವಮ್ಪಿ ರೂಪಸ್ಸ ವಯೋ, ಏವಮ್ಪಿ ರೂಪಂ ಉದೇತಿ, ಏವಮ್ಪಿ ರೂಪಂ ವೇತೀತಿ ಪಚ್ಚಯತೋ ಚೇವ ಖಣತೋ ಚ ವಿತ್ಥಾರೇನ ಮನಸಿಕಾರಂ ಕರೋತಿ।

೭೨೫. ತಸ್ಸೇವಂ ಮನಸಿಕರೋತೋ “ಇತಿ ಕಿರಿಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಹುತ್ವಾ ಸಮ್ಭೋನ್ತಿ, ಹುತ್ವಾ ಪಟಿವೇನ್ತೀ”ತಿ ಞಾಣಂ ವಿಸದತರಂ ಹೋತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಪಚ್ಚಯತೋ ಚೇವ ಖಣತೋ ಚ ದ್ವೇಧಾ ಉದಯಬ್ಬಯಂ ಪಸ್ಸತೋ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯಲಕ್ಖಣಭೇದಾ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ।

೭೨೬. ಯಞ್ಹಿ ಸೋ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಸಮುದಯಾ ಖನ್ಧಾನಂ ಸಮುದಯಂ, ಅವಿಜ್ಜಾದಿನಿರೋಧಾ ಚ ಖನ್ಧಾನಂ ನಿರೋಧಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಇದಮಸ್ಸ **ಪಚ್ಚಯತೋ** ಉದಯಬ್ಬಯದಸ್ಸನಂ। ಯಂ ಪನ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣವಿಪರಿಣಾಮಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಖನ್ಧಾನಂ ಉದಯಬ್ಬಯಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಇದಮಸ್ಸ

ಖಣತೋ ಉದಯಬ್ಬಯದಸ್ಸನಂ, ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇಯೇವ ಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಂ। ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಚ ವಿಪರಿಣಾಮಲಕ್ಖಣಂ।

೭೧೭. ಇಚ್ಚಸ್ಸೇವಂ ಪಚ್ಚಯತೋ ಚೇವ ಖಣತೋ ಚ ದ್ವೇಧಾ ಉದಯಬ್ಬಯಂ ಪಸ್ಸತೋ ಪಚ್ಚಯತೋ ಉದಯದಸ್ಸನೇನ **ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ** ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ಜನಕಾವಬೋಧತೋ। ಖಣತೋ ಉದಯದಸ್ಸನೇನ **ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ** ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ಜಾತಿದುಕ್ಖಾವಬೋಧತೋ। ಪಚ್ಚಯತೋ ವಯದಸ್ಸನೇನ **ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ** ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ಪಚ್ಚಯಾನುಪ್ಪಾದೇನ ಪಚ್ಚಯವತಂ ಅನುಪ್ಪಾದಾವಬೋಧತೋ। ಖಣತೋ ವಯದಸ್ಸನೇನ **ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಮೇವ** ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ಮರಣದುಕ್ಖಾವಬೋಧತೋ। ಯಞ್ಚಸ್ಸ ಉದಯಬ್ಬಯದಸ್ಸನಂ, ಮಗ್ಗೋವಾಯಂ ಲೋಕಿಕೋತಿ **ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಂ** ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ತತ್ರ ಸಮ್ಮೋಹವಿಘಾತತೋ।

೭೧೮. ಪಚ್ಚಯತೋ ಚಸ್ಸ ಉದಯದಸ್ಸನೇನ **ಅನುಲೋಮೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ** ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ, "ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ಇದಂ ಹೋತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೪; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೧; ಉದಾ॰ ೧) ಅವಬೋಧತೋ। ಪಚ್ಚಯತೋ ವಯದಸ್ಸನೇನ **ಪಟಿಲೋಮೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ** ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ, "ಇಮಸ್ಸ ನಿರೋಧಾ ಇದಂ ನಿರುಜ್ಝತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೬; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೧; ಉದಾ॰ ೨) ಅವಬೋಧತೋ । ಖಣತೋ ಪನ ಉದಯಬ್ಬಯದಸ್ಸನೇನ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ** ಧಮ್ಮಾ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣಾವಬೋಧತೋ। ಉದಯಬ್ಬಯವನ್ತೋ ಹಿ ಸಙ್ಖತಾ, ತೇ ಚ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾತಿ।

೭೧೯. ಪಚ್ಚಯತೋ ಚಸ್ಸ ಉದಯದಸ್ಸನೇನ **ಏಕತ್ತನಯೋ** ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ ಹೇತುಫಲಸಮ್ಬನ್ಧೇನ ಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಅನುಪಚ್ಛೇದಾವಬೋಧತೋ। ಅಥ ಸುಟ್ಠುತರಂ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಂ ಪಜಹತಿ। ಖಣತೋ ಉದಯದಸ್ಸನೇನ **ನಾನತ್ತನಯೋ** ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ ನವನವಾನಂ ಉಪ್ಪಾದಾವಬೋಧತೋ। ಅಥ ಸುಟ್ಠುತರಂ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಂ ಪಜಹತಿ। ಪಚ್ಚಯತೋ ಚಸ್ಸ ಉದಯಬ್ಬಯದಸ್ಸನೇನ **ಅಬ್ಯಾಪಾರನಯೋ** ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅವಸವತ್ತಿಭಾವಾವಬೋಧತೋ। ಅಥ ಸುಟ್ಠುತರಂ ಅತ್ತದಿಟ್ಠಿಂ ಪಜಹತಿ। ಪಚ್ಚಯತೋ ಪನ ಉದಯದಸ್ಸನೇನ **ಏವಂಧಮ್ಮತಾನಯೋ** ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ ಪಚ್ಚಯಾನುರೂಪೇನ ಫಲಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಾವಬೋಧತೋ। ಅಥ ಸುಟ್ಠುತರಂ ಅಕಿರಿಯದಿಟ್ಠಿಂ ಪಜಹತಿ।

೭೨೦. ಪಚ್ಚಯತೋ ಚಸ್ಸ ಉದಯದಸ್ಸನೇನ **ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣಂ** ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ನಿರೀಹಕತ್ತಪಚ್ಚಯಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತಿತಾವಬೋಧತೋ। ಖಣತೋ ಉದಯಬ್ಬಯದಸ್ಸನೇನ **ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಂ** ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಾವಬೋಧತೋ, ಪುಬ್ಬನ್ತಾಪರನ್ತವಿವೇಕಾವಬೋಧತೋ ಚ। **ದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಮ್ಪಿ** ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ಉದಯಬ್ಬಯೇಹಿ ಪಟಿಪೀಳನಾವಬೋಧತೋ। **ಸಭಾವಲಕ್ಖಣಮ್ಪಿ** ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ಉದಯಬ್ಬಯಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾವಬೋಧತೋ। ಸಭಾವಲಕ್ಖಣೇ **ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣಸ್ಸ** ತಾವಕಾಲಿಕತ್ತಮ್ಪಿ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ ಉದಯಕ್ಖಣೇ ವಯಸ್ಸ, ವಯಕ್ಖಣೇ ಚ ಉದಯಸ್ಸ ಅಭಾವಾವಬೋಧತೋತಿ।

೭೨೧. ತಸ್ಸೇವಂ ಪಾಕಟೀಭೂತಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯಲಕ್ಖಣಭೇದಸ್ಸ "ಏವಂ ಕಿರ ನಾಮಿಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅನುಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಉಪ್ಪನ್ನಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತೀ"ತಿ ನಿಚ್ಚನವಾವ ಹುತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ನಿಚ್ಚನವಾ, ಸೂರಿಯುಗ್ಗಮನೇ ಉಸ್ಸಾವಬಿನ್ದು ವಿಯ ಉದಕಬುಬ್ಬುಳೋ ವಿಯ ಉದಕೇ ದಣ್ಡರಾಜಿ ವಿಯ ಆರಗ್ಗೇ ಸಾಸಪೋ ವಿಯ ವಿಜ್ಜುಪ್ಪಾದೋ ವಿಯ ಚ ಪರಿತ್ತಟ್ಠಾಯಿನೋ। ಮಾಯಾಮರೀಚಿಸುಪಿನನ್ತಅಲಾತಚಕ್ಕಗನ್ಧಬ್ಬನಗರಫೇಣಕದಲಿಆದಯೋ ವಿಯ ಅಸ್ಸಾರಾ ನಿಸ್ಸಾರಾತಿ ಚಾಪಿ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ।

ಏತ್ತಾವತಾನೇನ "ವಯಧಮ್ಮಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಉಪ್ಪನ್ನಞ್ಚ ವಯಂ ಉಪೇತೀ"ತಿ ಇಮಿನಾ ಆಕಾರೇನ ಸಮಪಞ್ಞಾಸ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಠಿತಂ **ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನಂ** ನಾಮ **ತರುಣವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ** ಅಧಿಗತಂ ಹೋತಿ, ಯಸ್ಸಾಧಿಗಮಾ **ಆರದ್ಧವಿಪಸ್ಸಕೋ**ತಿ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ।

ವಿಪಸ್ಸನುಪಕ್ಕಿಲೇಸಕಥಾ

೭೨೨. ಅಥಸ್ಸ ಇಮಾಯ ತರುಣವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆರದ್ಧವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ **ದಸ ವಿಪಸ್ಸನುಪಕ್ಕಿಲೇಸಾ** ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ವಿಪಸ್ಸನುಪಕ್ಕಿಲೇಸಾ ಹಿ ಪಟಿವೇಧಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ಚೇವ ವಿಪ್ಪಟಿಪನ್ನಕಸ್ಸ ಚ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಕುಸೀತಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ನುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪನ್ನಕಸ್ಸ ಪನ ಯುತ್ತಪಯುತ್ತಸ್ಸ ಆರದ್ಧವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ಕುಲಪುತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿಯೇವ।

ಕತಮೇ ಪನ ತೇ ದಸ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಾತಿ? ಓಭಾಸೋ, ಞಾಣಂ, ಪೀತಿ, ಪಸ್ಸದ್ಧಿ, ಸುಖಂ, ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ, ಪಗ್ಗಹೋ, ಉಪಟ್ಠಾನಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾ, ನಿಕನ್ತೀತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ –

"ಕಥಂ ಧಮ್ಮುದ್ಧಚ್ಚವಿಗ್ಗಹಿತಮಾನಸಂ ಹೋತಿ? ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಓಭಾಸೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, 'ಓಭಾಸೋ ಧಮ್ಮೋ'ತಿ ಓಭಾಸಂ ಆವಜ್ಜತಿ, ತತೋ ವಿಕ್ಖೇಪೋ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ। ತೇನ ಉದ್ಧಚ್ಚೇನ ವಿಗ್ಗಹಿತಮಾನಸೋ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಯಥಾಭೂತಂ ನಪ್ಪಜಾನಾತಿ। ದುಕ್ಖತೋ... ಅನತ್ತತೋ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಯಥಾಭೂತಂ ನಪ್ಪಜಾನಾತಿ"।

ತಥಾ "ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ...ಪೇ॰... ಪೀತಿ... ಪಸ್ಸದ್ಧಿ... ಸುಖಂ... ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ... ಪಗ್ಗಹೋ... ಉಪಟ್ಠಾನಂ... ಉಪೇಕ್ಖಾ... ನಿಕನ್ತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, 'ನಿಕನ್ತಿ ಧಮ್ಮೋ'ತಿ ನಿಕನ್ತಿಂ ಆವಜ್ಜತಿ, ತತೋ ವಿಕ್ಖೇಪೋ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ। ತೇನ ಉದ್ಧಚ್ಚೇನ ವಿಗ್ಗಹಿತಮಾನಸೋ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಯಥಾಭೂತಂ ನಪ್ಪಜಾನಾತಿ। ದುಕ್ಖತೋ... ಅನತ್ತತೋ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಯಥಾಭೂತಂ ನಪ್ಪಜಾನಾತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೬)।

೭೩೩. ತತ್ಥ **ಓಭಾಸೋತಿ** ವಿಪಸ್ಸನೋಭಾಸೋ। ತಸ್ಮಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ಯೋಗಾವಚರೋ "ನ ವತ ಮೇ ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಏವರೂಪೋ ಓಭಾಸೋ ಉಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬೋ, ಅದ್ಧಾ ಮಗ್ಗಪ್ಪತ್ತೋಸ್ಮಿ ಫಲಪತ್ತೋಸ್ಮೀ"ತಿ ಅಮಗ್ಗಮೇವ "ಮಗ್ಗೋ"ತಿ, ಅಫಲಮೇವ ಚ "ಫಲ"ನ್ತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। ತಸ್ಸ ಅಮಗ್ಗಂ "ಮಗ್ಗೋ"ತಿ ಅಫಲಂ "ಫಲ"ನ್ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ವಿಪಸ್ಸನಾವೀಥಿ ಉಕ್ಕನ್ತಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸೋ ಅತ್ತನೋ ಮೂಲಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಓಭಾಸಮೇವ ಅಸ್ಸಾದೇನ್ತೋ ನಿಸೀದತಿ।

ಸೋ ಖೋ ಪನಾಯಂ ಓಭಾಸೋ ಕಸ್ಸಚಿ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಪಲ್ಲಙ್ಕಟ್ಠಾನಮತ್ತಮೇವ ಓಭಾಸೇನ್ತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಕಸ್ಸಚಿ ಅನ್ತೋಗಬ್ಭಂ। ಕಸ್ಸಚಿ ಬಹಿಗಬ್ಭಮ್ಪಿ। ಕಸ್ಸಚಿ ಸಕಲವಿಹಾರಂ, ಗಾವುತಂ, ಅಡ್ಢಯೋಜನಂ, ಯೋಜನಂ, ದ್ವಿಯೋಜನಂ, ತಿಯೋಜನಂ...ಪೇ॰... ಕಸ್ಸಚಿ ಪಥವೀತಲತೋ ಯಾವ ಅಕನಿಟ್ಠಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾ ಏಕಾಲೋಕಂ ಕುರುಮಾನೋ। ಭಗವತೋ ಪನ ದಸಸಹಸ್ಸಿಲೋಕಧಾತುಂ ಓಭಾಸೇನ್ತೋ ಉದಪಾದಿ।

ಏವಂ ವೇಮತ್ತತಾಯ ಚಸ್ಸ ಇದಂ ವತ್ಥು – ಚಿತ್ತಲಪಬ್ಬತೇ ಕಿರ ದ್ವಿಕುಟ್ಟಗೇಹಸ್ಸ ಅನ್ತೋ ದ್ವೇ ಥೇರಾ ನಿಸೀದಿಂಸು। ತಂದಿವಸಞ್ಚ ಕಾಳಪಕ್ಖುಪೋಸಥೋ ಹೋತಿ, ಮೇಘಪಟಲಚ್ಛನ್ನಾ ದಿಸಾ, ರತ್ತಿಭಾಗೇ ಚತುರಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತಂ ತಮಂ ಪವತ್ತತಿ। ಅಥೇಕೋ ಥೇರೋ ಆಹ – "ಭನ್ತೇ, ಮಯ್ಹಂ ಇದಾನಿ ಚೇತಿಯಙ್ಗಣಮ್ಹಿ ಸೀಹಾಸನೇ ಪಞ್ಚವಣ್ಣಾನಿ ಕುಸುಮಾನಿ ಪಞ್ಞಾಯನ್ತೀ"ತಿ। ತಂ ಇತರೋ ಆಹ – "ಅನಚ್ಛರಿಯಂ, ಆವುಸೋ, ಕಥೇಸಿ, ಮಯ್ಹಂ ಪನೇತರಹಿ ಮಹಾಸಮುದ್ದಮ್ಹಿ ಯೋಜನಟ್ಠಾನೇ ಮಚ್ಛಕಚ್ಛಪಾ ಪಞ್ಞಾಯನ್ತೀ"ತಿ।

ಅಯಂ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನುಪಕ್ಕಿಲೇಸೋ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಲಾಭಿನೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸೋ ಸಮಾಪತ್ತಿವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಾನಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಅಸಮುದಾಚಾರತೋ "ಅರಹಾ ಅಹ"ನ್ತಿ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ ಉಚ್ಚವಾಲಿಕವಾಸೀ ಮಹಾನಾಗತ್ಥೇರೋ ವಿಯ ಹಂಕನಕವಾಸೀ ಮಹಾದತ್ತತ್ಥೇರೋ ವಿಯ ಚಿತ್ತಲಪಬ್ಬತೇ ನಿಙ್ಕಪೇಣ್ಣಕಪಧಾನಘರವಾಸೀ ಚೂಳಸುಮನತ್ಥೇರೋ ವಿಯ ಚ।

ತತ್ರಿದಂ ಏಕವತ್ಥುಪರಿದೀಪನಂ – ತಲಙ್ಗರವಾಸೀ ಧಮ್ಮದಿನ್ನತ್ಥೇರೋ ಕಿರ ನಾಮ ಏಕೋ ಪಭಿನ್ನಪಟಿಸಮ್ಭಿದೋ ಮಹಾಖೀಣಾಸವೋ ಮಹತೋ ಭಿಕ್ಖುಸಙ್ಘಸ್ಸ ಓವಾದದಾಯಕೋ ಅಹೋಸಿ। ಸೋ ಏಕದಿವಸಂ ಅತ್ತನೋ ದಿವಾಟ್ಠಾನೇ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ "ಕಿನ್ನು ಖೋ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಆಚರಿಯಸ್ಸ ಉಚ್ಚವಾಲಿಕವಾಸೀಮಹಾನಾಗತ್ಥೇರಸ್ಸ ಸಮಣಭಾವಕಿಚ್ಚಂ ಮತ್ಥಕಂ ಪತ್ತಂ, ನೋ"ತಿ ಆವಜ್ಜನ್ತೋ ಪುಥುಜ್ಜನಭಾವಮೇವಸ್ಸ ದಿಸ್ವಾ "ಮಯಿ ಅಗಚ್ಛನ್ತೇ ಪುಥುಜ್ಜನಕಾಲಕಿರಿಯಮೇವ ಕರಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಚ ಞತ್ವಾ ಇದ್ಧಿಯಾ ವೇಹಾಸಂ ಉಪ್ಪತಿತ್ವಾ ದಿವಾಟ್ಠಾನೇ ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ಥೇರಸ್ಸ ಸಮೀಪೇ ಓರೋಹಿತ್ವಾ ವನ್ದಿತ್ವಾ ವತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಏಕಮನ್ತಂ ನಿಸೀದಿ। "ಕಿಂ, ಆವುಸೋ ಧಮ್ಮದಿನ್ನ, ಅಕಾಲೇ ಆಗತೋಸೀ"ತಿ ಚ ವುತ್ತೇ "ಪಞ್ಹಂ, ಭನ್ತೇ, ಪುಚ್ಛಿತುಂ ಆಗತೋಮ್ಹೀ"ತಿ ಆಹ। ತತೋ "ಪುಚ್ಛಾವುಸೋ, ಜಾನಮಾನಾ ಕಥಯಿಸ್ಸಾಮಾ"ತಿ ವುತ್ತೇ ಪಞ್ಹಸಹಸ್ಸಂ ಪುಚ್ಛಿ।

ಥೇರೋ ಪುಚ್ಛಿತಪುಚ್ಛಿತಂ ಅಸಜ್ಜಮಾನೋವ ಕಥೇಸಿ। ತತೋ "ಅತಿತಿಕ್ಖಂ ವೋ, ಭನ್ತೇ, ಞಾಣಂ, ಕದಾ ತುಮ್ಹೇಹಿ ಅಯಂ ಧಮ್ಮೋ ಅಧಿಗತೋ"ತಿ ವುತ್ತೇ "ಇತೋ ಸಟ್ಠಿವಸ್ಸಕಾಲೇ, ಆವುಸೋ"ತಿ ಆಹ। ಸಮಾಧಿಮ್ಪಿ, ಭನ್ತೇ, ವಳಞ್ಜೇಥಾತಿ, ನ ಯಿದಂ, ಆವುಸೋ, ಭಾರಿಯನ್ತಿ। ತೇನ ಹಿ, ಭನ್ತೇ, ಏಕಂ ಹತ್ಥಿಂ ಮಾಪೇಥಾತಿ । ಥೇರೋ ಸಬ್ಬಸೇತಂ ಹತ್ಥಿಂ ಮಾಪೇಸಿ। ಇದಾನಿ, ಭನ್ತೇ, ಯಥಾ ಅಯಂ ಹತ್ಥೀ ಅಞ್ಚಿತಕಣ್ಣೋ ಪಸಾರಿತನಙ್ಗುಟ್ಠೋ ಸೋಣ್ಡಂ ಮುಖೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಭೇರವಂ ಕೋಞ್ಚನಾದಂ ಕರೋನ್ತೋ ತುಮ್ಹಾಕಂ ಅಭಿಮುಖೋ ಆಗಚ್ಛತಿ, ತಥಾ ನಂ ಕರೋಥಾತಿ। ಥೇರೋ ತಥಾ ಕತ್ವಾ ವೇಗೇನ ಆಗಚ್ಛತೋ ಹತ್ಥಿಸ್ಸ ಭೇರವಂ ಆಕಾರಂ ದಿಸ್ವಾ ಉಟ್ಠಾಯ ಪಲಾಯಿತುಂ ಆರದ್ಧೋ। ತಮೇನಂ ಖೀಣಾಸವತ್ಥೇರೋ ಹತ್ಥಂ ಪಸಾರೇತ್ವಾ ಚೀವರಕಣ್ಣೇ ಗಹೇತ್ವಾ "ಭನ್ತೇ, ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಸಾರಜ್ಜಂ ನಾಮ ಹೋತೀ"ತಿ ಆಹ।

ಸೋ ತಮ್ಹಿ ಕಾಲೇ ಅತ್ತನೋ ಪುಥುಜ್ಜನಭಾವಂ ಞತ್ವಾ “ಅವಸ್ಸಯೋ ಮೇ, ಆವುಸೋ, ಧಮ್ಮದಿನ್ನ ಹೋಹೀ”ತಿ ವತ್ವಾ ಪಾದಮೂಲೇ ಉಕ್ಕುಟಿಕಂ ನಿಸೀದಿ। “ಭನ್ತೇ, ತುಮ್ಹಾಕಂ ಅವಸ್ಸಯೋ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿಚ್ಚೇವಾಹಂ ಆಗತೋ, ಮಾ ಚಿನ್ತಯಿತ್ಥಾ”ತಿ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಕಥೇಸಿ। ಥೇರೋ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಚಙ್ಕಮಂ ಆರುಯ್ಹ ತತಿಯೇ ಪದವಾರೇ ಅಗ್ಗಫಲಂ ಅರಹತ್ತಂ ಪಾಪುಣಿ। ಥೇರೋ ಕಿರ ದೋಸಚರಿತೋ ಅಹೋಸಿ। ಏವರೂಪಾ ಭಿಕ್ಖೂ ಓಭಾಸೇ ಕಮ್ಪನ್ತಿ।

೭೩೪. ಞಾಣನ್ತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ। ತಸ್ಸ ಕಿರ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇ ತುಲಯನ್ತಸ್ಸ ತೀರೇನ್ತಸ್ಸ ವಿಸ್ಸಟ್ಠಇನ್ದವಜಿರಮಿವ ಅವಿಹತವೇಗಂ ತಿಖಿಣಂ ಸೂರಂ ಅತಿವಿಸದಂ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಪೀತೀತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಪೀತಿ। ತಸ್ಸ ಕಿರ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಖುದ್ದಕಾಪೀತಿ, ಖಣಿಕಾಪೀತಿ, ಓಕ್ಕನ್ತಿಕಾಪೀತಿ, ಉಬ್ಬೇಗಾಪೀತಿ, ಫರಣಾಪೀತೀತಿ ಅಯಂ ಪಞ್ಚವಿಧಾ ಪೀತಿ ಸಕಲಸರೀರಂ ಪೂರಯಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಪಸ್ಸದ್ಧೀತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಪಸ್ಸದ್ಧಿ। ತಸ್ಸ ಕಿರ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ರತ್ತಿಟ್ಠಾನೇ ವಾ ದಿವಾಟ್ಠಾನೇ ವಾ ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ನೇವ ದರಥೋ, ನ ಗಾರವಂ, ನ ಕಕ್ಖಳತಾ, ನ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ನ ಗೇಲಞ್ಞಂ, ನ ವಙ್ಕತಾ ಹೋತಿ, ಅಥ ಖೋ ಪನಸ್ಸ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಿ ಪಸ್ಸದ್ಧಾನಿ ಲಹೂನಿ ಮುದೂನಿ ಕಮ್ಮಞ್ಞಾನಿ ಸುವಿಸದಾನಿ ಉಜುಕಾನಿಯೇವ ಹೋನ್ತಿ। ಸೋ ಇಮೇಹಿ ಪಸ್ಸದ್ಧಾದೀಹಿ ಅನುಗ್ಗಹಿತಕಾಯಚಿತ್ತೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅಮಾನುಸಿಂ ನಾಮ ರತಿಂ ಅನುಭವತಿ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ -

“ಸುಞ್ಞಾಗಾರಂ ಪವಿಟ್ಠಸ್ಸ, ಸನ್ತಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ।
ಅಮಾನುಸೀ ರತಿ ಹೋತಿ, ಸಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮಂ ವಿಪಸ್ಸತೋ॥

“ಯತೋ ಯತೋ ಸಮ್ಮಸತಿ, ಖನ್ಧಾನಂ ಉದಯಬ್ಬಯಂ।
ಲಭತೀ ಪೀತಿಪಾಮೋಜ್ಜಂ, ಅಮತಂ ತಂ ವಿಜಾನತ”ನ್ತಿ॥ (ಧ॰ ಪ॰ ೩೭೩-೩೭೪)।

ಏವಮಸ್ಸ ಇಮಂ ಅಮಾನುಸಿಂ ರತಿಂ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಲಹುತಾದಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪಸ್ಸದ್ಧಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಸುಖನ್ತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಸುಖಂ। ತಸ್ಸ ಕಿರ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಸಕಲಸರೀರಂ ಅಭಿಸನ್ದಯಮಾನಂ ಅತಿಪಣೀತಂ ಸುಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋತಿ ಸದ್ಧಾ। ವಿಪಸ್ಸನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯೇವ ಹಿಸ್ಸ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಅತಿಸಯಪಸಾದಭೂತಾ ಬಲವತೀ ಸದ್ಧಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಪಗ್ಗಹೋತಿ ವೀರಿಯಂ। ವಿಪಸ್ಸನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇವ ಹಿಸ್ಸ ಅಸಿಥಿಲಂ ಅನಚ್ಚಾರದ್ಧಂ ಸುಪಗ್ಗಹಿತಂ ವೀರಿಯಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಉಪಟ್ಠಾನನ್ತಿ ಸತಿ। ವಿಪಸ್ಸನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯೇವ ಹಿಸ್ಸ ಸುಪಟ್ಠಿತಾ ಸುಪತಿಟ್ಠಿತಾ ನಿಖಾತಾ ಅಚಲಾ ಪಬ್ಬತರಾಜಸದಿಸಾ ಸತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸೋ ಯಂ ಯಂ ಠಾನಂ ಆವಜ್ಜತಿ ಸಮನ್ನಾಹರತಿ ಮನಸಿಕರೋತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ತಂ ತಂ ಠಾನಮಸ್ಸ ಓಕ್ಕನ್ದಿತ್ವಾ ಪಕ್ಖನ್ದಿತ್ವಾ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನೋ ಪರಲೋಕೋ ವಿಯ ಸತಿಯಾ ಉಪಟ್ಠಾತಿ।

ಉಪೇಕ್ಖಾತಿ ವಿಪಸ್ಸನುಪೇಕ್ಖಾ ಚೇವ ಆವಜ್ಜನುಪೇಕ್ಖಾ ಚ। ತಸ್ಮಿಂ ಹಿಸ್ಸ ಸಮಯೇ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತಭೂತಾ ವಿಪಸ್ಸನುಪೇಕ್ಖಾಪಿ ಬಲವತೀ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆವಜ್ಜನುಪೇಕ್ಖಾಪಿ। ಸಾ ಹಿಸ್ಸ ತಂ ತಂ ಠಾನಂ ಆವಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ವಿಸ್ಸಟ್ಠಇನ್ದವಜಿರಮಿವ ಪತ್ತಪುಟೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತ ತತ್ತನಾರಾಚೋ ವಿಯ ಚ ಸೂರಾ ತಿಖಿಣಾ ಹುತ್ವಾ ವಹತಿ।

ನಿಕನ್ತೀತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಕನ್ತಿ। ಏವಂ ಓಭಾಸಾದಿಪಟಿಮಣ್ಡಿತಾಯ ಹಿಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆಲಯಂ ಕುರುಮಾನಾ ಸುಖುಮಾ ಸನ್ತಾಕಾರಾ ನಿಕನ್ತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯಾ ನಿಕನ್ತಿ ಕಿಲೇಸೋತಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇತುಮ್ಪಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ಹೋತಿ।

ಯಥಾ ಚ ಓಭಾಸೇ, ಏವಂ ಏತೇಸುಪಿ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ಯೋಗಾವಚರೋ “ನ ವತ ಮೇ ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಏವರೂಪಂ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬಂ, ಏವರೂಪಾ ಪೀತಿ, ಪಸ್ಸದ್ಧಿ, ಸುಖಂ, ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ, ಪಗ್ಗಹೋ, ಉಪಟ್ಠಾನಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾ, ನಿಕನ್ತಿ ಉಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬಾ, ಅದ್ಧಾ

ಮಗ್ಗಪ್ಪತ್ತೋಸ್ಮಿ ಫಲಪ್ಪತ್ತೋಸ್ಮೀ"ತಿ ಅಮಗ್ಗಮೇವ "ಮಗ್ಗೋ"ತಿ ಅಫಲಮೇವ ಚ "ಫಲ"ನ್ತಿ ಗಣ್ಹಾತಿ। ತಸ್ಸ ಅಮಗ್ಗಂ "ಮಗ್ಗೋ"ತಿ ಅಫಲಂ "ಫಲ"ನ್ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ವಿಪಸ್ಸನಾವೀಥಿ ಉಕ್ಕನ್ತಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸೋ ಅತ್ತನೋ ಮೂಲಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ನಿಕನ್ತಿಮೇವ ಅಸ್ಸಾದೇನ್ತೋ ನಿಸೀದತೀತಿ।

೭೩೫. ಏತ್ಥ ಚ ಓಭಾಸಾದಯೋ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವತ್ಥುತಾಯ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಾತಿ ವುತ್ತಾ, ನ ಅಕುಸಲತ್ತಾ। ನಿಕನ್ತಿ ಪನ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೋ ಚೇವ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವತ್ಥು ಚ। ವತ್ಥುವಸೇನೇವ ಚೇತೇ ದಸ। ಗಾಹವಸೇನ ಪನ ಸಮತಿಂಸ ಹೋನ್ತಿ। ಕಥಂ? "ಮಮ ಓಭಾಸೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ"ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಹಿ ದಿಟ್ಠಿಗಾಹೋ ಹೋತಿ, "ಮನಾಪೋ ವತ ಓಭಾಸೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ"ತಿ ಗಣ್ಹತೋ ಮಾನಗಾಹೋ, ಓಭಾಸಂ ಅಸ್ಸಾದಯತೋ ತಣ್ಹಾಗಾಹೋ, ಇತಿ ಓಭಾಸೇ ದಿಟ್ಠಿಮಾನತಣ್ಹಾವಸೇನ ತಯೋ ಗಾಹಾ। ತಥಾ ಸೇಸೇಸುಪೀತಿ ಏವಂ ಗಾಹವಸೇನ ಸಮತಿಂಸ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸಂ ವಸೇನ ಅಕುಸಲೋ ಅಬ್ಯತ್ತೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಓಭಾಸಾದೀಸು ಕಮ್ಪತಿ ವಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಓಭಾಸಾದೀಸು ಏಕೇಕಂ "ಏತಂ ಮಮ, ಏಸೋಹಮಸ್ಮಿ, ಏಸೋ ಮೇ ಅತ್ತಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೧) ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಓಭಾಸೇ ಚೇವ ಞಾಣೇ ಚ, ಪೀತಿಯಾ ಚ ವಿಕಮ್ಪತಿ।
ಪಸ್ಸದ್ಧಿಯಾ ಸುಖೇ ಚೇವ, ಯೇಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಪವೇಧತಿ॥

"ಅಧಿಮೋಕ್ಖೇ ಚ ಪಗ್ಗಾಹೇ, ಉಪಟ್ಠಾನೇ ಚ ಕಮ್ಪತಿ।
ಉಪೇಕ್ಖಾವಜ್ಜನಾಯಞ್ಚ, ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ನಿಕನ್ತಿಯಾ"ತಿ॥ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೭)।

ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗವವತ್ಥಾನಕಥಾ

೭೩೬. ಕುಸಲೋ ಪನ ಪಣ್ಡಿತೋ ಬ್ಯತ್ತೋ ಬುದ್ಧಿಸಮ್ಪನ್ನೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಓಭಾಸಾದೀಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು "ಅಯಂ ಖೋ ಮೇ ಓಭಾಸೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ, ಸೋ ಖೋ ಪನಾಯಂ ಅನಿಚ್ಚೋ ಸಙ್ಖತೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನೋ ಖಯಧಮ್ಮೋ ವಯಧಮ್ಮೋ ವಿರಾಗಧಮ್ಮೋ ನಿರೋಧಧಮ್ಮೋ"ತಿ ಇತಿ ವಾ ತಂ ಪಞ್ಞಾಯ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದತಿ ಉಪಪರಿಕ್ಖತಿ। ಅಥ ವಾ ಪನಸ್ಸ ಏವಂ ಹೋತಿ, "ಸಚೇ ಓಭಾಸೋ ಅತ್ತಾ ಭವೇಯ್ಯ, 'ಅತ್ತಾ'ತಿ ಗಹೇತುಂ ವಟ್ಟೇಯ್ಯ। ಅನತ್ತಾ ಚ ಪನಾಯಂ 'ಅತ್ತಾ'ತಿ ಗಹಿತೋ। ತಸ್ಮಾ ಸೋ ಅವಸವತ್ತನಟ್ಠೇನ ಅನತ್ತಾ, ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಟ್ಠೇನ ಅನಿಚ್ಚೋ, ಉಪ್ಪಾದವಯಪಟಿಪೀಳನಟ್ಠೇನ ದುಕ್ಖೋ"ತಿ ಸಬ್ಬಂ ಅರೂಪಸತ್ತಕೇ ವುತ್ತನಯೇನ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ। ಯಥಾ ಚ ಓಭಾಸೇ, ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ।

ಸೋ ಏವಂ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿತ್ವಾ ಓಭಾಸಂ "ನೇತಂ ಮಮ, ನೇಸೋಹಮಸ್ಮಿ, ನ ಮೇಸೋ ಅತ್ತಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೧) ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। ಞಾಣಂ...ಪೇ॰... ನಿಕನ್ತಿಂ "ನೇತಂ ಮಮ, ನೇಸೋಹಮಸ್ಮಿ, ನ ಮೇಸೋ ಅತ್ತಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೧) ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। ಏವಂ ಸಮನುಪಸ್ಸನ್ತೋ ಓಭಾಸಾದೀಸು ನ ಕಮ್ಪತಿ ನ ವೇಧತಿ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಇಮಾನಿ ದಸ ಠಾನಾನಿ, ಪಞ್ಞಾಯಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಚಿತಾ।
ಧಮ್ಮುದ್ಧಚ್ಚಕುಸಲೋ ಹೋತಿ, ನ ಚ ವಿಕ್ಖೇಪಂ ಗಚ್ಛತೀ"ತಿ॥ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೭)।

ಸೋ ಏವಂ ವಿಕ್ಖೇಪಂ ಅಗಚ್ಛನ್ತೋ ತಂ ಸಮತಿಂಸವಿಧಂ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಜಟಂ ವಿಜಟೇತ್ವಾ ಓಭಾಸಾದಯೋ ಧಮ್ಮಾ ನ ಮಗ್ಗೋ। ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವಿಮುತ್ತಂ ಪನ ವೀಥಿಪಟಿಪನ್ನಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಮಗ್ಗೋತಿ ಮಗ್ಗಞ್ಚ ಅಮಗ್ಗಞ್ಚ ವವತ್ಥಪೇತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ "ಅಯಂ ಮಗ್ಗೋ, ಅಯಂ ನ ಮಗ್ಗೋ"ತಿ ಮಗ್ಗಞ್ಚ ಅಮಗ್ಗಞ್ಚ ಞತ್ವಾ ಠಿತಂ ಞಾಣಂ **ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧೀ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಏತ್ತಾವತಾ ಚ ಪನ ತೇನ ತಿಣ್ಣಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ವವತ್ಥಾನಂ ಕತಂ ಹೋತಿ। ಕಥಂ? **ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿಯಂ** ತಾವ ನಾಮರೂಪಸ್ಸ ವವತ್ಥಾಪನೇನ **ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಸ್ಸ** ವವತ್ಥಾನಂ ಕತಂ। **ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿಯಂ** ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹಣೇನ **ಸಮುದಯಸಚ್ಚಸ್ಸ** ವವತ್ಥಾನಂ। ಇಮಿಸ್ಸಂ **ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿಯಂ** ಸಮ್ಮಾಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅವಧಾರಣೇನ **ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಸ್ಸ** ವವತ್ಥಾನಂ ಕತನ್ತಿ, ಏವಂ ಲೋಕಿಯೇನೇವ ತಾವ ಞಾಣೇನ ತಿಣ್ಣಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ವವತ್ಥಾನಂ ಕತಂ ಹೋತಿ।

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಧಿಕಾರೇ

ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ವೀಸತಿಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೨೧. ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ

ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವಿಮುತ್ತಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಕಥಾ

೭೩೭. ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಪನ ಞಾಣಾನಂ ವಸೇನ ಸಿಖಾಪ್ಪತ್ತಾ ವಿಪಸ್ಸನಾ, ನವಮಞ್ಚ ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಿಕಞಾಣನ್ತಿ ಅಯಂ **ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ। **ಅಟ್ಠನ್ನ**ನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವಿಮುತ್ತಂ ವೀಥಿಪಟಿಪನ್ನವಿಪಸ್ಸನಾಸಙ್ಖಾತಂ ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ, ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ, ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ, ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ, ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ, ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ, ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ, ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠ ಞಾಣಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। **ನವಮಂ ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಿಕಞಾಣ**ನ್ತಿ ಅನುಲೋಮಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ಸಮ್ಪಾದೇತುಕಾಮೇನ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವಿಮುತ್ತಂ ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಂ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಏತೇಸು ಞಾಣೇಸು ಯೋಗೋ ಕರಣೀಯೋ।

೭೩೮. ಪುನ ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣೇ ಯೋಗೋ ಕಿಮತ್ಥಿಯೋತಿ ಚೇ? ಲಕ್ಖಣಸಲ್ಲಕ್ಖಣತ್ಥೋ। ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಂ ಹಿ ಹೇಟ್ಠಾ ದಸಹಿ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಉಪಕ್ಕಿಲಿಟ್ಠಂ ಹುತ್ವಾ ಯಾಥಾವಸರಸತೋ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತುಂ ನಾಸಕ್ಖಿ। ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವಿಮುತ್ತಂ ಪನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಲಕ್ಖಣಸಲ್ಲಕ್ಖಣತ್ಥಮೇತ್ಥ ಪುನ ಯೋಗೋ ಕರಣೀಯೋ।

೭೩೯. ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪನ ಕಿಸ್ಸ ಅಮನಸಿಕಾರಾ ಕೇನ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನತ್ತಾ ನ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ? **ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಂ** ತಾವ ಉದಯಬ್ಬಯಾನಂ ಅಮನಸಿಕಾರಾ ಸನ್ತತಿಯಾ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನತ್ತಾ ನ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। **ದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಂ** ಅಭಿಣ್ಹಸಮ್ಪಟಿಪೀಳನಸ್ಸ ಅಮನಸಿಕಾರಾ ಇರಿಯಾಪಥೇಹಿ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನತ್ತಾ ನ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। **ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣಂ** ನಾನಾಧಾತುವಿನಿಬ್ಭೋಗಸ್ಸ ಅಮನಸಿಕಾರಾ ಘನೇನ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನತ್ತಾ ನ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಉದಯಬ್ಬಯಮ್ಪನ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಸನ್ತತಿಯಾ ವಿಕೋಪಿತಾಯ ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಂ ಯಾಥಾವಸರಸತೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಅಭಿಣ್ಹಸಮ್ಪಟಿಪೀಳನಂ ಮನಸಿಕತ್ವಾ ಇರಿಯಾಪಥೇ ಉಗ್ಘಾಟಿತೇ ದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಂ ಯಾಥಾವಸರಸತೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ನಾನಾಧಾತುಯೋ ವಿನಿಬ್ಭುಜಿತ್ವಾ ಘನವಿನಿಬ್ಭೋಗೇ ಕತೇ ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣಂ ಯಾಥಾವಸರಸತೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿ।

೭೪೦. ಏತ್ಥ ಚ ಅನಿಚ್ಚಂ, ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಂ, ದುಕ್ಖಂ, ದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಂ, ಅನತ್ತಾ, ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಅಯಂ ವಿಭಾಗೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ **ಅನಿಚ್ಚ**ನ್ತಿ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಉಪ್ಪಾದವಯಞ್ಞಥತ್ತಭಾವಾ , ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವತೋ ವಾ। ಉಪ್ಪಾದವಯಞ್ಞಥತ್ತಂ **ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಂ** ಹುತ್ವಾ ಅಭಾವಸಙ್ಖಾತೋ ವಾ ಆಕಾರವಿಕಾರೋ।

“ಯದನಿಚ್ಚಂ ತಂ ದುಕ್ಖ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೫) ವಚನತೋ ಪನ ತದೇವ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ **ದುಕ್ಖಂ**। ಕಸ್ಮಾ? ಅಭಿಣ್ಹಪಟಿಪೀಳನಾ, ಅಭಿಣ್ಹಪಟಿಪೀಳನಾಕಾರೋ **ದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಂ**।

“ಯಂ ದುಕ್ಖಂ ತದನತ್ತಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೫) ಪನ ವಚನತೋ ತದೇವ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ **ಅನತ್ತಾ**। ಕಸ್ಮಾ? ಅವಸವತ್ತನತೋ, ಅವಸವತ್ತನಾಕಾರೋ **ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣಂ**।

ತಯಿದಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಅಯಂ ಯೋಗಾವಚರೋ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವಿಮುತ್ತೇನ ವೀಥಿಪಟಿಪನ್ನವಿಪಸ್ಸನಾಸಙ್ಖಾತೇನ ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇನ ಯಾಥಾವಸರಸತೋ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತಿ।

ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸವಿಮುತ್ತಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಕಥಾ

೭೪೧. ತಸ್ಸೇವಂ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾ ಪುನಪ್ಪುನಂ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇ ತುಲಯತೋ ತೀರಯತೋ ತಂ ಞಾಣಂ ತಿಕ್ಖಂ ಹುತ್ವಾ ವಹತಿ, ಸಙ್ಖಾರಾ ಲಹುಂ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ, ಞಾಣೇ ತಿಕ್ಖೇ ವಹನ್ತೇ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಲಹುಂ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತೇಸು ಉಪ್ಪಾದಂ ವಾ ಠಿತಿಂ ವಾ ಪವತ್ತಂ ವಾ ನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ನ ಸಮ್ಪಾಪುಣಾತಿ। ಖಯವಯಭೇದನಿರೋಧೇಯೇವ ಸತಿ ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ। ತಸ್ಸ “ಏವಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಏವಂ ನಾಮ ಸಙ್ಖಾರಗತಂ ನಿರುಜ್ಝತೀ”ತಿ ಪಸ್ಸತೋ ಏತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಂ ನಾಮ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ –

> “ಕಥಂ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನೇ ಪಞ್ಞಾ ವಿಪಸ್ಸನೇ ಞಾಣಂ? ರೂಪಾರಮ್ಮಣತಾ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಭಿಜ್ಜತಿ, ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗಂ ಅನುಪಸ್ಸತಿ । **ಅನುಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ಕಥಂ ಅನುಪಸ್ಸತಿ? ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅನುಪಸ್ಸತಿ ನೋ ನಿಚ್ಚತೋ, ದುಕ್ಖತೋ ಅನುಪಸ್ಸತಿ ನೋ ಸುಖತೋ, ಅನತ್ತತೋ ಅನುಪಸ್ಸತಿ ನೋ ಅತ್ತತೋ, ನಿಬ್ಬಿನ್ದತಿ ನೋ ನನ್ದತಿ, ವಿರಜ್ಜತಿ ನೋ ರಜ್ಜತಿ, ನಿರೋಧೇತಿ ನೋ ಸಮುದೇತಿ, ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜತಿ ನೋ ಆದಿಯತಿ।

“ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅನುಪಸ್ಸನ್ತೋ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಂ ಪಜಹತಿ। ದುಕ್ಖತೋ ಅನುಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸುಖಸಞ್ಞಂ, ಅನತ್ತತೋ ಅನುಪಸ್ಸನ್ತೋ ಅತ್ತಸಞ್ಞಂ, ನಿಬ್ಬಿನ್ದನ್ತೋ ನನ್ದಿಂ, ವಿರಜ್ಜನ್ತೋ ರಾಗಂ, ನಿರೋಧೇನ್ತೋ ಸಮುದಯಂ ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜನ್ತೋ ಆದಾನಂ ಪಜಹತಿ।

“ವೇದನಾರಮ್ಮಣತಾ…ಪೇ॰… ಸಞ್ಞಾರಮ್ಮಣತಾ… ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣತಾ… ವಿಞ್ಞಾಣಾರಮ್ಮಣತಾ… ಚಕ್ಖಾರಮ್ಮಣತಾ…ಪೇ॰… ಜರಾಮರಣಾರಮ್ಮಣತಾ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಭಿಜ್ಜತಿ…ಪೇ॰… ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜನ್ತೋ ಆದಾನಂ ಪಜಹತಿ।

“ವತ್ಥುಸಙ್ಕಮನಾ ಚೇವ, ಪಞ್ಞಾಯ ಚ ವಿವಟ್ಟನಾ।
ಆವಜ್ಜನಾಬಲಞ್ಚೇವ, ಪಟಿಸಙ್ಖಾವಿಪಸ್ಸನಾ॥

“ಆರಮ್ಮಣಅನ್ವಯೇನ, ಉಭೋ ಏಕವವತ್ಥನಾ।
ನಿರೋಧೇ ಅಧಿಮುತ್ತತಾ, ವಯಲಕ್ಖಣವಿಪಸ್ಸನಾ॥

“ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ, ಭಙ್ಗಞ್ಚ ಅನುಪಸ್ಸತಿ।
ಸುಞ್ಞತೋ ಚ ಉಪಟ್ಠಾನಂ, ಅಧಿಪಞ್ಞಾವಿಪಸ್ಸನಾ॥

“ಕುಸಲೋ ತೀಸು ಅನುಪಸ್ಸನಾಸು, ಚತಸ್ಸೋ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾಸು।
ತಯೋ ಉಪಟ್ಠಾನೇ ಕುಸಲತಾ, ನಾನಾದಿಟ್ಠೀಸು ನ ಕಮ್ಪತೀ”ತಿ॥

“ತಂ ಞಾತಟ್ಠೇನ ಞಾಣಂ, ಪಜಾನನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ‘ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನೇ ಪಞ್ಞಾ ವಿಪಸ್ಸನೇ ಞಾಣ’”ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೧-೫೨)।

೭೪೨. ತತ್ಥ **ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಸಙ್ಖಾತಿ** ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾಯ ಜಾನಿತ್ವಾ, ಖಯತೋ ವಯತೋ ದಿಸ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನೇ ಪಞ್ಞಾತಿ** ತಸ್ಸ, ಆರಮ್ಮಣಂ ಖಯತೋ ವಯತೋ ಪಟಿಸಙ್ಖಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಞಾಣಸ್ಸ ಭಙ್ಗಂ ಅನುಪಸ್ಸನೇ ಯಾ ಪಞ್ಞಾ, ಇದಂ ವಿಪಸ್ಸನೇ ಞಾಣನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಂ ಕಥಂ ಹೋತೀತಿ ಅಯಂ ತಾವ ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಪುಚ್ಛಾಯ ಅತ್ಥೋ। ತತೋ ಯಥಾ ತಂ ಹೋತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ “ರೂಪಾರಮ್ಮಣತಾ”ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ।

ತತ್ಥ **ರೂಪಾರಮ್ಮಣತಾ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಭಿಜ್ಜತೀತಿ** ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಭಿಜ್ಜತಿ। ಅಥ ವಾ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಭಾವೇ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಭಿಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾತಿ** ತಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾಯ ಜಾನಿತ್ವಾ, ಖಯತೋ ವಯತೋ ದಿಸ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗಂ ಅನುಪಸ್ಸತೀತಿ** ಯೇನ ಚಿತ್ತೇನ ತಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಖಯತೋ ವಯತೋ ದಿಟ್ಠಂ, ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಪರೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಭಙ್ಗಂ ಅನುಪಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ “ಞಾತಞ್ಚ ಞಾಣಞ್ಚ ಉಭೋಪಿ ವಿಪಸ್ಸತೀ”ತಿ।

ಏತ್ಥ ಚ **ಅನುಪಸ್ಸತೀತಿ** ಅನು ಅನು ಪಸ್ಸತಿ, ಅನೇಕೇಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಪಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾಹ - “ಅನುಪಸ್ಸತೀತಿ ಕಥಂ ಅನುಪಸ್ಸತಿ। ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅನುಪಸ್ಸತೀ”ತಿಆದಿ।

ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಭಙ್ಗೋ ನಾಮ ಅನಿಚ್ಚತಾಯ ಪರಮಾ ಕೋಟಿ, ತಸ್ಮಾ ಸೋ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸಕೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಸಬ್ಬಂ ಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅನುಪಸ್ಸತಿ, ನೋ ನಿಚ್ಚತೋ। ತತೋ ಅನಿಚ್ಚಸ್ಸ ದುಕ್ಖತ್ತಾ, ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಅನತ್ತತ್ತಾ ತದೇವ ದುಕ್ಖತೋ ಅನುಪಸ್ಸತಿ, ನೋ ಸುಖತೋ। ಅನತ್ತತೋ ಅನುಪಸ್ಸತಿ ನೋ ಅತ್ತತೋ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಯಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ, ನ ತಂ ಅಭಿನನ್ದಿತಬ್ಬಂ। ಯಞ್ಚ ಅನಭಿನನ್ದಿತಬ್ಬಂ, ನ ತತ್ಥ ರಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ತಸ್ಮಾ ಏತಸ್ಮಿಂ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾನುಸಾರೇನ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ದಿಟ್ಠೇ ಸಙ್ಖಾರಗತೇ ನಿಬ್ಬಿನ್ದತಿ, ನೋ ನನ್ದತಿ। ವಿರಜ್ಜತಿ, ನೋ ರಜ್ಜತಿ। ಸೋ ಏವಂ ಅರಜ್ಜನ್ತೋ ಲೋಕಿಕೇನೇವ ತಾವ ಞಾಣೇನ ರಾಗಂ ನಿರೋಧೇತಿ, ನೋ ಸಮುದೇತಿ। ಸಮುದಯಂ ನ ಕರೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಥ ವಾ ಸೋ ಏವಂ ವಿರತ್ತೋ ಯಥಾ ದಿಟ್ಠಂ ಸಙ್ಖಾರಗತಂ, ತಥಾ ಅದಿಟ್ಠಮ್ಪಿ ಅನ್ವಯಞಾಣವಸೇನ ನಿರೋಧೇತಿ , ನೋ ಸಮುದೇತಿ। ನಿರೋಧತೋವ ಮನಸಿಕರೋತಿ। ನಿರೋಧಮೇವಸ್ಸ ಪಸ್ಸತಿ, ನೋ ಸಮುದಯನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸೋ ಏವಂ ಪಟಿಪನ್ನೋ ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜತಿ, ನೋ ಆದಿಯತಿ। ಕಿಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ? ಅಯಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಅನುಪಸ್ಸನಾ ತದಙ್ಗವಸೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಖನ್ಧಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಪರಿಚ್ಚಜನತೋ, ಸಙ್ಖತದೋಸದಸ್ಸನೇನ ಚ ತಬ್ಬಿಪರೀತೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ತನ್ನಿನ್ನತಾಯ ಪಕ್ಖನ್ದನತೋ ಪರಿಚ್ಚಾಗಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗೋ

ಚೇವ ಪಕ್ಖನ್ದನಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗೋ ಚಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಮಾ ತಾಯ ಸಮನ್ನಾಗತೋ ಭಿಕ್ಖು ಯಥಾವುತ್ತೇನ ನಯೇನ ಕಿಲೇಸೇ ಪರಿಚ್ಚಜತಿ, ನಿಬ್ಬಾನೇ ಚ ಪಕ್ಖನ್ದತಿ। ನಾಪಿ ನಿಬ್ಬತ್ತನವಸೇನ ಕಿಲೇಸೇ ಆದಿಯತಿ, ನ ಅದೋಸದಸ್ಸಿತಾವಸೇನ ಸಙ್ಖತಾರಮ್ಮಣಂ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ "ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜತಿ ನೋ ಆದಿಯತೀ"ತಿ।

೭೪೩. ಇದಾನಿಸ್ಸ ತೇಹಿ ಞಾಣೇಹಿ ಯೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅನುಪಸ್ಸನ್ತೋ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಂ ಪಜಹತೀ"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ನನ್ದಿನ್ತಿ ಸಪ್ಪೀತಿಕಂ ತಣ್ಹಂ। ಸೇಸಂ ವುತ್ತನಯಮೇವ।

೭೪೪. ಗಾಥಾಸು ಪನ **ವತ್ಥುಸಙ್ಕಮನಾ**ತಿ ರೂಪಸ್ಸ ಭಙ್ಗಂ ದಿಸ್ವಾ ಪುನ ಯೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಭಙ್ಗೋ ದಿಟ್ಠೋ, ತಸ್ಸಾಪಿ ಭಙ್ಗದಸ್ಸನವಸೇನ ಪುರಿಮವತ್ಥುತೋ ಅಞ್ಞವತ್ಥುಸಙ್ಕಮನಾ। **ಪಞ್ಞಾಯ ಚ ವಿವಟ್ಟನಾ**ತಿ ಉದಯಂ ಪಹಾಯ ವಯೇ ಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ। **ಆವಜ್ಜನಾಬಲಞ್ಚೇವಾ**ತಿ ರೂಪಸ್ಸ ಭಙ್ಗಂ ದಿಸ್ವಾ ಪುನ ಭಙ್ಗಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅನನ್ತರಮೇವ ಆವಜ್ಜನಸಮತ್ಥತಾ। **ಪಟಿಸಙ್ಖಾವಿಪಸ್ಸನಾ**ತಿ ಏಸಾ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಸಙ್ಖಾಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ।

೭೪೫. **ಆರಮ್ಮಣಅನ್ವಯೇನ ಉಭೋ ಏಕವವತ್ಥನಾ**ತಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅನ್ವಯೇನ ಅನುಗಮನೇನ ಯಥಾ ಇದಂ, ತಥಾ ಅತೀತೇಪಿ ಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಭಿಜ್ಜಿತ್ಥ, ಅನಾಗತೇಪಿ ಭಿಜ್ಜಿಸ್ಸತೀತಿ ಏವಂ ಉಭಿನ್ನಂ ಏಕಸಭಾವೇನೇವ ವವತ್ಥಾಪನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಪೋರಾಣೇಹಿ -

"ಸಂವಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಹಿ ವಿಸುದ್ಧದಸ್ಸನೋ,
ತದನ್ವಯಂ ನೇತಿ ಅತೀತನಾಗತೇ।
ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಙ್ಖಾರಗತಾ ಪಲೋಕಿನೋ,
ಉಸ್ಸಾವಬಿನ್ದೂ ಸೂರಿಯೇವ ಉಗ್ಗತೇ"ತಿ॥

ನಿರೋಧೇ ಅಧಿಮುತ್ತತಾತಿ ಏವಂ ಉಭಿನ್ನಂ ಭಙ್ಗವಸೇನ ಏಕವವತ್ಥಾನಂ ಕತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ಭಙ್ಗಸಙ್ಖಾತೇ ನಿರೋಧೇ ಅಧಿಮುತ್ತತಾ ತಗ್ಗರುತಾ ತನ್ನಿನ್ನತಾ ತಪ್ಪೋಣತಾ ತಪ್ಪಬ್ಭಾರತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವಯಲಕ್ಖಣವಿಪಸ್ಸನಾ**ತಿ ಏಸಾ ವಯಲಕ್ಖಣವಿಪಸ್ಸನಾ ನಾಮಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

೭೪೬. **ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ**ತಿ ಪುರಿಮಞ್ಚ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ಜಾನಿತ್ವಾ। **ಭಙ್ಗಞ್ಚ ಅನುಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ತಸ್ಸಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಭಙ್ಗಂ ದಿಸ್ವಾ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗಂ ಅನುಪಸ್ಸತಿ। **ಸುಞ್ಞತೋ ಚ ಉಪಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ತಸ್ಸೇವಂ ಭಙ್ಗಂ ಅನುಪಸ್ಸತೋ "ಸಙ್ಖಾರಾವ ಭಿಜ್ಜನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಭೇದೋ ಮರಣಂ, ನ ಅಞ್ಞೋ ಕೋಚಿ ಅತ್ಥೀ"ತಿ ಸುಞ್ಞತೋ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಇಜ್ಝತಿ।

ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಖನ್ಧಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ ನ ಚತ್ಥಿ ಅಞ್ಞೋ,
ಖನ್ಧಾನ ಭೇದೋ ಮರಣನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।
ತೇಸಂ ಖಯಂ ಪಸ್ಸತಿ ಅಪ್ಪಮತ್ತೋ,
ಮಣಿಂವ ವಿಜ್ಝಂ ವಜಿರೇನ ಯೋನಿಸೋ"ತಿ॥

ಅಧಿಪಞ್ಞಾವಿಪಸ್ಸನಾತಿ ಯಾ ಚ ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಯಾ ಚ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾ ಯಞ್ಚ ಸುಞ್ಞತೋ ಉಪಟ್ಠಾನಂ, ಅಯಂ ಅಧಿಪಞ್ಞಾವಿಪಸ್ಸನಾ ನಾಮಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ।

೭೪೭. **ಕುಸಲೋ ತೀಸು ಅನುಪಸ್ಸನಾಸೂ**ತಿ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾದೀಸು ತೀಸು ಛೇಕೋ ಭಿಕ್ಖು। **ಚತಸ್ಸೋ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾಸೂ**ತಿ ನಿಬ್ಬಿದಾದೀಸು ಚ ಚತೂಸು ವಿಪಸ್ಸನಾಸು। **ತಯೋ ಉಪಟ್ಠಾನೇ ಕುಸಲತಾ**ತಿ ಖಯತೋ ವಯತೋ ಸುಞ್ಞತೋತಿ ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಚ ತಿವಿಧೇ ಉಪಟ್ಠಾನೇ ಕುಸಲತಾಯ। **ನಾನಾದಿಟ್ಠೀಸು ನ ಕಮ್ಪತೀ**ತಿ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಆದೀಸು ನಾನಪ್ಪಕಾರಾಸು ದಿಟ್ಠೀಸು ನ ವೇಧತಿ।

೭೪೮. ಸೋ ಏವಂ ಅವೇಧಮಾನೋ "ಅನಿರುದ್ಧಮೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ಅಭಿನ್ನಮೇವ ಭಿಜ್ಜತೀ"ತಿ ಪವತ್ತಮನಸಿಕಾರೋ ದುಬ್ಬಲಭಾಜನಸ್ಸ ವಿಯ ಭಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ, ಸುಖುಮರಜಸ್ಸೇವ ವಿಪ್ಪಕಿರಿಯಮಾನಸ್ಸ, ತಿಲಾನಂ ವಿಯ ಭಜ್ಜಿಯಮಾನಾನಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಉಪ್ಪಾದಟ್ಠಿತಿಪವತ್ತನಿಮಿತ್ತಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಭೇದಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ। ಸೋ ಯಥಾ ನಾಮ ಚಕ್ಖುಮಾ ಪುರಿಸೋ ಪೋಕ್ಖರಣೀತೀರೇ ವಾ ನದೀತೀರೇ ವಾ ಠಿತೋ ಥೂಲಫುಸಿತಕೇ ದೇವೇ ವಸ್ಸನ್ತೇ ಉದಕಪಿಟ್ಠೇ ಮಹನ್ತಮಹನ್ತಾನಿ ಉದಕಬುಬ್ಬುಳಕಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಸೀಘಂ ಸೀಘಂ ಭಿಜ್ಜಮಾನಾನಿ ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ, ಏವಮೇವ ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಭಿಜ್ಜನ್ತಿ ಭಿಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಪಸ್ಸತಿ। ಏವರೂಪಂ ಹಿ ಯೋಗಾವಚರಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ ಭಗವತಾ -

“ಯಥಾ ಬುಬ್ಬುಳಕಂ ಪಸ್ಸೇ, ಯಥಾ ಪಸ್ಸೇ ಮರೀಚಿಕಂ।
ಏವಂ ಲೋಕಂ ಅವೇಕ್ಖನ್ತಂ, ಮಚ್ಚುರಾಜಾ ನ ಪಸ್ಸತೀ”ತಿ॥ (ಧ॰ ಪ॰ ೧೭೦)।

೭೪೯. ತಸ್ಸೇವಂ “ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಭಿಜ್ಜನ್ತಿ ಭಿಜ್ಜನ್ತೀ”ತಿ ಅಭಿಣ್ಹಂ ಪಸ್ಸತೋ ಅಟ್ಠಾನಿಸಂಸಪರಿವಾರಂ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಬಲಪ್ಪತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತತ್ರಿಮೇ ಅಟ್ಠಾನಿಸಂಸಾ - ಭವದಿಟ್ಠಿಪ್ಪಹಾನಂ, ಜೀವಿತನಿಕನ್ತಿಪರಿಚ್ಚಾಗೋ, ಸದಾಯುತ್ತಪಯುತ್ತತಾ, ವಿಸುದ್ಧಾಜೀವಿತಾ, ಉಸ್ಸುಕ್ಕಪ್ಪಹಾನಂ, ವಿಗತಭಯತಾ, ಖನ್ತಿಸೋರಚ್ಚಪಟಿಲಾಭೋ, ಅರತಿರತಿಸಹನತಾತಿ।

ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

“ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠಗ್ಗುಣಮುತ್ತಮಾನಿ,
ದಿಸ್ವಾ ತಹಿಂ ಸಮ್ಮಸತೇ ಪುನಪ್ಪುನಂ।
ಆದಿತ್ತಚೇಲಸ್ಸಿರಸೂಪಮೋ ಮುನಿ,
ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸೀ ಅಮತಸ್ಸ ಪತ್ತಿಯಾ”ತಿ॥

ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಕಥಾ

೭೫೦. ತಸ್ಸೇವಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಖಯವಯಭೇದನಿರೋಧಾರಮ್ಮಣಂ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಂ ಆಸೇವನ್ತಸ್ಸ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ ಬಹುಲೀಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಸಬ್ಬಭವಯೋನಿಗತಿಠಿತಿಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಪಭೇದಕಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಸುಖೇನ ಜೀವಿತುಕಾಮಸ್ಸ ಭೀರುಕಪುರಿಸಸ್ಸ ಸೀಹಬ್ಯಗ್ಘದೀಪಿಅಚ್ಛತರಚ್ಛಯಕ್ಖರಕ್ಖಸಚಣ್ಡಗೋಣಚಣ್ಡಕುಕ್ಕುರಪಭಿನ್ನಮದಚಣ್ಡಹತ್ಥಿಘೋರಆಸೀವಿಸಅಸನಿವಿಚಕ್ಕಸುಸಾನರಣಭೂಮಿಜಲಿತಅಙ್ಗಾರಕಾಸುಆದಯೋ ವಿಯ ಮಹಾಭಯಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ। ತಸ್ಸ “ಅತೀತಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ನಿರುದ್ಧಾ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ಅನಾಗತೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನಕಸಙ್ಖಾರಾಪಿ ಏವಮೇವ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿ ಪಸ್ಸತೋ ಏತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ **ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ** ನಾಮ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ತತ್ರಾಯಂ ಉಪಮಾ - ಏಕಿಸ್ಸಾ ಕಿರ ಇತ್ಥಿಯಾ ತಯೋ ಪುತ್ತಾ ರಾಜಪರಾಧಿಕಾ, ತೇಸಂ ರಾಜಾ ಸೀಸಚ್ಛೇದಂ ಆಣಾಪೇಸಿ। ಸಾ ಪುತ್ತೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಆಘಾತನಂ ಅಗಮಾಸಿ। ಅಥಸ್ಸಾ ಜೇಟ್ಠಪುತ್ತಸ್ಸ ಸೀಸಂ ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಮಜ್ಝಿಮಸ್ಸ ಛಿನ್ದಿತುಂ ಆರಭಿಂಸು। ಸಾ ಜೇಟ್ಠಸ್ಸ ಸೀಸಂ ಛಿನ್ನಂ ಮಜ್ಝಿಮಸ್ಸ ಚ ಛಿಜ್ಜಮಾನಂ ದಿಸ್ವಾ ಕನಿಟ್ಠಮ್ಹಿ ಆಲಯಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿ “ಅಯಮ್ಪಿ ಏತೇಸಞ್ಞೇವ ಸದಿಸೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ। ತತ್ಥ ತಸ್ಸಾ ಇತ್ಥಿಯಾ ಜೇಟ್ಠಪುತ್ತಸ್ಸ ಛಿನ್ನಸೀಸದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಅತೀತಸಙ್ಖಾರಾನಂ ನಿರೋಧದಸ್ಸನಂ, ಮಜ್ಝಿಮಸ್ಸ ಛಿಜ್ಜಮಾನಸೀಸದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ನಿರೋಧದಸ್ಸನಂ, “ಅಯಮ್ಪಿ ಏತೇಸಞ್ಞೇವ ಸದಿಸೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ ಕನಿಟ್ಠಪುತ್ತಮ್ಹಿ ಆಲಯವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ವಿಯ “ಅನಾಗತೇಪಿ ನಿಬ್ಬತ್ತನಕಸಙ್ಖಾರಾ ಭಿಜ್ಜಿಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿ ಅನಾಗತಾನಂ ನಿರೋಧದಸ್ಸನಂ। ತಸ್ಸೇವಂ ಪಸ್ಸತೋ ಏತಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ।

ಅಪರಾಪಿ ಉಪಮಾ - ಏಕಾ ಕಿರ ಪೂತಿಪಜಾ ಇತ್ಥೀ ದಸ ದಾರಕೇ ವಿಜಾಯಿ। ತೇಸು ನವ ಮತಾ, ಏಕೋ ಹತ್ಥಗತೋ ಮರತಿ, ಅಪರೋ ಕುಚ್ಛಿಯಂ। ಸಾ ನವ ದಾರಕೇ ಮತೇ ದಸಮಞ್ಚ ಮೀಯಮಾನಂ ದಿಸ್ವಾ ಕುಚ್ಛಿಗತೇ ಆಲಯಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿ “ಅಯಮ್ಪಿ ಏತೇಸಞ್ಞೇವ ಸದಿಸೋ ಭವಿಸ್ಸತೀ”ತಿ। ತತ್ಥ ತಸ್ಸಾ ಇತ್ಥಿಯಾ ನವನ್ನಂ ದಾರಕಾನಂ ಮರಣಾನುಸ್ಸರಣಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಅತೀತಸಙ್ಖಾರಾನಂ ನಿರೋಧದಸ್ಸನಂ, ಹತ್ಥಗತಸ್ಸ ಮೀಯಮಾನಭಾವದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ನಿರೋಧದಸ್ಸನಂ, ಕುಚ್ಛಿಗತೇ ಆಲಯವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ವಿಯ ಅನಾಗತಾನಂ ನಿರೋಧದಸ್ಸನಂ। ತಸ್ಸೇವಂ ಪಸ್ಸತೋ ಏತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ।

೭೫೧. ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ ಪನ ಭಾಯತಿ ನ ಭಾಯತೀತಿ? ನ ಭಾಯತಿ। ತಞ್ಹಿ ಅತೀತಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ನಿರುದ್ಧಾ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ಅನಾಗತಾ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ತೀರಣಮತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ನಾಮ ಚಕ್ಖುಮಾ ಪುರಿಸೋ ನಗರದ್ವಾರೇ ತಿಸ್ಸೋ ಅಙ್ಗಾರಕಾಸುಯೋ ಓಲೋಕಯಮಾನೋ ಸಯಂ ನ ಭಾಯತಿ, ಕೇವಲಂ ಹಿಸ್ಸ “ಯೇ ಯೇ ಏತ್ಥ ನಿಪತಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಸಬ್ಬೇ ಅನಪ್ಪಕಂ ದುಕ್ಖಮನುಭವಿಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿ ತೀರಣಮತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ವಾ ಪನ ಚಕ್ಖುಮಾ ಪುರಿಸೋ ಖದಿರಸೂಲಂ ಅಯೋಸೂಲಂ ಸುವಣ್ಣಸೂಲನ್ತಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಠಪಿತಂ ಸೂಲತ್ತಯಂ ಓಲೋಕಯಮಾನೋ ಸಯಂ ನ ಭಾಯತಿ, ಕೇವಲಂ ಹಿಸ್ಸ “ಯೇ ಯೇ ಇಮೇಸು ಸೂಲೇಸು ನಿಪತಿಸ್ಸನ್ತಿ, ಸಬ್ಬೇ ಅನಪ್ಪಕಂ ದುಕ್ಖಮನುಭವಿಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿ ತೀರಣಮತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ ಸಯಂ ನ ಭಾಯತಿ, ಕೇವಲಂ ಹಿಸ್ಸ ಅಙ್ಗಾರಕಾಸುತ್ತಯಸದಿಸೇಸು, ಸೂಲತ್ತಯಸದಿಸೇಸು ಚ ತೀಸು ಭವೇಸು “ಅತೀತಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ನಿರುದ್ಧಾ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ಅನಾಗತಾ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸನ್ತೀ”ತಿ ತೀರಣಮತ್ತಮೇವ ಹೋತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನಸ್ಸ ಕೇವಲಂ ಸಬ್ಬಭವಯೋನಿಗತಿಠಿತಿನಿವಾಸಗತಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಬ್ಯಸನಾಪನ್ನಾ ಸಪ್ಪಟಿಭಯಾ ಹುತ್ವಾ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ **ಭಯತುಪಟ್ಠಾನನ್ತಿ** ವುಚ್ಚತಿ।

ಏವಂ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಾನೇ ಪನಸ್ಸ ಅಯಂ ಪಾಳಿ -

"ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಕಿಂ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿ? ದುಕ್ಖತೋ। ಅನತ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಕಿಂ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ? ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ನಿಮಿತ್ತಂ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ದುಕ್ಖತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಪವತ್ತಂ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಅನತ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ಪವತ್ತಞ್ಚ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಾತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೭)।

ತತ್ಥ **ನಿಮಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಂ। ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಸಙ್ಖಾರಾನಮೇವೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಮರಣಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ, ತೇನಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಂ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। **ಪವತ್ತ**ನ್ತಿ ರೂಪಾರೂಪಭವಪವತ್ತಿ। ದುಕ್ಖತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಹಿ ಸುಖಸಮ್ಮತಾಯಪಿ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಭಿಣ್ಹಪಟಿಪೀಳನಭಾವಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ, ತೇನಸ್ಸ ಪವತ್ತಂ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಅನತ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಪನ ಉಭಯಮ್ಪೇತಂ ಸುಞ್ಞಗಾಮಂ ವಿಯ ಮರೀಚಿಗನ್ಧಬ್ಬನಗರಾದೀನಿ ವಿಯ ಚ ರಿತ್ತಂ ತುಚ್ಛಂ ಸುಞ್ಞಂ ಅಸ್ಸಾಮಿಕಂ ಅಪರಿಣಾಯಕಂ ಪಸ್ಸತಿ। ತೇನಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ಪವತ್ತಞ್ಚ ಉಭಯಂ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ।

ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಕಥಾ

೭೫೧. ತಸ್ಸ ತಂ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ ಆಸೇವನ್ತಸ್ಸ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ ಬಹುಲೀಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಸಬ್ಬಭವಯೋನಿಗತಿಠಿತಿಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ನೇವ ತಾಣಂ, ನ ಲೇಣಂ, ನ ಗತಿ, ನಪ್ಪಟಿಸರಣಂ ಪಞ್ಞಾಯತಿ। ಸಬ್ಬಭವಯೋನಿಗತಿಠಿತಿನಿವಾಸಗತೇಸು ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಏಕಸಙ್ಖಾರೇಪಿ ಪತ್ಥನಾ ವಾ ಪರಾಮಾಸೋ ವಾ ನ ಹೋತಿ। ತಯೋ ಭವಾ ವೀತಚ್ಚಿಕಙ್ಗಾರಪುಣ್ಣಅಙ್ಗಾರಕಾಸುಯೋ ವಿಯ, ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಭೂತಾ ಘೋರವಿಸಆಸೀವಿಸಾ ವಿಯ, ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ಉಕ್ಖಿತ್ತಾಸಿಕವಧಕಾ ವಿಯ, ಛ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಯತನಾನಿ ಸುಞ್ಞಗಾಮೋ ವಿಯ, ಛ ಬಾಹಿರಾಯತನಾನಿ ಗಾಮಘಾತಕಚೋರಾ ವಿಯ, ಸತ್ತ ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಯೋ, ನವ ಚ ಸತ್ತಾವಾಸಾ ಏಕಾದಸಹಿ ಅಗ್ಗೀಹಿ ಆದಿತ್ತಾ ಸಮ್ಪಜ್ಜಲಿತಾ ಸಜೋತಿಭೂತಾ ವಿಯ ಚ, ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಗಣ್ಡಭೂತಾ ರೋಗಭೂತಾ ಸಲ್ಲಭೂತಾ ಅಘಭೂತಾ ಆಬಾಧಭೂತಾ ವಿಯ ಚ ನಿರಸ್ಸಾದಾ ನಿರಸಾ ಮಹಾಆದೀನವರಾಸಿಭೂತಾ ಹುತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ।

ಕಥಂ? ಸುಖೇನ ಜೀವಿತುಕಾಮಸ್ಸ ಭೀರುಕಪುರಿಸಸ್ಸ ರಮಣೀಯಾಕಾರಸಣ್ಠಿತಮ್ಪಿ ಸವಾಳಕಮಿವ ವನಗಹನಂ, ಸಸದ್ದೂಲಾ ವಿಯ ಗುಹಾ, ಸಗಾಹರಕ್ಖಸಂ ವಿಯ ಉದಕಂ, ಸಮುಸ್ಸಿತಖಗ್ಗಾ ವಿಯ ಪಚ್ಚತ್ಥಿಕಾ, ಸವಿಸಂ ವಿಯ ಭೋಜನಂ, ಸಚೋರೋ ವಿಯ ಮಗ್ಗೋ, ಆದಿತ್ತಮಿವ ಅಗಾರಂ, ಉಯ್ಯುತ್ತಸೇನಾ ವಿಯ ರಣಭೂಮಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ಏತಾನಿ ಸವಾಳಕವನಗಹನಾದೀನಿ ಆಗಮ್ಮ ಭೀತೋ ಸಂವಿಗ್ಗೋ ಲೋಮಹಟ್ಠಜಾತೋ ಸಮನ್ತತೋ ಆದೀನವಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ, ಏವಮೇವಾಯಂ ಯೋಗಾವಚರೋ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಸು ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಿತೇಸು ಸಮನ್ತತೋ ನಿರಸಂ ನಿರಸ್ಸಾದಂ ಆದೀನವಮೇವ ಪಸ್ಸತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಪಸ್ಸತೋ **ಆದೀನವಞಾಣಂ** ನಾಮ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ಇದಂ ವುತ್ತಂ -

"ಕಥಂ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ? ಉಪ್ಪಾದೋ ಭಯನ್ತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ। ಪವತ್ತಂ ಭಯನ್ತಿ... ನಿಮಿತ್ತಂ ಭಯನ್ತಿ... ಆಯೂಹನಾ ಭಯನ್ತಿ... ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಭಯನ್ತಿ... ಗತಿ ಭಯನ್ತಿ... ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ಭಯನ್ತಿ... ಉಪಪತ್ತಿ ಭಯನ್ತಿ... ಜಾತಿ ಭಯನ್ತಿ... ಜರಾ ಭಯನ್ತಿ... ಬ್ಯಾಧಿ ಭಯನ್ತಿ... ಮರಣಂ ಭಯನ್ತಿ... ಸೋಕೋ ಭಯನ್ತಿ... ಪರಿದೇವೋ ಭಯನ್ತಿ... ಉಪಾಯಾಸೋ ಭಯನ್ತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ। ಅನುಪ್ಪಾದೋ ಖೇಮನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಅಪ್ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಅನುಪಾಯಾಸೋ ಖೇಮನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಉಪ್ಪಾದೋ ಭಯಂ, ಅನುಪ್ಪಾದೋ ಖೇಮನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಉಪಾಯಾಸೋ ಭಯಂ, ಅನುಪಾಯಾಸೋ ಖೇಮನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ।

"ಉಪ್ಪಾದೋ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ। ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಉಪಾಯಾಸೋ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ। ಅನುಪ್ಪಾದೋ ಸುಖನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಅಪ್ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಅನುಪಾಯಾಸೋ ಸುಖನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಉಪ್ಪಾದೋ ದುಕ್ಖಂ, ಅನುಪ್ಪಾದೋ ಸುಖನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಉಪಾಯಾಸೋ ದುಕ್ಖಂ, ಅನುಪಾಯಾಸೋ ಸುಖನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ।

"ಉಪ್ಪಾದೋ ಸಾಮಿಸನ್ತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ। ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಉಪಾಯಾಸೋ ಸಾಮಿಸನ್ತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ। ಅನುಪ್ಪಾದೋ ನಿರಾಮಿಸನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಅಪ್ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಅನುಪಾಯಾಸೋ ನಿರಾಮಿಸನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಉಪ್ಪಾದೋ ಸಾಮಿಸಂ, ಅನುಪ್ಪಾದೋ ನಿರಾಮಿಸನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಉಪಾಯಾಸೋ ಸಾಮಿಸಂ, ಅನುಪಾಯಾಸೋ ನಿರಾಮಿಸನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ।

ಉಪ್ಪಾದೋ "ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ। ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಉಪಾಯಾಸೋ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ। ಅನುಪ್ಪಾದೋ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಅಪ್ಪವತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಅನುಪಾಯಾಸೋ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ।

ಉಪ್ಪಾದೋ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಅನುಪ್ಪಾದೋ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ। ಪವತ್ತಂ…ಪೇ॰… ಉಪಾಯಾಸೋ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಅನುಪಾಯಾಸೋ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣಂ।

"ಉಪ್ಪಾದಞ್ಚ ಪವತ್ತಞ್ಚ, ನಿಮಿತ್ತಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಪಸ್ಸತಿ।
ಆಯೂಹನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ, ಞಾಣಂ ಆದೀನವೇ ಇದಂ॥

"ಅನುಪ್ಪಾದಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಂ, ಅನಿಮಿತ್ತಂ ಸುಖನ್ತಿ ಚ।
ಅನಾಯೂಹನಾ ಅಪ್ಪಟಿಸನ್ಧಿ, ಞಾಣಂ ಸನ್ತಿಪದೇ ಇದಂ॥

"ಇದಂ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ, ಪಞ್ಚಠಾನೇಸು ಜಾಯತಿ।
ಪಞ್ಚಠಾನೇ ಸನ್ತಿಪದೇ, ದಸ ಞಾಣೇ ಪಜಾನಾತಿ।
ದ್ವಿನ್ನಂ ಞಾಣಾನಂ ಕುಸಲತಾ, ನಾನಾದಿಟ್ಠೀಸು ನ ಕಮ್ಪತೀ"ತಿ॥

"ತಂ ಞಾತಟ್ಠೇನ ಞಾಣಂ। ಪಜಾನನಟ್ಠೇನ ಪಞ್ಞಾ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ "ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೩)।

೭೫೩. ತತ್ಥ **ಉಪ್ಪಾದೋ**ತಿ ಪುರಿಮಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಾ ಇಧ ಉಪ್ಪತ್ತಿ। **ಪವತ್ತ**ನ್ತಿ ತಥಾ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪವತ್ತಿ। **ನಿಮಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಂ। **ಆಯೂಹನಾ**ತಿ ಆಯತಿಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಹೇತುಭೂತಂ ಕಮ್ಮಂ। **ಪಟಿಸನ್ಧೀ**ತಿ ಆಯತಿಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ। **ಗತೀ**ತಿ ಯಾಯ ಗತಿಯಾ ಸಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ। **ನಿಬ್ಬತ್ತೀ**ತಿ ಖನ್ಧಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತನಂ। **ಉಪಪತ್ತೀ**ತಿ "ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ವಾ ಉಪಪನ್ನಸ್ಸ ವಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೮೯, ೧೨೯೧) ಏವಂ ವುತ್ತಾ ವಿಪಾಕಪ್ಪವತ್ತಿ। **ಜಾತೀ**ತಿ ಜರಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ। ಜರಾಮರಣಾದಯೋ ಪಾಕಟಾ ಏವ। ಏತ್ಥ ಚ ಉಪ್ಪಾದಾದಯೋ ಪಞ್ಚೇವ ಆದೀನವಞಾಣಸ್ಸ ವತ್ಥುವಸೇನ ವುತ್ತಾ। ಸೇಸಾ ತೇಸಂ ವೇವಚನವಸೇನ। ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ಜಾತೀತಿ ಇದಞ್ಹಿ ದ್ವಯಂ ಉಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಚೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಚ ವೇವಚನಂ। ಗತಿ ಉಪಪತ್ತೀತಿ ಇದಂ ದ್ವಯಂ ಪವತ್ತಸ್ಸ। ಜರಾದಯೋ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಾತಿ। ತೇನಾಹ -

"ಉಪ್ಪಾದಞ್ಚ ಪವತ್ತಞ್ಚ, ನಿಮಿತ್ತಂ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಪಸ್ಸತಿ।
ಆಯೂಹನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ, ಞಾಣಂ ಆದೀನವೇ ಇದ"ನ್ತಿ ಚ॥
"ಇದಂ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ, ಪಞ್ಚಠಾನೇಸು ಜಾಯತೀ"ತಿ ಚ॥

ಅನುಪ್ಪಾದೋ ಖೇಮನ್ತಿ ಸನ್ತಿಪದೇ ಞಾಣನ್ತಿಆದಿ ಪನ ಆದೀನವಞಾಣಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖಞಾಣದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇನ ವಾ ಆದೀನವಂ ದಿಸ್ವಾ ಉಬ್ಬಿಗ್ಗಹದಯಾನಂ ಅಭಯಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಿ ಖೇಮಂ ನಿರಾದೀನವನ್ತಿ ಅಸ್ಸಾಸಜನನತ್ಥಮ್ಪಿ ಏತಂ ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಪನಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಾದಯೋ ಭಯತೋ ಸೂಪಟ್ಠಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಸ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖನಿನ್ನಂ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನವಸೇನ ಸಿದ್ಧಸ್ಸ ಆದೀನವಞಾಣಸ್ಸ ಆನಿಸಂಸದಸ್ಸನತ್ಥಮ್ಪೇತಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಏತ್ಥ ಚ ಯಂ ಭಯಂ, ತಂ ಯಸ್ಮಾ ನಿಯಮತೋ **ದುಕ್ಖಂ**। ತಂ ವಟ್ಟಾಮಿಸಲೋಕಾಮಿಸಕಿಲೇಸಾಮಿಸೇಹಿ ಅವಿಪ್ಪಮುತ್ತತ್ತಾ **ಸಾಮಿಸಮೇವ**। ಯಞ್ಚ ಸಾಮಿಸಂ, ತಂ **ಸಙ್ಖಾರಮತ್ತಮೇವ**। ತಸ್ಮಾ "ಉಪ್ಪಾದೋ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ ಆದೀನವೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಭಯಾಕಾರೇನ ದುಕ್ಖಾಕಾರೇನ ಸಾಮಿಸಾಕಾರೇನಾತಿ ಏವಂ ಆಕಾರನಾನತ್ತತೋ ಪವತ್ತಿವಸೇನೇವೇತ್ಥ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ದಸಞಾಣೇ ಪಜಾನಾತೀತಿ ಆದೀನವಞಾಣಂ ಪಜಾನನ್ತೋ ಉಪ್ಪಾದಾದಿವತ್ಥುಕಾನಿ ಪಞ್ಚ, ಅನುಪ್ಪಾದಾದಿವತ್ಥುಕಾನಿ ಪಞ್ಚಾತಿ ದಸ ಞಾಣಾನಿ ಪಜಾನಾತಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ ಸಚ್ಛಿಕರೋತಿ। **ದ್ವಿನ್ನಂ ಞಾಣಾನಂ ಕುಸಲತಾ**ತಿ ಆದೀನವಞಾಣಸ್ಸ ಚೇವ ಸನ್ತಿಪದಞಾಣಸ್ಸ ಚಾತಿ ಇಮೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಕುಸಲತಾಯ। **ನಾನಾದಿಟ್ಠೀಸು ನ ಕಮ್ಪತೀ**ತಿ ಪರಮದಿಟ್ಠಧಮ್ಮನಿಬ್ಬಾನಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಾಸು ದಿಟ್ಠೀಸು ನ ವೇಧತಿ। ಸೇಸಮೇತ್ಥ ಉತ್ತಾನಮೇವಾತಿ।

ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಕಥಾ

೭೫೪. ಸೋ ಏವಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇ ಆದೀನವತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸಬ್ಬಭವಯೋನಿಗತಿವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಸತ್ತಾವಾಸಗತೇ ಸಭೇದಕೇ ಸಙ್ಖಾರಗತೇ ನಿಬ್ಬಿನ್ದತಿ ಉಕ್ಕಣ್ಠತಿ ನಾಭಿರಮತಿ।

ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ನಾಮ, ಚಿತ್ತಕೂಟಪಬ್ಬತಪಾದಾಭಿರತೋ ಸುವಣ್ಣರಾಜಹಂಸೋ ಅಸುಚಿಮ್ಹಿ ಚಣ್ಡಾಲಗಾಮದ್ವಾರಆವಾಟೇ ನಾಭಿರಮತಿ, ಸತ್ತಸು ಮಹಾಸರೇಸುಯೇವ ಅಭಿರಮತಿ, ಏವಮೇವ ಅಯಮ್ಪಿ ಯೋಗೀರಾಜಹಂಸೋ ಸುಪರಿದಿಟ್ಠಾದೀನವೇ ಸಭೇದಕೇ ಸಙ್ಖಾರಗತೇ ನಾಭಿರಮತಿ। ಭಾವನಾರಾಮತಾಯ ಪನ ಭಾವನಾರತಿಯಾ ಸಮನ್ನಾಗತತ್ತಾ ಸತ್ತಸು ಅನುಪಸ್ಸನಾಸುಯೇವ ರಮತಿ।

ಯಥಾ ಚ ಸುವಣ್ಣಪಞ್ಜರೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತೋ ಸೀಹೋ ಮಿಗರಾಜಾ ನಾಭಿರಮತಿ, ತಿಯೋಜನಸಹಸ್ಸವಿತ್ಥತೇ ಪನ ಹಿಮವನ್ತೇಯೇವ ರಮತಿ, ಏವಮಯಂ ಯೋಗೀಸೀಹೋ ತಿವಿಧೇ ಸುಗತಿಭವೇಪಿ ನಾಭಿರಮತಿ, ತೀಸು ಪನ ಅನುಪಸ್ಸನಾಸುಯೇವ ರಮತಿ।

ಯಥಾ ಚ ಸಬ್ಬಸೇತೋ ಸತ್ತಪತಿಟ್ಠೋ ಇದ್ಧಿಮಾ ವೇಹಾಸಙ್ಗಮೋ ಛದ್ದನ್ತೋ ನಾಗರಾಜಾ ನಗರಮಜ್ಝೇ ನಾಭಿರಮತಿ, ಹಿಮವತಿ ಛದ್ದನ್ತದಹಗಹನೇಯೇವ ಅಭಿರಮತಿ, ಏವಮಯಂ ಯೋಗೀವರವಾರಣೋ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಸಙ್ಖಾರಗತೇ ನಾಭಿರಮತಿ, ಅನುಪ್ಪಾದೋ ಖೇಮನ್ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ದಿಟ್ಠೇ ಸನ್ತಿಪದೇಯೇವ ಅಭಿರಮತಿ, ತನ್ನಿನ್ನತಪ್ಪೋಣತಪ್ಪಬ್ಭಾರಮಾನಸೋ ಹೋತೀತಿ।

ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

೭೫೫. ತಂ ಪನೇತಂ ಪುರಿಮೇನ ಞಾಣದ್ವಯೇನ ಅತ್ಥತೋ ಏಕಂ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಂ ಏಕಮೇವ ತೀಣಿ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ, ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇ ಭಯತೋ ಅದ್ದಸಾತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ ಜಾತಂ। ತೇಸುಯೇವ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಆದೀನವಂ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ ಜಾತಂ। ತೇಸುಯೇವ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ನಿಬ್ಬಿನ್ದಮಾನಂ ಉಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ ಜಾತ"ನ್ತಿ।

ಪಾಳಿಯಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ - "ಯಾ ಚ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಞ್ಞಾ, ಯಞ್ಚ ಆದೀನವೇ ಞಾಣಂ, ಯಾ ಚ ನಿಬ್ಬಿದಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಏಕತ್ಥಾ, ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವ ನಾನ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೭)।

ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಕಥಾ

೭೫೬. ಇಮಿನಾ ಪನ ನಿಬ್ಬಿದಾಞಾಣೇನ ಇಮಸ್ಸ ಕುಲಪುತ್ತಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಿನ್ದನ್ತಸ್ಸ ಉಕ್ಕಣ್ಠನ್ತಸ್ಸ ಅನಭಿರಮನ್ತಸ್ಸ ಸಬ್ಬಭವಯೋನಿಗತಿವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತಿಸತ್ತಾವಾಸಗತೇಸು ಸಭೇದಕೇಸು ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಏಕಸಙ್ಖಾರೇಪಿ ಚಿತ್ತಂ ನ ಸಜ್ಜತಿ, ನ ಲಗ್ಗತಿ, ನ ಬಜ್ಝತಿ, ಸಬ್ಬಸ್ಮಾ ಸಙ್ಖಾರಗತಾ ಮುಚ್ಚಿತುಕಾಮಂ ನಿಸ್ಸರಿತುಕಾಮಂ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಕಿಂ? ಯಥಾ ನಾಮ ಜಾಲಬ್ಭನ್ತರಗತೋ ಮಚ್ಛೋ, ಸಪ್ಪಮುಖಗತೋ ಮಣ್ಡೂಕೋ, ಪಞ್ಜರಪಕ್ಖಿತ್ತೋ ವನಕುಕ್ಕುಟೋ, ದಳ್ಹಪಾಸವಸಗತೋ ಮಿಗೋ, ಅಹಿತುಣ್ಡಿಕಹತ್ಥಗತೋ ಸಪ್ಪೋ, ಮಹಾಪಙ್ಕಪಕ್ಖನ್ದೋ ಕುಞ್ಜರೋ, ಸುಪಣ್ಣಮುಖಗತೋ ನಾಗರಾಜಾ, ರಾಹುಮುಖಪ್ಪವಿಟ್ಠೋ ಚನ್ದೋ, ಸಪತ್ತಪರಿವಾರಿತೋ ಪುರಿಸೋತಿ ಏವಮಾದಯೋ ತತೋ ತತೋ ಮುಚ್ಚಿತುಕಾಮಾ ನಿಸ್ಸರಿತುಕಾಮಾವ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಂ ತಸ್ಸ ಯೋಗಿನೋ ಚಿತ್ತಂ ಸಬ್ಬಸ್ಮಾ ಸಙ್ಖಾರಗತಾ ಮುಚ್ಚಿತುಕಾಮಂ ನಿಸ್ಸರಿತುಕಾಮಂ ಹೋತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಏವಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಸು ವಿಗತಾಲಯಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸ್ಮಾ ಸಙ್ಖಾರಗತಾ ಮುಚ್ಚಿತುಕಾಮಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ ಞಾಣನ್ತಿ।

ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಕಥಾ

೭೫೭. ಸೋ ಏವಂ ಸಬ್ಬಭವಯೋನಿಗತಿಟ್ಠಿತಿನಿವಾಸಗತೇಹಿ ಸಭೇದಕೇಹಿ ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಮುಚ್ಚಿತುಕಾಮೋ ಸಬ್ಬಸ್ಮಾ ಸಙ್ಖಾರಗತಾ ಮುಚ್ಚಿತುಂ ಪುನ ತೇ ಏವಂ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇನ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

ಸೋ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇ ಅನಚ್ಚನ್ತಿಕತೋ, ತಾವಕಾಲಿಕತೋ, ಉಪ್ಪಾದವಯಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತೋ, ಪಲೋಕತೋ, ಚಲತೋ, ಪಭಙ್ಗುತೋ, ಅದ್ಧುವತೋ, ವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮತೋ, ಅಸ್ಸಾರಕತೋ, ವಿಭವತೋ, ಸಙ್ಖತತೋ, ಮರಣಧಮ್ಮತೋತಿಆದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ **ಅನಿಚ್ಚಾ**ತಿ ಪಸ್ಸತಿ।

ಅಭಿಣ್ಹಪಟಿಪೀಳನತೋ, ದುಕ್ಖಮತೋ, ದುಕ್ಖವತ್ಥುತೋ, ರೋಗತೋ, ಗಣ್ಡತೋ, ಸಲ್ಲತೋ, ಅಘತೋ, ಆಬಾಧತೋ, ಈತಿತೋ, ಉಪದ್ದವತೋ, ಭಯತೋ, ಉಪಸಗ್ಗತೋ, ಅತಾಣತೋ, ಅಲೇಣತೋ, ಅಸರಣತೋ, ಆದೀನವತೋ, ಅಘಮೂಲತೋ, ವಧಕತೋ, ಸಾಸವತೋ, ಮಾರಾಮಿಸತೋ, ಜಾತಿಧಮ್ಮತೋ, ಜರಾಧಮ್ಮತೋ, ಬ್ಯಾಧಿಧಮ್ಮತೋ, ಸೋಕಧಮ್ಮತೋ, ಪರಿದೇವಧಮ್ಮತೋ, ಉಪಾಯಾಸಧಮ್ಮತೋ, ಸಂಕಿಲೇಸಿಕಧಮ್ಮತೋತಿಆದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ **ದುಕ್ಖಾ**ತಿ ಪಸ್ಸತಿ।

ಅಜಞ್ಞತೋ, ದುಗ್ಗನ್ಧತೋ, ಜೇಗುಚ್ಛತೋ, ಪಟಿಕ್ಕೂಲತೋ, ಅಮಣ್ಡನಾರಹತೋ, ವಿರೂಪತೋ, ಬೀಭಚ್ಛತೋತಿಆದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಪರಿವಾರಭೂತತೋ **ಅಸುಭತೋ** ಪಸ್ಸತಿ।

ಪರತೋ, ರಿತ್ತತೋ, ತುಚ್ಛತೋ, ಸುಞ್ಞತೋ, ಅಸ್ಸಾಮಿಕತೋ, ಅನಿಸ್ಸರತೋ, ಅವಸವತ್ತಿತೋತಿಆದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ **ಅನತ್ತತೋ** ಪಸ್ಸತಿ।

೭೫೮. ಏವಞ್ಹಿ ಪಸ್ಸತಾನೇನ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಾ ನಾಮ ಹೋನ್ತಿ। ಕಸ್ಮಾ ಪನಾಯಮೇತೇ ಏವಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ? ಮುಞ್ಚನಸ್ಸ ಉಪಾಯಸಮ್ಪಾದನತ್ಥಂ।

ತತ್ರಾಯಂ ಉಪಮಾ - ಏಕೋ ಕಿರ ಪುರಿಸೋ "ಮಚ್ಛೇ ಗಹೇಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಮಚ್ಛಖಿಪ್ಪಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಉದಕೇ ಓಡ್ಡಾಪೇಸಿ ಸೋ ಖಿಪ್ಪಮುಖೇನ ಹತ್ಥಂ ಓತಾರೇತ್ವಾ ಅನ್ತೋಉದಕೇ ಸಪ್ಪಂ ಗೀವಾಯ ಗಹೇತ್ವಾ "ಮಚ್ಛೋ ಮೇ ಗಹಿತೋ"ತಿ ಅತ್ತಮನೋ ಅಹೋಸಿ। ಸೋ "ಮಹಾ ವತ ಮಯಾ ಮಚ್ಛೋ ಲದ್ಧೋ"ತಿ ಉಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸೋವತ್ಥಿಕತ್ತಯದಸ್ಸನೇನ ಸಪ್ಪೋತಿ ಸಞ್ಜಾನಿತ್ವಾ ಭೀತೋ ಆದೀನವಂ ದಿಸ್ವಾ ಗಹಣೇ ನಿಬ್ಬಿನ್ನೋ ಮುಞ್ಚಿತುಕಾಮೋ ಹುತ್ವಾ ಮುಞ್ಚನಸ್ಸ ಉಪಾಯಂ ಕರೋನ್ತೋ ಅಗ್ಗನಙ್ಗುಟ್ಠತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಹತ್ಥಂ ನಿಬ್ಬೇಠೇತ್ವಾ ಬಾಹುಂ ಉಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಉಪರಿಸೀಸೇ ದ್ವೇ ತಯೋ ವಾರೇ ಆವಿಞ್ಛಿತ್ವಾ ಸಪ್ಪಂ ದುಬ್ಬಲಂ ಕತ್ವಾ "ಗಚ್ಛ ದುಟ್ಠ ಸಪ್ಪಾ"ತಿ ನಿಸ್ಸಜ್ಜಿತ್ವಾ ವೇಗೇನ ತಳಾಕಪಾಳಿಂ ಆರುಯ್ಹ "ಮಹನ್ತಸ್ಸ ವತ ಭೋ ಸಪ್ಪಸ್ಸ ಮುಖತೋ ಮುತ್ತೋಮ್ಹೀ"ತಿ ಆಗತಮಗ್ಗಂ ಓಲೋಕಯಮಾನೋ ಅಟ್ಠಾಸಿ।

ತತ್ಥ ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ "ಮಚ್ಛೋ"ತಿ ಸಪ್ಪಂ ಗೀವಾಯ ಗಹೇತ್ವಾ ತುಟ್ಠಕಾಲೋ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಯೋಗಿನೋ ಆದಿತೋವ ಅತ್ತಭಾವಂ ಪಟಿಲಭಿತ್ವಾ ತುಟ್ಠಕಾಲೋ, ತಸ್ಸ ಖಿಪ್ಪಮುಖತೋ ಸೀಸಂ ನೀಹರಿತ್ವಾ ಸೋವತ್ಥಿಕತ್ತಯದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸ ಘನವಿನಿಬ್ಭೋಗಂ ಕತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ತಿಲಕ್ಖಣದಸ್ಸನಂ, ತಸ್ಸ ಭೀತಕಾಲೋ ವಿಯ ಇಮಸ್ಸ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ। ತತೋ ಆದೀನವದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ, ಗಹಣೇ ನಿಬ್ಬಿನ್ದನಂ ವಿಯ ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ। ಸಪ್ಪಂ ಮುಞ್ಚಿತುಕಾಮತಾ ವಿಯ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ, ಮುಞ್ಚನಸ್ಸ ಉಪಾಯಕರಣಂ ವಿಯ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇನ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ತಿಲಕ್ಖಣಾರೋಪನಂ। ಯಥಾ ಹಿ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ಸಪ್ಪಂ ಆವಿಞ್ಛಿತ್ವಾ ದುಬ್ಬಲಂ ಕತ್ವಾ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಡಂಸಿತುಂ ಅಸಮತ್ಥಭಾವಂ ಪಾಪೇತ್ವಾ ಸುಮುತ್ತಂ ಮುಞ್ಚತಿ, ಏವಮಯಂ ಯೋಗಾವಚರೋ ತಿಲಕ್ಖಣಾರೋಪನೇನ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆವಿಞ್ಛಿತ್ವಾ ದುಬ್ಬಲೇ ಕತ್ವಾ ಪುನ ನಿಚ್ಚಸುಖಸುಭಅತ್ತಾಕಾರೇನ ಉಪಟ್ಠಾತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಂ ಪಾಪೇತ್ವಾ ಸುಮುತ್ತಂ ಮುಞ್ಚತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ "ಮುಞ್ಚನಸ್ಸ ಉಪಾಯಸಮ್ಪಾದನತ್ಥಂ ಏವಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತೀ"ತಿ।

೭೫೯. ಏತ್ತಾವತಾ ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ **ಪಟಿಸಙ್ಖಾಞಾಣಂ**। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ -

> "ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಕಿಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ? ದುಕ್ಖತೋ। ಅನತ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಕಿಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ? ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ನಿಮಿತ್ತಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ದುಕ್ಖತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಪವತ್ತಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅನತ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ಪವತ್ತಞ್ಚ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೭)।

ಏತ್ಥ ಚ **ನಿಮಿತ್ತಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾತಿ** ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಂ "ಅದ್ಧುವಂ ತಾವಕಾಲಿಕ"ನ್ತಿ ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣವಸೇನ ಜಾನಿತ್ವಾ। ಕಾಮಞ್ಚ ನ ಪಠಮಂ ಜಾನಿತ್ವಾ ಪಚ್ಛಾ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ವೋಹಾರವಸೇನ ಪನ "ಮನಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಧಮ್ಮೇ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿಆದೀನಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೪೨೧) ವಿಯ ಏವಂ ವುಚ್ಚತಿ। ಏಕತ್ತನಯೇನ ವಾ ಪುರಿಮಞ್ಚ ಪಚ್ಛಿಮಞ್ಚ ಏಕಂ ಕತ್ವಾ ಏವಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇಮಿನಾ ನಯೇನ ಇತರಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಪದದ್ವಯೇ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ।

ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಕಥಾ

೭೬೦. ಸೋ ಏವಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣೇನ "ಸಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ಸುಞ್ಞಾ"ತಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪುನ "ಸುಞ್ಞಮಿದಂ ಅತ್ತೇನ ವಾ ಅತ್ತನಿಯೇನ ವಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೬೯) ದ್ವಿಕೋಟಿಕಂ ಸುಞ್ಞತಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಸೋ ಏವಂ ನೇವ ಅತ್ತಾನಂ, ನ ಪರಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅತ್ತನೋ ಪರಿಕ್ಖಾರಭಾವೇ ಠಿತಂ ದಿಸ್ವಾ ಪುನ "ನಾಹಂ ಕ್ವಚನಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ಕಿಞ್ಚನತಸ್ಮಿಂ, ನ ಚ ಮಮ ಕ್ವಚನಿ, ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಕಿಞ್ಚನತತ್ಥೀ"ತಿ ಯಾ ಏತ್ಥ ಚತುಕೋಟಿಕಾ ಸುಞ್ಞತಾ ಕಥಿತಾ, ತಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

ಕಥಂ? ಅಯಞ್ಹಿ **ನಾಹಂ ಕ್ವಚನೀತಿ** ಕ್ವಚಿ ಅತ್ತಾನಂ ನ ಪಸ್ಸತಿ। **ಕಸ್ಸಚಿ ಕಿಞ್ಚನತಸ್ಮಿನ್ತಿ** ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತಾನಂ ಕಸ್ಸಚಿ ಪರಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚನಭಾವೇ ಉಪನೇತಬ್ಬಂ ನ ಪಸ್ಸತಿ। ಭಾತಿಟ್ಠಾನೇವಾ ಭಾತರಂ, ಸಹಾಯಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಸಹಾಯಂ, ಪರಿಕ್ಖಾರಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಪರಿಕ್ಖಾರಂ ಮಞ್ಞಿತ್ವಾ ಉಪನೇತಬ್ಬಂ ನ ಪಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ನ ಚ ಮಮ ಕ್ವಚನೀತಿ** ಏತ್ಥ ಮಮ-ಸದ್ದಂ ತಾವ ಠಪೇತ್ವಾ **ನ ಚ ಕ್ವಚನೀತಿ** ಪರಸ್ಸ ಚ ಅತ್ತಾನಂ ಕ್ವಚಿ ನಪಸ್ಸತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ। ಇದಾನಿ ಮಮ-ಸದ್ದಂ ಆಹರಿತ್ವಾ **ಮಮ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಕಿಞ್ಚನತತ್ಥೀತಿ** ಸೋ ಪರಸ್ಸ ಅತ್ತಾ ಮಮ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಕಿಞ್ಚನಭಾವೇ ಅತ್ಥೀತಿ ನ ಪಸ್ಸತೀತಿ। ಅತ್ತನೋ ಭಾತಿಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಭಾತರಂ, ಸಹಾಯಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಸಹಾಯಂ ಪರಿಕ್ಖಾರಟ್ಠಾನೇ ವಾ ಪರಿಕ್ಖಾರನ್ತಿ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಠಾನೇ ಪರಸ್ಸ ಅತ್ತಾನಂ ಇಮಿನಾ ಕಿಞ್ಚನಭಾವೇನ ಉಪನೇತಬ್ಬಂ ನ ಪಸ್ಸತೀತಿ

ಅತ್ಥೋ। ಏವಮಯಂ ಯಸ್ಮಾ ನೇವ ಕತ್ಥಚಿ ಅತ್ತಾನಂ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ತಂ ಪರಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚನಭಾವೇ ಉಪನೇತಬ್ಬಂ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ಪರಸ್ಸ ಅತ್ತಾನಂ ಪಸ್ಸತಿ, ನ ಪರಸ್ಸ ಅತ್ತಾನಂ ಅತ್ತನೋ ಕಿಞ್ಚನಭಾವೇ ಉಪನೇತಬ್ಬಂ ಪಸ್ಸತಿ। ತಸ್ಮಾನೇನ ಚತುಕೋಟಿಕಾ ಸುಞ್ಞತಾ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಾ ಹೋತೀತಿ।

೭೬೧. ಏವಂ ಚತುಕೋಟಿಕಂ ಸುಞ್ಞತಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪುನ ಛಹಾಕಾರೇಹಿ ಸುಞ್ಞತಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಕಥಂ? ಚಕ್ಖು ಸುಞ್ಞಂ ಅತ್ತೇನ ವಾ ಅತ್ತನಿಯೇನ ವಾ ನಿಚ್ಚೇನ ವಾ ಧುವೇನ ವಾ ಸಸ್ಸತೇನ ವಾ ಅವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮೇನ ವಾ…ಪೇ॰… ಮನೋ ಸುಞ್ಞೋ। ರೂಪಾ ಸುಞ್ಞಾ…ಪೇ॰… ಧಮ್ಮಾ ಸುಞ್ಞಾ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ। ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋತಿ ಏವಂ ಯಾವ ಜರಾಮರಣಾ ನಯೋ ನೇತಬ್ಬೋ।

೭೬೨. ಏವಂ ಛಹಾಕಾರೇಹಿ ಸುಞ್ಞತಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪುನ ಅಟ್ಠಹಾಕಾರೇಹಿ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ರೂಪಂ ಅಸಾರಂ ನಿಸ್ಸಾರಂ ಸಾರಾಪಗತಂ ನಿಚ್ಚಸಾರಸಾರೇನ ವಾ ಧುವಸಾರಸಾರೇನ ವಾ ಸುಖಸಾರಸಾರೇನ ವಾ ಅತ್ತಸಾರಸಾರೇನ ವಾ ನಿಚ್ಚೇನ ವಾ ಧುವೇನ ವಾ ಸಸ್ಸತೇನ ವಾ ಅವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮೇನ ವಾ। ವೇದನಾ… ಸಞ್ಞಾ… ಸಙ್ಖಾರಾ… ವಿಞ್ಞಾಣಂ… ಚಕ್ಖು…ಪೇ॰… ಜರಾಮರಣಂ ಅಸಾರಂ ನಿಸ್ಸಾರಂ ಸಾರಾಪಗತಂ ನಿಚ್ಚಸಾರಸಾರೇನ ವಾ ಧುವಸಾರಸಾರೇನ ವಾ ಸುಖಸಾರಸಾರೇನ ವಾ ಅತ್ತಸಾರಸಾರೇನ ವಾ ನಿಚ್ಚೇನ ವಾ ಧುವೇನ ವಾ ಸಸ್ಸತೇನ ವಾ ಅವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮೇನ ವಾ। ಯಥಾ ನಳೋ ಅಸಾರೋ ನಿಸ್ಸಾರೋ ಸಾರಾಪಗತೋ। ಯಥಾ ಏರಣ್ಡೋ… ಯಥಾ ಉದುಮ್ಬರೋ… ಯಥಾ ಸೇತವಚ್ಛೋ… ಯಥಾ ಪಾಳಿಭದ್ದಕೋ… ಯಥಾ ಫೇಣಪಿಣ್ಡೋ… ಯಥಾ ಉದಕಬುಬ್ಬುಳಂ… ಯಥಾ ಮರೀಚಿ… ಯಥಾ ಕದಲಿಕ್ಖನ್ಧೋ… ಯಥಾ ಮಾಯಾ ಅಸಾರಾ ನಿಸ್ಸಾರಾ ಸಾರಾಪಗತಾ, ಏವಮೇವ ರೂಪಂ…ಪೇ॰… ಜರಾಮರಣಂ ಅಸಾರಂ ನಿಸ್ಸಾರಂ ಸಾರಾಪಗತಂ ನಿಚ್ಚಸಾರಸಾರೇನ ವಾ…ಪೇ॰… ಅವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮೇನ ವಾತಿ (ಚೂಳನಿ॰ ಮೋಘರಾಜಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೮೮)।

೭೬೩. ಸೋ ಏವಂ ಅಟ್ಠಹಾಕಾರೇಹಿ ಸುಞ್ಞತಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪುನ ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ರೂಪಂ ರಿತ್ತತೋ ಪಸ್ಸತಿ। ತುಚ್ಛತೋ… ಸುಞ್ಞತೋ… ಅನತ್ತತೋ… ಅನಿಸ್ಸರಿಯತೋ… ಅಕಾಮಕಾರಿಯತೋ… ಅಲಬ್ಭನೀಯತೋ… ಅವಸವತ್ತಕತೋ… ಪರತೋ… ವಿವಿತ್ತತೋ ಪಸ್ಸತಿ। ವೇದನಂ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಂ ರಿತ್ತತೋ…ಪೇ॰… ವಿವಿತ್ತತೋ ಪಸ್ಸತೀತಿ।

೭೬೪. ಏವಂ ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಸುಞ್ಞತಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪುನ ದ್ವಾದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ರೂಪಂ ನ ಸತ್ತೋ, ನ ಜೀವೋ, ನ ನರೋ, ನ ಮಾಣವೋ, ನ ಇತ್ಥೀ, ನ ಪುರಿಸೋ, ನ ಅತ್ತಾ, ನ ಅತ್ತನಿಯಂ। ನಾಹಂ, ನ ಮಮ, ನ ಅಞ್ಞಸ್ಸ, ನ ಕಸ್ಸಚಿ। ವೇದನಾ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಂ ನ ಕಸ್ಸಚೀತಿ (ಚೂಳನಿ॰ ಮೋಘರಾಜಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೮೮)।

೭೬೫. ಏವಂ ದ್ವಾದಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಸುಞ್ಞತಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಿತ್ವಾ ಪುನ ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾವಸೇನ ದ್ವಾಚತ್ತಾಲೀಸಾಯ ಆಕಾರೇಹಿ ಸುಞ್ಞತಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ರೂಪಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ… ದುಕ್ಖತೋ… ರೋಗತೋ… ಗಣ್ಡತೋ… ಸಲ್ಲತೋ… ಅಘತೋ… ಆಬಾಧತೋ… ಪರತೋ… ಪಲೋಕತೋ… ಈತಿತೋ… ಉಪದ್ದವತೋ… ಭಯತೋ… ಉಪಸಗ್ಗತೋ… ಚಲತೋ… ಪಭಙ್ಗುತೋ… ಅದ್ಧುವತೋ… ಅತಾಣತೋ… ಅಲೇಣತೋ… ಅಸರಣತೋ… ಅಸರಣೀಭೂತತೋ… ರಿತ್ತತೋ… ತುಚ್ಛತೋ… ಸುಞ್ಞತೋ… ಅನತ್ತತೋ… ಅನಸ್ಸಾದತೋ… ಆದೀನವತೋ… ವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮತೋ… ಅಸ್ಸಾರಕತೋ… ಅಘಮೂಲತೋ… ವಧಕತೋ… ವಿಭವತೋ… ಸಾಸವತೋ… ಸಙ್ಖತತೋ… ಮಾರಾಮಿಸತೋ… ಜಾತಿಧಮ್ಮತೋ… ಜರಾಧಮ್ಮತೋ… ಬ್ಯಾಧಿಧಮ್ಮತೋ… ಮರಣಧಮ್ಮತೋ… ಸೋಕಪರಿದೇವದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸಉಪಾಯಾಸಧಮ್ಮತೋ… ಸಮುದಯತೋ… ಅತ್ಥಙ್ಗಮತೋ… ಅನಸ್ಸಾದತೋ … ಆದೀನವತೋ… ನಿಸ್ಸರಣತೋ ಪಸ್ಸತಿ। ವೇದನಂ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ…ಪೇ॰… ನಿಸ್ಸರಣತೋ ಪಸ್ಸತಿ।

ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ - "ರೂಪಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ…ಪೇ॰… ನಿಸ್ಸರಣತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸುಞ್ಞತೋ ಲೋಕಂ ಅವೇಕ್ಖತಿ। ವೇದನಂ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ…ಪೇ॰… ನಿಸ್ಸರಣತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸುಞ್ಞತೋ ಲೋಕಂ ಅವೇಕ್ಖತಿ"।

"ಸುಞ್ಞತೋ ಲೋಕಂ ಅವೇಕ್ಖಸ್ಸು, ಮೋಘರಾಜ ಸದಾ ಸತೋ।
ಅತ್ತಾನುದಿಟ್ಠಿಂ ಊಹಚ್ಚ, ಏವಂ ಮಚ್ಚುತರೋ ಸಿಯಾ।
ಏವಂ ಲೋಕಂ ಅವೇಕ್ಖನ್ತಂ, ಮಚ್ಚುರಾಜಾ ನ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿ॥ (ಸು॰ ನಿ॰ ೧೧೨೫; ಚೂಳನಿ॰ ಮೋಘರಾಜಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೮೮)।

೭೬೬. ಏವಂ ಸುಞ್ಞತೋ ದಿಸ್ವಾ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೋ ಭಯಞ್ಚ ನನ್ದಿಞ್ಚ ವಿಪ್ಪಹಾಯ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಉದಾಸೀನೋ ಅಹೋಸಿ ಮಜ್ಝತ್ತೋ, ಅಹನ್ತಿ ವಾ ಮಮನ್ತಿ ವಾ ನ ಗಣ್ಹಾತಿ ವಿಸ್ಸಟ್ಠಭರಿಯೋ ವಿಯ ಪುರಿಸೋ।

ಯಥಾ ನಾಮ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಭರಿಯಾ ಭವೇಯ್ಯ ಇಟ್ಠಾ ಕನ್ತಾ ಮನಾಪಾ, ಸೋ ತಾಯ ವಿನಾ ಮುಹುತ್ತಮ್ಪಿ ಅಧಿವಾಸೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯ, ಅತಿವಿಯ ನಂ ಮಮಾಯೇಯ್ಯ, ಸೋ ತಂ ಇತ್ಥಿಂ ಅಞ್ಞೇನ ಪುರಿಸೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಠಿತಂ ವಾ ನಿಸಿನ್ನಂ ವಾ ಕಥೇನ್ತಿಂ ವಾ ಹಸನ್ತಿಂ ವಾ ದಿಸ್ವಾ ಕುಪಿತೋ ಅಸ್ಸ ಅನತ್ತಮನೋ, ಅಧಿಮತ್ತಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಪಟಿಸಂವೇದೇಯ್ಯ। ಸೋ ಅಪರೇನ ಸಮಯೇನ ತಸ್ಸಾ ಇತ್ಥಿಯಾ ದೋಸಂ ದಿಸ್ವಾ ಮುಞ್ಚಿತುಕಾಮೋ ಹುತ್ವಾ ತಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇಯ್ಯ, ನ ನಂ ಮಮಾತಿ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯ। ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ತಂ ಯೇನಕೇನಚಿ ಸದ್ಧಿಂ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಕುರುಮಾನಂ ದಿಸ್ವಾಪಿ ನೇವ ಕುಪ್ಪೇಯ್ಯ, ನ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ,

ಅಞ್ಞದತ್ಥು ಉದಾಸೀನೋವ ಭವೇಯ್ಯ ಮಜ್ಝತ್ತೋ। ಏವಮೇವಾಯಂ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಮುಞ್ಚಿತುಕಾಮೋ ಹುತ್ವಾ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೋ ಅಹಂ ಮಮಾತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಂ ಅದಿಸ್ವಾ ಭಯಞ್ಚ ನನ್ದಿಞ್ಚ ವಿಪ್ಪಹಾಯ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಸು ಉದಾಸೀನೋ ಹೋತಿ ಮಜ್ಝತ್ತೋ।

ತಸ್ಸ ಏವಂ ಜಾನತೋ ಏವಂ ಪಸ್ಸತೋ ತೀಸು ಭವೇಸು ಚತೂಸು ಯೋನೀಸು ಪಞ್ಚಸು ಗತೀಸು ಸತ್ತಸು ವಿಞ್ಞಾಣಟ್ಠಿತೀಸು ನವಸು ಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಚಿತ್ತಂ ಪತಿಲೀಯತಿ ಪತಿಕುಟತಿ ಪತಿವತ್ತತಿ ನ ಸಮ್ಪಸಾರಿಯತಿ, ಉಪೇಕ್ಖಾ ವಾ ಪಾಟಿಕುಲ್ಯತಾ ವಾ ಸಣ್ಠಾತಿ।

ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ನಾಮ ಪದುಮಪಲಾಸೇ ಈಸಕಪೋಣೇ ಉದಕಫುಸಿತಾನಿ ಪತಿಲೀಯನ್ತಿ ಪತಿಕುಟನ್ತಿ ಪತಿವತ್ತನ್ತಿ ನ ಸಮ್ಪಸಾರಿಯನ್ತಿ, ಏವಮೇವ...ಪೇ॰... ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ನಾಮ ಕುಕ್ಕುಟಪತ್ತಂ ವಾ ನಹಾರುದದ್ದುಲಂ ವಾ ಅಗ್ಗಿಮ್ಹಿ ಪಕ್ಖಿತ್ತಂ ಪತಿಲೀಯತಿ ಪತಿಕುಟತಿ ಪತಿವತ್ತತಿ ನ ಸಮ್ಪಸಾರಿಯತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೭.೪೯), ಏವಮೇವ ತಸ್ಸ ತೀಸು ಭವೇಸು ಚಿತ್ತಂ...ಪೇ॰... ಉಪೇಕ್ಖಾ ವಾ ಪಾಟಿಕುಲ್ಯತಾ ವಾ ಸಣ್ಠಾತಿ। ಇಚ್ಚಸ್ಸ **ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ** ನಾಮ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ।

೭೯೭. ತಂ ಪನೇತಂ ಸಚೇ ಸನ್ತಿಪದಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಸನ್ತತೋ ಪಸ್ಸತಿ, ಸಬ್ಬಂ ಸಙ್ಖಾರಪ್ಪವತ್ತಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ನಿಬ್ಬಾನಮೇವ ಪಕ್ಖನ್ದತಿ। ನೋ ಚೇ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಸನ್ತತೋ ಪಸ್ಸತಿ, ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತತಿ ಸಾಮುದ್ದಿಕಾನಂ ದಿಸಾಕಾಕೋ ವಿಯ। ಸಾಮುದ್ದಿಕಾ ಕಿರ ವಾಣಿಜಕಾ ನಾವಂ ಆರೋಹನ್ತಾ ದಿಸಾಕಾಕಂ ನಾಮ ಗಣ್ಹನ್ತಿ, ತೇ ಯದಾ ನಾವಾ ವಾತಕ್ಖಿತ್ತಾ ವಿದೇಸಂ ಪಕ್ಖನ್ದತಿ, ತೀರಂ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ತದಾ ದಿಸಾಕಾಕಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇನ್ತಿ। ಸೋ ಕೂಪಕಯಟ್ಠಿತೋ ಆಕಾಸಂ ಲಙ್ಘಿತ್ವಾ ಸಬ್ಬಾ ದಿಸಾ ಚ ವಿದಿಸಾ ಚ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಸಚೇ ತೀರಂ ಪಸ್ಸತಿ, ತದಭಿಮುಖೋವ ಗಚ್ಛತಿ। ನೋ ಚೇ ಪಸ್ಸತಿ, ಪುನಪ್ಪುನಂ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಕೂಪಕಯಟ್ಠಿಂಯೇವ ಅಲ್ಲೀಯತಿ। ಏವಮೇವ ಸಚೇ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ ಸನ್ತಿಪದಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಸನ್ತತೋ ಪಸ್ಸತಿ, ಸಬ್ಬಂ ಸಙ್ಖಾರಪ್ಪವತ್ತಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ನಿಬ್ಬಾನಮೇವ ಪಕ್ಖನ್ದತಿ। ನೋ ಚೇ ಪಸ್ಸತಿ, ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತತಿ।

ತದಿದಂ ಸುಪ್ಪಗ್ಗೇ ಪಿಟ್ಠಂ ವಟ್ಟಯಮಾನಂ ವಿಯ। ನಿಬ್ಬಟ್ಟಿತಕಪ್ಪಾಸಂ ವಿಹನಮಾನಂ ವಿಯ ನಾನಪ್ಪಕಾರತೋ ಸಙ್ಖಾರೇ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಭಯಞ್ಚ ನನ್ದಿಞ್ಚ ಪಹಾಯ ಸಙ್ಖಾರವಿಚಿನನೇ ಮಜ್ಝತ್ತಂ ಹುತ್ವಾ ತಿವಿಧಾನುಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ತಿಟ್ಠತಿ। ಏವಂ ತಿಟ್ಠಮಾನಂ ತಿವಿಧವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಭಾವಂ ಆಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಸತ್ತಅರಿಯಪುಗ್ಗಲವಿಭಾಗಾಯ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

೭೯೮. ತತ್ರಿದಂ ತಿವಿಧಾನುಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋ ತಿಣ್ಣಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಆಧಿಪತೇಯ್ಯವಸೇನ ತಿವಿಧವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಭಾವಂ ಆಪಜ್ಜತಿ ನಾಮ। ತಿಸ್ಸೋ ಹಿ ಅನುಪಸ್ಸನಾ ತೀಣಿ ವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಾನೀತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಯಥಾಹ -

> "ತೀಣಿ ಖೋ ಪನಿಮಾನಿ ವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಾನಿ ಲೋಕನಿಯ್ಯಾನಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತಿ, ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇ ಪರಿಚ್ಛೇದಪರಿವಟುಮತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸನತಾಯ, ಅನಿಮಿತ್ತಾಯ ಚ ಧಾತುಯಾ ಚಿತ್ತಸಮ್ಪಕ್ಖನ್ದನತಾಯ, ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಸು ಮನೋಸಮುತ್ತೇಜನತಾಯ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾಯ ಚ ಧಾತುಯಾ ಚಿತ್ತಸಮ್ಪಕ್ಖನ್ದನತಾಯ, ಸಬ್ಬಧಮ್ಮೇ ಪರತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸನತಾಯ, ಸುಞ್ಞತಾಯ ಚ ಧಾತುಯಾ ಚಿತ್ತಸಮ್ಪಕ್ಖನ್ದನತಾಯ, ಇಮಾನಿ ತೀಣಿ ವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಾನಿ ಲೋಕನಿಯ್ಯಾನಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೧೯)।

ತತ್ಥ **ಪರಿಚ್ಛೇದಪರಿವಟುಮತೋತಿ** ಉದಯಬ್ಬಯವಸೇನ ಪರಿಚ್ಛೇದತೋ ಚೇವ ಪರಿವಟುಮತೋ ಚ। ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಂ ಹಿ "ಉದಯತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಸಙ್ಖಾರಾ ನತ್ಥೀ"ತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ತೇಸಂ ಗತಿಂ ಸಮನ್ನೇಸಮಾನಂ "ವಯತೋ ಪರಂ ನ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಏತ್ಥೇವ ಅನ್ತರಧಾಯನ್ತೀ"ತಿ ಪರಿವಟುಮತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸತಿ। **ಮನೋಸಮುತ್ತೇಜನತಾಯಾತಿ** ಚಿತ್ತಸಂವೇಜನತಾಯ । ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನೇನ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಚಿತ್ತಂ ಸಂವೇಜೇತಿ। **ಪರತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸನತಾಯಾತಿ** "ನಾಹಂ, ನ ಮಮಾ"ತಿ ಏವಂ ಅನತ್ತತೋ ಸಮನುಪಸ್ಸನತಾಯ। ಇತಿ ಇಮಾನಿ ತೀಣಿ ಪದಾನಿ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾದೀನಂ ವಸೇನ ವುತ್ತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ತೇನೇವ ತದನನ್ತರೇ ಪಞ್ಹವಿಸ್ಸಜ್ಜನೇ ವುತ್ತಂ - "ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಖಯತೋ ಸಙ್ಖಾರಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ। ದುಕ್ಖತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಭಯತೋ ಸಙ್ಖಾರಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ। ಅನತ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಸುಞ್ಞತೋ ಸಙ್ಖಾರಾ ಉಪಟ್ಠಹನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೧೯)।

೭೯೯. ಕತಮೇ ಪನ ತೇ ವಿಮೋಕ್ಖಾ, ಯೇಸಂ ಇಮಾನಿ ಅನುಪಸ್ಸನಾನಿ ಮುಖಾನೀತಿ? ಅನಿಮಿತ್ತೋ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ, ಸುಞ್ಞತೋತಿ ಏತೇ ತಯೋ। ವುತ್ತಂ ಹೇತಂ "ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಅಧಿಮೋಕ್ಖಬಹುಲೋ ಅನಿಮಿತ್ತಂ ವಿಮೋಕ್ಖಂ ಪಟಿಲಭತಿ। ದುಕ್ಖತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಪಸ್ಸದ್ಧಿಬಹುಲೋ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಂ ವಿಮೋಕ್ಖಂ ಪಟಿಲಭತಿ। ಅನತ್ತತೋ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ವೇದಬಹುಲೋ ಸುಞ್ಞತವಿಮೋಕ್ಖಂ ಪಟಿಲಭತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೩)।

ಏತ್ಥ ಚ **ಅನಿಮಿತ್ತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋತಿ** ಅನಿಮಿತ್ತಾಕಾರೇನ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತೋ ಅರಿಯಮಗ್ಗೋ। ಸೋ ಹಿ ಅನಿಮಿತ್ತಾಯ ಧಾತುಯಾ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ **ಅನಿಮಿತ್ತೋ**। ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಚ ವಿಮುತ್ತತ್ತಾ **ವಿಮೋಕ್ಖೋ**। ಏತೇನೇವ ನಯೇನ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾಕಾರೇನ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತೋ **ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ**। ಸುಞ್ಞತಾಕಾರೇನ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತೋ **ಸುಞ್ಞತೋತಿ** ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೭೭೦. ಯಂ ಪನ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ "ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಲೋಕುತ್ತರಂ ಝಾನಂ ಭಾವೇತಿ ನಿಯ್ಯಾನಿಕಂ ಅಪಚಯಗಾಮಿಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಂ ಪಹಾನಾಯ ಪಠಮಾಯ ಭೂಮಿಯಾ ಪತ್ತಿಯಾ ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹಿ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತಿ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಂ ಸುಞ್ಞತ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೩೪೩ ಆದಯೋ) ಏವಂ

ವಿಮೋಕ್ಖದ್ವಯಮೇವ ವುತ್ತಂ, ತಂ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಂ ಸನ್ಧಾಯ। ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಹಿ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ** -

“ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ನಿಚ್ಚತೋ ಅಭಿನಿವೇಸಂ ಮುಞ್ಚತೀತಿ ಸುಞ್ಞತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ। ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಸುಖತೋ ಅಭಿನಿವೇಸಂ। ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಅತ್ತತೋ ಅಭಿನಿವೇಸಂ ಮುಞ್ಚತೀತಿ ಸುಞ್ಞತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ”ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೯) ಏವಂ ಅಭಿನಿವೇಸಂ ಮುಞ್ಚನವಸೇನ **ಸುಞ್ಞತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ**ತಿ ಚ,

“ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ನಿಚ್ಚತೋ ನಿಮಿತ್ತಂ ಮುಞ್ಚತೀತಿ ಅನಿಮಿತ್ತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ। ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಸುಖತೋ ನಿಮಿತ್ತಂ, ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಅತ್ತತೋ ನಿಮಿತ್ತಂ ಮುಞ್ಚತೀತಿ ಅನಿಮಿತ್ತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ”ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೯) ಏವಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಮುಞ್ಚನವಸೇನ **ಅನಿಮಿತ್ತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ**ತಿ ಚ,

“ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ನಿಚ್ಚತೋ ಪಣಿಧಿಂ ಮುಞ್ಚತೀತಿ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ। ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಸುಖತೋ ಪಣಿಧಿಂ। ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಅತ್ತತೋ ಪಣಿಧಿಂ ಮುಞ್ಚತೀತಿ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ”ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೯) ಏವಂ ಪಣಿಧಿಂ ಮುಞ್ಚನವಸೇನ **ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ**ತಿ ಚ -

ವುತ್ತಂ। ತಥಾಪಿ ತಂ ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಅವಿಜಹನತೋ ನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಅನಿಮಿತ್ತಂ। ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ಪನ ಸುಞ್ಞತಞ್ಚೇವ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಞ್ಚ। ತಸ್ಸ ಚ ಆಗಮನವಸೇನ ಅರಿಯಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ಉದ್ಧಟೋ। ತಸ್ಮಾ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಂ ಸುಞ್ಞತನ್ತಿ ವಿಮೋಕ್ಖದ್ವಯಮೇವ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಂ ತಾವೇತ್ಥ ವಿಮೋಕ್ಖಕಥಾ।

೭೭೧. ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ “ಸತ್ತಅರಿಯಪುಗ್ಗಲವಿಭಾಗಾಯ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀ”ತಿ, ತತ್ಥ ಸದ್ಧಾನುಸಾರೀ, ಸದ್ಧಾವಿಮುತ್ತೋ, ಕಾಯಸಕ್ಖಿ, ಉಭತೋಭಾಗವಿಮುತ್ತೋ, ಧಮ್ಮಾನುಸಾರೀ, ದಿಟ್ಠಿಪ್ಪತ್ತೋ, ಪಞ್ಞಾವಿಮುತ್ತೋತಿ ಇಮೇ ತಾವ ಸತ್ತ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲಾ, ತೇಸಂ ವಿಭಾಗಾಯ ಇದಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

೭೭೨. ಯೋ ಹಿ **ಅನಿಚ್ಚತೋ** ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಅಧಿಮೋಕ್ಖಬಹುಲೋ **ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ** ಪಟಿಲಭತಿ, ಸೋ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ **ಸದ್ಧಾನುಸಾರೀ** ಹೋತಿ। ಸೇಸೇಸು ಸತ್ತಸು ಠಾನೇಸು **ಸದ್ಧಾವಿಮುತ್ತೋ**।

೭೭೩. ಯೋ ಪನ **ದುಕ್ಖತೋ** ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ಪಸ್ಸದ್ಧಿಬಹುಲೋ **ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ** ಪಟಿಲಭತಿ, ಸೋ ಸಬ್ಬತ್ಥ **ಕಾಯಸಕ್ಖಿ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ಅರೂಪಜ್ಝಾನಂ ಪನ ಪತ್ವಾ ಅಗ್ಗಫಲಪ್ಪತ್ತೋ **ಉಭತೋಭಾಗವಿಮುತ್ತೋ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

೭೭೪. ಯೋ ಪನ **ಅನತ್ತತೋ** ಮನಸಿಕರೋನ್ತೋ ವೇದಬಹುಲೋ **ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ** ಪಟಿಲಭತಿ, ಸೋ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ **ಧಮ್ಮಾನುಸಾರೀ** ಹೋತಿ। ಛಸು ಠಾನೇಸು **ದಿಟ್ಠಿಪ್ಪತ್ತೋ** ಅಗ್ಗಫಲೇ **ಪಞ್ಞಾವಿಮುತ್ತೋ**ತಿ।

೭೭೫. ವುತ್ತಂ ಹೇತಂ -

“ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಧಿಮತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಅಧಿಮತ್ತತ್ತಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಂ ಪಟಿಲಭತಿ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಸದ್ಧಾನುಸಾರೀ”ತಿ।

ತಥಾ “ಅನಿಚ್ಚತೋ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಧಿಮತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಅಧಿಮತ್ತತ್ತಾ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಂ ಸಚ್ಛಿಕತಂ ಹೋತಿ, ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಸದ್ಧಾವಿಮುತ್ತೋ”ತಿಆದಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೧)।

೭೭೬. ಅಪರಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ -

“ಸದ್ದಹನ್ತೋ ವಿಮುತ್ತೋತಿ ಸದ್ಧಾವಿಮುತ್ತೋ। ಫುಟ್ಠನ್ತಂ ಸಚ್ಛಿಕತೋತಿ ಕಾಯಸಕ್ಖಿ। ದಿಟ್ಠನ್ತಂ ಪತ್ತೋತಿ ದಿಟ್ಠಿಪ್ಪತ್ತೋ। ಸದ್ದಹನ್ತೋ ವಿಮುಚ್ಚತೀತಿ ಸದ್ಧಾವಿಮುತ್ತೋ। ಝಾನಫಸ್ಸಂ ಪಠಮಂ ಫುಸತಿ ಪಚ್ಛಾ ನಿರೋಧಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಸಚ್ಛಿಕರೋತೀತಿ ಕಾಯಸಕ್ಖಿ। ‘ದುಕ್ಖಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸುಖೋ ನಿರೋಧೋ’ತಿ ಞಾತಂ ಹೋತಿ ದಿಟ್ಠಂ ವಿದಿತಂ ಸಚ್ಛಿಕತಂ ಫುಸಿತಂ ಪಞ್ಞಾಯಾತಿ ದಿಟ್ಠಿಪ್ಪತ್ತೋ”ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೧)।

೭೭೭. ಇತರೇಸು ಪನ ಚತೂಸು ಸದ್ಧಂ ಅನುಸರತಿ, ಸದ್ಧಾಯ ವಾ ಅನುಸರತಿ ಗಚ್ಛತೀತಿ **ಸದ್ಧಾನುಸಾರೀ**। ತಥಾ ಪಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾತಂ ಧಮ್ಮಂ ಅನುಸರತಿ, ಧಮ್ಮೇನ ವಾ ಅನುಸರತೀತಿ **ಧಮ್ಮಾನುಸಾರೀ**। ಅರೂಪಜ್ಝಾನೇನ ಚೇವ ಅರಿಯಮಗ್ಗೇನ ಚಾತಿ ಉಭತೋಭಾಗೇನ ವಿಮುತ್ತೋತಿ **ಉಭತೋಭಾಗವಿಮುತ್ತೋ**। ಪಜಾನನ್ತೋ ವಿಮುತ್ತೋತಿ **ಪಞ್ಞಾವಿಮುತ್ತೋ**ತಿ ಏವಂ ವಚನತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ।

ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ।

೭೭೮. ತಂ ಪನೇತಂ ಪುರಿಮೇನ ಞಾಣದ್ವಯೇನ ಅತ್ಥತೋ ಏಕಂ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ - "ಇದಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ ಏಕಮೇವ ತೀಣಿ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ, ಹೇಟ್ಠಾ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ ನಾಮ ಜಾತಂ, ಮಜ್ಝೇ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ನಾಮ, ಅನ್ತೇ ಚ ಸಿಖಾಪ್ಪತ್ತಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ ನಾಮ"।

೭೭೯. ಪಾಳಿಯಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ -

> "ಕಥಂ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ-ಪಟಿಸಙ್ಖಾ-ಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ ಪಞ್ಞಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಸು ಞಾಣಂ? ಉಪ್ಪಾದಂ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ-ಪಟಿಸಙ್ಖಾ-ಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ ಪಞ್ಞಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಸು ಞಾಣಂ। ಪವತ್ತಂ…ಪೇ॰… ನಿಮಿತ್ತಂ…ಪೇ॰… ಉಪಾಯಾಸಂ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಪಟಿಸಙ್ಖಾ-ಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ ಪಞ್ಞಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಸು ಞಾಣಂ। ಉಪ್ಪಾದೋ ದುಕ್ಖನ್ತಿ…ಪೇ॰… ಭಯನ್ತಿ…ಪೇ॰… ಸಾಮಿಸನ್ತಿ…ಪೇ॰… ಉಪ್ಪಾದೋ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ…ಪೇ॰… ಉಪಾಯಾಸೋ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ-ಪಟಿಸಙ್ಖಾ-ಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ ಪಞ್ಞಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಸು ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೪)।

೭೮೦. ತತ್ಥ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ ಚ ಸಾ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ ಚ ಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ ಚಾತಿ **ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ-ಪಟಿಸಙ್ಖಾ-ಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ**। ಇತಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ನಿಬ್ಬಿದಾಞಾಣೇನ ನಿಬ್ಬಿನ್ನಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಾದೀನಿ ಪರಿಚ್ಚಜಿತುಕಾಮತಾ **ಮುಞ್ಚಿತುಕಾಮತಾ**। ಮುಞ್ಚನಸ್ಸ ಉಪಾಯಕರಣತ್ಥಂ ಮಜ್ಝೇ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಂ **ಪಟಿಸಙ್ಖಾ**। ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಅವಸಾನೇ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖನಂ **ಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ**। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಉಪ್ಪಾದೋ ಸಙ್ಖಾರಾ, ತೇ ಸಙ್ಖಾರೇ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖತೀತಿ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ"ತಿಆದಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೪) ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ಏಕಮೇವಿದಂ ಞಾಣಂ।

೭೮೧. ಅಪಿಚ ಇಮಾಯಪಿ ಪಾಳಿಯಾ ಇದಂ ಏಕಮೇವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - "ಯಾ ಚ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ, ಯಾ ಚ ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾ, ಯಾ ಚ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಏಕತ್ಥಾ, ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವ ನಾನ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೭)।

೭೮೨. ಏವಂ ಅಧಿಗತಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಸ್ಸ ಪನ ಇಮಸ್ಸ ಕುಲಪುತ್ತಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಸಿಖಾಪ್ಪತ್ತಾ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ಹೋತಿ। ಸಿಖಾಪ್ಪತ್ತಾ ವಿಪಸ್ಸನಾತಿ ವಾ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀತಿ ವಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾದಿಞಾಣತ್ತಯಸ್ಸೇವ ಏತಂ ನಾಮಂ। ಸಾ ಹಿ ಸಿಖಂ ಉತ್ತಮಭಾವಂ ಪತ್ತತ್ತಾ **ಸಿಖಾಪ್ಪತ್ತಾ**। ವುಟ್ಠಾನಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ **ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ**। ವುಟ್ಠಾನಂ ವುಚ್ಚತಿ ಬಹಿದ್ಧಾನಿಮಿತ್ತಭೂತತೋ ಅಭಿನಿವಿಟ್ಠವತ್ಥುತೋ ಚೇವ ಅಜ್ಝತ್ತಪವತ್ತತೋ ಚ ವುಟ್ಠಹನತೋ ಮಗ್ಗೋ, ತಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ **ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ,** ಮಗ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟಿಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೭೮೩. ತತ್ರಾಯಂ ಅಭಿನಿವೇಸವುಟ್ಠಾನಾನಂ ಆವಿಭಾವತ್ಥಾಯ ಮಾತಿಕಾ - ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ವುಟ್ಠಾತಿ , ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಅರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಅರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅನಿಚ್ಚತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ದುಕ್ಖತೋ, ಅನತ್ತತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ, ದುಕ್ಖತೋ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ದುಕ್ಖತೋ, ಅನಿಚ್ಚತೋ, ಅನತ್ತತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಅನತ್ತತೋ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅನತ್ತತೋ, ಅನಿಚ್ಚತೋ, ದುಕ್ಖತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ।

೭೮೪. ಕಥಂ? ಇಧೇಕಚ್ಚೋ ಆದಿತೋವ ಅಜ್ಝತ್ತಸಙ್ಖಾರೇಸು ಅಭಿನಿವಿಸತಿ, ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ತೇ ಪಸ್ಸತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ನ ಸುದ್ಧಅಜ್ಝತ್ತದಸ್ಸನಮತ್ತೇನೇವ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ಬಹಿದ್ಧಾಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಮೇವ, ತಸ್ಮಾ ಪರಸ್ಸ ಖನ್ಧೇಪಿ ಅನುಪಾದಿಣ್ಣಸಙ್ಖಾರೇಪಿ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾತಿ ಪಸ್ಸತಿ। ಸೋ ಕಾಲೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸಮ್ಮಸತಿ, ಕಾಲೇನ ಬಹಿದ್ಧಾ। ತಸ್ಸೇವಂ ಸಮ್ಮಸತೋ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಮಗ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟಿಯತಿ। ಅಯಂ **ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಾ ವುಟ್ಠಾತಿ** ನಾಮ।

ಸಚೇ ಪನಸ್ಸ ಬಹಿದ್ಧಾ ಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಮಗ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟಿಯತಿ, ಅಯಂ **ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ವುಟ್ಠಾತಿ** ನಾಮ। ಏಸ ನಯೋ ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಅಜ್ಝತ್ತಾ ಚ ವುಟ್ಠಾನೇಪಿ।

೭೮೫. ಅಪರೋ ಆದಿತೋವ ರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸತಿ, ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಭೂತರೂಪಞ್ಚ ಉಪಾದಾರೂಪಞ್ಚ ರಾಸಿಂ ಕತ್ವಾ ಪಸ್ಸತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ನ ಸುದ್ಧರೂಪದಸ್ಸನಮತ್ತೇನೇವ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ಅರೂಪಮ್ಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಮೇವ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ರೂಪಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ವೇದನಂ ಸಞ್ಞಂ ಸಙ್ಖಾರೇ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚ "ಇದಂ ಅರೂಪ"ನ್ತಿ ಅರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ। ಸೋ ಕಾಲೇನ ರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸತಿ, ಕಾಲೇನ ಅರೂಪಂ । ತಸ್ಸೇವಂ ಸಮ್ಮಸತೋ ರೂಪಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಮಗ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟಿಯತಿ, ಅಯಂ **ರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ** ನಾಮ।

ಸಚೇ ಪನಸ್ಸ ಅರೂಪಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಮಗ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಘಟಿಯತಿ, ಅಯಂ **ಅರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅರೂಪಾ ವುಟ್ಠಾತಿ** ನಾಮ। ಏಸ ನಯೋ ಅರೂಪೇ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅರೂಪಾ ಚ ರೂಪಾ ಚ ವುಟ್ಠಾನೇಪಿ।

೭೮೬. "ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಸಮುದಯಧಮ್ಮಂ, ಸಬ್ಬಂ ತಂ ನಿರೋಧಧಮ್ಮ"ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೯೮) ಏವಂ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಏವಮೇವ ವುಟ್ಠಾನಕಾಲೇ ಪನ **ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನ ಪಞ್ಚಹಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ವುಟ್ಠಾತಿ** ನಾಮ।

೭೮೭. ಏಕೋ ಆದಿತೋವ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ನ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಸಮ್ಮಸನಮತ್ತೇನೇವ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ದುಕ್ಖತೋಪಿ ಅನತ್ತತೋಪಿ ಸಮ್ಮಸಿತಬ್ಬಮೇವ, ತಸ್ಮಾ ದುಕ್ಖತೋಪಿ ಅನತ್ತತೋಪಿ ಸಮ್ಮಸತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ಅಯಂ **ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಅನಿಚ್ಚತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ** ನಾಮ।

ಸಚೇ ಪನಸ್ಸ ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ಸಮ್ಮಸನಕಾಲೇ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ಅಯಂ **ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ದುಕ್ಖತೋ, ಅನತ್ತತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ** ನಾಮ। ಏಸ ನಯೋ ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ಅಭಿನಿವಿಸಿತ್ವಾ ಸೇಸವುಟ್ಠಾನೇಸುಪಿ।

೭೮೮. ಏತ್ಥ ಚ ಯೋಪಿ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಅಭಿನಿವಿಟ್ಠೋ, ಯೋಪಿ ದುಕ್ಖತೋ, ಯೋಪಿ ಅನತ್ತತೋ, ವುಟ್ಠಾನಕಾಲೇ ಚ ಅನಿಚ್ಚತೋ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ। ತಯೋಪಿ ಜನಾ ಅಧಿಮೋಕ್ಖಬಹುಲಾ ಹೋನ್ತಿ, ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಟಿಲಭನ್ತಿ, ಅನಿಮಿತ್ತವಿಮೋಕ್ಖೇನ ವಿಮುಚ್ಚನ್ತಿ, ಪಠಮಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಸದ್ಧಾನುಸಾರಿನೋ ಹೋನ್ತಿ, ಸತ್ತಸು ಠಾನೇಸು ಸದ್ಧಾವಿಮುತ್ತಾ। ಸಚೇ ಪನ ದುಕ್ಖತೋ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ತಯೋಪಿ ಜನಾ ಪಸ್ಸದ್ಧಿಬಹುಲಾ ಹೋನ್ತಿ, ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಟಿಲಭನ್ತಿ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತವಿಮೋಕ್ಖೇನ ವಿಮುಚ್ಚನ್ತಿ, ಸಬ್ಬತ್ಥ ಕಾಯಸಕ್ಖಿನೋ ಹೋನ್ತಿ। ಯಸ್ಸ ಪನೇತ್ಥ ಅರೂಪಜ್ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ, ಸೋ ಅಗ್ಗಫಲೇ ಉಭತೋಭಾಗವಿಮುತ್ತೋ ಹೋತಿ। ಅಥ ನೇಸಂ ಅನತ್ತತೋ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ತಯೋಪಿ ಜನಾ ವೇದಬಹುಲಾ ಹೋನ್ತಿ, ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಟಿಲಭನ್ತಿ, ಸುಞ್ಞತವಿಮೋಕ್ಖೇನ ವಿಮುಚ್ಚನ್ತಿ, ಪಠಮಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಧಮ್ಮಾನುಸಾರಿನೋ ಹೋನ್ತಿ, ಛಸು ಠಾನೇಸು ದಿಟ್ಠಿಪ್ಪತ್ತಾ ಅಗ್ಗಫಲೇ ಪಞ್ಞಾವಿಮುತ್ತಾತಿ।

೭೮೯. ಇದಾನಿ ಸದ್ಧಿಂ ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮಞಾಣೇಹಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿಯಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆವಿಭಾವತ್ಥಂ ದ್ವಾದಸ ಉಪಮಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತಾಸಂ ಇದಂ ಉದ್ದಾನಂ -

> "ವಗ್ಗುಲೀ ಕಣ್ಹಸಪ್ಪೋ ಚ, ಘರಂ ಗೋ ಯಕ್ಖಿ ದಾರಕೋ।
> ಖುದ್ದಂ ಪಿಪಾಸಂ ಸೀತುಣ್ಹಂ, ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿಸೇನ ಚಾ"ತಿ॥

ಇಮಾ ಚ ಉಪಮಾ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನತೋ ಪಭುತಿ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಞಾಣೇ ಠತ್ವಾ ಆಹರಿತುಂ ವಟ್ಟೇಯ್ಯುಂ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಆಹರಿಯಮಾನಾಸು ಭಯತುಪಟ್ಠಾನತೋ ಯಾವ ಫಲಞಾಣಂ ಸಬ್ಬಂ ಪಾಕಟಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಇಧೇವ ಆಹರಿತಬ್ಬಾತಿ ವುತ್ತಾ।

೭೯೦. **ವಗ್ಗುಲೀತಿ** ಏಕಾ ಕಿರ ವಗ್ಗುಲೀ "ಏತ್ಥ ಪುಪ್ಫಂ ವಾ ಫಲಂ ವಾ ಲಭಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಪಞ್ಚಸಾಖೇ ಮಧುಕರುಕ್ಖೇ ನಿಲೀಯಿತ್ವಾ ಏಕಂ ಸಾಖಂ ಪರಾಮಸಿತ್ವಾ ನ ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಿ ಪುಪ್ಫಂ ಫಲಂ ವಾ ಗಯ್ಹುಪಗಂ ಅದ್ದಸ। ಯಥಾ ಚ ಏಕಂ, ಏವಂ ದುತಿಯಂ, ತತಿಯಂ, ಚತುತ್ಥಂ। ಪಞ್ಚಮಮ್ಪಿ ಸಾಖಂ ಪರಾಮಸಿತ್ವಾ ನಾದ್ದಸ। ಸಾ "ಅಫಲೋ ವತಾಯಂ ರುಕ್ಖೋ, ನತ್ಥೇತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಿ ಗಯ್ಹುಪಗ"ನ್ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ರುಕ್ಖೇ ಆಲಯಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಉಜುಕಾಯ ಸಾಖಾಯ ಆರುಯ್ಹ ವಿಟಪನ್ತರೇನ ಸೀಸಂ ನೀಹರಿತ್ವಾ ಉದ್ಧಂ ಉಲ್ಲೋಕೇತ್ವಾ ಆಕಾಸೇ ಉಪ್ಪತಿತ್ವಾ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಫಲರುಕ್ಖೇ ನಿಲೀಯತಿ।

ತತ್ಥ ವಗ್ಗುಲಿ ವಿಯ ಯೋಗಾವಚರೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಪಞ್ಚಸಾಖೋ ಮಧುಕರುಕ್ಖೋ ವಿಯ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ, ತತ್ಥ ವಗ್ಗುಲಿಯಾ ನಿಲೀಯನಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕೇ ಅಭಿನಿವೇಸೋ, ತಸ್ಸಾ ಏಕೇಕಂ ಸಾಖಂ ಪರಾಮಸಿತ್ವಾ ಕಿಞ್ಚಿ ಗಯ್ಹುಪಗಂ ಅದಿಸ್ವಾ ಅವಸೇಸಸಾಖಾಪರಾಮಸನಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಿ ಗಯ್ಹುಪಗಂ ಅದಿಸ್ವಾ ಅವಸೇಸಕ್ಖನ್ಧಸಮ್ಮಸನಂ, ತಸ್ಸಾ "ಅಫಲೋ ವತಾಯಂ ರುಕ್ಖೋ"ತಿ ರುಕ್ಖೇ ಆಲಯವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಪಞ್ಚಸುಪಿ ಖನ್ಧೇಸು ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಾದಿದಸ್ಸನವಸೇನ ನಿಬ್ಬಿನ್ನಸ್ಸ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾದಿಞಾಣತ್ತಯಂ, ತಸ್ಸಾ ಉಜುಕಾಯ ಸಾಖಾಯ ಉಪರಿ ಆರೋಹನಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ಅನುಲೋಮಂ, ಸೀಸಂ ನೀಹರಿತ್ವಾ ಉದ್ಧಂ ಉಲ್ಲೋಕನಂ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ, ಆಕಾಸೇ ಉಪ್ಪತನಂ ವಿಯ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ, ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಫಲರುಕ್ಖೇ ನಿಲೀಯನಂ ವಿಯ ಫಲಞಾಣಂ।

೭೯೧. **ಕಣ್ಹಸಪ್ಪುಪಮಾ** ಪಟಿಸಙ್ಖಾಞಾಣೇ ವುತ್ತಾವ। ಉಪಮಾಸಂಸನ್ದನೇ ಪನೇತ್ಥ ಸಪ್ಪವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ, ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಆಗತಮಗ್ಗಂ ಓಲೋಕೇನ್ತಸ್ಸ ಠಾನಂ ವಿಯ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ, ಗನ್ತ್ವಾ ಅಭಯಟ್ಠಾನೇ ಠಾನಂ ವಿಯ ಫಲಞಾಣನ್ತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ।

೭೯೨. **ಘರನ್ತಿ** ಘರಸಾಮಿಕೇ ಕಿರ ಸಾಯಂ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಸಯನಂ ಆರುಯ್ಹ ನಿದ್ದಂ ಓಕ್ಕನ್ತೇ ಘರಂ ಆದಿತ್ತಂ, ಸೋ ಪಬುಜ್ಝಿತ್ವಾ ಅಗ್ಗಿಂ ದಿಸ್ವಾ "ಭೀತೋ ಸಾಧು ವತಸ್ಸ ಸಚೇ ಅಡಯ್ಹಮಾನೋ ನಿಕ್ಖಮೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ ಓಲೋಕಯಮಾನೋ ಮಗ್ಗಂ ದಿಸ್ವಾ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ವೇಗೇನ ಖೇಮಟ್ಠಾನಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಠಿತೋ। ತತ್ಥ ಘರಸಾಮಿಕಸ್ಸ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಸಯನಂ ಆರುಯ್ಹ ನಿದ್ದೋಕ್ಕಮನಂ ವಿಯ ಬಾಲಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕೇ "ಅಹಂ ಮಮಾ"ತಿ ಗಹಣಂ। ಪಬುಜ್ಝಿತ್ವಾ ಅಗ್ಗಿಂ ದಿಸ್ವಾ ಭೀತಕಾಲೋ ವಿಯ ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪದಂ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಲಕ್ಖಣಂ ದಿಸ್ವಾ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ, ನಿಕ್ಖಮನಮಗ್ಗಂ ಓಲೋಕನಂ ವಿಯ

ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ , ಮಗ್ಗದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ಅನುಲೋಮಂ, ನಿಕ್ಖಮನಂ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ, ವೇಗೇನ ಗಮನಂ ವಿಯ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ, ಖೇಮಟ್ಠಾನೇ ಠಾನಂ ವಿಯ ಫಲಞಾಣಂ।

೭೯೩. **ಗೋತಿ** ಏಕಸ್ಸ ಕಿರ ಕಸ್ಸಕಸ್ಸ ರತ್ತಿಭಾಗೇ ನಿದ್ದಂ ಓಕ್ಕನ್ತಸ್ಸ ವಜಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಗೋಣಾ ಪಲಾತಾ, ಸೋ ಪಚ್ಚೂಸಸಮಯೇ ತತ್ಥ ಗನ್ತ್ವಾ ಓಲೋಕೇನ್ತೋ ತೇಸಂ ಪಲಾತಭಾವಂ ಞತ್ವಾ ಅನುಪದಂ ಗನ್ತ್ವಾ ರಞ್ಞೋ ಗೋಣೇ ಅದ್ದಸ। ತೇ "ಮಯ್ಹಂ ಗೋಣಾ"ತಿ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾ ಆಹರನ್ತೋ ಪಭಾತಕಾಲೇ "ನ ಇಮೇ ಮಯ್ಹಂ ಗೋಣಾ, ರಞ್ಞೋ ಗೋಣಾ"ತಿ ಸಞ್ಜಾನಿತ್ವಾ "ಯಾವ ಮಂ 'ಚೋರೋ ಅಯ'ನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ರಾಜಪುರಿಸಾ ನ ಅನಯಬ್ಯಸನಂ ಪಾಪೇನ್ತಿ, ತಾವದೇವ ಪಲಾಯಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಭೀತೋ ಗೋಣೇ ಪಹಾಯ ವೇಗೇನ ಪಲಾಯಿತ್ವಾ ನಿಬ್ಭಯಟ್ಠಾನೇ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ತತ್ಥ "ಮಯ್ಹಂ ಗೋಣಾ"ತಿ ರಾಜಗೋಣಾನಂ ಗಹಣಂ ವಿಯ ಬಾಲಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ "ಅಹಂ ಮಮಾ"ತಿ ಖನ್ಧಾನಂ ಗಹಣಂ, ಪಭಾತೇ "ರಾಜಗೋಣಾ"ತಿ ಸಞ್ಜಾನನಂ ವಿಯ ಯೋಗಿನೋ ತಿಲಕ್ಖಣವಸೇನ ಖನ್ಧಾನಂ "ಅನಿಚ್ಚಾ ದುಕ್ಖಾ ಅನತ್ತಾ"ತಿ ಸಞ್ಜಾನನಂ, ಭೀತಕಾಲೋ ವಿಯ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಞಾಣಂ, ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತ್ವಾ ಗನ್ತುಕಾಮತಾ ವಿಯ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ, ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭು, ಪಲಾಯನಂ ವಿಯ ಮಗ್ಗೋ, ಪಲಾಯಿತ್ವಾ ಅಭಯದೇಸೇ ಠಾನಂ ವಿಯ ಫಲಂ।

೭೯೪. **ಯಕ್ಖೀತಿ** ಏಕೋ ಕಿರ ಪುರಿಸೋ ಯಕ್ಖಿನಿಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಸಂವಾಸಂ ಕಪ್ಪೇಸಿ, ಸಾ ರತ್ತಿಭಾಗೇ "ಸುತ್ತೋ ಅಯ"ನ್ತಿ ಮನ್ತ್ವಾ ಆಮಕಸುಸಾನಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಮನುಸ್ಸಮಂಸಂ ಖಾದತಿ। ಸೋ "ಕುಹಿಂ ಏಸಾ ಗಚ್ಛತೀ"ತಿ ಅನುಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಮನುಸ್ಸಮಂಸಂ ಖಾದಮಾನಂ ದಿಸ್ವಾ ತಸ್ಸಾ ಅಮನುಸ್ಸಿಭಾವಂ ಞತ್ವಾ "ಯಾವ ಮಂ ನ ಖಾದತಿ, ತಾವ ಪಲಾಯಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಭೀತೋ ವೇಗೇನ ಪಲಾಯಿತ್ವಾ ಖೇಮಟ್ಠಾನೇ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ತತ್ಥ ಯಕ್ಖಿನಿಯಾ ಸದ್ಧಿಂ ಸಂವಾಸೋ ವಿಯ ಖನ್ಧಾನಂ "ಅಹಂ ಮಮಾ"ತಿ ಗಹಣಂ, ಸುಸಾನೇ ಮನುಸ್ಸಮಂಸಂ ಖಾದಮಾನಂ ದಿಸ್ವಾ "ಯಕ್ಖಿನೀ ಅಯ"ನ್ತಿ ಜಾನನಂ ವಿಯ ಖನ್ಧಾನಂ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ದಿಸ್ವಾ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಭಾವಜಾನನಂ, ಭೀತಕಾಲೋ ವಿಯ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಂ, ಪಲಾಯಿತುಕಾಮತಾ ವಿಯ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ, ಸುಸಾನವಿಜಹನಂ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭು, ವೇಗೇನ ಪಲಾಯನಂ ವಿಯ ಮಗ್ಗೋ, ಅಭಯದೇಸೇ ಠಾನಂ ವಿಯ ಫಲಂ।

೭೯೫. **ದಾರಕೋತಿ** ಏಕಾ ಕಿರ ಪುತ್ತಗಿದ್ಧಿನೀ ಇತ್ಥೀ, ಸಾ ಉಪರಿಪಾಸಾದೇ ನಿಸಿನ್ನಾವ ಅನ್ತರವೀಥಿಯಂ ದಾರಕಸದ್ದಂ ಸುತ್ವಾ "ಪುತ್ತೋ ನು ಖೋ ಮೇ ಕೇನಚಿ ವಿಹೇಠಿಯತೀ"ತಿ ವೇಗಸಾ ಗನ್ತ್ವಾ "ಅತ್ತನೋ ಪುತ್ತೋ"ತಿ ಸಞ್ಞಾಯ ಪರಪುತ್ತಂ ಅಗ್ಗಹೇಸಿ। ಸಾ "ಪರಪುತ್ತೋ ಅಯ"ನ್ತಿ ಸಞ್ಜಾನಿತ್ವಾ ಓತ್ತಪ್ಪಮಾನಾ ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಓಲೋಕೇತ್ವಾ "ಮಾ ಹೇವ ಮಂ ಕೋಚಿ 'ದಾರಕಚೋರೀ ಅಯ'ನ್ತಿ ವದೇಯ್ಯಾ"ತಿ ದಾರಕಂ ತತ್ಥೇವ ಓರೋಪೇತ್ವಾ ಪುನ ವೇಗಸಾ ಪಾಸಾದಂ ಆರುಯ್ಹ ನಿಸೀದಿ। ತತ್ಥ ಅತ್ತನೋ ಪುತ್ತಸಞ್ಞಾಯ ಪರಪುತ್ತಸ್ಸ ಗಹಣಂ ವಿಯ "ಅಹಂ ಮಮಾ"ತಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಗಹಣಂ, "ಪರಪುತ್ತೋ ಅಯ"ನ್ತಿ ಸಞ್ಜಾನನಂ ವಿಯ ತಿಲಕ್ಖಣವಸೇನ "ನಾಹಂ, ನ ಮಮಾ"ತಿ ಸಞ್ಜಾನನಂ, ಓತ್ತಪ್ಪನಂ ವಿಯ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಂ, ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಓಲೋಕನಂ ವಿಯ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ, ತತ್ಥೇವ ದಾರಕಸ್ಸ ಓರೋಪನಂ ವಿಯ ಅನುಲೋಮಂ, ಓರೋಪೇತ್ವಾ ಅನ್ತರವೀಥಿಯಂ ಠಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭು, ಪಾಸಾದಾರೂಹನಂ ವಿಯ ಮಗ್ಗೋ, ಆರುಯ್ಹ ನಿಸೀದನಂ ವಿಯ ಫಲಂ।

೭೯೬. **ಖುದ್ದಂ ಪಿಪಾಸಂ ಸೀತುಣ್ಹಂ, ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿಸೇನ ಚಾತಿ** ಇಮಾ ಪನ ಛ ಉಪಮಾ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿಯಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಠಿತಸ್ಸ ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಾಭಿಮುಖನಿನ್ನಪೋಣಪಬ್ಭಾರಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾ। ಯಥಾ ಹಿ ಖುದ್ದಾಯ ಅಭಿಭೂತೋ ಸುಜಿಘಚ್ಛಿತೋ ಪುರಿಸೋ ಸಾದುರಸಂ ಭೋಜನಂ ಪತ್ಥೇತಿ, ಏವಮೇವಾಯಂ ಸಂಸಾರವಟ್ಟಜಿಘಚ್ಛಾಯ ಫುಟ್ಠೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಅಮತರಸಂ ಕಾಯಗತಾಸತಿಭೋಜನಂ ಪತ್ಥೇತಿ।

ಯಥಾ ಚ ಪಿಪಾಸಿತೋ ಪುರಿಸೋ ಪರಿಸುಸ್ಸಮಾನಕಣ್ಠಮುಖೋ ಅನೇಕಙ್ಗಸಮ್ಭಾರಂ ಪಾನಕಂ ಪತ್ಥೇತಿ, ಏವಮೇವಾಯಂ ಸಂಸಾರವಟ್ಟಪಿಪಾಸಾಯ ಫುಟ್ಠೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಅರಿಯಂ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಮಗ್ಗಪಾನಕಂ ಪತ್ಥೇತಿ।

ಯಥಾ ಪನ ಸೀತಸಮ್ಫುಟ್ಠೋ ಪುರಿಸೋ ಉಣ್ಹಂ ಪತ್ಥೇತಿ, ಏವಮೇವಾಯಂ ಸಂಸಾರವಟ್ಟೇ ತಣ್ಹಾಸಿನೇಹಸೀತೇನ ಫುಟ್ಠೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಕಿಲೇಸಸನ್ತಾಪಕಂ ಮಗ್ಗತೇಜಂ ಪತ್ಥೇತಿ।

ಯಥಾ ಚ ಉಣ್ಹಸಮ್ಫುಟ್ಠೋ ಪುರಿಸೋ ಸೀತಂ ಪತ್ಥೇತಿ, ಏವಮೇವಾಯಂ ಸಂಸಾರವಟ್ಟೇ ಏಕಾದಸಗ್ಗಿಸನ್ತಾಪಸನ್ತತ್ತೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಏಕಾದಸಗ್ಗಿವೂಪಸಮಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪತ್ಥೇತಿ।

ಯಥಾ ಪನ ಅನ್ಧಕಾರಪರೇತೋ ಪುರಿಸೋ ಆಲೋಕಂ ಪತ್ಥೇತಿ, ಏವಮೇವಾಯಂ ಅವಿಜ್ಜನ್ಧಕಾರೇನ ಓನದ್ಧಪರಿಯೋನದ್ಧೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಞಾಣಾಲೋಕಂ ಮಗ್ಗಭಾವನಂ ಪತ್ಥೇತಿ।

ಯಥಾ ಚ ವಿಸಸಮ್ಫುಟ್ಠೋ ಪುರಿಸೋ ವಿಸಘಾತನಂ ಭೇಸಜ್ಜಂ ಪತ್ಥೇತಿ, ಏವಮೇವಾಯಂ ಕಿಲೇಸವಿಸಸಮ್ಫುಟ್ಠೋ ಯೋಗಾವಚರೋ ಕಿಲೇಸವಿಸನಿಮ್ಮಥನಂ ಅಮತೋಸಧಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪತ್ಥೇತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ - "ತಸ್ಸೇವಂ ಜಾನತೋ ಏವಂ ಪಸ್ಸತೋ ತೀಸು ಭವೇಸು…ಪೇ॰… ನವಸು ಸತ್ತಾವಾಸೇಸು ಚಿತ್ತಂ ಪತಿಲೀಯತಿ ಪತಿಕುಟತಿ ಪತಿವತ್ತತಿ ನ ಸಮ್ಪಸಾರಿಯತಿ। ಉಪೇಕ್ಖಾ ವಾ ಪಾಟಿಕುಲ್ಯತಾ ವಾ ಸಣ್ಠಾತಿ। ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ನಾಮ ಪದುಮಪಲಾಸೇ ಈಸಕಪೋಣೇ"ತಿ ಸಬ್ಬಂ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೬೯೭. ಏತ್ತಾವತಾ ಚ ಪನೇಸ ಪತಿಲೀನಚರೋ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ -

"ಪತಿಲೀನಚರಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ,
ಭಜಮಾನಸ್ಸ ವಿವಿತ್ತಮಾಸನಂ।
ಸಾಮಗ್ಗಿಯಮಾಹು ತಸ್ಸ ತಂ,
ಯೋ ಅತ್ತಾನಂ ಭವನೇ ನ ದಸ್ಸಯೇ"ತಿ॥ (ಸು॰ ನಿ॰ ೮೧೬; ಮಹಾನಿ॰ ೪೫)।

ಏವಮಿದಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ ಯೋಗಿನೋ ಪತಿಲೀನಚರಭಾವಂ ನಿಯಮೇತ್ವಾ ಉತ್ತರಿ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸಾಪಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಝಾನಙ್ಗಪಟಿಪದಾವಿಮೋಕ್ಖವಿಸೇಸಂ ನಿಯಮೇತಿ। ಕೇಚಿ ಹಿ ಥೇರಾ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಝಾನಙ್ಗಾನಂ ವಿಸೇಸಂ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ನಿಯಮೇತೀತಿ ವದನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ ಖನ್ಧಾ ನಿಯಮೇನ್ತೀತಿ ವದನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೋ ನಿಯಮೇತೀತಿ ವದನ್ತಿ। ತೇಸಮ್ಪಿ ವಾದೇಸು ಅಯಂ ಪುಬ್ಬಭಾಗವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾವ ನಿಯಮೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೬೯೮. ತತ್ರಾಯಂ ಅನುಪುಬ್ಬಿಕಥಾ - ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇನ ಹಿ ಸುಕ್ಖವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನಮಗ್ಗೋಪಿ, ಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭಿನೋ ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಅಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಮಗ್ಗೋಪಿ, ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ಪಕಿಣ್ಣಕಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಿತಮಗ್ಗೋಪಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಾವ ಹೋನ್ತಿ। ಸಬ್ಬೇಸು ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ ಅಟ್ಠ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಪಞ್ಚ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸಂ ಹಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗವಿಪಸ್ಸನಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಪಿ ಹುತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾನಕಾಲೇ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಭಾವಂ ಪತ್ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಹೋತಿ। ಪಞ್ಚಕನಯೇ ದುತಿಯತತಿಯಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಾನಿ ಪಾದಕಾನಿ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಿತಮಗ್ಗೇಸು ಯಥಾಕ್ಕಮೇನೇವ ಝಾನಂ ಚತುರಙ್ಗಿಕಂ ತಿವಙ್ಗಿಕಂ ದುವಙ್ಗಿಕಞ್ಚ ಹೋತಿ। ಸಬ್ಬೇಸು ಪನ ಸತ್ತ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಚತುತ್ಥೇ ಛ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ। ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ ಪಾದಕಜ್ಝಾನನಿಯಮೇನ ಚೇವ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇನ ಚ ಹೋತಿ। ತೇಸಮ್ಪಿ ಹಿ ಪುಬ್ಬಭಾಗವಿಪಸ್ಸನಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾಪಿ ಹೋತಿ। ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾವ। ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಮಗ್ಗೇ ಪನ ಉಪೇಕ್ಖಾಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾವಸೇನ ದ್ವೇ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಛ ಸತ್ತ ಚೇವ। ಅಯಮ್ಪಿ ವಿಸೇಸೋ ಉಭಯನಿಯಮವಸೇನ ಹೋತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಹಿ ನಯೇ ಪುಬ್ಬಭಾಗವಿಪಸ್ಸನಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ವಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ವಾ ಹೋತಿ। ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾವ। ಅರೂಪಜ್ಝಾನಾನಿ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಿತಮಗ್ಗೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಏವಂ ಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಯೇಕೇಚಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಸನ್ನಪದೇಸೇ ವುಟ್ಠಿತಸಮಾಪತ್ತಿ ಅತ್ತನೋ ಸದಿಸಭಾವಂ ಕರೋತಿ ಭೂಮಿವಣ್ಣೋ ವಿಯ ಗೋಧಾವಣ್ಣಸ್ಸ।

೬೯೯. ದುತಿಯತ್ಥೇರವಾದೇ ಪನ ಯತೋ ಯತೋ ಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಯೇ ಯೇ ಸಮಾಪತ್ತಿಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತೋ ಹೋತಿ, ತಂತಂಸಮಾಪತ್ತಿಸದಿಸೋವ ಹೋತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೭೦೦. ತತಿಯತ್ಥೇರವಾದೇ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅಜ್ಝಾಸಯಾನುರೂಪೇನ ಯಂ ಯಂ ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಕತ್ವಾ ಯೇ ಯೇ ಝಾನಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತೋ, ತಂತಂಝಾನಸದಿಸೋವ ಹೋತಿ। ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಪನ ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಂ ವಾ ವಿನಾ ಅಜ್ಝಾಸಯಮತ್ತೇನೇವ ತಂ ನ ಇಜ್ಝತಿ। ಸ್ವಾಯಮತ್ಥೋ ನನ್ದಕೋವಾದಸುತ್ತೇನ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೯೮ ಆದಯೋ) ದೀಪೇತಬ್ಬೋ। ಏತ್ಥಾಪಿ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏವಂ ತಾವ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಝಾನಙ್ಗಾನಿ ನಿಯಮೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೭೦೧. ಸಚೇ ಪನಾಯಂ ಆದಿತೋ ಕಿಲೇಸೇ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಯಮಾನಾ ದುಕ್ಖೇನ ಸಪ್ಪಯೋಗೇನ ಸಸಙ್ಖಾರೇನ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇತುಂ ಅಸಕ್ಖಿ, ದುಕ್ಖಾಪಟಿಪದಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸುಖಾಪಟಿಪದಾ। ಕಿಲೇಸೇ ಪನ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇತ್ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಿವಾಸಂ ಮಗ್ಗಪಾತುಭಾವಂ ಸಣಿಕಂ ಕುರುಮಾನಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ವಿಪರಿಯಾಯೇನ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾ। ಇತಿ ಅಯಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಾಮಂ ದೇತಿ। ತೇನ ಮಗ್ಗೋ ಚತ್ತಾರಿ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ।

ಸಾ ಪನಾಯಂ ಪಟಿಪದಾ ಕಸ್ಸಚಿ ಭಿಕ್ಖುನೋ ನಾನಾ ಹೋತಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ಚತೂಸುಪಿ ಮಗ್ಗೇಸು ಏಕಾವ। ಬುದ್ಧಾನಂ ಪನ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಮಗ್ಗಾ ಸುಖಾಪಟಿಪದಾ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾವ ಅಹೇಸುಂ। ತಥಾ ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿಸ್ಸ। ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರಸ್ಸ ಪನ ಪಠಮಮಗ್ಗೋ ಸುಖಾಪಟಿಪದೋ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞೋ ಅಹೋಸಿ। ಉಪರಿ ತಯೋ ದುಕ್ಖಾಪಟಿಪದಾ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾ। ಯಥಾ ಚ ಪಟಿಪದಾ, ಏವಂ ಅಧಿಪತಯೋಪಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಭಿಕ್ಖುನೋ ಚತೂಸು ಮಗ್ಗೇಸು ನಾನಾ ಹೋನ್ತಿ। ಕಸ್ಸಚಿ ಚತೂಸುಪಿ ಏಕಾವ। ಏವಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾವಿಸೇಸಂ ನಿಯಮೇತಿ। ಯಥಾ ಪನ ವಿಮೋಕ್ಖವಿಸೇಸಂ ನಿಯಮೇತಿ, ತಂ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಮೇವ।

೭೦೨. ಅಪಿಚ ಮಗ್ಗೋ ನಾಮ ಪಞ್ಚಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ನಾಮಂ ಲಭತಿ ಸರಸೇನ ವಾ ಪಚ್ಚನೀಕೇನ ವಾ ಸಗುಣೇನ ವಾ ಆರಮ್ಮಣೇನ ವಾ ಆಗಮನೇನ ವಾ। ಸಚೇ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಅನಿಮಿತ್ತವಿಮೋಕ್ಖೇನ ವಿಮುಚ್ಚತಿ। ಸಚೇ ದುಕ್ಖತೋ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತವಿಮೋಕ್ಖೇನ ವಿಮುಚ್ಚತಿ। ಸಚೇ ಅನತ್ತತೋ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಸುಞ್ಞತವಿಮೋಕ್ಖೇನ ವಿಮುಚ್ಚತಿ। ಇದಂ **ಸರಸತೋ** ನಾಮಂ ನಾಮ।

ಯಸ್ಮಾ ಪನೇಸ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಘನವಿನಿಬ್ಭೋಗಂ ಕತ್ವಾ ನಿಚ್ಚನಿಮಿತ್ತಧುವನಿಮಿತ್ತಸಸ್ಸತನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಪಜಹನ್ತೋ ಆಗತೋ, ತಸ್ಮಾ ಅನಿಮಿತ್ತೋ। ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಪನ ಸುಖಸಞ್ಞಂ ಪಹಾಯ ಪಣಿಧಿಂ ಪತ್ಥನಂ ಸುಕ್ಖಾಪೇತ್ವಾ ಆಗತತ್ತಾ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ। ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಅತ್ತಸತ್ತಪುಗ್ಗಲಸಞ್ಞಂ ಪಹಾಯ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಸುಞ್ಞತೋ ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ಸುಞ್ಞತೋತಿ ಇದಂ **ಪಚ್ಚನೀಕತೋ** ನಾಮಂ ನಾಮ।

ರಾಗಾದೀಹಿ ಪನೇಸ ಸುಞ್ಞತ್ತಾ ಸುಞ್ಞತೋ, ರೂಪನಿಮಿತ್ತಾದೀನಂ ರಾಗನಿಮಿತ್ತಾದೀನಞ್ಞೇವ ವಾ ಅಭಾವೇನ ಅನಿಮಿತ್ತೋ, ರಾಗಪಣಿಧಿಆದೀನಂ ಅಭಾವತೋ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋತಿ ಇದಮಸ್ಸ **ಸಗುಣತೋ** ನಾಮಂ।

ಸ್ವಾಯಂ ಸುಞ್ಞಂ ಅನಿಮಿತ್ತಂ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಞ್ಚ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತೀತಿಪಿ ಸುಞ್ಞತೋ ಅನಿಮಿತ್ತೋ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಇದಮಸ್ಸ **ಆರಮ್ಮಣತೋ** ನಾಮಂ।

೮೦೩. ಆಗಮನಂ ಪನ ದುವಿಧಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಂ ಮಗ್ಗಾಗಮನಞ್ಚ। ತತ್ಥ ಮಗ್ಗೇ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನಂ ಲಭತಿ, ಫಲೇ ಮಗ್ಗಾಗಮನಂ। ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ಹಿ ಸುಞ್ಞತಾ ನಾಮ, ಸುಞ್ಞತವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಮಗ್ಗೋ ಸುಞ್ಞತೋ, ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾ ಅನಿಮಿತ್ತಾ ನಾಮ , ಅನಿಮಿತ್ತವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಮಗ್ಗೋ ಅನಿಮಿತ್ತೋ। ಇದಂ ಪನ ನಾಮಂ ನ ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯೇನ ಲಬ್ಭತಿ, ಸುತ್ತನ್ತಪರಿಯಾಯೇನ ಲಬ್ಭತಿ। ತತ್ರ ಹಿ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ ಅನಿಮಿತ್ತಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಅನಿಮಿತ್ತನಾಮಕಂ ಹುತ್ವಾ ಸಯಂ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಾಮಂ ದೇತೀತಿ ವದನ್ತಿ। ತೇನ ಮಗ್ಗೋ ಅನಿಮಿತ್ತೋತಿ ವುತ್ತೋ। ಮಗ್ಗಾಗಮನೇನ ಪನ ಫಲಂ ಅನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಯುಜ್ಜತಿಯೇವ। ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಪಣಿಧಿಂ ಸುಕ್ಖಾಪೇತ್ವಾ ಆಗತತ್ತಾ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾ ನಾಮ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಮಗ್ಗೋ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಫಲಂ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಂ। ಏವಂ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಅತ್ತನೋ ನಾಮಂ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ದೇತಿ, ಮಗ್ಗೋ ಫಲಸ್ಸಾತಿ ಇದಂ **ಆಗಮನತೋ** ನಾಮಂ। ಏವಮಯಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ವಿಮೋಕ್ಖವಿಸೇಸಂ ನಿಯಮೇತೀತಿ।

ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಅನುಲೋಮಞಾಣಕಥಾ

೮೦೪. ತಸ್ಸ ತಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ ಆಸೇವನ್ತಸ್ಸ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ ಬಹುಲೀಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಅಧಿಮೋಕ್ಖಸದ್ಧಾ ಬಲವತರಾ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ, ವೀರಿಯಂ ಸುಪಗ್ಗಹಿತಂ ಹೋತಿ, ಸತಿ ಸೂಪಟ್ಠಿತಾ, ಚಿತ್ತಂ ಸುಸಮಾಹಿತಂ, ತಿಕ್ಖತರಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಸ "ದಾನಿ ಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಸಙ್ಖಾರೇ ಅನಿಚ್ಚಾತಿ ವಾ ದುಕ್ಖಾತಿ ವಾ ಅನತ್ತಾತಿ ವಾ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಂ ಓತರತಿ। ಭವಙ್ಗಾನನ್ತರಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಯ ಕತನಯೇನೇವ ಸಙ್ಖಾರೇ ಅನಿಚ್ಚಾತಿ ವಾ ದುಕ್ಖಾತಿ ವಾ ಅನತ್ತಾತಿ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕುರುಮಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ। ತತೋ ಭವಙ್ಗಂ ಆವಟ್ಟೇತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಕಿರಿಯಚಿತ್ತಸ್ಸಾನನ್ತರಂ ಅವೀಚಿಕಂ ಚಿತ್ತಸನ್ತತಿಂ ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧಮಾನಂ ತಥೇವ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಪಠಮಂ ಜವನಚಿತ್ತಂ, ಯಂ **ಪರಿಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತದನನ್ತರಂ ತಥೇವ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ದುತಿಯಂ ಜವನಚಿತ್ತಂ, ಯಂ **ಉಪಚಾರ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತದನನ್ತರಮ್ಪಿ ತಥೇವ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ತತಿಯಂ ಜವನಚಿತ್ತಂ, ಯಂ **ಅನುಲೋಮ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಇದಂ ನೇಸಂ ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕಂ ನಾಮಂ।

ಅವಿಸೇಸೇನ ಪನ ತಿವಿಧಮ್ಪೇತಂ ಆಸೇವನನ್ತಿಪಿ ಪರಿಕಮ್ಮನ್ತಿಪಿ ಉಪಚಾರನ್ತಿಪಿ ಅನುಲೋಮನ್ತಿಪಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತಿ। ಕಿಸ್ಸಾನುಲೋಮಂ? ಪುರಿಮಭಾಗಪಚ್ಛಿಮಭಾಗಾನಂ। ತಞ್ಹಿ ಪುರಿಮಾನಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಾನಂ ತಥಕಿಚ್ಚತಾಯ ಚ ಅನುಲೋಮೇತಿ, ಉಪರಿ ಚ ಸತ್ತತಿಂಸಾಯ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾನಂ। ತಞ್ಹಿ ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಾದಿವಸೇನ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತ್ತಾ, "ಉದಯಬ್ಬಯವನ್ತಾನಂಯೇವ ವತ ಧಮ್ಮಾನಂ ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಾದವಯೇ ಅದ್ದಸಾ"ತಿ ಚ, "ಭಙ್ಗವನ್ತಾನಂಯೇವ ವತ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಂ ಭಙ್ಗಂ ಅದ್ದಸಾ"ತಿ ಚ, "ಸಭಯಂಯೇವ ವತ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಭಯತೋ ಉಪಟ್ಠಿತ"ನ್ತಿ ಚ, "ಸಾದೀನವೇಯೇವ ವತ ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಂ ಆದೀನವಂ ಅದ್ದಸಾ"ತಿ ಚ, "ನಿಬ್ಬಿನ್ದಿತಬ್ಬೇಯೇವ ವತ ನಿಬ್ಬಿದಾಞಾಣಂ ನಿಬ್ಬಿನ್ನ"ನ್ತಿ ಚ, "ಮುಞ್ಚಿತಬ್ಬಮ್ಹಿಯೇವ ವತ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ ಮುಞ್ಚಿತುಕಾಮಂ ಜಾತ"ನ್ತಿ ಚ, "ಪಟಿಸಙ್ಖಾತಬ್ಬಂಯೇವ ವತ ಪಟಿಸಙ್ಖಾಞಾಣೇನ ಪಟಿಸಙ್ಖಾತ"ನ್ತಿ ಚ, "ಉಪೇಕ್ಖಿತಬ್ಬಂಯೇವ ವತ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಯ ಉಪೇಕ್ಖಿತ"ನ್ತಿ ಚ ಅತ್ಥತೋ ವದಮಾನಂ ವಿಯ ಇಮೇಸಞ್ಚ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಞಾಣಾನಂ ತಥಕಿಚ್ಚತಾಯ ಅನುಲೋಮೇತಿ, ಉಪರಿ ಚ ಸತ್ತತಿಂಸಾಯ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾನಂ ತಾಯ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಪತ್ತಬ್ಬತ್ತಾ।

ಯಥಾ ಹಿ ಧಮ್ಮಿಕೋ ರಾಜಾ ವಿನಿಚ್ಛಯಟ್ಠಾನೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ವೋಹಾರಿಕಮಹಾಮತ್ತಾನಂ ವಿನಿಚ್ಛಯಂ ಸುತ್ವಾ ಅಗತಿಗಮನಂ ಪಹಾಯ ಮಜ್ಝತ್ತೋ ಹುತ್ವಾ "ಏವಂ ಹೋತೂ"ತಿ ಅನುಮೋದಮಾನೋ ತೇಸಞ್ಚ ವಿನಿಚ್ಛಯಸ್ಸ ಅನುಲೋಮೇತಿ, ಪೋರಾಣಸ್ಸ ಚ ರಾಜಧಮ್ಮಸ್ಸ, ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ರಾಜಾ ವಿಯ ಹಿ ಅನುಲೋಮಞಾಣಂ, ಅಟ್ಠ ವೋಹಾರಿಕಮಹಾಮತ್ತಾ ವಿಯ ಅಟ್ಠ ಞಾಣಾನಿ, ಪೋರಾಣೋ ರಾಜಧಮ್ಮೋ ವಿಯ ಸತ್ತತಿಂಸ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಾ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ರಾಜಾ "ಏವಂ ಹೋತೂ"ತಿ ವದಮಾನೋ ವೋಹಾರಿಕಾನಞ್ಚ ವಿನಿಚ್ಛಯಸ್ಸ, ರಾಜಧಮ್ಮಸ್ಸ ಚ ಅನುಲೋಮೇತಿ, ಏವಮಿದಂ ಅನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಸಙ್ಖಾರೇ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಅಟ್ಠನ್ನಞ್ಚ ಞಾಣಾನಂ ತಥಕಿಚ್ಚತಾಯ ಅನುಲೋಮೇತಿ, ಉಪರಿ ಚ ಸತ್ತತಿಂಸಾಯ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾನಂ। ತೇನೇವ **ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಿಕಞಾಣ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ।

ಅನುಲೋಮಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀವಿಪಸ್ಸನಾಕಥಾ

೮೦೫. ಇದಞ್ಚ ಪನ ಅನುಲೋಮಞಾಣಂ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಾಯ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿಯಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಪರಿಯೋಸಾನಂ ಹೋತಿ। ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ಪನ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿಯಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಪರಿಯೋಸಾನಂ। ಇದಾನಿ ತಸ್ಸಾಯೇವ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿಯಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಅಸಮ್ಮೋಹತ್ಥಂ ಅಯಂ ಸುತ್ತಸಂಸನ್ದನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ -

ಅಯಞ್ಹಿ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ವಿಪಸ್ಸನಾ **ಸಳಾಯತನವಿಭಙ್ಗಸುತ್ತೇ** "ಅತಮ್ಮಯತಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ನಿಸ್ಸಾಯ ಅತಮ್ಮಯತಂ ಆಗಮ್ಮ ಯಾಯಂ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಏಕತ್ತಾ ಏಕತ್ತಸಿತಾ, ತಂ ಪಜಹಥ ತಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮಥಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೧೦) ಏವಂ **ಅತಮ್ಮಯತಾ**ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಅಲಗದ್ದಸುತ್ತನ್ತೇ "ನಿಬ್ಬಿನ್ದಂ ವಿರಜ್ಜತಿ, ವಿರಾಗಾ ವಿಮುಚ್ಚತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೫) ಏವಂ **ನಿಬ್ಬಿದಾ**ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಸುಸಿಮಸುತ್ತನ್ತೇ "ಪುಬ್ಬೇ ಖೋ, ಸುಸಿಮ, ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣಂ, ಪಚ್ಛಾ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೭೦) ಏವಂ **ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಞಾಣ**ನ್ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಪೋಟ್ಠಪಾದಸುತ್ತನ್ತೇ "ಸಞ್ಞಾ ಖೋ, ಪೋಟ್ಠಪಾದ, ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಪಚ್ಛಾ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೪೧೬) ಏವಂ ಸಞ್ಞಗ್ಗನ್ತಿ ವುತ್ತಾ।

ದಸುತ್ತರಸುತ್ತನ್ತೇ "ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ ಪಾರಿಸುದ್ಧಿಪಧಾನಿಯಙ್ಗ"ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೫೯) ಏವಂ **ಪಾರಿಸುದ್ಧಿಪಧಾನಿಯಙ್ಗ**ನ್ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ "ಯಾ ಚ **ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾ** ಯಾ ಚ **ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾ** ಯಾ ಚ **ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ**, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಏಕತ್ಥಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಮೇವ ನಾನ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೨೭) ಏವಂ ತೀಹಿ ನಾಮೇಹಿ ವುತ್ತಾ।

ಪಟ್ಠಾನೇ "**ಅನುಲೋಮಂ ಗೋತ್ರಭುಸ್ಸ**, ಅನುಲೋಮಂ **ವೋದಾನಸ್ಸಾ**"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೧೭) ಏವಂ ತೀಹಿ ನಾಮೇಹಿ ವುತ್ತಾ।

ರಥವಿನೀತಸುತ್ತನ್ತೇ "ಕಿಂ ಪನಾವುಸೋ, ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧತ್ಥಂ ಭಗವತಿ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಂ ವುಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೫೭) ಏವಂ **ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧೀ**ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಇತಿನೇಕೇಹಿ ನಾಮೇಹಿ, ಕಿತ್ತಿತಾ ಯಾ ಮಹೇಸಿನಾ।
ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ ಸನ್ತಾ, ಪರಿಸುದ್ಧಾ ವಿಪಸ್ಸನಾ॥

ವುಟ್ಠಾತುಕಾಮೋ ಸಂಸಾರ-ದುಕ್ಖಪಙ್ಕಾ ಮಹಬ್ಭಯಾ।
ಕರೇಯ್ಯ ಸತತಂ ತತ್ಥ, ಯೋಗಂ ಪಣ್ಡಿತಜಾತಿಕೋತಿ॥

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಧಿಕಾರೇ

ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ಏಕವೀಸತಿಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೨೨. ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ

ಪಠಮಮಗ್ಗಞಾಣಕಥಾ

೮೦೩. ಇತೋ ಪರಂ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ ಹೋತಿ, ತಂ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಟ್ಠಾನಿಯತ್ತಾ ನೇವ ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿಂ ನ ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿಂ ಭಜತಿ, ಅನ್ತರಾ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಮೇವ ಹೋತಿ। ವಿಪಸ್ಸನಾಸೋತೇ ಪತಿತತ್ತಾ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾತಿ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ। ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋತಿ ಇಮೇಸು ಪನ ಚತೂಸು ಮಗ್ಗೇಸು ಞಾಣಂ ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ ನಾಮ।

ತತ್ಥ ಪಠಮಮಗ್ಗಞಾಣಂ ತಾವ ಸಮ್ಪಾದೇತುಕಾಮೇನ ಅಞ್ಞಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಾತಬ್ಬಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ। ಯಞ್ಹಿ ಅನೇನ ಕಾತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ತಂ ಅನುಲೋಮಾವಸಾನಂ ವಿಪಸ್ಸನಂ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತೇನ ಕತಮೇವ। ಏವಂ ಉಪ್ಪನ್ನಅನುಲೋಮಞಾಣಸ್ಸ ಪನಸ್ಸ ತೇಹಿ ತೀಹಿಪಿ ಅನುಲೋಮಞಾಣೇಹಿ ಅತ್ತನೋ ಬಲಾನುರೂಪೇನ ಥೂಲಥೂಲೇ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕೇ ತಮಮ್ಹಿ ಅನ್ತರಧಾಪಿತೇ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಗತೇಸು ಚಿತ್ತಂ ನ ಪಕ್ಖನ್ದತಿ, ನ ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ, ನಾಧಿಮುಚ್ಚತಿ, ನ ಸಜ್ಜತಿ, ನ ಲಗ್ಗತಿ, ನ ಬಜ್ಝತಿ। ಪದುಮಪಲಾಸತೋ ಉದಕಂ ವಿಯ ಪತಿಲೀಯತಿ ಪತಿಕುಟತಿ ಪತಿವತ್ತತಿ। ಸಬ್ಬಂ ನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಂ ಪವತ್ತಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಪಲಿಬೋಧತೋ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಂ ನಿಮಿತ್ತಪವತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ ಪಲಿಬೋಧತೋ ಉಪಟ್ಠಿತೇ ಅನುಲೋಮಞಾಣಸ್ಸ ಆಸೇವನನ್ತೇ ಅನಿಮಿತ್ತಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಂ ವಿಸಙ್ಖಾರಂ ನಿರೋಧಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕುರುಮಾನಂ ಪುಥುಜ್ಜನಗೋತ್ತಂ ಪುಥುಜ್ಜನಸಙ್ಖಂ ಪುಥುಜ್ಜನಭೂಮಿಂ ಅತಿಕ್ಕಮಮಾನಂ ಅರಿಯಗೋತ್ತಂ ಅರಿಯಸಙ್ಖಂ ಅರಿಯಭೂಮಿಂ ಓಕ್ಕಮಮಾನಂ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣೇ ಪಠಮಾವಟ್ಟನಪಠಮಾಭೋಗಪಠಮಸಮನ್ನಾಹಾರಭೂತಂ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರಾಸೇವನಉಪನಿಸ್ಸಯನತ್ಥಿವಿಗತವಸೇನ ಛಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಸಾಧಯಮಾನಂ ಸಿಖಾಪ್ಪತ್ತಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಮುದ್ಧಭೂತಂ ಅಪುನರಾವಟ್ಟಕಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ।

ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ -

> "ಕಥಂ ಬಹಿದ್ಧಾ ವುಟ್ಠಾನವಿವಟ್ಟನೇ ಪಞ್ಞಾ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ? ಉಪ್ಪಾದಂ ಅಭಿಭುಯ್ಯತೀತಿ ಗೋತ್ರಭು। ಪವತ್ತಂ…ಪೇ॰… ಉಪಾಯಾಸಂ ಅಭಿಭುಯ್ಯತೀತಿ ಗೋತ್ರಭು। ಬಹಿದ್ಧಾ ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಂ ಅಭಿಭುಯ್ಯತೀತಿ ಗೋತ್ರಭು। ಅನುಪ್ಪಾದಂ ಪಕ್ಖನ್ದತೀತಿ ಗೋತ್ರಭು। ಅಪ್ಪವತ್ತಂ…ಪೇ॰… ಅನುಪಾಯಾಸಂ ನಿರೋಧಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪಕ್ಖನ್ದತೀತಿ ಗೋತ್ರಭು। ಉಪ್ಪಾದಂ ಅಭಿಭುಯ್ಯಿತ್ವಾ ಅನುಪ್ಪಾದಂ ಪಕ್ಖನ್ದತೀತಿ ಗೋತ್ರಭೂ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೯) ಸಬ್ಬಂ ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ।

೮೦೭. ತತ್ರಾಯಂ ಏಕಾವಜ್ಜನೇನ ಏಕವೀಥಿಯಂ ಪವತ್ತಮಾನಾನಮ್ಪಿ ಅನುಲೋಮಗೋತ್ರಭೂನಂ ನಾನಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತನಾಕಾರದೀಪಿಕಾ ಉಪಮಾ - ಯಥಾ ಹಿ ಮಹಾಮಾತಿಕಂ ಲಙ್ಘಿತ್ವಾ ಪರತೀರೇ ಪತಿಟ್ಠಾತುಕಾಮೋ ಪುರಿಸೋ ವೇಗೇನ ಧಾವಿತ್ವಾ ಮಾತಿಕಾಯ ಓರಿಮತೀರೇ ರುಕ್ಖಸಾಖಾಯ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಓಲಮ್ಬಿತಂ ರಜ್ಜುಂ ವಾ ಯಟ್ಠಿಂ ವಾ ಗಹೇತ್ವಾ ಉಲ್ಲಙ್ಘಿತ್ವಾ ಪರತೀರನಿನ್ನಪೋಣಪಬ್ಭಾರಕಾಯೋ ಹುತ್ವಾ ಪರತೀರಸ್ಸ ಉಪರಿಭಾಗಂ ಪತ್ತೋ ತಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ವೇಧಮಾನೋ ಪರತೀರೇ ಪತಿತ್ವಾ ಸಣಿಕಂ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ, ಏವಮೇವಾಯಂ ಯೋಗಾವಚರೋಪಿ ಭವಯೋನಿಗತಿಟ್ಠಿತಿನಿವಾಸಾನಂ ಪರತೀರಭೂತೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಪತಿಟ್ಠಾತುಕಾಮೋ ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನಾದಿನಾ ವೇಗೇನ ಧಾವಿತ್ವಾ ಅತ್ತಭಾವರುಕ್ಖಸಾಖಾಯ ಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಓಲಮ್ಬಿತಂ ರೂಪರಜ್ಜುಂ ವಾ ವೇದನಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರದಣ್ಡಂ ವಾ ಅನಿಚ್ಚನ್ತಿ ವಾ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ವಾ ಅನತ್ತಾತಿ ವಾತಿ ಅನುಲೋಮಾವಜ್ಜನೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ತಂ ಅಮುಞ್ಚಮಾನೋವ ಪಠಮೇನ ಅನುಲೋಮಚಿತ್ತೇನ ಉಲ್ಲಙ್ಘಿತ್ವಾ ದುತಿಯೇನ ಪರತೀರನಿನ್ನಪೋಣಪಬ್ಭಾರಕಾಯೋ ವಿಯ ನಿಬ್ಬಾನನಿನ್ನಪೋಣಪಬ್ಭಾರಮಾನಸೋ ಹುತ್ವಾ ತತಿಯೇನ ಪರತೀರಸ್ಸ ಉಪರಿಭಾಗಂ ಪತ್ತೋ ವಿಯ ಇದಾನಿ ಪತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಆಸನ್ನೋ ಹುತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ನಿರೋಧೇನ ತಂ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಗೋತ್ರಭುಚಿತ್ತೇನ ವಿಸಙ್ಖಾರೇ ಪರತೀರಭೂತೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಪತತಿ। ಏಕಾರಮ್ಮಣೇ ಪನ ಅಲದ್ಧಾಸೇವನತಾಯ ವೇಧಮಾನೋ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ನ ತಾವ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತೋ ಹೋತಿ, ತತೋ ಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತೀತಿ।

೮೦೮. ತತ್ಥ ಅನುಲೋಮಂ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕಂ ಕಿಲೇಸತಮಂ ವಿನೋದೇತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ನ ನಿಬ್ಬಾನಮಾರಮ್ಮಣಂ ಕಾತುಂ। ಗೋತ್ರಭು ನಿಬ್ಬಾನಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕಾತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ನ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕಂ ತಮಂ ವಿನೋದೇತುಂ। ತತ್ರಾಯಂ ಉಪಮಾ - ಏಕೋ ಕಿರ ಚಕ್ಖುಮಾ ಪುರಿಸೋ "ನಕ್ಖತ್ತಯೋಗಂ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ರತ್ತಿಭಾಗೇ ನಿಕ್ಖಮಿತ್ವಾ ಚನ್ದಂ ಪಸ್ಸಿತುಂ ಉದ್ಧಂ ಉಲ್ಲೋಕೇಸಿ, ತಸ್ಸ ವಲಾಹಕೇಹಿ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನತ್ತಾ ಚನ್ದೋ ನ ಪಞ್ಞಾಯಿತ್ಥ। ಅಥೇಕೋ ವಾತೋ ಉಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಥೂಲಥೂಲೇ ವಲಾಹಕೇ ವಿದ್ಧಂಸೇತಿ। ಅಪರೋ ಮಜ್ಝಿಮೇ, ಅಪರೋ ಸುಖುಮೇತಿ। ತತೋ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ವಿಗತವಲಾಹಕೇ ನಭೇ ಚನ್ದಂ ದಿಸ್ವಾ ನಕ್ಖತ್ತಯೋಗಂ ಅಞ್ಞಾಸಿ।

ತತ್ಥ ತಯೋ ವಲಾಹಕಾ ವಿಯ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕಥೂಲಮಜ್ಝಿಮಸುಖುಮಂ ಕಿಲೇಸನ್ಧಕಾರಂ, ತಯೋ ವಾತಾ ವಿಯ ತೀಣಿ ಅನುಲೋಮಚಿತ್ತಾನಿ, ಚಕ್ಖುಮಾ ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ, ಚನ್ದೋ ವಿಯ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಏಕೇಕಸ್ಸ ವಾತಸ್ಸ ಯಥಾಕ್ಕಮೇನ ವಲಾಹಕವಿದ್ಧಂಸನಂ ವಿಯ ಏಕೇಕಸ್ಸ ಅನುಲೋಮಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕತಮವಿನೋದನಂ, ವಿಗತವಲಾಹಕೇ ನಭೇ ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ವಿಸುದ್ಧಚನ್ದದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ವಿಗತೇ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕೇ ತಮೇ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸುದ್ಧನಿಬ್ಬಾನದಸ್ಸನಂ।

ಯಥೇವ ಹಿ ತಯೋ ವಾತಾ ಚನ್ದಪಟಿಚ್ಛಾದಕೇ ವಲಾಹಕೇಯೇವ ವಿದ್ಧಂಸೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ನ ಚನ್ದಂ ದಟ್ಠುಂ, ಏವಂ ಅನುಲೋಮಾನಿ ಸಚ್ಚಪಟಿಚ್ಛಾದಕಂ ತಮಞ್ಞೇವ ವಿನೋದೇತುಂ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ನ ನಿಬ್ಬಾನಂ ದಟ್ಠುಂ। ಯಥಾ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ಚನ್ದಮೇವ ದಟ್ಠುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ನ ವಲಾಹಕೇ ವಿದ್ಧಂಸೇತುಂ, ಏವಂ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ ನಿಬ್ಬಾನಮೇವ ದಟ್ಠುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ನ ಕಿಲೇಸತಮಂ ವಿನೋದೇತುಂ। ತೇನೇವ ಚೇತಂ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಞ್ಹಿ ಅನಾವಜ್ಜನಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಆವಜ್ಜನಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ "ಏವಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಾಹೀ"ತಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಸಞ್ಞಂ ದತ್ವಾ ವಿಯ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಮಗ್ಗೋಪಿ ತೇನ ದಿನ್ನಸಞ್ಞಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ಅವೀಚಿಸನ್ತತಿವಸೇನ ತಂ ಞಾಣಂ ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧಮಾನೋ ಅನಿಬ್ಬಿದ್ಧಪುಬ್ಬಂ ಅಪದಾಲಿತಪುಬ್ಬಂ ಲೋಭಕ್ಖನ್ಧಂ ದೋಸಕ್ಖನ್ಧಂ ಮೋಹಕ್ಖನ್ಧಂ ನಿಬ್ಬಿಜ್ಝಮಾನೋವ ಪದಾಲಯಮಾನೋವ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ।

೮೦೯. ತತ್ರಾಯಂ ಉಪಮಾ - ಏಕೋ ಕಿರ ಇಸ್ಸಾಸೋ ಅಟ್ಠಉಸಭಮತ್ತೇ ಪದೇಸೇ ಫಲಕಸತಂ ಠಪಾಪೇತ್ವಾ ವತ್ಥೇನ ಮುಖಂ ವೇಠೇತ್ವಾ ಸರಂ ಸನ್ನಹಿತ್ವಾ ಚಕ್ಕಯನ್ತೇ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಅಞ್ಞೋ ಪುರಿಸೋ ಚಕ್ಕಯನ್ತಂ ಆವಿಞ್ಛಿತ್ವಾ ಯದಾ ಇಸ್ಸಾಸಸ್ಸ ಫಲಕಂ ಅಭಿಮುಖಂ ಹೋತಿ, ತದಾ ತತ್ಥ ದಣ್ಡಕೇನ ಸಞ್ಞಂ ದೇತಿ। ಇಸ್ಸಾಸೋ ದಣ್ಡಕಸಞ್ಞಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ಸರಂ ಖಿಪಿತ್ವಾ ಫಲಕಸತಂ ನಿಬ್ಬಿಜ್ಝತಿ। ತತ್ಥ ದಣ್ಡಕಸಞ್ಞಂ ವಿಯ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ, ಇಸ್ಸಾಸೋ ವಿಯ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ। ಇಸ್ಸಾಸಸ್ಸ ದಣ್ಡಕಸಞ್ಞಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ಫಲಕಸತನಿಬ್ಬಿಜ್ಝನಂ

ವಿಯ ಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣೇನ ದಿನ್ನಸಞ್ಞಂ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾವ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಅನಿಬ್ಬಿದ್ಧಪುಬ್ಬಾನಂ ಅಪದಾಲಿತಪುಬ್ಬಾನಂ ಲೋಭದೋಸಮೋಹಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ನಿಬ್ಬಿಜ್ಝನಪದಾಲನಂ।

೮೧೦. ನ ಕೇವಲಞ್ಚೇಸ ಮಗ್ಗೋ ಲೋಭಕ್ಖನ್ಧಾದೀನಂ ನಿಬ್ಬಿಜ್ಝನಮೇವ ಕರೋತಿ, ಅಪಿಚ ಖೋ ಅನಮತಗ್ಗಸಂಸಾರವಟ್ಟದುಕ್ಖಸಮುದ್ದಂ ಸೋಸೇತಿ, ಸಬ್ಬಅಪಾಯದ್ವಾರಾನಿ ಪಿದಹತಿ, ಸತ್ತನ್ನಂ ಅರಿಯಧನಾನಂ ಸಮ್ಮುಖೀಭಾವಂ ಕರೋತಿ, ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಂ ಮಿಚ್ಛಾಮಗ್ಗಂ ಪಜಹತಿ, ಸಬ್ಬವೇರಭಯಾನಿ ವೂಪಸಮೇತಿ, ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಓರಸಪುತ್ತಭಾವಂ ಉಪನೇತಿ , ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ಅನೇಕಸತಾನಂ ಆನಿಸಂಸಾನಂ ಪಟಿಲಾಭಾಯ ಸಂವತ್ತತೀತಿ ಏವಂ ಅನೇಕಾನಿಸಂಸದಾಯಕೇನ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಞಾಣಂ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇ ಞಾಣನ್ತಿ।

ಪಠಮಮಗ್ಗಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಸೋತಾಪನ್ನಪುಗ್ಗಲಕಥಾ

೮೧೧. ಇಮಸ್ಸ ಪನ ಞಾಣಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ ತಸ್ಸೇವ ವಿಪಾಕಭೂತಾನಿ ದ್ವೇ ತೀಣಿ ವಾ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಅನನ್ತರವಿಪಾಕತ್ತಾಯೇವ ಹಿ ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಾನಂ "ಸಮಾಧಿಮಾನನ್ತರಿಕಞ್ಞಮಾಹೂ"ತಿ (ಖು॰ ಪಾ॰ ೬.೫) ಚ "ದನ್ಧಂ ಆನನ್ತರಿಕಂ ಪಾಪುಣಾತಿ ಆಸವಾನಂ ಖಯಾಯಾ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೬೨) ಚ ಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಕೇಚಿ ಪನ ಏಕಂ ದ್ವೇ ತೀಣಿ ಚತ್ತಾರಿ ವಾ ಫಲಚಿತ್ತಾನೀತಿ ವದನ್ತಿ, ತಂ ನ ಗಹೇತಬ್ಬಂ।

ಅನುಲೋಮಸ್ಸ ಹಿ ಆಸೇವನನ್ತೇ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬನ್ತಿಮೇನ ಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ದ್ವೀಹಿ ಅನುಲೋಮಚಿತ್ತೇಹಿ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಏಕಂ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಂ ಲಭತಿ, ಸತ್ತಚಿತ್ತಪರಮಾ ಚ ಏಕಾವಜ್ಜನವೀಥಿ। ತಸ್ಮಾ ಯಸ್ಸ ದ್ವೇ ಅನುಲೋಮಾನಿ, ತಸ್ಸ ತತಿಯಂ ಗೋತ್ರಭು ಚತುತ್ಥಂ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ ತೀಣಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಯಸ್ಸ ತೀಣಿ ಅನುಲೋಮಾನಿ, ತಸ್ಸ ಚತುತ್ಥಂ ಗೋತ್ರಭು ಪಞ್ಚಮಂ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ ದ್ವೇ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ "ದ್ವೇ ತೀಣಿ ವಾ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ"ತಿ।

ಕೇಚಿ ಪನ ಯಸ್ಸ ಚತ್ತಾರಿ ಅನುಲೋಮಾನಿ, ತಸ್ಸ ಪಞ್ಚಮಂ ಗೋತ್ರಭು ಛಟ್ಠಂ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ ಏಕಂ ಫಲಚಿತ್ತನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ತಂ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಚತುತ್ಥಂ ಪಞ್ಚಮಂ ವಾ ಅಪ್ಪೇತಿ, ನ ತತೋ ಪರಂ ಆಸನ್ನಭವಙ್ಗತ್ತಾತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ನ ಸಾರತೋ ಪಚ್ಚೇತಬ್ಬಂ।

೮೧೨. ಏತ್ತಾವತಾ ಚ ಪನೇಸ **ಸೋತಾಪನ್ನೋ** ನಾಮ ದುತಿಯೋ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲೋ ಹೋತಿ। ಭುಸಂ ಪಮತ್ತೋಪಿ ಹುತ್ವಾ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ದೇವೇಸು ಚ ಮನುಸ್ಸೇಸು ಚ ಸನ್ಧಾವಿತ್ವಾ ಸಂಸರಿತ್ವಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಕರಣಸಮತ್ಥೋ ಹೋತಿ। ಫಲಪರಿಯೋಸಾನೇ ಪನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಭವಙ್ಗಂ ಓತರತಿ, ತತೋ ಭವಙ್ಗಂ ಉಪಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣತ್ಥಾಯ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ, ತಸ್ಮಿಂ ನಿರುದ್ಧೇ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸತ್ತ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಜವನಾನೀತಿ। ಪುನ ಭವಙ್ಗಂ ಓತರಿತ್ವಾ ತೇನೇವ ನಯೇನ ಫಲಾದೀನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣತ್ಥಾಯ ಆವಜ್ಜನಾದೀನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಯೇಸಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಏಸ ಮಗ್ಗಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ಫಲಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ಪಹೀನಕಿಲೇಸೇ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ಅವಸಿಟ್ಠಕಿಲೇಸೇ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ।

ಸೋ ಹಿ "ಇಮಿನಾ ವತಾಹಂ ಮಗ್ಗೇನ ಆಗತೋ"ತಿ ಮಗ್ಗಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ತತೋ "ಅಯಂ ಮೇ ಆನಿಸಂಸೋ ಲದ್ಧೋ"ತಿ ಫಲಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ತತೋ "ಇಮೇ ನಾಮ ಮೇ ಕಿಲೇಸಾ ಪಹೀನಾ"ತಿ ಪಹೀನಕಿಲೇಸೇ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ತತೋ "ಇಮೇ ನಾಮ ಮೇ ಕಿಲೇಸಾ ಅವಸಿಟ್ಠಾ"ತಿ ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ತಯವಜ್ಝೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ಅವಸಾನೇ ಚ "ಅಯಂ ಮೇ ಧಮ್ಮೋ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಪಟಿವಿದ್ಧೋ"ತಿ ಅಮತಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ಇತಿ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ಪಞ್ಚ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಯಥಾ ಚ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ, ಏವಂ ಸಕದಾಗಾಮಿಅನಾಗಾಮೀನಮ್ಪಿ। ಅರಹತೋ ಪನ ಅವಸಿಟ್ಠಕಿಲೇಸಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾನಿ ನಾಮ।

ಉಕ್ಕಟ್ಠಪರಿಚ್ಛೇದೋಯೇವ ಚೇಸೋ। ಪಹೀನಾವಸಿಟ್ಠಕಿಲೇಸಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞ್ಹಿ ಸೇಕ್ಖಾನಮ್ಪಿ ಹೋತಿ ವಾ ನ ವಾ। ತಸ್ಸ ಹಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಸ್ಸ ಅಭಾವೇನೇವ ಮಹಾನಾಮೋ ಭಗವನ್ತಂ ಪುಚ್ಛಿ "ಕೋಸು ನಾಮ ಮೇ ಧಮ್ಮೋ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಪ್ಪಹೀನೋ, ಯೇನ ಮೇ ಏಕದಾ ಲೋಭಧಮ್ಮಾಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಯಾದಾಯ ತಿಟ್ಠನ್ತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೭೫) ಸಬ್ಬಂ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ದುತಿಯಮಗ್ಗಞಾಣಕಥಾ

೮೧೩. ಏವಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪನ ಸೋ ಸೋತಾಪನ್ನೋ ಅರಿಯಸಾವಕೋ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ವಾ ಆಸನೇ ನಿಸಿನ್ನೋ, ಅಪರೇನ ವಾ ಸಮಯೇನ ಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದಾನಂ ತನುಭಾವಾಯ ದುತಿಯಾಯ ಭೂಮಿಯಾ ಪತ್ತಿಯಾ ಯೋಗಂ ಕರೋತಿ। ಸೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಬಲಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ತದೇವ ರೂಪವೇದನಾಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಭೇದಂ ಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾತಿ ಞಾಣೇನ ಪರಿಮದ್ದತಿ, ಪರಿವತ್ತೇತಿ, ವಿಪಸ್ಸನಾವೀಥಿಂ ಓಗಾಹತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾವಸಾನೇ ಏಕಾವಜ್ಜನೇನ ಅನುಲೋಮಗೋತ್ರಭುಞಾಣೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ಗೋತ್ರಭುಅನನ್ತರಂ **ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ** ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇ ಞಾಣನ್ತಿ**।

ದುತಿಯಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ತತಿಯಮಗ್ಗಞಾಣಕಥಾ

೮೧೪. ಇಮಸ್ಸಾಪಿ ಞಾಣಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಚೇಸ **ಸಕದಾಗಾಮೀ** ನಾಮ ಚತುತ್ಥೋ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲೋ ಹೋತಿ ಸಕಿಂದೇವ ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಆಗನ್ತ್ವಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸನ್ತಕರಣಸಮತ್ಥೋ। ತತೋ ಪರಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಂ ವುತ್ತನಯಮೇವ।

ಏವಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಚ ಸೋ ಸಕದಾಗಾಮೀ ಅರಿಯಸಾವಕೋ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ವಾ ಆಸನೇ ನಿಸಿನ್ನೋ ಅಪರೇನ ವಾ ಸಮಯೇನ ಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದಾನಂ ಅನವಸೇಸಪ್ಪಹಾನಾಯ ತತಿಯಾಯ ಭೂಮಿಯಾ ಪತ್ತಿಯಾ ಯೋಗಂ ಕರೋತಿ, ಸೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಬಲಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ತದೇವ ಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ

ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾತಿ ಞಾಣೇನ ಪರಿಮದ್ದತಿ, ಪರಿವತ್ತೇತಿ, ವಿಪಸ್ಸನಾವೀಥಿಂ ಓಗಾಹತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾವಸಾನೇ ಏಕಾವಜ್ಜನೇನ ಅನುಲೋಮಗೋತ್ರಭುಞಾಣೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ಗೋತ್ರಭುಅನನ್ತರಂ **ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ** ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇ ಞಾಣನ್ತಿ**।

ತತಿಯಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಚತುತ್ಥಮಗ್ಗಞಾಣಕಥಾ

೮೧೫. ಇಮಸ್ಸಪಿ ಞಾಣಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಚೇಸ **ಅನಾಗಾಮೀ** ನಾಮ ಛಟ್ಠೋ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲೋ **ಹೋತಿ** ಓಪಪಾತಿಕೋ ತತ್ಥಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ ಅನಾವತ್ತಿಧಮ್ಮೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಪುನ ಅನಾಗನ್ತಾ। ತತೋ ಪರಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಂ ವುತ್ತನಯಮೇವ।

ಏವಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಚ ಸೋ ಅನಾಗಾಮೀ ಅರಿಯಸಾವಕೋ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ವಾ ಆಸನೇ ನಿಸಿನ್ನೋ, ಅಪರೇನ ವಾ ಸಮಯೇನ ರೂಪಾರೂಪರಾಗಮಾನಉದ್ಧಚ್ಚಅವಿಜ್ಜಾನಂ ಅನವಸೇಸಪ್ಪಹಾನಾಯ ಚತುತ್ಥಾಯ ಭೂಮಿಯಾ ಪತ್ತಿಯಾ ಯೋಗಂ ಕರೋತಿ, ಸೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಬಲಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾನಿ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ತದೇವ ಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾತಿ ಞಾಣೇನ ಪರಿಮದ್ದತಿ, ಪರಿವತ್ತೇತಿ, ವಿಪಸ್ಸನಾವೀಥಿಂ ಓಗಾಹತಿ। ತಸ್ಸೇವಂ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾವಸಾನೇ ಏಕಾವಜ್ಜನೇನ ಅನುಲೋಮಗೋತ್ರಭುಞಾಣೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು ಗೋತ್ರಭುಅನನ್ತರಂ **ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋ** ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇ ಞಾಣನ್ತಿ**।

ಚತುತ್ಥಞಾಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।

ಅರಹನ್ತಪುಗ್ಗಲಕಥಾ

೮೧೬. ಇಮಸ್ಸಪಿ ಞಾಣಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಚೇಸ **ಅರಹಾ** ನಾಮ ಅಟ್ಠಮೋ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲೋ **ಹೋತಿ** ಮಹಾಖೀಣಾಸವೋ ಅನ್ತಿಮದೇಹಧಾರೀ ಓಹಿತಭಾರೋ ಅನುಪ್ಪತ್ತಸದತ್ಥೋ ಪರಿಕ್ಖೀಣಭವಸಂಯೋಜನೋ ಸಮ್ಮದಞ್ಞಾ ವಿಮುತ್ತೋ ಸದೇವಕಸ್ಸ ಲೋಕಸ್ಸ ಅಗ್ಗದಕ್ಖಿಣೇಯ್ಯೋತಿ।

ಇತಿ ಯಂ ತಂ ವುತ್ತಂ "ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋತಿ ಇಮೇಸು ಪನ ಚತೂಸು ಮಗ್ಗೇಸು ಞಾಣಂ ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ ನಾಮಾ"ತಿ, ತಂ ಇಮಾನಿ ಇಮಿನಾ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಪತ್ತಬ್ಬಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಞಾಣಾನಿ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಕಥಾ

೮೧೭. ಇದಾನಿ ಇಮಿಸ್ಸಾಯೇವ ಚತುಞಾಣಾಯ ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿಯಾ ಆನುಭಾವವಿಜಾನನತ್ಥಂ -

> ಪರಿಪುಣ್ಣಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯ, ಭಾವೋ ವುಟ್ಠಾನಬಲಸಮಾಯೋಗೋ।
> ಯೇ ಯೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಧಮ್ಮಾ ತೇಸಂ ಪಹಾನಞ್ಚ॥
>
> ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಪರಿಞ್ಞಾದೀನಿ, ಯಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ ಅಭಿಸಮಯಕಾಲೇ।
> ತಾನಿ ಚ ಯಥಾಸಭಾವೇನ, ಜಾನಿತಬ್ಬಾನಿ ಸಬ್ಬಾನೀತಿ॥

೮೧೮. ತತ್ಥ **ಪರಿಪುಣ್ಣಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯ, ಭಾವೋತಿ** ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಾನಂ ಪರಿಪುಣ್ಣಭಾವೋ। ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ, ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾ, ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ, ಪಞ್ಚಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ, ಪಞ್ಚ ಬಲಾನಿ, ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ, ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋತಿ ಹಿ ಇಮೇ ಸತ್ತತಿಂಸ ಧಮ್ಮಾ ಬುಜ್ಝನಟ್ಠೇನ **ಬೋಧೋತಿ** ಲದ್ಧನಾಮಸ್ಸ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಕ್ಖೇ ಭವತ್ತಾ **ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಾ** ನಾಮ। **ಪಕ್ಖೇ ಭವತ್ತಾತಿ** ಉಪಕಾರಭಾವೇ ಠಿತತ್ತಾ।

೮೧೯. ತೇಸು ತೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಓಕ್ಖನ್ದಿತ್ವಾ ಪಕ್ಖನ್ದಿತ್ವಾ ಉಪಟ್ಠಾನತೋ ಪಟ್ಠಾನಂ। ಸತಿಯೇವ ಪಟ್ಠಾನಂ **ಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ**। ಕಾಯವೇದನಾಚಿತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ಪನಸ್ಸಾ ಅಸುಭ-ದುಕ್ಖ-ಅನಿಚ್ಚ-ಅನತ್ತಾಕಾರಗಹಣವಸೇನ ಸುಭ-ಸುಖ-ನಿಚ್ಚ-ಅತ್ತ-ಸಞ್ಞಾಪಹಾನಕಿಚ್ಚಸಾಧನವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಿತೋ ಚತುಧಾ ಭೇದೋ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

೮೨೦. ಪದಹನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ಪಧಾನಂ। ಸೋಭನಂ ಪಧಾನಂ **ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಂ**। ಸಮ್ಮಾ ವಾ ಪದಹನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಂ। ಸೋಭನಂ ವಾ ತಂ ಕಿಲೇಸವಿರೂಪತ್ತವಿರಹತೋ ಪಧಾನಞ್ಚ ಹಿತಸುಖನಿಪ್ಫಾದಕಟ್ಠೇನ ಸೇಟ್ಠಭಾವಾವಹನತೋ ಪಧಾನಭಾವಕಾರಣತೋ ಚಾತಿ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಂ। ವೀರಿಯಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಯಿದಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾನುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಅಕುಸಲಾನಂ ಪಹಾನಾನುಪ್ಪತ್ತಿಕಿಚ್ಚಂ ಅನುಪ್ಪನ್ನುಪ್ಪನ್ನಾನಞ್ಚ ಕುಸಲಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಿತಿಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧಯತೀತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

೮೨೧. ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತೇನ ಇಜ್ಝನಟ್ಠೇನ ಇದ್ಧಿ। ತಸ್ಸಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಟ್ಠೇನ ಫಲಭೂತಾಯ ಪುಬ್ಬಭಾಗಕಾರಣಟ್ಠೇನ ಚ ಇದ್ಧಿಯಾ ಪಾದೋತಿ **ಇದ್ಧಿಪಾದೋ**। ಸೋ ಛನ್ದಾದಿವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಯಥಾಹ - "ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದೋ ಚಿತ್ತಿದ್ಧಿಪಾದೋ ವೀರಿಯಿದ್ಧಿಪಾದೋ ವೀಮಂಸಿದ್ಧಿಪಾದೋ"ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೪೫೭)। ಇಮೇ ಲೋಕುತ್ತರಾವ। ಲೋಕಿಯಾ ಪನ "ಛನ್ದಞ್ಚೇ ಭಿಕ್ಖು ಅಧಿಪತಿಂ ಕರಿತ್ವಾ ಲಭತಿ ಸಮಾಧಿಂ, ಲಭತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಏಕಗ್ಗತಂ। ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ಛನ್ದಸಮಾಧೀ"ತಿಆದಿವಚನತೋ (ವಿಭಂ॰ ೪೩೨) ಛನ್ದಾದಿಅಧಿಪತಿವಸೇನ ಪಟಿಲದ್ಧಧಮ್ಮಾಪಿ ಹೋನ್ತಿ।

೮೨೨. ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯಕೋಸಜ್ಜಪಮಾದವಿಕ್ಖೇಪಸಮ್ಮೋಹಾನಂ ಅಭಿಭವನತೋ ಅಭಿಭವನಸಙ್ಖಾತೇನ ಅಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ **ಇನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯಾದೀಹಿ ಚ ಅನಭಿಭವನೀಯತೋ ಅಕಮ್ಪಿಯಟ್ಠೇನ **ಬಲಂ**। ತದುಭಯಮ್ಪಿ ಸದ್ಧಾದಿವಸೇನ ಪಞ್ಚವಿಧಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಞ್ಚಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪಞ್ಚ ಬಲಾನೀತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

೮೨೩. ಬುಜ್ಝನಕಸತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಅಙ್ಗಭಾವೇನ ಸತಿಆದಯೋ **ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ**। ನಿಯ್ಯಾನಿಕಟ್ಠೇನ ಚ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದಯೋ **ಅಟ್ಠ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾ** ಹೋನ್ತಿ। ತೇನ ವುತ್ತಂ "ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ"ತಿ।

೮೨೪. ಇತಿ ಇಮೇ ಸತ್ತತಿಂಸ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ಲೋಕಿಯವಿಪಸ್ಸನಾಯ ವತ್ತಮಾನಾಯ ಚುದ್ದಸವಿಧೇನ ಕಾಯಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹತೋ ಚ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ, ನವವಿಧೇನ ವೇದನಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹತೋ ಚ ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ, ಸೋಳಸವಿಧೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹತೋ ಚ ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ, ಪಞ್ಚವಿಧೇನ ಧಮ್ಮೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹತೋ ಚ ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತಭಾವೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬಂ ಪರಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಅಕುಸಲಂ ದಿಸ್ವಾ "ಯಥಾ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸೇತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ನ ತಥಾ ಪಟಿಪಜ್ಜಿಸ್ಸಾಮಿ ಏವಂ ಮೇ ಏತಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತೀ"ತಿ, ತಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪಾದಾಯ ವಾಯಮನಕಾಲೇ ಪಠಮಂ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಂ। ಅತ್ತನೋ ಸಮುದಾಚಾರಪ್ಪತ್ತಂ ಅಕುಸಲಂ ದಿಸ್ವಾ ತಸ್ಸ ಪಹಾನಾಯ ವಾಯಮನಕಾಲೇ ದುತಿಯಂ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತಭಾವೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬಂ ಝಾನಂ ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಂ ವಾ ಉಪ್ಪಾದೇತುಂ ವಾಯಮನ್ತಸ್ಸ ತತಿಯಂ। ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಯಥಾ ನ ಪರಿಹಾಯತಿ, ಏವಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಸ್ಸ ಚತುತ್ಥಂ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಂ। ಛನ್ದಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಕುಸಲುಪ್ಪಾದನಕಾಲೇ ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದೋ। ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾಯ ವಿರಮಣಕಾಲೇ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾತಿ ಏವಂ ನಾನಾಚಿತ್ತೇಸು ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಇಮೇಸಂ ಪನ ಚತುನ್ನಂ ಞಾಣಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕಾಲೇ ಏಕಚಿತ್ತೇ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಫಲಕ್ಖಣೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನೇ ಅವಸೇಸಾ ತೇತ್ತಿಂಸ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೮೨೫. ಏವಂ ಏಕಚಿತ್ತೇ ಲಬ್ಭಮಾನೇಸು ಚೇತೇಸು ಏಕಾವ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಾ ಸತಿ ಕಾಯಾದೀಸು ಸುಭಸಞ್ಞಾದಿಪ್ಪಹಾನಕಿಚ್ಚಸಾಧನವಸೇನ ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏಕಮೇವ ಚ ವೀರಿಯಂ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಅನುಪ್ಪಾದಾದಿಕಿಚ್ಚಸಾಧನವಸೇನ ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸೇಸೇಸು ಪನ ಹಾಪನವಡ್ಢನಂ ನತ್ಥಿ।

೮೨೬. ಅಪಿಚ ತೇಸು -

> ನವ ಏಕವಿಧಾ ಏಕೋ, ದ್ವೇಧಾಥ ಚತು ಪಞ್ಚಧಾ।
> ಅಟ್ಠಧಾ ನವಧಾ ಚೇವ, ಇತಿ ಛದ್ಧಾ ಭವನ್ತಿ ತೇ॥

ನವ ಏಕವಿಧಾತಿ ಛನ್ದೋ, ಚಿತ್ತಂ, ಪೀತಿ, ಪಸ್ಸದ್ಧಿ, ಉಪೇಕ್ಖಾ, ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ, ವಾಚಾ, ಕಮ್ಮನ್ತೋ, ಆಜೀವೋತಿ ಇಮೇ ನವ ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದಾದಿವಸೇನ ಏಕವಿಧಾವ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಅಞ್ಞಂ ಕೋಟ್ಠಾಸಂ ಭಜನ್ತಿ। **ಏಕೋ ದ್ವೇಧಾತಿ** ಸದ್ಧಾ ಇನ್ದ್ರಿಯ, ಬಲವಸೇನ ದ್ವೇಧಾ ಠಿತಾ। **ಅಥ ಚತು ಪಞ್ಚಧಾತಿ** ಅಥಞ್ಞೋ ಏಕೋ ಚತುಧಾ, ಅಞ್ಞೋ ಪಞ್ಚಧಾ ಠಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ಸಮಾಧಿ ಏಕೋ ಇನ್ದ್ರಿಯ, ಬಲ, ಬೋಜ್ಝಙ್ಗ, ಮಗ್ಗಙ್ಗವಸೇನ ಚತುಧಾ ಠಿತೋ। ಪಞ್ಞಾ ತೇಸಞ್ಚ ಚತುನ್ನಂ ಇದ್ಧಿಪಾದಕೋಟ್ಠಾಸಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ಪಞ್ಚಧಾ। **ಅಟ್ಠಧಾ ನವಧಾ ಚೇವಾತಿ** ಅಪರೋ ಏಕೋ ಅಟ್ಠಧಾ, ಏಕೋ ನವಧಾ ಠಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚತುಸತಿಪಟ್ಠಾನ, ಇನ್ದ್ರಿಯ, ಬಲ, ಬೋಜ್ಝಙ್ಗ, ಮಗ್ಗಙ್ಗವಸೇನ ಸತಿ ಅಟ್ಠಧಾ ಠಿತಾ। ಚತುಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನ, ಇದ್ಧಿಪಾದ, ಇನ್ದ್ರಿಯ, ಬಲ, ಬೋಜ್ಝಙ್ಗ, ಮಗ್ಗಙ್ಗವಸೇನ ವೀರಿಯಂ ನವಧಾತಿ। ಏವಂ -

> ಚುದ್ದಸೇವ ಅಸಮ್ಭಿನ್ನಾ, ಹೋನ್ತೇತೇ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಾ।
> ಕೋಟ್ಠಾಸತೋ ಸತ್ತವಿಧಾ, ಸತ್ತತಿಂಸಪ್ಪಭೇದತೋ॥
>
> ಸಕಿಚ್ಚನಿಪ್ಫಾದನತೋ, ಸರೂಪೇನ ಚ ವುತ್ತಿತೋ।
> ಸಬ್ಬೇವ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ, ಸಮ್ಭವೇ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ ತೇತಿ॥

ಏವಂ ತಾವೇತ್ಥ ಪರಿಪುಣ್ಣಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಭಾವೋ ಜಾನಿತಬ್ಬೋ।

ವುಟ್ಠಾನಬಲಸಮಾಯೋಗಕಥಾ

೮೨೭. **ವುಟ್ಠಾನಬಲಸಮಾಯೋಗೋತಿ** ವುಟ್ಠಾನಞ್ಚೇವ ಬಲಸಮಾಯೋಗೋ ಚ। ಲೋಕಿಯವಿಪಸ್ಸನಾ ಹಿ ನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಚೇವ ಪವತ್ತಿಕಾರಣಸ್ಸ ಚ ಸಮುದಯಸ್ಸ ಅಸಮುಚ್ಛಿನ್ದನತೋ ನೇವ ನಿಮಿತ್ತಾ ನ ಪವತ್ತಾ ವುಟ್ಠಾತಿ। ಗೋತ್ರಭುಞಾಣಂ ಸಮುದಯಸ್ಸ ಅಸಮುಚ್ಛಿನ್ದನತೋ ಪವತ್ತಾ ನ ವುಟ್ಠಾತಿ। ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣತೋ ಪನ ನಿಮಿತ್ತಾ ವುಟ್ಠಾತೀತಿ ಏಕತೋ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹ "ಬಹಿದ್ಧಾವುಟ್ಠಾನವಿವಟ್ಟನೇ ಪಞ್ಞಾ ಗೋತ್ರಭುಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಮಾತಿಕಾ ೧.೧೦)। ತಥಾ "ಉಪ್ಪಾದಾ ವಿವಟ್ಟಿತ್ವಾ ಅನುಪ್ಪಾದಂ ಪಕ್ಖನ್ದತೀತಿ ಗೋತ್ರಭು, ಪವತ್ತಾ ವಿವಟ್ಟಿತ್ವಾ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೯) ಸಬ್ಬಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇಮಾನಿ ಪನ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಞಾಣಾನಿ ಅನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ನಿಮಿತ್ತತೋ ವುಟ್ಠಹನ್ತಿ, ಸಮುದಯಸ್ಸ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ದನತೋ ಪವತ್ತಾ ವುಟ್ಠಹನ್ತೀತಿ ದುಭತೋ ವುಟ್ಠಾನಾನಿ ಹೋನ್ತಿ।

ತೇನ ವುತ್ತಂ -

"ಕಥಂ ದುಭತೋ ವುಟ್ಠಾನವಿವಟ್ಟನೇ ಪಞ್ಞಾ ಮಗ್ಗೇ ಞಾಣಂ?

> "ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ತದನುವತ್ತಕಕಿಲೇಸೇಹಿ ಚ ಖನ್ಧೇಹಿ ಚ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಸಬ್ಬನಿಮಿತ್ತೇಹಿ ವುಟ್ಠಾತಿ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ದುಭತೋ ವುಟ್ಠಾನವಿವಟ್ಟನೇ ಪಞ್ಞಾ ಮಗ್ಗೇ ಞಾಣಂ। ಅಭಿನಿರೋಪನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾ…ಪೇ॰… ಪರಿಗ್ಗಹಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾಯ। ಸಮುಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ। ವೋದಾನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ। ಪಗ್ಗಹಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ । ಉಪಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಸತಿ। ಅವಿಕ್ಖೇಪಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ ಮಿಚ್ಛಾಸಮಾಧಿತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ, ತದನುವತ್ತಕಕಿಲೇಸೇಹಿ ಚ ಖನ್ಧೇಹಿ ಚ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಸಬ್ಬನಿಮಿತ್ತೇಹಿ ವುಟ್ಠಾತಿ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ 'ದುಭತೋ ವುಟ್ಠಾನವಿವಟ್ಟನೇ ಪಞ್ಞಾ ಮಗ್ಗೇ ಞಾಣ'ನ್ತಿ।
>
> "ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ…ಪೇ॰… ಅವಿಕ್ಖೇಪಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ ಓಳಾರಿಕಾ ಕಾಮರಾಗಸಂಯೋಜನಾ ಪಟಿಘಸಂಯೋಜನಾ ಓಳಾರಿಕಾ ಕಾಮರಾಗಾನುಸಯಾ ಪಟಿಘಾನುಸಯಾ ವುಟ್ಠಾತಿ…ಪೇ॰…।

“ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ…ಪೇ॰… ಅವಿಕ್ಖೇಪಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ ಅನುಸಹಗತಾ ಕಾಮರಾಗಸಂಯೋಜನಾ ಪಟಿಘಸಂಯೋಜನಾ ಅನುಸಹಗತಾ ಕಾಮರಾಗಾನುಸಯಾ ಪಟಿಘಾನುಸಯಾ ವುಟ್ಠಾತಿ…ಪೇ॰…।

“ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ…ಪೇ॰… ಅವಿಕ್ಖೇಪಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ ರೂಪರಾಗಾ ಅರೂಪರಾಗಾ ಮಾನಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಾ ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಮಾನಾನುಸಯಾ ಭವರಾಗಾನುಸಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾನುಸಯಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ತದನುವತ್ತಕಕಿಲೇಸೇಹಿ ಚ ಖನ್ಧೇಹಿ ಚ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಸಬ್ಬನಿಮಿತ್ತೇಹಿ ವುಟ್ಠಾತಿ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ‘ದುಭತೋ ವುಟ್ಠಾನವಿವಟ್ಟನೇ ಪಞ್ಞಾ ಮಗ್ಗೇ ಞಾಣ’’ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೬೧)।

೮೨೮. ಲೋಕಿಯಾನಞ್ಚ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಸಮಾಪತ್ತೀನಂ ಭಾವನಾಕಾಲೇ ಸಮಥಬಲಂ ಅಧಿಕಂ ಹೋತಿ। ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾದೀನಂ ಭಾವನಾಕಾಲೇ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ। ಅರಿಯಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಪನ ಯುಗನದ್ಧಾ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅನತಿವತ್ತನಟ್ಠೇನ। ತಸ್ಮಾ ಇಮೇಸು ಚತೂಸುಪಿ ಞಾಣೇಸು ಉಭಯಬಲಸಮಾಯೋಗೋ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ -

“ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಕಿಲೇಸೇಹಿ ಚ ಖನ್ಧೇಹಿ ಚ ವುಟ್ಠಹತೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಏಕಗ್ಗತಾ ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಸಮಾಧಿ ನಿರೋಧಗೋಚರೋ, ಅವಿಜ್ಜಾಸಹಗತಕಿಲೇಸೇಹಿ ಚ ಖನ್ಧೇಹಿ ಚ ವುಟ್ಠಹತೋ ಅನುಪಸ್ಸನಟ್ಠೇನ ವಿಪಸ್ಸನಾ ನಿರೋಧಗೋಚರಾ। ಇತಿ ವುಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾ ಏಕರಸಾ ಹೋನ್ತಿ, ಯುಗನದ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನಾತಿವತ್ತನ್ತೀತಿ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ವುಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಂ ಯುಗನದ್ಧಂ ಭಾವೇತೀ’’ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೫)।

ಏವಮೇತ್ಥ ವುಟ್ಠಾನಬಲಸಮಾಯೋಗೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪಹಾತಬ್ಬಧಮ್ಮಪಹಾನಕಥಾ

೮೨೯. **ಯೇ ಯೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಧಮ್ಮಾ, ತೇಸಂ ಪಹಾನಞ್ಚಾ**ತಿ ಇಮೇಸು ಪನ ಚತೂಸು ಞಾಣೇಸು ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಯೇನ ಞಾಣೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ತೇಸಂ ಪಹಾನಞ್ಚ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ। ಏತಾನಿ ಹಿ ಯಥಾಯೋಗಂ ಸಂಯೋಜನಕಿಲೇಸಮಿಚ್ಛತ್ತಲೋಕಧಮ್ಮಮಚ್ಛರಿಯವಿಪಲ್ಲಾಸಗನ್ಥಅಗತಿಆಸವಓಘಯೋಗನೀವರಣಪರಾಮಾಸಉಪಾದಾನಅನುಸಯಮಲಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಹಾನಕರಾನಿ।

ತತ್ಥ **ಸಂಯೋಜನಾನೀ**ತಿ ಖನ್ಧೇಹಿ ಖನ್ಧಾನಂ ಫಲೇನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ದುಕ್ಖೇನ ವಾ ಸತ್ತಾನಂ ಸಂಯೋಜಕತ್ತಾ ರೂಪರಾಗಾದಯೋ ದಸ ಧಮ್ಮಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಯಾವಞ್ಹಿ ತೇ, ತಾವ ಏತೇಸಂ ಅನುಪರಮೋತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ರೂಪರಾಗೋ ಅರೂಪರಾಗೋ ಮಾನೋ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅವಿಜ್ಜಾತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಉದ್ಧಂನಿಬ್ಬತ್ತನಕಖನ್ಧಾದಿಸಂಯೋಜಕತ್ತಾ **ಉದ್ಧಂಭಾಗಿಯಸಂಯೋಜನಾನಿ** ನಾಮ। ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸೋ ಕಾಮರಾಗೋ ಪಟಿಘೋತಿ ಇಮೇ ಪಞ್ಚ ಅಧೋನಿಬ್ಬತ್ತನಕಖನ್ಧಾದಿಸಂಯೋಜಕತ್ತಾ **ಅಧೋಭಾಗಿಯಸಂಯೋಜನಾನಿ** ನಾಮ।

ಕಿಲೇಸಾತಿ ಸಯಂ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠತ್ತಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ಸಂಕಿಲೇಸಿಕತ್ತಾ ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ ಮಾನೋ ದಿಟ್ಠಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಥಿನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತಿ ಇಮೇ ದಸ ಧಮ್ಮಾ।

ಮಿಚ್ಛತ್ತಾತಿ ಮಿಚ್ಛಾಪವತ್ತನತೋ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಮಿಚ್ಛಾವಾಚಾ ಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತೋ ಮಿಚ್ಛಾಆಜೀವೋ ಮಿಚ್ಛಾವಾಯಾಮೋ ಮಿಚ್ಛಾಸತಿ ಮಿಚ್ಛಾಸಮಾಧೀತಿ ಇಮೇ ಅಟ್ಠ ಧಮ್ಮಾ। ಮಿಚ್ಛಾವಿಮುತ್ತಿಮಿಚ್ಛಾಞಾಣೇಹಿ ವಾ ಸದ್ಧಿಂ ದಸ।

ಲೋಕಧಮ್ಮಾತಿ ಲೋಕಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಸತಿ ಅನುಪರಮಧಮ್ಮಕತ್ತಾ ಲಾಭೋ ಅಲಾಭೋ ಯಸೋ ಅಯಸೋ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಂ ನಿನ್ದಾ ಪಸಂಸಾತಿ ಇಮೇ ಅಟ್ಠ। ಇಧ ಪನ ಕಾರಣೋಪಚಾರೇನ ಲಾಭಾದಿವತ್ಥುಕಸ್ಸ ಅನುನಯಸ್ಸ ಅಲಾಭಾದಿವತ್ಥುಕಸ್ಸ ಪಟಿಘಸ್ಸ ಚೇತಂ ಲೋಕಧಮ್ಮಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಣಂ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಮಚ್ಛರಿಯಾನೀತಿ ಆವಾಸಮಚ್ಛರಿಯಂ ಕುಲಮಚ್ಛರಿಯಂ ಲಾಭಮಚ್ಛರಿಯಂ ಧಮ್ಮಮಚ್ಛರಿಯಂ ವಣ್ಣಮಚ್ಛರಿಯನ್ತಿ ಇಮಾಸು ಆವಾಸಾದೀಸು ಅಞ್ಞೇಸಂ ಸಾಧಾರಣಭಾವಂ ಅಸಹನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಾನಿ ಪಞ್ಚ ಮಚ್ಛರಿಯಾನಿ।

ವಿಪಲ್ಲಾಸಾತಿ ಅನಿಚ್ಚದುಕ್ಖಅನತ್ತಅಸುಭೇಸುಯೇವ ವತ್ಥೂಸು “ನಿಚ್ಚಂ ಸುಖಂ ಅತ್ತಾ ಸುಭ’’ನ್ತಿ ಏವಂ ಪವತ್ತೋ ಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸೋ ಚಿತ್ತವಿಪಲ್ಲಾಸೋ ದಿಟ್ಠಿವಿಪಲ್ಲಾಸೋತಿ ಇಮೇ ತಯೋ।

ಗನ್ಥಾತಿ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ ಚೇವ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ ಚ ಗನ್ಥನತೋ ಅಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಚತ್ತಾರೋ। ತಥಾ ಹಿ ತೇ ಅಭಿಜ್ಝಾ ಕಾಯಗನ್ಥೋ, ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಕಾಯಗನ್ಥೋ, ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸೋ ಕಾಯಗನ್ಥೋ, ಇದಂಸಚ್ಚಾಭಿನಿವೇಸೋ ಕಾಯಗನ್ಥೋ ಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಾ।

ಅಗತೀತಿ ಛನ್ದದೋಸಮೋಹಭಯೇಹಿ ಅಕತ್ತಬ್ಬಕರಣಸ್ಸ, ಕತ್ತಬ್ಬಾಕರಣಸ್ಸ ಚ ಅಧಿವಚನಂ। ತಞ್ಹಿ ಅರಿಯೇಹಿ ಅಗನ್ತಬ್ಬತ್ತಾ ಅಗತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಆಸವಾತಿ ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಆಗೋತ್ರಭುತೋ, ಆಭವಗ್ಗತೋ ಚ ಸವನಾ, ಅಸಂವುತೇಹಿ ವಾ ದ್ವಾರೇಹಿ ಘಟಛಿದ್ದೇಹಿ ಉದಕಂ ವಿಯ ಸವನತೋ ನಿಚ್ಚಪಗ್ಘರಣಟ್ಠೇನ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಸ್ಸ ವಾ ಸವನತೋ ಕಾಮರಾಗಭವರಾಗಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಅವಿಜ್ಜಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ।

ಭವಸಾಗರೇ ಆಕಡ್ಢನಟ್ಠೇನ ದುರುತ್ತರಣಟ್ಠೇನ ಚ **ಓಘಾ**ತಿಪಿ, ಆರಮ್ಮಣವಿಯೋಗಸ್ಸ ಚೇವ ದುಕ್ಖವಿಯೋಗಸ್ಸ ಚ ಅಪ್ಪದಾನತೋ **ಯೋಗಾ**ತಿಪಿ ತೇಸಞ್ಞೇವ ಅಧಿವಚನಂ।

ನೀವರಣಾನೀತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆವರಣನೀವರಣಪಟಿಚ್ಛಾದನಟ್ಠೇನ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಾದಯೋ ಪಞ್ಚ।

ಪರಾಮಾಸೋತಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸಭಾವಂ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ಪರತೋ ಅಭೂತಂ ಸಭಾವಂ ಆಮಸನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತನತೋ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ।

ಉಪಾದಾನಾನೀತಿ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಾನಿ ಕಾಮುಪಾದಾನಾದೀನಿ ಚತ್ತಾರಿ।

ಅನುಸಯಾತಿ ಥಾಮಗತಟ್ಠೇನ ಕಾಮರಾಗಾನುಸಯೋ, ಪಟಿಘ, ಮಾನ, ದಿಟ್ಠಿ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ, ಭವರಾಗ, ಅವಿಜ್ಜಾನುಸಯೋತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಾ ಕಾಮರಾಗಾದಯೋ ಸತ್ತ । ತೇ ಹಿ ಥಾಮಗತತ್ತಾ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಕಾಮರಾಗಾದೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭಾವೇನ ಅನುಸೇನ್ತಿಯೇವಾತಿ ಅನುಸಯಾ।

ಮಲಾತಿ ತೇಲಞ್ಜನಕಲಲಂ ವಿಯ ಸಯಞ್ಚ ಅಸುದ್ಧತ್ತಾ, ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ಅಸುದ್ಧಭಾವಕರಣತೋ ಲೋಭದೋಸಮೋಹಾ ತಯೋ।

ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಾತಿ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಭಾವೇನ ಚೇವ ದುಗ್ಗತೀನಞ್ಚ ಪಥಭಾವೇನ ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ ಕಾಮೇಸುಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ ಮುಸಾವಾದೋ ಪಿಸುಣವಾಚಾ ಫರುಸವಾಚಾ ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ ಅಭಿಜ್ಝಾ ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠೀತಿ ಇಮೇ ದಸ।

ಅಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾತಿ ಲೋಭಮೂಲಾ ಅಟ್ಠ ದೋಸಮೂಲಾ ದ್ವೇ ಮೋಹಮೂಲಾ ದ್ವೇತಿ ಇಮೇ ದ್ವಾದಸ।

೮೩೦. ಇತಿ ಏತೇಸಂ ಸಂಯೋಜನಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏತಾನಿ ಯಥಾಯೋಗಂ ಪಹಾನಕರಾನಿ। ಕಥಂ? ಸಂಯೋಜನೇಸು ತಾವ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸೋ ಅಪಾಯಗಮನೀಯಾ ಚ ಕಾಮರಾಗಪಟಿಘಾತಿ ಏತೇ ಪಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾ, ಸೇಸಾ ಕಾಮರಾಗಪಟಿಘಾ ಓಳಾರಿಕಾ ದುತಿಯಞಾಣವಜ್ಝಾ, ಸುಖುಮಾ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝಾ, ರೂಪರಾಗಾದಯೋ ಪಞ್ಚಪಿ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾ ಏವ। ಪರತೋಪಿ ಚ ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಏವಸದ್ದೇನ ನಿಯಮಂ ನ ಕರಿಸ್ಸಾಮ। ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಯಂ ಯಂ "ಉಪರಿಞಾಣವಜ್ಝೋ"ತಿ ವಕ್ಖಾಮ, ಸೋ ಸೋ ಪುರಿಮಞಾಣೇಹಿ ಹತಾಪಾಯಗಮನೀಯಾದಿಭಾವೋವ ಹುತ್ವಾ ಉಪರಿಞಾಣವಜ್ಝೋ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಕಿಲೇಸೇಸು ದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾ, ದೋಸೋ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝೋ, ಲೋಭಮೋಹಮಾನಥಿನಉದ್ಧಚ್ಚಅಹಿರಿಕಅನೋತ್ತಪ್ಪಾನಿ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾನಿ।

ಮಿಚ್ಛತ್ತೇಸು ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಮುಸಾವಾದೋ ಮಿಚ್ಛಾಕಮ್ಮನ್ತೋ ಮಿಚ್ಛಾಆಜೀವೋತಿ ಇಮೇ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾ, ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಪಿಸುಣವಾಚಾ ಫರುಸವಾಚಾತಿ ಇಮೇ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝಾ, ಚೇತನಾಯೇವ ಚೇತ್ಥ **ವಾಚಾ**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪಮಿಚ್ಛಾವಾಯಾಮಸತಿಸಮಾಧಿವಿಮುತ್ತಿಞಾಣಾನಿ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾನಿ।

ಲೋಕಧಮ್ಮೇಸು ಪಟಿಘೋ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝೋ, ಅನುನಯೋ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝೋ, ಯಸೇ ಚ ಪಸಂಸಾಯ ಚ ಅನುನಯೋ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝೋತಿ ಏಕೇ। ಮಚ್ಛರಿಯಾನಿ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾನೇವ।

ವಿಪಲ್ಲಾಸೇಸು ಅನಿಚ್ಚೇ ನಿಚ್ಚಂ, ಅನತ್ತನಿ ಅತ್ತಾತಿ ಚ ಸಞ್ಞಾಚಿತ್ತದಿಟ್ಠಿವಿಪಲ್ಲಾಸಾ, ದುಕ್ಖೇ ಸುಖಂ, ಅಸುಭೇ ಸುಭನ್ತಿ ದಿಟ್ಠಿವಿಪಲ್ಲಾಸೋ ಚಾತಿ ಇಮೇ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾ, ಅಸುಭೇ ಸುಭನ್ತಿ ಸಞ್ಞಾಚಿತ್ತವಿಪಲ್ಲಾಸಾ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝಾ, ದುಕ್ಖೇ ಸುಖನ್ತಿ ಸಞ್ಞಾಚಿತ್ತವಿಪಲ್ಲಾಸಾ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾ।

ಗನ್ಥೇಸು ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಸಇದಂಸಚ್ಚಾಭಿನಿವೇಸಕಾಯಗನ್ಥಾ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾ, ಬ್ಯಾಪಾದಕಾಯಗನ್ಥೋ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝೋ, ಇತರೋ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝೋ।

ಅಗತಿ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾವ।

ಆಸವೇಸು ದಿಟ್ಠಾಸವೋ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝೋ, ಕಾಮಾಸವೋ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝೋ, ಇತರೇ ದ್ವೇ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾ। ಓಘಯೋಗೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ।

ನೀವರಣೇಸು ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾನೀವರಣಂ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಂ, ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚನ್ತಿ ತೀಣಿ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝಾನಿ, ಥಿನಮಿದ್ಧಉದ್ಧಚ್ಚಾನಿ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾನಿ।

ಪರಾಮಾಸೋ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝೋವ।

ಉಪಾದಾನೇಸು ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಲೋಕಿಯಧಮ್ಮಾನಂ ವತ್ಥುಕಾಮವಸೇನ ಕಾಮಾತಿ ಆಗತತ್ತಾ ರೂಪಾರೂಪರಾಗೋಪಿ ಕಾಮುಪಾದಾನೇ ಪತತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಂ, ಸೇಸಾನಿ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾನಿ।

ಅನುಸಯೇಸು ದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾನುಸಯಾ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾವ, ಕಾಮರಾಗಪಟಿಘಾನುಸಯಾ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝಾ, ಮಾನಭವರಾಗಾವಿಜ್ಜಾನುಸಯಾ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾ।

ಮಲೇಸು ದೋಸಮಲಂ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝಂ, ಇತರಾನಿ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾನಿ।

ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥೇಸು ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ ಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ ಮುಸಾವಾದೋ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠೀತಿ ಇಮೇ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾ , ಪಿಸುಣವಾಚಾ ಫರುಸವಾಚಾ ಬ್ಯಾಪಾದೋತಿ ತಯೋ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝಾ, ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪಾಭಿಜ್ಝಾ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾ।

ಅಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಚತ್ತಾರೋ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಚಾತಿ ಪಞ್ಚ ಪಠಮಞಾಣವಜ್ಝಾವ, ದ್ವೇ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ತತಿಯಞಾಣವಜ್ಝಾ, ಸೇಸಾ ಚತುತ್ಥಞಾಣವಜ್ಝಾತಿ।

ಯಞ್ಚ ಯೇನ ವಜ್ಝಂ, ತಂ ತೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಂ ನಾಮ। ತೇನ ವುತ್ತಂ "ಇತಿ ಏತೇಸಂ ಸಂಯೋಜನಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏತಾನಿ ಯಥಾಯೋಗಂ ಪಹಾನಕರಾನೀ"ತಿ।

೮೩೧. ಕಿಂ ಪನೇತಾನಿ ಏತೇ ಧಮ್ಮೇ ಅತೀತಾನಾಗತೇ ಪಜಹನ್ತಿ ಉದಾಹು ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇತಿ। ಕಿಂ ಪನೇತ್ಥ ಯದಿ ತಾವ ಅತೀತಾನಾಗತೇ, ಅಫಲೋ ವಾಯಾಮೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ನತ್ಥಿತಾಯ। ಅಥ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ, ತಥಾಪಿ ಅಫಲೋ, ವಾಯಾಮೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಅತ್ಥಿತಾಯ, ಸಂಕಿಲೇಸಿಕಾ ಚ ಮಗ್ಗಭಾವನಾ ಆಪಜ್ಜತಿ, ವಿಪ್ಪಯುತ್ತತಾ ವಾ ಕಿಲೇಸಾನಂ, ನ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕಿಲೇಸೋ ಚಿತ್ತವಿಪ್ಪಯುತ್ತೋ ನಾಮ ಅತ್ಥೀತಿ। ನಾಯಂ ಆವೇಣಿಕಾ ಚೋದನಾ। ಪಾಳಿಯಂಯೇವ ಹಿ “ಸ್ವಾಯಂ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ, ಅತೀತೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ, ಅನಾಗತೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತೀ”ತಿ ವತ್ವಾ, ಪುನ “ಹಞ್ಚಿ ಅತೀತೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ, ತೇನಹಿ ಖೀಣಂ ಖೇಪೇತಿ, ನಿರುದ್ಧಂ ನಿರೋಧೇತಿ, ವಿಗತಂ ವಿಗಮೇತಿ, ಅತ್ಥಙ್ಗತಂ ಅತ್ಥಙ್ಗಮೇತಿ। ಅತೀತಂ ಯಂ ನತ್ಥಿ, ತಂ ಪಜಹತೀ”ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೦) ಚ ವತ್ವಾ, “ನ ಅತೀತೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತೀ”ತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ।

ತಥಾ “ಹಞ್ಚಿ ಅನಾಗತೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ, ತೇನಹಿ ಅಜಾತಂ ಪಜಹತಿ, ಅನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಪಜಹತಿ, ಅನುಪ್ಪನ್ನಂ ಪಜಹತಿ, ಅಪಾತುಭೂತಂ ಪಜಹತಿ। ಅನಾಗತಂ ಯಂ ನತ್ಥಿ, ತಂ ಪಜಹತೀ”ತಿ ಚ ವತ್ವಾ, “ನ ಅನಾಗತೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತೀ”ತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ।

ತಥಾ “ಹಞ್ಚಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ, ತೇನಹಿ ರತ್ತೋ ರಾಗಂ ಪಜಹತಿ। ದುಟ್ಠೋ ದೋಸಂ, ಮೂಳ್ಹೋ ಮೋಹಂ, ವಿನಿಬದ್ಧೋ ಮಾನಂ, ಪರಾಮಟ್ಠೋ ದಿಟ್ಠಿಂ, ವಿಕ್ಖೇಪಗತೋ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ, ಅನಿಟ್ಠಙ್ಗತೋ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಂ, ಥಾಮಗತೋ ಅನುಸಯಂ ಪಜಹತಿ। ಕಣ್ಹಸುಕ್ಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಯುಗನದ್ಧಾವ ವತ್ತನ್ತಿ। ಸಂಕಿಲೇಸಿಕಾ ಮಗ್ಗಭಾವನಾ ಹೋತೀ”ತಿ ಚ ವತ್ವಾ, “ನ ಅತೀತೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತಿ, ನ ಅನಾಗತೇ, ನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತೀ”ತಿ ಸಬ್ಬಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ, “ತೇನಹಿ ನತ್ಥಿ ಮಗ್ಗಭಾವನಾ, ನತ್ಥಿ ಫಲಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ , ನತ್ಥಿ ಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾನಂ, ನತ್ಥಿ ಧಮ್ಮಾಭಿಸಮಯೋ”ತಿ ಪಞ್ಹಾಪರಿಯೋಸಾನೇ “ನ ಹಿ ನತ್ಥಿ ಮಗ್ಗಭಾವನಾ…ಪೇ॰… ನತ್ಥಿ ಧಮ್ಮಾಭಿಸಮಯೋ”ತಿ ಪಟಿಜಾನಿತ್ವಾ “ಯಥಾ ಕಥಂ ವಿಯಾ”ತಿ ವುತ್ತೇ ಇದಂ ವುತ್ತಂ –

> “ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ತರುಣೋ ರುಕ್ಖೋ ಅಜಾತಫಲೋ, ತಮೇನಂ ಪುರಿಸೋ ಮೂಲೇ ಛಿನ್ದೇಯ್ಯ, ಯೇ ತಸ್ಸ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಅಜಾತಫಲಾ, ತೇ ಅಜಾತಾಯೇವ ನ ಜಾಯನ್ತಿ, ಅನಿಬ್ಬತ್ತಾಯೇವ ನ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ಅನುಪ್ಪನ್ನಾಯೇವ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಅಪಾತುಭೂತಾಯೇವ ನ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ಏವಮೇವ ಉಪ್ಪಾದೋ ಹೇತು ಉಪ್ಪಾದೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಕಿಲೇಸಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಾತಿ ಉಪ್ಪಾದೇ ಆದೀನವಂ ದಿಸ್ವಾ ಅನುಪ್ಪಾದೇ ಚಿತ್ತಂ ಪಕ್ಖನ್ದತಿ, ಅನುಪ್ಪಾದೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಕ್ಖನ್ದತ್ತಾ ಯೇ ಆಯೂಹನಪಚ್ಚಯಾ ಕಿಲೇಸಾ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಯ್ಯುಂ, ತೇ ಅಜಾತಾಯೇವ ನ ಜಾಯನ್ತಿ…ಪೇ॰… ಅಪಾತುಭೂತಾಯೇವ ನ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ಏವಂ ಹೇತುನಿರೋಧಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧೋ। ಪವತ್ತಂ ಹೇತು…ಪೇ॰… ನಿಮಿತ್ತಂ ಹೇತು…ಪೇ॰… ಆಯೂಹನಾ ಹೇತು…ಪೇ॰… ಅನಾಯೂಹನೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಕ್ಖನ್ದತ್ತಾ ಯೇ ಆಯೂಹನಪಚ್ಚಯಾ ಕಿಲೇಸಾ ನಿಬ್ಬತ್ತೇಯ್ಯುಂ, ತೇ ಅಜಾತಾಯೇವ… ಪೇ॰… ಅಪಾತುಭೂತಾಯೇವ ನ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ಏವಂ ಹೇತುನಿರೋಧಾ ದುಕ್ಖನಿರೋಧೋ। ಏವಂ ಅತ್ಥಿ ಮಗ್ಗಭಾವನಾ, ಅತ್ಥಿ ಫಲಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ, ಅತ್ಥಿ ಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾನಂ, ಅತ್ಥಿ ಧಮ್ಮಾಭಿಸಮಯೋ”ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೧೦)।

೮೩೨. ಏತೇನ ಕಿಂ ದೀಪಿತಂ ಹೋತಿ? ಭೂಮಿಲದ್ಧಾನಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಹಾನಂ ದೀಪಿತಂ ಹೋತಿ। ಭೂಮಿಲದ್ಧಾ ಪನ ಕಿಂ ಅತೀತಾನಾಗತಾ ಉದಾಹು ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾತಿ। ಭೂಮಿಲದ್ಧುಪ್ಪನ್ನಾ ಏವ ನಾಮ ತೇ।

೮೩೩. ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹಿ ವತ್ತಮಾನಭೂತಾಪಗತೋಕಾಸಕತಭೂಮಿಲದ್ಧವಸೇನ ಅನೇಕಪ್ಪಭೇದಂ। ತತ್ಥ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಉಪ್ಪಾದಜರಾಭಙ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸಙ್ಖಾತಂ **ವತ್ತಮಾನುಪ್ಪನ್ನಂ** ನಾಮ। ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಂ ಅನುಭೂತಾಪಗತಸಙ್ಖಾತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ ಉಪ್ಪಾದಾದಿತ್ತಯಂ ಅನುಪ್ಪತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಂ ಭೂತಾಪಗತಸಙ್ಖಾತಂ ಸೇಸಸಙ್ಖತಞ್ಚ **ಭೂತಾಪಗತುಪ್ಪನ್ನಂ** ನಾಮ। “ಯಾನಿಸ್ಸ ತಾನಿ ಪುಬ್ಬೇಕತಾನಿ ಕಮ್ಮಾನೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೨೪೮) ಏವಮಾದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಅತೀತಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಅಞ್ಞಂ ವಿಪಾಕಂ ಪಟಿಬಾಹಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಸ್ಸೋಕಾಸಂ ಕತ್ವಾ ಠಿತತ್ತಾ ತಥಾ ಕತೋಕಾಸಞ್ಚ ವಿಪಾಕಂ ಅನುಪ್ಪನ್ನಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಏವಂ ಕತೇ ಓಕಾಸೇ ಏಕನ್ತೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ **ಓಕಾಸಕತುಪ್ಪನ್ನಂ** ನಾಮ। ತಾಸು ತಾಸು ಭೂಮೀಸು ಅಸಮೂಹತಂ ಅಕುಸಲಂ **ಭೂಮಿಲದ್ಧುಪ್ಪನ್ನಂ** ನಾಮ।

೮೩೪. ಏತ್ಥ ಚ ಭೂಮಿಯಾ ಭೂಮಿಲದ್ಧಸ್ಸ ಚ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಭೂಮೀತಿ** ಹಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ ತೇಭೂಮಕಾ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ। **ಭೂಮಿಲದ್ಧಂ** ನಾಮ ತೇಸು ಖನ್ಧೇಸು ಉಪ್ಪತ್ತಿರಹಂ ಕಿಲೇಸಜಾತಂ। ತೇನಹಿ ಸಾ ಭೂಮಿ ಲದ್ಧಾ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಮಾ ಭೂಮಿಲದ್ಧನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಸಾ ಚ ಖೋ ನ ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ। ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಹಿ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಅತೀತಾನಾಗತೇ ಪರಿಞ್ಞಾತೇಪಿ ಚ ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಖನ್ಧೇ ಆರಬ್ಭ ಕಿಲೇಸಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಮಹಾಕಚ್ಚಾನಉಪ್ಪಲವಣ್ಣಾದೀನಂ ಖನ್ಧೇ ಆರಬ್ಭ ಸೋರೇಯ್ಯಸೇಟ್ಠಿ ನನ್ದಮಾಣವಕಾದೀನಂ ವಿಯ। ಯದಿ ಚ ತಂ ಭೂಮಿಲದ್ಧಂ ನಾಮ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪಹೇಯ್ಯತೋ ನ ಕೋಚಿ ಭವಮೂಲಂ ಪಜಹೇಯ್ಯ। ವತ್ಥುವಸೇನ ಪನ ಭೂಮಿಲದ್ಧಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಹಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಅಪರಿಞ್ಞಾತಾ ಖನ್ಧಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಾದತೋ ಪಭುತಿ ತೇಸು ವಟ್ಟಮೂಲಂ ಕಿಲೇಸಜಾತಂ ಅನುಸೇತಿ। ತಂ ಅಪ್ಪಹೀನಟ್ಠೇನ ಭೂಮಿಲದ್ಧನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೮೩೫. ತತ್ಥ ಚ ಯಸ್ಸ ಯೇಸು ಖನ್ಧೇಸು ಅಪ್ಪಹೀನಟ್ಠೇನ ಅನುಸಯಿತಾ ಕಿಲೇಸಾ, ತಸ್ಸ ತೇ ಏವ ಖನ್ಧಾ ತೇಸಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ವತ್ಥು, ನ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಸನ್ತಕಾ ಖನ್ಧಾ। ಅತೀತಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಚ ಅಪ್ಪಹೀನಾನುಸಯಿತಾನಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಅತೀತಕ್ಖನ್ಧಾವ ವತ್ಥು, ನ ಇತರೇ। ಏಸ ನಯೋ ಅನಾಗತಾದೀಸು। ತಥಾ ಕಾಮಾವಚರಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಅಪ್ಪಹೀನಾನುಸಯಿತಾನಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಕಾಮಾವಚರಕ್ಖನ್ಧಾವ ವತ್ಥು, ನ ಇತರೇ। ಏಸ ನಯೋ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರೇಸು। ಸೋತಾಪನ್ನಾದೀಸು ಪನ ಯಸ್ಸ ಯಸ್ಸ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಖನ್ಧೇಸು ತಂ ತಂ ವಟ್ಟಮೂಲಂ ಕಿಲೇಸಜಾತಂ ತೇನ ತೇನ ಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀನಂ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ತೇ ತೇ ಖನ್ಧಾ ಪಹೀನಾನಂ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ವಟ್ಟಮೂಲಕಿಲೇಸಾನಂ ಅವತ್ಥುತೋ ಭೂಮೀತಿ ಸಙ್ಖಂ ನ ಲಭನ್ತಿ। ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸೋವ ವಟ್ಟಮೂಲಕಿಲೇಸಾನಂ ಅಪ್ಪಹೀನತ್ತಾ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಕರಿಯಮಾನಂ ಕಮ್ಮಂ ಕುಸಲಂ ಅಕುಸಲಂ ವಾ ಹೋತಿ। ಇಚ್ಚಸ್ಸ ಕಮ್ಮಕಿಲೇಸಪಚ್ಚಯಾ ವಟ್ಟಂ ವಟ್ಟತಿ। ತಸ್ಸೇತಂ ವಟ್ಟಮೂಲಂ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇಯೇವ, ನ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಾದೀಸು। ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೇಯೇವ ವಾ, ನ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾದೀಸೂತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಅವಿಸೇಸೇನ ಪಞ್ಚಸುಪಿ ಖನ್ಧೇಸು ಅನುಸಯಿತತ್ತಾ।

೮೩೬. ಕಥಂ? ಪಥವೀರಸಾದಿ ವಿಯ ರುಕ್ಖೇ। ಯಥಾ ಹಿ ಮಹಾರುಕ್ಖೇ ಪಥವೀತಲಂ ಅಧಿಟ್ಠಾಯ ಪಥವೀರಸಞ್ಚ ಆಪೋರಸಞ್ಚ ನಿಸ್ಸಾಯ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಮೂಲಖನ್ಧಸಾಖಪಸಾಖಪಲ್ಲವಪಲಾಸಪುಪ್ಫಫಲೇಹಿ ವಡ್ಢಿತ್ವಾ ನಭಂ ಪೂರೇತ್ವಾ ಯಾವ ಕಪ್ಪಾವಸಾನಾ ಬೀಜಪರಮ್ಪರಾಯ ರುಕ್ಖಪವೇಣಿಂ ಸನ್ತಾನಯಮಾನೇ ಠಿತೇ ತಂ ಪಥವೀರಸಾದಿ ಮೂಲೇಯೇವ, ನ ಖನ್ಧಾದೀಸು…ಪೇ॰… ಫಲೇಯೇವ ವಾ, ನ ಮೂಲಾದೀಸೂತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಅವಿಸೇಸೇನ ಸಬ್ಬೇಸು ಮೂಲಾದೀಸು ಅನುಗತತ್ತಾತಿ।

ಯಥಾ ಪನ ತಸ್ಸೇವ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಪುಪ್ಫಫಲಾದೀಸು ನಿಬ್ಬಿನ್ನೋ ಕೋಚಿ ಪುರಿಸೋ ಚತೂಸು ದಿಸಾಸು ಮಣ್ಡೂಕಕಣ್ಟಕಂ ನಾಮ ವಿಸಕಣ್ಟಕಂ ಆಕೋಟೇಯ್ಯ, ಅಥ ಸೋ ರುಕ್ಖೋ ತೇನ ವಿಸಸಮ್ಫಸ್ಸೇನ ಫುಟ್ಠೋ ಪಥವೀರಸಆಪೋರಸಾನಂ ಪರಿಯಾದಿಣ್ಣತ್ತಾ ಅಪ್ಪಸವನಧಮ್ಮತಂ ಆಗಮ್ಮ ಪುನ ಸನ್ತಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯ, ಏವಮೇವ ಖನ್ಧಪವತ್ತಿಯಂ ನಿಬ್ಬಿನ್ನೋ ಕುಲಪುತ್ತೋ ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸ ಚತೂಸು ದಿಸಾಸು ರುಕ್ಖೇ ವಿಸಯೋಜನಂ ವಿಯ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ಚತುಮಗ್ಗಭಾವನಂ ಆರಭತಿ। ಅಥಸ್ಸ ಸೋ ಖನ್ಧಸನ್ತಾನೋ ತೇನ ಚತುಮಗ್ಗವಿಸಸಮ್ಫಸ್ಸೇನ ಸಬ್ಬಸೋ ವಟ್ಟಮೂಲಕಕಿಲೇಸಾನಂ ಪರಿಯಾದಿಣ್ಣತ್ತಾ ಕಿರಿಯಭಾವಮತ್ತಉಪಗತಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಸಬ್ಬಕಮ್ಮಪ್ಪಭೇದೋ ಹುತ್ವಾ ಆಯತಿಂ ಪುನಬ್ಭವಾನಭಿನಿಬ್ಬತ್ತನಧಮ್ಮತಂ ಆಗಮ್ಮ ಭವನ್ತರಸನ್ತಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಕೇವಲಂ ಚರಿಮವಿಞ್ಞಾಣನಿರೋಧೇನ ನಿರಿನ್ಧನೋ ವಿಯ ಜಾತವೇದೋ ಅನುಪಾದಾನೋ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯತಿ, ಏವಂ ಭೂಮಿಯಾ ಭೂಮಿಲದ್ಧಸ್ಸ ಚ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೮೩೭. ಅಪಿಚ ಅಪರಮ್ಪಿ ಸಮುದಾಚಾರಆರಮ್ಮಣಾಧಿಗ್ಗಹಿತಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಅಸಮೂಹತವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ। ತತ್ಥ ವತ್ತಮಾನುಪ್ಪನ್ನಮೇವ **ಸಮುದಾಚಾರುಪ್ಪನ್ನಂ**। ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಪನ ಆಪಾಥಗತೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಕಿಲೇಸಜಾತಂ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಧಿಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಏವ ಅಪರಭಾಗೇ ಏಕನ್ತೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿತೋ **ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಗ್ಗಹಿತುಪ್ಪನ್ನ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಕಲ್ಯಾಣಿಗಾಮೇ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರತೋ ಮಹಾತಿಸ್ಸತ್ಥೇರಸ್ಸ ವಿಸಭಾಗರೂಪದಸ್ಸನೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಕಿಲೇಸಜಾತಂ ವಿಯ। ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾನಂ ಅಞ್ಞತರವಸೇನ ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಂ ಕಿಲೇಸಜಾತಂ ಚಿತ್ತಸನ್ತತಿಮನಾರೂಳ್ಹಮ್ಪಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿನಿವಾರಕಸ್ಸ ಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾ **ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತುಪ್ಪನ್ನಂ** ನಾಮ। ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಪನ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಮ್ಪಿ ಅರಿಯಮಗ್ಗೇನ ಅಸಮೂಹತತ್ತಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿಧಮ್ಮತಂ ಅನತೀತತಾಯ **ಅಸಮೂಹತುಪ್ಪನ್ನ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಆಕಾಸೇನ ಗಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ ಅಟ್ಠಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭಿನೋ ಥೇರಸ್ಸ ಕುಸುಮಿತರುಕ್ಖೇ ಉಪವನೇ ಪುಪ್ಫಾನಿ ಉಚ್ಚಿನನ್ತಸ್ಸ ಮಧುರೇನ ಸರೇನ ಗಾಯತೋ ಮಾತುಗಾಮಸ್ಸ ಗೀತಸವನೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಕಿಲೇಸಜಾತಂ ವಿಯ। ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಗ್ಗಹಿತಾವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಅಸಮೂಹತುಪ್ಪನ್ನಂ ಭೂಮಿಲದ್ಧೇನೇವ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೮೩೮. ಇಚ್ಚೇತಸ್ಮಿಂ ವುತ್ತಪ್ಪಭೇದೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ಯದೇತಂ ವತ್ತಮಾನಭೂತಾಪಗತೋಕಾಸಕತಸಮುದಾಚಾರಸಙ್ಖಾತಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ತಂ ಅಮಗ್ಗವಜ್ಝತ್ತಾ ಕೇನಚಿಪಿ ಞಾಣೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಂ ನ ಹೋತಿ। ಯಂ ಪನೇತಂ ಭೂಮಿಲದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾಧಿಗ್ಗಹಿತಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಅಸಮೂಹತಸಙ್ಖಾತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ತಸ್ಸ ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಭಾವಂ ವಿನಾಸಯಮಾನಂ ಯಸ್ಮಾ ತಂ ತಂ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಪಹಾತಬ್ಬಂ ಹೋತೀತಿ। ಏವಮೇತ್ಥ ಯೇ ಯೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಧಮ್ಮಾ, ತೇಸಂ ಪಹಾನಞ್ಚ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ।

ಪರಿಞ್ಞಾದಿಕಿಚ್ಚಕಥಾ

೮೩೯. ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಪರಿಞ್ಞಾದೀನಿ, ಯಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ ಅಭಿಸಮಯಕಾಲೇ।
ತಾನಿ ಚ ಯಥಾಸಭಾವೇನ, ಜಾನಿತಬ್ಬಾನಿ ಸಬ್ಬಾನೀತಿ॥

ಸಚ್ಚಾಭಿಸಮಯಕಾಲಂ ಹಿ ಏತೇಸು ಚತೂಸು ಞಾಣೇಸು ಏಕೇಕಸ್ಸ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಪರಿಞ್ಞಾ ಪಹಾನಂ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ ಭಾವನಾತಿ ಏತಾನಿ ಪರಿಞ್ಞಾದೀನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ, ತಾನಿ ಯಥಾಸಭಾವೇನ ಜಾನಿತಬ್ಬಾನಿ। ವುತ್ತಂ ಹೇತಂ ಪೋರಾಣೇಹಿ -

“ಯಥಾ ಪದೀಪೋ ಅಪುಬ್ಬಂ ಅಚರಿಮಂ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಕರೋತಿ, ವಟ್ಟಿಂ ಝಾಪೇತಿ, ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿಧಮತಿ, ಆಲೋಕಂ ಪರಿವಿದಂಸೇತಿ, ಸಿನೇಹಂ ಪರಿಯಾದಿಯತಿ, ಏವಮೇವ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಅಪುಬ್ಬಂ ಅಚರಿಮಂ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಅಭಿಸಮೇತಿ, ದುಕ್ಖಂ ಪರಿಞ್ಞಾಭಿಸಮಯೇನ ಅಭಿಸಮೇತಿ, ಸಮುದಯಂ ಪಹಾನಾಭಿಸಮಯೇನ ಅಭಿಸಮೇತಿ, ಮಗ್ಗಂ ಭಾವನಾಭಿಸಮಯೇನ ಅಭಿಸಮೇತಿ, ನಿರೋಧಂ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಭಿಸಮಯೇನ ಅಭಿಸಮೇತಿ। ಕಿಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ? ನಿರೋಧಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರಿತ್ವಾ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಪಾಪುಣಾತಿ ಪಸ್ಸತಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀ”ತಿ।

ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ “ಯೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದುಕ್ಖಂ ಪಸ್ಸತಿ, ದುಕ್ಖಸಮುದಯಮ್ಪಿ ಸೋ ಪಸ್ಸತಿ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧಮ್ಪಿ ಪಸ್ಸತಿ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಂ ಪಟಿಪದಮ್ಪಿ ಪಸ್ಸತೀ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧೦೦) ಸಬ್ಬಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಅಪರಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ “ಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಞಾಣಂ, ದುಕ್ಖೇಪೇತಂ ಞಾಣಂ, ದುಕ್ಖಸಮುದಯೇಪೇತಂ ಞಾಣಂ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧೇಪೇತಂ ಞಾಣಂ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಯಾ ಪಟಿಪದಾಯಪೇತಂ ಞಾಣ”ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೮೯೪; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೧೦೯)।

ತತ್ಥ ಯಥಾ ಪದೀಪೋ ವಟ್ಟಿಂ ಝಾಪೇತಿ, ಏವಂ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ ದುಕ್ಖಂ ಪರಿಜಾನಾತಿ। ಯಥಾ ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿಧಮತಿ, ಏವಂ ಸಮುದಯಂ ಪಜಹತಿ। ಯಥಾ ಆಲೋಕಂ ಪರಿವಿದಂಸೇತಿ, ಏವಂ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯತಾಯ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದಿಧಮ್ಮಸಙ್ಖಾತಂ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತಿ। ಯಥಾ ಸಿನೇಹಂ ಪರಿಯಾದಿಯತಿ, ಏವಂ ಕಿಲೇಸಪರಿಯಾದಾನಂ ನಿರೋಧಂ ಸಚ್ಛಿಕರೋತೀತಿ ಏವಂ ಉಪಮಾಸಂಸನ್ದನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೮೪೦. ಅಪರೋ ನಯೋ - ಯಥಾ ಸೂರಿಯೋ ಉದಯನ್ತೋ ಅಪುಬ್ಬಂ ಅಚರಿಮಂ ಸಹ ಪಾತುಭಾವಾ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಕರೋತಿ, ರೂಪಗತಾನಿ ಓಭಾಸೇತಿ, ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿಧಮತಿ, ಆಲೋಕಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಸೀತಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭೇತಿ, ಏವಮೇವ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ನಿರೋಧಂ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಭಿಸಮಯೇನ ಅಭಿಸಮೇತಿ। ಇಧಾಪಿ ಯಥಾ ಸೂರಿಯೋ ರೂಪಗತಾನಿ ಓಭಾಸೇತಿ, ಏವಂ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ ದುಕ್ಖಂ ಪರಿಜಾನಾತಿ। ಯಥಾ ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿಧಮತಿ, ಏವಂ ಸಮುದಯಂ ಪಜಹತಿ। ಯಥಾ ಆಲೋಕಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಏವಂ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯತಾಯ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತಿ। ಯಥಾ ಸೀತಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭೇತಿ, ಏವಂ ಕಿಲೇಸಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಂ ನಿರೋಧಂ ಸಚ್ಛಿಕರೋತೀತಿ ಏವಂ ಉಪಮಾಸಂಸನ್ದನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೮೪೧. ಅಪರೋ ನಯೋ - ಯಥಾ ನಾವಾ ಅಪುಬ್ಬಂ ಅಚರಿಮಂ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಕರೋತಿ, ಓರಿಮತೀರಂ ಪಜಹತಿ, ಸೋತಂ ಛಿನ್ದತಿ, ಭಣ್ಡಂ ವಹತಿ, ಪಾರಿಮತೀರಂ ಅಪ್ಪೇತಿ, ಏವಮೇವ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ನಿರೋಧಂ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಭಿಸಮಯೇನ ಅಭಿಸಮೇತಿ। ಏತ್ಥಾಪಿ ಯಥಾ ನಾವಾ ಓರಿಮತೀರಂ ಪಜಹತಿ, ಏವಂ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ ದುಕ್ಖಂ ಪರಿಜಾನಾತಿ। ಯಥಾ ಸೋತಂ ಛಿನ್ದತಿ, ಏವಂ ಸಮುದಯಂ ಪಜಹತಿ। ಯಥಾ ಭಣ್ಡಂ ವಹತಿ, ಏವಂ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯತಾಯ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತಿ। ಯಥಾ ಪಾರಿಮತೀರಂ ಅಪ್ಪೇತಿ, ಏವಂ ಪಾರಿಮತೀರಭೂತಂ ನಿರೋಧಂ ಸಚ್ಛಿಕರೋತೀತಿ ಏವಂ ಉಪಮಾಸಂಸನ್ದನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೮೪೨. ಏವಂ ಸಚ್ಚಾಭಿಸಮಯಕಾಲಸ್ಮಿಂ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಚತುನ್ನಂ ಕಿಚ್ಚಾನಂ ವಸೇನ ಪವತ್ತಞಾಣಸ್ಸ ಪನಸ್ಸ ಸೋಳಸಹಾಕಾರೇಹಿ ತಥಟ್ಠೇನ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಏಕಪಟಿವೇಧಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಯಥಾಹ -

> "ಕಥಂ ತಥಟ್ಠೇನ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಏಕಪಟಿವೇಧಾನಿ? ಸೋಳಸಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ತಥಟ್ಠೇನ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಏಕಪಟಿವೇಧಾನಿ। **ದುಕ್ಖಸ್ಸ** ಪೀಳನಟ್ಠೋ, ಸಙ್ಖತಟ್ಠೋ, ಸನ್ತಾಪಟ್ಠೋ, ವಿಪರಿಣಾಮಟ್ಠೋ, ತಥಟ್ಠೋ। **ಸಮುದಯಸ್ಸ** ಆಯೂಹನಟ್ಠೋ, ನಿದಾನಟ್ಠೋ, ಸಂಯೋಗಟ್ಠೋ, ಪಲಿಬೋಧಟ್ಠೋ, ತಥಟ್ಠೋ। **ನಿರೋಧಸ್ಸ** ನಿಸ್ಸರಣಟ್ಠೋ, ವಿವೇಕಟ್ಠೋ, ಅಸಙ್ಖತಟ್ಠೋ, ಅಮತಟ್ಠೋ, ತಥಟ್ಠೋ। **ಮಗ್ಗಸ್ಸ** ನಿಯ್ಯಾನಟ್ಠೋ, ಹೇತುಟ್ಠೋ, ದಸ್ಸನಟ್ಠೋ, ಅಧಿಪತೇಯ್ಯಟ್ಠೋ, ತಥಟ್ಠೋ। ಇಮೇಹಿ ಸೋಳಸಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ ತಥಟ್ಠೇನ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಏಕಸಙ್ಗಹಿತಾನಿ। ಯಂ ಏಕಸಙ್ಗಹಿತಂ, ತಂ ಏಕತ್ತಂ। ಯಂ ಏಕತ್ತಂ, ತಂ ಏಕೇನ ಞಾಣೇನ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಏಕಪಟಿವೇಧಾನೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೧೧)।

೮೪೩. ತತ್ಥ ಸಿಯಾ ಯದಾ ದುಕ್ಖಾದೀನಂ ಅಞ್ಞೇಪಿ ರೋಗಗಣ್ಡಾದಯೋ ಅತ್ಥಾ ಅತ್ಥಿ, ಅಥ ಕಸ್ಮಾ ಚತ್ತಾರೋಯೇವ ವುತ್ತಾತಿ। ಏತ್ಥ ವದಾಮ, ಅಞ್ಞಸಚ್ಚದಸ್ಸನವಸೇನ ಆವಿಭಾವತೋ। "ತತ್ಥ ಕತಮಂ ದುಕ್ಖೇ ಞಾಣಂ? ದುಕ್ಖಂ ಆರಬ್ಭ ಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಪಞ್ಞಾ ಪಜಾನನಾ"ತಿಆದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೭೯೪; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೧೦೯) ಹಿ ನಯೇನ ಏಕೇಕಸಚ್ಚಾರಮ್ಮಣವಸೇನಾಪಿ ಸಚ್ಚಞಾಣಂ ವುತ್ತಂ। "ಯೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದುಕ್ಖಂ ಪಸ್ಸತಿ, ಸಮುದಯಮ್ಪಿ ಸೋ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧೦೦) ನಯೇನ ಏಕಂ ಸಚ್ಚಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಸೇಸೇಸುಪಿ ಕಿಚ್ಚನಿಪ್ಫತ್ತಿವಸೇನಾಪಿ ವುತ್ತಂ।

ತತ್ಥ ಯದಾ ಏಕೇಕಂ ಸಚ್ಚಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ, ತದಾ ಸಮುದಯದಸ್ಸನೇನ ತಾವ ಸಭಾವತೋ ಪೀಳನಲಕ್ಖಣಸ್ಸಾಪಿ **ದುಕ್ಖಸ್ಸ**, ಯಸ್ಮಾ ತಂ ಆಯೂಹನಲಕ್ಖಣೇನ ಸಮುದಯೇನ ಆಯೂಹಿತಂ ಸಙ್ಖತಂ ರಾಸಿಕತಂ, ತಸ್ಮಾಸ್ಸ ಸೋ ಸಙ್ಖತಟ್ಠೋ ಆವಿಭವತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಮಗ್ಗೋ ಕಿಲೇಸಸನ್ತಾಪಹರೋ ಸುಸೀತಲೋ, ತಸ್ಮಾಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ಸನ್ತಾಪಟ್ಠೋ ಆವಿಭವತಿ ಆಯಸ್ಮತೋ ನನ್ದಸ್ಸ ಅಚ್ಛರಾದಸ್ಸನೇನ ಸುನ್ದರಿಯಾ ಅನಭಿರೂಪಭಾವೋ ವಿಯ। ಅವಿಪರಿಣಾಮಧಮ್ಮಸ್ಸ ಪನ ನಿರೋಧಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನಸ್ಸ ವಿಪರಿಣಾಮಟ್ಠೋ ಆವಿಭವತೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವೇತ್ಥ ನತ್ಥಿ।

ತಥಾ ಸಭಾವತೋ ಆಯೂಹನಲಕ್ಖಣಸ್ಸಾಪಿ **ಸಮುದಯಸ್ಸ**, ದುಕ್ಖದಸ್ಸನೇನ ನಿದಾನಟ್ಠೋ ಆವಿಭವತಿ ಅಸಪ್ಪಾಯಭೋಜನತೋ ಉಪ್ಪನ್ನಬ್ಯಾಧಿದಸ್ಸನೇನ ಭೋಜನಸ್ಸ ಬ್ಯಾಧಿನಿದಾನಭಾವೋ ವಿಯ। ವಿಸಂಯೋಗಭೂತಸ್ಸ ನಿರೋಧಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ಸಂಯೋಗಟ್ಠೋ। ನಿಯ್ಯಾನಭೂತಸ್ಸ ಚ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ಪಲಿಬೋಧಟ್ಠೋತಿ।

ತಥಾ ನಿಸ್ಸರಣಲಕ್ಖಣಸ್ಸಾಪಿ **ನಿರೋಧಸ್ಸ**, ಅವಿವೇಕಭೂತಸ್ಸ ಸಮುದಯಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ವಿವೇಕಟ್ಠೋ ಆವಿಭವತಿ। ಮಗ್ಗದಸ್ಸನೇನ ಅಸಙ್ಖತಟ್ಠೋ, ಇಮಿನಾ ಹಿ ಅನಮತಗ್ಗಸಂಸಾರೇ ಮಗ್ಗೋ ನದಿಟ್ಠಪುಬ್ಬೋ, ಸೋಪಿ ಚ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಸಙ್ಖತೋಯೇವಾತಿ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖತಭಾವೋ ಅತಿವಿಯ ಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ। ದುಕ್ಖದಸ್ಸನೇನ ಪನಸ್ಸ ಅಮತಟ್ಠೋ ಆವಿಭವತಿ, ದುಕ್ಖಂ ಹಿ ವಿಸಂ, ಅಮತಂ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ।

ತಥಾ ನಿಯ್ಯಾನಲಕ್ಖಣಸ್ಸಾಪಿ **ಮಗ್ಗಸ್ಸ**, ಸಮುದಯದಸ್ಸನೇನ "ನಾಯಂ ಹೇತು ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಪತ್ತಿಯಾ, ಅಯಂ ಹೇತೂ"ತಿ ಹೇತುಟ್ಠೋ ಆವಿಭವತಿ। ನಿರೋಧದಸ್ಸನೇನ ದಸ್ಸನಟ್ಠೋ, ಪರಮಸುಖುಮಾನಿ ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತೋ "ವಿಪ್ಪಸನ್ನಂ ವತ ಮೇ ಚಕ್ಖೂ"ನ್ತಿ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ವಿಪ್ಪಸನ್ನಭಾವೋ ವಿಯ। ದುಕ್ಖದಸ್ಸನೇನ ಅಧಿಪತೇಯ್ಯಟ್ಠೋ, ಅನೇಕರೋಗಾತುರಕಪಣಜನದಸ್ಸನೇನ ಇಸ್ಸರಜನಸ್ಸ ಉಳಾರಭಾವೋ ವಿಯಾತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಸಲಕ್ಖಣವಸೇನ ಏಕೇಕಸ್ಸ, ಅಞ್ಞಸಚ್ಚದಸ್ಸನವಸೇನ ಚ ಇತರೇಸಂ ತಿಣ್ಣಂ ತಿಣ್ಣಂ ಆವಿಭಾವತೋ ಏಕೇಕಸ್ಸ ಚತ್ತಾರೋ ಚತ್ತಾರೋ ಅತ್ಥಾ ವುತ್ತಾ। ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಪನ ಸಬ್ಬೇ ಚೇತೇ ಅತ್ಥಾ ಏಕೇನೇವ ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಚತುಕಿಚ್ಚೇನ ಞಾಣೇನ ಪಟಿವೇಧಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ। ಯೇ ಪನ ನಾನಾಭಿಸಮಯಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಉತ್ತರಂ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಕಥಾವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ವುತ್ತಮೇವ।

ಪರಿಞ್ಞಾದಿಪ್ಪಭೇದಕಥಾ

೮೪೪. ಇದಾನಿ ಯಾನಿ ತಾನಿ ಪರಿಞ್ಞಾದೀನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ, ತೇಸು -

> ತಿವಿಧಾ ಹೋತಿ ಪರಿಞ್ಞಾ, ತಥಾ ಪಹಾನಮ್ಪಿ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಪಿ।
> ದ್ವೇ ಭಾವನಾ ಅಭಿಮತಾ, ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ತತ್ಥ ಞಾತಬ್ಬೋ॥

೮೪೫. **ತಿವಿಧಾ ಹೋತಿ ಪರಿಞ್ಞಾ**ತಿ ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾ ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾ ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾತಿ ಏವಂ ಪರಿಞ್ಞಾ ತಿವಿಧಾ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ "ಅಭಿಞ್ಞಾಪಞ್ಞಾ ಞಾತಟ್ಠೇನ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಮಾತಿಕಾ ೧.೨೦) ಏವಂ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ "ಯೇ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಭಿಞ್ಞಾತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಞಾತಾ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೭೫) ಏವಂ ಸಙ್ಖೇಪತೋ, "ಸಬ್ಬಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ। ಕಿಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಬ್ಬಂ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ? ಚಕ್ಖುಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨) ನಯೇನ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವುತ್ತಾ **ಞಾತಪರಿಞ್ಞಾ** ನಾಮ। ತಸ್ಸಾ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯನಾಮರೂಪಾಭಿಜಾನನಾ ಆವೇಣಿಕಾ ಭೂಮಿ।

೮೪೬. "ಪರಿಞ್ಞಾಪಞ್ಞಾ ತೀರಣಟ್ಠೇನ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಮಾತಿಕಾ ೧.೨೧) ಏವಂ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ಪನ "ಯೇ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಪರಿಞ್ಞಾತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ತೀರಿತಾ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೭೫) ಏವಂ ಸಙ್ಖೇಪತೋ, "ಸಬ್ಬಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ। ಕಿಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಬ್ಬಂ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ? ಚಕ್ಖುಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೧) ನಯೇನ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವುತ್ತಾ **ತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾ** ನಾಮ। ತಸ್ಸಾ ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾತಿ ತೀರಣವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಾಯ ಯಾವ ಅನುಲೋಮಾ ಆವೇಣಿಕಾ ಭೂಮಿ।

೮೪೭. "ಪಹಾನಪಞ್ಞಾ ಪರಿಚ್ಚಾಗಟ್ಠೇನ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಮಾತಿಕಾ ೧.೨೨) ಏವಂ ಪನ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ "ಯೇ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಪಹೀನಾ ಹೋನ್ತಿ, ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಪರಿಚ್ಚತ್ತಾ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೭೫) ಏವಂ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವುತ್ತಾ "ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಂ ಪಜಹತೀ"ತಿಆದಿನಯಪ್ಪವತ್ತಾ **ಪಹಾನಪರಿಞ್ಞಾ**। ತಸ್ಸಾ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಮಗ್ಗಞಾಣಾ ಭೂಮಿ, ಅಯಂ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ।

ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಞಾತತೀರಣಪರಿಞ್ಞಾಯೋಪಿ ತದತ್ಥಾಯೇವ, ಯಸ್ಮಾ ಚ ಯೇ ಧಮ್ಮೇ ಪಜಹತಿ, ತೇ ನಿಯಮತೋ ಞಾತಾ ಚೇವ ತೀರಿತಾ ಚ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪರಿಞ್ಞಾತ್ತಯಮ್ಪಿ ಇಮಿನಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೮೪೮. **ತಥಾ ಪಹಾನಮ್ಪೀ**ತಿ ಪಹಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನಪ್ಪಹಾನಂ ತದಙ್ಗಪ್ಪಹಾನಂ ಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಹಾನನ್ತಿ ಪರಿಞ್ಞಾ ವಿಯ ತಿವಿಧಮೇವ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಯಂ ಸಸೇವಾಲೇ ಉದಕೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತೇನ ಘಟೇನ ಸೇವಾಲಸ್ಸ ವಿಯ ತೇನ ತೇನ ಲೋಕಿಯಸಮಾಧಿನಾ ನೀವರಣಾದೀನಂ ಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನಂ, ಇದಂ **ವಿಕ್ಖಮ್ಭನಪ್ಪಹಾನಂ** ನಾಮ। ಪಾಳಿಯಂ ಪನ "ವಿಕ್ಖಮ್ಭನಪ್ಪಹಾನಞ್ಚ ನೀವರಣಾನಂ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಭಾವಯತೋ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೪) ನೀವರಣಾನಞ್ಞೇವ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನಂ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಪಾಕಟತ್ತಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ನೀವರಣಾನಿ ಹಿ ಝಾನಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇಪಿ ಪಚ್ಛಾಭಾಗೇಪಿ ನ ಸಹಸಾ ಚಿತ್ತಂ ಅಜ್ಝೋತ್ಥರನ್ತಿ, ವಿತಕ್ಕಾದಯೋ ಅಪ್ಪಿತಕ್ಖಣೇಯೇವ। ತಸ್ಮಾ ನೀವರಣಾನಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನಂ ಪಾಕಟಂ।

೮೪೯. ಯಂ ಪನ ರತ್ತಿಭಾಗೇ ಸಮುಜ್ಜಲಿತೇನ ಪದೀಪೇನ ಅನ್ಧಕಾರಸ್ಸ ವಿಯ ತೇನ ತೇನ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಅವಯವಭೂತೇನ ಞಾಣಙ್ಗೇನ ಪಟಿಪಕ್ಖವಸೇನೇವ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪಹಾತಬ್ಬಧಮ್ಮಸ್ಸ ಪಹಾನಂ, ಇದಂ **ತದಙ್ಗಪ್ಪಹಾನಂ** ನಾಮ। ಸೇಯ್ಯಥಿದಂ - ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ತಾವ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿಯಾ। ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹೇನ ಅಹೇತುವಿಸಮಹೇತುದಿಟ್ಠಿಯಾ ಚೇವ ಕಙ್ಖಾಮಲಸ್ಸ ಚ। ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನೇನ "ಅಹಂ ಮಮಾ"ತಿ ಸಮೂಹಗಾಹಸ್ಸ। ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗವವತ್ಥಾನೇನ ಅಮಗ್ಗೇ ಮಗ್ಗಸಞ್ಞಾಯ। ಉದಯದಸ್ಸನೇನ ಉಚ್ಛೇದದಿಟ್ಠಿಯಾ। ವಯದಸ್ಸನೇನ ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಯಾ। ಭಯತುಪಟ್ಠಾನೇನ ಸಭಯೇ ಅಭಯಸಞ್ಞಾಯ। ಆದೀನವದಸ್ಸನೇನ ಅಸ್ಸಾದಸಞ್ಞಾಯ। ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನೇನ ಅಭಿರತಿಸಞ್ಞಾಯ। ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಯ ಅಮುಞ್ಚಿತುಕಾಮಭಾವಸ್ಸ। ಪಟಿಸಙ್ಖಾನೇನ ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಾನಸ್ಸ। ಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಅನುಪೇಕ್ಖನಸ್ಸ। ಅನುಲೋಮೇನ ಸಚ್ಚಪಟಿಲೋಮಗಾಹಸ್ಸ ಪಹಾನಂ।

ಯಂ ವಾ ಪನ ಅಟ್ಠಾರಸಸು ಮಹಾವಿಪಸ್ಸನಾಸು ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾಯ। ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಸುಖಸಞ್ಞಾಯ। ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಅತ್ತಸಞ್ಞಾಯ। ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ನನ್ದಿಯಾ। ವಿರಾಗಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ರಾಗಸ್ಸ। ನಿರೋಧಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಸಮುದಯಸ್ಸ। ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಆದಾನಸ್ಸ। ಖಯಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಘನಸಞ್ಞಾಯ। ವಯಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಆಯೂಹನಸ್ಸ। ವಿಪರಿಣಾಮಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಧುವಸಞ್ಞಾಯ। ಅನಿಮಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ। ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಪಣಿಧಿಯಾ। ಸುಞ್ಞತಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಅಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ। ಅಧಿಪಞ್ಞಾಧಮ್ಮವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಸಾರಾದಾನಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ। ಯಥಾಭೂತಞಾಣದಸ್ಸನೇನ ಸಮ್ಮೋಹಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ। ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಆಲಯಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ। ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಾಯ। ವಿವಟ್ಟಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಸಂಯೋಗಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಪಹಾನಂ। ಇದಮ್ಪಿ **ತದಙ್ಗಪ್ಪಹಾನ**ಮೇವ।

೮೫೦. ತತ್ಥ ಯಥಾ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾದೀಹಿ ಸತ್ತಹಿ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾದೀನಂ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ, ತಂ ಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನೇ ವುತ್ತಮೇವ।

ಖಯಾನುಪಸ್ಸನಾತಿ ಪನ ಘನವಿನಿಬ್ಭೋಗಂ ಕತ್ವಾ ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನಾತಿ ಏವಂ ಖಯಂ ಪಸ್ಸತೋ ಞಾಣಂ। ತೇನ ಘನಸಞ್ಞಾಯ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ।

ವಯಾನುಪಸ್ಸನಾತಿ -

> ಆರಮ್ಮಣಾನ್ವಯೇನ, ಉಭೋ ಏಕವವತ್ಥಾನಾ।
> ನಿರೋಧೇ ಅಧಿಮುತ್ತತಾ, ವಯಲಕ್ಖಣವಿಪಸ್ಸನಾತಿ॥ -

ಏವಂ ವುತ್ತಾ ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ಚೇವ ಅನ್ವಯತೋ ಚ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಭಙ್ಗಂ ದಿಸ್ವಾ ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ಭಙ್ಗಸಙ್ಖಾತೇ ನಿರೋಧೇ ಅಧಿಮುತ್ತತಾ, ತಾಯ ಆಯೂಹನಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ। ಯೇಸಂ ಹಿ ಅತ್ಥಾಯ ಆಯೂಹೇಯ್ಯ, "ತೇ ಏವಂ ವಯಧಮ್ಮಾ"ತಿ ವಿಪಸ್ಸತೋ ಆಯೂಹನೇ ಚಿತ್ತಂ ನ ನಮತಿ।

ವಿಪರಿಣಾಮಾನುಪಸ್ಸನಾತಿ ರೂಪಸತ್ತಕಾದಿವಸೇನ ತಂ ತಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ಅಞ್ಞಥಾಪವತ್ತಿದಸ್ಸನಂ। ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ವಾ ಜರಾಯ ಚೇವ ಮರಣೇನ ಚ ದ್ವೀಹಾಕಾರೇಹಿ ವಿಪರಿಣಾಮದಸ್ಸನಂ, ತಾಯ ಧುವಸಞ್ಞಾಯ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ।

ಅನಿಮಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾತಿ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾವ, ತಾಯ ನಿಚ್ಚನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ।

ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾನುಪಸ್ಸನಾತಿ ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾವ, ತಾಯ ಸುಖಪಣಿಧಿಸುಖಪತ್ಥನಾಪಹಾನಂ ಹೋತಿ।

ಸುಞ್ಞತಾನುಪಸ್ಸನಾತಿ ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾವ, ತಾಯ "ಅತ್ಥಿ ಅತ್ತಾ"ತಿ ಅಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ।

ಅಧಿಪಞ್ಞಾಧಮ್ಮವಿಪಸ್ಸನಾತಿ -

> "ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಪಟಿಸಙ್ಖಾ, ಭಙ್ಗಞ್ಚ ಅನುಪಸ್ಸತಿ।
> ಸುಞ್ಞತೋ ಚ ಉಪಟ್ಠಾನಂ, ಅಧಿಪಞ್ಞಾ ವಿಪಸ್ಸನಾ"ತಿ॥ -

ಏವಂ ವುತ್ತಾ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ಜಾನಿತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಚ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಚ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗಂ ದಿಸ್ವಾ "ಸಙ್ಖಾರಾವ ಭಿಜ್ಜನ್ತಿ, ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಮರಣಂ, ನ ಅಞ್ಞೋ ಕೋಚಿ ಅತ್ಥೀ"ತಿ ಭಙ್ಗವಸೇನ ಸುಞ್ಞತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ ವಿಪಸ್ಸನಾ। ಸಾ ಅಧಿಪಞ್ಞಾ ಚ ಧಮ್ಮೇಸು ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾತಿ ಕತ್ವಾ ಅಧಿಪಞ್ಞಾಧಮ್ಮವಿಪಸ್ಸನಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಾಯ ನಿಚ್ಚಸಾರಾಭಾವಸ್ಸ ಚ ಅತ್ತಸಾರಾಭಾವಸ್ಸ ಚ ಸುಟ್ಠು ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ಸಾರಾದಾನಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ।

ಯಥಾಭೂತಞಾಣದಸ್ಸನನ್ತಿ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯನಾಮರೂಪಪರಿಗ್ಗಹೋ, ತೇನ "ಅಹೋಸಿಂ ನು ಖೋ ಅಹಂ ಅತೀತಮದ್ಧಾನ"ನ್ತಿಆದಿವಸೇನ ಚೇವ, "ಇಸ್ಸರತೋ ಲೋಕೋ ಸಮ್ಭೋತೀ"ತಿಆದಿವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಸ್ಸ ಸಮ್ಮೋಹಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ।

ಆದೀನವಾನುಪಸ್ಸನಾತಿ ಭಯತುಪಟ್ಠಾನವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಸಬ್ಬಭವಾದೀಸು ಆದೀನವದಸ್ಸನಞಾಣಂ, ತೇನ "ಕಿಞ್ಚಿ ಅಲ್ಲೀಯಿತಬ್ಬಂ ನ ದಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಆಲಯಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ।

ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾತಿ ಮುಞ್ಚನಸ್ಸ ಉಪಾಯಕರಣಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾಞಾಣಂ, ತೇನ ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಾಯ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ।

ವಿವಟ್ಟಾನುಪಸ್ಸನಾತಿ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಚೇವ ಅನುಲೋಮಞ್ಚ। ತದಾ ಹಿಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಈಸಕಪೋಣೇ ಪದುಮಪಲಾಸೇ ಉದಕಬಿನ್ದು ವಿಯ ಸಬ್ಬಸ್ಮಾ ಸಙ್ಖಾರಗತಾ ಪತಿಲೀಯತಿ, ಪತಿಕುಟತಿ, ಪತಿವತ್ತತೀತಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ತಾಯ ಸಂಯೋಗಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ಹೋತಿ, ಕಾಮಸಂಯೋಗಾದಿಕಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಾಭಿನಿವೇಸಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಪಹಾನಂ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಂ ವಿತ್ಥಾರತೋ ತದಙ್ಗಪ್ಪಹಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಾಳಿಯಂ ಪನ "ತದಙ್ಗಪ್ಪಹಾನಞ್ಚ ದಿಟ್ಠಿಗತಾನಂ ನಿಬ್ಬೇಧಭಾಗಿಯಂ ಸಮಾಧಿಂ ಭಾವಯತೋ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೪) ಸಙ್ಖೇಪೇನೇವ ವುತ್ತಂ।

೮೫೧. ಯಂ ಪನ ಅಸನಿವಿಚಕ್ಕಾಭಿಹತಸ್ಸ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ವಿಯ ಅರಿಯಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಸಂಯೋಜನಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಯಥಾ ನ ಪುನ ಪವತ್ತಿ, ಏವಂ ಪಹಾನಂ, ಇದಂ **ಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಹಾನಂ** ನಾಮ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ "ಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಹಾನಞ್ಚ ಲೋಕುತ್ತರಂ ಖಯಗಾಮಿಮಗ್ಗಂ ಭಾವಯತೋ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೪) । ಇತಿ ಇಮೇಸು ತೀಸು ಪಹಾನೇಸು ಸಮುಚ್ಛೇದಪ್ಪಹಾನಮೇವ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ತಸ್ಸ ಯೋಗಿನೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನತದಙ್ಗಪ್ಪಹಾನಾನಿಪಿ ತದತ್ಥಾನೇವ, ತಸ್ಮಾ ಪಹಾನತ್ತಯಮ್ಪಿ ಇಮಿನಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಮಗ್ಗಞಾಣಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಪಟಿರಾಜಾನಂ ವಧಿತ್ವಾ ರಜ್ಜಂ ಪತ್ತೇನ ಹಿ ಯಮ್ಪಿ ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಕತಂ, ಸಬ್ಬಂ "ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ರಞ್ಞಾ ಕತ"ನ್ತಿಯೇವ ವುಚ್ಚತಿ।

೮೫೨. ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾಪೀತಿ ಲೋಕಿಯಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ ಲೋಕುತ್ತರಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾತಿ ದ್ವೇಧಾ ಭಿನ್ನಾಪಿ ಲೋಕುತ್ತರಾಯ ದಸ್ಸನಭಾವನಾವಸೇನ ಭೇದತೋ ತಿವಿಧಾ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ "ಪಠಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಲಾಭೀಮ್ಹಿ, ವಸೀಮ್ಹಿ, ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಸಚ್ಛಿಕತಂ ಮಯಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಾರಾ॰ ೧೦೩-೧೦೪) ನಯೇನ ಆಗತಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀನಂ ಫಸ್ಸನಾ ಲೋಕಿಯಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ ನಾಮ। **ಫಸ್ಸನಾತಿ** ಅಧಿಗನ್ತ್ವಾ "ಇದಂ ಮಯಾ ಅಧಿಗತ"ನ್ತಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ಞಾಣಫಸ್ಸೇನ ಫುಸನಾ। ಇಮಮೇವ ಹಿ ಅತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ ಪಞ್ಞಾ ಫಸ್ಸನಟ್ಠೇ ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಮಾತಿಕಾ ೧.೨೪) ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ "ಯೇ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಸಚ್ಛಿಕತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಫಸ್ಸಿತಾ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೭೫) ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯನಿದ್ದೇಸೋ ವುತ್ತೋ।

ಅಪಿಚ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ಅನುಪ್ಪಾದೇತ್ವಾಪಿ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಕೇವಲಂ ಅಪರಪ್ಪಚ್ಚಯೇನ ಞಾಣೇನ ಞಾತಾ, ತೇ ಸಚ್ಛಿಕತಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನೇವ ಹಿ "ಸಬ್ಬಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬಂ। ಕಿಞ್ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಬ್ಬಂ ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬಂ? ಚಕ್ಖು, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬ"ನ್ತಿಆದಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೯) ವುತ್ತಂ।

ಅಪರಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ "ರೂಪಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸಚ್ಛಿಕರೋತಿ। ವೇದನಂ...ಪೇ॰... ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸಚ್ಛಿಕರೋತಿ। ಚಕ್ಖುಂ...ಪೇ॰... ಜರಾಮರಣಂ...ಪೇ॰... ಅಮತೋಗಧಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಸಚ್ಛಿಕರೋತೀತಿ। ಯೇ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಸಚ್ಛಿಕತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಫಸ್ಸಿತಾ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೯)।

ಪಠಮಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಪನ ನಿಬ್ಬಾನದಸ್ಸನಂ ದಸ್ಸನಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ। ಸೇಸಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇಸು ಭಾವನಾಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾತಿ। ಸಾ ದುವಿಧಾಪಿ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ತಸ್ಮಾ ದಸ್ಸನಭಾವನಾವಸೇನ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾ ಇಮಸ್ಸ ಞಾಣಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೮೫೩. ದ್ವೇ ಭಾವನಾ ಅಭಿಮತಾತಿ ಭಾವನಾ ಪನ ಲೋಕಿಯಭಾವನಾ ಲೋಕುತ್ತರಭಾವನಾತಿ ದ್ವೇಯೇವ ಅಭಿಮತಾ। ತತ್ಥ ಲೋಕಿಯಾನಂ ಸೀಲಸಮಾಧಿಪಞ್ಞಾನಂ ಉಪ್ಪಾದನಂ, ತಾಹಿ ಚ ಸನ್ತಾನವಾಸನಂ ಲೋಕಿಯಭಾವನಾ। ಲೋಕುತ್ತರಾನಂ ಉಪ್ಪಾದನಂ, ತಾಹಿ ಚ ಸನ್ತಾನವಾಸನಂ ಲೋಕುತ್ತರಭಾವನಾ। ತಾಸು ಇಧ ಲೋಕುತ್ತರಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ಹಿ ಸೀಲಾದೀನಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಮ್ಪೇತಂ ಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಾದೇತಿ। ತೇಸಂ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯಾದಿತಾಯ ತೇಹಿ ಚ ಸನ್ತಾನಂ ವಾಸೇತೀತಿ ಲೋಕುತ್ತರಭಾವನಾವಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ।

ಏವಂ -

> ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಪರಿಞ್ಞಾದೀನಿ, ಯಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ ಅಭಿಸಮಯಕಾಲೇ।
> ತಾನಿ ಚ ಯಥಾಸಭಾವೇನ, ಜಾನಿತಬ್ಬಾನಿ ಸಬ್ಬಾನೀತಿ॥

ಏತ್ತಾವತಾ ಚ -

> "ಸೀಲೇ ಪತಿಟ್ಠಾಯ ನರೋ ಸಪಞ್ಞೋ, ಚಿತ್ತಂ ಪಞ್ಞಞ್ಚ ಭಾವಯ"ನ್ತಿ॥ -

ಏವಂ ಸರೂಪೇನೇವ ಆಭತಾಯ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಯ ವಿಧಾನದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಯಂ ವುತ್ತಂ "ಮೂಲಭೂತಾ ದ್ವೇ ವಿಸುದ್ಧಿಯೋ ಸಮ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಸರೀರಭೂತಾ ಪಞ್ಚ ವಿಸುದ್ಧಿಯೋ ಸಮ್ಪಾದೇನ್ತೇನ ಭಾವೇತಬ್ಬಾ"ತಿ, ತಂ ವಿತ್ಥಾರಿತಂ ಹೋತಿ। ಕಥಂ ಭಾವೇತಬ್ಬಾತಿ ಅಯಞ್ಚ ಪಞ್ಹೋ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತೋತಿ।

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಧಿಕಾರೇ

ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ಬಾವೀಸತಿಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೨೩. ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾನಿಸಂಸನಿದ್ದೇಸೋ

ಆನಿಸಂಸಪಕಾಸನಾ

೮೩೮. ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ “ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಯ ಕೋ ಆನಿಸಂಸೋ”ತಿ, ತತ್ಥ ವದಾಮ। ಅಯಞ್ಹಿ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾ ನಾಮ ಅನೇಕಸತಾನಿಸಂಸಾ। ತಸ್ಸಾ ದೀಘೇನಾಪಿ ಅದ್ಧುನಾ ನ ಸುಕರಂ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಆನಿಸಂಸಂ ಪಕಾಸೇತುಂ। ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಪನಸ್ಸಾ ನಾನಾಕಿಲೇಸವಿದ್ಧಂಸನಂ, ಅರಿಯಫಲರಸಾನುಭವನಂ, ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಸಮಾಪಜ್ಜನಸಮತ್ಥತಾ, ಆಹುನೇಯ್ಯಭಾವಾದಿಸಿದ್ಧೀತಿ ಅಯಮಾನಿಸಂಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ನಾನಾಕಿಲೇಸವಿದ್ಧಂಸನಕಥಾ

೮೩೯. ತತ್ಥ ಯಂ ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಾದೀನಂ ವಸೇನ **ನಾನಾಕಿಲೇಸವಿದ್ಧಂಸನಂ** ವುತ್ತಂ, ಅಯಂ ಲೋಕಿಕಾಯ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಯ ಆನಿಸಂಸೋ। ಯಂ ಅರಿಯಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಸಂಯೋಜನಾದೀನಂ ವಸೇನ **ನಾನಾಕಿಲೇಸವಿದ್ಧಂಸನಂ** ವುತ್ತಂ, ಅಯಂ ಲೋಕುತ್ತರಾಯ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಯ ಆನಿಸಂಸೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಭೀಮವೇಗಾನುಪತಿತಾ, ಅಸನೀವ ಸಿಲುಚ್ಚಯೇ।
ವಾಯುವೇಗಸಮುಟ್ಠಿತೋ, ಅರಞ್ಞಮಿವ ಪಾವಕೋ॥

ಅನ್ಧಕಾರಂ ವಿಯ ರವಿ, ಸತೇಜುಜ್ಜಲಮಣ್ಡಲೋ।
ದೀಘರತ್ತಾನುಪತಿತಂ, ಸಬ್ಬಾನತ್ಥವಿಧಾಯಕಂ॥

ಕಿಲೇಸಜಾಲಂ ಪಞ್ಞಾ ಹಿ, ವಿದ್ಧಂಸಯತಿ ಭಾವಿತಾ।
ಸನ್ದಿಟ್ಠಿಕಮತೋ ಜಞ್ಞಾ, ಆನಿಸಂಸಮಿಮಂ ಇಧ॥

ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಕಥಾ

೮೪೦. **ಅರಿಯಫಲರಸಾನುಭವನ**ನ್ತಿ ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಕಿಲೇಸವಿದ್ಧಂಸನಞ್ಞೇವ, ಅರಿಯಫಲರಸಾನುಭವನಮ್ಪಿ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಯ ಆನಿಸಂಸೋ। ಅರಿಯಫಲನ್ತಿ ಹಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಾದಿ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಂ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಸ ದ್ವೀಹಾಕಾರೇಹಿ ರಸಾನುಭವನಂ ಹೋತಿ। ಮಗ್ಗವೀಥಿಯಞ್ಚ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಿಯಂ। ತತ್ರಾಸ್ಸ ಮಗ್ಗವೀಥಿಯಂ ಪವತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾಯೇವ।

೮೪೧. ಅಪಿಚ ಯೇ “ಸಂಯೋಜನಪ್ಪಹಾನಮತ್ತಮೇವ ಫಲಂ ನಾಮ, ನ ಕೋಚಿ ಅಞ್ಞೋ ಧಮ್ಮೋ ಅತ್ಥೀ”ತಿ ವದನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಅನುನಯತ್ಥಂ ಇದಂ ಸುತ್ತಮ್ಪಿ ದಸ್ಸೇತಬ್ಬಂ – “ಕಥಂ ಪಯೋಗಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಪಞ್ಞಾ ಫಲೇ ಞಾಣಂ? ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ತದನುವತ್ತಕಕಿಲೇಸೇಹಿ ಚ ಖನ್ಧೇಹಿ ಚ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಸಬ್ಬನಿಮಿತ್ತೇಹಿ ವುಟ್ಠಾತಿ। ತಮ್ಪಯೋಗಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧತ್ತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ, ಮಗ್ಗಸ್ಸೇತಂ ಫಲ”ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೬೩) ವಿತ್ಥಾರೇತಬ್ಬಂ।

“ಚತ್ತಾರೋ ಮಗ್ಗಾ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಾ, ಚತ್ತಾರಿ ಚ ಸಾಮಞ್ಞಫಲಾನಿ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ” (ಧ॰ ಸ॰ ೧೪೨೨)। “ಮಹಗ್ಗತೋ ಧಮ್ಮೋ ಅಪ್ಪಮಾಣಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೨.೬೨) ಏವಮಾದೀನಿಪಿ ಚೇತ್ಥ ಸಾಧಕಾನಿ।

೮೫೮. ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಂ ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪನಸ್ಸ ಇದಂ ಪಞ್ಹಾಕಮ್ಮಂ - ಕಾ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿ, ಕೇ ತಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕೇ ನ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕಸ್ಮಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕಥಞ್ಚಸ್ಸಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ ಹೋತಿ, ಕಥಂ ಠಾನಂ, ಕಥಂ ವುಟ್ಠಾನಂ, ಕಿಂ ಫಲಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ, ಕಸ್ಸ ಚ ಫಲಂ ಅನನ್ತರನ್ತಿ?

೮೫೯. ತತ್ಥ **ಕಾ ಫಲಸಮಾಪತ್ತೀ**ತಿ ಯಾ ಅರಿಯಫಲಸ್ಸ ನಿರೋಧೇ ಅಪ್ಪನಾ।

೮೬೦. **ಕೇ ತಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕೇ ನ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತೀ**ತಿ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ ನ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಅನಧಿಗತತ್ತಾ। ಅರಿಯಾ ಪನ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಅಧಿಗತತ್ತಾ। ಉಪರಿಮಾ ಪನ ಹೇಟ್ಠಿಮಂ ನ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಪುಗ್ಗಲನ್ತರಭಾವುಪಗಮನೇನ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧತ್ತಾ। ಹೇಟ್ಠಿಮಾ ಚ ಉಪರಿಮಂ, ಅನಧಿಗತತ್ತಾ। ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋಯೇವ ಪನ ಫಲಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಇದಮೇತ್ಥ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ।

ಕೇಚಿ ಪನ "ಸೋತಾಪನ್ನಸಕದಾಗಾಮಿನೋಪಿ ನ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಉಪರಿಮಾ ದ್ವೇಯೇವ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ಇದಞ್ಚ ತೇಸಂ ಕಾರಣಂ, ಏತೇ ಹಿ ಸಮಾಧಿಸ್ಮಿಂ ಪರಿಪೂರಕಾರಿನೋತಿ। ತಂ ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸಾಪಿ ಅತ್ತನಾ ಪಟಿಲದ್ಧಲೋಕಿಯಸಮಾಧಿಸಮಾಪಜ್ಜನತೋ ಅಕಾರಣಮೇವ। ಕಿಞ್ಚೇತ್ಥ ಕಾರಣಾಕಾರಣಚಿನ್ತಾಯ। ನನು ಪಾಳಿಯಂಯೇವ ವುತ್ತಂ - "ಕತಮೇ ದಸ ಗೋತ್ರಭುಧಮ್ಮಾ ವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ? ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯ ಉಪ್ಪಾದಂ ಪವತ್ತಂ…ಪೇ॰… ಉಪಾಯಾಸಂ ಬಹಿದ್ಧಾ ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಂ ಅಭಿಭುಯ್ಯತೀತಿ ಗೋತ್ರಭು। ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಸಮಾಪತ್ತತ್ಥಾಯ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಂ …ಪೇ॰… ಅರಹತ್ತಫಲಸಮಾಪತ್ತತ್ಥಾಯ… ಸುಞ್ಞತವಿಹಾರಸಮಾಪತ್ತತ್ಥಾಯ… ಅನಿಮಿತ್ತವಿಹಾರಸಮಾಪತ್ತತ್ಥಾಯ ಉಪ್ಪಾದಂ…ಪೇ॰… ಬಹಿದ್ಧಾ ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಂ ಅಭಿಭುಯ್ಯತೀತಿ ಗೋತ್ರಭೂ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೬೦)। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಅರಿಯಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಫಲಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ನಿಟ್ಠಮೇತ್ಥ ಗನ್ತಬ್ಬಂ।

೮೬೧. **ಕಸ್ಮಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತೀ**ತಿ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಸುಖವಿಹಾರತ್ಥಂ। ಯಥಾ ಹಿ ರಾಜಾ ರಜ್ಜಸುಖಂ, ದೇವತಾ ದಿಬ್ಬಸುಖಂ ಅನುಭವನ್ತಿ, ಏವಂ ಅರಿಯಾ "ಅರಿಯಂ ಲೋಕುತ್ತರಸುಖಂ ಅನುಭವಿಸ್ಸಾಮಾ"ತಿ ಅದ್ಧಾನಪ್ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಕತ್ವಾ ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಕ್ಖಣೇ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ।

೮೬೨. **ಕಥಞ್ಚಸ್ಸಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ ಹೋತಿ, ಕಥಂ ಠಾನಂ, ಕಥಂ ವುಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ದ್ವೀಹಿ ತಾವ ಆಕಾರೇಹಿ ಅಸ್ಸಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ ಹೋತಿ - ನಿಬ್ಬಾನತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಮನಸಿಕಾರಾ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಚ ಮನಸಿಕಾರಾ। ಯಥಾಹ - "ದ್ವೇ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ಪಚ್ಚಯಾ ಅನಿಮಿತ್ತಾಯ ಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿಯಾ ಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಸಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಾನಞ್ಚ ಅಮನಸಿಕಾರೋ, ಅನಿಮಿತ್ತಾಯ ಚ ಧಾತುಯಾ ಮನಸಿಕಾರೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೮)।

೮೬೩. ಅಯಮ್ಪನೇತ್ಥ ಸಮಾಪಜ್ಜನಕ್ಕಮೋ। ಫಲಸಮಾಪತ್ತತ್ಥಿಕೇನ ಹಿ ಅರಿಯಸಾವಕೇನ ರಹೋಗತೇನ ಪಟಿಸಲ್ಲೀನೇನ ಉದಯಬ್ಬಯಾದಿವಸೇನ ಸಙ್ಖಾರಾ ವಿಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಾ। ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಾನುಪುಬ್ಬವಿಪಸ್ಸನಸ್ಸ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಗೋತ್ರಭುಞಾಣಾನನ್ತರಾ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವಸೇನ ನಿರೋಧೇ ಚಿತ್ತಂ ಅಪ್ಪೇತಿ। ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿನಿನ್ನತಾಯ ಚೇತ್ಥ ಸೇಕ್ಖಸ್ಸಾಪಿ ಫಲಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ಮಗ್ಗೋ।

ಯೇ ಪನ ವದನ್ತಿ "ಸೋತಾಪನ್ನೋ 'ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿಸ್ಸಾಮೀ'ತಿ ವಿಪಸ್ಸನಂ ಪಟ್ಠಪೇತ್ವಾ ಸಕದಾಗಾಮೀ ಹೋತಿ। ಸಕದಾಗಾಮೀ ಚ ಅನಾಗಾಮೀ"ತಿ, ತೇ ವತ್ತಬ್ಬಾ "ಏವಂ ಸತಿ ಅನಾಗಾಮೀ ಅರಹಾ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ಅರಹಾ ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧೋ, ಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧೋ ಚ ಬುದ್ಧೋ। ತಸ್ಮಾ ನ ಕಿಞ್ಚಿ ಏತಂ, ಪಾಳಿವಸೇನೇವ ಚ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತ"ನ್ತಿಪಿ ನ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ಇದಮೇವ ಪನ ಗಹೇತಬ್ಬಂ - ಸೇಕ್ಖಸ್ಸಾಪಿ ಫಲಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ಮಗ್ಗೋ। ಫಲಞ್ಚಸ್ಸ ಸಚೇ ಅನೇನ ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಅಧಿಗತೋ

ಹೋತಿ। ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಮೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಸಚೇ ದುತಿಯಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರಜ್ಝಾನಿಕೋ, ದುತಿಯಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರಜ್ಝಾನಿಕಮೇವಾತಿ। ಏವಂ ತಾವಸ್ಸಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ ಹೋತಿ।

೮೭೪. "ತಯೋ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ಪಚ್ಚಯಾ ಅನಿಮಿತ್ತಾಯ ಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿಯಾ ಠಿತಿಯಾ ಸಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಾನಞ್ಚ ಅಮನಸಿಕಾರೋ, ಅನಿಮಿತ್ತಾಯ ಚ ಧಾತುಯಾ ಮನಸಿಕಾರೋ, ಪುಬ್ಬೇ ಚ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೮) ವಚನತೋ ಪನಸ್ಸಾ ತೀಹಾಕಾರೇಹಿ ಠಾನಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ **ಪುಬ್ಬೇ ಚ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರೋ**ತಿ ಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಕಾಲಪರಿಚ್ಛೇದೋ। "ಅಸುಕಸ್ಮಿಂ ನಾಮ ಕಾಲೇ ವುಟ್ಠಹಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ ಹಿಸ್ಸಾ ಯಾವ ಸೋ ಕಾಲೋ ನಾಗಚ್ಛತಿ, ತಾವ ಠಾನಂ ಹೋತಿ। ಏವಮಸ್ಸಾ ಠಾನಂ ಹೋತೀತಿ।

೮೭೫. "ದ್ವೇ ಖೋ, ಆವುಸೋ, ಪಚ್ಚಯಾ ಅನಿಮಿತ್ತಾಯ ಚೇತೋವಿಮುತ್ತಿಯಾ ವುಟ್ಠಾನಾಯ ಸಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಾನಞ್ಚ ಮನಸಿಕಾರೋ, ಅನಿಮಿತ್ತಾಯ ಚ ಧಾತುಯಾ ಅಮನಸಿಕಾರೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೮) ವಚನತೋ ಪನಸ್ಸಾ ದ್ವೀಹಾಕಾರೇಹಿ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ **ಸಬ್ಬನಿಮಿತ್ತಾನ**ನ್ತಿ ರೂಪನಿಮಿತ್ತವೇದನಾಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣನಿಮಿತ್ತಾನಂ। ಕಾಮಞ್ಚ ನ ಸಬ್ಬಾನೇವೇತಾನಿ ಏಕತೋ ಮನಸಿಕರೋತಿ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕವಸೇನ ಪನೇತಂ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ಯಂ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ತಂ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತೀತಿ ಏವಮಸ್ಸಾ ವುಟ್ಠಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೮೭೬. **ಕಿಂ ಫಲಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ, ಕಸ್ಸ ಚ ಫಲಂ ಅನನ್ತರ**ನ್ತಿ ಫಲಸ್ಸ ತಾವ ಫಲಮೇವ ವಾ ಅನನ್ತರಂ ಹೋತಿ, ಭವಙ್ಗಂ ವಾ। ಫಲಂ ಪನ ಅತ್ಥಿ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಂ, ಅತ್ಥಿ ಫಲಾನನ್ತರಂ, ಅತ್ಥಿ ಗೋತ್ರಭುಅನನ್ತರಂ, ಅತ್ಥಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಾನನ್ತರಂ। ತತ್ಥ ಮಗ್ಗವೀಥಿಯಂ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಂ, ಪುರಿಮಸ್ಸ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಫಲಾನನ್ತರಂ। ಫಲಸಮಾಪತ್ತೀಸು ಪುರಿಮಂ ಪುರಿಮಂ ಗೋತ್ರಭುಅನನ್ತರಂ। **ಗೋತ್ರಭೂ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ಅನುಲೋಮಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಪಟ್ಠಾನೇ - "ಅರಹತೋ ಅನುಲೋಮಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ। ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಅನುಲೋಮಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೧೭)। ಯೇನ ಫಲೇನ ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ, ತಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಾನನ್ತರನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಠಪೇತ್ವಾ ಮಗ್ಗವೀಥಿಯಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಫಲಂ ಅವಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ನಾಮ। ಏವಮೇತಂ ಮಗ್ಗವೀಥಿಯಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಂ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನವಸೇನ,

ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧದರಥಂ , ಅಮತಾರಮ್ಮಣಂ ಸುಭಂ।
ವನ್ತಲೋಕಾಮಿಸಂ ಸನ್ತಂ, ಸಾಮಞ್ಞಫಲಮುತ್ತಮಂ॥

ಓಜವನ್ತೇನ ಸುಚಿನಾ, ಸುಖೇನ ಅಭಿಸನ್ದಿತಂ।
ಯೇನ ಸಾತಾತಿಸಾತೇನ, ಅಮತೇನ ಮಧುಂ ವಿಯ॥

ತಂ ಸುಖಂ ತಸ್ಸ ಅರಿಯಸ್ಸ, ರಸಭೂತಮನುತ್ತರಂ।
ಫಲಸ್ಸ ಪಞ್ಞಂ ಭಾವೇತ್ವಾ, ಯಸ್ಮಾ ವಿನ್ದತಿ ಪಣ್ಡಿತೋ॥

ತಸ್ಮಾ ಅರಿಯಫಲಸ್ಸೇತಂ, ರಸಾನುಭವನಂ ಇಧ।
ವಿಪಸ್ಸನಾಭಾವನಾಯ, ಆನಿಸಂಸೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ॥

ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಕಥಾ

೮೬೭. ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಸಮಾಪಜ್ಜನಸಮತ್ಥತಾತಿ ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ಅರಿಯಫಲರಸಾನುಭವನಂಯೇವ, ಅಯಂ ಪನ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನಸಮತ್ಥತಾಪಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಯ ಆನಿಸಂಸೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ತತ್ರಿದಂ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ವಿಭಾವನತ್ಥಂ ಪಞ್ಹಾಕಮ್ಮಂ - ಕಾ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿ, ಕೇ ತಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕೇ ನ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕತ್ಥ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕಸ್ಮಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕಥಞ್ಚಸ್ಸಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ ಹೋತಿ, ಕಥಂ ಠಾನಂ, ಕಥಂ ವುಟ್ಠಾನಂ, ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಕಿಂನಿನ್ನಂ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಮತಸ್ಸ ಚ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಚ ಕೋ ವಿಸೇಸೋ, ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿ ಕಿಂ ಸಙ್ಖತಾ ಅಸಙ್ಖತಾ ಲೋಕಿಯಾ ಲೋಕುತ್ತರಾ ನಿಪ್ಫನ್ನಾ ಅನಿಪ್ಫನ್ನಾತಿ?

೮೬೮. ತತ್ಥ **ಕಾ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತೀ**ತಿ ಯಾ ಅನುಪುಬ್ಬನಿರೋಧವಸೇನ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ। **ಕೇ ತಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕೇ ನ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತೀ**ತಿ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ, ಸೋತಾಪನ್ನಾ, ಸಕದಾಗಾಮಿನೋ, ಸುಕ್ಖವಿಪಸ್ಸಕಾ ಚ ಅನಾಗಾಮಿನೋ, ಅರಹನ್ತೋ ನ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಅಟ್ಠಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭಿನೋ ಪನ ಅನಾಗಾಮಿನೋ, ಖೀಣಾಸವಾ ಚ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ। “ದ್ವೀಹಿ ಬಲೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತತ್ತಾ , ತಯೋ ಚ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಯಾ, ಸೋಳಸಹಿ ಞಾಣಚರಿಯಾಹಿ, ನವಹಿ ಸಮಾಧಿಚರಿಯಾಹಿ ವಸೀಭಾವತಾ ಪಞ್ಞಾ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಞಾಣ”ನ್ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ಮಾತಿಕಾ ೧.೩೪) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ಅಯಞ್ಚ ಸಮ್ಪದಾ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಟ್ಠಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭಿನೋ ಅನಾಗಾಮಿಖೀಣಾಸವೇ ಅಞ್ಞೇಸಂ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ತೇಯೇವ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ನ ಅಞ್ಞೇ।

೮೬೯. ಕತಮಾನಿ ಪನೇತ್ಥ ದ್ವೇ ಬಲಾನಿ…ಪೇ॰… ಕತಮಾ ವಸೀಭಾವತಾತಿ? ನ ಏತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಮ್ಹೇಹಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಅತ್ಥಿ। ಸಬ್ಬಮಿದಂ ಏತಸ್ಸ ಉದ್ದೇಸಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಮೇವ। ಯಥಾಹ -

> “**ದ್ವೀಹಿ ಬಲೇಹೀ**ತಿ ದ್ವೇ ಬಲಾನಿ ಸಮಥಬಲಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ। ಕತಮಂ ಸಮಥಬಲಂ? ನೇಕ್ಖಮ್ಮವಸೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಏಕಗ್ಗತಾ ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಸಮಥಬಲಂ। ಅಬ್ಯಾಪಾದವಸೇನ… ಆಲೋಕಸಞ್ಞಾವಸೇನ… ಅವಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ…ಪೇ॰… ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಾನುಪಸ್ಸಿಅಸ್ಸಾಸವಸೇನ… ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಾನುಪಸ್ಸಿಪಸ್ಸಾಸವಸೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಏಕಗ್ಗತಾ ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಸಮಥಬಲನ್ತಿ। ಕೇನಟ್ಠೇನ ಸಮಥಬಲಂ? ಪಠಮಜ್ಝಾನೇನ ನೀವರಣೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ ಸಮಥಬಲಂ। ದುತಿಯಜ್ಝಾನೇನ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇ… ಪೇ॰… ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸಞ್ಞಾಯ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ ಸಮಥಬಲಂ। ಉದ್ಧಚ್ಚೇ ಚ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಕಿಲೇಸೇ ಚ ಖನ್ಧೇ ಚ ನ ಕಮ್ಪತಿ ನ ಚಲತಿ ನ ವೇಧತೀತಿ ಸಮಥಬಲಂ। ಇದಂ **ಸಮಥಬಲಂ**।
>
> “ಕತಮಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ? ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ। ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾ… ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ… ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಾ… ವಿರಾಗಾನುಪಸ್ಸನಾ… ನಿರೋಧಾನುಪಸ್ಸನಾ… ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ। ರೂಪೇ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾ…ಪೇ॰… ರೂಪೇ ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ। ವೇದನಾಯ… ಸಞ್ಞಾಯ… ಸಙ್ಖಾರೇಸು… ವಿಞ್ಞಾಣೇ… ಚಕ್ಖುಸ್ಮಿಂ…ಪೇ॰… ಜರಾಮರಣೇ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾ। ಜರಾಮರಣೇ ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲನ್ತಿ। ಕೇನಟ್ಠೇನ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ? ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾಯ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ। ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಸುಖಸಞ್ಞಾಯ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ… ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಅತ್ತಸಞ್ಞಾಯ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ… ನಿಬ್ಬಿದಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ನನ್ದಿಯಾ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ… ವಿರಾಗಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ರಾಗೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ… ನಿರೋಧಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಸಮುದಯೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ… ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ಆದಾನೇ ನ ಕಮ್ಪತೀತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ। ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾಸಹಗತಕಿಲೇಸೇ ಚ ಖನ್ಧೇ ಚ ನ ಕಮ್ಪತಿ ನ ಚಲತಿ ನ ವೇಧತೀತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ। ಇದಂ **ವಿಪಸ್ಸನಾಬಲಂ**।

“ತಯೋ ಚ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಯಾತಿ ಕತಮೇಸಂ ತಿಣ್ಣನ್ನಂ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಯಾ? ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾ ವಚೀಸಙ್ಖಾರಾ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ। ಚತುತ್ಥಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಅಸ್ಸಾಸಪಸ್ಸಾಸಾ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರಾ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ। ಸಞ್ಞಾವೇದಯಿತನಿರೋಧಂ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಸಞ್ಞಾ ಚ ವೇದನಾ ಚ ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರಾ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಾ ಹೋನ್ತಿ। ಇಮೇಸಂ ತಿಣ್ಣನ್ನಂ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಯಾ।

“ಸೋಳಸಹಿ ಞಾಣಚರಿಯಾಹೀತಿ ಕತಮಾಹಿ ಸೋಳಸಹಿ ಞಾಣಚರಿಯಾಹಿ? ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾ ಞಾಣಚರಿಯಾ। ದುಕ್ಖಾ... ಅನತ್ತಾ... ನಿಬ್ಬಿದಾ... ವಿರಾಗಾ... ನಿರೋಧಾ... ಪಟಿನಿಸ್ಸಗ್ಗಾ... ವಿವಟ್ಟಾನುಪಸ್ಸನಾ ಞಾಣಚರಿಯಾ। ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ಞಾಣಚರಿಯಾ। ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಸಮಾಪತ್ತಿ ಞಾಣಚರಿಯಾ। ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ...ಪೇ॰... ಅರಹತ್ತಫಲಸಮಾಪತ್ತಿ ಞಾಣಚರಿಯಾ। ಇಮಾಹಿ ಸೋಳಸಹಿ ಞಾಣಚರಿಯಾಹಿ।

“ನವಹಿ ಸಮಾಧಿಚರಿಯಾಹೀತಿ ಕತಮಾಹಿ ನವಹಿ ಸಮಾಧಿಚರಿಯಾಹಿ? ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಧಿಚರಿಯಾ। ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ...ಪೇ॰... ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿ ಸಮಾಧಿಚರಿಯಾ। ಪಠಮಜ್ಝಾನಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯ ವಿತಕ್ಕೋ ಚ ವಿಚಾರೋ ಚ ಪೀತಿ ಚ ಸುಖಞ್ಚ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಚ...ಪೇ॰... ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯ ವಿತಕ್ಕೋ ಚ ವಿಚಾರೋ ಚ ಪೀತಿ ಚ ಸುಖಞ್ಚ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾ ಚ। ಇಮಾಹಿ ನವಹಿ ಸಮಾಧಿಚರಿಯಾಹಿ।

“ವಸೀತಿ ಪಞ್ಚ ವಸಿಯೋ - ಆವಜ್ಜನವಸೀ, ಸಮಾಪಜ್ಜನವಸೀ, ಅಧಿಟ್ಠಾನವಸೀ, ವುಟ್ಠಾನವಸೀ, ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಸೀ। ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಯತ್ಥಿಚ್ಛಕಂ ಯದಿಚ್ಛಕಂ ಯಾವತಿಚ್ಛಕಂ ಆವಜ್ಜತಿ, ಆವಜ್ಜನಾಯ ದನ್ಧಾಯಿತತ್ತಂ ನತ್ಥೀತಿ ಆವಜ್ಜನವಸೀ। ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಯತ್ಥಿಚ್ಛಕಂ ಯದಿಚ್ಛಕಂ ಯಾವತಿಚ್ಛಕಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ಸಮಾಪಜ್ಜನಾಯ ದನ್ಧಾಯಿತತ್ತಂ ನತ್ಥೀತಿ ಸಮಾಪಜ್ಜನವಸೀ...ಪೇ॰... ಅಧಿಟ್ಠಾತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾನೇ...ಪೇ॰... ವುಟ್ಠಾತಿ ವುಟ್ಠಾನೇ...ಪೇ॰... ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಯ ದನ್ಧಾಯಿತತ್ತಂ ನತ್ಥೀತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಸೀ। ದುತಿಯಂ...ಪೇ॰... ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಯತ್ಥಿಚ್ಛಕಂ ಯದಿಚ್ಛಕಂ ಯಾವತಿಚ್ಛಕಂ ಆವಜ್ಜತಿ ...ಪೇ॰... ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಯ ದನ್ಧಾಯಿತತ್ತಂ ನತ್ಥೀತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಸೀ। ಇಮಾ ಪಞ್ಚ ವಸಿಯೋ”ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೮೩)।

೮೭೦. ಏತ್ಥ ಚ “ಸೋಳಸಹಿ ಞಾಣಚರಿಯಾಹೀ”ತಿ ಉಕ್ಕಟ್ಠನಿದ್ದೇಸೋ ಏಸ। ಅನಾಗಾಮಿನೋ ಪನ ಚುದ್ದಸಹಿ ಞಾಣಚರಿಯಾಹಿ ಹೋತಿ। ಯದಿ ಏವಂ ಸಕದಾಗಾಮಿನೋ ದ್ವಾದಸಹಿ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಚ ದಸಹಿ ಕಿಂ ನ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ, ಸಮಾಧಿಪಾರಿಬನ್ಧಿಕಸ್ಸ ಪಞ್ಚ ಕಾಮಗುಣಿಕರಾಗಸ್ಸ ಅಪ್ಪಹೀನತ್ತಾ। ತೇಸಂ ಹಿ ಸೋ ಅಪ್ಪಹೀನೋ। ತಸ್ಮಾ ಸಮಥಬಲಂ ನ ಪರಿಪುಣ್ಣಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಅಪರಿಪೂರೇ ದ್ವೀಹಿ ಬಲೇಹಿ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಬಲವೇಕಲ್ಲೇನ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ। ಅನಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಪನ ಸೋ ಪಹೀನೋ, ತಸ್ಮಾ ಏಸ ಪರಿಪುಣ್ಣಬಲೋ ಹೋತಿ। ಪರಿಪುಣ್ಣಬಲತ್ತಾ ಸಕ್ಕೋತಿ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ - “ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಕುಸಲಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೧೭)। ಇದಞ್ಹಿ ಪಟ್ಠಾನೇ ಮಹಾಪಕರಣೇ ಅನಾಗಾಮಿನೋವ ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಾನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ।

೮೭೧. **ಕತ್ಥ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತೀ**ತಿ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವೇ। ಕಸ್ಮಾ? ಅನುಪುಬ್ಬಸಮಾಪತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ। ಚತುವೋಕಾರಭವೇ ಪನ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ತತ್ಥ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತುನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ಪನ “ವತ್ಥುಸ್ಸ ಅಭಾವಾ”ತಿ ವದನ್ತಿ।

೮೭೨. **ಕಸ್ಮಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತೀ**ತಿ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪವತ್ತಿಭೇದೇ ಉಕ್ಕಣ್ಠಿತ್ವಾ ದಿಟ್ಠೇವ ಧಮ್ಮೇ ಅಚಿತ್ತಕಾ ಹುತ್ವಾ “ನಿರೋಧಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪತ್ವಾ ಸುಖಂ ವಿಹರಿಸ್ಸಾಮಾ”ತಿ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ।

೮೭೩. ಕಥಞ್ಚಸ್ಸಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ ಹೋತೀತಿ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಉಸ್ಸಕ್ಕಿತ್ವಾ ಕತಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ನಿರೋಧಯತೋ, ಏವಮಸ್ಸ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ ಹೋತಿ। ಯೋ ಹಿ ಸಮಥವಸೇನೇವ ಉಸ್ಸಕ್ಕತಿ, ಸೋ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಪತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ। ಯೋ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನೇವ ಉಸ್ಸಕ್ಕತಿ, ಸೋ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಪತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ। ಯೋ ಪನ ಉಭಯವಸೇನೇವ ಉಸ್ಸಕ್ಕಿತ್ವಾ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ನಿರೋಧೇತಿ, ಸೋ ತಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ।

೮೭೪. ಅಯಂ ಪನ ವಿತ್ಥಾರೋ - ಇಧ ಭಿಕ್ಖು ನಿರೋಧಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತುಕಾಮೋ ಕತಭತ್ತಕಿಚ್ಚೋ ಸುಧೋತಹತ್ಥಪಾದೋ ವಿವಿತ್ತೇ ಓಕಾಸೇ ಸುಪಞ್ಞತ್ತಮ್ಹಿ ಆಸನೇ ನಿಸೀದತಿ ಪಲ್ಲಙ್ಕಂ ಆಭುಜಿತ್ವಾ ಉಜುಂ ಕಾಯಂ ಪಣಿಧಾಯ ಪರಿಮುಖಂ ಸತಿಂ ಉಪಟ್ಠಪೇತ್ವಾ, ಸೋ ಪಠಮಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ತತ್ಥ ಸಙ್ಖಾರೇ ಅನಿಚ್ಚತೋ ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ವಿಪಸ್ಸತಿ।

ವಿಪಸ್ಸನಾ ಪನೇಸಾ ತಿವಿಧಾ ಹೋತಿ - ಸಙ್ಖಾರಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಕವಿಪಸ್ಸನಾ, ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವಿಪಸ್ಸನಾ, ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿವಿಪಸ್ಸನಾತಿ। ತತ್ಥ ಸಙ್ಖಾರಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಕವಿಪಸ್ಸನಾ ಮನ್ದಾ ವಾ ಹೋತು ತಿಕ್ಖಾ ವಾ, ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪದಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿಯೇವ। ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವಿಪಸ್ಸನಾ ತಿಕ್ಖಾವ ವಟ್ಟತಿ ಮಗ್ಗಭಾವನಾಸದಿಸಾ। ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿವಿಪಸ್ಸನಾ ಪನ ನಾತಿಮನ್ದನಾತಿತಿಕ್ಖಾ ವಟ್ಟತಿ। ತಸ್ಮಾ ಏಸ ನಾತಿಮನ್ದಾಯ ನಾತಿತಿಕ್ಖಾಯ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ತೇ ಸಙ್ಖಾರೇ ವಿಪಸ್ಸತಿ।

ತತೋ ದುತಿಯಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ತತ್ಥ ಸಙ್ಖಾರೇ ತಥೇವ ವಿಪಸ್ಸತಿ। ತತೋ ತತಿಯಂ ಝಾನಂ...ಪೇ॰... ತತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ತತ್ಥ ಸಙ್ಖಾರೇ ತಥೇವ ವಿಪಸ್ಸತಿ। ತಥಾ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ ಕರೋತಿ - ನಾನಾಬದ್ಧಅವಿಕೋಪನಂ, ಸಙ್ಘಪಟಿಮಾನನಂ, ಸತ್ಥುಪಕ್ಕೋಸನಂ, ಅದ್ಧಾನಪರಿಚ್ಛೇದನ್ತಿ।

೮೭೫. ತತ್ಥ **ನಾನಾಬದ್ಧಅವಿಕೋಪನ**ನ್ತಿ ಯಂ ಇಮಿನಾ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕಾಬದ್ಧಂ ನ ಹೋತಿ, ನಾನಾಬದ್ಧಂ ಹುತ್ವಾ ಠಿತಂ ಪತ್ತಚೀವರಂ ವಾ ಮಞ್ಚಪೀಠಂ ವಾ ನಿವಾಸಗೇಹಂ ವಾ ಅಞ್ಞಂ ವಾ ಪನ ಕಿಞ್ಚಿ ಪರಿಕ್ಖಾರಜಾತಂ, ತಂ ಯಥಾ ನ ವಿಕುಪ್ಪತಿ, ಅಗ್ಗಿಉದಕವಾತಚೋರಉನ್ದೂರಾದೀನಂ ವಸೇನ ನ ವಿನಸ್ಸತಿ, ಏವಂ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ।

ತತ್ರಿದಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನವಿಧಾನಂ "ಇದಞ್ಚ ಇದಞ್ಚ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸತ್ತಾಹಬ್ಭನ್ತರೇ ಮಾ ಅಗ್ಗಿನಾ ಝಾಯತು, ಮಾ ಉದಕೇನ ವುಯ್ಹತು, ಮಾ ವಾತೇನ ವಿದ್ಧಂಸತು, ಮಾ ಚೋರೇಹಿ ಹರಿಯತು, ಮಾ ಉನ್ದೂರಾದೀಹಿ ಖಜ್ಜತೂ"ತಿ। ಏವಂ ಅಧಿಟ್ಠಿತೇ ತಂ ಸತ್ತಾಹಂ ತಸ್ಸ ನ ಕೋಚಿ ಪರಿಸ್ಸಯೋ ಹೋತಿ।

ಅನಧಿಟ್ಠಹತೋ ಪನ ಅಗ್ಗಿಆದೀಹಿ ವಿನಸ್ಸತಿ ಮಹಾನಾಗತ್ಥೇರಸ್ಸ ವಿಯ। ಥೇರೋ ಕಿರ ಮಾತುಉಪಾಸಿಕಾಯ ಗಾಮಂ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಪಾವಿಸಿ। ಉಪಾಸಿಕಾ ಯಾಗುಂ ದತ್ವಾ ಆಸನಸಾಲಾಯ ನಿಸೀದಾಪೇಸಿ। ಥೇರೋ ನಿರೋಧಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿಸೀದಿ। ತಸ್ಮಿಂ ನಿಸಿನ್ನೇ ಆಸನಸಾಲಾಯ ಅಗ್ಗಿನಾ ಗಹಿತಾಯ ಸೇಸಭಿಕ್ಖೂ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ನಿಸಿನ್ನಾಸನಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಲಾಯಿಂಸು। ಗಾಮವಾಸಿಕಾ ಸನ್ನಿಪತಿತ್ವಾ ಥೇರಂ ದಿಸ್ವಾ "ಅಲಸಸಮಣೋ"ತಿ ಆಹಂಸು। ಅಗ್ಗಿ ತಿಣವೇಳುಕಟ್ಠಾನಿ ಝಾಪೇತ್ವಾ ಥೇರಂ ಪರಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾಸಿ। ಮನುಸ್ಸಾ ಘಟೇಹಿ ಉದಕಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ನಿಬ್ಬಾಪೇತ್ವಾ ಛಾರಿಕಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಪರಿಭಣ್ಡಂ ಕತ್ವಾ ಪುಪ್ಫಾನಿ ವಿಕಿರಿತ್ವಾ ನಮಸ್ಸಮಾನಾ ಅಟ್ಠಂಸು। ಥೇರೋ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲವಸೇನ ವುಟ್ಠಾಯ ತೇ ದಿಸ್ವಾ "ಪಾಕಟೋಮ್ಹಿ ಜಾತೋ"ತಿ ವೇಹಾಸಂ ಉಪ್ಪತಿತ್ವಾ ಪಿಯಙ್ಗುದೀಪಂ ಅಗಮಾಸಿ। ಇದಂ ನಾನಾಬದ್ಧಅವಿಕೋಪನಂ ನಾಮ।

ಯಂ ಏಕಾಬದ್ಧಂ ಹೋತಿ ನಿವಾಸನಪಾವುರಣಂ ವಾ ನಿಸಿನ್ನಾಸನಂ ವಾ, ತತ್ಥ ವಿಸುಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಕಿಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ। ಸಮಾಪತ್ತಿವಸೇನೇವ ನಂ ರಕ್ಖತಿ ಆಯಸ್ಮತೋ ಸಞ್ಜೀವಸ್ಸ ವಿಯ । ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ "ಆಯಸ್ಮತೋ ಸಞ್ಜೀವಸ್ಸ

ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧಿ, ಆಯಸ್ಮತೋ ಸಾರಿಪುತ್ತಸ್ಸ ಸಮಾಧಿವಿಪ್ಫಾರಾ ಇದ್ಧೀ"ತಿ।

೮೭೬. ಸಙ್ಘಪಟಿಮಾನನನ್ತಿ ಸಙ್ಘಸ್ಸ ಪಟಿಮಾನನಂ ಉದಿಕ್ಖನಂ। ಯಾವ ಏಸೋ ಭಿಕ್ಖು ಆಗಚ್ಛತಿ, ತಾವ ಸಙ್ಘಕಮ್ಮಸ್ಸ ಅಕರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏತ್ಥ ಚ ನ ಪಟಿಮಾನನಂ ಏತಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ, ಪಟಿಮಾನನಾವಜ್ಜನಂ ಪನ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ। ತಸ್ಮಾ ಏವಂ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ "ಸಚೇ ಮಯಿ ಸತ್ತಾಹಂ ನಿರೋಧಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿಸಿನ್ನೇ ಸಙ್ಘೋ ಉತ್ತಿಕಮ್ಮಾದೀಸು ಕಿಞ್ಚಿದೇವ ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ತುಕಾಮೋ ಹೋತಿ, ಯಾವ ಮಂ ಕೋಚಿ ಭಿಕ್ಖು ಆಗನ್ತ್ವಾ ನ ಪಕ್ಕೋಸತಿ, ತಾವದೇವ ವುಟ್ಠಹಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ। ಏವಂ ಕತ್ವಾ ಸಮಾಪನ್ನೋ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ವುಟ್ಠಾತಿಯೇವ।

ಯೋ ಪನ ಏವಂ ನ ಕರೋತಿ, ಸಙ್ಘೋ ಚ ಸನ್ನಿಪತಿತ್ವಾ ತಂ ಅಪಸ್ಸನ್ತೋ "ಅಸುಕೋ ಭಿಕ್ಖು ಕುಹಿ"ನ್ತಿ "ನಿರೋಧಸಮಾಪನ್ನೋ"ತಿ ವುತ್ತೇ ಸಙ್ಘೋ ಕಞ್ಚಿ ಭಿಕ್ಖುಂ ಪೇಸೇತಿ "ಗಚ್ಛ ನಂ ಸಙ್ಘಸ್ಸ ವಚನೇನ ಪಕ್ಕೋಸಾಹೀ"ತಿ। ಅಥಸ್ಸ ತೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಸವನೂಪಚಾರೇ ಠತ್ವಾ "ಸಙ್ಘೋ ತಂ ಆವುಸೋ ಪಟಿಮಾನೇತೀ"ತಿ ವುತ್ತಮತ್ತೇವ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಗರುಕಾ ಹಿ ಸಙ್ಘಸ್ಸ ಆಣಾ ನಾಮ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಯಥಾ ಸಯಮೇವ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಏವಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ।

೮೭೭. ಸತ್ಥುಪಕ್ಕೋಸನನ್ತಿ ಇಧಾಪಿ ಸತ್ಥುಪಕ್ಕೋಸನಾವಜ್ಜನಮೇವ ಇಮಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಂ। ತಸ್ಮಾ ತಮ್ಪಿ ಏವಂ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ "ಸಚೇ ಮಯಿ ಸತ್ತಾಹಂ ನಿರೋಧಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿಸಿನ್ನೇ ಸತ್ಥಾ ಓತಿಣ್ಣವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಸಿಕ್ಖಾಪದಂ ವಾ ಪಞ್ಞಪೇತಿ, ತಥಾರೂಪಾಯ ವಾ ಅತ್ಥುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇತಿ, ಯಾವ ಮಂ ಕೋಚಿ ಆಗನ್ತ್ವಾ ನ ಪಕ್ಕೋಸತಿ, ತಾವದೇವ ವುಟ್ಠಹಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ। ಏವಂ ಕತ್ವಾ ನಿಸಿನ್ನೋ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ವುಟ್ಠಾತಿಯೇವ।

ಯೋ ಪನ ಏವಂ ನ ಕರೋತಿ, ಸತ್ಥಾ ಚ ಸಙ್ಘೇ ಸನ್ನಿಪತಿತೇ ತಂ ಅಪಸ್ಸನ್ತೋ "ಅಸುಕೋ ಭಿಕ್ಖು ಕುಹಿ"ನ್ತಿ "ನಿರೋಧಸಮಾಪನ್ನೋ"ತಿ ವುತ್ತೇ ಕಞ್ಚಿ ಭಿಕ್ಖುಂ ಪೇಸೇತಿ "ಗಚ್ಛ ನಂ ಮಮ ವಚನೇನ ಪಕ್ಕೋಸಾ"ತಿ। ಅಥಸ್ಸ ತೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಸವನೂಪಚಾರೇ ಠತ್ವಾ "ಸತ್ಥಾ ಆಯಸ್ಮನ್ತಂ ಆಮನ್ತೇತೀ"ತಿ ವುತ್ತಮತ್ತೇವ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಗರುಕಂ ಹಿ ಸತ್ಥುಪಕ್ಕೋಸನಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಯಥಾ ಸಯಮೇವ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಏವಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ।

೮೭೮. ಅದ್ಧಾನಪರಿಚ್ಛೇದೋತಿ ಜೀವಿತದ್ಧಾನಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ। ಇಮಿನಾ ಭಿಕ್ಖುನಾ ಅದ್ಧಾನಪರಿಚ್ಛೇದೇ ಸುಕುಸಲೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ। ಅತ್ತನೋ "ಆಯುಸಙ್ಖಾರಾ ಸತ್ತಾಹಂ ಪವತ್ತಿಸ್ಸನ್ತಿ ನ ಪವತ್ತಿಸ್ಸನ್ತೀ"ತಿ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾವ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ಸಚೇ ಹಿ ಸತ್ತಾಹಬ್ಭನ್ತರೇ ನಿರುಜ್ಝನಕೇ ಆಯುಸಙ್ಖಾರೇ ಅನಾವಜ್ಜಿತ್ವಾವ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ನಾಸ್ಸ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿ ಮರಣಂ ಪಟಿಬಾಹಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಅನ್ತೋನಿರೋಧೇ ಮರಣಸ್ಸ ನತ್ಥಿತಾಯ ಅನ್ತರಾವ ಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ವುಟ್ಠಾತಿ। ತಸ್ಮಾ ಏತಂ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾವ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ಅವಸೇಸಂ ಹಿ ಅನಾವಜ್ಜಿತುಮ್ಪಿ ವಟ್ಟತಿ। ಇದಂ ಪನ ಆವಜ್ಜಿತಬ್ಬಮೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ।

೮೭೯. ಸೋ ಏವಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಇಮಂ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ। ಅಥೇಕಂ ವಾ ದ್ವೇ ವಾ ಚಿತ್ತವಾರೇ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಅಚಿತ್ತಕೋ ಹೋತಿ, ನಿರೋಧಂ ಫುಸತಿ। ಕಸ್ಮಾ ಪನಸ್ಸ ದ್ವಿನ್ನಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ಉಪರಿಚಿತ್ತಾನಿ ನ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ? ನಿರೋಧಸ್ಸ ಪಯೋಗತ್ತಾ। ಇದಞ್ಹಿ ಇಮಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ದ್ವೇ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಧಮ್ಮೇ ಯುಗನದ್ಧೇ ಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಆರೋಹನಂ ಅನುಪುಬ್ಬನಿರೋಧಸ್ಸ ಪಯೋಗೋ, ನ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಯಾತಿ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಪಯೋಗತ್ತಾ ದ್ವಿನ್ನಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ಉಪರಿ ನ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

ಯೋ ಪನ ಭಿಕ್ಖು ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಇದಂ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ ಅಕತ್ವಾ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ಸೋ ಪರತೋ ಅಚಿತ್ತಕೋ ಭವಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಪಟಿನಿವತ್ತಿತ್ವಾ ಪುನ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನೇಯೇವ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಮಗ್ಗಂ ಅಗತಪುಬ್ಬಪುರಿಸೂಪಮಾ ಚೇತ್ಥ ವತ್ತಬ್ಬಾ -

ಏಕೋ ಕಿರ ಪುರಿಸೋ ಏಕಂ ಮಗ್ಗಂ ಅಗತಪುಬ್ಬೋ ಅನ್ತರಾ ಉದಕಕನ್ದರಂ ವಾ ಗಮ್ಭೀರಂ ಉದಕಚಿಕ್ಖಲ್ಲಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಠಪಿತಂ ಚಣ್ಡಾತಪಸನ್ತತ್ತಪಾಸಾಣಂ ವಾ ಆಗಮ್ಮ ತಂ ನಿವಾಸನಪಾವುರಣಂ ಅಸಣ್ಠಪೇತ್ವಾವ ಕನ್ದರಂ ಓರೂಳ್ಹೋ ಪರಿಕ್ಖಾರತೇಮನಭಯೇನ ಪುನದೇವ ತೀರೇ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಪಾಸಾಣಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ವಾಪಿ ಸನ್ತತ್ತಪಾದೋ ಪುನದೇವ ಓರಭಾಗೇ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ತತ್ಥ ಯಥಾ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ಅಸಣ್ಠಪಿತನಿವಾಸನಪಾವುರಣತ್ತಾ ಕನ್ದರಂ ಓತಿಣ್ಣಮತ್ತೋವ, ತತ್ತಪಾಸಾಣಂ ಅಕ್ಕನ್ತಮತ್ತೋ ಏವ ಚ ಪಟಿನಿವತ್ತಿತ್ವಾ ಓರತೋವ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ, ಏವಂ ಯೋಗಾವಚರೋಪಿ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಅಕತತ್ತಾ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮಾಪನ್ನಮತ್ತೋವ ಪಟಿನಿವತ್ತಿತ್ವಾ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನೇ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ।

ಯಥಾ ಪನ ಪುಬ್ಬೇಪಿ ತಂ ಮಗ್ಗಂ ಗತಪುಬ್ಬಪುರಿಸೋ ತಂ ಠಾನಂ ಆಗಮ್ಮ ಏಕಂ ಸಾಟಕಂ ದಳ್ಹಂ ನಿವಾಸೇತ್ವಾ ಅಪರಂ ಹತ್ಥೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ಕನ್ದರಂ ಉತ್ತರಿತ್ವಾ ತತ್ತಪಾಸಾಣಂ ವಾ ಅಕ್ಕನ್ತಮತ್ತಕಮೇವ ಕರಿತ್ವಾ ಪರತೋ ಗಚ್ಛತಿ, ಏವಮೇವಂ ಕತಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚೋ ಭಿಕ್ಖು ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾವ ಪರತೋ ಅಚಿತ್ತಕೋ ಹುತ್ವಾ ನಿರೋಧಂ ಫುಸಿತ್ವಾ ವಿಹರತಿ।

೮೮೦. **ಕಥಂ ಠಾನನ್ತಿ** ಏವಂ ಸಮಾಪನ್ನಾಯ ಪನಸ್ಸಾ ಕಾಲಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಚೇವ ಅನ್ತರಾಆಯುಕ್ಖಯಸಙ್ಘಪಟಿಮಾನನಸತ್ಥುಪಕ್ಕೋಸನಾಭಾವೇನ ಚ ಠಾನಂ ಹೋತಿ।

೮೮೧. **ಕಥಂ ವುಟ್ಠಾನನ್ತಿ** ಅನಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಅನಾಗಾಮಿಫಲುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ, ಅರಹತೋ ಅರಹತ್ತಫಲುಪ್ಪತ್ತಿಯಾತಿ ಏವಂ ದ್ವೇಧಾ ವುಟ್ಠಾನಂ ಹೋತಿ।

೮೮೨. **ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಕಿಂನಿನ್ನಂ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ** ನಿಬ್ಬಾನನಿನ್ನಂ। ವುತ್ತಂ ಹೇತಂ "ಸಞ್ಞಾವೇದಯಿತನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಖೋ, ಆವುಸೋ ವಿಸಾಖ, ಭಿಕ್ಖುನೋ ವಿವೇಕನಿನ್ನಂ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತಿ ವಿವೇಕಪೋಣಂ ವಿವೇಕಪಬ್ಭಾರ"ನ್ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೬೪)।

೮೮೩. **ಮತಸ್ಸ ಚ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಚ ಕೋ ವಿಸೇಸೋತಿ** ಅಯಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೋ ಸುತ್ತೇ ವುತ್ತೋಯೇವ। ಯಥಾಹ - "ಯ್ವಾಯಂ, ಆವುಸೋ, ಮತೋ ಕಾಲಙ್ಕತೋ, ತಸ್ಸ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರಾ ನಿರುದ್ಧಾ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಾ, ವಚೀಸಙ್ಖಾರಾ... ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರಾ ನಿರುದ್ಧಾ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಾ, ಆಯು ಪರಿಕ್ಖೀಣೋ, ಉಸ್ಮಾ ವೂಪಸನ್ತಾ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಪರಿಭಿನ್ನಾನಿ। ಯೋ ಚಾಯಂ ಭಿಕ್ಖು ಸಞ್ಞಾವೇದಯಿತನಿರೋಧಂ ಸಮಾಪನ್ನೋ, ತಸ್ಸಪಿ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರಾ ನಿರುದ್ಧಾ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಾ, ವಚೀಸಙ್ಖಾರಾ... ಚಿತ್ತಸಙ್ಖಾರಾ ನಿರುದ್ಧಾ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಾ, ಆಯು ಅಪರಿಕ್ಖೀಣೋ, ಉಸ್ಮಾ ಅವೂಪಸನ್ತಾ, ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಅಪರಿಭಿನ್ನಾನೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೫೭)।

೮೮೪. **ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿ ಸಙ್ಖತಾತಿ**ಆದಿಪುಚ್ಛಾಯಂ ಪನ ಸಙ್ಖತಾತಿಪಿ ಅಸಙ್ಖತಾತಿಪಿ ಲೋಕಿಯಾತಿಪಿ ಲೋಕುತ್ತರಾತಿಪಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ಕಸ್ಮಾ? ಸಭಾವತೋ ನತ್ಥಿತಾಯ। ಯಸ್ಮಾ ಪನಸ್ಸಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಸಮಾಪನ್ನಾ ನಾಮ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ನಿಪ್ಫನ್ನಾತಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತಿ, ನೋ ಅನಿಪ್ಫನ್ನಾ।

ಇತಿ ಸನ್ತಂ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ, ಇಮಂ ಅರಿಯನಿಸೇವಿತಂ।
ದಿಟ್ಠೇವ ಧಮ್ಮೇ ನಿಬ್ಬಾನಮಿತಿಸಙ್ಖಂ ಉಪಾಗತಂ।
ಭಾವೇತ್ವಾ ಅರಿಯಂ ಪಞ್ಞಂ, ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ ಪಣ್ಡಿತಾ॥

ಯಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಾ ಇಮಿಸ್ಸಾಪಿ, ಸಮಾಪತ್ತಿಸಮತ್ಥತಾ।
ಅರಿಯಮಗ್ಗೇಸು ಪಞ್ಞಾಯ, ಆನಿಸಂಸೋತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ॥

ಆಹುನೇಯ್ಯಭಾವಾದಿಸಿದ್ಧಿಕಥಾ

೮೮೫. **ಆಹುನೇಯ್ಯಭಾವಾದಿಸಿದ್ಧೀ**ತಿ ನ ಕೇವಲಞ್ಚ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಸಮಾಪಜ್ಜನಸಮತ್ಥತಾವ, ಅಯಂ ಪನ ಆಹುನೇಯ್ಯಭಾವಾದಿಸಿದ್ಧಿಪಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಲೋಕುತ್ತರಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಯ ಆನಿಸಂಸೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅವಿಸೇಸೇನ ಹಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಾಯಪಿ ಏತಿಸ್ಸಾ ಭಾವಿತತ್ತಾ ಭಾವಿತಪಞ್ಞೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ಸದೇವಕಸ್ಸ ಲೋಕಸ್ಸ ಆಹುನೇಯ್ಯೋ ಹೋತಿ ಪಾಹುನೇಯ್ಯೋ ದಕ್ಖಿಣೇಯ್ಯೋ ಅಞ್ಜಲೀಕರಣೀಯೋ ಅನುತ್ತರಂ ಪುಞ್ಞಕ್ಖೇತ್ತಂ ಲೋಕಸ್ಸ।

೮೮೬. ವಿಸೇಸತೋ ಪನೇತ್ಥ ಪಠಮಮಗ್ಗಪಞ್ಞಂ ತಾವ ಭಾವೇತ್ವಾ ಮನ್ದಾಯ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆಗತೋ ಮುದಿನ್ದ್ರಿಯೋಪಿ **ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮೋ** ನಾಮ ಹೋತಿ, ಸತ್ತಸುಗತಿಭವೇ ಸಂಸರಿತ್ವಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸನ್ತಂ ಕರೋತಿ। ಮಜ್ಝಿಮಾಯ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆಗತೋ ಮಜ್ಝಿಮಿನ್ದ್ರಿಯೋ **ಕೋಲಂಕೋಲೋ** ನಾಮ ಹೋತಿ, ದ್ವೇ ವಾ ತೀಣಿ ವಾ ಕುಲಾನಿ ಸನ್ಧಾವಿತ್ವಾ ಸಂಸರಿತ್ವಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸನ್ತಂ ಕರೋತಿ। ತಿಕ್ಖಾಯ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಆಗತೋ ತಿಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯೋ **ಏಕಬೀಜೀ** ನಾಮ ಹೋತಿ, ಏಕಞ್ಞೇವ ಮಾನುಸಕಂ ಭವಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತ್ವಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸನ್ತಂ ಕರೋತಿ।

೮೮೭. ದುತಿಯಮಗ್ಗಪಞ್ಞಂ ಭಾವೇತ್ವಾ **ಸಕದಾಗಾಮೀ** ನಾಮ ಹೋತಿ, ಸಕಿದೇವ ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಆಗನ್ತ್ವಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸನ್ತಂ ಕರೋತಿ।

೮೮೮. ತತಿಯಮಗ್ಗಪಞ್ಞಂ ಭಾವೇತ್ವಾ **ಅನಾಗಾಮೀ** ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸೋ ಇನ್ದ್ರಿಯವೇಮತ್ತತಾವಸೇನ ಅನ್ತರಾಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ, ಉಪಹಚ್ಚಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ, ಅಸಙ್ಖಾರಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ, ಸಸಙ್ಖಾರಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ, ಉದ್ಧಂಸೋತೋ ಅಕನಿಟ್ಠಗಾಮೀತಿ ಪಞ್ಚಧಾ। ಇಧ ವಿಹಾಯನಿಟ್ಠೋ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ **ಅನ್ತರಾಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ**ತಿ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಸುದ್ಧಾವಾಸಭವೇ ಉಪಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಆಯುವೇಮಜ್ಝಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾವ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯತಿ। **ಉಪಹಚ್ಚಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ**ತಿ ಆಯುವೇಮಜ್ಝಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯತಿ। **ಅಸಙ್ಖಾರಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ**ತಿ ಅಸಙ್ಖಾರೇನ ಅಪ್ಪಯೋಗೇನ ಉಪರಿಮಗ್ಗಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತಿ। **ಸಸಙ್ಖಾರಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ**ತಿ ಸಸಙ್ಖಾರೇನ ಸಪ್ಪಯೋಗೇನ ಉಪರಿಮಗ್ಗಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತಿ। **ಉದ್ಧಂಸೋತೋ ಅಕನಿಟ್ಠಗಾಮೀ**ತಿ ಯತ್ಥುಪಪನ್ನೋ, ತತೋ ಉದ್ಧಂ ಯಾವ ಅಕನಿಟ್ಠಭವಾ ಆರುಯ್ಹ ತತ್ಥ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯತಿ।

೮೮೯. ಚತುತ್ಥಮಗ್ಗಪಞ್ಞಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಕೋಚಿ **ಸದ್ಧಾವಿಮುತ್ತೋ** ಹೋತಿ, ಕೋಚಿ **ಪಞ್ಞಾವಿಮುತ್ತೋ** ಹೋತಿ, ಕೋಚಿ **ಉಭತೋಭಾಗವಿಮುತ್ತೋ** ಹೋತಿ, ಕೋಚಿ **ತೇವಿಜ್ಜೋ,** ಕೋಚಿ **ಛಳಭಿಞ್ಞೋ,** ಕೋಚಿ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಪ್ಪಭೇದಪ್ಪತ್ತೋ** ಮಹಾಖೀಣಾಸವೋ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ “ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಪನೇಸ ತಂ ಜಟಂ ವಿಜಟೇತಿ ನಾಮ । ಫಲಕ್ಖಣೇ ವಿಜಟಿತಜಟೋ ಸದೇವಕಸ್ಸ ಲೋಕಸ್ಸ ಅಗ್ಗದಕ್ಖಿಣೇಯ್ಯೋ ಹೋತೀ”ತಿ।

ಏವಂ ಅನೇಕಾನಿಸಂಸಾ, ಅರಿಯಪಞ್ಞಾಯ ಭಾವನಾ।
ಯಸ್ಮಾ ತಸ್ಮಾ ಕರೇಯ್ಯಾಥ, ರತಿಂ ತತ್ಥ ವಿಚಕ್ಖಣೋ॥

೮೯೦. ಏತ್ತಾವತಾ ಚ -

ಸೀಲೇ ಪತಿಟ್ಠಾಯ ನರೋ ಸಪಞ್ಞೋ, ಚಿತ್ತಂ ಪಞ್ಞಞ್ಚ ಭಾವಯಂ।
ಆತಾಪೀ ನಿಪಕೋ ಭಿಕ್ಖು, ಸೋ ಇಮಂ ವಿಜಟಯೇ ಜಟನ್ತಿ॥ -

ಇಮಿಸ್ಸಾ ಗಾಥಾಯ ಸೀಲಸಮಾಧಿಪಞ್ಞಾಮುಖೇನ ದೇಸಿತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ ಸಾನಿಸಂಸಾ ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾ ಪರಿದೀಪಿತಾ ಹೋತೀತಿ।

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತೇ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾಧಿಕಾರೇ

ಪಞ್ಞಾಭಾವನಾನಿಸಂಸನಿದ್ದೇಸೋ ನಾಮ

ತೇವೀಸತಿಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

ನಿಗಮನಕಥಾ

೮೯೧. ಏತ್ತಾವತಾ ಚ –

"ಸೀಲೇ ಪತಿಟ್ಠಾಯ ನರೋ ಸಪಞ್ಞೋ, ಚಿತ್ತಂ ಪಞ್ಞಞ್ಚ ಭಾವಯಂ।
ಆತಾಪೀ ನಿಪಕೋ ಭಿಕ್ಖು, ಸೋ ಇಮಂ ವಿಜಟಯೇ ಜಟ"ನ್ತಿ॥ –

ಇಮಂ ಗಾಥಂ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಯದವೋಚುಮ್ಹ –

"ಇಮಿಸ್ಸಾ ದಾನಿ ಗಾಥಾಯ, ಕಥಿತಾಯ ಮಹೇಸಿನಾ।
ವಣ್ಣಯನ್ತೋ ಯಥಾಭೂತಂ, ಅತ್ಥಂ ಸೀಲಾದಿಭೇದನಂ॥

"ಸುದುಲ್ಲಭಂ ಲಭಿತ್ವಾನ, ಪಬ್ಬಜ್ಜಂ ಜಿನಸಾಸನೇ।
ಸೀಲಾದಿಸಙ್ಗಹಂ ಖೇಮಂ, ಉಜುಂ ಮಗ್ಗಂ ವಿಸುದ್ಧಿಯಾ॥

"ಯಥಾಭೂತಂ ಅಜಾನನ್ತಾ, ಸುದ್ಧಿಕಾಮಾಪಿ ಯೇ ಇಧ।
ವಿಸುದ್ಧಿಂ ನಾಧಿಗಚ್ಛನ್ತಿ, ವಾಯಮನ್ತಾಪಿ ಯೋಗಿನೋ॥

"ತೇಸಂ ಪಾಮೋಜ್ಜಕರಣಂ, ಸುವಿಸುದ್ಧವಿನಿಚ್ಛಯಂ।
ಮಹಾವಿಹಾರವಾಸೀನಂ, ದೇಸನಾನಯನಿಸ್ಸಿತಂ॥

"ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಂ ಭಾಸಿಸ್ಸಂ, ತಂ ಮೇ ಸಕ್ಕಚ್ಚ ಭಾಸತೋ।
ವಿಸುದ್ಧಿಕಾಮಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ, ನಿಸಾಮಯಥ ಸಾಧವೋ"ತಿ॥

ಸ್ವಾಯಂ ಭಾಸಿತೋ ಹೋತಿ।

೮೯೨. ತತ್ಥ ಚ –

ತೇಸಂ ಸೀಲಾದಿಭೇದಾನಂ, ಅತ್ಥಾನಂ ಯೋ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।
ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ ನಿಕಾಯಾನಂ, ವುತ್ತೋ ಅಟ್ಠಕಥಾನಯೇ॥

ಸಮಾಹರಿತ್ವಾ ತಂ ಸಬ್ಬಂ, ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಸನಿಚ್ಛಯೋ।
ಸಬ್ಬಸಙ್ಕರದೋಸೇಹಿ, ಮುತ್ತೋ ಯಸ್ಮಾ ಪಕಾಸಿತೋ॥

ತಸ್ಮಾ ವಿಸುದ್ಧಿಕಾಮೇಹಿ, ಸುದ್ಧಪಞ್ಞೇಹಿ ಯೋಗಿಹಿ।
ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ ಏತಸ್ಮಿಂ, ಕರಣೀಯೋವ ಆದರೋತಿ॥

೮೯೩ವಿಭಜ್ಜವಾದಿಸೇಟ್ಠಾನಂ , ಥೇರಿಯಾನಂ ಯಸಸ್ಸಿನಂ।
ಮಹಾವಿಹಾರವಾಸೀನಂ, ವಂಸಜಸ್ಸ ವಿಭಾವಿನೋ॥

ಭದನ್ತಸಙ್ಘಪಾಲಸ್ಸ, ಸುಚಿಸಲ್ಲೇಖವುತ್ತಿನೋ।
ವಿನಯಾಚಾರಯುತ್ತಸ್ಸ, ಯುತ್ತಸ್ಸ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಂ॥

ಖನ್ತಿಸೋರಚ್ಚಮೇತ್ತಾದಿ-ಗುಣಭೂಸಿತಚೇತಸೋ।
ಅಜ್ಝೇಸನಂ ಗಹೇತ್ವಾನ, ಕರೋನ್ತೇನ ಇಮಂ ಮಯಾ॥

ಸದ್ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಕಾಮೇನ , ಯೋ ಪತ್ತೋ ಪುಞ್ಞಸಞ್ಚಯೋ।
ತಸ್ಸ ತೇಜೇನ ಸಬ್ಬೇಪಿ, ಸುಖಮೇಧನ್ತು ಪಾಣಿನೋ॥

೮೯೪ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೋ ಏಸೋ ಚ, ಅನ್ತರಾಯಂ ವಿನಾ ಇಧ।
ನಿಟ್ಠಿತೋ ಅಟ್ಠಪಞ್ಞಾಸ-ಭಾಣವಾರಾಯ ಪಾಳಿಯಾ॥

ಯಥಾ ತಥೇವ ಲೋಕಸ್ಸ, ಸಬ್ಬೇ ಕಲ್ಯಾಣನಿಸ್ಸಿತಾ।
ಅನನ್ತರಾಯಾ ಇಜ್ಝನ್ತು, ಸೀಘಂ ಸೀಘಂ ಮನೋರಥಾತಿ॥

೮೯೫. ಪರಮ ವಿಸುದ್ಧ ಸದ್ಧಾ ಬುದ್ಧಿ ವೀರಿಯ ಪಟಿಮಣ್ಡಿತೇನ ಸೀಲಾಚಾರಜ್ಜವ ಮದ್ದವಾದಿಗುಣಸಮುದಯಸಮುದಿತೇನ ಸಕಸಮಯ ಸಮಯನ್ತರಗಹನಜ್ಝೋಗಾಹಣಸಮತ್ಥೇನ ಪಞ್ಞಾವೇಯ್ಯತ್ತಿಯಸಮನ್ನಾಗತೇನ ತಿಪಿಟಕಪರಿಯತ್ತಿಭೇದೇ ಸಾಟ್ಠಕಥೇ ಸತ್ಥುಸಾಸನೇ ಅಪ್ಪಟಿಹತಞಾಣಪ್ಪಭಾವೇನ ಮಹಾವೇಯ್ಯಾಕರಣೇನ ಕರಣಸಮ್ಪತ್ತಿಜನಿತಸುಖವಿನಿಗ್ಗತಮಧುರೋದಾರವಚನಲಾವಣ್ಣಯುತ್ತೇನ ಯುತ್ತಮುತ್ತವಾದಿನಾ ವಾದೀವರೇನ ಮಹಾಕವಿನಾ ಛಳಭಿಞ್ಞಾಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾದಿ ಭೇದಗುಣಪಟಿಮಣ್ಡಿತೇ ಉತ್ತರಿಮನುಸ್ಸಧಮ್ಮೇ ಅಪ್ಪಟಿಹತಬುದ್ಧೀನಂ ಥೇರವಂಸಪ್ಪದೀಪಾನಂ ಥೇರಾನಂ ಮಹಾವಿಹಾರವಾಸೀನಂ ವಂಸಾಲಙ್ಕಾರಭೂತೇನ ವಿಪುಲವಿಸುದ್ಧಬುದ್ಧಿನಾ **ಬುದ್ಧಘೋಸೋ**ತಿ ಗರೂಹಿ ಗಹಿತನಾಮಧೇಯ್ಯೇನ ಥೇರೇನ ಮುದನ್ತಖೇದಕವತ್ತಬ್ಬೇನ ಕತೋ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೋ ನಾಮ।

೮೯೬ತಾವ ತಿಟ್ಠತು ಲೋಕಸ್ಮಿಂ, ಲೋಕನಿತ್ಥರಣೇಸಿನಂ।
ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಕುಲಪುತ್ತಾನಂ, ನಯಂ ಸೀಲಾದಿಸುದ್ಧಿಯಾ॥

ಯಾವ ಬುದ್ಧೋತಿ ನಾಮಮ್ಪಿ, ಸುದ್ಧಚಿತ್ತಸ್ಸ ತಾದಿನೋ।
ಲೋಕಮ್ಹಿ ಲೋಕಜೇಟ್ಠಸ್ಸ, ಪವತ್ತತಿ ಮಹೇಸಿನೋತಿ॥

ಇತಿ ಸಾಧುಜನಪಾಮೋಜ್ಜತ್ಥಾಯ ಕತಾ ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಕಥಾ,

ಪಾಳಿಗಣನಾಯ ಪನ ಸಾ ಅಟ್ಠಪಞ್ಞಾಸಭಾಣವಾರಾ ಹೋತೀತಿ।

ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಪಕರಣಂ ನಿಟ್ಠಿತಂ।